VEKAPAWAI VALIGUNA

The New Testament in the Kalo Dialect of the Keapara Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Kalo long Niugini

Wycliffe
BIBLE TRANSLATORS

VEKAPAWAI VALIGUNA

The New Testament in the Kalo Dialect of the Keapara Language of Papua New Guinea
[khz]
Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Print publication, 2005 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version
© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

http://pngscriptures.org

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works)
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long http://tokplesbaibel.org. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long
http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

EPUKA GANINA

Vali Namana Mataio na etaloato
Mataio . . . . . Mat 1

Vali Namana Mareko na etaloato
Mareko . . . . . Mak 72

Vali Namana Luka na etaloato
Luka . . . . . Luk. 114

Vali Namana Ioane na etaloato
Ioane . . . . . Ioa 185

Apostolo geria kala e inagulo pa Apostolo
Apostolo . . . . . Apo 238

Paul gena talotalo Roma ekalesiara geria
Roma . . . . . Rom 303

Paul gena talotalo tovotovona Korinto ekalesiara geria
1 Korinto 1Kor 337

Paul gena talotalo vega-rualana Korinto ekalesiara geria
2 Korinto 2Kor 369

Paul gena talotalo Galatia ekalesiara geria
Galatia . . . . . Gal 393

Paul gena talotalo Epeso ekalesiara geria
Efeso . . . . . Efe 406

Paul gena talotalo Filipi ekalesiara geria
Filipi . . . . . Fil 418

Paul gena talotalo Kolose ekalesiara geria
Kolose. . . . . Kol 426

Paul gena talotalo tovotovona Tesalonika ekalesiara geria
1 Tesalonika 1Tes 435

Paul gena talotalo vega-rualana Tesalonika ekalesiara geria
2 Tesalonika 2Tes 441

Paul gena talotalo tovotovona Timoteo gena
1 Timoteo. 1Tim 445

Paul gena talotalo vega-rualana Timoteo gena
2 Timoteo. 2Tim 454

Paul gena talotalo Tito gena
Tito . . . . . Tit 460

Paul gena talotalo Filemona gena
Filemona . . . . . Flm 465

Heberu
Heberu . . . . . Heb 467

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Teimiti gena talotalo
Teimiti . . . . . Tei 490
Petero gena talotalo tovotovona
1 Petero 1Pet 498
Petero gena talotalo vega-rualana
2 Petero 2Pet 507
Ioane gena talotalo tovotovona
1 Ioane 1Ioa 513
Ioane gena talotalo vega-rualana
2 Ioane 2Ioa 521
Ioane gena talotalo vega-toitoina
3 Ioane 3Ioa 523
Tiudi gena talotalo
Tiudi . . . . . Tiu 525
Vevega-matagai
Vevega-matagai . . . . . Vev 528

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

VALI NAMANA MATAIO NA ETALOATO

Mataio vega-matagaina kilara

Mataio arana ta Levi. Ia tovotovonai takiti-koko talimana, na Iesu na ekeato, ne gena melo ai eagoto.

Ia Iuda talimana, gaurai eVali Namana Iuda talimara geria etaloato.

Ia na Iuda talimara evaikilarato, Iesu taunatauna Palagu na ekilagi-gavuato Kerisona pa vevega-maguli velena. Vekapawai Kunenai (Old Testament) ai Keriso pene vogomai kilana getaloato warau pema taunatauna. Palagu gena kila ganira maparara pia talora vegata (Mataio 5:17). Mataio na gena Vali Namana aonai Keriso valina Vekapawai Kunena gekilagi-maavuato kilara vogo e etalorato ganina ea.

Mataio na epuka rigolo 58 e 70 vepakarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Mataio gena talotalo evetaina ewareato:

1. Iesu ravanana evogomaito pamilina e gena maguli valina *(tenu 1:1–2:23)*
2. Gena vetugunagi inaguluna pene tinaa ulanana matotauna ekala-maavuato valina *(tenu 3:1–4:11)*
3. Gena inagulu etinaato, evevega-ripato, evopatato, e viti evega-namarato valira *(tenu 4:12–25:46)*
4. Gena viti-vua valina *(tenu 26:1–27:66)*
5. Kwarega na ekuliiti-waito e gena melo etugurato valira *(tenu 28:1-20)*

Iesu evogomaito kalakalana
LukaW 3:23-38

1 1 Iesu Keriso ewalato, tupuna gatana geriana evogomaito valina ea:
Iesu ia Davida kalakalana, Davida ia Aperaamo kalakalana.
2 Aperaamo ia Isaako tamana; Isaako ia Iakobo tamana; Iakobo ia Iuda
makakana e matarina ria tamara; 3 Iuda ia Perese e Sera tamara, ira
tinara Tamar; Perese ia Hesron tamana; Hesron ia Ram tamana; 4 Ram
ia Aminadab tamana; Aminadab ia Nasona tamana; Nasona ia Salmon
tamana; 5 Salmon ia Boas tamana, Boas tinana Rahaba; Boas ia Obed

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tamana, Obed tinana Ruta; Obed ia Iese tamana; 6 Iese ia King Davida tamana.

Davida ia Solomona tamana. Solomona ia Uria garawana genana ewalato, (Uria garawana etavarariato mulinai); 7 Solomona ia Rehoboam tamana; Rehoboam ia Abia tamana; Abia ia Asa tamana; 8 Asa ia Iehosafat tamana; Iehosafat ia Ioram tamana; Ioram ia Usia tamana; 9 Usia ia Iotam tamana; Iotam ia Ahasa tamana; Ahasa ia Hesekia tamana; 10 Hesekia ia Manase tamana; Manase ia Amon tamana; Amon ia Iosia tamana; 11 Iosia ia Iekonia mawalakavana ria tamara. Volaganinai Babulonia talimara na Isaraela talimara gegapi-agorato Babuloniai.

12 Babuloniai gegapi-agorato mulinai, Iesu evogomaito gulura e gewalato valina ea: Iekonia ia Sealtiele tamana; Sealtiele ia Serubabele tamana; 13 Serubabele ia Abiud tamana; Abiud ia Eliakim tamana; Eliakim ia Asoro tamana; 14 Asoro ia Sadok tamana; Sadok ia Akim tamana; Akim ia Eliud tamana; 15 Eliud ia Eleasara tamana; Eleasara ia Matan tamana; Matan ia Iakobo tamana; 16 Iakobo ia Iosepa tamana, Iosepa garawana Maria. Maria genana Iesu ewalato; Iesu arana gekilagiana Keriso negetina. (Keriso ganina ia Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna).

17 Gulu maparara Aperaamo genana pene vogomai King Davida genai gulu gagalana vativati (14), Davida genana pene vogomai Babuloniai gelakagirato gulu gagalana vativati (14), Babuloniai gelakagirato laganina na vegata pene vogomai Keriso genai gulu gagalana vativati (14).

Iesu ewalato
Luka 2:1-7

18 Iesu Keriso evetaina ewalato: Ia tinana Maria Iosepa komunana, na ira ruala e rogoti gere vegarawa aonai, Veaga Palaguna na melo evega-matagaiato Maria tinagenai. 19 Iosepa, Maria garawana, ia kala roririori talimana, e ati eririwato, taunilimalima wailarai Maria pene vega-nugaragea. Vovetaina gaurai gena ririwa ia veavugai vou Maria pene rugaa netiwato. 20 Ia vovetaina etugamagiwai aonai, Velekou gena aneru ta nivi aonai ematagaito, ne evaikilaato, netiwato, “Iosepa, Davida natuna, komunamu Maria gapiragena kalinana ragai pono kali, kwalana ia e Veaga Palaguna na melo pevega-matagaia ia tinagenai. 21 Ia na melo ta pene gapia, pono araa arana Iesu, (Iesu ganina ia vevega-maguli tauna); kwalana ia na gena taunilimalima geria rakava aorana pene vega-magulira.”

22 Egaura maparara gewalato e Velekou na peroveta talimana muruna na ekilagirato kilara pene vega-taunataunara ularana, netiwato,

23 “Iogita,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vavine ta pene kuvia, melo ta pene gapia,
vomelo keina pia araa Emanuela.”
Emanuela ganina “Palagu ita lagalagarai.”
24 Iosepa maitu na ekeroto aonai Velekou gena aneru na evaikilaato
kalara ekalagirato. Maria evairageato, egarawaato. 25 Na ia goti ati
gegeno-kouto natuna egapiato. Melona earaato arana, Iesu.

Aoneka talimara garo-rageragena kavana na gevogomaito

2 1 Iesu Iudea tanonai vanuga ta arana Betelehemai ewalato.
Volaganinai King Heroda na Iudea tanona egita-tagoawai. Iesu
ewalato mulinai, aoneka talimara garo eragena kavana na gevogomaito,
Ierusalemai gema kwarato. 2 Ne geverenagito, negetiwato, “Iuda talimara
geria king ta pewala negetina ariginai nea? Ia gena mitiu paga gitaa garo
eragena kavanai. Ai ia aia aliruputali-venia ulanana paga vogomai.”
3 King Heroda na vokila ekamonagiato ia nugana epilupiluto, e
Ierusalema talimara maparara maki. 4 Gaurana ia na Rupu Veaga
velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara maparara evega-
tanu-kourato, ne erenagirato, netiwato, “Peroveta talimara rakagau
negetiwato, Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna),
ravanai pene wala?” 5 Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Betelehema
vanuganai, Iudea tanonai, kwalana peroveta talimana Mika na evetaina
etaloato,

6 ‘Betelehema o,
Iudea tanona aonai vanugana,
Iuda vanugara nuganugarai
goi ati vanuga keina,
na maarana vanugana ta,
kwalana vevai tauna ta
goi gemuna pene vogomai,
ia na au geku Isaraela
talimara pene kune-agira.’ ”

7 Gaurana Heroda na aoneka talimara veavugai ekearato, ne erenagi-
gainagainarato, netiwato, arigi toma taunataunanai mitiu ematagaito.
8 Gaura pakurai etugurato Betelehemai, evaikilarato, “Iolaka, melo keina
iove tavu gitagitaa, pio rawalia genai, pioma vega-ripaku, pe au maki
pana wati, pana aliruputali-venia.”
9 Heroda gena kila gekamonagiato mulinai, ira magelakato. Raupara
na geagowai aonai, vomitiu, garo eragena kavanai gegitaato mitiuna, na
maekune-agirato, pene ago, melo keina emaoko-tagowai kapuna atanai
eve mia-tagoto. 10 Ira na vomitiu gegitaato aonai, geverere-gaokavagito.
11 Vonumai gelaka-togato aonai, melo keina matinana Maria goti
gegitarato, nea getiu-talito, gealiruputali-veniato. Voia mulinai geria

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

veveni rinagara gekala-pakarato ne gewareware-veniato. Gewareware-veniato gaura ea kolo, e mulamula arana frenkinsens, kovuna maponana namana mulamulana, e veiru mulamulana arana muro. 12 Ne Palagu na nivi aonai evega-riparato, netiwato, “Heroda genai ragai pio waikule.” Gaura pakurai raupara poluna na geria tanopara e vanugai gewaikuleto.

Iesu Aikupito ai gevaiagoato

13 Ira gelakato mulinai, Velekou na aneru nivi aonai Iosepa genai evevega-matagaito, netiwato, “Ono kuliiti, melo keina matinana goti Aikupito ai ono raka-lakagira. Vonai pio talu vou, pene ago, au na mapana vaikila-waimu, kwalana Heroda na melo keina etavuana, pene vagi-kwaregaa netina.” 14 Gaurai Iosepa ekuliitito, melo keina matinana goti evairato, pogi aonai Aikupito ai gelakato. 15 Vonai getaluwai pene ago, Heroda ekwaregato. Ekila e Velekou na peroveta talimana muruna na ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato, “Aikupito na natuku akea-piatiato.”

Heroda gena kila vetainai melo keira vogovagi gevagi-kwaregarato

16 Heroda eripa-roririrorito, voaoneka talimara na ia geopa-veniato gaurana, ia eparu-rakavato. Ne vetali talimara pa soldia etugurato, Betelehema e lagana tanorai melo keira geria wala rigolora ruala e mulinai gewalato maparara gevagi-kwaregarato. Vomelo keira geria wala rigolora ruala e mulinai gevagi-kwaregarato ganina aoneka talimara na mitiu gegitaato tomana na, pene ago, Heroda eripato tomana rigolo ruala e kovana. 17 Gaurai Palagu na peroveta talimana Ieremia muruna na rakagau ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato,

18 “Karo ta Rama vanuganai gekamonagiato,
tagi-kogokogo e tagi-wanonowanono kamu,
Raela natuna galamarai etagina,
ati eririwana pia vega-pikapikaa,
kwalana natuna pia kwarega.”

Nasaretai gewaikuleto

19 Heroda ekwaregato mulinai, Velekou gena aneru Iosepa genai nivi aonai maevevega-matagaito Aikupito ai. 20 Ne voaneru Iosepa evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, melo keina matinana goti ono vaira, Isaraela tanonai ioago. Kwalana melo keina pia vagi-kwaregaa negetiwato talimara warau pege kwarega.” 21 Iosepa ekuliitito, ne melo keina matinana goti evairato, Isaraela tanonai gewaikuleto.

22 Na Iosepa ekamonagito, Akelao na Iudea egita-tagoawai tamana Heroda kapunai, gaurana vonai ago ekalito. A Palagu na nivi aonai evega-ripaato gelegelenai elaka-vanagito, eagoto Galileia tanona kavanai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Galileia tanonai vanuga ta arana Nasaretai etaluto. Voanana Palagu na
peroveta talimara geriana Iesu ekilagiato kilana etaunataunato, netiwato,
“Ia Nasareta talimanai pia kilagia.”

Ioane Bapatiso evopatato

Mareko 1:2-8; Luka 3:1-18; Ioane 1:19-28

3 1 Volaganinai Ioane Bapatiso evogomaito, tanoleanai Iudea aonai
evopatawai, netiiwai, 2 “Gemi rakava aora na iovetugamagiwai,
e iolaka-waikule Palagu genai, kwalana Kupa Basileia pevekavi-vagi,
(Palagu gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea).” 3 EIoane ea Isaia
peroveta talimana na ekilagiawai, evetaina ekilato,

“Talima ta tanoleanai ekeana, netina,
‘Velekou gena raupara ioalevaa,
gena vogomai rauparana iovega-roriroria.’ ”

4 Ioane gena rapuga kamela lamulamuna na gekalaato, ia kapanai
pae kopina. Gana gauganigani gaura ea koi e kwarere. 5 Taunilimalima
Ierusalema na e Iudea maparana na e Ioridana waina vanugara maparara
na maki geagowai Ioane genai. 6 Geria rakava gekilagi-matagairawai vou,
ebapatisorawai Ioridana wainai.

7 Parisea e Sadukea talimara vogovagi maki ia genai geagowai pene
bapatisora ularana. Ioane na egitarato ne, evaikilarato, netiwato, “Gomi
warowaro natura, rai na pevaikilami, Palagu gena Kota kamuna tomana
genana pio kali-maguli? 8 Gemi rakava na pio vetugamagiwai, ne gemi
maguli ai vuavua namara pio vega-walara. 9 E aomi ai ragai pio kila,
‘Aperaamo e ai tamamai, (pe Palagu na pene gapi-ragemi).’ Avaikilamina,
Palagu matiavuna, Aperaamo natuna evatu geriana pene vega-walara!”
10 Etoma giro gautupu kwalarai warau pege taora; gaura pakurai vuavua
namara ati gevega-walarana gautupura maparara pia patira, kalovai pia
pia-ragera.

11 “Rai gena rakava aora na evetugamagi-kulena talimana, au na nanu
na abapatisoana. Na au muliku na pene vogomai talimana gena tiavu
iwavagi, au geku tiavu maki evanagiana, e ia gena tamaka maki au na ati
pana kalara ripa. Ia na Veaga Palaguna e kalova na pene bapatisomi. 12 Ia
gimanai aleva-aleva gauna, vuiti momona e vuiti ganina genana pene
aleva-gitagitara ulanana. Na vuiti getao-kouana numanai pia tao-koura,
na vuiti momona vou pene kapua ati eputena kalovanai.”

Ioane na Iesu ebapatisoato

Mareko 1:9-11; Luka 3:21-22

13 Volaganinai Iesu Galileia vanugana na Ioridana wainai eagoto, Ioane
na pene bapatisoa ulanana. 14 Na Ioane na ekila-waiato, netiwato, “Pere
nama goi na au poro bapatisoku. Rakagau gaurai au geku ai povogomai?”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 A Iesu na evega-geleato, netiwato, “Kalana ono kalaa, kwalana kala
rorirori pa Palagu gena ririwa kalara maparara pita rogona-tolera nama.”
Ne gaurana Ioane na Iesu gena ririwa kalana ekalaato.
16 Iesu ebapatisoato, nanu na erage-vagito kupa evekala-pakato, aonai
ia na Veaga Palaguna egitaato, pune vetaina emarigoto ia atanai. 17 Aonai
karo ta kupa na ekea-rigoto, netiwato, “E au Natuku, raramanina,
aulamagiana; e averere-rakavana maki.”

Tiapolo na Iesu ekalatovoato
Mareko 1:12-13; Luka 4:1-13

4 1 Voia mulinai Veaga Palaguna na Iesu tanoleanai evaiagoato,
Tiapolo na pene kalatovoa ulanana. 2 Toma e pogi gagala vativati
(40) aorai ati eganiganito, evokato; gaurai ia evito-rakavaato. 3 Ne
Vekalatovo Talimana Tiapolo ia genai evogomaito, evaikilaato, netiwato,
“Pene goi Palagu Natuna genai, evatu ono vaikilara, pia gauganigani.” 4 A
Iesu na evega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai evetaina ekilana,
‘Taunilimalima ati gauganigani namo pia maguli. Na Palagu gena kila
egapi-ragerana e ekwalanarana talimana maguli pene vaia.’ ”
5 Tiapolo na Ierusalema, siti maveaganai, evaiagoato, Rupu Veaga
kukuna pogepogenai evega-rugakauato. 6 Maevaikilaato, “Pene goi Palagu
Natuna, neanana ono puri-rigo, kwalana Veaga Pukana aonai evetaina
ekilana,

‘Palagu na gena aneru pene vega-nagira,
pia gopemu, pia gapi-itimu,
irauna gagemu vatu ai oputu-kauana.’ ”

7 Iesu na maevega-geleato, netiwato, “Veaga Pukana aonai maki
ekilana, ‘Velekou goi gemu Palagu ragai pono kalatovoa.’ ”
8 Eia mulinai Tiapolo na Iesu evairageato golo kamuna e mogana ta
kukunai, tanopara basileiara maparara maralema ralemara e matiavura
maki evega-gitaato, 9 netiwato, “Pene au wailaku ai pono tiu-tali e au
pono aliruputali-veniku genai egaura maparara au na pana venimu.”
10 Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Satani, au gekuna ono laka-paka.
Kwalana Veaga Pukana aonai ekilana, ‘Velekou goi gemu Palagu pono
aliruputali-venia, iamo geregana vetugunagina pono kalaa.’ ”
11 Ne Tiapolo na eraokwaniato. Aneru reketa Iesu genai geagoto,
genakagatuato.

Iesu gena inagulu etinaato Galileiai
Mareko 1:14-15; Luka 4:14-15

12 Iesu ekamonagito, Ioane gevega-tipuraato, gaurana Galileia tanonai
maewaikuleto. 13 Na Nasareta vanugana maeraokwaniato, ati etaluto,
eagoto, Kaperanaumai evetaluto. Kaperanauma Genesareta kovuna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

lagana vanugana ta, Sebulona e Naptali tanora aorai. 14 Voanana Isaia,
peroveta talimana, gena kila etaunataunato, netiwato,
15 "Sebulona e Naptali tanorai gotaluna talimami o,
Galileia kovuna pipinai e Ioridana waina vokavanai,
ati Iuda talimami, Palagu ati ripami talimami,
gemi Galileia voa, iokamonagia.
16 Mukunai getaluwai talimara
emaeka kamuna warau gegitaana.
E voo raira mukuna kaikolo tanonai getaluwai talimara
atarai maeka warau pema matagai."
17 Volaganinai vou Iesu matotauna valina evopatagi-matagaiato,
netiwato, "Gemi rakava aora na iovetugamagiwai, e iolaka-waikule
Palagu genai, kwalana Kupa Basileia pekwara, (Palagu gena vegitatago
tiavuna evega-rugaana ea)."

Iesu na talima vativati (4) ekearato, ia mulinai pia laka
Mareko 1:16-20; Luka 5:1-11

18 Iesu Galileia kovuna kone taitarina na elakato, eagowai aonai,
tau walakako ruala, Simona, arana ta Petero, matarina Anduru goti
egitarato, geria leke kovu ai gepiarawai, kwalana ira taura ruala vetavu
talimara. 19 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Muliku ai iomai-laka, pe
au na gomi taunilimalima vetavura pana vega-ripami." 20 Ne veganamo
geria leke geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.
21 Voanana gelakato, geagowai aonai, Iesu na tau walakako ruala
maegitarato, Teimiti Tepetaio matarina Ioane goti; geria gati ai tamara
Tepetaio ria geria leke veralera geaumerawai. Iesu na ekearato,
22 veganamo geria gati e tamara geraokwanirato, Iesu mulinai
gelakakauto.

Iesu evevega-ripato e viti talimara evega-namarato
Luka 6:17-19

23 Iesu Galileia tanona maparanai elakavo-lakavowai, Iuda talimara
geria rupu aorai evevega-ripawai, e Palagu gena Basileia, (gena
vegitatago tiavuna evega-rugaana), valina namana evopatagiawai. E
taunilimalima geria viti e viti irauirau maparara evega-namarato. 24 Ia
valina gepiaato, Siria tanona maparana eraka-lovaato, ne taunilimalima
na geria viti talimara maparara ia genai geago-agirato: Viti irauirau,
palagu rakavara na geporogirato talimara, uve na evagiana vitina,
taunipara gepilupiluna, e tauniparara kavatara gekwaregato talimara,
Iesu na maparara evega-namarato. 25 Taunilimalima gutuma gutuma ia
mulinai gelakato, Galileia na, Vanuga Gagalana (10) na, Ierusalema na,
Iudea na, e Ioridana waina vokavana na maki ia gekwaruato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu golo kukunai evopatato

5 1 Iesu na talima gutuma gutuma egitarato, golo taai everageto,
atanai etanu-talito. Gena melo ia genai geagoto. 2 Ne ia na evega-
ripa-tinarato, netiwato:

Verere taunataunana
Luka 6:20-23

3 "Aoma talimara, Palagu genaimo gevetapekauna talimara, pia
verere, kwalana Palaguna Basileia ira geria.
4 Raira etoma aora gevitivitina talimara pia verere, kwalana Palagu
na geria aovitiviti pene vega-aikira.
5 Aoma talimara pia verere, kwalana Palagu na tanopara maparana
ira pene venira.
6 Kala rorirori vitona na evitorana e nanuna na ekalarana talimara
pia verere, kwalana roe nea vou pia gani-tinage-tupu.
7 Vegita-vetuga talimara pia verere, kwalana Palagu na ira maki pene
gita-vetugara.
8 Raira aora nama iwavagi talimara pia verere, kwalana ira na Palagu
pia gitaa.
9 Raira etoma vevega-maino kalara gekalarana talimara pia verere,
kwalana Palagu na ira natunai pene kilagira.
10 Raira etoma kala roririrora gekalarana galamanai gevega-viti-
vuarana e gevega-rakavarana talimara pia verere, kwalana Kupa
Basileia ira geria.
11 Pene au muliku ai golakana galamanai gomi pia munemune-agimi,
pia vega-vitivitimi e kila rakavara irauirau gemi ai pia kilagira e pia
kilagi-opakaumi, pio verere. 12 Pio verere, e mapio verere, kwalana
Palagu na voimi kamuna pene venimi kupai. Ekala gelegelena,
gomi mulimi talimara e, peroveta talimara kunera, maki vovetaina
gevega-rakavarato."

Tamena e maeka
Mareko 9:50; Luka 14:34-35

13 "Gomi tanopara tamenana. Pene tamena mamina taunataunana pene
aiki ne, arigi rauparai mamina mapene waikule? Ia e warau perakava, ati
gena nama ta. Gaura pakurai pia piatogaa, taunilimalima gagera na pia
pana-talia.
14 Gomi tanopara maekana. Golo kukunai gevega-rugaato vanugana ati
pene veavuga ripa. 15 Lamepa pia kapua maki, rivu kapulenai ati pia taoa,
na lamepa taotaona patana taunataunanai pia tao-kaua. Ne ia maekana
na numa talimara maparara pene waera. 16 Gelegelena, gomi gemi maeka

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunilimalima wailarai vovetaina pio vega-matagaira, pe gemi kala namara pia gitara, Tamami kupai etaluna pia vega-ragea."

Iesu e rova

17 "Evetaina ragai pio tugamagi, au avogomaito Mose na rova e peroveta talimara geria kila ati ganirai pana vega-agora ulanana. Aikina. Au ati avogomaito vokila ati ganirai pana vega-agora ulanana, na pana vega-taunataunara e pana vega-gugulura ularana. 18 Avaikila-taunataunamina, kupa e tanopara roe gemiana aonai, rova gena leta keivagina ta pa gena koma ta ati vagi pene lekwalekwa, pene ago, rova maparara ganira taunatauna pia wala. 19 Vovetainai, talima taa na rova keivagina ta pene karoverave-venia, e gena ririwa kalanai talima reketa ekala gelegelenai mapene vega-ripara, ia Kupa Basileiai kapi talimanai pia kilagia. Na talima taa na rova pene kwalanara e talima reketa mapene vega-ripagira, ia kune talimanai pia kilagia Kupa Basileia aonai. 20 Avaikila-taunataunamina, pene gomi gemi kala rorirori na Parisea e rova gevevega-ripagirana talimara geria kala rorirori ati pene vanagira ne, gomi Kupa Basileia aonai ati pio laka-toga, aikina kinavagi."

Vagivagi
Luka 12:57-59

21 "Gomi ripami, talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, 'Ragai pono vagivagi! A rai na talima ta pene vagia ne, ia Kota kapunai pene ago.' 22 Na etoma au na avaikilamina: Talima ta kakana pa tarina pene paru-venia ne, ia Kota kapunai pia renagia. E rai na kakana pa tarina pene vaikila-rakavaa ne, ia Kota kamunai pia vega-rugaa. E rai na kakana pa tarina pene vaikilaa, 'Goi kawa papo' nepenetiwa ne, ia ati eputena kalovanai pene ago.

23 Gaura pakurai, pene gemu veveni gauna pata maveagana atanai pono tao-kaua, Palagu pono venia notina genai, goi kakamu pa tarimu otugamagiana, ia magena metau goi gemu ai, 24 ne gemu veveni gauna pata maveagana wailanai pono raokwania, pono ago, tarimu goti maino pio gapia vou pono waikule, gemu veveni gauna pata veaganai pono taoa Palagu gena.

25 Goi eparu-venimuna talimana goti maino pio raka-gapia, Kota kapunai roe wagolaka-kavikavina aonai. Kwalana eparu-venimuna talimana na Kota ekamonagiana talimana gimanai neeve tao-kaumuna nea, e Kota ekamonagiana talimana na tipura numana gitatagona talimana gimanai pene taomu, ia na tipura numana aonai neekana-gavumuna nea. 26 Au na avaikila-taunataunamuna: Voanana ati pono laka-piati, pene ago gemu metau voina pono vega-voigatua."

Veopa-lema

27 "Gomi ripami, talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, 'Ragai pono veopa-lema!' 28 Na au na avaikilamina: Rai na talima ta

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

garawana egita-rogorogoana ne eririwana pene gapia ia gena, ia aona tugamagina genana warau peveopa-lema vogare genai. 29 Pene goi matamu ripana na evega-rakavamuna genai, pono kipo-vagia, pono piatogaa! Kwalana tauniparamu rakavana kavana pene lekwalekwa voo nama, na ati nama tauniparamu maparana kalova ati eputena kapunai pia pia-kaua. 30 Na pene goi gimamu ripana na evega-rakavamuna genai, pono pati-vagia, pono piatogaa. Namana ea, tauniparamu rakavana kavana pono piatoga-kunea, pe tauniparamu maparana kalova egala-vanagivanagina kapunai ragai pene ago."

Gare vega-laka

Mataio 19:9; Mareko 10:11-12; Luka 16:18

31 "Talima kunera na rova kilara gegapirato, gekilato, 'Tau ta garawana pene vega-lakaa genai, ia na vegarawa lugalugana pepana pene talo-venia.' 32 Na au na avaikilamina: Pene talima ta garawana egui-rigoana, na gare veopa-lema kalara ati ekalagina, votalima na garawana veopa-lema garenai evega-agoana. E rai na egui-rigoato garena pene garawaa talimana ia pene veopa-lema."

Kilagavu

33 "Ita kalakalara gevega-riparato kilara gomi ripami: 'Gemi kilagavu ragai pio vega-rakavara, na Velekou wailanai gokilagi-gavurato gaura pio kalara.' 34 Na au na avaikilamina: Ragai pio kila-gavu vegata! Gemi kila vega-taunataunara ularana kupa ragai pio kilagia (pa kupa ragai pio ruia), kupa aranai ragai pio kila-gavu, kwalana ia Palagu gena terona; 35 pa tanopara aranai maki ragaina, kwalana ia Palagu gagena panakauna kapuna; pa Ierusalema aranai, kwalana ia King kamuna gena siti. 36 Goi repamu, gemu maguli, maki ragai pono kilagia gemu kilagavu vega-taunatauna na, kwalana goi guimu nivana ta ati pono vega-kulokuloa e ati pono vega-ruparupaa ripa. 37 Namana ea: Gemu kila pono kilagia, 'Pa' pene pa e 'Aikina' pene aikina. Voiamo, na kila reketa maokilagirana Talima Rakavana, Satani, genana gevogomaina."

Evega-rakavamuna talimana voina ragai pono kalaa

Luka 6:29-30

38 "Talima kunera gevega-riparato kilara gomi ripami, evetaina gekilato: 'Mata voina mata e ruga voina ruga.' 39 Na au na avaikilamina, kala rakavana ekala-venimuna talimana ragai pono kala-rakava-venia. Pene talima taa na mokomu ripana pene valea genai, mokomu kaulina mapono venia. 40 E pene talima taa na Kotai pene taomu gemu tiati pene gapia ulanana genai, gemu kota maki pono venia. 41 E talima taa na eririwamagimuna, kilomita kwapunai pono kwarua nepenetiwa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

genai, kilomita rualai pono laka ia goti. 42 E enoginogina talimana
pono venia, e gemu ai pene gapitore netina talimana maki ragai pono
kila-tilivagi-venia."

Gevega-rakavamuna talimara pono ulamagira
Luka 6:27-28; 6:32-36

43 "Talima kunera gevega-riparato rovara ripami, gekilato: 'Goi
lagamu talimana pono ulamagia, na evega-rakavamuna talimana pono
vega-rakavaa.' 44 Na au na avaikilamina: Geparu-venimina talimara
pio ulamagira, e raira na gevega-rakavamina talimara maki atarai pio
rapali. 45 Eia genana pio vega-matagaia, gomi Tamami kupai etaluna
ia natunai evega-agomito. Kwalana ia na garo kala rakava talimara e
kala nama talimara atarai evega-ralaana, e gura maki kala rorirori e
kala teveletevele talimara atarai evega-ketoana. 46 Pene goulagamirana
talimara gomi geulamagimina talimaramo genai, arigi veveni namana
pio gapia? Takiti gekokoana talimara pa opakau talimara evetaina maki
gekalana. 47 E tarimimo pio vega-namara, gemi nama rakagau? Palagu
ati geripaana talimara na maki ekala gekalaana. 48 Gaura pakurai gomi
ati vetoukaumi pio talu, gomi Tamami kupai etaluna ati vetoukauna
vetaina."

Veni taunatauna rupu talimara geriai

6 1 "Rogomi pio vetole, gemi kala namara taunilimalima wailarai
ragai pio vega-matagaira, ira na pia vega-ragemi ulanana. Eira pio
kalara genai, Tamami kupai etaluna genai voimi ati pio gapira.
2 Gaurai, gemu wareware rupu talimara pono venira aonai, ragai
pono vopatagia, opakau talimara rupu ai e vanuga gatamanai
gekalana vetaina, taunilimalima na pia vevato-agira ulanana. Avaikila-
taunataunamina, ira talima na gevega-ragerana, pe voira warauna
gegapirato. 3 Na goi gemu wareware ati gena e ati gana talimana ono
venia noponotiwa genai, gimamu kaulina ragai pene ripa, goi gimamu
ripana na rakagau ekalaana. 4 Pe gemu wareware veavugai pono veni. E
Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene
venimu."

Velekou gena rapali
Luka 11:2-4

5 "Pene pio rapali genai, opakau talimara vetaira ragai pio rapali! Ira
rugarugarai mavererera gerapalina, rupu aorai e vanuga gatamanai e
rauparai maki, taunilimalima na pia gitara ulanana. Au na avaikila-
taunataunamina, ira voira warau gegapirato. 6 A goi oririwana pono rapali
notina genai, gemu numa kovoganai pono laka-toga, vanagi pono kana-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gavua, vonai vou Tamamu pono nogi-venia, ia veavugai etaluna. E Tamamu na, rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu.
7 Gomi pio rapali genai, kila ati ganira ragai pio kilagiwai-kilagiwaira,
Palagu ati ripara talimara gekalana vetaina. Ira getugamagina, geria kila
vogora gekilagirana gaurana, Palagu na pene kamonagira. 8 Ira vetaira
ragai pio kala. Kwalana gomi na rakagau goririwaana, Tamami na eripa-
kuneana, kapinai vou gomi na gonogi-veniana.
9 Evetaina pio rapali:
'Ai Tamamai kupai
goi aramu pene veaga;
10 gemu Basileia pene vogomai;
gemu ririwa paia kalaa tanoparai,
kupai gekalaana vetaina.
11 Etoma gama gauganigani ono venimai.
12 Gema rakava ono tugamagi-piatogara,
ai gevega-rakavamaina talimara
geria rakava gatugamagi-piatogarana gelegelena.
13 Veripagani ai ragai pono vaimai,
a Rakava Talimana, Satani,
gimana na pono vega-magulimai.
[Kwalana Basileia goi gemu, tiavu goi gemu,
ralema iwavagina goi gemu,
toma pene ago-vanagivanagi, Amen.]'
14 Pene gomi na gevega-rakavamina talimara geria rakava pio
tugamagi-piatogara genai, Tamami kupai etaluna gemi rakava maki pene
tugamagi-piatogara. 15 Na, pene gomi na gevega-rakavamina talimara
geria rakava ati gotugamagi-piatogarana genai, Tamami na gemi rakava
maki ati pene tugamagi-piatogara."

Voka

16 "Pio voka genai, ragai pio ali-vetuga, opakau talimara gekalana
vetaina. Wailarai gevevega-matagai-opakauna, taunilimalima matapolu
pia kila, 'Gevokana rakavaria kika' nepiatiwa. Avaikila-taunataunamina,
ira voira warau gegapirato. 17 A goi, ono voka noponotiwa genai, repamu
pono rigaa e wailamu pono guligia, 18 pe taunilimalima na ragai pia
ripamu, goi ovokana, na Tamamu veavugaimo pene ripa. E Tamamu na,
rakagau ewalana veavugai egitarana, ia na vou voimu pene venimu."

Gemi rinaga kupai pio tao-koura
Luka 12:33-34

19 "Gemi rinaga etanoparai ragai pio tao-koura! Kwalana palo e
kalokalo pa rasta na neevega-rakavarana nea, e lema taura na numa

nege lovoana nege lemarana. 20 Gemi rinaga kupai pio tao-koura, palo e
kalokalo na ragai pia vega-rakavara, e lema talimara na maki numa ati
pia lovoa e ati pia lemara ripa. 21 Goi gemu rinaga ariginai emiana, goi
aomu maki vonai emiana."

Mata taunipara gena maeka
Luka 11:34-36

22 "Mata taunipara gena lamepa vetaina. Pene goi matamu nama genai,
tauniparamu maparana maki pene waea. 23 Na pene goi matamu rakava
genai, tauniparamu maparana maki pene mukuna. A pene maeka goi
aomu ai mukuna genai, emukuna pene kamu-iwavagi!"

Talima ta vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa
Luka 16:13

24 "Talima ta vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa.
Kwalana ia na ta ati pene ulamagia, a ta pene ulamagia; ta pene vega-
taunataunaa, a ta pene opa-venia. Palagu e moni vetugunagira ati pio
ago-venira ripa."

Ragai pio tugamagitugamagi
Luka 12:22-31

25 "Gaura pakurai avaikilamina, gemi maguli ragai pio tugamagira,
rakagau pio gani pa pio niu; pa tauniparami rakagau na pio rapugara.
Arigia gau kamuna, maguli pa ganigani? E arigia gau kamuna, taunipara
pa rapuga? 26 Kupai gelovona manura iogitara! Ira ati gevarovarona e
ati gekuakuana, e araga numarai maki gauganigani ati getao-kouna. Na
Tamami kupai etaluna na egupurana. Gomi gau kamu iwavagimi, a manu
kei! 27 Gomi rai otugamagitugamagina, gemu maguli kiata pono vega-
mogaa ripa pa?
28 Raka rapuga vetaira gotugamagi-vekwalavi-agirana? Uraura tiarera
iogitara, raka gekala-tiwana. Ati geinaguluna e rapuga ati getulina. 29 Na
avaikilamina, King Solomona gena verapuga ralemana maki gevanagiana.
30 E Palagu na tano gawara evega-rapugarana, ira toma gekalana, a pogipogi
kalovai pia pia-ragera, Palagu vovetaina evevega-rapugana. Ia na gomi ati pene
vega-rapugami, ei? Gomi kamonagi kei talimami! 31 Vovetaina gaurai, ragai
pio tugamagitugamagi, ragai pio kila, 'Toma rakagau ita gani?' Pa 'Rakagau ita
niu?' Pa 'Toma rakagau ita ligo?' 32 Palagu ati ripara talimara na egau maparara
geraka-vetavurana, a Tamami kupai etaluna ripana, gomi egau goririwarana.
33 Na tovotovona ia gena Basileia e gena kala rorirori pio tavu-kunera, ne egau
maparara gomi pene venimi. 34 Gaura pakurai pogipogi toma na tugamagi
vekwalavina ragai pio kalaa; pogipogi tomana gena vekwalavi Palagu gimanai.
Toma gena vekwalavi atanai metau mapio tao-kaua genai, raka pio vua-tiwaa?"

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Taunilimalima ragai pio agirorira

7 1 "Taunilimalima ragai pio agirorira, pe Palagu na gomi maki ragai pene
agirorimi. 2 Kwalana gomi gemi veagirori vetainai, gomi maki vovetaina
Palagu na pene agirorimi; e raka govega-vetovo-veni-tiwarana, Palagu na maki
vopene vega-vetovo veni-tiwami. 3 Rakagau gaurai goi tarimu matanai ripiripi
ogitaana, na lako tupina goi matamu aonai ati otugamagiana? 4 Arigi rauparai
goi tarimu ovaikilaana, 'Gata, matamu ai ripiripi ana gaivagia vou,' na goi
matotaumu matamu ai lako tupina ta emiana? 5 Goi opakau taumu, kune goi
matamu ai lako tupina ono gaivagia vou, e ono poepoe-namanama vou, tarimu
matanai ripiripi pono gaivagia.
6 Veaga gaura kwaeva (karoverave talimara) ragai pio venira, e gemi
kurukuru maki ragai pio pia-atira pae wailarai! Gagera na pia pana-
talira, pia ruga-kule, mapia rale-kinikinimi kalirana."

Noginogi, vetavuvetavu, koekoe
Luka 11:9-13

7 "Noginogi ai Palagu na pene venimi, vetavuvetavu ai pio rawali,
koekoe ai gemi vanagi pia kala-pakara. 8 Kwalana pene noginogi
talimana pene gapi, pene vetavuvetavu talimana pene rawali, e pene
koekoe talimana Palagu na gena vanagi pene kala-pakaa.
9 Gomi rai natumu melona na gauganigani pene nogia aonai, goi na
vatu pono venia? 10 Pa magani pene nogi aonai, warowaro pono venia?
11 Pio tugamagi, gomi rakava talimami, na gau namara natumi venivenira
ripami, gaurana gomi Tamami kupai etaluna, ia na gau namara genogi-
veniana talimara pene venira vegata!
12 Gomi rakagau goririwana talima na gemi ai pia kalagira kalara, ira
geriai maki vovetaina pio kala. Mose gena rova e peroveta geria vevega-
ripa kilara ganira taunatauna voa."

Palagu gena Basileia lakatogana
Luka 13:24

13 "Vanagi kokotinana pio laka-toga. A kwarega kapuna eago-veniana
rauparana gagava, e gena vanagi maki kamu vagi, e gutuma voanana gelaka-
togana. 14 Na maguli vanagivanagi ago-venina vanagina kokoti e rauparana
maki kei galagala vagi, e taunilimalima ati vogonamo gerawaliana."

Peroveta opakau talimara
Luka 6:43-44

15 "Rogomi pio vetole peroveta opakau talimara geriana. Ira gomi
gemi ai gevogomaina mamamoe rapugara ria, na aorai geria tugamagi
uraura kwaevara rakavara vetaira. 16 Ira vuavuarai vou pio ripara. Vine

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vuara (grapes) gau vekalavekala geriana ati gekwamona, e figi vuara
maki gawa veginivegini geriana ati gegapirana. 17 Gautupu namana
genana vuara namara pene vega-walara, a gautupu rakavana genana
vuara rakavara pene vega-walara. 18 Gautupu namana na vuana rakavana
ati pene vega-walaa, gelegelena, gautupu rakavana na vuana namana
ati pene vega-walaa ripa. 19 Vuavua namara ati gevuana gautupura pia
patira, kalovai pia pia-ragera. 20 Vovetaina gelegelenai peroveta opakau
talimara maki vuavuarai pio ripara.

21 Ati 'Velekou, Velekou,' negetina talimara maparara Kupa Basileiai
pia laka-toga. Aikina. Rai, Tamaku kupai etaluna ekwalanaana e gena
ririwa kalara ekalarana talimana gereganamo. 22 Kota kamuna tomana
pene kwara aonai, talima vogona na pia vaikilaku, nepiatiwa, 'Velekou,
Velekou, goi aramu ai gaperovetato, e goi aramu ai kala irau vagira vogo
maki gakalarato.' 23 Ne au na pana vaikilara, napanatiwa, 'Au ati ripaku
gomi. Iokali, gomi kala rakava talimami.' "

Numa ruala gekuarato taura
Luka 6:47-49

24 "Gaurana, rai au geku kila ekamonagirana e kalara ekalarana,
ia talima maaonekana gena numa vatu atanai evega-rugaato vetaina.
25 Gura erakurakuato, gapata erakato agi ekuluto vonuma ati emakaka-
makakato, kwalana vatu atanai evega-rugaato. 26 A rai na geku kila ea
ekamonagirana, na kalara ati ekalarana, ia kawakawa talimana vetaina,
numa kwanokulo atanai evega-rugaato. 27 Gura erakurakuato, gapata
erakato, agi ekuluto vonuma epialauato e eketo-lovolovo-vagito."

28 Iesu gena vopata kilara ekilagi-gaturato mulinai, getanu-kouto
talimara gutuma para na gena vevega-ripa kilara gevevega-kaliagirato.
29 Kwalana gena kila matiavuna, ati ira geria rova gevevega-ripagirawai
talimara geria kila vetaira.

Iesu na lepera talimana evega-namaato
Mareko 1:40-44; Luka 5:12-14

8 1 Iesu golo kukuna na emarigoto, taunilimalima gutuma para ia
mulinai gelakato. 2 Ne talima ta maleperana Iesu genai eagoto,
wailanai evetiu-talito, ekilato, "Velekou, pene goi oririwana genai,
taunatauna pono kala-alevaku e pono vega-namaku ripa." 3 Iesu
gimana etugu-agoato, viti talimana enapa-kaunagiato, evaikilaato,
"Aririwana, ono nama!" Ne veganamo lepera enamato. 4 Iesu na
evaikilaato, netiwato, "Talima ta ragai pono vega-ripaa. Ono laka, Rupu
Veaga Velena na pene gitamu, e vekala-aleva vevenina gaura Mose
na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi
ponama."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Roma Vetali velena gena vetugunagi melona
Luka 7:1-10

5 Iesu Kaperanaumai ekwarato, Roma vetali velena ta ia genai eagoto,
Iesu enogiato, netiwato, 6 "Velekou, geku vetugunagi melona tauniparana
ati ekalavo-kalavona, e viti maki kamu vagi evuaana." 7 Iesu na evaikilaato,
netiwato, "Au awatina, pe ana wati vega-namaa." 8 Vetali velena evega-
geleto, netiwato, "Velekou, au epe ati gelegele goi au geku numai pono
ragekau; gaurai goi tipomo ono kila, ne au geku vetugunagi melona pene
nama. 9 Au maki talima reketa geria vegitatago kapulerai, e vetali talimara
pa soldia au kapuleku ai. Au na ta avaikilaana, 'Ono laka!', natina elakana e
mataa avaikilana, 'Ono vogomai!', natina evogomaina. E au geku vetugunagi
melona avaikilaana, 'Eia ono kalaa!', ne ekalaana."
10 Iesu na gena kila ekamonagiato aonai, evevega-kali-rakavato. Ne ia
mulinai gelakakauto talimara evaikilarato, netiwato, "Au na avaikila-
taunataunamina, Isaraela aonai evetaina kamonagina ta rogoti ara rawalia.
11 Au na maki, avaikilamina taunilimalima garo rageragena e garo rigorigona
na pia vogomai, Aperaamo, Isaako, e Iakobo ria velekwa kamuna pia gani-
koukoua Kupa Basileia aonai. 12 Na tovotovonai Palagu na evirigirato talimara,
Basileiai pia talu netiwato talimara, Palagu na pene pia-atira muli ai, mukuna
kaikolo aonai. Vonai pia tagi, e karira pia kari-kikitalira." 13 Ne Iesu na vetali
velena evaikilaato, netiwato, "Ono laka, gemu numai! Gemu kamonagi
gelegelenai kalana pene wala." Gena vetugunagi melona voorai enamato.

Iesu na Simona gena tegama evega-namaato
Mareko 1:29-31; Luka 4:38-39

14 Iesu Petero gena numai elaka-togato. Vonai Petero gena tegama garena
evitiato, tauniparana etiavutiavuto, pe emaoko-tagowai, Iesu na egitaato;
15 gimanai egapito, ne gena viti eaikito, ekuliitito, ne ia egupuato.

Iesu taunilimalima gutuma evega-namarato
Mareko 1:32-34; Luka 4:40-41

16 Volavilavi palagu rakavara na eporogirato talimara vogo Iesu genai
gevaiagorato. Iesu na vopalagu rakavara gena kila tiavuna na egui-atirato, e
viti talimara maparara maki evega-namarato. 17 Ekala vega-taunataunara Isaia,
peroveta talimanana, ekilagirato gelegelena, netiwato, "Ia na gera viti-vua
egapi-pakarato, e gera viti irauirau evuarato, evega-namarato."

Iesu mulinai pia laka negetiwato talimara
Luka 9:57-60

18 Iesu na gutuma egitarato, gevogoago-vogoagowai gaurai gena melo
evaikilarato, netiwato, "Ita vevanagi, kovu vokavanai." 19 Aonai rova

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evevega-ripagiawai talimana ta Iesu genai eagoto, evaikilaato, “Vevega-ripa talimamu, goi pono laka kapura mapararai au goi mulimu ai pana lakakau.” 20 Iesu na evaikilaato, netiwato “Uraura kwaevara mageria kovoga, e manu mageria nuguvi, na Taunilimalima Natuna ati gena maitu kapuna.”

21 Iesu gena melo taa na evaikilaato, “Velekou gemu kala, ana waikule, pe tamaku anave taoa vou.” 22 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Muliku ai onoma lakakau, kwarega taura (Palagu ati gekwalanaana talimara) matotaura geria kwarega pia taora.”

Iesu na agi e aku ekila-wairato
Mareko 4:36-41; Luka 8:22-25

23 Iesu gati ai eragekauto, ripa getavuawai melora ria. 24 Gevanagiwai aonai, atilovana agi kamukamu kovu ai ekwarato, e aku maki gati aonai gevelaku-rigowai. A Iesu gati aonai emaituwai.

25 Ne gena melo geagoto, gevagoato, negetiwato, “Velekou, ono vega-magulimai, ita tapuluna, roli takwaregana.” 26 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Rakagau gaurai gokalina? Kamonagi kei talimami!” Ne Iesu ekuliitito, agi e aku ekila-wairato, ne gevega-aikito e erawa-taliato. 27 Taunilimalima maparara gevevega-kalito, negetiwato, “E raka talima vetaina ta? Agi e aku na maki karona gekamonagiana!”

Iesu na talima ruala palagu rakavara na geporogirato evega-namarato
Mareko 5:1-17; Luka 8:26-37

28 Galileia kovuna vokavanai, Gadara (pa Gerasa) talimara geria tano ai, Iesu ekwarato, ne palagu rakavara na geporogirato talimara ruala kala kovogara na gevogomaiwai Iesu genai. Etalima ruala makaliagira, gaurana voraupara na ta ati elaka-vanagiwai. 29 Ne tauria ruala Iesu gelailai-veniato, negetiwato, “Palagu natuna o, rakagau gemai ono kalaa notina? Goi povogomai enai, ono vega-vitivitimai ulanana, toma taunataunana roe nea vou pene kwara aonai, ei?”

30 Vonai ati rauvagi ai, pae laveta na geunaunawai. 31 Vovetaina gaurai palagu rakavara na Iesu genogiato, negetiwato, “Pene goi na oguiatimaina genai, ono tugumai pae geriai, ira aorai aia laka-toga.” 32 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ioago!” Ne palagu rakavara votalima ruala aora na gelaka-piatito, geagoto, pae geriai gelaka-togato. Ne pae laveta na maparana golona geralupito, kovu ai gevegugutu-kwaregato.

33 Pae gitatagora talimara geraka-velekeveleketo vanugai geagoto, vali maparana gepiaato, e palagu rakavana geporogirato talimara geriai rakagau ewalato maparara gevega-matagairato. 34 Ne vanuga talimara maparara gevekoko-agoto, Iesu pia gitaa ulanana. Iesu genai gekwarato aonai, genogiato geria tanona pene laka-paka.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu na rakava etugamagi-piatogarato
Mareko 2:1-12; Luka 5:17-26

9 1 Iesu gati ai eragekauto, ewaikuleto, kovuna evanagito
gena vanuga taunataunanai eagoto. 2 Vonai talima
reketa na tauniparana kavata ekwaregato talimana ta gepai
maokomaokonai, Iesu genai gevua-agoato. Iesu na geria kamonagi
egitaato, ne viti-rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Natuku
pono tiliga, gemu rakava patugamagi-piatogara.”
3 Ne rova gevevega-ripagiawai talimara matotauria gevevaikilato,
“Etalima Palagu ekilagi-piatogaana.”
4 Iesu ripana ira rakagau getugamagiawai gaurai evaikilarato,
netiwato, “Rakagau gaurai netugamagi rakavara vetaira
gokalarana? 5 Raka para kilatiwa malaga, ‘Gemu rakava
patugamagi-piatogaa’ naparatiwa, pa para kila, ‘Ono rugaiti, ono
laka’ naparatiwa. 6 Au na ana vega-gitami, Taunilimalima Natuna
magena roririori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai.” Ne
Iesu na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti,
gemu gepa ono gapia, numai ono laka!” 7 Ne votalima ekuliitito,
gena numai elakato. 8 Taunilimalima na vokala gegitaato aonai,
gekalito e Palagu gevega-rageato, kwalana tiavu vovetaira
taunilimalima evenirato gaurai.

Iesu na Mataio ekeato
Mareko 2:13-17; Luka 5:27-32

9 Iesu voanana elaka-vanagiwai aonai, ia na talima ta arana Mataio
egitaato, takiti monira gekokorawai numanai etanu-tagowai egitaato. Ne
Iesu na evaikilaato, netiwato, “Muliku ai onoma laka.” Ne Mataio eraka-
kuliitito, Iesu mulinai eagoto.
10 Iesu Mataio gena numai eganiganiwai aonai, takiti-koko
talimara e kala rakava talimara vogovagi gevogomaito, Iesu
magena melo ria geganigani-koukouto. 11 Parisea talimara reketa
na gegitaato, ne Iesu gena melo gerenagirato, “Rakagau gaurana
gomi gemi vevega-ripa talimana takiti-koko e kala rakava
talimara ria geganigani-koukouna?”
12 Iesu na vokila ekamonagiato, ne evega-gelerato, netiwato,
“Nama talimara toketa ati getavurana, na viti talimara namo.
13 Ioago, matotaumi na Veaga Pukana na ekilagiana kilana iove
tavua, evetaina ekilana, ‘Au ati gomi gemi vevoiwai pa veveni
gaura aririwarana. Au aririwana gomi na vetuga e kala nama
pio vega-matagaira.’ Au kala roririori talimara keakeara ati
avogomaito, na kala rakava talimaramo.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Voka
Mareko 2:18-22; Luka 5:33-39

14 Voia mulinai Ioane Bapatiso gena melo Iesu genai geagoto, ne
gerenagiato, “Rakagau gaurai ai e Parisea talimara gavokana, na goi
gemu melo ati gevokana?”
15 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina, vegarawa
valigu talimana gatana lagarai etaluna aonai pia tagi pa? Aikina!
Tomana evogomaina, vegarawa valigu talimana gatana geriana pia
gapi-gerevagia, vonai vou pia voka. 16 Talima taa na rapuga valiguna
kiata rapuga kunena goti ati pene vega-pani-koura. Pene vovetaina pene
kala genai, rapuga valiguna na kunena pene ralea, e verale maki pene
kamu-vagi. 17 Talima taa na maki vine nanuna valiguna nanikoti kopina
kunenai ati pene wagia. Pene vovetaina pene vekala genai, nanikoti
kopina kunena pene verale, vine nanuna pene vepopo, e kopina pene
rakava. Na vine nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pia wagi-
rigoa nama. Ne ruala, vine nanuna e kopi pia mia ati pia rakava.”

Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato
Mareko 5:22-43; Luka 8:41-56

18 Iesu gena melo roe waevega-riparawai aonai vele ta ekwarato, Iesu
gagena kwalanai etiu-talito, netiwato, “Au natuku vavinena ewagumona
kiana pekwarega. Ita wati, gimamu ia atanai pono tao-kaua ne natuku
pene maguli.” 19 Iesu ekuliitito, ia goti geagoto. Gena melo maki ia ria
geagoto.
20 Geagowai aonai, gare ta, gena viti rala vitina, rigolo gagalana ruala
(12) eviti-agiato, evogomaito mulina kavanana ne gena rapuga rikinai
enapakauto. 21 Kwalana ia etugamagito, “Gena rapugaimo pana gapikau
ne pana nama.” 22 Iesu eruga-kuleto, egitaato, netiwato, “Natuku, pono
tiliga! Gemu kamonagi na pevega-namamu.” Ne veganamo gena viti
enama-gatuto.
23 Iesu vovele gena numai elaka-togato. Turai vili talimara e tagi
talimara kulura kamu vagi egitarato, 24 ne Iesu na evaikilarato,
netiwato, “Iolaka-piati. Vavine ati pekwarega, ia e tipo emaituna.” Na
taunilimalima na gemamai-agiato. 25 Iesu na votaunilimalima gutuma
etugu-piatirato mulinai, ia elaka-togato numa aonai, vavine gimanai
egapito; ne vovavine etogaitito. 26 Ekala valina votano maparanai
gepia-lovolovoato.

Iesu na mata-kele talimara ruala evega-namarato

27 Iesu na vokapu eraokwaniato. Elakawai aonai, mata-kele talimara
ruala mulina na geagoto, gekea-veniato, negetiwato, “Davida Natuna o,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ai ono gita-vetugamai!" 28 Iesu numai elaka-togato aonai, vomata-kele
taura ruala maki geragekauto. Ne Iesu na erenagirato, netiwato, "Gomi na
govega-taunataunakuna, au na pana vega-namami ripa?" Ira gevega-geleto,
negetiwato, "Pa, Velekou, gavega-taunataunamuna." 29 Nea Iesu na matara
enapa-kaunagirato, netiwato, "Gemi kamonagi rorinai, kalana pana kalaa gemi
ai." 30 Ne matara gealirato. Iesu maaona maparana ria na evaikila-gaokarato,
netiwato, "Ekala pewala ea valina talima ta ragai pio vega-ripaa!" 31 Na tauria
ruala gelaka-piatito, geagoto, Iesu valina votano maparanai gepia-lovolovoato.

Iesu na muru-kapu talimana ta evega-namaato

32 Tauria ruala numa na gelaka-piatiwai aonai, talima ta, palagu
rakavana na eporogiato gaurai ati ekilakilawai, Iesu genai geago-agiato.
33 Iesu na palagu rakavana egui-atiato mulinai, vomuru-kapu talimana
veganamo ekilakilato. Taunilimalima maparara na eia ewalato kalana
gevevega-kaliagiato, gekilato, "Evetaina kalana ta Isaraela aonai rogoti
ere wala!" 34 A Parisea talimara gekilato, "Ia e palagu rakavara geria vele
tiavuna na palagu rakavara ia na egui-atirana."

Iesu na gena melo Isaraela talimara geriai etugurato

35 Iesu na vanuga kamura e keira maparara eago-venirato: Geria rupu ai
evevega-ripawai, Palagu gena Basileia valina namana evopatagiawai, e viti e
viti-vua talimara maparara evega-namarato. 36 Iesu na votaunilimalima gutuma
para egitarato aonai evetugarato, kwalana aora gevekwalavito e ati geria
veveakava talimara, vega-gelegelena mamoe ati tau gitatagora talimana vetaina.
37 Ne Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Makora gitagitana kamu, na
inagulu-agina talimara ati vogo. 38 Araga ganiganina venivenina Velekouna pio
nogia, pe inagulu talimara pene tugura, gena ganigani koko aragarai."

Iesu na gena apostolo melora gagalana ruala (12) ekearato

Mareko 3:13-19; Luka 6:12-16

10 1 Iesu na gena melo gagalana ruala ekearato, ne tiavu evenirato,
palagu rakavara pia gui-atira, viti e viti-vua maparara pia vega-
namara ulanana.

2 Eapostolo talimara gagalana ruala arara ea: Tovotovona ia Simona, arana
ta Petero, ia tarina Anduru; Teimiti Tepetaio natuna, tarina Ioane goti; 3 Filipo e
Batolomio; Tomas e takiti-koko talimana Mataio; Teimiti Alfia natuna, e Tadio;
4 Simona, Selote talimana, e Iudas Isakariota, Iesu pene lewaa talimana.

Iesu na apostolo talimara geria inagulu evenirato

Mareko 6:7-13; Luka 9:1-5

5 Etalima gagalana ruala Iesu na etugu-atirato e velaunagi gavutinara
evetaina evenirato, netiwato, "Ati Iuda talimara geriai ragai pio ago, e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Samaria vanugara taai maki ragai pio laka-toga; 6 na Isaraela talimara
geriai pio ago, ira gelekwalekwato mamoera vetaira. 7 Ioago, evetaina pio
vopata, nopiotiwa, 'Kupa Basileia pevekavi-vagi, (Palagu gena vegitatago
tiavuna evega-rugaana ea)!' 8 Viti talimara pio vega-namara, kwarega
talimara pio vega-magulira, lepera talimara pio alevara e pio vega-
namara, e palagu rakavara pio gui-atira! Gomi na gogapiato ati voina, pio
veni maki ati voina.

9 Gemi lakalakai moni ragai pio gapikau, kolo pa siliva monira pa kopa
monira maki ragai pio vuakau. 10 Palaka ragai pio gapikau, tiati ruala,
tamaka, e toki maki ragai pio gapi. Kwalana inagulu talimana gena e
gana pia venia vegata.

11 Vanuga kamuna taai pa vanuga keina taai pio laka-toga aonai,
rai na eririwamina gena numai pene gapi-ragemi netina talimana pio
tavua. Vonumaimo pio talu, pene ago vovanuga pio raokwania. 12 Numai
golaka-togana aonai, numa talimara pio vega-namara, nopiotiwa, 'Maino
gomi gemi ai pene mia!' 13 Pene vonuma talimara na pia gapi-ragemi
genai, Palagu gena maino geriai pene mia. Na pene ira na ati pia gapi-
ragemi genai, Palagu gena maino geriai ragai pene mia, gemi ai mapene
waikule. 14 Arigi numai pa pene aikina arigi vanugai taunilimalima na ati
pia gapi-ragemi e gemi kila ati pia kamonagira genai, vonuma pa vanuga
pio raokwania, gagemi kavura pio kwarikwari vagira, (ira geria kila
ketoketo vega-taunataunara ulanana). 15 Au na avaikila-taunataunamina,
Palagu gena Kota tomanai vonuma pa vovanuga geria rakava voina
metauna kamu galagala vagi pene gapia, Sodoma e Gomora geria rakava
voira maki pene vanagia."

Kogo e viti-vua wailai
Mareko 13:9-13; Luka 21:12-17

16 "Iokamonagi, au na atugumina mamoe vetaira uraura kwaevara
rakavara nuganugarai. Gaura pakurai, gelema vetaira pio aoneka e pio
marana pune vetaira. 17 Rogomi pio vetole taunilimalima geriai! Kwalana
ira na pia gapimi mapia tugu-agomi Iuda geria kaonsela talimara geriai,
e geria rupu aorai pia kwarimi. 18 Au gogapi-ragekuna gaurai, kavana
e vele kamura pa pene aikina king geriai pia gapi-agomi, ira wailarai
au vega-taunataunaku ai pio ago, kwalana ati Iuda talimara maki Vali
Namana pia ripaa. 19 Pene Kota talimara wailarai pia gapi-agomi genai,
rakagau pio kilagia pa pene aikina raka pio kilagi-tiwara kilara ragai pio
tugamagiagi-vekwalavira. Kwalana votoma rakagau pio kilagira kilara
Palagu na vou pene venimi. 20 Ati gomi pio kila, na Palagu Palaguna
gomi gemina pene kila.

21 Kakana na tarina pene lewaa pene kwarega ulanana, tamana na
natuna maki vovetaina pene kalaa. Natura na tamara e tinara pia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

karoverave-venira e kwaregai maki pia taora. 22 Taunilimalima maparara
na pia aorakava-venimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. Na rai
pene vaigaoka ikanai pene maguli. 23 Vanuga taai pia vega-rakavami e
pia guimi genai, vanuga taai mapio ago. Pio ripa rorirori, geku inagulu
ati pio vega-aikia Isaraela vanugara maparara aorai, pene ago o,
Taunilimalima Natuna penema kwara.
24 Ripa etavuana talimana na gena vevega-ripa talimana ati pene
vanagia; vetugunagi talimana na ekune-agiana talimana maki ati pene
vanagia ripa. 25 Ripa etavuana melona pene vevega-ago gena vevega-ripa
talimana goti pia gelegele, e vetugunagi talimana ekune-agiana talimana
goti maki pia gelegele voo nama. Pio tugamagia, taunilimalima reketa
na au pamili repana, Belsebul pa Satani negetina, na gomi, geku pamili
talimami, maki vovetaina pia kilagimi, e pia vega-metaumi maki."

Palagu kalina na pio kali
Luka 12:2-7

26 "Gaura pakurai, taunilimalima kalira na ragai pio kali. Vekougavu
gaura maparara pia matagai, veavuga kilara maparara pia ripara. 27 Au
na rakagau pavarami mukunai mapio kilagi-waira lagani maekanai,
rakagau geregami na pio kamonagira numa kukura na mapio kilagi-
matagaira, (taunilimalima maparara na pia kamonagira ularana).
28 Taunipara pia vagia talimara kalira na ragai pio kali, kwalana ira na
palagu ati pia vagia. Na Palagu kalinana ne pio kali, kwalana ia na ruala
pene vagira ripa, taunipara e palagu, kalova ati eputena kapunai.
29 Manu ruala maki toea kwapuna namo gevoirana, ei? Na ira ta ati
pene ketorigo-kawa kwano ai, pene Tamami ati pene ririwa genai. 30 A
gomi repami guira maki maparara Palagu na evega-agi-gitakaurato. 31 Pe
ragai pio kali; gomi voimi verage vagi, manu girigiri vogo voira maki
govanagirato."

Iesu ragai pio kilagi-veavugaa
Luka 12:8-9

32 "Rai na au taunilimalima wailarai pene kilagi-atiku, ia maki au
na pana kilagi-atia Tamaku kupai etaluna wailanai. 33 Na au rai na
taunilimalima wailarai pene rugaku e pene kilagi-veavugaku, ia maki au
na pana rugaa e pana kilagi-veavugaa Tamaku kupai etaluna wailanai."

Ati maino, na vetali
Luka 12:51-53; 14:26-27

34 "Ragai pio tugamagi, au maino tanoparai avuamaiato. Aikina, au
ati maino avuamaiato, na vetali ulanana avogomaito. 35 Au avogomaito
egaura pana vega-rugara ulanana: Natu melora na tamara pia vevagi-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

venira, natu vavinera na tinara pia vevagi-venira, tegama garera keira na geria tegama garera kamura pia vevagi-venira. 36 Numa gatana matotauna gena numa talimara na pia aorakava-vagia.

37 Rai na tamana pa pene aikina tinana pene ulamagi-kamura, a au pene tugamagi-keiku genai, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. E rai na natuna melona pa pene aikina vavine vavinena eulamagi-kamuana, a au eulamagi-keikuna genai, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. 38 E rai matotauna gena satauro ati pene vuaa, e muliku ai ati pene laka, ia ati gelegele au geku talimai pia kilagia. 39 Rai gena maguli matotaunamo genai etaoana talimana, gena maguli pene piatogaa. Na rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene vega-lekwalekwaa.

Iesu gena melo pia gapi-ragera talimara na voira namara pia gapira
Mareko 9:41; Luka 10:16

40 Rai na gomi egapi-ragemina, au maki egapi-ragekuna, talimana na au etugukuto Palaguna maki egapi-rageana. 41 Rai na peroveta talimana ta egapi-rageana, kwalana ia Palagu gena kila evega-matagaina talimana ta, ia na peroveta talimana voina pene gapia. E rai na kala roririori talimana egapi-rageana, kwalana ia Palagu gena ririwa ekwalanaana talimana, ia na kala roririori talimana voina pene gapia. 42 E talima taa na geku melo ta nanu pala kaperi ta vagi pene venia, kwalana ia au geku vetugunagi talimana, avaikila-taunataunamina, ia voina pene gapia vegata."

Ioane na gena melo Iesu genai etugu-agorato
Luka 7:18-35

11 1 Iesu na vovegavutina kilara gena melo gagalana ruala geriai ekilagi-gaturato mulinai, ia voanana Galileia vanugarai eagoto, vonai Palagu gena kila pene vevega-ripagia e pene vopatagia ulanana.

2 Ioane Bapatiso tipura numanai etaluwai aonai, Keriso gena inagulu valira ekamonagirato, gaurana ia na gena melo Iesu genai etugu-agorato. 3 Iesu gerenagiato, negetiwato, "Palagu na ekilagi-gavuato pene vogomai talimana goi, pa talima poluna ta paia aloa?"

4 Gaurana Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Iowaikule, gomi na pogo kamonagira e pogo gitara gaura Ioane pio vega-ripaa: 5 Mata-kele talimara gepoepoena, gage rakava talimara gelakana, lepera talimara genamana, tega-gela talimara gekamonagina, kwarega talimara gekuliiti-waina, e Vali Namana lealea talimara geria evopatagiana. 6 Au geku ai ati gena aovoaovo talimana everererena."

7 Ioane gena melo gelakawai aonai, Iesu na getanu-kouto talimara evaikilarato, Ioane valina geria ekilagiato, netiwato, "Ioane genai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

goagoto aonai, votanopakanai rakagau pio gitaa ulanana? Ralaka agi
na elavu-aveaveana pio gitaa ulanana goagoto? 8 Pene aikina genai,
rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Rapuga namana eligoana talimana
gitagitana goagoto? Aikina. Rapuga namara geligorana talimara ira king
geria numai getaluna. 9 Na, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Peroveta
talimana ulanana? Pa! Avaikilamina, gogitaato talimana ia peroveta
talimara maparara evanagirana. 10 Ioane valina Puka Veaga aonai
evetaina etaloato, Palagu ekilato,

'Au na geku vetugunagi talimana pana tugu-kunea,
gemu raupara wailamu ai pene kala-maavua.'

11 Avaikila-taunataunamina, etanoparai pia maguli talimara maparara
nuganugarai Ioane Bapatiso ia kamu iwavagi, taa na ati pene vanagia.
Na Kupa Basileiana aonai kapi talimana na Ioane pene vanagia. 12 Ioane
Bapatiso gena vopata evali-piagirato genana pene vogomai etoma, Palagu
na gena Basileia pa vegitatago tiavuna evega-rugaana, na talima reketa
na gevevagi-veniana geria ririwa matotaura pia vegita-tago, a rai Palagu
gena Basileiai ene laka-toga netina talimana, ira na gekouana. (Mataio
23:13).
13 Peroveta talimara maparara e Mose gena rova maki na Palagu gena
Basileia pa vegitatago gevopatagiawai, evogomaito pene vogomai, Ioane
gena lagani ai. 14 E gomi na geria kila pio gapi-ragera pa aikina, na
Ioane ia taunatauna peroveta talimana Elia, gena vogomai gekilagiawai.
15 Mategana talimana pene kamonagi.

16 Toma gulu talimara raira ria pana vega-gelegelera? Ia no melo
girigiri vetaina, vanuga gatamanai getanu-tagona, geulaulana, kavata
melora na kavata melora gekea-venirana, negetina,

17 'Ai vegarawa vererenai
kita galavuwai gomi gemi,
na gomi ati gopalawai!
Ai kwarega marira gagapiwai,
na gomi ati gotagiwai!'

18 Ioane evogomaito, evokato e vine nanuna ati eniuato. Gaurana gekilana,
'Ia palagu rakavana na eporogiato,' negetina. 19 A taunilimalima Natuna
evogomaito, ia ganigani ta ati erugaana. Gaurana gekilana, 'Ia ganigani
gaoka talimana e vine nanuna eniu-gaoka-vagiana talimana, takiti-koko
talimara e kala rakava talimara gatara!' negetina. Na Palagu gena aoneka
evega-matagaina e vega-taunatauna na gena kolema namara geriana."

Ati kamonagi vanugara
Luka 10:13-15

20 Iesu na gena tiavu inagulura vanuga kamura reketa aorai
ekalagirato, na geria kala rakavara na ati gevetugamagi-kulewai,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gaurana Iesu na vovanuga talimara egolorato. 21 Ekilato, “Korasina
o, goi e Betesaida, vetugami kika! Kwalana kala irau vagira gemi ai
gematagaiwai Taia e Sidona aorai pegere matagai, na ira rauvagi pegere
vetugamagi-kule, pute rakavarai e tauniparara makulumarai geria
vetugamagi-kule pegere vega-matagaira. 22 Na avaikilamina, Palagu na
taunilimalima pene kota-venira tomanai, gomi na pio rawalia metauna
Taia e Sidona geria metau pene vanagia.” 23 Goi maki, Kaperanauma o,
goi oririwana kupai pono verage notina? Aikina, goi kwarega kapunai
pono ago! Pene kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Sodoma aonai
pegere matagai genai, ia roe pere talu pene vogomai etoma. 24 Na
avaikilamina, Palagu na taunilimalima pene kota-venira tomanai, gomi
na pio rawalia metauna Sodoma geria metau pene vanagia.

Au geku ai iovogomai, pe pio pikapika
Luka 10:21-22

25 Volaganinai Iesu ekilato, “Tamaku o, kupa e tanopara Velena,
avega-namamuna, kwalana goi na aoneka e ripa talimara geriai otao-
veavugarana gaura ati ripara talimara geriai ovega-matagairana.
26 Pa, Tamaku, gemu ririwa evetaina pene vetao vegata. 27 Gaura
maparara Tamaku na evenikuto. Natuna talima ta ati ripana, na
Tamana gereganamo ripana, e Tamana talima ta ati ripana, na Natuna
gereganamo ripana, e Natuna na pene vega-matagai-venira netina
talimara.

28 Au geku ai iovogomai, gomi raira maruna metaura govuana e
goragana talimami maparami, au na agalagi pana venimi. 29 Au geku
maruna, geku vegitatago namana, iomai-gapiragea, au geku ai ripa maki
iomai-gapia! Kwalana au na ati pana ririwamagimi e ati pana gita-
guilagimi. Au geku ai agalagi taunataunana pio rawalia. 30 Au na maruna
malaga e pagami ai pio vuaa maki ati metauna.”

Iesu Tapati Velena
Mareko 2:23-28; Luka 6:1-5

12 1 Volaganinai Iesu Tapati tomanai vuiti aragara na elaka-
vanagiwai. Gena melo evitorato gaurai, vuiti vuara
gekwamorawai e geganirawai. 2 Parisea talimara na gegitarato, ne
Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ono gitaa, gemu melo na ita gera rova
ati gekwalanaana, Tapati tomanai vuiti gekwamona.” 3 Iesu na evega-
gelerato, netiwato, “Davida na kala ta ekalaato, ia mataukavana ria
evitorato gaurai, gomi na ekala ewalato gauna rogoti goro agia? 4 Palagu
gena numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira ia
magatana ria na geganirato. Vopereti maveagara, Rupu Veaga veleramo
garia, rova. 5 E gomi na Mose gena rova aonai ekila maki rogoti goro

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

agia, netina, Tapati tomanai Rupu Veaga velera Rupu Veaga aonai geinaguluna. Gaura pakurai Tapati rovana gevega-rakavaana, na ira ati geria kepi? 6 Au na avaikilamina, enai talima ta, ia na Rupu Veaga evanagiana. 7 Puka Veaga ekilana, 'Vetuga ne aririwaana, a vega-nama paera vou ragaina.' Pene ekila ganina goripaana genai, ati geria kepi talimara ragai pogoro vega-rakavara. 8 Kwalana Taunilimalima Natuna ia Tapati Velena."

Iesu na gima-keve talimana evega-namaato

Mareko 3:1-6; Luka 6:6-11

9 Iesu na vokapu eraokwaniato, eagoto, Iuda talimara geria rupu ai elaka-togato, 10 gimana ekeveto talimana ta maki vonai. Parisea talimara na Iesu pia vega-vekwakunagia gaurai gerenagiato, negetiwato, "Tapati tomanai viti pita vega-namara marovana pa?" 11 Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi ta gena mamoe kwapuna gerega vagina Tapati tomanai lega aonai pere keto-rigo genai, vega-magulina kavanai gomi na ati pogoro rolo-ragea? 12 Pio tugamagi: Taunilimalima tugamagi-venina gau kamu iwavagina, a mamoe genai gau kei vagina! Gaura pakurai Tapati tomanai kala namana kalagikalagina roririori vagi." 13 Ne Iesu na vogima-keve talimana evaikilaato, netiwato, "Gimamu ono tugu-roriroria." Ia gimana etugu-roriroriato, ne maparana enama-gatuto, gimana kavata maki vovetaina. 14 Na Parisea talimara gelakatito, genavuga-kouto, Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa rauparana getavuato.

Iesu Palagu na evirigiato talimana

15 Parisea geria navuga Iesu na warau eripa-kuneato gaurai, ia vokapu na elaka-gerevagito. Taunilimalima gutuma ia mulina na mageagoto, e viti talimara maparara evega-namarato. 16 Na evaikila-gaoka-vagirato, ia valina talima ta ragai pia vega-ripaa. 17 Evetaina ekilato, kwalana Isaia peroveta talimana muruna na elakatito kilana pene taunatauna ulanana, netiwato,

18 "Ia au geku vetugunagi talimana, avirigiato.
Au na ia aulamagiana, e ia genai maki averérena;
Au palaguku ia genai pana taoa,
e ia na au geku kila e kala roriróriora pene vopatagira
taunilimalima maparara geriai.
19 Ia ati pene kogo, e ati pene inala;
e gatamai karona maki taa na ati pene kamonagia.
20 Ia na ponu ati pene gaukorua,
e emole irauna lamepana ati pene kala putea,
pene ago ia na kila e kala roriróriora pene vega-rugara,
ne pia tiliga.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Ia genai taunilimalima maparara
geria veraramani pia taora."

Iesu e Belsebul
Mareko 3:20-30; Luka 11:14-23; 12:10

22 Ne reketa na palagu rakavana na eporogiato talimana Iesu genai
gevua-agoato. Votalima matana kele e muruna kapu. Iesu na evega-
namaato, ne ekilakilato e epoepoeto. 23 Taunilimalima maparara ekala
ewalato genai gevevega-kali-rakavato, negetiwato, "Ia peiramu Davida
Natuna pa, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna)?" 24 Na
Parisea talimara na eia gekamonagiato aonai, gekilato, "Ia e Belsebul,
palagu rakavara geria vele, na tiavu eveniana gaurai, etalima na palagu
rakavara egui-atirana."
25 Iesu na geria tugamagi warau eriparato gaurai, evaikilarato,
netiwato, "Kaomani pene veware, matotauna pene galama pakurai, ia
pene rakava-vagi; e vanuga ta pa kwalu ta pene veware, matotauna
pene galama genai, ati pene ruga ripa. 26 E tiapolo taa na tiapolo ta pene
gui-kalia genai, Satani ia matotauna pene galama, voia ganina kwalu ta
warau peveware-kavaluga pakunai, ati pene ruga ripa? 27 Gomi gokilana,
au Belsebul gena tiavu na palagu rakavara agui-atirana, a gomi mulimi
ai gelakana talimara na palagu rakavara rakavetaina gegui-atirana?
Ira na gevega-taunataunaana, gomi gemi kila ati rorirori. 28 Aikina, ati
Belsebul, na Palagu Palaguna gena tiavu ai aguirana, gaurai pio ripa,
Palagu gena Basileia gomi gemi ai warau pekwara. 29 Talima ta tiliga
talimana gena numa ati pene lovoa ripa, e gena rinaga pene kali-agira,
na ia na tiliga talimana walo na pene ligoligoa, voanana vou gena
numa rinagara pene kali-agira. 30 Rai na au ati eveakavakuna, ia na au
erugakuna, e rai au goti ati gatao-kouna, talimana ekala-lovolovona.
31 Voia pakunai avaikilamina, taunilimalima rakava gekalaana e Palagu
gekilagi-rakavaana talimara, geria rakava maparara Palagu na pene
tugamagi-piatogara ripa, na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagi-
rakavaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogara. 32 Talima taa
na Taunilimalima Natuna pene kilagi-rakavaa genai, gena rakava pene
tugamagi-piatogaa, na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagi-rakavaa
talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa, toma magulina aonai
e maguli kapinai maki ati pene tugamagi-piatogara."

Gautupu e vuavuana
Luka 6:43-45

33 "Pene gautupu namana genai, vuavuana maki nama, a pene gautupu
rakavana genai vuavuana maki rakava. Gautupu vuavuanai pono ripaa.
34 Gomi warowaro natura, marakavami ria gotaluna, kila namana ta raka

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pio kilagi-tiwaa? Kwalana talima aona na ema ragena gauna, muruna na ekilagiana. 35 Talima namana na gau namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Talima rakavana na gau ati namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira.

36 Na au na avaikilamina, kila kawakawa maparara, taunilimalima na pia kilagira Palagu gena Kota kamuna tomanai voira pia gapira. 37 Gemu kilakilai Palagu na kala rorirori talimamu ai pene kilagimu, pa kala rakava talimamu ai pene kilagimu."

Parisea talimara na vegailia getavuato Iesu genai

Mareko 8:11-12; Luka 11:29-32

38 Rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara reketa na Iesu gevaikilaato, negetiwato, "Vevega-ripa tauna, ai gaririwana vegailia irauna ta goi gemuna pagara-gitaa."

39 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Toma gulu rakavana mamata poragana (Palagu genana egerevagito guluna), tiavu vegailiana ta gegita-vetavuana, na vegailia ta ati pia rawalia, Iona, peroveta talimana, kolemanamo. 40 Iona toma toitoi e pogi toitoi magani kamu gauvelako tinagenai etaluwai, vovetainamo Taunilimalima Natuna maki toma toitoi e pogi toitoi kwano aonai pene talu. 41 Kota kamuna tomanai Nineva talimara pia rugaiti, toma gulu talimara pia tamanira, kwalana Iona gena vopata gekamonagiato aonai, ira geria rakava na gevetugamagi-kuleto, e gelaka-kuleto Palagu genai. Na iogitaa, talima taa na Iona evanagiana talimana ea. 42 Kota kamuna tomanai maki, Seba kuinina pene rugaiti, egulu valiguna pene tamanira, kwalana ia rauvagi na evogomaito, Solomona gena aoneka kilara pene kamonagira ularana. Na iogitaa, talima taa na Solomona evanagiana talimana ea."

Palagu rakavana maewaikuleto

Luka 11:24-26

43 "Palagu rakavana ta talima ta genana elaka-vagito, nea tano lakilaki na elaka-vanagito, aga pene gani netiwato, na agalagi kapuna ta ati erawaliato. 44 Nea ia matotauna ekilato, 'Ana waikule araokwaniato numanai.' Ewaikule-waito, numa erawaliato. Numana kovagona, kala vealeva gitagitana nama iwavagi. 45 Gaurana ia na palagu rakava vagira taulatoi kwapuna (7) maevaiagorato, maparara gelaka-togato, vonai getaluwai. Gaurana votalima kunenai gena rakava kiata kei, na ikana kavanai gena rakava kamu iwavagi. Evetaina toma gulu rakavana genai pene wala."

Iesu tinana e walakavana

Mareko 3:31-35; Luka 8:19-21

46 Iesu taunilimalima roe waevaikilarawai aonai, ia tinana e walakavana gekwarato. Numa mulinai gerugato, geria ririwa Iesu pia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vaikilaa. 47 Talima taa na evaikilaato, netiwato, “Goi tinamu e tarimu
numa mulinai geruga-tagona, geririwana ia vaikilamu negetina.” 48 Iesu
na evega-gelerato, netiwato, “Au tinaku rai, e au tariku raira?” 49 Gaurana
gimana na gena melo eruirato, netiwato, “Au tinaku e au tariku goi ea!
50 Rai na au Tamaku kupai etaluna gena ririwa kalara ekalarana talimana
ia au walakavaku e au walawalaku e au tinaku.”

Parapore -Araga talimana na vuiti uvera epiarato
Mareko 4:1-9; Luka 8:4-8

13 1 Votomamo Iesu na numa eraokwaniato, eagoto, Galileia kovuna
kavatai etanu-talito. 2 Taunilimalima gutuma para na getanu-
gegelagiato gaurai, ia gati gautai eragekauto, etanu-talito, na talima
maparara kone ai gerugato. 3 Iesu na gau vogo parapore ai evega-riparato.
Netiwato, “Araga tauna ta gena vuiti uvera varovarora eagoto. 4 Ia na
vuiti uvera epia-lovolovorawai aonai, kapu irauirau ai geketoto. Reketa
rauparai geketoto, ne manu geraumaito, gegani-gatu-vagirato. 5 Reketa
vatu atarai geketokauto kwano magivi ai. Atirau gekalato, kwalana
kwano atanaimo. 6 Gaurana garo erala-kauato egorerato, lamura ati
geverigo-namato gaurai, atirau gemalaito. 7 Reketa gawa vekalavekala
aorai geketoto. E gawa vekalavekala warigi gekala-gitato gaurai,
varovaro gaura gekala-gavurato. 8 A reketa kwano namai geketoto,
gevuato aonai, reketai tinavuna (100), reketai gagala taulatoi (60), e
reketai gagala toitoi (30).” 9 Iesu gena kila ikanai netiwato, “Mategana
talimana pene kamonagi!”

Rakagau gaurai Iesu na parapore ekilagirato
Mareko 4:10-12; Luka 8:9-10

10 Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gerenagiato, negetiwato,
“Rakagau gaurai parapore ai taunilimalima ovega-riparana?” 11 Iesu na
evega-gelerato, netiwato, “Kupa Basileia gena ripa veavugara gomi gemi
ai ira matagai, na ira geriai aikina. 12 Magena kamonagi talimana Palagu
na tugamagi-ilu pene venia, kamu iwavagina pene rawalia ulanana. Ati
gena kamonagi talimana, gena tugamagi-ilu keina maki pene gapi-vagia.
13 Vovetaina gaurai au na parapore ai avega-riparana. Kwalana matara
na gepoepoena, na ati gegitailiana, gekamonagina, na ati getugamagi-
roririrorina. 14 Ira geriai Isaia gena peroveta kilana pema taunatauna,
evetaina ekilana,

‘Gomi pio kamonagi, e mapio kamonagi,
na ati pio ripa-roririori.
Gomi pio gita, e mapio gita,
na repami ati pia vekala-paka.

15 Kwalana egulu talimara nugara gaoka-poro,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tegara maki gela,
matara maki gevekouto.
Matara na nege gitana kalinana,
tegara na nege kamonagina,
nugara na nege ripa-roririrorina kalinana,
e au geku ai nege vetugamagi-kulena geria Palagu,
ne naavega-magulirana kalinana.'

16 A gomi pio verere, kwalana matami gegitana e tegami gekamonagina. **17** Au na avaikila-taunataunamina: Peroveta talimara vogo e Palagu gena kala roririori talimara gutuma erapa geria ririwa kamuna gomi na rakagau gogitaana pia gitaa, na ati gegitaato, gomi na rakagau gokamonagiana pia kamonagia, na ati gekamonagiato."

Vuiti uvera paraporena ganina
Mareko 4:13-20; Luka 8:11-15

18 "Iokamonagi, vuiti pia-lovolovona talimana paraporena ganina ea: **19** Talima reketa na Palagu gena Basileia valina gekamonagiana, na ati getugamagi-iluana. Gaurana Satani evogomaina, ne vorakagau ira aorai pege varoa gaura ia na egapi-vagirana. Votalima vuiti vuara rauparai geketona vetaira. **20** Vuiti uvera reketa vatu ai geketoto, eira e talima reketa na Palagu gena Vali Namana mavererera na gekamonagiana e gegapi-rageana. **21** Na ira nugarai ati elakatoga-gitakauna gaurai, ati emia-rauna. Palagu gena kila pakunai lagani rakavara gewaitagona e gevitivitina tomarai, ia genana gelaka-gerevagina. **22** Vuiti uvera reketa gawa vekalavekala vekarawarai geketoto, eira gekilagirana, talima reketa na Palagu gena kila gekamonagiana, na matotaura geria maguli e rinaga vogora getugamagi-kamurana gaurana, Palagu gena kila gekouana, ati gevuana. **23** A vuiti uvera reketa kwano namanai geketoto, eira gekilagirana, talima reketa na Palagu gena kila gekamonagiana, e gegapi-rageana maaora maparara na, ira vuavuara maki gematagaina, reketa tinavuna (100), mareketa gagala taulatoi (60), e reketa gagala toitoi (30)."

Parapore -Vuiti e gawa

24 Iesu na parapore ta geria maekilagiato, netiwato: "Kupa Basileia talima ta vetaina, uve namara gena aragai evarorato. **25** Ne pogi ta, taunilimalima maparara roe wagemaituwai aonai, evekuku-veniawai talimana evogomaito, gawa vuara gutura vuiti aorai epiarato, ne elakato. **26** Vuiti getuputupu-rageto, gekamuto e vuara getugurato aonai, gawa rakavara maki ira aora na getupu-rageto. **27** Ne araga gatana gena vetugunagi melora ia genai gevogomaito, gevaikilaato, 'Velekou, goi gemu aragai uve gutura namara ovarorato, ei? Na egawa rakavara e ravanana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pege vogomai?' 28 Ia na evega-gelerato, netiwato, 'Evekuku-venirana talimana na ekala pema kalaa.' Vetugunagi melora na gerenagiato, negetiwato, 'Pene oririwana genai, aia ago, pe paia lagura pa?' 29 Ia evega-geleto, netiwato, 'Ragaina, kwalana irauna gawa lagulagurai vuiti maki lamura nogo lagu-kaurana nea. 30 Ira ruala ia kala-kou, e ia mia pene ago, vuiti vuana patipatina tomana pene kwara. Votomai au na patipatina talimara evetaina pana vaikilara, napanatiwa: Tovotovona gawa maparara iotao-koura, pio rekora, pe kalova na pene galara, a vuiti maki pio tao-koura, pe geku ganigani taokouna numanai pio taora.' "

Parapore -Mastadi gautupuna vuana
Mareko 4:30-32; Luka 13:18-19

31 Iesu na parapore ta maevaikilagirato, netiwato, "Kupa Basileia mastadi vuana vetaina, talima taa na egapiato, gena aragai evaroato. 32 Tanoparai varovaro gaura maparara nuganugarai ia geregana kei galagala vagi, na ekalana aonai, varovaro gaura maparara nuganugarai iamo kamu iwavagi. Ia evekamu-vagina aonai, manu raurau gelovomaina, ia raganai geria nuguvi gekalarana."

Parapore -Paraoa egoro-agiana mulamulana
Luka 13:20-21

33 Iesu na parapore ta geria maekilagiato, netiwato, "Kupa Basileia paraoa egoro-agiana mulamulana vetaina, gare taa na girina kiatamo egapiato, paraoa goti ekiro-kourato, ne eraokwaniato, vomulamula na paraoa egoro-agiato e evega-kamuato."

Parapore ganira
Mareko 4:33-34

34 Iesu na egau maparara parapore ai taunilimalima evega-riparawai. Gena vopatai parapore ati eraokwanirawai. 35 Ekala ekalagiawai genana, peroveta talimana gena kila ema vega-taunataunaato, netiwato,

"Au na parapore geriana ira pana vaikilara;
tanopara evetinato tomana na pene vogomai
etoma veavugai gemiana gaura,
au na ira geria pana kilagi-matagaira."

Iesu na vuiti e gawa paraporena ganina ekilagi-matagairato

36 Iesu na votaunilimalima gutuma eraokwanirato, numai elaka-togato. Gena melo ia genai gevogomaito, ne gevaikilaato, negetiwato, "Gawa rakavara araga aonai paraporena ai gema poro kilagi-matagaia."

37 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Vuiti uvera namara evarorana talimana Taunilimalima Natuna. 38 Araga tanopara, uve gutura namara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu gena Basileia pa vegitatago tiavuna kapulenai getaluna talimara;
gawa rakavara Satani gena taunilimalima. 39 E gawa varovarona talimana
Tiapolo, ita ekukurana talimana; tanopara ikana kuakua laganina
vetaina. Pia kuaa e pia patia talimara aneru na pia kwalanaa. 40 Vega-
gelegelena gawa getao-kourana, e kalovai gekapurana, egala-gaturana,
tanopara peneve aiki aonai, vovetaina peneve mia: 41 Taunilimalima
Natuna na gena aneru pene tugura, taunilimalima gevailearana talimara,
e kala rakava gekalarana talimara maparara, Palagu gena Basileia
genana pia gapi-gerevagira, 42 e kalova tiavuna emole lailaina aonai pia
piatogora, e vonai roe wapia tagi, karikarira maki pia gala kokikokira.
43 Votomanai maki Palagu gena kala rorirori talimara garo vetaina
mamaekara ria tamara gena Basileia aonai pia talu. Rai mategana
talimana pene kamonagi."

Parapore -Talima taa na rinaga namana ta etao-togaato

44 "Kupa Basileia rinaga veavugana tanoparai vetaina. Talima taa
na erawaliato, ne maetole-gavuato. E maverérena eagoto, gena rinaga
maparara evoi-agirato, ne votano evoiato."

Parapore -Pel ralemaralema voina kamu iwa

45 "Kupa Basileia evetaina voivoi talimana pel ralemaralema etavuawai.
46 Ia na pel ralema iwavagina e voina kamu iwavagina erawaliato,
ne gena rinaga maparapara vagira evoi-agirato vou vovoina kamuna
evoiato."

Parapore -Leke

47 "Kupa Basileia vaiopu vetaina, nanu ai gepiaana aonai, magani
irauirau gekou-gavurana. 48 Vaiopu evonuna aonai, gerolo-rageana kone
taitarinai, enai vou gevirigirana, namara maparara korai geurarana, na
rakavara maparara gepia-togarana. 49 Vovetaina peneve mia, tanopara
ikana pene kwara aonai. Aneru pia vogomai aonai, kala rakava
talimara pia tao-gerevagira kala rorirori talimara geriana; 50 e kalova
molemolena aonai pia piatogora. Vonai pia tagi, karikarira maki pia
vepati-tali."

Kila-taunatauna valigura e kunera

51 Iesu na gena melo erenagirato, netiwato, "Ekila maparara aomi ai
pogo ripa-gitakaura pa?" Ira na gevaikilaato, "Pa, Velekou." 52 Iesu na
maevaikilarato, netiwato, "Gaura pakurai, pene rova gevevega-ripagirana
talimana ta Kupa Basileia vevega-ripagina talimanai pene ago genai, ia
numa gatana ta vetaina, gena rinaga valigura e kunera egapi-atirana
gena rinaga etao-kourana numana na."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Nasareta talimara na Iesu ati gegapi-rageato
Mareko 6:1-6; Luka 4:16-30

53 Iesu na eparapore ekilagi-gaturato vou, vokapu eraokwaniato.
54 Voanana vou ekamuto vanuganai ekwarato. Iuda talimara geria
rupu ai evevega-ripawai aonai, ia gekamonagiawai talimara na gena
vopata kilara gevevega-kaliagirato, e evetaina geverenagito, negetiwato,
"Etalima gena ripa ravanai egapiato, e ekala irau vagira kalara maki
raka ekalagi-tiwarana? 55 Ia kapenta talimana natuna, ei? Ia tinana arana
Maria negetina, ei? E ia tarina arara Teimiti e Iosepa, Simona e Iudas, ei?
56 E ia walawalana maparara maki ita ria ea. Na eripa e etiavu maparara
ravanana egapirato?" 57 Vovetaina getugamagi-aovoaovo-veniato gaurai,
ira na ati gegapi-rageato. Iesu na evetaina evaikilarato, netiwato,
"Peroveta talimana kapu mapararai pia kupa-kaua, na gena vanuga
taunataunanai e gena numa talimara namo ati pia kupa-kaua." 58 Vonai
kala irau vagira ati vogo ekalarato, kwalana ati geria vega-taunatauna
gaurana.

Ioane Bapatiso gena kwarega
Mareko 6:14-29; Luka 3:19-20; 9:7-9

14 1 Volaganinai Heroda, Galileia velena, Iesu valina ekamonagiato.
2 Ia na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, "Ia
e Ioane Bapatiso kwarega na pekuliiti-wai gaurana, kala irau vagira
ekalarana."

3 Heroda na Ioane egapi-taliato eligoligoato, tipura numanai etavirigavuato. Ia na evetaina ekala-veniato, kwalana ia kakana Filipo
garawana, Herodia, galamanai. 4 Ioane Bapatiso na Heroda evaikilaato,
netiwato, "Goi na Herodia potavararia ati roririori." 5 Heroda eririwarakavato, Ioane pene vagia, na taunilimalima kalira na ekalito, kwalana
ira na Ioane getugamagiawai ia peroveta talimana ta.

6 Aonai Heroda gena wala tomanai Herodia natuna vavinena wariwari
talimara wailarai epalawai. Heroda maki epala na evega-verereato.
7 Gaura pakurai ia maaona maparana na kila gaoka vagina evetaina pala
vavinena ekilagavu-veniato, netiwato, "Goi rakagau oririwaana gauna
ono kilagia, pana venimu." 8 Vavine tinana na warauna evaikila-kuneato
e elau-naginagiato pakurai, ia evetaina ekilato, "Ioane Bapatiso repana
rivu ai enai onoma veniku."

9 Heroda nugana emetauto, na gena kilagavu warauna vavine genai
ekalaato e wariwari talimara pakurai ekilato, pia venia. 10 Ne gaurana
talima repara epati-vagirawai talimana etuguato tipura numanai, Ioane
repana epati-vagiato. 11 Ioane repana rivu aonai geuraato vou, vavine
geveniato. Ia na tinana genai eago-agiato. 12 Gaura pakurai Ioane gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

melo gevogomaito, tauniparana gegapiato, getoleato. Voia mulinai geagoto Iesu gevevaraato.

Iesu na taunilimalima ragana imaima (5,000) egupurato
Mareko 6:31-44; Luka 9:10-17; Ioane 6:1-13

13 Iesu na Ioane gena kwarega valina ekamonagiato aonai, gati na vokapu eraokwaniato, kapu ati taunilimalimana kapunai eagoto. Na taunilimalima na gekamonagiato aonai, geria vanuga geraokwanirato, gagera na Iesu mulina na geagoto. **14** Iesu kone ai etoga-rigoto aonai, taunilimalima gutuma para egitarato gaurana egita-vetugarato, e geria viti talimara evega-namarato.

15 Lavi kavanai Iesu gena melo ia genai geagoto, ne gevaikilaato, "E kapu pakana, ati taunilimalimana, garo warau waeverigona etaunilimalima gutuma para ono tugura, pe vanugai ganigani piave voi." **16** A Iesu ekilato, "Ira ragai pia laka-lovolovo, gomi na garia iovenira, pe pia gani." **17** Ira na gevaikilaato, negetiwato, "Ai gemai e pereti imaima e magani rualamo ea." **18** Iesu na evaikilarato, netiwato, "Iovogomai-agira au geku ai."

19 Ne ia na egutuma para elaunagirato, gawa atarai pia tanu-tali netiwato, vonai vou ia pereti imaima e magani ruala egapirato, kupai epoe-rageto, Palagu evega-namaato epuki-kinikinirato, gena melo evenirato, ira na vou etaunilimalima gutuma para gevenirato. **20** Maparara gegani-kwaregato; kapinai Iesu gena melo na ganigani kovara gekoko-kourato, papalu gagalana ruala gevega-vonurato. **21** Geganito marumarumo maparara ragana imaima (5,000) vetaira, na gare manatura keikeira ria ati gevega-agirato.

Iesu nanu atanai elakato
Mareko 6:45-52; Ioane 6:16-21

22 Voia mulinai Iesu na gena melo evaikilarato, gati ai pia ragekau, pia kune, kovu kavatai pia vevanagi netiwato. Na ia votaunilimalima gutuma roe waetugu-lovolovorawai. **23** Etaunilimalima vogora etugurato vou, ia geregana golo ai everageto, pene rapali ulanana.

Warau epogiato aonai ia roe voa, geregana. **24** Gati kiata mavepakana tanopara genana kovu nuganai, e aku na eaku-kepolekepoleawai, kwalana agi gati gena ago wailana kavana na evogomaiwai. **25** Ora gauna 3 e 6 koloko vekarawarai amoamo kavanai, Iesu ira geriai eagoto. **26** Aonai gena melo na nanu atanai elakawai gegitaato, ne nugara gepale-vagito, e gekali-rakavato, gekilato, "Avuavu para!" Gekalito gaurai gelailaito maki. **27** Iesu na veganamo evaikilarato, netiwato, "Iovaigaoka, e au; ragai iokali."

28 Petero na evega-geleato, netiwato, "Velekou, pene goi genai, ono launagiku, pe nanu atana na pana laka, gemu ai pana wati." **29** Iesu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ekilato, “Ono vogomai!” Ne Petero gati na epana-raito, nanu atanai
elakato, Iesu genai eagoto. 30 Na Petero na agi (e aku) egitarato, ne
ekalito, erai-rigowai gaurai elailaito, netiwato, “Velekou o, onoma vega-
maguliku.” 31 Iesu veganamo gimana etugu-agoato, genai evenapakauto,
netiwato, “Kamonagi kei talimamu, rakagau gaurai oaovoaovona?”
32 Tauria ruala gati ai geragekauto vou agi epia-taliato. 33 Gati ai talimara
ia wailanai gealiruputalito, negetiwato, “Taunatauna vegata, goi Palagu
Natuna.”

Iesu na viti talimara Genesaretai evega-namarato
Mareko 6:53-56

34 Ira gati na gevanagito, Genesareta tanonai gekwarato. 35 Vokapu
talimara na Iesu gegita-rawaliato, ne ia valina vokapu vanugara
maparara gevega-riparato. Gaurana viti talimara ia genai gevua-agorato,
36 e genogiato, gena rapuga rikinaimo maki pia napakau. Genapakauto
talimara maparara warau genamato.

Nama e rakava
Mareko 7:1-13

15 1 Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara reketa
Ierusalema na Iesu genai geagoto, negetiwato, 2 “Rakagau
gaurai goi gemu melo na ita kalakalara velera geria vevega-ripa
ati gekamonagirana? Ira gimara maki ati raupara taunataunanai
geguligirana vou geganiganina!” 3 Iesu na evega-gelerato, netiwato,
“Pe rakagau gaurai kalakalami velera geria vevega-nagi pio kwalanara
pakurai, Palagu gena rova kilara gorugarana? 4 Palagu ekilato, ‘Tamamu
e tinamu pono kupa-kaura,’ e ‘Rai na tamana pa tinana pene vaikila-
rakavaa talimana pio vagi-kwaregaa!’ 5 Na gomi gokilana, talima taa
na tamana pa tinana pene vaikilaa, nepenetiwa, ‘Au na gomi ati pana
veakavami, kwalana para venimi gaura Palagu gena gaura maparara,
gaurai ia aveniana.’ 6 Vokalara na gomi na talima gokouana, tamana e
tinana ati pene veakavara e ati pene kupa-kaura. Gemi maguli kunera
evetaira geriana Palagu gena rova kilara ati ganirai govega-agorana.
7 Opakau talimami, Isaia na eperovetagimito ekila-taunataunato,
netiwato,

8 ‘Eguluna murura tinatinaraimo
au gekupa-kaukuna geria Palagu,
na ira aora au geku ai rauvagi ai.
9 Gealiruputali-veni-kawakuna,
geria vevega-ripa taunilimalima
geria vevega-nagi rovara,
na ati au geku!’ ”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gau reketa na talima gevega-rakavarana
Mareko 7:14-23

10 Iesu na taunilimalima gutuma ia genai ekea-mairato, ne evaikilarato,
netiwato, “Iokamonagi, e pio ripa-rorirori: 11 Mulina elaka-togana
talima muruna na gauna na ia ati evega-rakavaana, na rakagau ia aona
na pa nugana garakauna na e muruna na elaka-piatina gauna na ia
evega-rakavaana.”
12 Gena melo ia genai gevogomaito, ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi
ripamu, Parisea talimara goina kila pia kamonagira aonai, aora pia
viti?” 13 Iesu evega-geleto, netiwato, “Tamaku kupai etaluna gautupu ati
evarorato maparara pia tava-ragera. 14 Iotugamagi-lekwalekwara! Ira
matara kele, na geririwana mata-kele talimara pia vaira. Pene mata-kele
talimana na mata-kele talimana ta pene vaia ne, tauria ruala ropuropu ai
pia keto-rigo.”
15 Petero na evaikilaato, netiwato, “Ekila ganina taunataunana
ono vega-ripamai.” 16 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi maki ati
gotugamagi-aonekana talima reketa vetaira? 17 Ati goripana maki? Gau
kwauta talima muruna na elaka-togana, eagona tinagenai, voanana
eagona taunipara genana evelaka-piatina. 18 Na muruna na gelakatina
gaura ira aona pa nugana na gevogomaina gaurai, egaura na talima
gevega-rakavaana. 19 Talima aona na pa nugana na tugamagi rakava
geragena gaurai, evagivagina, evegeno-agina, emata-poragana, elemana,
Kota kapunai opakau kilara ekilagirana, e talima namara arara opakau
kalarai evali-piagirana. 20 E gaura na talima evega-rakavaana; na gimamu
ati oguligiana vou oganiganina, voanana talima ati evega-rakavaana.”

Irau kapu garena ta gena kamonagi
Mareko 7:24-30

21 Iesu na vokapu eraokwaniato, elakato eagoto pene ago Taia e Sidona
kavara tanorai ekwarato. 22 Ne vonai etaluwai aonai, Kanaana garena
ta Iesu genai evogomaito, ekogo-lailaito, netiwato, “Velekou, Davida
Natuna o, au ono vetugaku! Au natuku vavinena palagu rakavana na
peporogia gaurai gena viti-vua etoma rakava galagala vagi.” 23 Na Iesu na
ia ati evega-geleato. Aonai gena melo ia genai gevogomaito, genogiato,
negetiwato, “Ono tugu-lakaa! Ita eraka-guiguirana e kulu kamu vagi
ekalaana.”
24 Iesu evega-geleto, netiwato, “Palagu na au etugukuto lekwalekwa
mamoera, Isaraela talimara, ularanamo.” 25 Ne vogare Iesu gagena
kwalanai evetiu-talito, netiwato, “Velekou, ono veakavaku!” 26 Iesu
evega-geleto, netiwato, “Girigiri garia gau pita gapira, kwaeva pita pia
venira ati rorirori.” 27 Gare na evega-geleato, netiwato, “Velekou, nee

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mataunatauna, na kwaeva na gau kala ketoketora gataria geria pata atarana maki geganirana." 28 Gaurana Iesu na evega-geleato, netiwato, "Kamonagi kamu garemu! Rakagau oririwaana kalana pene wala." Voora kianai ia natuna vavinena enamato.

Iesu na viti talimara vogo evega-namarato

29 Iesu na vokapu eraokwaniato, Galileia kovuna lagana na elaka-vanagito. Ne golo gauta kukunai everageto, atanai etanu-talito.
30 Taunilimalima gutuma para ia genai gevogomaito, viti irauirau talimara gevuamairato, reketa gage rakava, mata-kele, kopara na gealawai talimara, muru-kapu, e viti irauirau gutuma maki. Iesu gagena kwalanai gema tao-talirato, ne ia na evega-namarato. 31 Taunilimalima maparara na ekolema gegitaato aonai, gevevega-kali-rakavato, kwalana murura kapu talimara gekilakilato, gealawai talimara tauniparara magugulura kapurai gevetaoto, gage rakava talimara gelakato, mata-kele talimara gepoepoeto. Gaurana ira na Isaraela geria Palagu gevega-rageato.

Iesu na taunilimalima ragana vativati (4,000) egupurato

Mareko 8:1-10

32 Iesu gena melo ia genai ekea-mairato, evaikilarato, "Au na e taunilimalima avetugarana, kwalana toma toitoi vegata au ria enai pege talu, e gau kwauta maki rogoti na gere gania. Gau ta rogoti gere gani aonai, au na ati pana tugu-lakara, kwalana rauparai neeve porimarana."
33 Gena melo na gerenagiato, negetiwato, "Etanopakanai gau vogora raka pita rawali-tiwara egutuma para pita gupura?" 34 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi gemi ai pereti nee vira nea?" Ira na negetiwato, "Pereti taulatoi kwapuna (7) ai gemai ea, e magani girigiri reketa maki."
35 Ne Iesu na etaunilimalima gutuma para evaikilarato, kwano ai pia tanu-tali. 36 Ne pereti taulatoi kwapuna e magani girigiri egapirato, Palagu evega-namaato, epuki-kinikinirato, gena melo evenirato, ira na tanukou talimara gevenirato. 37 Maparara gegani-kwaregato mulinai, Iesu gena melo na gau kovara gekokorato, papalu taulatoi kwapuna (7) gevega-vonurato. 38 Vogau geganirato aonai marumo maparara ragana vativati (4,000), na gare manatura ria ati gevega-agi-kaurato. 39 Ne Iesu na egutuma para etugu-lovolovorato mulinai, ia gati ai eragekauto, Makadana tanonai eagoto.

Parisea e Sadukea talimara geria ririwa vegailia ta kupa na pere marigo

Mareko 8:11-13; Luka 12:54-56

16 1 Parisea e Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagi-veripaganiato. Geria ririwa vegailia ta kupa na pere

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

marigo, pia gitaa, ia taunatauna Palagu na etuguato talimana. 2 Na
Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Lavilavi aina garo everigona aonai,
gokilana, ‘Kupa pekalovakalova, pe gura ati pene keto, gitagitana
lagani nama.’ 3 A amoamo kavanai gokilana, ‘Toma gura maagina
goti gevogomaina, kwalana kupa pekalovakalova, e gitagitana maki
makalina.’ Kupa gogitaana gaurai, rakagau pio kilagia, lagani nama pa
lagani rakava geriai rorinai, na ewagumona toma kolemana ati ripami!
4 Etoma gulu rakavana mavekalakauna (Palagu genana gegerevagito
guluna), vegailia etavuna, na vegailia ati pana venimi, a Iona, peroveta
tauna, genai ewalato vegailianamo.” Ne Iesu na eraokwanirato, geriana
elaka-gerevagito.

Iesu gena melo geaovoaovoto
Mareko 8:14-21

5 Kovu na gevanagito kavatai vou, Iesu gena melo geripato, gau ati
gegapikauto. 6 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Rogomi pio vetole,
pio poepoe, kwalana Parisea talimara e Sadukea talimara geria
paraoa egoro-agiana mulamulana rogona pio tolea.” 7 Ira matotaura
na gekilagi-koukourato, negetiwato, “Ia evetaina ekilana, kwalana
pereti ati pata gapikau gaurai.” 8 Iesu ripana ira na rakagau gekilagiato
gaurai, erenagirato, netiwato, “Rakagau gaurai geregami na pereti
ati pogo gapikau kilana gokilagiana? Kamonagi kei talimami! 9 Gomi
rogotina goro ripa-rorirori? E ati gotugamagiana pereti imaima (5)
na taunilimalima ragana imaima (5,000) na geganirato, e kovara
gokokorato papalu vira govega-vonurato? 10 E ta maki, paraoa taulatoi
kwapuna (7) na taunilimalima ragana vativati (4,000) na geganirato,
e kovara gokokorato papalu vira govega-vonurato? 11 Rakagau gaurai
aomi ati gevekala-pakana, e ati goripana, au ati pereti akilagirana? E
ana kila: Parisea talimara e Sadukea talimara geria paraoa egoro-agiana
mulamulana rogona pio tolea!” 12 Gaurai ira nugara gevekala-pakato,
e geripato maki, Iesu na ati paraoa mulamulana ekilagiato, na Parisea
talimara e Sadukea talimara geria vevega-ripa kilara opakaura kavarai
ekilato.

Petero na Iesu ekilagi-atiato, Keriso
Mareko 8:27-30; Luka 9:18-21

13 Iesu eagoto, Kaisarea Filipi vanugana tanona kavanai ekwarato. Vonai
ia na gena melo erenagirato, netiwato, “Taunilimalima rakagau negetina,
Taunilimalima Natuna rai?” 14 Ira gekilato, “Reketa gekilana, goi Ioane
Bapatiso, reketa gekilana, Elia, e reketa gekilana, Ieremia pa peroveta
talimana ta.” 15 Iesu na erenagirato, netiwato, “Na gomi rakagau nogotina
au rai?” 16 Simona Petero na evega-geleato, netiwato, “Goi Keriso, maguli

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palaguna Natuna." 17 Iesu na evega-gele-veniato, netiwato, "Simona, Ioane
natuna, pono verere e vega-nama atamu ai pene mia, kwalana vevega-gele
taunataunana povenia, eia ati talima ta genana pevogomai, na au Tamaku
kupai etaluna na goi pevenimu. 18 Voia pakunai avaikilamuna: Goi Petero
(ganina vatu), evatu atanai au geku ekalesia pana vega-rugaa. Kwarega
tiavuna na maki ati pene lovoa. 19 Au na Kupa Basileia tavirira maki goi
pana venimu; tanoparai pono ligora gaura maparara kupai maki Palagu na
pene ligora; e tanoparai pono lugara gaura maparara kupai maki Palagu
na pene lugara." 20 Ne Iesu na gena melo evaikilarato, talima ta ragai pia
vega-ripaa ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna).

Iesu na gena kwarega e kuliitiwai ekilagirato
Mareko 8:31–9:1; Luka 9:22-27

21 Volaganina na vegata Iesu na gena melo evega-ripa-kunerato,
netiwato, "Au Ierusalemai aagona, pe Iuda velera, e Rupu Veaga velera
kamura, e rova gevevega-ripagirawai talimara geriana roe avitivua-
kamuvagina; e pia vagi-kwaregaku maki, na toma vega-toitoinai
vou kwarega na mapana kuliiti-wai." 22 Petero na evaigerevagiato,
ne evaikilaato, netiwato, "Velekou, ati nevetaina; nevetaina ati pia
vaivenimu, e ati pene wala maki." 23 Gaurai Iesu epoe-kuleto, Petero
evaikilaato, netiwato, "Goi Satani, gekuna ono laka-gerevagi! Au geku
lakalaka goi na oroli-gavuana, kwalana negemu tugamagi kilana ati
Palagu genana evogomaina, na taunilimalima geriana."

24 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Pene talima ta au muliku
ai pene laka netina genai, ia matotauna pene veluga, gena satauro pene
vuaa, au muliku ai pene laka." 25 Gaura pakurai rai matotauna gena
maguli egapi-gaugauana talimana, gena maguli pene piatogaa. A rai au
pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene
vega-lekwalekwaa, na pene rawalia. 26 Talima taa na tanopara maparana
eririwaana genai gena maguli pene piatogaa, gena nama rakagau ia
genai? Kwalana talima ta gena maguli epia-togaato gaurai, rakagau na
mapene voi-waia? 27 Kwalana Taunilimalima Natuna ia Tamana maekana
kolemana e tiavuna kamuna e gena aneru maparara ria pia vogomai,
ne taunilimalima kwapurakwapura geria kala gelegelerai voira pene
venira. 28 Avaikila-taunataunamina, enai reketa geruga-tagona ira ati pia
kwarega vou, pene ago Taunilimalima Natuna gena Basileia aonai pene
vogomai pia gitaa.

Iesu gitagitana eirauto
Mareko 9:2-13; Luka 9:28-36

17 1 Toma taula toitoi (6) geaikito mulinai, Iesu na Petero, e Teimiti,
e tarina Ioane egapirato, golo kamuna kukunai geverageto, vonai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iramo geregara. 2 Ira gepoepoewai aonai, Iesu gitagitana warau eirauto:
Ia wailana evewaeto garo vetaina, e gena rapuga gekulo-garogaroto
gevekemelewai. 3 Ne emelo toitoi na Mose e Elia gegitarato, Iesu ria
gekilakilawai. 4 Vonai Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, "Velekou,
nama iwavagi ita enai ea! Pene oririwana genai, ama gau toitoi aia
kalara, gau ta goi gemu, gau ta Mose gena, e gau ta Elia gena." 5 Ia roe
waekilakilawai aonai, iloa kulo poikapoikana na ira ema gapi-gavurato
karo ta eiloa aona na ekea-rigoto, netiwato, "Ia e au Natuku, aulamagi-
kamu-iwavagiana; au averere-rakavana ia genai. Ia pio kamonagi-venia!"
6 Iesu gena melo toitoi na ekaro gekamonagiato aonai, kwano ai geketo-
talito wailara maki kwano ai, kwalana gekali-rakavato gaurai. 7 Ne Iesu
ira geriai eagoto, tauniparara enapa-kaunagirato, netiwato, "Iokuliiti,
ragai iokali." 8 Ira gealiitito aonai, ira na talima ta ati gegitaato ia ria,
Iesumo geregana.

9 Maparara golo na gemarigowai aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato,
"Pogo gitara gaura maparara talima ta ragai pio vega-ripaa, pene ago
Taunilimalima Natuna kwarega na pene kuliiti-wai."

10 Ne Iesu gena melo na gerenagiato, negetiwato, "Rakagau gaurai rova
gevevega-ripagirana talimara gekilana, Elia pene vogomai kune?" 11 Iesu
evega-geleto, netiwato, "Taunatauna vegata, Elia pene vogomai kune, gau
maparara pene vega-valigu-waira. 12 Na au na avaikilamina, Elia warau
evogomaito, na taunilimalima ati ripara ia voo rai. Geria ririwa kalaramo
ai gekala-veniawai. Voia gelegelena Taunilimalima Natuna maki pia vega-
vitivitia." 13 Ekila geriana Iesu gena melo geripato, ia na Ioane Bapatiso
ekilagiawai.

Iesu na palagu rakavana na eporogiato melona evega-namaato

Mareko 9:14-29; Luka 9:37-42

14 Ira magewaikuleto taunilimalima gutuma geriai aonai, talima ta
Iesu genai evogomaito, wailanai ema tiu-talito, 15 netiwato, "Velekou,
au natuku melona ono vetugaa! Ia ewagiana, e tauniparana epilupilu-
rakavana. Vega-vogovagi kalovai eketo-ragena e nanu ai maki. 16 Gemu
melo geriai agapi-agoato, na vega-namana ira geriai ati gelegele." 17 Iesu
evega-geleto, netiwato, "Ati kamonagi e kila-tilivagi guluna! Toma vira
au gomi lagami ai pana talu? Toma vira pana vaigaoka venimi? Melo
au geku ai iovuamaia!" 18 Iesu na melo tauniparanai etaluwai palagu
rakavana ekila-waiato, ne palagu rakavana elaka-vagito, veganamo melo
enamato.

19 Mulina kavanai Iesu gena melo genai geagoto, veavugai gerenagiato,
negetiwato, "Rakagau gaurai ai ati gelegele palagu rakavana paia gui-
atia?" 20 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Kwalana gemi kamonagi ati
gelegele gaurai. Avaikila-taunataunamina, pene gemi kamonagi mastadi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gutuna girigiri vetaina genai, egolo pio vaikilaa, nopiotiwa, 'Eanana ono vegapiiti, vonai ono vetao!', pene vegapiiti pene ago. Kala maparara maki pio kalara ripa. [21 Palagu rakavara evetaira guiguira raupara irauna taai maaikina, na rapali e vokaimo.]"

Iesu gena kwarega maekilagi-waiato
Mareko 9:30-32; Luka 9:43-45

22 Toma ta, Iesu magena melo ria Galileiai getaluwai aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, "Taunilimalima Natuna pia lewaa vou taunilimalima gimarai pia tao-kaua. 23 Ne pia vagi-kwaregaa, na toma toitoinai mapene kuliiti-wai." Gena melo na gekamonagiato aonai, nugara gemetau-rakavato.

Rupu Veaga takiti monira venivenira

24 Iesu magena melo ria Kaperanauma vanuganai gekwarato, ne Rupu Veaga monira gekokowai talimara gevogomaito, Petero gerenagiato, negetiwato, "Gomi gemi vevega-ripa tauna Rupu Veaga gena takiti monira evenina pa aikina?" 25 Petero na evega-gelerato, netiwato, "Pa, evenina." Petero numai ewaikuleto aonai, Iesu na erenagiato, netiwato, "Simona, goi gemu tugamagi rakavetaina? Tanopara velera pa king geria takiti monira raira na pia venira? Ira natura na pa tau polu na pia venira?" 26 Petero evega-geleto, netiwato, "Tau polu na." Iesu na evaikilaato, netiwato, "Voia ganina, ira natura ati pia veni. 27 Na ragai pita vega-parura ulanana, gaurai kovu ai ono verigo. Kau pono pia-raia, magani tovotovona pono rolo ragea genai, pokana pono kala-pakaa, siliva monina ta pono rawalia. Pono gapia, pono venira ita taura ruala gera Rupu Veaga takiti monina."

Rai kamu iwavagi Kupa Basileia aonai?
Mareko 9:33-37; Luka 9:46-48

18 1 Volaganinai Iesu gena melo ia genai geagoto, gevaikilaato, "Rai kamu iwavagi Kupa Basileia aonai?"
2 A Iesu na melo girigiri ta ekea-agoato, ne nuganugarai evega-ruga-taliato, 3 netiwato, "Taunatauna vegata, avaikilamina, gomi ati pio vetugamagi-kule emelo girigiri vetaina ati pio ago genai, gomi Kupa Basileia aonai ati pio laka-toga. 4 Talima ta matotauna evevega-aomana emelo girigiri vetaina, ia kamu iwavagi Kupa Basileia aonai. 5 E rai na melo girigiri evetaina au araku ai pene gapi-ragea talimana na au maki egapi-ragekuna."

Talima taa na melo girigiri gena kamonagi ragai pene vega-rakavaa
Mareko 9:42-48; Luka 17:1-2

6 "Gaurana pene melo girigiri ta gena kamonagi au geku ai talima taa na evega-rakavaana, ia pere nama vatu kamuna ta gaagonai pegere

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kwatu-kaua, rawapara ropu-kelaunai pere vegugutu-kwarega. 7Tanopara mavetugana kekei, kwalana veripagani genana talima geria kamonagi evega-rakavaana. Gau vovetaira vanagivanagi pia wala vegata, na veripagani evega-walaana talimana vetugana kekei.

8Pene goi gimamu pa gagemu na rakavai etaomuna genai, pono pati-vagia, ne pono piatogaa! Gimamu kwapunai pa gagemu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia nama, a ati nama gimamu ruala e gagemu ruala na kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu. 9Pene goi matamu na rakavai etaomuna genai, pono kipo-vagia, pono piatogaa. Matamu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia nama, a ati nama matamu rualana kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu."

Parapore -Elekawalekwato mamoena
Luka 15:3-7

10"Rogomi pio vetole, emelo girigiri ta nogo rugaana nea. Kwalana avaikilamina: Geria aneru na au Tamaku kupai etaluna wailana lagani mapararai gegitaana. [11Taunilimalima Natuna ia lekwalekwa talimara vega-magulira ularana evogomaito.]

12Rakagau gotugamagiana? Pene talima ta gena mamoe tinavuna (100), na kwapuna pene lekwalekwa genai, ia rakagau pene kala? Ia na gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna (99) golo kapanai pene raokwanira, ne pene ago, lekwalekwa mamoena pene vetavua. 13Pene verawalia aonai, taunatauna avaikilamina, pene verere-rakava. A gena mamoe gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna, ati gerigoto gaura, maki pene vanagira. 14Voia gelegelena Tamami kupai etaluna ati gena ririwa, emelo girigiri ta pene lekwalekwa."

Tarimu taa na pene kala-rakava-venimu

15"Pene goi tarimu taa na pene kala-rakava-venimu genai, pono ago, gena kala rakavana pono vega-matagaia. Na veavugai ekala pono kalaa, ia e goimo. Pene ia na pene kamonagimu e pene gapi-ragemu genai, tarimu goi gemu ai pene waikule. 16Na pene ati pene gapi-ragemu genai, talima ta pa ruala pono gapira, goi ria pio ago genai, ne 'kila maparara pia vega-taunataunara, kamonagi talimara ruala pa toitoi geriana,' Puka Veaga ekilana vetaina. 17Pene ira ati pene kamonagira genai, pia wala gaura maparara rupu pa ekalesia tanukouna pono vega-ripaa. Pene ekalesia tanukouna karona ati pene kamonagia, goi na ia Palagu ati ripana talimanai e takiti-koko pa kala rakava talimanai pono vega-agoa.

18Avaikila-taunataunamina: Tanoparai pio ligora gaura maparara kupai maki Palagu na pene ligora; e tanoparai pio lugara gaura maparara kupai maki Palagu na pene lugara.

19Au na avaikila-waimina: Tanoparai gomi talima ruala gau kwautai nugami pio tao-kwapunaa e pio rapali-agiaa Tamaku kupai etaluna na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pene venimi. 20 Kwalana au araku ai talima ruala pa toitoi pia tanu-kou
kapurai, au maki ira ria vonai."

Parapore -Rakava ati etugamagi-piatogaana talimana

21 Gaurana Petero Iesu genai eagoto, evaikilaato, "Velekou, au tariku
na pene vega-rakava-agoku genai, gena rakava vega-vira vetaira
pana tugamagi-piatogaa? Taulatoi kwapuna pa?" 22 Iesu evega-geleto,
netiwato, "Aikina, ati taulatoi kwapunamo, na gagala taulatoi kwapuna
(70) e taulatoi kwapuna pia vetapura, pa 70 taims 7, (voia ganina
vanagivanagi).
23 Iokamonagi, Kupa Basileia vele ta vetaina, ia eririwato, gena
vetugunagi talimara geria gapitore pene tavura e pene vega-roriroriira.
24 Ia na gapitore roli evetavurawai aonai, vetugunagi talimana ta gema
gapi-togaato, ia gena gapitore genai kina gagala (10) milion, moni
kamu iwavagina, ekalaato. 25 Evetugunagi tauna gena moni ati gelegele
gena gapitore pene vega-voia. Gaura pakurai vele na gena vetugunagi
melora evaikilarato, etalima pia voi-agia, vele ta gena vetugunagi
melonai pene ago, magarawana e manatuna e magena rinaga maparara
maki, gena gapitore pene vega-voia ulanana. 26 Vetugunagi tauna vele
gagena kwalanai evetiu-talito, enogiato, netiwato, 'Ono vaigaoka-
veniku. Gemu gaura maparara voira pana venimu.' 27 Vele na evetugaato
gaurai, vetugunagi tauna gena gapitore etugamagi-lekwalekwaato, ne
etugu-lakaato.
28 Evetugunagi tauna elaka-piatito, ia gatana vetugunagi talimana
ta erawaliato. Egatana moni kiata egapi-toreato ia genai. Egapi-taliato,
gaagona na ekiki-vanaigato, evaikilaato, 'Au geku ai ogapi-toreto monina
voina ono veniku!' 29 Gatana vetugunagi talimana ia gagena kwalanai
evetiu-talito, enogiato, netiwato, 'Ono vaigaoka veniku, pe voina
maparana pana venimu!' 30 Na ia ati eririwato, gaurana tipura numanai
eroli-togaato. Vonai pene talu, pene ago gena gapitore voina pene kalaa
netiwato.
31 Ne ia ria vetugunagi geago-veni-kouwai talimara na vokala
gegitaato aonai, ira nugara gemetauto, gaurana geagoto vele genai,
vokala gewalato gaura maparara gevega-ripaato. 32 Vovetaina gaurai
ia na vetugunagi tauna numai ekea-togaato, evaikilaato, netiwato,
'Goi vetugunagi tauna rakavana! Goi au geku ai moni vira milion kina
ogapi-torerato gaura maparara atugamagi-lekwalekwarato, voina ati
ovenikuto, kwalana onogikuto gaurai. 33 Gelegelena goi na maki gatamu
vetugunagi tauna poro vetugaa, au na goi avetugamuto vetaina.' 34 Evele
eparu-rakavato, gaurai vetugunagi tauna tipura numanai etao-togaato,
vonai metauna pene vuaa, pene ago gena gapitore voina maparana pene
veni-waia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

35 Iesu gena kila ikana kavanai evetaina ekilato: Tamaku kupai etaluna
gomi maparami ekala kwapunaimo pene kala-venimi, pene goi tarimu
gena rakava nugamu maparanai ati pono tugamagi-piatogara genai."

Vegarawa lugalugana
Mareko 10:1-12; Luka 16:18

19 1 Iesu na egaura maparara ekilagi-gatu-vagirato mulinai, Galileia
eraokwaniato, Iudea tanonai eagoto, Ioridana waina kavatai.
2 Taunilimalima gutuma para ia mulina na gevogomaito, e vonai geria
viti evega-namarato.
3 Parisea talimara reketa ia genai geagoto, geverenagi-veripaganiato,
negetiwato, "Talima ta gena ririwa garawana pene rugaa netina genai,
rova na pene gapia pa?"
4 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi na Puka Veaga ati goagiana?
Evetaina ekilana, 'Tovotovona na vegata, Palagu na gaura maparara
ekalarato aonai, ia na taunilimalima maki ekalarato maru e gare.' 5 Ne
Palagu ekilato, 'Vovetaina pakunai tau taa na tamana e tinana pene
raokwanira, garawana goti pia talu, ne ira taura ruala pia kwapuna.'
6 Gaura pakurai ira ati ruala, na kwapunamo. Vovetaina gaurai Palagu na
eveakwapurato talimara talima taa na ati mapene tao-vepakara."
7 Parisea talimara na gevaikilaato, negetiwato, "Rakagau gaurai Mose
na rova ekalaato aonai, ekilana, maru na vegarawa lugalugana pene taloa
vou, garawana pene tugu-lakaa?"
8 Iesu evega-geleto, netiwato, "Mose na rorirori evenimito, garawami
pio tugu-lakara ulanana, kwalana gomi vega-ripami gaoka-poroporo
gaurai. Na Palagu na gaura maparara ekalarato aonai, evetaina aikina.
9 Avaikilamina: Rai na garawana, lewana ati evegeno-agina, na tipo epia-
togaana gare ta mapene garawaa, ia evegeno-agina."
10 Iesu gena melo na gevaikilaato, negetiwato, "Vegarawa rauparana
vovetaina gaurai, talima ragai pia vegarawa maki nama." 11 Iesu evega-
geleto, netiwato, "Evevega-ripa ea taunilimalima maparara na ati pia
tugamagi-pakaa, na Palagu na raira tugamagi-ilu evenirato talimaramo.
12 Taunilimalima reketa ati gevegarawana, kwalana ira vovetaina vegata
gewalato tinara geriana, gaurai ati gelegele pia vegarawa; reketa eunuko
taura vetaira, (taunilimalima na ragira gegapirana); reketa Kupa Basileia
pa Palagu vetugunagina pia ago-venia pakunai ati gevegarawana."

Iesu na melo girigiri evega-namarato
Mareko 10:13-16; Luka 18:15-17

13 Talima reketa natura Iesu genai gevua-agorato, gimana ira atarai
pene tao-kaura, e pene rapali ulanana. Na gena melo na gekila-wairato.
14 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Nemelo girigiri ia vogomai au geku

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ai, ragai iokila-waira, kwalana Kupa Basileia nevetaira talimara geria."
15 Gaurana Iesu gimana atarai etao-kaurato, evega-namarato vou
eraokwanirato.

Malaga valigu rinaga vogo talimana
Mareko 10:17-31; Luka 18:18-30

16 Toma ta talima ta Iesu genai eagoto, evaikilaato, "Vevega-ripa tauna,
rakagau namana pana kalaa vou, maguli vanagivanagi pana vaia?"
17 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Rakagau gaurai au orenagikuna,
arigi gau namana? Kwapunamo nama, Palagu. Pene oririwana maguli
vanagivanagi pono vaia genai, Palagu gena rova pono kwalanara." 18 Ia
na Iesu erenagiato, netiwato, "Arigi rova okilagirana?" Iesu ekilato,
"Ragai pono vagivagi, ragai pono vegenoagi, ragai pono lema, ragai pono
veroli-opakau, 19 tamamu e tinamu pono kupa-kaura, e lagamu talimana
maki pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina." 20 Emalaga
valiguna netiwato, "Au nerova maparara akwalanarana. Rakagau au na
pana kalaa?"

21 Iesu na ia evega-geleato, netiwato, "Pene goi oririwana pono rorirori
genai, tovotovona goi ono ago, gemu rinaga maparara pono voivoi-
agira, pe monira ati geria e ati garia talimara pono venira, ne kupai
magemu rinaga. Kapinai muliku ai ponoma laka." 22 Malaga valiguna eia
ekamonagiato aonai, nugana mametauna na eraokwaniato, kwalana ia
magena rinaga vogo talimana.

23 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Au na avaikila-
taunataunamina: Rinaga vogo talimara geria laka-toga Kupa Basileia
aonai gaoka-galagala vagi. 24 Maavaikilamina: Kamela rina iluna na pene
vanagi gaoka, na gena rinaga vovogo talimana Palagu gena Basileiai gena
laka-toga gaoka-galagala vagi." 25 Gena melo na ekila gekamonagiato
aonai, gevevega-kali-rakavato. Gaura pakurai geverenagito, negetiwato,
"Pe, rai na maguli vanagivanagi pene rawalia?" 26 A Iesu na egita-
kalakalarato, ne evega-gelerato, netiwato, "Taunilimalima geriai ati
gelegele, na Palagu genai gau maparara gelegele."

27 Gaurana Petero ekila-rageto, netiwato, "Goi ripamu, ai gema gaura
maparara garaokwanirato, ne goi mulimu ai galakana! Ne ai rakagau
paia gapi?" 28 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Avaikila-taunataunamina,
tanopara valiguna pene matagai aonai, Taunilimalima Natuna gena
terona pa vele tanukauna rakirakinai pene tanukau, e gomi gagalana
ruala au muliku ai golakana talimami maki vele tanukaura gagalana
rualai pio tanukau, Isaraela gena kwalu gagalana ruala pio gita-togara,
e pio vaira. 29 Talima taa na gena numa, kakana, tarina, walawalana,
tamana e tinana e natuna, e gena tano, au pakuku ai pene raokwanira
genai, ia gau tinavutinavu pene rawali, e maguli vanagivanagi maki pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vaia. 30 Na taunilimalima gutuma etoma gekunena piave kapi, e gutuma maki etoma gekapina piave kune."

Parapore -Inagulu talimara vine araganai

20 1 "Kupa Basileia evetaina: Vine aragana talimana ta amoamo valiguvaliguna numa na elakatito, gena vine araganai pia inagulu talimara etavurato. 2 Ne inagulu talimara ria gekila-koukouto e gevega-taunataunaato, voinagulu talimara toma kwapuna pia inaguluagia voira siliva monina kwapuna pene venira negetiwato. Ne gena vine aragana aonai etugu-agorato. 3 Amoamo ora gauna 9 koloko vetaina ia maelaka-piatito, maketi ai eagoto, vonai talima reketa gerugalekwalekwa tagowai egitarato. 4 Ne evaikilarato, netiwato, 'Gomi maki geku vine araganai ioago, iove inagulu, pe voimi roriroriina pana venimi.' 5 Ira maki geagoto. Garogota ora gauna 12 koloko e 3 koloko vetaira ia numa na maelakatito, reketa maerawalirato, maetugurato. 6 Lavi kavanai ora gauna 5 koloko vetaira maelakati-waito, reketa roe wagerugatagowai aonai maerawalirato. Ne erenagirato, netiwato, 'Rakagau gaurai enai goruga-kawakawa-tagona garo vowaeverigona?' 7 Ira na gevega-geleato, negetiwato, 'Kwalana talima taa na inagulu ati evenimaina gaurai.' Ne evaikilarato, 'Gomi maki geku vine araganai ioago, iove inagulu.'

8 Garo enonorigoawai aonai, araga gatana na inagulu taura egitatagorawai talimana evaikilaato, netiwato, 'Inagulu talimara ono keara, pe voira pono venira, ewagumona pege inagulu talimara pono venikunera, pene ago pakea kunera talimara geriai pono veveni-kwara.' 9 Gaurana volavilavi ora gauna 5 koloko etugurato talimara gevogomaikuneto, ne siliva monira kwapurakwapura gegapito. 10 Geago-kuneto talimara gevogomaito aonai, ira matapolu gekilato voira kiata mapene taokau, na ira maki siliva monira kwapurakwapuramo gegapito. 11 Geria moni gegapirato aonai, gemunemuneto araga gatana genai, 12 gekilato, 'Etaunilimalima ewagumona vou pege vogomai ora kwapunamo pege inagulu mavoira, na ai toma maguguluna paga vekwalavi-agia, e garo tiavuna na perala-rakavamai aonai voimai ira ria poveni-gelegelemai.'

13 Araga gatana na ira ta evaikilaato, netiwato, 'Gataku, ono kamonagiku, au na goi ati paopamu. Takila-koukouto aonai, toma kwapuna voina siliva monina kwapuna natatiwato, ei? 14 Ewagunamo voimu ono gapia, ono laka! Au aririwana ekapi talimana pana venia, goi pavenimu gelegelena. 15 Pe, au mageku roriroriri, geku moni au geku ririwa gelegelenai pana veveni-agia. Pa goi oparuna, kwalana au aoku mavererenai avenina.'

16 Iesu gena kila evega-ikaato mulinai ekilato, 'Kune talimara pia kapi, e kapi talimara pia kune.' "

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu gena kwarega maekilagi-matagaiato
Mareko 10:32-34; Luka 18:31-33

17 Iesu Ierusalema rauparana na everagewai aonai, gena melo gagalana
ruala evaigerevagirato, veavugai evaikilarato, netiwato, 18 "Iokamonagi,
ita Ierusalemai taveragena. Vonai Taunilimalima Natuna Rupu Veaga
velera kamura e rova gevevega-ripagirana talimara gimarai pia taoa.
Ira na gena kwarega kilana pia vega-taunataunaa, 19 ne ati Iuda (Roma)
talimara pia venira, ira na pia vegarevegare-agia, pia kwaria e pia
satauroa; na toma vega-toitoinai mapene kuliiti-wai."

Tina ta gena noginogi
Mareko 10:35-45

20 Ne Tepetaio garawana manatuna ruala Teimiti e Ioane ria Iesu genai
geagoto, wailanai gevetiu-talito, gau kwauta ene nogia ulanana. 21 Ne
Iesu na egare erenagiato, netiwato, "Goi rakagau oririwana?" Ia evega-
geleto, netiwato, "Ono vega-ripaku, au natuku tauria ruala ea, goi ria
pio wati-tanu, ta ripamu ai, e ta kaulimu ai gemu Basileia aonai." 22 Na
Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi ati ripami rakagau gonogiana.
Au na viti-vua kaperina pana niua gauna gomi na maki pio niua ripa?"
Ira gevega-geleto, negetiwato, "Pa, paia niua." 23 Iesu na maevaikilarato,
netiwato, "Taunatauna, au geku kaperi gomi na maki pio niu-agia,
na au ripaku ai pa kauliku ai pio tanu nogotina ati au na pana vega-
taunataunami; eia e au Tamaku na ekala-maavurato talimara geria."
24 Melo gagalana (10) na eia gekamonagiato aonai, etalima ruala
Teimiti e Ioane geparu-venirato. 25 Gaurana Iesu na maparara ekea-
koukourato, ne evaikilarato, netiwato, "Gomi ripami, ati Iuda talimara
geria vele na taunilimalima getugu-naginagirana, e geria vekuneagi
talimara kamura na geria rorirori tiavura na gelaunaginagirana. 26 Na
gomi vepakami ai vovetaina ragai pio kala. Pene ta gomi vepakami ai
pene kamu netina genai, ia gomi maparami vetugunagimi pene ago-veni,
27 e rai pene kune netina talimana, ia gemi vetugunagi talimanai pene
ago. 28 Taunilimalima Natuna vetaina, ia evogomaito ati taunilimalima na
ia vetugunagina pia ago-veni ulanana, na ia evogomaito taunilimalima
vetugunagira pene ago-veni, e gena maguli pene tao-rigoa, taunilimalima
gutuma pene voi-waira e pene vega-magulira ularana."

Iesu na mata-kele talimara ruala evega-namarato
Mareko 10:46-52; Luka 18:35-43

29 Iesu magena melo ria Ieriko geraokwaniato, taunilimalima gutuma
para ira mulira na geagoto. 30 Mata-kele talimara ruala raupara pipinai
getanu-tagowai, gekamonagito Iesu elaka-vanagiwai, ne gekea-kogokogoto,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

negetiwato, “Velekou o, Davida natuna, ai ono gita-vetugamai!”
31 Taunilimalima na gekila-wairato, ragai pia kea negetiwato, na ira
gekea-vigiragewai, “Velekou, Davida Natuna o, ai ono gita-vetugamai!”
32 Iesu eruga-talito, ne ekea-mairato, evaikilarato, “Rakagau gemi ana
kalaa nogotina?” 33 Ira na gevaikilaato, “Velekou, ai gaririwana matamai
onoma kala-pakara!” 34 Ne Iesu na evetugarato, matara enapa-kaunagirato,
veganamo matara genamato e gepoepoeto, ne Iesu mulina na geagoto.

Iesu gena laka-toga Ierusalemai gevonevone-agiato

Mareko 11:1-11; Luka 19:28-40; Ioane 12:12-19

21 1 Iesu magena melo ria gelakato geagowai, Ierusalema
gevekaviawai, e Betepeiti ai gekwarato Olive Golona kavanai,
ne Iesu na gena melo ruala etugu-kunerato, 2 evaikilarato, netiwato,
“Ioago, wailara vanuganai. Vonai toniki ta kwatukau manatuna goti pio
rawalira, pio luga-vagira, ne au geku ai pio vaimaira. 3 Pene talima taa
na pene renagimi genai, pio vaikilaa, ‘Velekou na eririwaana, roe nea
mapene tugu-waikulera, ati pia kwaipo.’ ” 4 Eia ewalato genana, peroveta
tauna gena kilagavu kilana evega-taunataunaana, netina, 5 “Siona natuna,
(Ierusalema talimara), ono vaikilara,

‘Ono gitaa,
gemu Vele evogomaina,
aoma talimana, toniki kukunai etanuna,
etoniki natuna rogenai petanukau.’ ”

6 Emelo ruala geagoto, Iesu na evaikilarato kalana gelegelenai gekalato.
7 Ira toniki manatuna goti Iesu genai gevaiagorato, geria rapuga kamura
toniki rogerai geava-kaurato, ne Iesu etanukauto. 8 Taunilimalima gutuma
para geria rapuga kamura rauparai geavarato, reketa gautupu lekara
malaura gepatirato, ne rauparai geavarato. 9 Taunilimalima gutuma para
ia wailanai gelakato e mulinai gelakato, evetaina gevonewai, negetiwato,

“Hosana, Davida natuna gena!
Velekou aranai evogomaina
talimana ita vega-namaa!
Hosana kupa atagaina raimoraimonai!”

10 Iesu Ierusalemai elaka-togato aonai, vanuga taunilimalimara
maparara geverakaverakawai e geverenagiwai, negetiiwai, “Goi ne rai?”
11 Iesu ria gelaka-kouto talimara na gevega-gelerato, negetiwato, “Ia e
Iesu, peroveta tauna, Galileia vanugana Nasareta na evogomaina.”

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mareko 11:15-19; Luka 19:45-48; Ioane 2:13-22

12 Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, ne voivoi talimara maparara
egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria pata e pune

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gevoivoi-agirawai talimara geria tanukau gaura egule-vepoporato, 13 e evaikilarato, netiwato, “Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au geku numa rapali numanai pia kilagia,’ na gomi na lema talimara geria kumu kapunai pogo vega-agoa.”

14 Mata-kele e gage rakava talimara Iesu genai gevogomaito Rupu Veaga aonai, ne ia na evega-namarato. 15 Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirawai talimara na gena kala iwavagi kalara gegitarato, e melo girigiri karora gekamonagirato, Rupu Veaga aonai gevonewai, negetiwato, “Hosana, Davida natuna gena,” gaura pakurai ira geparu-rakavato, 16 ne Iesu gerenagiato, negetiwato, “Ira na ne rakagau gekilagirana okamonagirana pa?” Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Pa akamonagina, na gomi na Puka Veaga aonai ati goagiana, ‘Melo girigiri e tinara latara erogerururana melora na maki goi gevega-ragemuna’?” 17 Ne Iesu na eraokwanirato, vanuga kamuna na elakatito, Betaniai eagoto, vonai evemaituto.

Iesu na figi gautupuna evega-rakavaato
Mareko 11:12-14; 11:20-24

18 Amoamo, Iesu vanuga kamunai maewaikuleto, eagowai aonai, ia evitoato. 19 Ia na figi gautupuna ta raupara pipinai egitaato, ne eago-veniato, na ati vuana, launa kovagonamo. Ne Iesu figi gautupuna evaikilaato, netiwato, “Goi gemuna vuavuamu ati mapia matagaiwai!” Veganamo vofigi gautupuna emalai-gatu-vagito.

20 Gena melo na figi gautupuna emalai-gatuto gegitaato aonai, gevevega-kali-rakavato, negetiwato, “Figi gautupuna e rakavetaina pe veganamo pekwarega?” 21 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, pene gomi pio kamonagi, e ragai pio aovoaovo gomi na maki efigi gautupuna genai pakalaa vetaina pio kalaa ripa; e ati voiamo, na egolo pio vaikilaa, ‘Ono vegapiiti, pe rawaparai ono vepiarai,’ vokala pene wala. 22 Gau maparara rapali ai pio kilagira makamonagimi na genai pio rawalira.”

Iesu gena tiavu kwalana geverenagi-agiato
Mareko 11:27-33; Luka 20:1-8

23 Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, evevega-ripawai aonai, Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera ia genai gevogomaito, ne gerenagiato, negetiwato, “Arigi tiavu ai goi na ekala okalarana? Rai na roririori evenimuto?”

24 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au na maki verenagi ta ana venimi; pene pio vega-gelea genai, au na arigi roririori ai ekala akalarana pana vega-ripami. 25 Ioane gena bapatiso kalana ravanana evogomaito? Kupa na evogomaito, pa taunilimalima geriana?” Ira nuganugarai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

geverolito, gekilato, “Pene ita pita kila, ‘Palagu genana’ nepitatiwa genai, ia pene kila ‘Rakagau gaurai Ioane ati govega-taunataunaana?’ nepenetiwa. 26 Na pene ita pita kila, ‘Taunilimalima geriana’ nepitatiwa genai, taunilimalima kalira na pita kali, kwalana ira ripara, Ioane peroveta talimana taunatauna.” 27 Gaura pakurai ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai ati ripamai.” Ne Iesu na ira evaikilarato, “Au na maki arigi rorirori ai ekala akalarana ati pana vega-ripami.”

Parapore -Melo ruala

28 “Eparapore raka gotugamagi-tiwaana? Talima ta manatuna ruala. Tau kunena genai eagoto, evaikilaato, netiwato, ‘Natuku, toma ono ago, vine araganai onove inagulu!’ 29 Natuna na evega-geleato, netiwato, ‘Ati aririwana,’ na kapinai evetugamagi-waito, ne eagoto. 30 Ia maeagoto natuna vega-rualana genai, tau kunena evaikilaato gelegelenai evaikilaato. Melo evega-geleto, netiwato, ‘Aagona,’ na ati eagoto. 31 Ira taura ruala vekarawarai rai na tamara gena ririwa ekalaato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Tau kunena.” Iesu na evaikilarato, “Avaikila-taunatauna vagimina, takiti-koko talimara e mata-poraga vavinera na gekune-agimina Palagu gena Basileia lakatoganai. 32 Ioane Bapatiso gomi gemi ai evogomaito kala rorirori rauparana gemi ai evega-matagaiato, na ati gokamonagi-veniato. Na takiti-koko talimara na e mata-poraga vavinera na gevega-taunataunaato. Gomi na maki gogitarato, na ati govetugamagi-waito, ati govega-taunataunaato.”

Parapore -Araga gitatagona talimara rakavara
Mareko 12:1-12; Luka 20:9-19

33 Iesu ekilato, “Parapore ta maiokamonagia: Tano gatana taa na vine aragana evaroato, kanana ekalaato, tano ai vine kikiagina legana etaviato, araga gitatagona numana maki evega-rugaato. Voia mulinai araga gitatagona talimara geriai gena araga eraokwaniato, ne elakato kapu taai. 34 Vine vuara (grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi talimara etugurato araga gegita-tagoawai talimara geriai, gena vine vuara reketa pia gapira ulanana. 35 Na araga gitatagona talimara na vetugunagi taura gegapirato, ne ta gekwariato, mataa gevagiato, e mataa vatu na gevaleato. 36 Araga gatana na gena vetugunagi taura vogo reketa maetugurato, na vovetainamo gevaivenirato. 37 Ikanai ia natuna taunataunana geriai etuguato, ekilato, ‘Natuku ana tugua, ira na pia kupa-kaua.’ 38 Na araga gitatagona talimara na natuna gegitaato aonai, matotaura gevevaikilato, negetiwato, ‘Araga pene gaunaa melona ea, pe ita gapia, ita vagi-kwaregaa, pe gena araga pita gaunaa!’ 39 Gaurai gegapi-taliato, vine aragana mulinai gerolo-atiato, gevagi-kwaregaato.”

40 Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana pene vogomai aonai, voaraga gitatagona talimara raka pere kalagi-tiwara?”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ira gevega-geleto, negetiwato, “Vokala rakava talimara ia na pene
vagira vegata, e vine aragana gitatagona talima polura reketa mapene
venira, ne geria vua laganirai, vuara ia genai pia vua-agora.”
42 Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Gomi na e talotalo Puka Veaga
aonai ati goagiana, evetaina ekilana,
‘Vatu numara gekalarana
taunilimalima na ati geririwaato
e gepia-togaato vatuna
vatu keakwalai eagoto.
Ekala ea Velekou na ekalaato,
matara na tagitaana,
gitagitana irau vagi vegata.’
43 Gaura pakurai avaikilamina, Palagu gena Basileia gemina pene gapi-
vagia, e vuavua evega-walaana petena pene venia. [44 Rai vovatu atanai
pene ketokau talimana pene vua-kavalugaa; e evatu talima ta atanai pene
ketokau genai, pene vega-minamina vagia.]”
45 Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na Iesu gena parapore
gekamonagirato aonai, geripato, Iesu na ira ekilagirana, 46 gaurana ira
geria ririwa pia gapi-talia. Na taunilimalima gutuma getanu-koukou
tagowai kalira na gekalito, kwalana ira na getugamagiawai, Iesu
peroveta talimana ta.

Parapore -Vegarawa velekwana
Luka 14:16-24

22 1 Iesu na Iuda velera geria parapore ta maekilagiato: 2 “Kupa
Basileia roli vele ta vetaina, natuna gena vegarawa velekwana
ekala-maavuato. 3 Ne gena vetugunagi talimara etugurato, evaikilarato
talimara pia keara, na ati geririwato gaurai, ati gevogomaito. 4 Gaura
pakurai ia na vetugunagi talimara taarana maetugurato, evaikilarato,
‘Avaikilarato talimara iovaikilara: Au geku velekwa pakala-gatua,
geku polomakau marura e polomakau natura mona poura pavagira,
gaura maparara pakala-maavura, gaurai iovogomai velekwai.’ 5 Na ira
gevevega-waito, geria ririwa inaguluramo gekalarato. Ta aragai elakato,
mataa gena sitoai eagoto. 6 Pa reketa vetugunagi talimara gegapi-talirato,
gekwarirato, e gevagi-kwaregarato.
7 Vele eparu-rakavato, gena vetali goleara etugurato, vovagivagi
talimara gevagi-kwaregarato, e geria vanuga kamuna gekapu-kauato. 8 Ne
ia na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, ‘Au geku vegarawa
velekwana pakala-maavua, na au na avaikilarato talimara ati gelegele
pia vogomai. 9 Gaura pakurai ewagumonamo ioago, gatama kamura raka
veregavarai pio rawalira talimara maparara pio vaikilara, pia vogomai
velekwai.’ 10 Ne vetugunagi talimara geagoto, gatamai e rauparai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gerawalirato talimara maparara, namara, rakavara, gekoko-agorato, vegarawa numana maki gevega-vonuato.

11 Ne vele elaka-togato, gevogomaito talimara gitagitara aonai, ia na talima ta vonai egitaato, ati gena vegarawa rapugana. 12 Ne erenagiato, netiwato, 'Gata, goi ravanana polaka-toga, ati gemu vegarawa rapugana?' Na votalima ati ekilakilato. 13 Ne vele na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, 'Gimana e gagena ioligoligora, ne iopiatia muli mukunanai. Vonai pene tagi, karikarina maki pene gala-kokikokira.' 14 Kwalana talima gutuma Palagu na ekearato, na maine evirigirato maguli pia vaia."

Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira

Mareko 12:13-17; Luka 20:20-26

15 Parisea talimara gelaka-gerevagito, genavuga-koukouto, Iesu pia vega-verauleaa verenagira gekalarato. 16 Gaurana ira na geria melo taarana e Heroda mulinai gelakawai talimara taarana getugu-agorato, gekilato, "Vevega-ripa talimamu, ai ripamai goi taunatauna kala rorirori talimamu. Goi taunataunai Palagu gena raupara ovevega-ripagi-gitakauana. Taunilimalima kalira na ati okalina, talima geria raki maki ati otugamagirana. 17 Gaura pakurai ono vega-ripamai, raka otugamagi-tiwana: Kaisara, Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?"

18 Na Iesu ripana geria navuga rakavara gaurai, evaikilarato, "Gomi opakau talimami! Rakagau gaurai au goopa-tovokuna? 19 Takiti monina ta ioveniku, anama gitaa, ne siliva monina ta geveniato." 20 Ne ia na erenagirato, netiwato, "E rai avuavuna e rai arana?" 21 Ira gevega-geleto, "Kaisara gena." Iesu na evaikilarato, netiwato, "Gaurai, Kaisara gena gau Kaisara pio venia, Palagu gena gau Palagu pio venia." 22 Vokila gekamonagiato aonai, gevevega-kali-rakavato, ne geraokwaniato, gelakato.

Kuliiti-wai kilara

Mareko 12:18-27; Luka 20:27-40

23 Votomamo ai Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Ira geria tugamagi kwarega talimara ati pia kuliiti-wai. Gaurai Iesu gerenagiato, negetiwato, 24 "Vevega-ripa talimamu, Mose evetaina ekilato, 'Pene maru ta ati natuna pene kwarega genai, wapuna kakana pa tarina taa na pene garawaa, natura pia maguli kwarega tauna gena.' 25 Tau walakako maparara taulatoi kwapuna enai getaluwai. Tau kunena evegarawato, ekwaregato ati natuna, ne tarina na wapuna egarawaato. 26 Vokala tarina vega-rualana genai maewalato, vega-toitoina maki vovetainamo pene ago vega-taulatoi kwapuna genai. 27 Ikanai vogare maki ekwaregato. 28 Kuliiti-wai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira taura taulatoi kwapuna na gegarawaato."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

29 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi goleana, kwalana Puka
Veaga ganina e Palagu gena tiavu ati ripami. 30 Kwarega na mapia kuliiti-
wai talimara ati mapia vegarawa. Ira aneru vetaira kupai. 31 Na kwarega
na mapia kuliiti-wai kilara Palagu na pukai ati goagiana? Ia ekilato,
32 ‘Au Aperaamo gena Palagu, Isaako gena Palagu, e Iakobo gena Palagu.’
Ia maguli talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu!”
33 Taunilimalima gutuma na vokila gekamonagiato aonai, gevevega-kali-
rakavato gena vevega-ripa kilara na.

Ulamagi rova maparara evanagirato
Mareko 12:28-31; Luka 10:25-28

34 Parisea talimara gekamonagito, Iesu na Sadukea talimara geria kila ekou-
gavurato, ne gelaka-koukouto. 35 Ira nuganugarai ta rova evevega-ripagirawai
talimana. Ia na Iesu erenagi-veripaganiato, netiwato, 36 “Vevega-ripa talimamu,
rova aonai arigi rova kamu iwavagi?” 37 Iesu na evega-geleato, netiwato,
“ ‘Velekou goi gemu Palagu pono ulamagia maaomu maparana, mapalagumu
maparana, magemu tugamagi maparana ria.’ 38 Eia e rova tovotovona e kamu
iwavagina. 39 Rova kamu iwavagina vega-rualana ia gelegelena ea: ‘Lagamu
talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina!’ 40 Erova ruala
na rova maparara e peroveta talimara geria kila maparara egapi-koukourato.”

Keriso Davida natuna pa Palagu Natuna?
Mareko 12:35-37; Luka 20:41-44

41 Parisea talimara getanu-kouwai aonai, Iesu na erenagirato, netiwato,
42 “Gomi na Keriso raka gotugamagi-tiwaana? Ia rai natuna nogotina?”
Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ia Davida natuna.”
43 Iesu na maerenagirato, netiwato, “Davida rakagau gaurai Keriso
‘Velekou’ netina? Kwalana Davida Veaga Palaguna na tugamagi-ilu e ripa
eveniato, ne ekilato,

44 ‘Palagu na au geku Velekou evaikilaato:
Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu,
pene ago goi geparu-venimuna talimara
goi gagemu kapulenai pana taora.’

45 Pene Davida na Keriso ia ‘Velekouna’ ekilagito, rakagau gaurai Keriso ia
Davida natuna?” 46 Ira maparara taa na ati evega-geleato, e volaganina na
vegata eagoto, talima taa na maki ati erenagiato, kwalana gekalito gaurai.

Iesu na rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara egolorato
Mareko 12:38-39; Luka 11:43; 11:46; 20:45-46

23 1 Iesu na taunilimalima gutuma para e gena melo evaikilarato,
netiwato, 2 “Rova gevevega-ripagirana talimara e Parisea

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimara na Mose gena rova gevevega-ripagirana. 3 Gaura pakurai gomi
gevega-ripamina kilara maparara pio kwalanara e pio kalara. Na geria
kala ragai pio kalara, kwalana rakagau gevopatagirana, taunilimalima
na pia kalara matotaura na ati gekwalanarana. 4 Ira na maruna metaura
taunilimalima gevega-vuarana, na gimara ririra ta vagi maki geria
marunai ati genapakauna, ati geveveakavana, maruna pia vuara. 5 Geria
kala maparara gekalarana taunilimalima na pia gitara ularana. Ira
pakurai e gimarai gau veagara gekwatu-kaurana, aorai Puka Veaga
goleara geurarana, vogaura gevega-kamurana, e geria rapuga kevera
maki gevega-mogarana. 6 Ganikoukou kapurai e rupu aorai geria ririwa
tanutanu namaraimo pia tanu. 7 Ira geririwana maketi kapurai pia loulou,
taunilimalima na pia vega-namara ularana, e taunilimalima na 'Vevega-
ripa Talimarai' pia kilagira.

8 Na gomi 'Vevega-ripa Talimami' ai ragai pia kilagimi, kwalana Palagu
gereganamo gemi Vevega-ripa Tauna, e gomi maparami matarimi.
9 Etanoparai talima ta 'Tama' ragai pio kilagia, kwalana gomi Tamami
kwapunamo, ia kupai etaluna. 10 Gomi maki 'Vevai Talimami' ragai pia
kilagimi, kwalana gemi Vevai Talimana kwapunamo, Keriso, (Palagu
na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna). 11 Rai kamu iwavagi gomi
nuganugami ai, ia gomi vetugunagimi pene ago-veni. 12 Matotauna
evegapi-itina talimana Palagu na pene vega-aomaa, matotauna evevega-
aomana talimana pene gapi-itia."

Iesu na Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara geria opakau ekilagirato

Mareko 12:40; Luka 11:39-52; 20:47

13 "Rova govevega-ripagirana talimami e Parisea talimami,
opakau talimami, vetugami kika! Kwalana Kupa Basileia lakatogana
taunilimalima wailara gokou-gavurana. Gomi matotaumi ati pio laka-
toga, e ia laka-toga negetina talimara geria raupara maki gomi na
gokourana. [14 Rova govevega-ripagirana talimami e Parisea talimami,
opakau talimami, vetugami kika! Gomi na wapu geria numa e geria
rinaga govega-aikirana. Gemi rapali mogaloki, goopana. Gaura pakurai
gomi metau kamu iwavagi pio gapia.]

15 Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami!
Gomi kapu mapararai goagona, rawaparai e tanoparai, talima kwapuna
kwanilova gemi gole ai pene laka-toga ulanana. Gogapiana, ne kalova
egala-vanagivanagina kapuna natunai govega-agoana, gemi kila-tilivagi e
karoverave maki pene vanagi-iwavagira.

16 Vevai taumi, matami vekanagavu, vetugami kika! Gemi vevega-ripai
gokilana, Rupu Veaga aranai pene kila-gavu gena kilagavu ati ganina
nogotina, a Rupu Veaga kolona (gold na) aranai pene kila-gavu tauna gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kilagavu roe nea pene kwalanaa. 17 Kawa e mata-kele talimami! Arigia
kamu, kolo pa Rupu Veaga, kolo evega-veagana numana? 18 Magokilana,
pata veagana aranai pene kila-gavu talimana gena kilagavu ati ganina, na
wareware gauna pata veagana atanai getaoato gauna aranai pene kila-gavu
talimana gena kilagavu roe pene kwalanaa. 19 Mata-kele taumi. Arigia
kamu, wareware gauna pa wareware gauna evega-veagaana pata veagana?
20 Gaura pakurai pata veagana aranai ekila-gavuna talimana na pata veaga
e pata veaga atanai getaorana gaura maparara ararai ekila-gavuna. 21 E
Rupu Veaga aranai ekila-gavuna talimana na Rupu Veaga e aonai etaluna
Palaguna ararai ekila-gavuna. 22 E kupa aranai ekila-gavuna talimana na
Palagu gena terona e atanai etanuna Palaguna ararai ekila-gavuna.

23 Rova vevega-ripagina talimami e Parisea talimami, opakau
talimami, vetugami kika! Kwalana gomi na Palagu gowareware-veniana
gaura, gemi ganigani gaulaura girigirira maki, tolega gagalana (10)
gokalarana, tolega kwapuna vega-nama gaunai govega-agoana, na rova
gena gau kamura, kala rorirori, venugagiviti e veraramani golearana.
Gomi na ekala kamura pogoro kalara e vokala keira maki ragai pogoro
raokwanira. 24 Vevai talimami, matami kelekele! Gami nanu na nakama
gokala-vagiana, na kamela golavu-lokarana.

25 Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami,
vetugami kika! Gomi gemi kaputi e mereki muliramo goguligirana, na
aora vou lema e ririwamagi gokalarana gaura na pege vonu-poraketo.
26 Parisea talimami, matami kelekele! Kaputi e mereki aorai gotaorana
gaura pio aleva-kunera, ne mulina kavana maki pene vealeva.

27 Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau talimami,
vetugami kika! Gomi kala kapura gepeni-kulokulorato vetaina, mulira
gitagitara nama iwavagi, na aora kwarega talimara tiligara e milo
maparara na gevonuto. 28 Gomi maki vovetaina, taunilimalima na
gegitamina no kala rorirori talimami na aomi opakau e kala rakava na
gevonuvonu-rageto."

Iesu na rova vevega-ripagira talimara e Parisea talimara geria rakava voira ekilagirato

29 "Rova vevega-ripagira talimami e Parisea talimami, opakau
talimami, vetugami kika! Gomi na peroveta talimara geria kala kapura
gokala-gitavenirana, tugamagi tagoagira vatura govega-rugarana, e
kala rorirori talimara geria kala kapura goveakwagorana. 30 Gokilana,
'Tupumai e gatamai geria lagani ai pagara maguli genai, peroveta
talimara vagivagirai ati pagara veakavara.' 31 Vovetaina gokilana gaurai,
matotaumi govekilagina, gomi peroveta gevagirato talimara natura.
32 Pa, gomi maki tupumi gatami gekalawai vetaira roe nogo kalana, geria
rakava gomi na govega-gugulurana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Gomi warowaro! Warowaro natura! Palagu gena Kota kamuna
tomana pene kwara aonai, kalova egala-vanagivanagina kapuna na raka
pio kali-maguli-tiwa? 34 Gaura pakurai avaikilamina, au na peroveta
talimara e aoneka talimara e vevega-ripa talimara pana tugu-agora. Ne
reketa pio vagi-kwaregara, pa, pio sataurora; e reketa rupu aorai pio
kwarira, ralara maki pia rigo, e vanuga taa na pio guira vanuga taai.
35 Gaura pakurai kala rorirori talimara gevagirato metaura gomi atami
ai, Abela gevagi-kwaregaato, voanana evogomaito pene vogomai Sakaria,
Barakia natuna, ia pata veagana e numa veagana nuganugarai govagi-
kwaregaato. 36 Avaikila-taunataunamina, maparara metaura toma gulu
talimami atami ai pia ketokau."

Iesu Ierusalema etagi-agiato
Luka 13:34-35; 19:41-44

37 "Ierusalema, Ierusalema o, goi na peroveta talimara ovagirana
e Palagu na etugu-watirana talimara vatu na ovatu-materana. Vega-
vogovagi aririwato, natumi pana kana-gegelagira, kokoloku garena na
natuna ekou-gavurana vetaina, na gomi ati goririwato! 38 Gaura pakurai
gemi vanuga e Rupu Veaga kovagona pene mia. 39 Kwalana au na
avaikilamina, gomi au ati pio gitaku vou, pene ago, toma ta pene kwara,
vonai vou pio kila, 'Palagu aranai evogomaina tauna ita vega-namaa.' "

Iesu na roe nea pia wala gaura ekilagirato
Mareko 13:1-13; Luka 21:5-19

24 1 Iesu Rupu Veaga na elakatito, elaka-gerevagito aonai, gena
melo ia genai geagoto, geria ririwa Rupu Veaga numara kamura
pia vega-gitaa. 2 Na Iesu na evaikilarato, netiwato, "Egau maparara
gogitarana? Au na avaikila-taunataunamina: E vatu ta vatu ta atanai ati
pene mia, maparara pia vale-vepopo-rigora."

3 Iesu Olive Golonai etanu-tagowai aonai, gena melo ia genai geagoto,
gerenagi-gariato, negetiwato, "Ono vega-ripamai, egaura maparara arigi
toma pia wala? E goi pono waikule-wai e tanopara ikana pene gapia
maki vegailiana raka pia matagai-tiwa?"

4 Iesu evega-geleto, netiwato, "Gomi rogomi pio vetole, talima taa na
ragai pene opami. 5 Kwalana talima gutuma au araku ai pia vogomai, pia
kila, 'Keriso au ea!' Talima vogo pia opara. 6 Gomi na vetali kulura e vetali
valira pio kamonagira genai, nugami ragai pia golugolu. Negaura ne pia
wala, na ikana roe voa. 7 Tanopara ta tanopara ta goti pia vevagi, kaomani
ta kaomani ta goti pia vetali. Kapu vogo ai roge pene wala, tanokepo
maki. 8 Eia e vitimo pene wala, no melo keina ewalana vitina vetaina.

9 Volaganinai pia gapi-talimi, pia vega-vitivitimi, pia vagi-kwaregami.
Tanopara maparara na pia paru-venimi, kwalana au govega-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunakuna gaurai. 10 Ne talima gutuma geria kamonagi pia
raokwanira, kwapurakwapura pia velewa e pia veparuagi. 11 Peroveta
opakau talimara pia kuliiti, talima gutuma pia opara. 12 Kala rakava
maki pene lovolovo, ne gutuma geria ulamagi maki pene palapala. 13 Na
rai pene vaigaoka pene ago ikanai pene maguli. 14 Palagu gena Basileia
Valina Namana tanopara maparanai pia vopatagia, taunilimalima
maparara na pia kamonagia voia mulinai vou ikana pene kwara."

Vevega-kali gauna pene matagai
Mareko 13:14-23; Luka 21:20-24

15 "Gomi na gau rakava iwavagina, vevega-kali gauna, peroveta
talimana Daniela na ekilagiato gauna, pio gitaa kapu veaganai pene
ruga." Ekila pene agia talimana pene ripa-rorirori ganina rakagau. 16 "Ne
raira Iudeai getaluna talimara golo ai pia raka-ago. 17 Rai numa kukunai
etanu-tagona ati mapene laka-toga numa aonai gena rinaga gapigapira.
18 Rai araga aonai maki ati mapene waikule gena rogagirogagi
gapigapina. 19 Volaganinai gare kuviakuvia e melewa valigu garera
kika mavetugara! 20 Pio rapali Palagu genai, pe gura e nakula aorai pa
Tapati ai ragai pio laka-lekwalekwa! 21 Kwalana volaganinai viti-vua ati
guilagira pia wala, Palagu na tanopara ekalaato pene vogomai etoma,
viti-vua vovetaira ati gewalana. Eia mulinai vovetaina kalana kwauta
ati mapene walawai. 22 Pere Palagu na votoma rakavara ati pere vega-
kupara, taunilimalima ta ati pere maguli ripa, na egapi-itirato talimara
pakurai, ia na tomara pene vega-kupara.

23 Volaganinai, pene talima taa na pene vaikilami, 'Iogita, Keriso ea!'
pa 'Ia goi voa!' nepenetiwa genai, ragai pio vega-taunataunaa. 24 Kwalana
Keriso opakaura e peroveta talimara opakaura pia matagai, vegailia
kamura e kala irau vagira pia kalara, Palagu na evirigirato talimara pia
opa-vevilira.

25 Pio tugamagi-tagoa, egaura akarovara-kunemina, ora rogoti ere
kwara aonai. 26 Pene talima taa na pene vaikilami, 'Iogita, ia tanopakanai
voa,' voana ragai pio ago; pa pene vaikilami, 'Iogita, ia vonuma aonai
etaluna,' ragai pio vega-taunataunaa. 27 Kwalana Taunilimalima
Natuna pene vogomai matagai-tago, noowane rama ekeuleana kupai
garo rageragena na pene ago garo rigorigona vetaina; 28 e kwarega
tauniparana emiana kapunai kao maki vonai pia koukou, (pe ira na pia
vega-matagaia)."

Taunilimalima Natuna gena vogomai
Mareko 13:24-27; Luka 21:25-28

29 "Vorakava pia wala mulinai, garo pene mukunaa, pene pogi-lotoa,
e uve maki ati pene rala, mitiu kupa na pia keto e kupa tiavura pia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

veakaveaka. 30 Ne Taunilimalima Natuna vegailiana kupai pene matagai.
Votomai tanopara pamilira maparara pia tagi-wanonowanono, kwalana
Taunilimalima Natuna pia gitaa, iloa atana na pene vogomai matiavuna
kamuna e maralema iwavagina ria. 31 Ne ia na gena aneru pene tugura
makipi kulura kamura ria, evirigirato talimara pia vega-koukoura
tanopara maparanai."

Parapore -Vevega-ripa figi gautupuna genana
Mareko 13:28-31; Luka 21:29-33

32 "Figi gautupuna genana eparapore pio ripaa: Pouna eragena e launa
ekakavana aonai, goripana, garo gena rala laganina pekavinagi nogotina.
33 Voia gelegelena, gomi maki pene egaura maparara pia wala e pio gitara
genai, pio ripa, Taunilimalima Natuna pekavinagi vanagi ai. 34 Avaikila-
taunataunamina, egulu ati pene aiki, pene ago egaura maparara pia
wala. 35 Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila vou ati pia
lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi."

Tomana e orana talima ta ati ripana
Mareko 13:32-37; Luka 17:26-30; 17:34-36

36 "Na votoma e ora talima ta ati ripana, aneru kupai ati ripara e
Natuna maki ati ripana, na Tamana gereganamo ripana. 37 Taunilimalima
Natuna gena vogomai Noa gena lagani ai rakagau gewalato vetaina.
38 Gutugutu roe nea aonai, taunilimalima geria kala geganiganiwai,
geniuniuwai, e maru e gare gevegarawawai, evogomaito Noa gena lakatoi
ai elaka-togato tomanai. 39 Na ati genunukato, ati geripato rakagau
pene wala pene ago, gutugutu ekwarato, ne maparara egutu-kwarega-
kwaregarato. Taunilimalima Natuna pene vogomai maki vovetaina pene
wala. 40 Voorai talima ruala aragai pia inagulu, ta Palagu na pene gapi-
vagia, a ta pene talu. 41 Gare ruala vuiti kiro gaunai pia kiro-koukou,
ta pene gapi-vagia, a ta pene talu. 42 Vovetaina gaurai keromi pio
talu, kwalana gomi ati ripami gemi Velekou arigi toma pene vogomai.
43 Pio ripa-taunatauna: Pene numa talimana ripana arigi orai lema
talimana pene vogomai ia kerona pene tanu, ne lema tauna na numa
ati pene lovoa. 44 Gaura pakurai gomi maki rogomi pio vetole, kwalana
Taunilimalima Natuna arigi toma pene kwara orana gomi ati ripami."

Vetugunagi talimana namana
Luka 12:42-46

45 "Rai vorinaga gitatagora talimara na kila ekamonagiana e
kala rorirori ekalaana, gena vele na egapi-itiato numa e vetugunagi
talimara pene gita-tagora, e ganigani maki ora rorirori ai pene venira?
46 Vovetugunagi talimana, gena vele na evaikilaato gelegelenai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

einaguluna, pene waitagoa voo nama. 47 Avaikila-taunataunamina, ia
gena vele gena rinaga maparara gitatagora talimanai pene taoa. 48 Na
pene ia vetugunagi talimana rakavana, matotauna aonai pene kila, 'Au
geku vele gena waikule pekwaipo-rakava,' 49 ne ia na taukavana pene
kwarira, e ia niuniu talimara ria pia ganigani-koukou e pia niuniu-
koukou. 50 Vetugunagi talimana gena vele gena waikule tomana ati
etugamagiana tomanai, e ati eripaana oranai pene kwara. 51 Ne gena vele
na pene pati kinikinira, e opakau talimara ria pene taoa. Vonai pia tagi,
karikarira maki pia gala kokikokira."

Parapore -Vavine gagalana (10)

25 1 "Votomai Kupa Basileia no vavine gagalana (10) vetaina, geria
lamepa gegapirato, gelaka-piatito, vegarawa valigu tauna ria
pia verawali negetiwato. 2 Vavine imaima maaonekara, a imaima kawa.
3 Kwalana vavine kawara geria lamepa gegapirato, na keretini kiata na
maati gegapikauto. 4 Na aoneka vavinera geria lamepa gegapito aonai,
keretini maki matai gegapikauto. 5 Vegarawa valigu tauna ekwaipoto
pakunai, matara geputeputeto, ne maparara gemaituto.

6 Pogi nuganai ta ekogoto, netiwato, 'Vegarawa valigu tauna
evogomaina nea, pe ioago, ia ria pio verawali!' 7 Ne vavine gagalana
gekeroto, geria lamepa gealevarato. 8 Vavine kawara na maaonekara
vavinera gevaikilarato, negetiwato, 'Gemi keretini kiatana iovenimai,
kwalana ai na lamepa geputena.' 9 Na aoneka vavinera na gevega-
gelerato, negetiwato, 'Aikina, gomi e ai ati pia gelegele. Namana sitoai
ioago, matotaumi gemi iove voi.' 10 Keretini voi geagoto aonai, vegarawa
valigu maruna ekwarato. Ne gekala-maavuto vavinera ia ria vegarawa
velekwanai gelaka-togato. Ne vanagi gekana-gavuato.

11 Kapinai vavine reketa magekwarato, negetiwato, 'Velekou, Velekou
o, gema vanagi onoma kala-pakaa!' 12 Na vegarawa valigu tauna evega-
geleto, netiwato, 'Avaikila-taunataunamina, au ati ripaku gomi.' 13 Gaura
pakurai, pio vemalatago, kwalana gemi Velekou pene vogomai tomana e
orana ati ripami."

Parapore -Vetugunagi talimara moni gegita-tagoto
Luka 19:11-27

14 "Kupa Basileia talima ta vetaina, kapu raurau ai pene laka netiwato.
Rogotina ere laka aonai, gena vetugunagi talimara ekearato, gena
rinaga evenirato, pia inagulu-agira ularana. 15 Ia na kolo monira ira
kwapurakwapura geria kolema e ripa e tiliga vetairai evenirato. (Kolo
monina ta e talima ta voina rigolo toitoi aorai pere gapia vetaina). Ta
kolo monira imaima eveniato, ta kolo monira ruala, mataa kolo monina
kwapuna eveniato. Ne eraokwanirato, ia gena lakalaka kapunai elakato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Kolo monira imaima egapirato talimana rorirori eagoto, gena moni
einagulu-agirato, kolo monira polura imaima maerawalirato. 17 Voia
vetaina kolo monira ruala egapirato talimana na maki moni polura ruala
maerawalirato. 18 Na kolo monina kwapuna egapiato talimana eagoto,
kwano ai lega etaviato, gatana gena moni etoleato.
19 Lagani warau ema rauvagito gaurai, vovetugunagi talimara geria
vele evewaikule-waito, gena moni raka geinaguluagi-tiwarato pia varaa
netiwato. 20 Ne kolo monira imaima egapirato talimana ema laka-
togato, moni polura imaima egapi-kaurato, netiwato, 'Velepara, goi
na kolo monira imaima ovenikuto aorana, au na moni polura imaima
maparawalira gaura ea.' 21 Ia na evega-namaato, netiwato, 'Nama
iwavagi! Goi vetugunagi taumu namana, maveraramanimu! Gau girigiri
oinaguluagi-gitakaurana pakurai, au na gau vogo avenimuna, goi na
pono gita-tagora. Onoma laka-toga, au goti itama verere-koukou!'
22 Ne kolo monira ruala eveniato talimana ema laka-togato, netiwato,
'Velepara, goi na kolo monira ruala ovenikuto aonai, au na moni polura
ruala maparawalira, gaura ea.' 23 Gena vele na evega-namaato, netiwato,
'Nama iwavagi! Goi vetugunagi taumu namana, maveraramanimu! Gau
girigiri oinaguluagi-gitakaurana gaurai, au na gau vogo avenimuna, goi
na pono gita-tagora. Onoma laka-toga, au goti itama verere-koukou!'
24 Ne kolo monina kwapuna egapiato talimana ema laka-togato,
netiwato, 'Velepara, au ripaku goi aomu rakava vagi talimamu, ati goi na
ovarorato gaura okuarana, e ati goi na uve opia-lovolovorato gaura otao-
kourana. 25 Gaurai akalito, aagoto, gemu moni kwano aonai atoleato. Ono
gitaa, gauna ea, gemu ono gapia.'
26 Gena vele na evaikilaato, netiwato, 'Goi vetugunagi taumu rakavamu
lepeti vagi. Goi ripamu, ati au na avarorana gaura akuarana, e ati au
na apia-lovolovorato gaura atao-koukourana. 27 Kamo, pere nama geku
moni panikai poro taoa, pe au para waikule-wai aonai taokauna goti para
rawalia.' 28 Ia na vetugunagi talimara reketa evaikilarato, netiwato, 'Ne
moni kwapuna genai nea iogapia, moni gagalana (10) talimana iovenia.
29 Kwalana magena e magana talimana vogora mapana venia, pe kamu
iwavagi pene gapia, a ati gena e ati gana talimana genai giri-gonegonena
maki pene gapi-vagia. 30 Ne vetugunagi talimana rakavana iopiatia muli
mukunanai. Vonai pene tagi, karikarina maki pene gala-kokikokira.' "

Kota kamuna tomana

31 "Taunilimalima Natuna mavewae ralemana e tiavu kamu, e magena
aneru maparara ria pia vogomai, gena teronai pene tanukau. 32 Kwalu
maparara ia wailanai pia vega-koukoura, ne ia na pene ware-kavalugara,
gelegele mamoe gitatagora talimana na mamoe nanikoti geriana etao-
gerevagirana vetaina. 33 Mamoe ia ripana kavanai, a nanikoti ia kaulina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kavanai pene taora. 34 Ne Vele na ripana talimara pene vaikilara,
nepenetiwa, ‘Iovogomai! Tamaku na evega-namamina talimami,
iovogomai! Palagu gena Basileia ioma gapia, kupa e tanopara ekalarato
laganinai warau ekala-maavurato gomi gemi. 35 Kwalana au evitokuto
aonai, gogupukuto; nanu na ekalakuto aonai, nanu govenikuto; au
vanuga polu talimaku gomi aomi ai atanuto, na gogapi-ragekuto; 36 au ati
geku rapuga, govega-rapugakuto; evitikuto aonai, gogita-tagokuto; tipura
numanai ataluwai aonai, golaka-gitakuto.’
37 Ne kala rorirori talimara na pia vega-gelea, nepiatiwa, ‘Velekou, arigi
toma gagitamuto ovitoto, gagupumuto? Pa nanu na ekalamuto? 38 Arigi
toma goi vanuga polu talimamu ai na gagitamuto, gagapi-ragemuto ai
gema numai, pa ati gemu rapuga, gavega-rapugamuto? 39 Arigi toma
gagitamuto goi evitimuto, pa tipura numanai galaka-gitamuto?’
40 Ne Vele na pene vega-gelera, nepenetiwa, ‘Avaikila-taunataunamina,
tariku ati gevega-agirana talimara ta gokala-venirato gelegelenai, au
maki vovetaina gokala-venikuto.’
41 Ne kaulina kavana talimara pene vaikilara, nepenetiwa, ‘Au geku na
iolaka-paka, metau kamu iwavagina atami ai emiana talimami, ioago,
egala-vanagivanagina kalovanai. Palagu na rauvagi ekala-maavuato,
Satani magena aneru geria. 42 Kwalana evitokuto, na ati gogupukuto;
nanu na ekalakuto, na nanu ati govenikuto; 43 au vanuga polu talimaku
gomi nuganugami ai ataluto, na ati govairagekuto gemi numai; ati geku
rapuga, na ati govega-rapugakuto; evitokuto e tipura numanai ataluto, na
ati golaka-gitakuto.’
44 Ne ira maki pia vega-gele, nepiatiwa, ‘Velekou, arigi tomai
gagitamuto, ovitoto pa nanu na ekalamuto, pa vanuga polu talimamu,
pa ati gemu rapuga, pa evitimuto, pa tipura numanai otaluto, ai na
ati gaveakavamuto?’ 45 Ne Vele na pene vega-gelera, nepenetiwa,
‘Avaikila-taunataunamina, gomi na etariku ati gevega-agirana talimara
ea, ta ati goveakavaato genai, au maki vovetaina gokala-venikuto, ati
goveakavakuto.’ 46 Ganina ira viti-vua vanagivanagi kapunai pia ago, a
kala rorirori talimara maguli vanagivanagi kapunai pia ago.”

Iesu pia vagi-kwaregaa rauparana getavuato

Mareko 14:1-2; Luka 22:1-2; Ioane 11:45-53

26 1 Iesu na egaura maparara evevega-ripagi-gaturato aonai, gena
melo evaikilarato, netiwato, 2 “Gomi maripami, toma rualamo
roe nea, Pasova pia kalaa. (Voo Iuda talimara kwarega aneruna na
evanagirato ati evagirato velekwana). Votomai Taunilimalima Natuna
talima reketa gimarai pia taoa, pia satauroa.”
3 Ne Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria vele kamura getanu-kouto,
Kaiapa, Rupu Veaga velena kamuna, gena numai. 4 Navuga getovo-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

lemaato, Iesu pia gapia, ne pia vagi-kwaregaa. 5 Na gekilato, “Velekwa
aonai ragai pene wala, kwalana velekwai pia vogomai talimara ia atana
na nege purina nea.”

Vavine taa na Iesu erigaato Betaniai
Mareko 14:3-9; Ioane 12:1-8

6 Iesu Betaniai, Simona, lepera talimana, gena numai. 7 Geganiganiwai
aonai, vavine ta ia genai eagoto; mata namana ta, alabasta vatuna na
gekalaato matana, egapikauto, aonai mulamula maponana namana,
voina kamu iwavagi; Iesu ganigani kapunai etanu-tagowai aonai,
vovavine na Iesu repanai epopo-kauato. 8 Gena melo na gegitaato, ne
geparuto, gekilato, “Rakagau gaurana ne mulamula epiatoga-kawaana?
9 Emulamula pere voi-agia, pe moni kamuna pere gapia, ne ati geria e ati
garia talimara pere venira!”
10 Iesu ripana ira rakagau gekilagiato, gaura pakurai evaikilarato,
netiwato, “Rakagau gaurai evavine gomunemune-agiana? Evavine na
kala namana au geku ai pekalagia. 11 Ati geria e ati garia talimara
gomi ria pio talu-vanagivanagi. Na au ati toma mapararai gomi ria pita
talu. 12 Evavine na mulamula au tauniparaku ai pepopo-kunea, au pia
toleku ulanana. 13 Taunatauna avaikilamina, Vali Namana pia vopatagia
tanopara maparara aorai, evavine na kala pekalaa kalana maki pia
kilagia, ia tugamagi-tagoagina.”

Iudas Isakariota na Iesu elewaato
Mareko 14:10-11; Luka 22:3-6

14 Ne gagalana ruala talimara ta, arana Iudas Isakariota, Rupu Veaga
velera kamura geriai eagoto, 15 erenagirato, netiwato, “Rakagau pio
veniku, pene Iesu gimami ai pana tao-kaua genai?” Ira na siliva monira
gagala toitoi (30) gevega-agirato, ne geveniato. 16 Voanana vegata Iudas
na ira gimarai pene tao-kaua rauparana etavuawai.

Iesu magena melo ria vega-nama mamoena geganiato
Mareko 14:12-21; Luka 22:7-14; 22:21-23; Ioane 13:21-30

17 Ati egorona paraoana velekwana tomana tovotovonai gena melo Iesu
genai geagoto, gerenagiato, negetiwato, “Ai ariginai Pasova velekwana
paia kala-maavua, pono gania?” 18 Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato,
“Ioago vanuga kamuna aonai, pakilagia talimana genai, pio vaikilaa,
nopiotiwa, ‘Vevega-ripa tauna ekilana: Geku ora warau pekwara. Gaurai
mageku melo ria goina numai vekapawai mamoena paia gania.’ ” 19 Ne
melo Iesu na evaikilarato gelegelerai Pasova velekwana gekalaato.
20 Lavilavi Iesu magena melo gagalana ruala ria getanu-talito, velekwa
pia gania. 21 Ne geganiawai aonai, evaikilarato, netiwato, “Taunatauna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

avaikilamina, gomi taa na au pono lewaku." 22 Ira maparara aora
mametaura na kwapurakwapura na gerenagiato, negetiwato, "Velekou,
taunatauna ati au, ei?" 23 Iesu evega-geleto, netiwato, "Au goti rivu
kwapunaimo paia napa-rigo talimana na au pene lewaku. 24 Taunilimalima
Natuna pene kwarega Puka Veaga aonai getaloato gelegelenai. Na
Taunilimalima Natuna pene lewaa talimana ia vetugana kekei; ati pere
maguli nama." 25 Ne Iudas, velewa talimana, ekilato, "Vevega-ripa taumu,
taunatauna ati au, ei?" Iesu evega-geleto, netiwato, "Gauna okilagiana nea."

Velekou gena ganikou veagana
Mareko 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korinto 11:23-25

26 Geganiganiwai aonai, Iesu na pereti egapiato, Palagu evega-namaato,
ekala-kava-lugaato, evenirato, ne evaikilarato, "Iogapia, iogania, e au
tauniparaku." 27 Ia na kaperi maegapi-itiato, evega-namaato mulinai,
evenirato, netiwato, "Ioniua, gomi maparami. 28 E au ralaku, Vekapawai
Valiguna evega-taunataunaana, pene vepopo, taunilimalima gutuma
geria rakava tugamagi-piatogara ulanana. 29 Avaikilamina, evine nanuna
ati mapana niu-waia, pene ago tomana pene kwara vou, au gomi ria
na mapita niu-koukoua au Tamaku gena Basileia aonai." 30 Ne mari ta
gemariato mulinai, gelaka-piatito, Olive Golonai geagoto.

Iesu na Petero gena opatago ekilagi-gavuato
Mareko 14:27-31; Luka 22:31-34; Ioane 13:36-38

31 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Toma pogi gomi maparami gemi
kamonagi au geku ai pio raka-kwanira, kwalana Puka Veaga aonai
evetaina ekilana,

'Au na mamoe gitatagona talimana pana vagia,
mamoe maparara pia kali-lovolovo.'

32 Na au kwarega na pana kuliiti-wai mulinai, pana ago-kune Galileiai.
Vonai vou pita verawali."

33 Petero na, Iesu evaikilaato, netiwato, "Pene maparara geria
kamonagi pia raka-kwanira goi gemu ai, na aumo aikina." 34 Iesu na
Petero evaikilaato, netiwato, "Taunatauna avaikilamuna, toma pogi
kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku."
35 Na Petero ekila-vigirageto, netiwato, "Pene goi goti pita kwarega-
koukou genai, au na goi vegata vagi ati pana opatago-kapu-vagimu."
Gena melo maparara maki vovetaina gekilato.

Iesu erapalito Getesemane ai
Mareko 14:32-42; Luka 22:39-46

36 Iesu magena melo ria geagoto kapu ta arana Getesemane, ne ia
na evaikilarato, netiwato, "Enai iotanu-tago, au aagona, ana rapali."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Ne Petero e Tepetaio natuna rualamo evairato, ia ria geagoto. Aonai
Iesu tauniparana epalapalato, ekalito, aona maki evekwalavito. 38 Ne
evaikilarato, netiwato, “Au nugaku na metau kamu vagi evuana, roli
evagikuna. Enai iotanu-tago, pio gitatago au ria.” 39 Iesu kiata maelaka-
nagito, wailana kwano ai eve kwanu-taliato, ne erapalito, netiwato,
“Tamaku o, pere marauparana ta, e viti-vua kaperina gekuna onoma
gaivagia. Na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa.”
40 Gena melo toitoi geriai ewaikuleto aonai, ira gemaitu-kwaregato
erawalirato, ne Petero evaikilaato, netiwato, “Rakagau gaurai gomi taumi
toitoi au ria ora ta vetaina maki ati pogo vaigaoka? 41 Pio vaigaoka,
pio rapali, pe veopatovo pene vogomai aonai ragai pio moira. Palagu
taunatauna eririwana, na taunipara emoirana.”
42 Iesu vega-rualana elaka-pakato, everapalito, netiwato, “Tamaku
o, pene raupara ta aikina e viti-vua kaperina pono gaivagia genai, goi
gemu ririwamo pono kalaa.” 43 Maeve waikule-waito aonai ira ati geria
vaigaoka gaurai, maitu kwaregarai ema rawalirato, kwalana matara
maitu na egapi-rakavarato.
44 Iesu na maeraokwanirato, maeagoto, vega-toitoi maeverapalito, gena
rapali kunera kilara maekilagi-wairato. 45 Ne gena melo geriai maeve
waikule-waito, evaikilarato, “Gomi roe ogo maituna e gopikapikana?
Iogitaa! Orana warau pekwara! Taunilimalima Natuna pege lewaa,
rakava talimara gimarai pege taoa. 46 Iokuliiti, ita wati! Iogitaa, au
elewakuto talimana pekwara!”

Iesu vetali talimara na gegapiato

Mareko 14:43-50; Luka 22:47-53; Ioane 18:3-12

47 Iesu roe waekilakilawai aonai, Iudas, melo gagalana ruala tauna ta,
ekwarato. Taunilimalima gutuma ia ria mageria vetali kativara e vevagi
gapara. Ira Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na getugurato.
48 Lewa talimana na vegailia ta evaikila-maavurato, netiwato, “Pana
velavua talimana voa, pio gapi-talia.” 49 Iudas ekwarato aonai, rorirori
eagoto Iesu genai, ne ekilato, “Vevega-ripa talimamu, pogi namana!” ne
evelavuato. 50 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Gata, poririwaa kalana
povogomai-venia kalana ono raka kalaa!” Ne gevogomaito, gimara na
Iesu gegapi-taliato, geligoligoato.
51 Na Iesu gena melo ta gena vetali kativana einu-vagiato, eavuato, Rupu
Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana tegana epati-vagiato. 52 Ne
Iesu na evaikilaato, netiwato, “Gemu kativa uraurana kapunai ono ura-
waia. Kwalana vetali kativara gegapina talimara maparara vetali kativarai
pia kwarega. 53 Goi ati ripamu, Tamaku gena veveakava pana nogia, ia na
aneru veganamo au geku ai pene tugura, aneru goleara gagalana ruala pa
ragana gagala taulatoi kwapuna (70,000) e mareketa maki pene tugura au

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

veakavaku? 54 Vovetaina pere kala, na Puka Veaga aonai warau getaloato
kilana raka pene taunatauna-tiwa? Gaurana, evetainamo pene mia!"
55 Iesu na vonai talima gutuma evaikilarato, netiwato, "Au karoverave
goleana ta avaiana, gaurai gomi pogo vogomai au gapigapiku magemi
vetali kativara e vevagi gapara ria? Toma mapararai au gomi lagami ai,
Rupu Veaga aonai avevega-ripawai, na ati gogapi-talikuto. 56 Na egaura
maparara gewalana peroveta talimara na Puka Veaga aonai getalo-
kunerato kilara vega-taunataunara ularana." Ne Iesu gena melo maparara
na geraka-kwaniato, geraka-lovolovoto.

Iesu kaonsela talimara wailarai

Mareko 14:53-65; Luka 22:54-55; 22:63-71; Ioane 18:13-14; 18:19-24

57 Gegapi-taliato talimara na Iesu gevaiagoato, Kaiapa, Rupu Veaga
velena kamuna, gena numai. Vonai rova gevevega-ripagirawai talimara
e Iuda velera warau gelaka-koukouto. 58 Petero na Iesu elaka-guiawai,
mavepakana pene ago, Rupu Veaga velena kamuna gena numai. Elaka-
togato kana aonai, ne vegitatago talimara nuganugarai eve tanu-talito,
pene gita, vokala ikanai rakagau pene matagai.
59 Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria kaonsela talimara maparara
veroli-opakau talimara getavurato, Iesu pia opagia, pe pia vagia ulanana.
60 Veroli-opakau talimara gutuma gekuliitito, geopagiato, na geria kila
ati gekwapunawai. Ikanai vou opakau talimara ruala gekila-rageto,
61 negetiwato, "Etalima ekilato, 'Au matiavuku Palagu gena Rupu Veaga
pana lovoa, toma toitoi aorai mapana vega-ruga-waia.' "
62 Ne Rupu Veaga velena kamuna erugaitito, Iesu erenagiato, netiwato,
"Goi ati pono vega-gele? Eira na goi gevali-piagimuna kilara rakavetaina?"
63 Na Iesu ati ekilakilato. Rupu Veaga velena kamuna na maerenagi-waiato,
netiwato, "Maguli Palaguna aranai au na goi avaikilamuna, ono varamai: Goi
Keriso, Palagu Natuna?" 64 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Gauna okilagiana
nea! E au na gomi maparami avaikilamina: Etoma, pene ago wailai, gomi na
Taunilimalima Natuna roe nea pio gitaa, Tiavu Palaguna gimana ripanai pene
tanu, e kupa iloara atara na pene vogomai!"
65 Ne Rupu Veaga velena kamuna matotauna gena rapuga eraleato, netiwato,
"Palagu vega-rakavana kilana ekilagi-gatuato! Rakagau gaurana vevega-gita
talimara roe ata tavurana? Palagu vega-rakavana kilana pekilagia, warau pogo
kamonagia. 66 Rakagau nogotina?" Ira maparara gekilato, "Pene kwaregamo."
67 Ne wailana gekainiuato, gekwariato. Reketa na geapariato, 68 negetiwato,
"Keriso, goi peroveta talimana, gaurana ono varamai, rai na pekwarimu?"

Petero na Iesu eopa-tagoato

69 Petero roe voa numa kanana aonai etanu-tagowai, vetugunagi
vavinena ta ia genai evogomaito, evaikilaato, "Goi maki Iesu, Galileia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tauna, goti golakavowai, okwaruawai." 70 Na Petero evevega-veituto ira maparara wailarai, netiwato, "Au ati ripaku goi rakagau okilagiana." 71 Ne elaka-piatito, kana vanagina laganai eagoto. Mavetugunagi vavinena taa na egitaato, ne lagana talimara evaikilarato, netiwato, "Ia maki Iesu, Nasareta talimana, ekwaruato talimana." 72 Petero maeveituto, ekila-gaokato, netiwato, "Au ati ripaku netalima." 73 Ati rau kiana, vonai geruga-tagowai talimara Petero genai gevogomaito, gevaikilaato, negetiwato, "Taunatauna, goi maki ia goti talimana ta, kwalana karomu na evega-matagaimuna." 74 Ne Petero na evaikilarato, "Aikina kinavagi, avaikila-taunataunamina, netalima au ati ripaku!"

Aikina na kokoloku ekogoto. 75 Ne Petero na Iesu gena kila etugamagi-rawaliato, evaikilaato, "Kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku." Ne elaka-piatito muli ai, etagi-rakavarakavato.

Iesu gevaiagoato Pilato genai

Mareko 15:1; Luka 23:1-2; Ioane 18:28-32

27 1 Amoamo garo kagena etugu-rageana nea na, Rupu Veaga velera kamura maparara e Iuda velera genavuga-kouto, Iesu pia vagia. 2 Teini na geligoligoato, gevaiagoato, Pilato, Roma kavanana, gimanai getao-kauato.

Iudas Isakariota ekwaregato

Apostolo 1:18-19

3 Iudas, lewa tauna, na Iesu egitaato, veakwaregana kilana warau gekalaato, ne evevega-vuato. Ne siliva monira gagala toitoi (30) evua-waikulerato Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera geriai. 4 Evaikilarato, "Au pakala rakava, kwalana ati gena rakava talimana palewaa, pene kwarega." Gevega-geleato, negetiwato, "Nema ati ai gema nuga vekwalavi, na goi matotaumu gemu inagulu." 5 Iudas na siliva monira Rupu Veaga aonai epia-togarato, elaka-kalito. Ne eagoto, matotauna evenagato.

6 Ne Rupu Veaga velera kamura na vosiliva monira gegapirato, gekilato, "E rala voina monina, vega-nama mauanai ragai vagi pita ura-rigora, rova." 7 Gekilagi-kilagiato, gevega-taunataunaato mulinai, vomoni gegapiato, gulo ekalawai talimana gena tano gevoiato, tanopara polu talimara geria kala kapunai gevega-agoato. 8 Vovetaina gaurai votano arana gekeaato "Rala Tanona" pene vogomai etoma.

9 Voanana Ieremia peroveta talimana gena kila ema taunataunato, netiwato, "Vosiliva monira gagala toitoi (30) gegapirato, Isaraela talimara na gevega-taunataunaato voina keina, votalima pia vega-voia. 10 E vomoni na gulo ekalawai talimana gena tano gevoiato, Velekou ekilato gelegelenai."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Pilato wailanai
Mareko 15:2-5; Luka 23:3-5; Ioane 18:33-38

11 Iesu Roma kavanana wailanai erugato, ia na erenagiato, netiwato,
"Goi Iuda talimara geria king pa?" Iesu evega-geleto, netiwato, "Pa,
okilagiana nea."
12 Ne Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na Iesu geopagiato, na
kila ta ati ekilagiato. 13 Gaura pakurai Pilato na evaikilaato, netiwato,
"Goi ati okamonagina, atamu ai metau kamu vagi gekilagiana?" 14 Na
Iesu evaigarito, kila vuana tai maki ati evega-gelerato. Voanana kavana
evevega-kali-rakavato.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato
Mareko 15:6-15; Luka 23:13-25; Ioane 18:38–19:16

15 Vanagivanagi Pasova velekwana tomanai kavana na ira geria tipura
numanai etaluna pia kilagia talimana ta etugu-piatiawai. 16 Volaganinai
talima rakava kwaikwaina ta tipura numanai etaluwai, arana Barabas.
17 Gaura pakurai talima gutuma getanu-kouto aonai, Pilato na
erenagirato, netiwato, "Rai goririwaana ana tugu-atia: Barabas pa Iesu,
gekilagiana Keriso?" 18 Kwalana Pilato ripana vealeva, Iuda talimara
kamura geria vekuku pakunai, Iesu ia gimanai getao-kauato.
19 Pilato na Kota ekalaawai aonai, Pilato garawana na gena keakau
gema varaato, netiwato, "Nekala rorirori talimana genai gau kwauta
ragai pono kalaa, kwalana au pogi panivi, geku nivi ai viti-vua kamu
vagi na pegapiku ia pakunai."
20 Na Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na tanukou talimara
aora geganirato, Pilato pia vaikilaa, Barabas pene tugu-piatia, na
Iesu pene kwarega. 21 Na kavana na tanukou talimara maerenagirato,
netiwato, "Ira taura ruala rai gomi gemi ana tugu-piatia?" Tanukou
talimara geparalato, negetiwato, "Barabas!" 22 Ne Pilato na erenagirato,
netiwato, "Na e Iesu, gekilagiana Keriso, raka ana kalagi-tiwaa?" Ira
maparara gevega-gele-koukouto, negetiwato, "Ono satauroa!" 23 Na Pilato
na maerenagirato, netiwato, "Rakagau gaurai? Raka kala rakavana
ekalaato gaurai?" Na maparara geparalato, negetiwato, "Ono satauroa!"
24 Pilato etugamagi-ripato, ia gena ripa kilara ati pia gapi-ragera, e
taunilimalima ia atana na nege purina kalinana, gaurai nanu egapiato,
gimana eguligiato votaunilimalima gutuma wailarai, e evetaina ekilato:
"Au ati geku kepi ekala rorirori talimana ralana genai; e gomimo gemi
inagulu!" 25 Tanukou talimara maparara gevega-geleto, negetiwato,
"Etalima ralana pa gena kwarega metauna ai atamai ai pene mia e ai
natumai atarai." 26 Ne Pilato na Barabas etugu-atiato ira geria, na Iesu ia
kwaria aonai vou vetali taura evenirato, pia satauroa ulanana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu gevegarevegare-agiato
Mareko 15:16-20; Ioane 19:2-3

27 Ne Pilato gena vetali talimara na Iesu gevaiagoato kavana na numa
aonai, taukavara maparara gekea-koukourato, ne geruga-gegelagiato. 28 Gena
rapuga geluga-vagirato, rapuga kalovakalova geveakalaato, 29 repana gauna
gau vekalavekala gevatuato, kraon vetaina gekalaato, ne Iesu repanai getao-
kauato. Toki ta maki gimana ripanai geveagapiato, ne wailanai getiu-talito,
gevegarevegare-agiato, negetiwato, "Iuda geria King o, toma namana!"
30 Ne gekainiuato, votoki gegapi-rariato, repana gekwariwai-kwariwaiawai.
31 Gevegarevegareagi-gatuato mulinai, rapuga kalovakalovana gegaivagiato, gena
rapuga taunataunara mageveakalaato. Ne gevaiatiato, pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato
Mareko 15:21-32; Luka 23:26-43; Ioane 19:17-27

32 Gelaka-piatiwai aonai, Kureni talimana ta ria geverawalito arana Simona.
Vetali talimara pa soldia na gelaunaginagiato, Iesu na satauro ene vuaa. 33 Ne
vanuga na gelaka-piatito, kapu taai gekwarato arana Gologota, ganina, 'Repa
Gavana Kapuna.' 34 Vonai vine nanuna viti-vua vega-keina mulamulana arana gal
ria gekiroato gauna, Iesu geveniato; emamitovoato, na ati eniuato.
35 Gesatauroato mulinai, gena rapuga ira nuganugarai gewarerato kati
ai. 36 Voia mulinai getanutanu-talito, ne gegita-tagoato. 37 Ia repana atanai
rakagau gaurai ia gesatauroato kilana getao-kauato, evetaina getaloato,
"E IESU, IUDA TALIMARA GERIA VELE." 38 Karoverave talimara ruala
maki Iesu ria gesataurorato, ta ripana kavanai, e ta kaulina kavanai.
39 Gelaka-vanagiwai talimara repara gekwarakwararawai, kila rakavara Iesu
geveniawai, 40 gekilawai, "Pa goi okilato, Rupu Veaga pono lovoa, toma toitoi
aorai mapono vega-ruga-waia notiwato, matotaumu ono vevega-maguli! Pene goi
Palagu Natuna, satauro kukuna na ono laka-rigo."
41 Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagirawai talimara e Iuda
velera na maki evetaina gevegarevegare-agiwai, negetiwato, 42 "Ia na talima
polura evega-magulirawai, navou ia matotauna ati evevega-magulina! Pene ia
taunatauna Isaraela talimara geria vele genai, satauro na ewagumona kiana ene
laka-rigo, pe paia vega-taunataunaa. 43 Ia na Palagu evega-taunataunaawai, ita
gitaa, Palagu na maki pene tugamagia, pene vega-magulia pa? Evekilagiwai, 'Au
Palagu Natuna,' ei?" 44 Iesu ria gesatauro-kourato karoverave talimara ruala na
maki vovetaina gevaikila-rakavaato.

Iesu gena kwarega
Mareko 15:33-41; Luka 23:44-49; Ioane 19:28-30

45 Ora gauna 12 koloko egapiato aonai, tanopara maparana mukuna
na egapi-gavuato, mukuna emiato pene ago ora gauna 3 koloko. 46 Ora

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gauna 3 koloko kavanai Iesu ekea-lailaito, netiwato, “Eloi, eloi, lama sabaktani?” ganina “Au geku Palagu, au geku Palagu, rakagau gaurai au poraokwaniku?” 47 Taunilimalima reketa vonai geruga-tagowai aonai, gekamonagito, ne gekilato, “Ia Elia ekeana.” 48 Ne geria talima ta eraka-agoto, nanu limagina gauna ta egapiato, vine nanuna mamakina aonai eroli-gugutuato, toki kevenai ekwanu-kauato, ne etugu-rageato, Iesu na pene niua ulanana. 49 Na reketa gekilato, “Ita aloa vou, ita gitaa, Elia pene vogomai, pene vega-magulia pa aikina.” 50 Iesu maekea-lailaito mulinai ekwaregato.

51 Ne volaganinamo kianai Rupu Veaga aonai veaga iwavagi kovogana, vega-gelogavuna rapugana pa ketin na everale-kavalugato, kwatu ruala kukuna na pene verigo kapinanai. Tano etano-kepoato, vatu kamura gekava-lugato. 52 Kwarega legara gevekala-pakato, e talima gutuma, Palagu gena ririwa gekalarawai talimara, kwarega na magekuliiti-waito, 53 geria lega kapura geraokwanirato. Iesu gena kuliitiwai mulinai, Siti Veaganai geagoto, vonai taunilimalima gutuma wailarai gematagaito.

54 Vetali velena magena vetali talimara ria, Iesu gegita-tagoawai talimara, tanokepo e gewalato gaura maparara gegitarato aonai, gekali-rakavato, negetiwato, “Etalima taunatauna Palagu Natuna!”

55 Gare vogo maki vonai, kiata rau ai gerugato, gemoalewai. Vogare Iesu mulinai gelakato Galileia na geagoto Ierusalemai, e ia vetugunaginai geagowai. 56 Ira nuganugarai Maria, Magadala garena; Maria, Teimiti e Iosepa tinara; Teimiti e Ioane Tepetaio tinara.

Iesu getoleato

Mareko 15:42-47; Luka 23:50-55; Ioane 19:38-42

57 Volavilavinai rinaga iwavagi talimana Arimatea vanugana na ekwarato, arana Iosepa; ia maki Iesu gena melo ta. 58 Ia Pilato genai eagoto, ne enogiato, Iesu tauniparana pene gapia netiwato. Ne Pilato na gena vetali talimara evaikilarato, Iesu tauniparana Iosepa pia venia. 59 Gaura pakurai Iesu tauniparana egapiato, rapuga kulokulo namana na ekumuato, 60 kala kapuna vatu kovoganai eve tao-togaato. Vokala vatu gaoka-poro kovogana ta gekoloato, ia matotauna gena lega kapuna valiguna ta. Vatu kamuna na kovoga pokana gekule-gavuato, ne eraokwaniato. 61 Maria, Magadala garena, e Maria ta vonai getanu-tagowai, lega getanu-wailaato.

Vetali talimara na kala kapuna gegita-tagoato

62 Velekwa gekala-maavuana tomana eaikito vou, Tapati warau ene gapia, Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara Pilato genai geagoto, 63 gekilato, “Velepara, ai gatugamagina, voo opakau talimana roe magulinai, ekilato, ‘Toma toitoi mulirai au kwarega na mapana kuliiti-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

wai.' 64 Gaura pakurai vegitatago taura ono vaikilara, pe lega kapuna
pia gitatago-gitakaua, pene ago votoma toitoi mulirai. Irau na gena melo
nege vogomaina, tauniparana nege lemaana, ne taunilimalima nege
oparana, nepiatiwa, 'Ia kwarega na pekuliiti-wai,' negetina nea. Eopa
na opakau kunena pene vanagia." 65 Pilato na evaikilarato, netiwato,
"Vegitatago talimara iogapira, ia ago, pe lega pokana pia ruga gavu-
namanamaa." 66 Ne kalai geagoto, lega kovogana gekou-gavuato vatuna
geveakaraato, ne vegitatago talimara getaorato, pia gita-tagoa.

Iesu ekuliiti-waito

Mareko 16:1-10; Luka 24:1-10; Ioane 20:1-18

28 1 Tapati eaikito mulinai, epetoma toma tovotovonai, amoamo
elagani-mamamaawai aonai, Maria, Magadala garena, Maria
ta goti geagoto, kala kapuna gegitaato. 2 Atirau na tanokepo kamuna
ekwarato, kwalana Velekou gena aneru ta kupa na emarigoto, vatu
ekule-pakaato, ne atanai etanukauto. 3 Ia gitagitana noowane rama
ekeuleana vetaina, e gena rapuga kulo poikapoika gamavu pa tinoo
gelegelena. 4 Lega kapuna gegita-tagoato talimara gekali-rakavato gaurai
gepilupiluwai, ne tano ai geketo-talito kwarega talimara vetaira.
5 Aneru na vogare evaikilarato, netiwato, "Ragai iokali, au ripaku gomi
Iesu, gesatauroato talimana, gotavuana. 6 Ia enai aikina; ia pekuliiti-
wai, evaikilamito gelegelenai. Getaoato kapuna iomai-gitaa. 7 Pe ioago
vega-veleke, gena melo pio vega-ripara, nopiotiwa, 'Iesu kwarega na
pekuliiti-wai, e pene kune-agimi Galileiai. Vonai vou pio gitaa.' Ekila ana
vega-ripami ulanana pavogomai."
8 Ne vogare na lega kapuna geraokwani vega-velekeato, makalira e
mavererera ria gerakato gena melo geriai, voaneru gena kila vevega-
ripagina ulanana. 9 Gelakawai aonai, atilovana Iesu ira wailarai erugato,
netiwato, "Maino gomi ria." Ne wailanai gevetiu-talito, gagena gevuarato,
gealiruputali-veniato. 10 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Ragai iokali,
ioago, au tariku iove vaikilara, Galileiai pia ago; vonai vou au pia
gitaku."

Lega kapuna gegita-tagoato vetali talimara geria opakau kilana

11 Gare ruala raupara na geagowai aonai, vetali talimara reketa,
lega kapuna gegita-tagoato talimara, gewaikuleto vanuga kamunai,
rakagau rakagau gewalato gaura maparara Rupu Veaga velera kamura
gevega-riparato. 12 Ne voRupu Veaga velera kamura Iuda velera
ria genavuga-kouto, vegitatago talimara moni kamuna gevenirato.
13 Evetaina gekilato, negetiwato, "Gomi pio kila, 'Gena melo pogi
aonai pege vogomai, ai maitumai ai pege lemaa.' 14 Pene evali kavana
na pene kamonagia genai ai na ia aona paia vega-pikapikaa, pe gomi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kala rakavana ta ati pene vaivenimi." 15 Vegitatago talimara na moni
gegapiato, gevaikilarato gelegelenai gekilato. Evali Iuda talimara
nuganugarai gekilagi-lovolovoato, etoma maki roe gekilagiana.

Iesu gena melo geriai ematagaito

Mareko 16:14-18; Luka 24:36-49; Ioane 20:19-23

16 Gena melo gagalana kwapuna (11) Galileiai geagoto, Iesu na ekilagi-
kuneato golonai. 17 Vonai gegitaato aonai, gealiruputali-veniato; na reketa
geaovoaovoto: 'Goi e Iesu taunataunana pa?' 18 Ne Iesu elaka-kavito,
evaikilarato, netiwato, "Palagu na tiavu maparana kupai e tanoparai
au warau peveniku. 19 Gaura pakurai ioago tanopara mapararai,
taunilimalima maparara geku melo ai pio vega-agora. E Tamana, Natuna,
Veaga Palaguna ararai pio bapatisora. 20 Pio vega-ripara maki, avenimito
vevega-nagira maparara pia kwalanara. Pio ripa, au toma mapararai
gomi ria pita talu, pene ago tanopara ikana!"

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

VALI NAMANA MAREKO NA ETALOATO

Mareko vega-matagaina kilana

Mareko arana ta Ioane. Ia ati Iesu gena melo gagalana ruala (12) aorai talimana ta. EVali Namana e rigolo 64 pene ago 68 vekarawarai etaloato, voo Iesu ekwaregato mulinai. Epepa e Roma sitinai Petero goti geinagulu-kouwai aonai etaloato. Iesu gekwalanaawai talimara Roma aonai getaluwai talimara Iesu Valina Namana evega-ripa-gitakaurato.

Mareko na ia kilana kamuna evega-riparato, netiwato, Iesu Palagu gena vetugunagi ago-venina talimana nama iwavagina e magena veraramani (Mareko 10:45). Kwalana Iesu Palagu gena rorirori kamuna kapulenai einaguluwai e gena kila maparara ekwalanarawai. Voira voo Iesu na inagulu e kala irau vagira ekalarawai voirana geriai evega-matagairato.

Mareko gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Vetugunagi talimana Iesu gena vogomai ekala-maavuato kalana *(tenu 1:1-13)*
2. Vetugunagi talimana gena inagulu *(tenu 1:14–13:37)*
3. Vetugunagi talimana gena kwarega *(tenu 14:1–15:47)*
4. Vetugunagi talimana gena kuliitiwai e kupa vanuganai everageto *(tenu 16:1-20)*

Ioane Bapatiso gena vopata

Mataio 3:1-12; Luka 3:1-9; 3:15-17; Ioane 1:19-28

1 1 Iesu Keriso Palagu Natuna Valina Namana evetaina evetinato.
2 Peroveta talimana arana Isaia na etaloato,
“Palagu ekilato,
‘Au na geku vetugunagi talimana pana tugu-kunea,
gemu raupara pene kala-maavua.’
3 Talima ta tanoleanai ekeana, netina,
‘Velekou gena raupara ioalevaa,
gena vogomai rauparana iovega-roriroria!’ ”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Gaura pakurai Ioane evogomaito, tanoleanai taunilimalima
ebapatisorawai e evopatawai, taunilimalima geria rakava aora na pia
vetugamagiwai e pia laka-waikule Palagu genai, e bapatiso pia gapia,
Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara ularana. 5 Taunilimalima
maparara Iudea vanugara na e Ierusalema na geagowai Ioane genai.
Geria rakava gekilagi-matagairawai vou, ebapatisorawai Ioridana wainai.
6 Ioane gena rapuga kamela lamulamuna na gekalaato, gena paekopina
nanikoti kopina, gana ganigani gaura koi e kwareremo. 7 Evopatawai,
netiiwai, "Talima ta au muliku na pene vogomai ia gena tiavu na au geku
tiavu evanagiana. Au maki ati gelegele ia gena tamaka walona pana
lugaa. 8 Au na gomi nanu na abapatisomina, na ia na Veaga Palaguna na
pene bapatisomi."

Ioane na Iesu ebapatisoato
Mataio 3:13-17; Luka 3:21-22

9 Volaganinai Iesu Nasareta, Galileia vanugana taa, na evogomaito,
ne Ioane na Ioridana wainai ebapatisoato. 10 Iesu nanu na erage-vagito
aonai, kupa egitaato, evekala-pakato, ne Veaga Palaguna pune vetaina
emarigoto ia genai. 11 Ne karo ta kupa na ekea-rigoto, netiwato, "Goi au
Natuku, aulamagimuna; e gemu ai maki averere-rakavana."

Satani na Iesu eopa-tovoato
Mataio 4:1-11; Luka 4:1-13

12 Voia mulinai Veaga Palaguna na Iesu tanoleanai etugu-agoto.
13 Vonai toma e pogi gagala vativati (40) egapirato, Satani na
ekalatovoawai. Ia manega paera ria getaluwai, aneru na gegita-tagoawai.

Iesu gena inagulu etinaato Galileiai
Mataio 4:12-17; Luka 4:14-15

14 Ioane tipura numanai getao-togaato mulinai, Iesu Galileiai eagoto,
Palagu Valina Namana eve vopatagiawai. 15 Evopatato, netiwato, "Palagu
gena toma warauna pekwara, gena Basileia pekwara, (gena vegitatago
tiavuna evega-rugaana ea)! Gemi rakava aora na iovetugamagi-waikule,
Vali Namana aomi na iovega-taunataunaa!"

Iesu na talima vativati (4) ekearato, ia mulinai pia laka
Mataio 4:18-22; Luka 5:1-11

16 Iesu Galileia kovu pipina na eagowai aonai, Simona matarina Anduru
goti egitarato, geria leke kovu ai gepiaato, kwalana ira vetavu talimara.
17 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Muliku ai iomai-laka, pe au na gomi
taunilimalima vetavura pana vega-ripami." 18 Ne veganamo geria leke
geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

19 Ati gelaka-rauto, ne Iesu na Teimiti Tepetaio, matarina Ioane goti
egitarato, gati ai geria leke veralera geaumerawai; 20 ekearato, ne ira na
tamara Tepetaio magena inagulu talimara ria gati ai geraokwanirato,
Iesu mulinai gelakakauto.

Palagu rakava na eporogiato talimana
Luka 4:31-37

21 Gelaka-agoto, Kaperanaumai gekwarato. Vonai Tapati ai Iesu
Iuda talimara geria rupu ai elaka-togato, ne evevega-ripato. 22 Ia gena
vevega-ripa kilana taunilimalima na gekamonagirato aonai, gevevega-
kaliagirato, kwalana gena kila matiavuna, ati rova gevevega-ripagiawai
talimara geria kila vetaira.
23 Vorupu ai talima ta palagu rakavana na eporogiato talimana. Ia
ekeaato, netiwato, 24 "Iesu, Nasareta talimamu o, rakagau gemai ono
kalaa notina? Goi ai vega-rakavamai ulanana povogomai? Au ripaku goi
ne rai, goi nema Palagu gena Veaga Talimamu!" 25 Iesu na ekila-waiato,
"Kulumu! Ia genana ono lakati!" 26 Ne palagu rakavana na votalima
evega-pilupiluato, ne malailaina ria elakatito. 27 Taunilimalima maparara
gevevega-kali-rakavarakavato, ne matotaura geverenagi-verenagito,
negetiwato, "E rakagau? Vevega-ripa valiguna? Ia matiavuna na palagu
rakavara evega-vegupurana, e karona maki gekamonagiana!" 28 Ne Iesu
valina atilovana eraka-lovolovoto Galileia vanugara mapararai.

Iesu na viti talimara vovogo evega-namarato
Mataio 8:14-15; Luka 4:38-39

29 Rupu na gelaka-piatito mulinai, Teimiti e Ioane geagoto, Simona
e Anduru geria numai gerageto. 30 Simona gena tegama garena
evitiato, tauniparana etiavutiavuto, gaurai emaoko-tagowai, ne Iesu
gekarovaraato. 31 Iesu eagoto genai, gimanai egapito, ne evega-tanu-
itiato. Voviti eaikito, ne ira egupurato.
32 Lavilavi, garo eketoato mulinai, taunilimalima na viti talimara
e palagu rakavara na geporogirato talimara Iesu genai gevaiagorato.
33 Vanuga talimara maparara numa wailanai getanu-kouto. 34 Iesu na
viti irauirau talimara vovogo evega-namarato e palagu rakavara gutuma
egui-atirato. Palagu rakavara murura ekourato ragai pia kilakila,
kwalana ira riparia Iesu.

Iesu Galileia vanugarai evopatato
Luka 4:42-44

35 Rapa kavanai, rogotina ere lagania aonai, Iesu ekuliitito, tanoleanai
eagoto, everapalito. 36 Ne Simona mataukavana ria Iesu geve tavuato,
37 geve rawaliato aonai, gevaikilaato, negetiwato, "Goi taunilimalima na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

getavumuna!” 38 Iesu evega-geleto, netiwato, “Vanuga vekavirai ita ago.
Voira geriai maki pana vopata, au geku vogomai kwalana voa.” 39 Ne
ia eagoto Galileia vanugara mapararai. Rupu ai evopatawai e palagu
rakavara egui-atirawai.

Lepera talimana Iesu na evega-namaato
Mataio 8:1-4; Luka 5:12-16

40 Talima ta maleperana Iesu genai eagoto, evetiu-talito, ne enogiato,
netiwato, “Pene goi oririrwana genai, taunatauna pono kala-alevaku e
pono vega-namaku ripa.” 41 Iesu na egita-vetugaato, gimana etugu-agoato,
viti talimana enapa-kaunagiato, evaikilaato, “Aririwana, ono nama!”
42 Ne veganamo lepera na eraokwaniato, enamato. 43 Iesu na evaikila-
gaokaato, netiwato, 44 “Ekala talima ta ragai pono varaa. Ono laka,
Rupu Veaga velena na pene gitamu, e vealeva vega-namana gaura Mose
na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi
ponama.”

45 Na ia eagoto, vokala valina epiaato. Vovetaina gaurai Iesu vanuga
taai ati maelaka-togato, a tanolearaimo etaluwai. Na taunilimalima kapu
irauiraura na Iesu roe wageago-veniawai.

Iesu na rakava etugamagi-piatogarato
Mataio 9:1-8; Luka 5:17-26

2 1 Toma reketa gevanagito vou, Iesu Kaperanaumai maewaikuleto.
Taunilimalima na valina gekamonagiato Iesu numai. 2 Gaura
pakurai taunilimalima gutuma gelaka-kouto, numa aona gevega-vonuato,
pene ago vanagi pokana maki ati pakana. Vonai vou Iesu na Vali Namana
evopata-venirato, 3 aonai talima vativati (4) na tauniparana kavata
ekwaregato talimana ta Iesu genai gevua-agoato. 4 Taunilimalima gutuma
gaurai, ati geria raupara Iesu laganai pia lakakavi-ago. Gaurai ira na
Iesu erugato atana numa kinina gelovo-vagiato vou, viti rakava talimana
magepana getugu-rigoato Iesu wailanai. 5 Iesu na geria kamonagi egitaato
gaurai, ia na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, “Natuku, gemu
rakava patugamagi-piatogara.”

6 Rova gevevega-ripagiawai talimara reketa vonai getanu-tagowai, aora
evetaina getugamagito, 7 “Rakagau gaurana etalima vovetina ekilana?
Ia na Palagu ekilagi-piatogaana. Rai na rakava pene tugamagi-piatogaa?
Palagumo geregana!” 8 Iesu ripana ira rakagau getugamagiawai gaurai,
evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurana evetaina gotugamagina? 9 Raka
para kilatiwa malaga, viti rakava talimana para vaikilaa, ‘Gemu rakava
patugamagi-piatogaa’ naparatiwa, pa para kila, ‘Ono rugaiti, gemu gepa
ono gapia, ono laka’ naparatiwa? 10 Au na ana vega-gitami, Taunilimalima
Natuna magena rorirori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ia na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, 11 "Avaikilamuna, ono
kuliiti, gemu gepa ono gapia, numai ono laka!" 12 Rorirori erugaitito,
gena gepa egapiato, taunilimalima wailara na elakatito. Gaura pakurai
maparara gevevega-kali-rakavato, Palagu gevega-rageato, negetiwato,
"Evetaina ta rogotina tara gitaa."

Iesu takiti-koko talimara ria geganigani-kouto
Mataio 9:9-13; Luka 5:27-32

13 Iesu maeagoto kovu pipinai. Taunilimalima gutuma ia genai geagoto,
ne ia na evega-riparato. 14 Iesu elaka-agowai aonai, ia na Alfia natuna
arana Levi takiti monira gegapirawai numanai tanutago egitaato, ne
evaikilaato, netiwato, "Muliku ai ono mai-lakakau." Ne Levi ekuliitito,
Iesu mulinai elakakauto.

15 Iesu Levi gena numai eganiganiwai aonai, takiti-koko talimara e kala
rakava talimara gutuma maki Iesu magena melo ria geganigani-kouto,
kwalana taunilimalima vogo ia mulinai gelakawai. 16 Rova gevevega-
ripagiawai talimara, Parisea geria kako talimara, na Iesu gegitaato,
takiti-koko talimara e kala rakava talimara ria geganigani-kouwai, ne
ira na Iesu gena melo gerenagirato, negetiwato, "Ia vorakagau gaurai
takiti-koko e kala rakava talimara ria geganigani-koukouna?" 17 Iesu
ekamonagito, ne evaikilarato, netiwato, "Nama talimara na toketa ati
getavurana, na viti talimara namo. Au avogomaito maki ati kala rorirori
talimara keakeara, na kala rakava talimara ularana."

Voka
Mataio 9:14-17; Luka 5:33-39

18 Toma ta Ioane Bapatiso gena melo e Parisea talimara gevokawai
aonai, talima reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagiato, negetiwato,
"Rakagau gaurai Ioane Bapatiso gena melo e Parisea talimara geria melo
gevokana, na goi gemu melo aikina?"

19 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi gotugamagina, vegarawa
valigu tauna gatana lagarai etaluna aonai pia voka pa? Aikina! Vegarawa
valigu tauna gatana lagarai aonai, ati pia voka. 20 Tomana evogomaina
vegarawa valigu tauna gatana geriana pia gapi-gerevagia, vonai vou pia
voka.

21 Talima taa na rapuga valiguna kiata rapuga kunena goti ati pene
vega-pani-koura. Pene vovetaina pene kala genai, rapuga valiguna na
kunena pene ralea, e maki veralena pene kamu. 22 Talima taa na vine
nanuna valiguna nanikoti kopina kunenai ati pene wagi-rigoa. Pene
vovetaina pene kala genai, vine nanuna valiguna na nanikoti kopina
kunena pene rakagi-pakaa. Vine nanuna e kopi pia rakava. Na vine
nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pene wagi-rigoa nama."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Tapati Velena
Mataio 12:1-8; Luka 6:1-5

23 Tapati taai Iesu magena melo ria vuiti aragara na gelaka-vanagiwai
aonai, gena melo lakalakarai vuiti geralupi-vagirawai. 24 Parisea talimara
na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ono gitara, ira rakagau gekalaana!
Nevetaina ragai pia kala Tapati tomarai, rova.”
25 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Davida na rakagau ekalaato kilara
goagiato pa aikina, ia mataukavana ria evitorato aonai? 26 Palagu gena
numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira egapirato,
eganirato, taukavana maki evenirato. Vopereti maveagara vegata, Rupu
Veaga velera geregariamo garia. Vokala Abiata Rupu Veaga velena
kamuna gena lagani ai ewalato.”
27 Ne Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Palagu na Tapati ekalaato
taunilimalima geria, ati taunilimalima ekalarato Tapati gena.
28 Vovetaina gaurai Taunilimalima Natuna Tapati Velena.”

Gima keve talimana
Mataio 12:9-14; Luka 6:6-11

3 1 Toma ta Iesu rupu ai maelaka-togato. Gima keve talimana ta vonai.
2 Talima reketa maki vonai, Iesu gegita-tagoawai, Tapati tomanai
votalima pene vega-namaa pa, pia gita-veakaua, pe pia rolia-agia
negetiiwai gaurai. 3 Iesu na gima keve talimana evaikilaato, netiwato,
“Ono rugaiti, talima maparara wailarai ono mai-ruga.” 4 Ne Iesu na
erenagirato, netiwato, “Arigia rorirori, Tapati ai kala namara kalakalara
nama pa kala rakavara patara kalara? Patara vevega-maguli pa patara
vagivagi?”
Na ira ati gekilakilato. 5 Iesu maparuna e aona mametauna na egita-
gegelagirato, kwalana taunilimalima aora gaokaporo gaurai. Ne gima
keve talimana evaikilaato, netiwato, “Gimamu ono tugu-roriroria.”
Gimana etugu-roriroriato, ne enamato. 6 Voia mulinai Parisea talimara
rupu na gelaka-piatito, Heroda mulinai gelakawai talimara ria genavuga-
kouto, Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa rauparana getavuato.

Taunilimalima gutuma Galileia kovuna pipinai
Luka 6:17-19

7 Iesu magena melo ria gelaka-gerevagito, Galileia kovunai geagoto.
Taunilimalima gutuma galagala vagi Galileia na ia mulina na geagoto, e
vogo galagala vagi maki Iudea na, 8 Ierusalema na, Idumea na, Ioridana
wai vokavana na, Taia e Sidona kavara na geagoto, kwalana Iesu valina
gekamonagiato gaurai. 9 Taunilimalima gutuma gaurai, Iesu na gena melo
evaikilarato, gati keina ta pia gapi-maavua, taunilimalima gutuma irau

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na nege pekuana nea. 10 Iesu na viti talimara gutuma evega-namarato
gaurai, viti talimara maparara maki gegoto-agoto, Iesu genai pia napakau
ularana. 11 Palagu rakavara na geporogirato talimara na ia gegitaato ne,
wailanai geketo-talito, gekeato, negetiwato, "Goi nema Palagu Natuna!"
12 Iesu na evaikila-taitalirato, ragai pia vega-matagaia ia voo rai.

Iesu na talima gagalana ruala evirigirato

Mataio 10:1-4; Luka 6:12-16

13 Voia mulinai Iesu golo ai everageto, ne eririwarato taura eve kearato,
ia genai geagoto. 14 Iesu na talima gagalana ruala evirigirato, ekilagirato
apostolo talimara, ia pia kwarua. Ne mapene tugura, pia vopata, 15 e
tiavu pia gapi, palagu rakavara pia gui-atira.
16 Evirigirato talimara ea: Simona, arana valiguna ekeato Petero;
17 Teimiti, Tepetaio natuna, matarina Ioane goti, araria valiguna evatoato,
Boanere, ganina gaita natuna; 18 Anduru; Filipo; Batolomio; Mataio;
Tomas; Teimiti, Alfia natuna; Tadio; Simona, Selote talimana; 19 e Iudas
Isakariota, ia Iesu pene lewaa talimana.

Iesu e Belsebul

Mataio 12:24-32; Luka 11:14-23; 12:10

20 Iesu numai maerageto. Taunilimalima gutuma para magetanukou-
waito gaurai, ia magena melo ria ati garia ganigani rauparana. 21 Iesu
gena talima na valina gekamonagiato, gaurai gapiwaina geagoto,
kwalana taunilimalima gekilato, "Ia pe kawaa!" negetiwato gaurai.
22 Rova gevevega-ripagiawai talimara Ierusalema na gemarigoto,
negetiwato, "Belsebul, palagu rakava geria vele, na ia eporogiato gaurai,
palagu rakavara egui-atirana."
23 Ne Iesu na ekea-mairato, parapore ai evaikilarato, netiwato, "Satani
na Satani raka pene gui-atitiwaa? 24 Pene kaomani ta pene kavaluga,
matotauna pene vevagi genai, vokaomani ati pene ruga ripa. 25 Pene
kwalu ta pene kavaluga, matotauna pene galama genai, vokwalu maki
ati pene ruga ripa. 26 Pene Satani pene kavaluga, matotauna pene galama
genai, ia ati pene ruga, na pene aiki.
27 Talima taa na tiliga talimana gena numai ati pene laka-toga ripa,
gena rinaga ati pene veraria ripa; votiliga talimana pene ligoligo-kunea
vou, gena numa rinagara pene veraria.
28 Taunatauna avaikilamina, taunilimalima rakava pia kala e Palagu
pia kilagi-piatoga talimara geria rakava maparara Palagu na pene
tugamagi-piatogara ripa. 29 Na talima taa na Veaga Palaguna pene kilagi-
piatogaa talimana, gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa, vorakava
pene mia-vanagivanagi." 30 Iesu vovetaina ekilato, kwalana talima reketa
gekilato, "Ia aonai palagu rakava" negetiwato gaurai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu tinana e tarina
Mataio 12:46-50; Luka 8:19-21

31 Ne Iesu tinana e tarina gekwarato. Numa mulinai geruga-talito,
gevetuguto, Iesu iave vaikilaa, iama vaikilaa ularana. 32 Ia taunilimalima
gutuma na getanu-gegelagiato, ne gevaikilaato, negetiwato, "Goi tinamu
e tarimu muli ai, goi getavumuna." 33 Iesu na evega-gelerato, netiwati,
"Au tinaku e au tariku raira?" 34 Ne getanu-gegelagiato talimara
egitarato, evaikilarato, "Au tinaku e au tariku goi ea! 35 Palagu gena
ririwa gekalarana talimara au tariku e au walawalaku e au tinaku."

Parapore -Koeko talimana na vuiti uvera epiarato
Mataio 13:1-9; Luka 8:4-8

4 1 Iesu maeve vevega-ripa-waito Galileia kovuna pipinai.
Taunilimalima gutuma para na magevetanu-gegelagiato gaurai, gati
ai eragekauto, ne etanu-talito. Gati kiata geroli-atiato, a taunilimalima
kovu pipinaimo getanu-levalevato. 2 Iesu na gau vovogo evega-riparato
parapore ai. Ia gena vevega-ripa aonai netiwato,
3 "Iokamonagi! Araga talimana ta eagoto, gena vuiti uvera peneve
piara ularana. 4 Epiarawai aonai, reketa rauparai geketo-talito. Ne
manu geraumaito, geganirato. 5 Reketa vatu kapurai geketokauto kwano
magivinai. Atilovana getupu-rageto, kwalana kwano atanaimo. 6 Ne garo
erageto aonai, ira gemalaito, kwalana lamura ati geverigo-namato gaurai,
atilovana gekwaregato. 7 Reketa gawa vekalavekala aorai geketoto. Ne
gawa vekalavekala getupu-kamuto, varovaro gaura gekala-gavurato e
gegunigavurato gaurai, ati gevuato. 8 Reketa kwano namanai geketo-
talito, gaurai getupu-namanamato, gekamuto, gevuato, reketara vuara
gagala toitoi (30), reketai gagala taulatoitoi (60), reketai tinavu kwapuna
(100)."
9 Ne Iesu ekilato, "Mategana talimana pene kamonagi!"

Rakagau gaurana Iesu na parapore ekilagirato
Mataio 13:10-17; Luka 8:9-10

10 Iesu gereganamo aonai, gena melo gagalana ruala e ia mulinai
gelakawai talimara reketa ia laganai ruga-gegelagi, ne parapore ganira
geverenagi-agirato. 11 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Palagu gena
Basileia kilara veavugara gomi gemi ai matagai, na mulimuli talimara
parapore ai avaikilarana, kwalana,
12 'Pia gitaa, na ganina ati pia ripaa,
pia kamonagia, na ati pia tugamagi-ripa,
pia vetugamagi-waikule Palagu genai,
ne geria rakava netugamagi-piatogarana kalirana.' "

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vuiti uvera paraporena ganina
Mataio 13:18-23; Luka 8:11-15

13 Ne Iesu na maevaikilarato, netiwato, "Eparapore ganina ati goripaana
genai, maparapore reketa raka pio ripa-tiwara? 14 Araga talimana na Palagu
gena kila epiaana. 15 Talima reketa vuiti uvera rauparai geketona vetaina. Kila
gekamonagiana aonai, Satani na veganamo egapi-vagirana. 16 Talima reketara
vuiti uvera vatu ai geketona vetaira. Kila gekamonagiana aonai, mavererera na
gegapi-rageana. 17 Na kila talima aorai ati gemia-talina gaurai, ati gemia-rauna.
Palagu gena kila pakunai, lagani rakavara gerawalirana, e gegolorana, pa viti
gevuana tomarai ia genana gelaka-gerevagina. 18 Talima reketa vuiti uvera gawa
vekalavekala aorai gepiarana vetaina. Palagu gena kila gekamonagiana, 19 na
tanopara gaura tugamagira na, tanopara rinagara getugamagi-kokokorana, e geria
ririwa gaura reketara na Palagu gena kila gegunigavuana, gaurai Palagu gena kila
ira geriai ati vuavuara. 20 Talima reketa vuiti uvera kwano namanai gepiarana
vetaina. Kila gekamonagiana, gegapi-rageana, ganira gevekalana reketaraina
gagala toitoi, reketaraina gagala taula toitoi, reketaraina tinavu kwapuna."

Lamepa pene tao-kaua
Luka 8:16-18

21 Iesu na maevaikilarato, netiwato, "Talima ta lamepa pene kapua genai, gulo
na pene koutalia pa pata kapulenai pene taoa? Aikina, taotaona patanai pene tao-
kaua. 22 Veavuga gaura maparara pia matagai, gekou-gavurato gaura maparara pia
gapi-gerevagira. 23 Mategana talimana pene kamonagi!"
24 Iesu na maevaikilarato, netiwato, "Pio kamonagira kilara pio
tugamagi-kinikaura. Gemi kamonagi vetairai Palagu na ripa e tugamagi-
ilu pene venimi. Tugamagi-ilu reketa mapene tao-kaura. 25 Magena
kamonagi talimana tugamagi-ilu pene venia, ati gena kamonagi
talimana, gena tugamagi-ilu keina maki pene gapi-vagia."

Parapore -Vuiti uvera matotaura getupuna

26 Iesu maekilato, "Palagu gena Basileia noowane talima ta, vuiti
uvera kwano ai epiarana vetaina. 27 Ia pogi aina emaituna, e lagani aina
ekuliitina aonai, vovuiti uvera gekalana, ia ati ripana raka gekala-tiwana.
28 Kwano matotauna na ganina evega-walaana. Korina etao-kuneana,
kapinai pekana, voia mulinai ganina etaoana peka aonai. 29 Ganina pene
kili aonai, pene patia, kwalana patipati tomana pekwara."

Parapore -Mastadi gautupuna gutuna
Mataio 13:31-32; Luka 13:18-19

30 Iesu everenagito, netiwato, "Palagu gena Basileia rakagau genai pita
vega-gelegelea? Arigi parapore na pene vega-matagaia? 31 Ia mastadi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gautupuna gutuna ta vetaina, tanoparai varovaro uvera maparara
nuganugarai ia geregana kei galagala vagi kwano ai gevaroana. 32 Na
kwano ai gevaroana aonai, evekala-ragena, varovaro gaura maparara
nuganugarai iamo kamu iwavagi. Ia ragana maki kamura etugurana.
Vonai manu raurau ia lukuna avuganai genuguvina."
33 Vovetaina gelegelena paraporera ati kwapunamo ai Iesu na Palagu
gena kila evopata-venirawai, ira geria ripa e tugamagi-ilu gelegelerai.
34 Gena vopatai parapore ati eraokwanirawai, na gena melomo geregari
ai vou, kila ganira maparara evega-matagairawai.

Iesu na agi e aku ekila-wairato
Mataio 8:23-27; Luka 8:22-25

35 Volavilavi Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Ita ravu-vanagi,
kovu vokavai." 36 Ne votaunilimalima gutuma geraokwanirato, gena melo
na gekwaruato Iesu etanu-tagowai gatinai, ne geravuto. Gati reketa maki
ira ria. 37 Agi kamu vagi ekwaragiato e aku kakamu gati aonai gevepopo-
rigowai, gati maki roli epuluwai. 38 Iesu gati kwalunai evekuneto
emaituwai. Gena melo na gevagoato, negetiwato, "Vevega-ripa talimamu
o, goi ati okalina? Ita tapuluna!"
39 Ne Iesu ekuliitito, agi ekila-waiato e aku evaikilaato, "Ono aiki, ono
rawaa." Ne agi eaikito e erawa-taliato, ekawalagiato. 40 Iesu na gena melo
evaikilarato, netiwato, "Rakagau gaurai gokalina? Gomi roe nea ati gemi
kamonagi?"
41 Ira gekali-rakavarakavato, ne matotaura geverenagi-verenagito,
negetiwato, "Goi eraka talima ta? Agi e aku na maki karona
gekamonagiana!"

Iesu na palagu rakavara na geporogiato talimana evega-namaato
Mataio 8:28-34; Luka 8:26-39

5 1 Kovu kavatai gevevanagito Gerasa (pa Gadara) talimara geria kapu
ai. 2 Iesu gati na erigowai aonai, palagu rakavana na eporogiato
talimana ta kala kapuna na evogomaiwai Iesu genai. 3 Ia kala kovogarai
etaluwai. Taunilimalima ia ligoligonai geraga-manukouto, teini maki ia
genai ati gaoka. 4 Vega-vogo gagena e gimana teini na geligorawai, na
teini etapu-iturawai, e gagenai auri gaura maki epere-kinikinirawai. Ia
tiliga vagi, talima taa na maki ati pene vega-maranaa ripa. 5 Pogi e lagani
ia kalai e golo kukurai ekogowai e matotauna maki vatu na evevorowai.
6 Ia na Iesu rau ai egitaato, eraka-agoto, wailanai eketo-talito, 7 ekogo-
lailaito, "Iesu o, Goloka Iwa Palaguna Natuna, rakagau au geku ai ono
kalaa notina? Palagu aranai anogimuna, ragai pono vega-vitivitiku."
8 Ia vovetaina ekilato, kwalana Iesu na evaikilaato, netiwato, "Palagu
rakavamu, ne talima genana ono lakati!" 9 Ne Iesu na erenagiato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

netiwato, “Goi aramu rai?” Ia evega-geleto, netiwato, “Au araku ‘Vetali Talimara Gutuma,’ kwalana ai vovogo.” **10** Ia na Iesu enogi-vigirageato, vokapu na ragai pene gui-atira.

11 Vonai pae lavetana golo kapanai geunaunawai. **12** Vovetaina gaurai palagu rakavara na Iesu genogiato, negetiwato, “Ono tugumai pae geriai, ira aorai aia laka-toga.” **13** Iesu na etugu-agorato. Ne palagu rakavara votalima aonana gelakatito, pae aorai gelaka-togato. Ne ropa-kareketo na geraka-ralupito, kovu ai gevegugututo. Vopae lavetana aonai pae maparara ragana ruala (2,000) vetaina.

14 Pae gitatagora talimara gerakato, vovali geve piaato vanuga kamuna aonai e vanuga keirai. Taunilimalima gelaka-piatito, geagoto vorakagau ewalato gauna gitagitana. **15** Iesu genai gekwarato aonai, ira na votalima palagu rakavara gutuma na geporogiato talimana gegitaato, marapugana e gena tugamagi maki rorirori etanu-tagowai, ne ira maparara gekalito. **16** Vokala gewalato, gegitarato talimara na palagu rakavara na geporogiato talimana valina, e pae valira, taunilimalima gevararato. **17** Ne ira na Iesu genogiato, geria tano na pene laka-gerevagi.

18 Iesu gati ai eragekauwai aonai, palagu rakavara genana gelakatito talimana na enogiato, ia goti pia laka netiwato. **19** Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono waikule numai e gemu numa talimara geriai. Ne pono vevaikilara, Palagu na gemu ai rakagau pekalaa e gena venugagiviti gemu ai pewala gauna.” **20** Ne ia elakato Vanuga Gagalana (10) tanorai, evevaravarato, rakagau Iesu na ia genai ekalaato. Ne taunilimalima maparara gevevega-kali-rakavato.

Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato

Mataio 9:18-26; Luka 8:40-56

21 Iesu gati na maewaikuleto kovu kavatai. Kovu pipinai taunilimalima gutuma para na magevegalu-kanaato. **22** Rupu gitatagona talimana ta arana Iairo eagoto, Iesu egitaato aonai, gagena kwalanai etiu-talito, **23** maaona maparana na enogiato, “Au natuku vavinena peviti-rakavaa, roli ekwaregana. Gemu kala, ono vogomai, gimamu atanai pono tao-kaua, pe natuku pene nama!”

24 Ne Iesu ia goti geagowai aonai, taunilimalima gutuma para maki gegotokauto, ira na gelaka-piipipiawai.

25 Vonai gare ta, gena viti rala vitina, rigolo gagalana ruala eviti-agiato. **26** Toketa vogo na mulaga geveniawai, na ati enamawai. Gena moni maparara evega-aikirato, ene nama ularana, na ati enamawai, gena vitimo emetau-agowai. **27** Ia na Iesu valina ekamonagiato gaurai evogomaito, taunilimalima gutuma nuganugara na evepipi-vanagito neamo Iesu mulinai evekwarato, ne gena rapugai evegapikauto. **28** Kwalana ia etugamagito, “Gena rapugaimo pana vegapikau genai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pana nama." 29 Ne rala vitina eikato, tauniparana emamilagiato gena viti warau eaikito.

30 Veganamo Iesu eripato, ia genana tiavu elaka-vagito. Ne taunilimalima gutuma aora na eruga-kuleto, everenagito, netiwato, "Rai na au geku rapuga pegapi-kaulagia?" 31 Gena melo gevega-geleto, negetiwato, "Ono gita, etaunilimalima gutuma na gepekuvomuna, rakagau maoverenagi-agiana, notina, 'Rai na pegapi-kaulagiku?' " 32 Na Iesu roe waepoevopoevowai, egapi-kaulagiato talimana egita-vetavuawai. 33 Vogare eripa-roriroritо rakagau genai ewalato, ne makalina e mapilupiluna Iesu gagena kwalanai evetiu-talito, ne rakagau ewalato gauna maparana ekilagi-matagaiato. 34 Iesu na vogare evaikilaato, netiwato, "Natuku, gemu kamonagi na pevega-namamu. Gaurana, mavereremu ono laka, gemu viti peaiki-vagi."

35 Iesu roe waekilakilawai aonai, rupu gitatagona tauna Iairo gena numa na talima reketa gevogomaito, Iairo gevaikilaato, negetiwato, "Natumu pekwarega. Vevega-ripa talimana ragai ono vega-vekwalavia." 36 Iesu na vokila ekamonagi-guilagiato, ne rupu gitatagona talimana evaikilaato, netiwato, "Ragai pono kali, pono kamonagimo." 37 Ne Iesu na maparara ekila-wairato, mulina na ragai pia ago, na Petero, e Teimiti, matarina Ioanemo ia ria pia ago. 38 Iairo gena numai gekwarato, ne Iesu na taunilimalima egitarato, gekogowai e getagi-kilakilawai. 39 Ne Iesu numai elaka-togato, evaikilarato, netiwato, "Rakagau gaurai gokogona e gotagina? Vavine ati pekwarega, ia emaituna." 40 Na taunilimalima na gemamai-agiato. Ne Iesu na etugu-atirato, ne vavine tamana e tinana e ia gekwaruato talimara toitoi riamo vavine gevega-maokoato kapunai gelaka-togato. 41 Ne Iesu na vavine gimanai egapito, evaikilaato, netiwato, "Talita kumi!" Vokila ganina "Vavine, au na goi avaikilamuna, ono kuliiti!" 42 Ne vavine veganamo ekuliitito, eloulouto. Ia gena rigolo gagalana ruala. Ekala ewalato genai, taunilimalima gevevega-kali-rakavato. 43 Iesu na evaikilarato, ekala valina ragaina vagi pia kilagia netiwato, e evaikilarato, vovavine pia gupua.

Iesu Nasareta talimara na ati gekupa-rageato

Mataio 13:53-58; Luka 4:16-30

6 1 Iesu na vokapu eraokwaniato, ne gena vanugai eagoto; ia gena melo maki mulina na geagoto. 2 Tapati tomanai Iesu rupu ai maevevega-ripato, taunilimalima gutuma na gekamonagiato aonai, gevevega-kali-rakavato, negetiwato, "Etalima eripa e ariginai egapito? Gena tugamagi-ilu maki rai na eveniato? Ekala irau vagi kalara raka ekala-tiwarana gimana na? 3 Ia ati kapenta talimana? Maria natuna; Teimiti, e Iosepa, e Iudas, e Simona kakaria, e walawalana maki lagarai getaluna ea." Gaurai ati gevega-taunataunaawai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Peroveta talimana ia kapu mapararai
pia kupa-ragea, na gena vanuga kwalanai, gena talimana, e gena numa
talimara, namo ati pia kupa-ragea.”
5 Vonai ia na kala irau vagira ati ekalato, na viti talimara
kwapurakwapuramo atarai gimana etao-kauato, evega-namarato. 6 Iesu
eaovoaovo-rakavato, kwalana ati geria kamonagi gaurai.

Iesu gena melo gagalana ruala etugurato

Mataio 10:5-15; Luka 9:1-6

Ne Iesu maelakato, eagoto vanuga reketai maeve vevega-ripawai.
7 Na Iesu na gena melo gagalana ruala ekearato, ne rualana rualana
etugurato, e tiavu evenirato, palagu rakavara pia gui-atira ularana. 8 Iesu
na evega-nagirato, “Gau kwauta ragai pio gapi-kaua gemi lakalakai,
tokimo. Potega, ganigani gaura e moni maki ragai pio vuakau. 9 Tamaka
pio kala, na tiati ruala ragai pio rogagi.” 10 Maevaikilarato, netiwato,
“Numa taai pio rage genai, vonumaimo pio talu, pene ago, vovanuga
pio raokwania. 11 Pene vanuga taai ati pia gapi-ragemi e karomi ati pia
kamonagira genai, pio raokwania, gagemi kavuramo pio kwara-vagira ira
geria kila-tilivagi vega-taunataunara ularana.”
12 Ne gelakato, gevevopatato, taunilimalima geria rakava na pia
vetugamagi-waikule e pia laka-waikule ulanana. 13 Palagu rakavara
vovogo taunilimalima geriana gegui-atirato, viti talimara gutuma maki
riga na geirurato, gevega-namarato.

Ioane Bapatiso gena kwarega

Mataio 14:1-12; Luka 3:19-20; 9:7-9

14 Heroda, Galileia velena, na ekala valira evekamonagirato, kwalana
Iesu arana kapu mapararanai eraka-lovolovoto. Taunilimalima reketa
gekilato, “Ioane Bapatiso kwarega na mapekuliiti-wai. Gaura pakurai ekala
kamura maparara evega-matagairana.” 15 Mareketa gekilato, “E Elia,”
mareketa gekilato, “E Peroveta talimana ta, peroveta talimara kunera
vetaira.” 16 Na Heroda ekamonagito aonai, ekilato, “E Ioane Bapatiso, au na
repana alama-vagiato talimana, kwarega na mapekuliiti-wai!”
17 Kwalana Heroda matotauna evetuguto, Ioane gevegapi-taliato,
ne geligoligoato tipura numanai, gekana-gavuato. Vokala ekalaato,
kwalana etavarariato garena Herodia, ia kakana Filipo garawana, pene
vega-vererea ulanana. 18 Ioane na Heroda evaikilaawai, netiwato, “Goi
na kakamu garawana potavararia ne ati roririori!” 19 Vovetaina gaurai
Herodia na Ioane eparu-veniato, gena ririwa pene vagia, na ati gena
raupara, 20 kwalana Heroda Ioane kalinana ekaliwai e egita-tagoawai.
Heroda ripana Ioane roririori vagi e veaga talimana. Ioane karona
ekamonagiato aonai, eaovoaovowai, na eririwato pene kamonagi-venia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

21 Herodia gena toma namana ta ekwarato. Heroda gena wala tomana e
tugamagi-tagona velekwana ekalaato, gena vekuneagi talimara kamura,
e vetali kuneagina talimara, e Galileia vanugarai vekuneagi talimara
ekearato. 22 Herodia natuna vavinena ema laka-togato, ne epalato aonai,
Heroda magena wariwari talimara maparara evega-verererato. Ne
Heroda na vovavine evaikilaato, netiwato, "Goi rakagau oririwana gauna
ono kilagia, pana venimu." 23 Ne evaikilaato, netiwato, "Rakagau pono
nogiku gauna pana venimu, geku Basileia kavata pono nogiku maki pana
venimu."
24 Ne elaka-piatito, tinana erenagiato, netiwato, "Rakagau
napanatiwa?" Tinana evega-geleto, netiwato, "Ioane Bapatiso repana,
noponotiwa!" 25 Ne vovavine maeraka-waikuleto, vele kamuna Heroda
enogiato, netiwato, "Au aririwana ewagumonamo vegata Ioane Bapatiso
repana rivu ai onoma veniku."
26 Vele kamuna evetugamagi-waikuleto, na ati eririwato karona pene
lekwaa, kwalana gena wariwari talimara wailarai ekila-gavuato gaurai.
27 Rorirori vele kamuna Heroda talima repara epati-vagirawai talimana
ta etuguato, Ioane repana pene vuamaia. Ne ia eagoto, Ioane Bapatiso
tipura numanai repana epati-vagiato. 28 Ne rivu aonai evua-agoato,
vovavine eve veniato. Ia na tinana eveniato. 29 Ioane gena melo na vovali
gekamonagiato, geagoto, tauniparana geve gapiato, ne kala kapunai geve
toleato.

Iesu na talima ragana imaima (5,000) egupurato
Mataio 14:13-21; Luka 9:10-17; Ioane 6:1-13

30 Apostolo talimara gewaikuleto Iesu genai, ne rakagau gekalato
e gevevega-ripagirato gaura maparara gekaro-varaato. 31 Iesu na
evaikilarato, netiwato, "Tanopakana taai ita wati, kiata ioagalagi."
Kwalana taunilimalima gutuma gevogomaiwai e eanana geagowai, pe
ira maki ati gelegele pia agalagi pa pia ganigani. 32 Gaurai maparara gati
taai geragekauto, tanopakana taai geagoto.
33 Na taunilimalima gutuma na gegitarato, gelakawai, veganamo
geripato ira voo raira. Ne vanuga gaura gaura taunilimalima maparara
gagera na gelaka-rakaraka-agoto, vokapu ai gevekwara-kuneto. 34 Iesu
kone ai etoga-rigoto aonai, taunilimalima gutuma para egitarato gaurana
egita-vetugarato, kwalana ira noowane mamoe ati gitatagora talimana
ta vetaira. Ne ia na gau vogo evega-riparato. 35 Elaviawai gaurai, Iesu
gena melo ia genai geagoto, ne gevaikilaato, "E tanopakana e garo maki
waeverigona. 36 Ono tugura, araga kala talimara geria talu kapurai e
vanuga kavinagirai ia ago, pe garia ganigani iave voi."
37 Na Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi na garia iovenira." Ne
ira na gerenagiato, negetiwato, "Goi oririwana aia ago, pereti siliva

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

monira tinavu ruala (200) na aia voira, ne paiama gupura notina?" (E talima ta voina uve taula vativati (8) aorai pene gapia vetaina). 38 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Gomi gemi ai pereti ne vira nea? Ioago, iove gitara." Geve gitarato, ne gekilato, "Pereti imaima e magani ruala."

39 Iesu na melo evaikilarato, taunilimalima pia warera, gole ai gawa atarai pia tanutanu-tali. 40 Ne golea rorirai getanuto, taarana tinavu kwapura (100), taarana gagala imaimara (50). 41 Ne Iesu na vopereti imaima e magani ruala egapirato, epoe-rageto, kupa egitaato, Palagu evega-namaato vou, epuki-kinikinirato, ne gena melo evenirato pia warera ularana. Magani ruala maki vovetaina epuki-kinikinirato. 42 Maparara gegani-kwaregato. 43 Mulinai Iesu gena melo na pereti kovara e magani kovara maparara gekoko-koukourato, papalu gagalana ruala gevega-vonurato. 44 Geganiganito marumaruramo maparara ragana imaima 5,000.

Iesu nanu atanai elakato
Mataio 14:22-33; Ioane 6:16-21

45 Roirori Iesu na gena melo evaikilarato, gati ai pia ragekau, pia kune, kovu kavatai Betesaidai pia vevanagi netiwato. Na ia votaunilimalima gutuma roe waetugu-lovolovorawai. 46 Ne etugu-lovolovorato mulinai, golo ai everageto ene rapali. 47 Ewamuna-wamunaawai aonai, gati kovu nuganuganai, na Iesu geregana kwano ai. 48 Ne gena melo egitarato, gevekwalavi-rakavawai pako ai, kwalana agi wailara na egavumaiwai. Ne Iesu geriai elaka-agowai nanu atana na, gati pene laka-vanagia netiwato. Oragauna 3 e 6 koloko vepakanai rapa kavanai. 49 Ne gena melo na gegitaato, nanu atanai elakawai, getugamagito, negetiwato, "Avuavu kwapuna!" negetiwato. Ne gelailai-vegalapoluto, 50 kwalana maparara na gegitaato e gekali-rakavato.

Na Iesu na eraka-vaikilarato, netiwato, "Iotiliga, e au; ragai iokali!" 51 Ne gati ai eragekauto, e agi maki eaikito. Gena melo gevevega-kali-rakavato, 52 kwalana vopereti evega-vogorato kala irau vagi kalana ganina rogoti gere tugamagi rawalia, aoria vekanagavu roe voa.

Iesu na viti talimara evega-namarato e evega-magulirato Genesaretai
Mataio 14:34-36

53 Ne gati na gevanagito kovu kavatai, Genesareta tanonai gekwarato. Geria gati vonai gekwatu-kauato. 54 Ne gati na gerigoto aonai, taunilimalima veganamo gegitailiaato, geripato voo Iesu. 55 Ne votano maparana gelaka-iluiluato, gaurana geria viti talimara magepara Iesu ariginai gekamonagiawai kapurai gevua-agorawai. 56 Iesu na eago-venirawai kapura mapararai, vanuga kamurai, vanuga keirai, araga kala talimara geria talu kapurai, geria viti talimara maketi kapurai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

getaorawai, ne genogiawai, gena rapuga rikinaimo maki pia gapikau. Gegapikauwai talimara genamawai e gemaguliwai.

Nama e rakava
Mataio 15:1-9

7 1 Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara reketa Ierusalema
na gevogomaito, Iesu getanu-gegelagiato. 2 Ne gena melo gegitarato,
geganiganiwai reketa gimara "mamilora," gimara ati geguligirato ira geria
gulukune velera geria vevega-nagi vetainai. 3 Pio ripa, Parisea talimara e Iuda
talimara maparara rogoti gere ganigani aonai, gimara pia guligira mulinai vou
pia ganigani. Eia e ira geria gulukune velera na gevega-taunataunaato e gekalagi-
maiawai kalana. 4 Maketi kapura na pia vogomai maki rogoti gere ganigani
aonai, pia veguligi-kune vou. Gulukune geria vevega-nagi vovogo reketa maki
gekwalanarawai, kaputi guligi, gulo, ketolo [e gepa maki] geguligirawai.

5 Vovetaina gaurai Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara na
Iesu gerenagiato, negetiwato, "Rakagau gaurai gemu melo na gera gulukune
velera geria vevega-nagi ati gekwalanarana, gimara 'mamilora' geganiganina?"

6 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Isaia na eperovetagimito opakau
talimami taunatauna, evetaina ekilato,

'Egulu na murura tinatinaraimo
au gekupa-kaukuna geria Palagu,
na ira aora au geku ai rauvagi ai.
7 Gealiruputali-veni-kawakuna,
geria vevega-ripa taunilimalima
geria vevega-nagi rovara,
na ati au geku!'

8 Gomi na Palagu gena rova goraokwanirana, na taunilimalima geria
vevega-nagi gokwalanarana."

9 Iesu na maevaikilarato, "Taunatauna, gomi na Palagu gena rova gotugamagi-
piatogarana, matotaumi gemi vevega-nagi pio kwalanara ularana. 10 Mose ekilato,
'Tamami e tinami pio nugagi-ragera. Rai na tamana pa tinana kila rakavara
eveniana talimana pio vagi-kwaregaa.' 11 Na gomi gokilana, talima taa na tamana
pa tinana pene vaikilaa, nepenetiwa, 'Au na gomi ati pana veakavami, kwalana
para venimi gauna au na Koban aveniana gaurai.' Koban ganina Palagu gena.
12 Vokalana gomi na talima gokouana, tamana e tinana ragaina pene veakavara
ularana. 13 Gomi na gemi gulukune geria vevega-nagi geriana Palagu gena kila ati
ganiraimo govega-agorana. Gau vogo vovetaina gokalarana."

Taunilimalima gevega-rakavarana gaura
Mataio 15:10-20

14 Ne Iesu na taunilimalima gutuma ekea-koukourato ia genai, ne
evaikilarato, netiwato, "Maparami iokamonagi e pio ripa-rorirori.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Taunilimalima na geganirana, geverigona talima aorai, gaura na talima
ati gevega-rakavarana, na taunilimalima aora pa nugara garakaura
na gemaragena gaura na vou taunilimalima gevega-rakavarana.
[16 Mategana talimana pene kamonagi!]"
17 Iesu na taunilimalima gutuma eraokwanirato, numai erageto;
ne gena melo na voparapore ganina geverenagi-agiato. 18 Iesu na
evaikilarato, netiwato, "Gomi maki ati gotugamagi-iluna? Ati goripana,
mulina geverigona gaura na taunilimalima ati gevega-rakvarana?
19 Kwalana voia ati nugana na geverigona, na tinagena na geverigona,
pe geagonamo." Voia ganina, ia na ganigani maparara evega-
taunataunarato, ati geria rakava.
20 Ne maekilato, "Rakagau taunilimalima nugana na emaragena,
voanana taunilimalima evega-rakavarana, 21 kwalana talima nugana
na tugamagi rakavara, tuga kalara, lema, vagivagi, 22 veopa-lema,
ririwamagi rakavara, kala rakavara maparara, opakau, mata-poraga,
vepiagikau, velivu, veagi, kala kawakawa gevogomaina. 23 Maparara gau
rakavara, eira nugana na gemaragena, talima gevega-rakavarana."

Gare ta gena kamonagi
Mataio 15:21-28

24 Iesu voanana ekuliitito, Taia e Sidona tanorai eagoto. Ne numa
gautai eve ragekau-garito, ia ati eririwato talima taa na pene ripaa ia
vonai, na ati gena veavuga rauparana. 25 Gare ta, natuna vavinena palagu
rakavana na eporogiato, Iesu valina ekamonagiato gaurai, eagoto, gagena
kwalanai evetiu-talito. 26 Vogare ia Grik garena, Siriafonesia ai ewalato.
Ne ia na Iesu enogiato, vopalagu rakavana natuna vavinena genana pene
gui-atia 27 Na Iesu na evaikilaato, netiwato, "Melo keira pia ganimate-
kune vou, kwalana ati gelegele, melo keira garia ganigani pita gapira,
kwaeva pita pia venira."
28 Gare na evega-geleato, netiwato, "Velekou, neia ne taunatauna,
na kwaeva maki pata kapulenai melo keira geganiganina momora
geganirana."
29 Gaurai ia na vogare evaikilaato, netiwto, "Nevetaina povega-gele
pakunai, ono waikule, palagu rakavana natumu genana pelakati." 30 Ne
vogare ewaikuleto gena numai aonai, natuna vavinena everawaliato,
gena gepai emaoko-tagowai egitaato, palagu rakavana taunatauna
elakatito.

Iesu na tega-gela e muru-kapu talimana evega-namaato

31 Ne Iesu Taia tanona eraokwaniato, Sidona e Vanuga Gagalana (10)
tanora elaka-vanagirato, Galileia kovunai ekwarato. 32 Ne talima reketara
na tega-gela e eaga-raurauwai talimana ta gegapi-agoato, ne genogiato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gimana atanai pene tao-kaua. 33 Ne Iesu na taunilimalima gutuma aora
na evaigerevagiato, ririna tegana kovogarai egoto-togarato, ekainiuto, e
maena egapi-kaulagiato. 34 Kupai epoe-rageto, eaga-rageto malailaina na,
netiwato, “Efata!” ganina “Ono vekala-paka!”
35 Ne tegana gevekala-pakato, maena evelugato, eroririrorito, ne ekila-
namanamato. 36 Iesu na evaikilarato, talima ta ragai pia varaa, na
evaikilarawai kilara ati gekamonagirawai, ia valina gepia-lovolovoawai.
37 Taunilimalima gevevega-kali-rakavato, gekilato, “Ia na gau maparara
ekala-gitakaurana, tega-gela talimara eveakamonagirana, muru-kawa
taura evega-kilakilarana.”

Iesu na taunilimalima ragana vativati (4,000) egupurato

Mataio 15:32-39

8 1 Volaganinai taunilimalima gutuma para magetanukou-waito.
Ira ati garia gauganigani gaurai, Iesu na gena melo ekea-kavirato
laganai, ne evakilarato, netiwato, 2 “Au na etaunilimalima avetugarana,
kwalana toma toitoi vegata au ria enai pege talu, e gau kwauta maki
rogoti na gere gania. 3 Pene au na pana tugu-waikulera geria vanugai
mavitora genai, rauparai neeporimarana, kwalana reketa kapu rau vagina
gevogomaito gaurai.” 4 Ne gena melo na gevega-geleato, negetiwato,
“Arigi rauparai rai talima na etaunilimalima pereti na pene gupura
etanoleanai?” 5 Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Gomi gemi ai pereti
nee vira?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Taulatoi kwapuna (7).”
6 Iesu na gutuma evaikilarato, kwano ai ia tanutanu-tali. Ne pereti
taulatoi kwapuna egapirato, Palagu evega-namaato, epuki-kinikinirato,
gena melo evenirato, taunilimalima wailarai pia taotao-talira ularana.
Ne vetainai gekalarato. 7 Ira geriai maki magani girigiri reketa. Iesu
na Palagu maevega-namaato, gena melo evaikilarato, voira maki ia
warera. 8 Ne taunilimalima gegani-kwaregato mulinai, Iesu gena melo na
ganigani kovara gekokorato, papalu taulatoi kwapuna gevega-vonurato.
9 Taunilimalima maparara ragana vativati (4,000) vetaira. Ne Iesu na
etugu-lovolovorato, 10 ia magena melo ria gati ai geragekauto, Dalmanuta
tanonai geagoto.

Parisea talimara geria ririwa vegailia ta kupa na pene mairigo

Mataio 16:1-4

11 Parisea talimara reketa Iesu genai geagoto, ne gerenagi-opakauato.
Geria ririwa vegailia ta kupa na pene mairigo. 12 Iesu eaga-raurauto
maaona metauna na, netiwato, “Rakagau gaurai toma gulu talimara na
vegailia kamura gegita-vetavurana? Taunatauna avaikilamina, vegailia
ta ati vagi pana venimi!” 13 Ne eraokwanirato, gati ai eragekauto, kovu
kavatai eve vanagito.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Parisea talimara e Heroda
Mataio 16:5-12

14 Iesu gena melo gevetugamagi-lekwalekwato, ganigani ati
gegapikauto, pereti kwapunamo gati ai. 15 Ne Iesu na egavu-tinarato,
netiwato, “Rogomi pio vetole, Parisea talimara e Heroda garia paraoa
egoro-agiana mulamulana kalinana.”
16 Ne vokila matotauria nuganugarai geveroli-agiato, negetiwato,
“Vovetaina pekila, kwalana ita ati gara pereti gaurai.”
17 Iesu na eriparato, gaurai evaikilarato, netiwato, “Rakagau gaurai
pereti ta lagami ai aikina kilana gokalaana? Gomi rogoti goro ripa,
rogoti goro tugamagi-ilu? Nugami roe nea gaoka-poro? 18 Mamatami,
na ati gogitana? Mategami, na ati gokamonagina? Ati govetugamagi-
tagona maki? 19 Au na pereti imaima apuki-kinikinirato taunilimalima
ragana imaima (5,000) garia, pereti kovara gokokorato aonai, papalu vira
govega-vonurato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “gagalana ruala.”
20 “Au na pereti taulatoi kwapuna apuki-kinikinirato taunilimalima
ragana vativati (4,000) garia, pereti kovara gokokorato papalu vira
govega-vonurato?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Taulatoi kwapuna.”
21 Na Iesu na netiwato, “Gomi rogoti goro tugamagi-ilu?”

Iesu na mata-kele tauna matana evega-aliato Betesaidai

22 Ira Betesaidai geagoto, ne talima reketa na mata-kele tauna ta Iesu
genai gevaiagoato, ne genogiato, pene gapi-kaulagia. 23 Na Iesu na mata-
kele tauna gimanai egapito, evaiatiato vanuga na, ne matana ekainiuato,
e gimana genai etao-kaurato, erenagiato, “Gau kiatarana ogitarana pa?”
24 Votalima epoe-itito, netiwato, “Pa, talima taarana agitarana, na
noowane gautupu vetaira gelakalakana.”
25 Gaurai Iesu gimana matanai maetao-kaurato, ne epoepoe-
namanamato, gau maparara egita-namanamarato. 26 Ne Iesu na numai
etugu-agoato, evaikilaato, netiwato, “Vanuga aona na ragai pono ago.”

Petero na Iesu Kerisona ekilagito
Mataio 16:13-20; Luka 9:18-21

27 Iesu magena melo ria Kaisarea Filipi tanona vanugarai geagowai
aonai, rauparai Iesu na gena melo erenagirato, netiwato, “Taunilimalima
na rakagau negetina au rai?” 28 Ira gevega-geleto, negetiwato, “Reketa
gekilana Ioane Bapatiso, reketa Elia, mareketana peroveta talimana
ta.” 29 Iesu na erenagirato, netiwato, “Na gomi rakagau nogotina au
rai?” Petero na evega-geleato, netiwato, “Goi Keriso, (Palagu na ekilagi-
maavuato vevega-maguli tauna).” 30 Ne Iesu na evaikilarato, talima ta
ragai pia varaa.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu gena kwarega e kuliitiwai kilara
Mataio 16:21-28; Luka 9:22-27

31 Ne Iesu na gena melo maevega-riparato, netiwato, “Taunilimalima
Natuna vitiviti vovogo roe nea pene vua. Iuda velera, e Rupu Veaga
velera kamura, e rova gevevega-ripagirana talimara na pia rugaa; e
pia vagi-kwaregaa maki, na toma toitoi mulirai kwarega na mapene
kuliiti-wai.” 32 Ekila ekilagi-matagaiato, ne Petero na evaigerevagiato,
evaikila-waiato. 33 Na Iesu eruga-kuleto, gena melo egitarato, ia na
Petero evaikila-waiato, netiwato, “Satani, ono laka-paka, kwalana gemu
tugamagi ne ati Palagu gena, na taunilimalima gerianamo.”
34 Iesu na taunilimalima gutuma e gena melo ekea-koukourato, ne
evaikilarato, netiwato, “Pene talima ta au muliku ai pene laka netina
genai, ia matotauna pene veruga, gena satauro pene vuaa, au muliku ai
pene laka. 35 Kwalana rai gena magulimo navugana etovoana talimana,
gena maguli pene piatogaa. A rai au pakuku ai e Vali Namana pakunai
gena maguli pene piatogaa talimana, gena maguli ati pene kala-
lekwalekwaa. 36 Pene talima taa na tanopara maparana ulanana gena
maguli pene piatogaa, gena nama rakagau ia genai? 37 Kwalana talima
ta gena maguli epia-togaato genai, rakagau na vou mapene voi-waia?
38 Pene rai na au e geku kila nugaragera na ekalaana, e veopa-lema e kala
rakava talimara wailarai, Taunilimalima Natuna maki pene nugarage ia
genai gena vogomai ai, ia Tamana vewaena ralemana e tiavu kamuna e
magena aneru veagara ria pia vogomai tomanai.”
9 1 Gaurai evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, enai
reketa geruga-tagona talimara ati pia kwarega vou, pene ago,
Palagu gena Basileia matiavuna ria pene vogomai pia gitaa.”

Iesu gitagitana eirauto
Mataio 17:1-13; Luka 9:28-36

2 Toma taula toitoi (6) gevanagito mulinai, Iesu na Petero, e Teimiti, e
Ioane egapirato, ne golo kamuna taai evairagerato. Vonai ira geregariamo
aonai Iesu gegitaato, gitagitana eirauto, 3 e gena rapuga ekulo-garogaroto,
tanoparai talima ta ati gelegele vovetaina pere vega-kulokuloa. 4 Ne
wailarai Elia e Mose gematagaito, Iesu ria gekilakilawai.
5 Ne Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu o,
nama iwavagi ita enai ea, pe ama gau toitoi aia kalara. Gau ta goi gemu,
gau ta Mose gena, gau ta Elia gena.” 6 Petero ati ripana rakagau pene
kilagia, kwalana ira gekali-rakavato. 7 Ne iloa na ema avugarato, egapi-
gavurato aonai, karo ta iloa aona na ekea-atito, netiwato, “E au Natuku,
aulamagiana; ia pio kamonagi-venia!” 8 Ira na vokapu gerakagita-
gegelagiato, na ta ati gegitaato ia goti, Iesumo geregana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Golo na gemarigowai aonai, Iesu na evaikilarato, rakagau gegitaato
gauna talima ta ragai pia varaa, pene ago, Taunilimalima Natuna
kwarega na pene kuliiti-wai. 10 Gaura pakurai gena kila vetairaimo
etaluto, na ira vekarawarai geverolito, kwarega na kuliitiwai ganina
rakagau. 11 Ne ira na Iesu gerenagiato, negetiwato, "Rakagau gaurai rova
gevega-ripagiana talimara gekilana, Elia pene vogomai-kune?"
12 Iesu evega-geleto, netiwato, "Taunatauna, Elia e pene vogomai-kune,
gau maparara pene vega-valigura. A Taunilimalima Natuna kilana raka
getalo-tiwaato viti vogo pene mamilagi e pia rugaa? 13 Na avaikilamina,
Elia warau evogomaito, e geria ririwa kalara ia genai warau gekalarato,
ia kilana Puka Veaga aonai getalo-kuneato gelegelenai."

Iesu na palagu rakavana na eporogiato melona evega-namaato

Mataio 17:14-21; Luka 9:37-43

14 Gena melo geriai gekwarato, taunilimalima gutuma para na geruga-
gegelagirato, gegitarato, rova gevevega-ripagiawai talimara maki
ia ria geveituwai. 15 Taunilimalima na Iesu gegitaato aonai, nugara
geketo-vagito, gaurai genai geraka-agoto, geve vega-namaato. 16 Iesu na
erenagirato, netiwato, "Etalima ria rakagau veituna gokalaana?"
17 Ne talima ta gutuma aora na evega-geleto, netiwato, "Vevega-ripa
talimamu, au natuku goi gemu ai pavaimaia. Ia muru-kapu palaguna
na eporogiato gaurai, ati ekilakilana. 18 Epalagu na egapiana tomarai,
tano ekwari-agiana. Pokana na kapurokapuro gelakatina, karikarina
gevepatina, tauniparana erorina. Gaura pakurai goina melo panogira,
epalagu rakavana iagui-atia napatiwa, na pege gui-kavaa."
19 Ne Iesu ekilato, "Ati kamonagi talimami! Toma vira au gomi
lagami ai pana talu? Toma vira pana vaigaoka venimi? Iovogomai-
agia!" 20 Ne vomelo Iesu laganai gevaiagoato. Palagu rakavana na Iesu
egitaato aonai, veganamo melo evega-pilupiluato, kwano ai eketo-talito,
emakulemakuleto, pokana na kapurokapuro gelakatito.
21 Iesu na melo tamana erenagiato, netiwato, "Arigi lagani eviti
erawaliato?" Tamana evega-geleto, netiwato, "Emakeina na vegata!
22 Vega-vogo palagu rakavana na kalovai epia-kauana, e nanu ai epia-
raiana pene vagia ulanana. Pene gau kwauta pono kalaa ripa genai, gemu
kala, poro gita-vetugamai, poro veakavamai." 23 Ne Iesu ekilato, "Pene
gau kwauta pono kalaa ripa notina? Palagu genai magena kamonagi
talimana gau maparara pene kalara ripa." 24 Ne melo tamana veganamo
elailaito, netiwato, "Au mageku kamonagi, na geku tugamagi aovoaovo
onoma porogia."
25 Iesu na taunilimalima gutuma gelaka-koukouwai egitarato aonai,
ia na vopalagu rakavana ekila-waiato, netiwato, "Muru-kapu e tega-
gela palaguna, avaikilamuna, ono laka-paka, aonai ragai mapono

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

laka-togawai!” 26 Ne palagu rakavana elailai-vegala-poluto, ia na
melo evega-pilupilu-rakavaato, ne elaka-gerevagito. Melo gitagitana
noowane ekwaregato, gaura pakurai taunilimalima gutuma gekilato, “E
pekwarega.” 27 Na Iesu na gimanai egapito, erolo-kuliitiato, ne erugato.
28 Voia mulinai Iesu numai erageto, gena melo na veavugai
gerenagiato, negetiwato, “Rakagau gaurai ai na palagu rakavana ati
gelegele paia gui-atia?” 29 Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Palagu
evetaira guiguira gau ta aikina, na rapali [e voka] gereganamo.”

Iesu gena kwarega ekilagi-waiato
Mataio 17:22-23; Luka 9:43-45

30 Vokapu geraokwaniato, Galileia tanona na gevanagito. Iesu ati
gena ririwa talima ta pene ripa ia ariginai, 31 kwalana gena melo evega-
riparato, netiwato, “Taunilimalima Natuna pia lewaa vou, taunilimalima
gimarai pia tao-kaua, ne pia vagi-kwaregaa, na pia vagia genai, toma
toitoi mulirai mapene kuliiti-wai.”
32 Na ira ati geripa-roririrorito Iesu vorakagau ekilagiato, na ati
magerenagiato, kwalana gekalito gaurai.

Rai kamu iwavagi
Mataio 18:1-5; Luka 9:46-48

33 Kaperanaumai gekwarato, ne Iesu na numa aonai vou erenagirato,
netiwato, “Gomi rauparai vorakagau gokilagiawai?” 34 Na ira ati
gevega-geleto, kwalana rauparai, rai kamu iwavagi gekilagiawai.
35 Iesu etanu-talito, gena melo gagalana ruala ekearato, ne evaikilarato,
netiwato, “Rai pene kune netina talimana kapi talimanai pene ago, e
taunilimalima maparara vetugunagira pene ago-veni.” 36 Gaurai ia na
melo keina ta egapiato, ira nuganugarai evega-ruga-taliato, epani-itiato,
ne evaikilarato, netiwato, 37“Rai na melo keina evetaina gelegelena pene
gapi-ragea au araku ai, ia na voo au pene gapi-rageku. Pene talima taa
na au pene gapi-rageku genai, ati aumo geregaku pene gapi-rageku, na
etugukuto Palaguna maki pene gapi-ragea.”

Rai na ita ati pene vega-rakavara talimana ita ria
Luka 9:49-50

38 Ioane na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, talima
ta gagitaato, goi aramu ai palagu rakavara egui-atirawai, na ai na gakila-
waiato, kwalana ia ati ita ria talaka-kouna.”
39 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai pio kila-waia, kwalana talima
ta au araku ai kala irau vagira pene kalara talimana, au muliku ai au ati
pene kilagi-rakavaku. 40 Kwalana rai na ita ati evega-rakavarana talimana
ia ita ria. 41 Taunatauna avaikilamina, talima taa na nanu kaperina au

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

araku ai pene venimi, kwalana gomi Keriso gena talima gaurai, ia voina pene gapia vegata."

Talima taa na melo keina gena kamonagi ragai pene vega-rakavaa
Mataio 18:6-9; Luka 17:1-2

42 "Pene talima taa na au ekamonagi-venikuna melo keina ta gena kamonagi evega-rakavaana, ia pere nama vatu kamuna ta gaagonai pegere kwatu-kaua, rawaparai pegere pia-raia. 43 Pene goi gimamu na evega-rakavamuna genai, pono pati-itua. Gimamu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia voo nama, a ati nama gimamu ruala kalova egala-vanagivanagina ati eputena kapunai pono ago. [44 Vonai 'maganimagani na pia gani vanagivanagimi, e kalova ati eputena.'] 45 Pene goi gagemu na evega-rakavamuna genai, pono pati-itua. Gagemu kwapunai maguli vanagivanagi pono rawalia vonama, a ati nama gagemu ruala kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu. [46 Vonai 'maganimagani na pia gani vanagivanagimi, e kalova ati eputena.'] 47 Pene goi matamu na evega-rakavamuna genai, pono kipo-vagia. Matamu kwapunai Palagu gena Basileiai pono laka-toga voo nama, a ati nama matamu ruala kalova egala-vanagivanagina kapunai pia pia-kaumu. 48 Vonai 'maganimagani na pia gani vanagivanagimi, e kalova ati eputena.'

49 Maparara kalova na pene tamenara, pene alevara.

50 Tamena nama, na pene tamena mamina pene aiki genai, mamina raka mapono vega-waikule-tiwaa? Nugami ai tamena pene mia, e gomi kwapurakwapura mataukavami ria maino aonai pio talu."

Vegarawa lugalugana
Mataio 19:1-12; Luka 16:18

10 1 Iesu vokapu eraokwaniato, ne Iudea tanonai eagoto, Ioridana waina kavatai evanagito. Taunilimalima gutuma para ia genai geagoto, ne ekalawai vetaina maevega-riparato.

2 Ne Parisea talimara mageagoto, ia geverenagi-opakauato, negetiwato, "Maru ta garawana pene vega-lakaa genai, rova na pene gapia?" 3 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Mose gena rova aonai rakagau netina?" 4 Gekilato, "Mose gena rova evetaina ekilana, vegarawa lugalugana pepana pene taloa vou, garawana pene tugu-lakaa." 5 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Mose na erova etaloato, kwalana gomi aomi vekanagavu roe nea. 6 Na Palagu na gau maparara ekalarato aonai, ia na taunilimalima maki ekalarato maru e gare. 7 'Vovetaina pakunai tau taa na tamana e tinana pene raokwanira, garawana goti pia talu, 8 ne ira taura ruala pia kwapuna.' Gaura pakurai ira ati ruala, na kwapunamo. 9 Vovetaina gaurai Palagu na eveakwapunarato talimara talima taa na ati mapene tao-vepakara."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

10 Gewaikuleto numai, gena melo na gerenagiato vokila ganina
rakagau. 11 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Rai na garawana pene
raokwania, gare ta mapene garawaa, ia peveopa-lema. 12 Gare maki
vovetaina, ia garawana pene raokwania, tau taa na mapene garawaa, ia
maki peveopa-lema.”

Iesu na melo keira evega-namarato

Mataio 19:13-15; Luka 18:15-17

13 Talima reketa na naturia gevaiagorawai Iesu genai pene gapi-
kaulagira ularana, na gena melo na gekila-wairato. 14 Iesu na egitarato
aonai eparuto. Ne gena melo evaililarato, netiwato, “Nemelo keira ia
vogomai au geku ai, ragai pio gui-waira, kwalana Palagu gena Basileia
netalima vetaira geria. 15 Taunatauna avaikilaminia, rai na Palagu gena
Basileia ati pene gapi-ragea melo keina vetaina, ia Basileiai ati vagi pene
laka-toga.” 16 Gaurai Iesu na melo keira epani-itirato, ne gimana atarai
etao-kaurato, evega-namarato.

Rinaga talimana

Mataio 19:16-30; Luka 18:18-30

17 Iesu voanana ekuliitito, ne elakato aonai, talima ta ia genai eraka-
agoto, ne wailanai evetiu-talito, erenagiato, netiwato, “Vevega-ripa
talimamu namana, au e rakagau pana kalaa vou maguli vanagivanagi
pana vaia?” 18 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi rakagau gaurai au
namaku okilagina? Talima ta ati nama, Palagumo geregana. 19 Rova
maparara ripamu, ‘Ragai pono vagivagi, ragai pono veopa-lema, ragai
pono lema, ragai pono veroli-opakau, ragai pono tao-toga, tamamu
tinamu pono nugagi-ragera.’ ”
20 Ne votalima ekilato, “Vevega-ripa talimamu, au nema keiku na
vegata pene vogomai toma, nerova maparara akwalanarana.” 21 Iesu
na egitaato maulamagina na netiwato, “Gau kwapunamo ai orapuna,
ono ago, gemu rinaga maparara ono vevoi-agira, lealea talimara pono
venira, ne kupai magemu rinaga; pono vogomai, muliku ai ponoma
laka.” 22 Votalima na ekila ekamonagiato aonai, wailana evuaato, aona
mametauna elaka-gerevagito, kwalana ia magena rinaga vogo talimana.
23 Ne Iesu na gena melo egita-gainagainarato, ne evaikilarato, netiwato,
“Geria rinaga vovogo talimara Palagu gena Basileiai geria laka-toga
gaoka vagi.” 24 Na Iesu gena melo na vokila gekamonagiato aonai,
nugara gepale-vagito, gaurai Iesu na maevaikila-wairato, netiwato,
“Natugavu, Palagu gena Basileia lakatogana gaoka vagi. 25 Kamela rina
iluna na pene vanagi gaoka, na gena rinaga vogo talimana Palagu gena
Basileiai gena laka-toga gaoka-galagala vagi.” 26 Ne gena melo nugara
gepalevagi-rakavato, gaurai gevaikilaato, negetiwato, “Pe, raira na vou

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maguli vanagivanagi pia vaia?" 27Iesu na egitarato, ne evaikilarato,
"Taunilimalima geriai ati gelegele, na Palagu genai gelegele, kwalana
Palagu genai gau maparara gelegele."
28Petero na evaikilaato, netiwato, "Goi ripamu, ai gema gau maparara
garaokwanirato, goi mulimu ai galakana." 29Iesu evega-geleto, netiwato,
"Avaikila-taunataunamina, talima ta gena numa eraokwaniato, pa
walakavana, walawalana, tinana, tamana, natuna e gena tano au pakuku
ai e Vali Namana pakunai, 30ia emaguli aonai gena numa, walakavana,
walawalana, tinana, natuna e tano tinavutinavu pene rawali, e vitiviti
maki; e toma gevogomaina aorai, maguli vanagivanagi pene vaia. 31Na
taunilimalima gutuma ewagumona gekunena pia kapi, kapi talimara pia
kune."

Iesu gena kwarega maekilagi-matagaiato
Mataio 20:17-19; Luka 18:31-34

32Iesu magena melo ria Ierusalemai geveragewai, rauparana
geagowai, Iesu ira wailarai elakato, aonai ira gevevega-kali-rakavato,
e mulirai gelakato talimara maki gekalito. Iesu na gena melo gagalana
ruala evaigerevagirato, ne genai rakagau pia wala gaura evararato,
33evaikilarato, "Iokamonagi, ita e Ierusalemai taveragena. Vonai
Taunilimalima Natuna Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-
ripagiana talimara gimarai pia taoa. Ira na gena kwarega kilana pia
vega-taunataunaa, ne ati Iuda talimara (Roma) gimarai pia taoa. 34Ira na
pia vegarevegare-agia, pia kainiua, pia kwaria e pia vagi-kwaregaa. Na
toma toitoi mulirai pene kuliiti-wai."

Teimiti e Ioane geria noginogi
Mataio 20:20-28

35Ne Tepetaio natuna, Teimiti e Ioane, Iesu genai geagoto, ne
gevaikilaato, "Vevega-ripa talimamu, ai gaririwana rakagau paia nogimu
gauna pono venimai." 36Iesu na evaikilarato, netiwato, "Rakagau gemi ai
pana kalaa nogotina?" 37Ira na gevaikilaato, negetiwato, "Ai gaririwana,
ai ta ripamu ai, e ta kaulimu ai paia tanu goi gemu Basileia maekana
ralemana iwavagina aonai."
38Na Iesu na evaikilarato, netiwato, "Gomi ati ripami rakagau
gonogiana. Au na vitiviti kaperina pana niua gauna gomi na maki pio
niua ripa? Au pia bapatisoku bapatisona gomi na maki pio gapia ripa?"
39Magevega-geleto, negetiwato, "Pa." Iesu na evaikilarato, netiwato,
"Taunatauna, au na pana niua kaperina gomi na maki pio niua, e au pia
bapatisoku bapatisona gomi maki pia bapatisomi. 40Na au ripaku ai pa
kauliku ai pio tanu nogotina ati au na pana vega-taunataunami; eia e
Palagu na ekala-maavurato talimara geria."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Ekila melo gagalana (10) na gekamonagiato aonai, Teimiti e
Ioane geparu-venirato. 42 Ne Iesu na maparara ekea-koukourato, ne
evaikilarato, netiwato, “Gomi ripami, ati Iuda talimara geria vele na
taunilimalima getugu-naginagirana, e geria vekuneagi talimara kamura
na geria rorirori tiavurana gelaunaginagirana. 43 Na gomi aomi ai
vovetaina ragai pio kala. Pene ta gomi aomi ai pene vele netina genai,
gomi maparami vetugunagimi pene ago-veni, 44 e rai pene kune netina
talimana, ia maparara geria vetugunagi talimanai pene ago. 45 Kwalana
Taunilimalima Natuna evogomaito, ati taunilimalima na vetugunagina
pia ago-veni ulanana, na ia evogomaito, taunilimalima vetugunagira
pene ago-veni, e gena maguli pene tao-rigoa, taunilimalima gutuma pene
voi-waira e pene vega-magulira ularana.”

Iesu na mata-kele talimana Batimio matana evega-namaato
Mataio 20:29-34; Luka 18:35-43

46 Ieriko ai gekwarato, voanana Iesu magena melo e taunilimalima
gutuma para ria Ieriko mageraokwaniato aonai, mata-kele e nogi-
vekame talimana Batimio, Timeo natuna, raupara pipinai etanu-tagowai.
47 Ia ekamonagito Iesu, Nasareta talimana, ia laganai, ne ekea-
lailaito, netiwato, “Iesu o, Davida natuna, au ono gita-vetugaku!”
48 Taunilimalima gutuma na gegoloato e gevaikilaato, ragai pene kogo
negetiwato, na ia ekea-vigirage-vigiragewai, “Davida Natuna o, au ono
gita-vetugaku!”
49 Iesu eruga-talito, ne netiwato, “Iokeaa.” Ne ira na mata-kele talimana
gekeaato, negetiwato, “Ragai pono kali, ono kuliiti, Iesu na ekeamuna.”
50 Ne gena rogagirogagi epia-togaato, epuriitito, Iesu laganai eagoto. 51 Ne
Iesu na erenagiato, netiwato, “Rakagau gemu ana kalaa notina?” Mata-
kele talimana evega-geleto, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, mataku ono
mai-kala-pakaa.” 52 Ne Iesu na evaikilaato, “Ono ago, gemu kamonagi na
pevega-namamu.” Veganamo matana enamato e epoepoe-namanamato,
ne Iesu mulina na raupara na eagoto.

Iesu gena laka-toga Ierusalemai gevonevone-agiato
Mataio 21:1-11; Luka 19:28-40; Ioane 12:12-19

11 1 Gelaka-agowai, Ierusalema gekavinagiawai, e Betepeiti e
Betaniai gekwarato Olive Golona kavanai, ne Iesu na gena melo
ruala etugu-kunerato, 2 evaikilarato, netiwato, “Ioago, wailara vanuganai.
Pio kwara genai, toniki natuna ta kwatukau pio gitaa, atanai talima
ta rogoti ere rage. Pio lugaa, ne pio vogomai-agia. 3 Pene talima taa na
pene renagimi, nepenetiwa, ‘Gomi rakagau gaurai nevetaina gokalana?’
nepenetiwa genai, pio vaikilaa, ‘Velekou na eririwaana, roe nea vou
mapene tugu-waikulea.’ ”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Ne gelakato, geagoto, toniki natuna geve rawaliato numa ta
wailanai kwatukau. Gelugaawai aonai, 5 vonai geruga-tagowai talimara
na gerenagirato, negetiwato, “Gomi rakagau gaurai netoniki natuna
golugaana?” 6 Ne gevega-gelerato Iesu na evaikilarato vetainai, vou
getugurato.
7 Ne toniki natuna Iesu genai geago-agiato, geria rapuga kamura toniki
rogenai geava-kaurato, ne Iesu etanukauto. 8 Taunilimalima gutuma geria
rapuga kamura rauparai geavarato. Reketa gau laura uraurai gepatito,
ne rauparai getaorato. 9 Wailai e mulinai gelakato talimara maparara na
gevone-agiawai, gekilato,

“Hosana,
Velekou aranai evogomaina talimana
ita vega-namaa!
10 Davida ita Tamara gena Basileia evogomaina,
ita vega-namaa!
Hosana kupa atagaina raimoraimonai!”

11 Iesu Ierusalemai elaka-togato aonai, Rupu Veaga aonai elaka-togato,
gau maparara egita-veakaurato. Na elaviato gaurai, ia magena melo
gagalana ruala ria gelaka-piatito, Betainiai magewaikuleto.

Iesu na figi gautupuna evaikila-rakavaato
Mataio 21:18-19

12 Maelaganiato, ira Betania geraokwaniato, geagowai aonai, Iesu
evitoato. 13 Epoe-agoto, figi gautupuna malauna ta egitaato pakana kiata
rau ai, ne eagoto, ene vegita-kwalakaua mavuana pa aikina. Vonai eve
kwarato, vuana ta ati erawaliato, launamo kovagona, kwalana gena
vua laganina roe nea gaurai. 14 Ne Iesu na figi gautupuna evaikilaato,
netiwato, “Goi vuavuamu talima taa na ati pene gania, toma pene ago-
vanagivanagi!” Ekila gena melo na gekamonagiato.

Iesu na Rupu Veaga ealevaato
Mataio 21:12-17; Luka 19:45-48; Ioane 2:13-22

15 Ierusalemai gekwarato, Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, ne
voivoi talimara egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria
pata e pune gevoi-agirawai talimara geria tanukau egule-vepoporato.
16 Rupu Veaga aona na geria rinaga gevua-agorawai talimara maki ekila-
wairato. 17 Ne taunilimalima evega-riparato, netiwato, “Puka Veaga aonai
evetaina etaloato, Palagu ekilato, ‘Au geku numa taunilimalima irauirau
geria rapali numanai pia kilagia,’ na gomi na lema talimara geria kumu
kapunai pogo vega-agoa.”
18 Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara na
gekamonagiato aonai, Iesu pia vagia rauparana getavuato. Iesu kalina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na gekaliwai, kwalana taunilimalima maparara na gena gevevega-ripa kilarai gevevega-kali-rakavawai. 19 Elavilaviato, Iesu magena melo ria vanuga kamuna geraokwaniato.

Figi gautupuna ekwaregato
Mataio 21:20-22

20 Amoamonai raupara na gelaka-vanagiwai aonai, vofigi gautupuna gegitaaato, emalai-gatuto, lamuna maki gekwaregato. 21 Petero na etugamagi-tagoawai, gaurai Iesu evaikilaato, netiwato, "Vevega-ripa talimamu, ono gitaa, goi na vofigi gautupuna owaraliato ovaikila-rakavaato gauna warau pekwarega."

22 Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Palagu pio kamonagi-venia. 23 Taunatauna avaikilamina, talima taa na egolo pene vaikilaa, 'Ono vegapiiti, pe rawaparai ono vepiarai,' aona ati aovoaovona, na pene vega-taunatauna, rakagau pene kilagia gauna pene taunatauna genai, vokala pene wala. 24 Gaura pakurai avaikilamina, rakagau pio nogi rapali ai genai, pio vega-taunataunaa, pio rawalia, ne pio gapia. 25 Pene goruga-talina, ne gorapalina aonai, rakava pio tugamagi-piatogara, pene talima ta genai magemi nuga metau genai, gomi Tamami kupai etaluna na maki gemi rakava pene tugamagi-piatogara. [26 Na pene gomi na talima geria rakava ati pio tugamagi-piatogara genai, gomi Tamami kupai etaluna na maki gemi rakava ati pene tugamagi-piatogara.]"

Iesu gena tiavu kwalana gerenagiato
Mataio 21:23-27; Luka 20:1-8

27 Ne ira Ierusalemai gekwarato. Vonai Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togawai aonai, Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera ia genai geagoto. 28 Ne gerenagiato, negetiwato, "Arigi rorirori ai goi na ekala okalarana? Rai na rorirori evenimuto?"

29 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Au na verenagi kwapuna ana venimi, pio vega-gelea genai, au na arigi rorirori ai ekala akalarana pana vega-ripami. 30 Ioane gena bapatiso kalana kupa na evogomaito, pa taunilimalima geriana?"

31 Ira vekarawarai geveroliverolito, negetiwato, "Pene ita pita kila, 'Palagu genana' nepitatiwa genai, ia pene kila, 'Rakagau gaurai Ioane ati govega-taunataunaato?' nepenetiwa. 32 Na pene ita pita kila, 'Taunilimalima geriana' nepitatiwa genai maki ati gelegele." Ira taunilimalima kalira na gekalito, kwalana ira ripara, Ioane peroveta talimana taunatauna.

33 Gaura pakurai ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, "Ai ati ripamai." Ne Iesu na ira maki evaikirato, netiwato, "Au na maki arigi rorirori ai ekala akalarana ati pana vega-ripami."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Parapore -Vine aragana gitatagona talimara rakavara
Mataio 21:33-46; Luka 20:9-19

12 1 Iesu na parapore ai maevaikilarato, “Talima ta vine aragana
evaroato, ekanaato, kwano ai vine kikiagina legana etaviato,
araga gitatagona numana maki evega-rugaato. Voia mulinai araga
gitatagona talimara geriai gena araga eraokwaniato, ne elakato kapu
taai. 2 Vine vuara (grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi tauna
ta etuguato araga gitatagona talimara geriai, vine vuara reketa peneve
gapira ularana. 3 Na gegapi-taliato, ne gekwariato vou, gimana kovagona
getugu-waikuleato. 4 Araga gatana na gena vetugunagi tauna ta
maetuguato, na ia repana gevega-raka-kavalugaato e gekala-nugarageato.
5 Ne ta maetuguato, na gevagi-mateato; e vetugunagi talimara gutuma
etugurato, reketa gekwarirato, reketa gevagirato. 6 Talima kwapunamo
roe voa ia laganai, ia natuna taunataunana, gena ulamagi melona.
Ikanai ia etuguato, ‘Natuku ana tugua, ira na pia kupa-ragea.’ 7 Na araga
gitatagona talimara matotauria gevekila-vevenito, negetiwato, ‘Araga
pene gaunaa melona ea, pe ita gapia, ita vagi-kwaregaa, pe araga ita
gera.’ 8 Ne gegapi-taliato, gevagiato, vine aragana mulinai gepiatiato.”
9 Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana na rakagau pene kalaa?
Ia pene vogomai, araga gitatagona talimara pene vagi-gatura, ne vine
aragana talima iraura reketa mapene venira. 10 Gomi na talotalo Puka
Veaga aonai ati goagiana, evetaina ekilana,

‘Vatu numara geraperana talimara na ati geririwaato
gepia-togaato vatuna vatu keakwalai eagoto.
11 Ekala e Velekou na ekalaato,
matara na tagitaana,
gitagitana irau vagi vegata.’ ”

12 Ne Iuda velera na Iesu pia gapia rauparana getavuato, kwalana ira
ripara, Iesu na eparapore e ira ekilagirawai gaurai. Na taunilimalima
gutuma getanukou-tagowai kalira na gekalito gaurai geraokwaniato,
gelakato.

Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira
Mataio 22:15-22; Luka 20:20-26

13 Kapinai vou Parisea talimara e Heroda mulinai gelakawai talimara
reketa Iesu genai getugu-agorato, gena kilakilai pia vega-verauleaa e pia
gapia ulanana. 14 Gevogomaito, ne Iesu gema ripaganiato, negetiwato,
“Vevega-ripa talimamu o, ai ripamai goi taunatauna kala rorirori talimamu,
taunilimalima kalira na ati okalina. Talima geria raki ati otugamagirana,
na goi na taunataunai Palagu gena raupara ovevega-ripagi-gitakauana. Ono
vega-ripamai, Kaisara, Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Na Iesu na geria opakau eripaato gaurai, evaikilarato, netiwato,
"Rakagau gaurai au goopa-tovokuna? Siliva monina ta iovuamaia, ana
mai-gitaa." 16 Gaurai ta gevuamaiato, Iesu na erenagirato, netiwato, "Eia
e rai avuavuna e rai arana?" Ira gevega-geleto, negetiwato, "Kaisara."
17 Iesu na evaikilarato, "Kaisara gena gau Kaisara pio venia, Palagu gena
gau Palagu pio venia." Gaurai gevevega-kali-rakavato ia genai.

Kuliiti-wai kilara

Mataio 22:23-33; Luka 20:27-40

18 Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Ira geria tugamagi,
kwarega talimara ati mapia kuliiti-wai. Gaurai Iesu gerenagiato,
negetiwato, 19 "Vevega-ripa talimamu o, Mose na rova ai gema evetaina
etaloato, 'Pene tau ta kakana pene kwarega, wapuna pene kwarega-
kwania, ati natura genai, vomaru na kakana wapuna pene garawaa,
naturia pia gapira kwarega tauna gena.' 20 Melo walakako maparara
taulatoi kwapuna. Tau kunena na egarawaato, ekwaregato ati natuna.
21 Melo vega-rualana na wapu egarawaato, na ia maki ekwaregato ati
natuna. Melo vega-toitoina maki vovetainamo. 22 Voia aonai ira maparara
taulatoi kwapuna, naturia ta ati gevega-walaato. Ikanai vogare maki
ekwaregato. 23 Kuliitiwai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira
taura taulatoi kwapuna na gegarawaato."
24 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi goleana, kwalana Puka
Veaga ganina e Palagu gena tiavu ati ripami. 25 Kwarega na pia kuliiti-
wai talimara ati mapia vegarawa. Ira aneru vetaira kupai. 26 Kwarega
na mapia kuliiti-wai kilara Mose gena pukai ati goagirana? Gautupu
egalaato valina aonai Palagu na Mose evaikilaato, netiwato, 'Au
Aperaamo gena Palagu, Isaako gena Palagu, e Iakobo gena Palagu.' 27 Ia
maguli talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu. Gomi
golea-rakavana!"

Ulamagi rova maparara eiwarato

Mataio 22:34-40; Luka 10:25-28

28 Rova gevevega-ripagiawai talimana ta evogomaito, geria
vegupuvegupu ekamonagiato, ne egitaato, Iesu na evega-gele-gitakaurato
gaurai, erenagiato, netiwato, "Rova maparara aorai arigia kamu
iwavagina?" 29 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Kamu iwavagina ea:
'Isaraela talimami o, iokamonagi, Velekou ita gera Palagu ia Velekou
kwapunamo geregana kwanilova. 30 Velekou goi gemu Palagu pono
ulamagia maaomu maparana, mapalagumu maparana, magemu tugamagi
maparana, matiligamu maparana na.' 31 Vega-rualana ea: 'Lagamu
talimana pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.' Rova
taa na erova ruala ati pene iwara."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Rova evevega-ripagiawai talimana maevega-geleto, netiwato,
"Vevega-ripa talimamu o, goi gemu kila taunatauna, Palagu kwapunamo,
mataa aikina. 33 Pono ulamagia maaomu maparana, magemu tugamagi
maparana, matiligamu maparana, e lagamu ai etaluna talimana maki
pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina. Eia e kamu
iwavagi, rapali gaura e veveni gaura maparara eiwarato."
34 Gaurai Iesu na votalima gena vevega-gele egitaato maaonekana
e matugamagi-iluna, gaurai evaikilaato, netiwato, "Goi e Palagu gena
Basileia vepakami ati rau."
Voia mulinai talima taa na ati maerenagiato, kwalana gekalito gaurai.

Keriso ia Davida natuna pa Davida gena Velekou?
Mataio 22:41-46; Luka 20:41-44

35 Iesu Rupu Veaga aonai evevega-ripawai aonai, ekilato, "Rova
gevevega-ripagiana talimara rakagau gaurai Keriso Davida natuna
negetina? 36 Davida Veaga Palaguna na ripa e tugamagi-ilu eveniato,
gaurai ekila-matagaito, netiwato,

'Palagu na au geku Velekou evaikilaato:
Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu,
pene ago, goi geparu-venimuna talimara
goi gagemu kapulenai pana taora.'

37 Davida na Keriso 'Velekouna' ekilagito; rakagau gaurai Keriso ia
Davida natuna?"

Rova gevevega-ripagiawai talimara geria opakau kalara
Mataio 23:1-36; Luka 11:37-54; 20:45-47

Taunilimalima gutuma para Iesu gena kila mavererera na
gekamonagiato. 38 Gena vevega-ripa aonai ekilato, "Rova gevevega-
ripagiana talimara pio gitatago-namanamara. Ira geririwana rapuga
mogara pia ligo, maketi kapurai pia loulou, talima na pia vega-
ragera ularana. 39 Rupu aorai e velekwa kapurai geria ririwa tanukau
namaraimo pia tanu. 40 Ira na wapu geria numa e rinaga gevega-aikirana.
Geria rapali moga vavagi, e geopaopakauna. Ira metau kamu iwa pia
gapia."

Wapu gena veveni monina
Luka 21:1-4

41 Iesu moni-tao mauana wailanai etanu-talito, ne taunilimalima moni
geurawai egitarato. Rinaga e moni vovogo talimara gutuma moni kamura
geurarawai. 42 Aonai ati gena e ati gana wapuna ta evogomaito, gena
moni girigiri rualamo eura-rigorato, eia e noo roli toea kwapuna vetaina.
43 Gaurai Iesu na gena melo ekearato ia genai, ne evaikilarato, netiwato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Taunatauna avaikilamina, ewapu na peuraa monina na maparara
geria veni peiwara. 44 Kwalana ira maparara geria moni vovogo aora na
keitaramo pege veni, na ewapu ati gena e ati gana aonai, genai rakagau
gemia na gena maguli ai pere veakavagia gaura maparara peurara."

Iesu na roe nea pia wala gaura ekilagirato
Mataio 24:1-14; Luka 21:5-19

13 1 Iesu Rupu Veaga na elakatiwai aonai, gena melo taa na
evaikilaato, netiwato, "Vevega-ripa talimamu, evatu ati keikeira
ono gitara e enuma kamura maralemara ono gitara." 2 Iesu na evega-
geleato, netiwato, "Enuma kamura ogitarana? Evatu ta vatu ta atanai ati
pia mia, maparara pia vale-vepopo-rigora."

3 Iesu Olive Golona kukunai etanu-tagowai, Rupu Veaga Ierusalemai
egita-agoawai aonai, Petero, Teimiti, Ioane, e Anduru na gerenagi-gariato,
negetiwato, 4 "Ono varamai, egaura arigi toma pia wala, e pia wala genai,
raka vegailiana pia vega-matagaia, ne ira maparara pia wala?"

5 Gaurai Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi rogomi pio vetole,
talima taa na ragai pene opami. 6 Talima vovogo au araku ai pia vogomai,
pia kila, 'Talimana au ea!' Talima gutuma pia opara. 7 Pene gomi vetali
kulura e vetali valira pio kamonagira genai, nugami ragai pia golugolu.
Negaura ne pia wala, na ikana roe voa. 8 Tanopara ta tanopara ta goti pia
vetali, kaomani ta kaomani ta goti pia vetali. Kapu vovogo aorai pene
tano-kepoa, roge maki pia wala. Eia vitivitimo pene tinaa, noowane
kivani ewalana vitina vetaina.

9 Matotaumi pio vegita-tago namanama, kwalana pia gapimi, Iuda
geria kaonsela talimara geriai pia vaiagomi e rupu aorai pia kwarimi.
Au gogapi-ragekuna pakunai, kavana e vele kamura pa king wailarai roe
nea pio ruga, au vega-taunataunaku ai pio ago. 10 Vali Namana tanopara
maparara aorai pia vopatagi-kunea. 11 Pene Kota talimara wailarai pia
vaiagomi genai, rakagau nogo kilagiana kilara ragai pio aovekwalavi-
agira. Laganina pene kwara vou, Palagu na rakagau pene vega-ripami
kilara pio kilagira, kwalana ati gomi pio kila, na Veaga Palaguna pene
kila. 12 Kakana na tarina pene lewaa pene kwarega ulanana, tamana
na natuna maki vovetaina pene kalaa. Natura na tamara e tinara pia
karoverave-venira e pia vagira. 13 Taunilimalima maparara na pia
aorakava-vagimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. Na rai pene
vaigaoka pene ago ikanai pene maguli."

Vevega-kali gauna pene matagai
Mataio 24:15-28; Luka 21:20-24

14 "Pene gomi na gau rakava iwavagina, vevega-kali gauna, pio gitaa,
ati pene ruga kapunai pene ruga." Ekila pene agia talimana pene ripa-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rorirori ganina vorakagau. “Gaurai rairai Iudeai getaluna talimara golo
ai pia raka-ago. 15 Rai numa kukunai etanu-tagona, ati mapene laka-toga
numa aonai gena rinaga gapigapira. 16 Rai araga aonai maki ati pene
waikule gena rogagirogagi gapigapira. 17 Volaganinai gare matinagera
e melewa valigu garera kika mavetugara! 18 Pio rapali, egau ragai pene
wala gura e nakula aorai! 19 Kwalana volaganinai rakava e viti-vua kamu
pia kwara, Palagu na tanopara ekalaato pene vogomai ewagumona,
rakava e viti-vua vovetaira ati gewalana. Eia mulinai vovetaina rakavana
ta ati mapene wala. 20 Pene Velekou na votoma rakavara ati pere vega-
kupara, talima ta ati pere maguli ripa, na evirigirato talimara pakurai, ia
na tomara evega-kuparato.
21 Volaganinai, pene talima taa na pene vaikilami, ‘Iogitaa, Keriso ea!’
pa ‘Iogitaa ia goi voa!’ nepenetiwa genai, ragai pio vega-taunataunaa.
22 Kwalana Keriso opakaura e peroveta talimara opakaura pia matagai,
vegailia kamura e kala irau vagira pia kalara, Palagu na evirigirato
talimara pia opa-vevilira ularana. 23 Vovetaina gaurai matotaumi pio
vegita-tago; gau maparara akarovara-kunemina, laganina rogoti ere
kwara aonai.”

Taunilimalima Natuna gena vogomai
Mataio 24:29-31; Luka 21:25-28

24 “Na volaganinai, rakava pia wala mulinai, garo pene mukunaa, pene
pogi-lotoa, e uve maki ati pene rala, 25 mitiu kupa na pia keto-rigo e kupa
tiavura pia veakaveaka. 26 Ne talima na Taunilimalima Natuna pia gitaa,
iloa na pene vogomai matiavuna kamuna e mamaeka ralema iwavagina.
27 Ne ia na aneru pene tugura, evirigirato talimara pia vega-koukoura
tanopara maparara na.”

Parapore -Vevega-ripa figi gautupuna genana
Mataio 24:32-35; Luka 21:29-33

28 “Figi gautupuna genana eparapore pio ripaa: Pouna eragena e launa
ekakavana aonai, goripana, garo gena rala laganina pekavinagi nogotina.
29 Voia gelegelenai, gomi maki pene egau pia wala pio gitara genai,
pio ripa, Taunilimalima Natuna pekavinagi vanagi ai. 30 Taunatauna
avaikilamina, egulu ati pene aiki, pene ago, egaura maparara pia
wala. 31 Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila vou ati pia
lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi.”

Toma e ora talima ta ati ripana
Mataio 24:36-44

32 “Na votoma e ora talima ta ati ripana, aneru kupai ati ripara, e
Natuna maki ati ripana, na Tamana gereganamo ripana. 33 Rogomi pio

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vetole, pio vegita-mataneka, kwalana ati ripami, arigi toma voora pene kwara.
34 Ia evetaina, talima ta elaka-gerevagito, gena numa eraokwaniato,
ne gena vetugunagi talimara rorirori evenirato, kwapurakwapura
geria inagulu pia kala. Vanagi gitatagona talimana maki evaikilaato,
pene mala. 35 Vovetaina gaurai gomi maki keromi pio talu, kwalana
numa gatana pene waikule orana ati ripami, lavilavi, pa pogi nugana,
pa kokoloku pene kogo aonai, pa amoamo. 36 Irau na ewagumona
neekwarana, ne maitumi ai neewaitagomina nea. 37 Au na rakagau gomi
akaro-varamina kilana taunilimalima maparara maki akaro-vararana,
natina, 'Keromi pio talu e pio vegita-tago!' "

Iesu pia vagia rauparana getavuato
Mataio 26:1-5; Luka 22:1-2; Ioane 11:45-53

14 1 Toma rualamo roe nea, ne Pasova velekwana pa Iuda talimara
kwarega aneruna na evanagirato ati evagirato velekwana e ati
egoro-agiana paraoana velekwana pia kalaa aonai, Rupu Veaga velera
kamura e rova evevega-ripagiawai talimara na Iesu pia gapi-lemaa, ne pia
vagi-kwaregaa rauparana getavuawai. 2 Na gekilato, "Ati velekwa aonai
pene wala, kwalana velekwai pia vogomai talimara ia atana na nege
purina nea."

Gare ta gena kala namana
Mataio 26:6-13; Ioane 12:1-8

3 Iesu Betaniai Simona, lepera talimana, gena numai eganiganiwai
aonai, gare ta elaka-togato, mata namana ta, alabasta vatuna na
gekalaato matana, egapi-kauato, aonai vomulamula maponana namana.
Vomulamula gawa arana nad lamuna na gekalaawai gauna, voina kamu
vagi. Vogare na mata pokana ekoe-kavalugaato, ne mulamula Iesu
repanai epopo-kauato. 4 Ia laganai talimara reketa maaora metaura
gemunemuneto, negetiwato, "Rakagau gaurai emulamula ponana namana
epiatoga-kawaana? 5 Pere voivoi-agia, pe siliva monira tinavu toitoi (300)
pere rawalira, (eia e talima ta voina rigolo kwapuna aonai vetaina), pe
lealea talimara pere venira." Ne ira na vogare gegoloato.
6 Na Iesu ekilato, "Ioraokwania! Rakagau gaurai gomi na metau
goveniana? Egare na ekala namana au geku ai pekalaa. 7 Lealea talimara
gomi ria pio talu-vanagivanagi, pe pio ririwa genai, pio veakavara.
Na au ati toma mapararai gomi ria pita talu. 8 Egare na rakagau pere
kalaa gauna pekalaa, ia na au tauniparaku ai mulamula pepopo-kunea
au toleagiku ulanana. 9 Taunatauna avaikilamina, Vali Namana pia
vopatagia tanopara mapararai, egare na kala pekalaa kalana maki piave
kilagia, ia tugamagi-tagoagina."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iudas Isakariota na Iesu elewaato
Mataio 26:14-16; Luka 22:3-6

10 Ne Iudas Isakariota, gagalana ruala talimana ta, Rupu Veaga velera
kumura geriai eagoto, Iesu pene velewaa ira geriai ulanana. 11 Ne ira na
gekamonagiato aonai, geverere-rakavato, e gekila-gavuto, moni pia venia.
Gaurai Iuda na gimarai pene tao-kaua rauparana etavuawai.

Iesu magena melo ria Pasova mamoena geganiato
Mataio 26:17-25; Luka 22:7-14; 22:21-23; Ioane 13:21-30

12 Toma tovotovonai, ati egoro-agiana paraoana velekwana tomana e
vekapawai mamoena vagivagina tomanai, Iesu gena melo geverenagito,
negetiwato, "Ai ariginai Pasova velekwana paia kala-maavua, pono
gania?" 13 Ne Iesu na gena melo ruala etugurato, evaikilarato, netiwato,
"Vanuga kamunai pio laka-toga, talima ta nanu kwagutuna pene vuaa
pio rawalia. Mulina na pio ago. 14 Ne pene rage numanai numa gatana
pio vaikila, nopiotiwa, 'Vevega-ripa talimana ekilana: Au geku wariwari
kovogana arigia, geku melo ria vonai vekapawai mamoena paia gania?'
15 Ne ia na kovoga kamuna ta numa kukunai pene vega-gitami aleva-
maavu. Vonai pio rapalaa ita garaa."
16 Ne melo geagoto, vanuga kamuna aonai gelaka-togato, Iesu na
ekilagirato gelegelerai gerawalirato. Vonai Pasova velekwana gekalaato.
17 Elaviato, Iesu magena melo gagalana ruala ria gekwarato.
18 Geganiganiwai aonai Iesu ekilato, "Taunatauna avaikilamina, gomi taa
na au pono lewaku, au goti ewagumona taganigani-koukouna talimamu
taa na." 19 Ira maparara aora mametaura na kwapurakwapura na
gerenagiato, negetiwato, "Taunatauna ati au, ei?"
20 Iesu na evaikilarato, netiwato, "E gomi gagalana ruala vekarawami
ai rai au goti rivu kwapunaimo ganapa-rigona talimana. 21 Taunilimalima
Natuna pene kwarega, Puka Veaga aonai etaloato gelegelenai. Na
Taunilimalima Natuna pene lewaa talimana vetugana kekei, ati pere
wala nama."

Velekou gena ganikou veagana
Mataio 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korinto 11:23-25

22 Geganiganiwai aonai, Iesu na pereti egapiato, Palagu evega-
namaato, ekala-kava-lugaato, evenirato, aonai evaikilarato, "Iogapia, e au
tauniparaku."
23 Ia na kaperi maegapiato, evega-namaato mulinai evenirato, ne
maparara na geniuato. 24 Aonai Iesu na evaikilarato, netiwato, "E
au ralaku, Vekapawai Valiguna evega-taunataunaana, pene vepopo,
taunilimalima gutuma vega-magulira. 25 Taunatauna avaikilamina, vine

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nanuna ati mapana niu-waia, pene ago neamo, Palagu gena Basileiai vou mapana niu-waia."

26 Ne mari ta gemariato mulinai, gelaka-piatito, Olive Golonai geagoto.

Iesu na Petero gena veopatago ekilagi-kuneato
Mataio 26:31-35; Luka 22:31-34; Ioane 13:36-38

27 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Gomi maparami gemi kamonagi au geku ai pio raokwania, kwalana Puka Veaga aonai evetaina etaloato,

'Au na mamoe gitatagora talimana pana vagia,
ne mamoe maparara pia raka-lovolovo.'

28 Na au kwarega na pana kuliiti-wai mulinai, pana ago-kune Galileiai. Vonai vou pita verawali."

29 Petero ekilato, "Maparara na geria kamonagi goi gemu ai pia vega-gevoa, na au na aikina." 30 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Taunatauna avaikilamuna, toma pogi kokoloku vega-ruala rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku." 31 Na Petero ekila-vigirageto, netiwato, "Pene goi goti pita kwarega-kou genai, au na goi vegata vagi ati pana opatago-kapu-vagimu." Maparara vovetainamo gekilato.

Iesu erapalito Getesemane ai
Mataio 26:36-46; Luka 22:39-46

32 Ira geagoto kapu ta arana Getesemane, Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Enai iotanu-tago, au ana ago, ana verapali vou." 33 Ne Petero, Teimiti, e Ioanemo evairato, ia ria geagoto. Voia aonai Iesu tauniparana enakulaato, ekalito, aona maki evekwalaviwai. 34 Ne evaikilarato, netiwato, "Au nugaku na metau kamu vagi evuaana, roli evagikuna. Enai iotanu-tago, pio vegita-tago." 35 Iesu kiata maelaka-nagito, kwano ai eketo-talito, ne Palagu enogiato, netiwato, pene maraupara ta voa genai, eora metauna genana pene vanagi. 36 Ekilato, "Abba, Tamaku o, gau maparara goi gemu ai kalakalara gelegele. Eviti kaperina gekuna ono mai-gapi-vagia. Na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa."

37 Gena melo toitoi geriai ewaikuleto aonai, ira gemaitu-kwaregato erawalirato, ne Petero evaikilaato, netiwato, "Simona, goi ne omaituna? Ora kwapuna vetaina ati poro vaigaoka? 38 Pio vaigaoka, pio rapali, pe veopatovo pene vogomai aonai ragai pio moira. Palagu taunatauna eririwana, na taunipara emoirana."

39 Ne maelaka-gerevagito, eve rapalito, vorapali kilara kunera maeve kilagirato. 40 Maeve waikule-waito aonai ira ati geria vaigaoka gaurai, maitu kwaregarai ema rawalirato, kwalana matara maitu na egapi-rakavarato. Ira ati riparia raka pia vega-gele-tiwaa.

41 Vega-toitoina maewaikuleto, ne evaikilarato, netiwato, "Gomi roe ogo maituna e gopikapikana? Peremagaro! Orana warau pekwara!

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iogitaa, Taunilimalima Natuna pege lewaa, rakava talimara gimarai pege taoa. 42 Iokuliiti, pe ita wati! Iogitaa, au lewalewaku talimana pe kwara ea!"

Iesu vetali talimara na gegapiato
Mataio 26:47-56; Luka 22:47-53; Ioane 18:3-12

43 Iesu roe waekilakilawai aonai, Iudas, melo gagalana ruala tauna ta, ekwarato. Taunilimalima gutuma maki ia ria mageria vetali kativara e gapa. Ira Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera na getugurato. 44 Lewa talimana na vegailia ta evaikila-maavurato, netiwato, "Pana velavua talimana voa; pio gapi-talia, pio vaiagoa gomi gemi vegita-tago kapulenai."

45 Iudas ekwarato aonai, rorirori eagoto Iesu genai, ne evaikilaato, "Vevega-ripa talimamu o!" ne evelavuato. 46 Ne vetali talimara na gegapiato, geligoligoato.

47 Na vonai eruga-tagowai talimana ta, gena vetali kativana einu-vagiato, eavuato, ne Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana tegana epati-vagiato. 48 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Au karoverave kakona ta avaivoana? Gaurai gomi pogo vogomai au gapigapiku, magemi vetali kativara e vevagi gapara? 49 Toma mapararai au gomi lagami ai Rupu Veaga aonai avevega-ripawai, na ati gogapikuto. A eia e Puka Veaga aonai getalo-kuneato kilana vega-taunataunana ulanana."

50 Gena melo maparara na geraka-kwaniato, geraka-lovolovoto.

51 Melo valigu ta kopina kovagona, na rapuga kianamo tauniparana eligo-gavuato, Iesu mulinai elakato. Ia maki gegapiato, 52 na gena rapuga gimarai eraka-kwaniato, kopina kovagona eraka-vevilito.

Iesu kaonsela wailarai
Mataio 26:57-68; Luka 22:54-55; 22:63-71; Ioane 18:13-14; 18:19-24

53 Ira na Iesu gevaiagoato Rupu Veaga velena kamuna genai, Rupu Veaga velera kamura, Iuda velera, e rova gevevega-ripagiawai talimara maparara gelaka-koukouto. 54 Petero na Iesu elaka-guiato, na mavepakana eagoto neamo, Rupu Veaga velena kamuna gena numa kanana aonai elaka-togato. Vonai vegitatago talimara nuganugarai evetanuto, kalova na etunuwai.

55 Rupu Veaga velera kamura e Iuda geria kaonsela talimara maparara na Iesu veakwaregana kwalana ta getavuato, na ta ati gerawaliato. 56 Taunilimalima gutuma geria opakau kilara na geroliawai, na geria kila ati gekwapunawai. 57 Ne talima reketa geruga-itito, nee opakau kilara gekilagirato, negetiwato, 58 "Ai na ia gena kila paga kamonagia, nepetiwa, 'Au na etaunilimalima gimara na gekalaato Rupu Veagana pana lovoa,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

toma toitoi aorai mapana kalaa, ati gima kalakalana rupuna.' " 59 Na ira geria veroli-opakau kilara ati gekwapunato.

60 Ne Rupu Veaga velena kamuna wailarai erugaitito, ne Iesu erenagiato, netiwato, "Goi ati pono vega-gele? Eira na goi gerolimuna kilara rakavetaina?" 61 Na Iesu ati ekilakilato, e ati evega-gelerato. Gaurai Rupu Veaga velena kamuna na maerenagi-waiato, netiwato, "Goi Keriso, gevega-namaana Palaguna Natuna?" 62 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Talimana au ea! Gomi na Taunilimalima Natuna roe nea pio gitaa, Tiavu Palaguna gimana ripanai pene tanu, e kupa iloara atara na pene vogomai!"

63 Ne Rupu Veaga velena kamuna na gena rapuga eraleato, netiwato, "Rakagau gaurai talimara roe ata tavurana? 64 Palagu vega-rakavana kilana pogo kamonagia. Gomi rakagau nogotina?" Ira maparara gekilato, "Pene kwaregamo nea."

65 Ne reketa na gekainiuato, matana gekumu-gavurato, gerakavaleato, gevaikilaato, negetiwato, "Goi peroveta talimana, pe ono kilagia, rai na pekwarimu?" Ne vegitatago talimara na gegapiato, gimara na geapariato.

Petero na Iesu eopa-tagoato

Mataio 26:69-75; Luka 22:56-62; Ioane 18:15-18; 18:25-27

66 Petero roe voa numa kanana aonai, Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi vavinera ta eagoto. 67 Ia na Petero kalova na etunuawai egitaato, ne egita-gainagainaato, evaikilaato, netiwato, "Goi maki Iesu, Nasareta tauna, goti golouvowai, okwaruawai." 68 Na ia eveopa-tagoto, netiwato, "Au ati ripaku goi rakagau okilagiana," ne elakatito kana vanagina na, ne kokoloku ekogoto.

69 Vovetugunagi vavinena na maegitaato, ne vonai geruga-tagowai talimara evaikilarato, netiwato, "Talimana ta goi nea." 70 Petero maeveopa-tagoto. Ati lovana, ia laganai geruga-tagowai talimara na gevaikilaato, negetiwato, "Taunatauna, goi maki ia goti golakavowai talimamu ta, kwalana goi Galileia taumu." 71 Na Petero na evaikilarato, netiwato, "Aikina kinavagi, avaikila-taunataunamina, gomi na gokilagiana talimana au ati ripaku."

72 Kokoloku vega-ruala maekogoto, Petero na Iesu gena kila etugamagi-rawaliato, ekilato, "Kokoloku vega-rualana rogoti ere kogo aonai, goi vega-toitoi pono veopa-tago." Ne etagi-rakavarakavato.

Iesu Pilato wailanai

Mataio 27:1-2; 27:11-14; Luka 23:1-5; Ioane 18:28-38

15 1 Amoamo valiguvaliguna, Rupu Veaga velera kamura, Iuda velera, rova gevevega-ripagiawai talimara, e kaonsela talimara maparara na gevega-taunataunaato. Gaurai Iesu geligoligoato, gevaiagoato, Roma kavana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na Pilato geve veniato. 2 Pilato na erenagiato, netiwato, “Goi Iuda talimara
geria king pa?” Iesu na evega-geleato, netiwato, “Pa, okilagiana nea.” 3 Ne
Rupu Veaga velera kamura na Iesu geroliato, kila vogo gekilagirato. 4 Pilato na
maerenagi-waiato, netiwato, “Goi ati pono vega-gele? Ono gitaa, goi atamu ai
metau vogo gekilagirana.” 5 Na Iesu ati ekilakilato, gaurai Pilato eaovoaovoto.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato

Mataio 27:15-26; Luka 23:13-25; Ioane 18:38–19:16

6 Vanagivanagi Pasova velekwana tomanai Pilato na ira geria tipura
numanai etaluna, pia kilagia talimana ta, etugu-atiawai. 7 Volaganinai
talima ta arana Barabas, ia tipura numanai etaluwai talima reketa ria,
kwalana gegalamato aonai, talima ta gevagi-kwaregaato. 8 Ne gutuma
vonai gekoukouto talimara Pilato genogiato, ekalana vetaina mapene
kalaa. 9 Pilato na erenagirato, netiwato, “Gomi goririwana au na Iuda
talimami gemi vele ana tugu-atia pa?” 10 Ia ripana, Rupu Veaga velera
kamura geria velivu pakunai, Iesu ia gimanai getaoato.

11 Na Rupu Veaga velera kamura na taunilimalima aora geganirato,
Pilato na Barabas pene tugu-atia. 12 Ne Pilato na maerenagirato, netiwato,
“Na eIuda talimami gemi vele nogotina eraka ana kalagi-tiwaa?”

13 Ira geparalato, negetiwato, “Ono satauroa!” 14 Pilato na erenagirato,
netiwato, “Rakagau gaurai, raka kala rakavana ekalaato?” Na maparara
geparala-vigirageto, negetiwato, “Ono satauroa!” 15 Pilato gena ririwa
votaunilimalima gutuma aora pene vega-namara ularana, ia na Barabas
etugu-atiato, na Iesu gekwariato mulinai, evenirato pia satauroa.

Iesu gevegarevegare-agiato

Mataio 27:27-31; Ioane 19:2-3

16 Vetali talimara na Iesu gevaiagoato kavana gena numa aonai, ne
taukavara maparara gekea-koukourato. 17 Ne rapuga kalovakalovana
gevega-rogagiato, repana gauna gau vekalavekala gevatuato,
noowane kraon, ne Iesu repanai getao-kauato. 18 Ne gevega-namaato,
negetiwato, “Iuda geria King o, toma namana!” 19 Ne golo toki na
repana gekwariwai-kwariwaiawai, gekainiuato, getiutali-veniato,
gealiruputali-veni-opakauato. 20 Gevegarevegareagi-gatuato mulinai,
rapuga kalovakalovana gegaivagiato, gena rapuga taunatauna magevega-
rogagiato. Ne gevaiatiato pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato

Mataio 27:32-44; Luka 23:26-43; Ioane 19:17-27

21 Kureni talimana ta arana Simona, Alesanda e Rufas tamara, kuni
vanugana taa na evogomaiwai, vetali talimara na gelaunagiato Iesu gena
satauro ene vuaa.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Ne Iesu gevaiagoato kapu ta arana Gologota, ganina “Repa Gavana
Kapuna.” 23 Ne ira na vine nanuna, viti vega-keina mulagana arana muro
goti gekao-veviliato, geveniato, na ati eniuato.
24 Ne gesatauroato; gena rapuga pakurai kati ulana gekalaato, ne
gewarerato ira vekarawarai. 25 Amoamo oragauna taulavati kwapuna (9
koloko) kavanai gesatauroato. 26 Rakagau pakunai gesatauroato kilana
satauro atanai evetaina getaloato, “IUDA TALIMARA GERIA VELE.”
27 Lema talimara ruala maki Iesu ria gesatauroato, ta ripana kavanai,
ta kaulina kavanai. [28 Voanana Puka Veaga aonai getalo-kuneato
kilana evega-taunataunaato, netiwato, “Ia kala rakava talimara ria
geagi-kouato.”]
29 Gelaka-vanagiwai talimara na kila rakavara geveniawai, repara
gekwarakwararawai, negetiiwai, “Ei, goi okilato Rupu Veaga pono lovoa,
toma toitoi aorai mapono vega-ruga-waia notiwato! 30 Satauro kukuna na
ono mairigo, matotaumu ono vevega-maguli!”
31 Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara na
maki vekarawarai evetaina gevegarevegare-agiato, negetiwato, “Ia na
talima polura evega-magulirato, na matotauna ati evevega-magulina!
32 Keriso, Isaraela talimara geria vele, satauro na ewagumonamo ono
mairigo ai wailamai ai, pe paia vega-taunataunamu!” Iesu goti gesatauro-
kourato talimara ruala na maki gevaikila-rakavaato.

Iesu gena kwarega

Mataio 27:45-56; Luka 23:44-49; Ioane 19:28-30

33 Oragauna 12 koloko evegapiato aonai, tanopara maparana mukuna
na egapi-gavuato; mukuna emiato, pene ago, oragauna 3 koloko.
34 Oragauna 3 koloko kavanai Iesu elailaito, netiwato, “Eloi, eloi, lama
sabaktani?” ganina, “Au geku Palagu, au geku Palagu, rakagau gaurai
au poraokwaniku?” 35 Iesu laganai geruga-tagowai talimara reketa
gekamonagito, ne gekilato, “Iokamonagi, Elia ekeaana.” 36 Ne talima ta
erakato, nanu eromagiana gauna ta egapiato, vine nanuna vevokaina
aonai epia-raiato, toki ai ekwanu-kauato, ne etugu-rageato Iesu na ene
niua ulanana, netiwato, “Ita gitaa, Elia pene vogomai, penema gapi-rigoa
pa?” 37 Ne Iesu elailaito mulinai ekwaregato.
38 Ne Rupu Veaga aonai veaga iwavagi kovogana vega-gelogavuna
rapugana (ketin) evetovi-kavalugato, kava ruala, kukuna na pene verigo
kapulenai. 39 Roma vetali velena Iesu wailanai eruga-tagowai, gena lailai
ekamonagiato e raka ekwarega-tiwato egitaato, ne ekilato, “Taunatauna
vegata, etalima e Palagu Natuna!”
40 Garegare reketa maki gemoalewai, kiata rau ai gerugato, aorai
Maria, Magadala garena; e Maria, Teimiti keina e Iosepa tinara; e
Salome. 41 Galileiai egaregare Iesu mulinai gelakawai e ia vetugunagina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

geago-veniwai. Gare vogo ia ria Ierusalemai gemarageto garera maki vonai.

Iesu getoleato

Mataio 27:57-61; Luka 23:50-55; Ioane 19:38-42

42 Volavilavi velekwa pia kala-maavua, Tapati tomana rogoti ere gapia
aonai. 43 Iosepa, Arimatea vanuga na talimana, genugagi-rageawai
kaonsela aorai talimana ta, Palagu gena Basileia ealoawai talimana,
Pilato genai eagoto, ne enogi-namanamaato, Iesu tauniparana pene gapia
netiwato. 44 Pilato ekamonagito Iesu warau ekwaregato, nugana eketo-
vagito, gaurai vetali velena ekeaato, erenagiato, netiwato, "Taunatauna,
Iesu pekwarega pa?" 45 Ne vetali velena na Iesu gena kwarega evega-
taunataunaato vou, Iesu tauniparana Iosepa eveniato. 46 Voia mulinai
Iosepa na rapuga kulokulo namana ta evoiato, ne Iesu egapi-rigoato,
rapuga na ekumuato. Kala kapuna vatu kovoganai evetao-togaato
mulinai, vatu kamuna na vanagi ekule-gavuato. 47 Maria, Magadala
garena, e Maria, Iosepa tinana, na etaoato kapuna gegita-veakauato.

Iesu ekuliiti-waito

Mataio 28:1-8; Luka 24:1-12; Ioane 20:1-10

16 1 Tapati eaikito mulinai, Maria, Magadala garena, e Maria,
Teimiti tinana, e Salome mulamula maponana namana gevoiato,
pia ago, Iesu tauniparana pia rigaa ulanana. 2 Epetoma toma tovotovona
pa Sandei, amoamo garo kagena etugu-rageana nea, kalai geagoto. 3 Ne
matotaura gevegupuwai, negetiwato, "Rai na vovatupara kala gekou-
gavuagiato, gauna eneve kule-gerevagia?" 4 Na gepoe-agoto aonai,
vovatupara pakai emia-tagowai. 5 Ira kala kovogana aonai gelaka-togato,
malaga valigu ta gegitaato, ripa kavanai etanuto, gena rapuga kulokulo e
moga loki, gaurai nugara gegolugolu-rakavato.

6 Ia na evaikilarato, netiwato, "Ragai iokali, au ripaku gomi Iesu,
Nasareta tauna, gesatauroato talimana gotavuana. Ia pekuliiti-wai! Ia
enai aikina, getaoato kapuna iomai-gitaa. 7 Gaurai ioago, gena melo e
Petero pio vevega-ripara, nopiotiwa, 'Iesu pene kune Galileiai. Vonai vou
piove gitaa evaikilamito gelegelenai.' "

8 Ne vogare gelakatito kala aona na, kwalana nugara gegolugoluto
e tauniparara gepilupiluwai gaurai. Talima ta maki ati gevaikilaato,
kwalana gekalito.

Maria, Magadala garena, na Iesu egitaato

Mataio 28:9-10; Ioane 20:11-18

[9 Epetoma toma tovotovonai, elagani-mamamaawai, Iesu ekuliiti-
waito, ne Maria, Magadala garena, genai evevega-matagai-kuneto. Ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

genana palagu rakavara taulatoi kwapuna egui-atirato. 10 Ia eagoto, ne
Iesu mulinai gelakawai talimara geria aovitiviti e tagi aonai evararato.
11 Gekamonagito Iesu pemaguli, Maria na egitaato, na gena kila ati
gevega-taunataunaato.

Rauparai talima rualana Iesu gegitaato
Luka 24:13-35

12 Voia mulinai ira taura rulala kapu taai geagowai aonai,
Iesu geriai evevega-matagaito, na gitagitana eirauto. 13 Gaurai
taura ruala gewaikuleto, taukavara gevararato, na geria kila ati
gevega-taunataunaato.

Iesu gena melo geriai evevega-matagaito e ia na tiavu evenirato
Mataio 28:16-20; Luka 24:36-49; Ioane 20:19-23

14 Voia mulinai gena melo gagalana kwapuna geganiganiwai aonai,
geriai evevega-matagaito, egolorato, kwalana ati geria kamonagi
e geria ao gaoka-poro gaurai, kwalana kwarega na ekuliiti-waito
mulinai, gegitaato talimara geria kila ati gevega-taunataunarato. 15 Ne
evaikilarato, netiwato, “Iolakaa, tanopara mapararai Vali Namana
taunilimalima maparara wailarai pio vopatagia. 16 Rai na eVali Namana
pene vega-taunataunaa e bapatiso pene gapia talimana pene maguli, na
ati pene vega-taunataunaa talimana Palagu na rakava voina pene venia.
17 Gevega-taunataunana talimara evegailia kamura ria pia kwapuna: Ira
palagu rakava au araku ai pia gui-atira. Karo valigura irauiraurai pia
kila. 18 Gelema pia gapi-itira, kwarega garikira pia niura, na ati pia vega-
rakavara. Gimara viti talimara atarai pia tao-kaura, ne viti talimara pia
nama.”

Iesu Palagu na egapi-rageato kupai
Luka 24:50-53; Apostolo 1:9-11

19 Iesu Velekou na evaikilarato mulinai, Palagu na egapi-itiato, kupai
everageto, ne Palagu ripana kavanai etanu-talito. 20 Na Iesu gena melo
gelaka-lovolovoto, kapu mapararai geve vopatato. Velekou maki ira ria
geinagulu-kouwai, e geria kila evega-taunataunarawai vegailia kamurai.]

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

VALI NAMANA LUKA NA ETALOATO

Luka vega-matagaina kilara

Luka ia toketa talimana, ia maki talima gerevagina. Ia ati Iesu gena melo gagalana ruala (12) vekarawarai talimana ta, na ia Paulo goti gelaka-kouto talimana.

Luka na eVali Namana Teofilo gena etaloato. Etaloato rigolona gagala taulatoitoi (60) pene ago gagala taulatoitoi imaima (65) vekarawarai Iesu ekwaregato mulinai.

Luka gena ririwa kamuna Teofilo e Grik talimara e taunilimalima maparara maki pia ripa, Iesu Palagu na evega-taunataunaato, e talima nama iwavagina, e taunilimalima na Palagu gena vevega-maguli pia gapia ulanana eruga-porogirato, gaurai geria rakava evuarato, satauro ai ekwaregato, e Iesu geregana genaimo Palagu gena vevega-maguli taunilimalima na pia vaia.

Luka gena talotalo evetaina ewareato:

1. Iesu keina na pene ago evekamuto valina *(tenu 1:1–4:13)*
2. Iesu gena vetugunagi inagulura ekalarato valira *(tenu 4:14–21:38)*
3. Iesu gena vitiviti e gena kwarega valira *(tenu 22:1–23:56)*
4. Iesu gena kuliitiwai, e gena taunilimalima geriai ematagaito, e kupa vanuganai everageto valira *(tenu 24:1-53)*

Luka na Vali Namana etaloato Teofilo gena

1 [1]Vele talimamu Teofilo, goi atalo-venimuna. Taunilimalima vogo na Iesu na ekalarato kalara ita vepakarai gaura valira warau getalorato. [2]Tovotovonai taunilimalima matara na gegitarato gaura e gevopatagirato valira gelegelerai gevega-riparato. [3]Gaura pakurai au maki atugamagina, namana evetaina, Vele o, rakagau rakagau gewalato gaura veavugara patavu gitagitara, gaurai gewalato gelegelerai ama talorana goi gemu. [4]Gaurai ewagumona pono ripa, gevega-ripamuto kilara votaunatauna vegata.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ioane Bapatiso gena wala gekilagi-matagaiato

5 Heroda, Iudea tanoparana evele-agiawai laganinai, Rupu Veaga
velena ta etaluwai arana Sakaria, Abia gena kwalu talimana. Garawana
arana Elisapeta. Ia maki Aarona kalakalana, Rupu Veaga velena geria
kwalu garena. 6 Ira ruala maki kala rorirori talimara Palagu wailanai.
Velekou gena rova e vevega-nagi maparaparara gegapi-ragerawai maaora
maparara na maki. 7 Na ira ruala vou ati naturia, kwalana Elisapeta maki
egaerato, e ira ruala maki warauna gevelepara e logeapara-vagito.
8 Toma ta Sakaria gena rupu inagulura ekalarawai Palagu wailanai
Rupu Veaga aonai, kwalana gena kwalu geria toma pakunai. 9 Gaurai
Rupu Veaga velera geria kala gelegelenai Sakaria gevirigiato, mulamula
maponana namana pene kapua. Gaurai elaka-togato Velekou gena Rupu
Veaga aonai, 10 taunilimalima maparara mulimuli ai gerapaliwai aonai
mulamula ekapuato.
11 Aonai Velekou gena aneru ta ia genai ematagaito, mulamula
kovuna maponana patapatana veagana ripana kavanai eruga-tagowai.
12 Sakaria na egitaato aonai nugana epara-vagito e ekalito. 13 Na aneru
na evaikilaato, netiwato, “Sakaria, ragai pono kali, kwalana gemu
rapali Palagu na pekamonagia. Garawamu Elisapeta na natumu ta
pene gapia, pono araa, arana Ioane. 14 Goi pono verere, mapono verere,
taunilimalima vogona na maki ia gena wala pia verere-agia. 15 Kwalana
Velekou wailanai ia maki vele kamu iwavaginai pene mia. Ia maki
vine nanuna ati pene niua e niuniu gaura gaokara maki aikina vagi. Ia
tinana tinagenai roe voa, Veaga Palaguna na pene vonu. 16 Ia na Isaraela
talimara vogona pene vaiwaikulera Velekou, ira geria Palagu, genai.
17 Velekou wailanai pene laka Elia peroveta talimana gena kwalimu e
gena tiavu vetaina. Tama manatura ia na mapene vega-tanu-koukoura.
Karoverave talimarai maki pene vega-tanu-kulera, kala rorirori talimara
pia kilagira; ne ia na Velekou gena taunilimalima pene kala maavura.”
18 Sakaria na aneru evaikilaato, netiwato, “Au raka pana ripa-tiwa? Au
velepara vagi, garawaku maki logeapara vagi.”
19 Aneru na evega-geleato, netiwato, “Au Gaberiela, Palagu wailanai
arugana. Palagu na au petuguku, pana vaikilamu evali namana ea pana
varamu. 20 Na au geku kila ati ovega-taunataunaana gaurai, goi murumu
pene kapu, ati pono kilakila, pene ago ekila ganina peneve wala tomanai.
Akilagirana gaura geria lagani taunataunarai pia wala.”
21 Ekala ewalawai gaurai, taunilimalima gevealo-kavato geveroliveroliwai
rakagau gaurai Sakaria Rupu Veaga aonai warigi ekwaipo-gitato.
22 Elakatito aonai, ira ati evega-vegupurato, gaurai geripato, ia epoe-
karaleto, rakagau kwauta egitaato Rupu Veaga aonai. Gaurai ia gimanaimo
ira evega-riparato, ati ekilakilato, kwalana ia muruna ekaputo.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Sakaria gena votoma inagulura Rupu Veaga aonai gaura evega-
aikirato mulinai, ewaikuleto gena vanugai. 24 Voia mulinai ia garawana
Elisapeta warauna ekuviato, gaurai uve imaima numai etalu-veavugato.
25 Ekilato, "Velekou na penugagivitiku, evetaina au geku ai pekalagia.
Geku nugarage taunilimalima wailarai pegapi-pakaa."

Iesu gena wala aneru na ekilagiato

26 Elisapeta matinagena uve taula toitoi aonai, Palagu na aneru ta
arana Gaberiela etuguato vanuga ta Galileia aonai arana Nasareta.
27 Vavine ta vonai. Ia mataogavuna arana Iosepa, Davida gena kwalu.
Vovavine arana Maria. 28 Aneru ia genai eagoto, evaikilaato, "Maino goi
gemu ai, Velekou goi goti e gena vega-nama para goi gemu ai."
29 Maria na ekila ekamonagiato aona warigi evekwalavi-gitato,
etugamagito evega-nama ganina eerakagau. 30 Aonai aneru na
maevaikilaato, netiwato, "Maria, ragai pono kali, Palagu gena vega-nama
goi atamu ai petaoa. 31 Goi pono kuvia melo ta pono gapia, pono araa,
arana Iesu. 32 Ia arana peneve rage e pia kilagia Goloka Iwavagi Palaguna
Natuna. Palagu talutalu na king ai pene vega-agoa, ia kalakalana Davida
vetaina. 33 Ia Vele Taputapu ai pene ago, vele talutalu Iakobo petena
geria, gena Basileia ati pene aiki."
34 Maria na aneru evaikilaato, netiwato, "Eeraka pene wala-tiwa? Au
tau ta goti rogoti gara genokou."
35 Aneru na evega-geleato, netiwato, "Veaga Palaguna goi atamu ai
pene kwara, Palagu tiavuna na pene porogimu. Vovetainai goi gemu na
pene wala melona maveagana Palagu Natunai pia kilagia. 36 Pono ripa,
goi vavine kavamu Elisapeta, warauna pelogeapara vagi, na matinagena.
Ripamu, taunilimalima na gekilagiawai, ia kapakovago garena
negetiiwai, na etoma ia gena uve taula toitoi ea. 37 Kwalana Palagu gau
maparara kalakalara ripana."
38 Maria ekilato, "Au Velekou gena vetugunagi vavineku, pe pokilagia
vetainai geku ai pene wala." Ne aneru na eraokwaniato, elakato.

Maria Elisapeta genai eagoto

39 Oranaimo Maria ekuliitito, Iudea golo vanugana gautai elakato.
40 Vonai Sakaria gena numai everageto, Elisapeta evega-namaato.
41 Elisapeta na Maria gena vega-nama kilana ekamonagiato natuna ia
tinagenai ekalavo-kalavoto, aonai Elisapeta Veaga Palaguna na evega-
vonuato, mamina egapiato. 42 Ne ekila-kamukamuto, netiwato, "Vavine
maparara aorai Palagu gena vega-nama goi atamu ai kamu iwavagi, e
pono gapia melona atanai maki! 43 Na au geku nama rakagau gaurai
Velekou tinana au geku ai pevogomai? 44 Gemu vega-nama kilana
pakamonagia aonai, natuku tinageku ai everererena gaurai ekalavona.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

45 Goi overerena, kwalana ovega-taunataunato, Velekou gena kila pene
vuvuka notiwato."

Maria gena verere marina

46 Ne Maria ekilato,
"Au aoku na Velekou evega-rageana.
47 Au palaguku na maki au evega-magulikuna
Palaguna everere-veniana,
48 kwalana au, gena vetugunagi vavinena,
geku talu lealeai roe tugamagi-tagokuna!
Ewagumona, pene ago, gulu maparara
Palagu gena vega-nama au ataku ai nepiatiwa,
49 kwalana kala kamu iwavagira
Tiavu Palaguna na au geku ai pekalara.
Ia arana veaga.
50 Gena vetuga ia kalina na gekalina
talimara atarai pene taoa,
pene ago gulu maparara aorai.
51 Ia gimana egapi-itirato tiavuna na
veagi talimara eako-lovolovorato.
52 Ia na vele kamura geria tanutanu
kapura na eroli-piarigorato,
na ati gevega-agirana talimara egapi-itirato.
53 Vito talimara maki gau namara na evega-vonurato,
na rinaga talimara ia na gimara kovagora etugu-waikulerato.
54 Gena kilagavu ita tupura e gatara Isaraela talimara
geriai ati etugamagi-lekwalekwarato,
e ia evogomaito gena vetugunagi talimara
Isaraela pene veakavara ulanana,
55 kalakalara ekilagavu-venirato gelegelena.
Aperaamo makalakalana
pene vetuga-vanagivanagira, netiwato."
56 Maria vonai Elisapeta goti uve toitoi getalu-agirato. Mulinai gena
vanugai ewaikule-waito.

Ioane Bapatiso ewalato

57 Elisapeta gena gapi tomana warau ekwarato gaurai, melo ta egapiato.
58 Ne lagana talimara e gena talimana valina gekamonagiato ia ria
geverere-koukouto, kwalana Velekou gena vetuga kamu ia genai ewalato
gaurai.
59 Toma vega-taula vativatinai melo tauniparana kopina kiata pia
voro-vagia ulanana getanu-kouto. Votoma maki arana pia keaa Sakaria,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tamana arana pia kea-vanagia negetiwato. 60 Na tinana ati eririwato
gaurai ekilato, “Aikina! Ia arana Ioane.” 61 Ira gekilato, “Na goi na pamili
aonai neara aikina!” 62 Aonai irana melo tamana gimaraimo gerenagiato,
melo arana rai nepiatiwa. 63 Sakaria na talotalo gauna eririwaato,
ekilagiato, geveniato, gaunai evetaina etaloato, “Ia arana Ioane.” Aonai
maparara gevevega-kalito. 64 Vonai vou muruna evekala-pakato, maena
maki evelugato, ne ekilakilato Palagu evega-namaato.
65 Aonai lagana talimara maparara gevevega-kalito vokala valina Iudea
golo vanugara maparara aorai eraka-lovolovoto. 66 Valina gekamonagiato
talimara maparara na getugamagiato, gekilato, “Emelo rakavetaina?”
Kwalana Velekou gimana tiavuna ia atanai.

Sakaria gena mari

67 Ioane tamana Sakaria Veaga Palaguna na evega-vonuato, gaurai
Palagu gena kila evega-matagaiato, netiwato,
68 “Velekou, Isaraela talimara
geria Palagu, ita vega-namaa,
kwalana ia gena kwalu talimara evogomai-veniarato
pene voi-waikulera e pene vega-magulira ularana.
69 Vevega-maguli talimana matiavuna goti etuguato ita gera,
ia gena vetugunagi talimana Davida kalakalana.
70 Ekilagavu ia gena peroveta talimara veagara na
rauvagi gekilagi-matagaiato:
71 Ita ia na ekilagi-gavurato,
gevekuku-venirana e geparu-venirana talimara
gimara na pene vega-magulira netiwato.
72 Ekilato maki, ita tupura gatara pene vetugara,
e gena kilagavu veagana ati pene tugamagi-lekwalekwaa.
73 Ia na ita kalakalara Aperaamo ekilagavu-veniato,
74 netiwato, gevekuku-venirana talimara
gimara na pene vaimagulira.
Gaurai vetugunagina pita ago-venia, ati kalira.
75 Wailanai pita laka maveagara e mararirorira maki
gera maguli tomara mapararai.
76 Natuku o, goi maki Goloka Iwavagi Palaguna
gena peroveta talimanai pia kilagimu,
kwalana pono laka-kune Velekou gena raupara
pono kala-maavua ulanana.
77 Gena kwalu talimara pono vega-ripara,
ia na geria rakava pene tugamagi-piatogara
e pene vega-magulira.
78 Kwalana ita gera Palagu gena vetuga kamu ita gerai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Garo eragena maekana vetaina vevega-maguli ita atarai pene mia.
79 Ne mukunai e kwarega aonai getaluna talimara
maeka na pene rala-talira,
maino rauparanai pene vaira."
80 Ioane ekamuto mapalaguna e matiligana. Tanoleanai etaluwai, pene ago Isaraela talimara geriai ematagaito tomana.

Iesu gena wala
Mataio 1:18-25

2 1 Volaganinai Kaisara Augusto, Roma geria vele, na gena kilakila etuguato, tanopara talimara maparara arara pia talora, tentiti (census) pia gapia. 2 Tentiti tovotovona voa, Kurinio na Siria evele-agiawai laganinai gegapiato. 3 Gaura pakurai taunilimalima maparara arara talotalora ularana kwapurakwapura geria vanuga taunataunarai gewaikuleto.
4 Iosepa maki elakato. Nasareta, Galileia kavana vanugana taa na, Betelehemai eagoto, Iudea kavana vanugana ta, Davida gena vanuga. Vonai eagoto, kwalana ia Davida gena kwalu talimana. 5 Vonai arana pia taloa ulanana, ia tao-gavuna Maria goti geagoto. Ia matinagena. 6 Ira ruala vonai getaluwai aonai, gena gapi tomana ekwarato. 7 Ia egapito, natuna kunena maru, rapuga na ekumuato, polomakau garia ganigani tapilana aonai evega-maoko-rigoato, kwalana wariwari talimara geria numa gevonuto gaurai.

Mamoe gitatagora talimara aneru ria

8 Vokapu ai mamoe gegita-tagorawai talimara reketa uraurai getaluwai, pogi airana geria mamoe gegita-tagorawai. 9 Aonai Velekou na aneru ta ira geriai ekwarato, Velekou maekana na ewae-talirato; gekali-rakavato, 10 na aneru na evaikilarato, netiwato, "Ragai pio kali! Vali Namana au na pavuamaia gomi gemi, taunilimalima maparara pene vega-vererera valina. 11 Etoma Davida na vanugai gemi vevega-maguli Velena pewala, Keriso Velekou! 12 Vegailiana evetaina, melo ralarala pio rawalia polomakau geria ganigani tapilana aonai emaoko-tagona, rapuga na pege kumua."
13 Ne veganamo kupa anerura gutuma eaneru kwapuna ria gegoto-kwarato, Palagu gevega-namaato, negetiwato,
14 "Kupa atagaina raimoraimonai Palagu pia vega-ragea,
e tanoparai maino ia na eao-namarana talimara na pia gapia!"
15 Aneru maparara na geraokwanirato, kupai gewaikuleto mulinai, mamoe gitatagora talimara gekila-kouto, negetiwato, "Ita Betelehemai ita ago, Velekou na pevega-ripara gauna itave gitaa."
16 Gaurai gelakato, Maria e Iosepa gerawalirato, melo keina maki polomakau garia ganigani tapilana aonai maokotagonai gerawaliato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Melo gegitaato, aneru na gevega-riparato vetainai valina
gevaravaragiato. 18 Na gekamonagito talimara maparara mamoe gegita-
tagorawai talimara geria kila na nugara evega-keto-vagirato. 19 Maria
na vokilara maparara aonai etaorato e etugamagirawai. 20 Mamoe
gegita-tagorawai talimara gewaikuleto, Palagu gevega-rageato, e gevega-
namaato, kwalana gekamonagirato e gegitarato gaura taunatauna, aneru
na ira evega-riparato gelegelenai.

Iesu gearaato

21 Toma taula vativatinai, melo tauniparana kopina kiata pia voro-vagia
tomanai, ia gearaato arana, Iesu. Tinana na rogoti ekuviagia aonai, aneru
na ekilagiato arana gekeaato.

Iesu Rupu Veaganai gevega-matagaito

22 Melo ewalato toma gagala vativati (40) mulirai, ira geria vekala-
aleva tomana ekwarato, Mose gena rova na ekilagiana gelegelenai.
Gaurai Iosepa e Maria na Iesu Ierusalemai gelakagiato, Velekou wailanai
pia vega-matagaia ulanana. 23 Kwalana Velekou gena rova na ekilagiana,
"Malita melora maparara veaga Velekou gena." 24 Velekou gena rova
gelegelena veveni gaura pia veni negetiwato, pune natura ruala.
25 Talima ta Ierusalemai etaluwai, arana Simeona. Ia kala rorirori
talimana e Palagu gena rova ekwalanarawai talimana. Ia na Isaraela
gena vevega-maguli ealo-tagoawai e Veaga Palaguna na evega-vonuato.
26 Veaga Palaguna na maki evaikilaato, netiwato, ia ati pene kwarega,
Keriso (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana), pene gitaa
vou. 27 Veaga Palaguna na Rupu Veaga aonai Simeona evaitogaato vou,
Iesu tamana e tinana na gevaitogaato, rova na ekilagiana kalana pia
kalaa ulanana. 28 Gaurai Simeona na melo egapiato, epaniato, Palagu
evega-namaato, netiwato,

29 "Velekou, gemu vetugunagi talimana
ewagumona vou pono tugu-piatogaku
mamainoku pana laka
gemu kilagavu gelegelenai.
30 Warauna gemu vevega-maguli tiavuna mataku na pama gitaa,
31 goi na okala-maavurato taunilimalimara maparara wailarai.
32 Maeka ea, ati Iuda talimara vega-maekagira,
e goi gemu kwalu Isaraela vega-ragera ulanana."

33 Melo tamana e tinana na Simeona gena kila gekamonagiato,
gevevega-kalito. 34 Ne Simeona na ira ruala evega-namarato, Maria
evaikilaato, netiwato, "Emelo na, Isaraela talimara gutuma vega-ketora
e vega-kuliitirai pene ago. Ia vegailia ta Palagu genana, taunilimalima
gutuma na pia kilagi-piatogaa, 35 votaunilimalima vetaira aora veavugara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gaura maparara piave matagai. Goi, Maria, maki vitiviti ati keikeina pono rawalia, noowane nugamu garakauna kativana pia kwanua vitina vetaina."

36 Vonai peroveta garena ta arana Ana. Ia Panuela natuna, Asere gena kwalu garena. Ia evegarawato, rigolo taulatoi kwapuna garawana goti getaluto, 37 ne ewaputo, rigolo gagala taula vativati e vativati (84) etaluagirato, warauna elogeaparato. Rupu Veaga ati eraokwaniawai, pogi, lagani Palagu ealiruputali-veniawai, erapaliwai e evokawai. 38 Voora kianai ia maki ekwarato, aonai Palagu evega-namaato, Ierusalema vaimagulina gealoawai talimara wailarai emelo valina evaravaragiato.

Nasaretai gewaikuleto

39 Iosepa e Maria Velekou na rova ekilagirato kalara maparara gekalarato mulinai, Galileiai gewaikuleto, geria vanuga Nasaretai. 40 Emelo ekamuto makwalimuna maki; Palagu gena aoneka na evonuvonu-rageto e gena vega-nama kamu ia atanai.

Iesu Rupu Veaga aonai

41 Rigolo mapararai Iesu tamana e tinana Ierusalemai gelakawai, Pasova velekwana ulanana. (Iuda talimara kwarega aneruna na elakavanagirato, ati evagirato velekwana). 42 Iesu rigolona gagalana ruala egapiato matamana e matinana velekwa ulanana gelakato, gekalawai vetaina. 43 Velekwa eaikito mulinai, gewaikule-waito geria vanugai, na ira ati riparia, Iesu Ierusalemai geraokwaniato. 44 Ira geria tugamagi Iesu ira ria. Toma kwapuna gelakagiato mulinai, walakavaria e gataria aorai getavuawai. 45 Gevetavuto aonai ati gerawaliato, gaurai gewaikulewaito Ierusalemai. Iesu tavutavuna ulanana. 46 Toma toitoi mulinai, Iesu gerawaliato Rupu Veaga aonai Iuda talimara geria vevega-ripa talimara ria. Palagu gena kila gekilagirawai, e ekamonagirawai e vokila ganina rakagau, everenagi-agirawai. 47 Maparara Iesu gena verenagi e vegagele kilara gekamonagirato, gevevega-kali-rakavato. 48 Iesu tamana e tinana na enai gerawaliato aonai, nugara gepale-vagito, gaurai tinana na evaikilaato, netiwato, "Natuku, rakagau gaurai evetaina pokalamai? Goi tamamu e au goi pakumu ai rauparamai maki pege vekou, raka pomiatiwa napagatiwa."

49 Iesu na evakilarato, "Rakagau gaurai au gotavukuna? Gomi ati ripami, au tamaku gena numai?" 50 Na ira ati ripara, rakagau gaurai Iesu evetaina evega-geleto.

51 Voia mulinai Iesu matamana e matinana Nasaretai gewaikule-waito. Geria kila maparara ekamonagirato e, ekala-venirato. Egaura gewalato maparara Maria aonai etaorato etugamagi-tagorawai. 52 Iesu ekoloato maaonekana maki, Palagu e taunilimalima na maki geririwaawai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ioane Bapatiso evopatato
Mataio 3:1-12; Mareko 1:2-8; Ioane 1:19-28

3 1 Tiberia Kaisara, Roma geria vele, rigolo gagalana imaima (15)
evele-agirato aonai Pontio Pilato, ia Iudea geria Kavana, Heroda,
ia Galileia velena, tarina Filipo, ia Iturea e Trakoniti kapura geria vele,
Lisania, ia Abilene velena. 2 Anas e Kaiapa ira Rupu Veaga velera kamura.
Volaganinai Palagu na Ioane Sakaria evaikilaato tanoleanai. 3 Aonai
Ioane Ioridana waina kapura mapararai elakalakawai, evopatawai,
taunilimalima geria rakava aora na pia vetugamagiwai e pia laka-
waikule Palagu genai, e bapatiso pia gapia, Palagu na geria rakava pene
tugamagi-piatogara ularana. 4 Isaia, peroveta talimana, gena pukai
etaloato gelegelenai, netiwato,

"Talima ta tanoleanai ekeana, netina,
'Velekou gena raupara ioalevaa,
gena vogomai rauparana iovega-roriroria.
5 Poga maparara pene vega-vonura,
golo kamura e gologolo keira
maparara pene kala gelegelera.
Raupara teetetera maparara pio vega-roriroria,
raupara ropuropura maki pio vega-vonura.
6 Aonai taunilimalima maparara na
Palagu gena vevega-maguli pia gitaa!' "

7 Taunilimalima gutuma Ioane genai geagoto, pene bapatisora ulanana.
Na Ioane na evaikilarato, netiwato, "Gomi warowaro natura, rai na
pevaikilami, Palagu gena Kota kamuna tomana genana pio kali-maguli?
8 Gemi rakava na pio vetugamagiwai, ne gemi maguli ai vuavua namara
pio vega-walara, e ragai pio kila, 'Aperaamo ai tamamai, (pe Palagu
na pene gapi-ragemi).' Kwalana pio ripa, Palagu matiavuna, Aperaamo
natuna evatu geriana pene vega-walara! 9 Giro gautupu kwalarai warau
pege taora; gaura pakurai vuavua namara ati gevega-walarana gautupura
maparara pia patira, kalovai pia pia-ragera."

10 Tanukou talimara na Ioane gerenagiato, negetiwato, "Na ai
rakagau paia kala?" 11 Ia na evega-gelerato, netiwato, "Gomi raira gemi
rogagirogagi gaura rualana genai, taarana ati gena talimana pio venia, e
magana ganigani talimana maki vovetaina pene kala."

12 Takiti koko talimara maki bapatiso pia gapi ulanana Ioane genai
geagoto, gerenagiato, negetiwato, "Vevega-ripa talimamu o, ai raka paia
kala-tiwa?" 13 Ia na evega-gelerato, netiwato, "Rova ekilana rorinaimo pio
koko."

14 Vetali talimara na maki gerenagiato, negetiwato, "Ai maki raka paia
kala-tiwa?" Ia na evega-gelerato, netiwato, "Talima geria moni ragai pio

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

verarira e ragai pio vaikila-rakavara. Gomi voimi pakurai maki ragai pio munemune."

15 Taunilimalima aorai evetaina getugamagito, "Etalima e Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana) pa," negetiwato.
16 Aonai Ioane na maparara evaikilarato, netiwato, "Au na gomi nanu na abapatisomina, na talima ta pene vogomai, ia gena tiavu na au geku tiavu evanagiana. Au ati gelegele ia gena tamaka walona pana lugaa. Ia na Veaga Palaguna e kalova na pene bapatisomi. 17 Ia gimanai aleva-aleva gauna, vuiti momona e vuiti ganina genana pene aleva-gitagitara ulanana. Vuiti taokouna numanai pene tao-koua, na vuiti momona vou pene kapua ati eputena kalovanai."

18 Ioane na ekilakila e makila reketa aora na Palagu Valina Namana taunilimalima geria evopatagirato, e enogirato, geria rakava aora na pia vetugamagiwai. 19 Ioane na Heroda, Galileia velena, maki ekilagi-rakavaato, kwalana ia kakana Filipo garawana etavarariato, e kala rakavara vogovagi ekalarato gaura pakurai. 20 Heroda na vorakava maparara atarai ta maetao-kauato, Ioane tipura numanai ekana-gavuato.

Ioane na Iesu ebapatisoato
Mataio 3:13-17; Mareko 1:9-11

21 Taunilimalima maparara Ioane na ebapatisorawai aonai, Iesu maki ebapatisoato. Ne Iesu erapaliwai aonai, kupa evekala-pakato. 22 Veaga Palaguna ema rigoto ia atanai, noo pune vetaina. Karo ta kupa na ekea-rigoto, netiwato, "Goi au Natuku, warigi aulamagi-gitamuna; goi na au maki ovega-vererekuna."

Iesu kalakalana arara
Mataio 1:1-17

23 Iesu gena inagulu tovotovona etinaato aonai, ia rigolona gagala toitoi (30). Taunilimalima na gekilagiawai ia Iosepa natuna. Kalakalana ea: Iosepa ia Heli natuna, 24 Heli ia Matat natuna, Matat ia Levi natuna. Levi ia Melki natuna, Melki ia Ianai natuna. Ianai ia Iosepa natuna. 25 Iosepa ia Matatia natuna, Matatia ia Amosa natuna, Amosa ia Nahum natuna, Nahum ia Eseli natuna, Eseli ia Nagai natuna. 26 Nagai ia Mahat natuna, Mahat ia Matatia natuna. Matatia ia Semein natuna, Semein ia Ioseka natuna, Ioseka ia Ioda natuna. 27 Ioda ia Ioanan natuna, Ioanan ia Resa natuna, Resa ia Serubabele natuna. Serubabele ia Sealtiele natuna. Sealtiele ia Neri natuna. 28 Neri ia Melki natuna. Melki ia Adi natuna. Adi ia Kosam natuna. Kosam ia Elmadam natuna. Elmadam ia Ere natuna. 29 Ere ia Iosua natuna. Iosua ia Eliesere natuna. Eliesere ia Iorim natuna. Iorim ia Matat natuna, Matat ia Levi natuna. 30 Levi, ia Simeona natuna. Simeona ia Iuda natuna. Iuda ia Iosepa natuna, Iosepa ia Ionam natuna, Ionam ia Eliakim

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

natuna. 31 Eliakim ia Melea natuna, Melea ia Mena natuna, Mena ia Matata
natuna, Matata ia Natan natuna, Natan ia Davida natuna. 32 Davida ia Iese
natuna, Iese ia Obed natuna, Obed ia Boas natuna, Boas ia Salmon natuna,
Salmon ia Nasona natuna. 33 Nasona ia Aminadab natuna, Aminadab ia
Admin natuna, Admin ia Areni natuna, Areni ia Hesron natuna, Hesron
ia Perese natuna, Perese ia Iuda natuna. 34 Iuda ia Iakobo natuna, Iakobo
ia Isaako natuna, Isaako ia Aperaamo natuna, Aperaamo ia Tera natuna,
Tera ia Nahoro natuna. 35 Nahoro ia Serug natuna, Serug ia Reu natuna,
Reu ia Peleg natuna, Peleg ia Ebere natuna, Ebere ia Sela natuna. 36 Sela
ia Kainana natuna, Kainana ia Afasada natuna, Afasada ia Sem natuna,
Sem ia Noa Natuna, Noa ia Lameka natuna. 37 Lameka ia Metusela natuna,
Metusela ia Enoka natuna, Enoka ia Iared natuna, Iared ia Mahalalel
natuna, Mahalalel ia Kainana natuna. 38 Kainana ia Enos natuna, Enos ia
Seta natuna, Seta ia Adamu natuna, Adamu ia Palagu natuna.

Satani na Iesu ekalatovoato

Mataio 4:1-11; Mareko 1:12-13

4 1 Iesu Ioridana wainai Veaga Palaguna na evega-vonuato mulinai,
ewaikule-waito, tanoleanai Veaga Palaguna na evaiagoato. 2 Vonai
toma e pogi gagala vativati (40) Tiapolo na ekalatovoawai. Votoma
maparara aorai ia ati eganiganiwai, gaura pakurai votoma geaikito
mulirai ia evito-rakavaato.

3 Tiapolo na ia evaikilaato, netiwato, “Pene goi Palagu Natuna genai,
evatu ono vaikilaa, pene gauganigani.” 4 Na Iesu na evega-geleato,
netiwato, “Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, ‘Taunilimalima ati
gauganigani namo pia maguli.’ ”

5 Aonai Tiapolo na Iesu evairageato golo ta kukunai tanopara basileiara
maparara veganamo evega-gitaato. 6 Tiapolo na evaikilaato, “Au na tiavu
pana venimu, egaura maparara pono gita-tagora, aramu maki pene
kamu. Egaura maparara au geku, gaurai au na aririwaana talimana pana
venia. 7 Pene goi na au pono aliruputali-veniku genai, egaura maparara
pono gapira goi gemu.”

8 Na Iesu na evega-geleato, netiwato, “Puka Veaga aonai evetaina
getaloato, ‘Velekou, goi gemu Palagu pono aliruputali-venia, iamo
geregana vetugunagina pono kalaa!’ ”

9 Ne Tiapolo na Ierusalemai evaiagoato, Rupu Veaga kukunai evega-
rugakauato, evaikilaato, “Pene goi Palagu natuna, eanana ono puri-rigo,
10 kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, ‘Palagu na gena aneru
pene vaikilara, goi pia malamu.’ 11 Maekilagiana maki, ‘Aneru na pia
gopemu, pia gapi-itimu, irauna gagemu vatu ai oputu-kauana.’ ”

12 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Puka Veaga aonai maki ekilagiana,
‘Velekou goi gemu Palagu, ragai pono kalatovoa.’ ”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Tiapolo gena vekalatovo kalara maparara evega-aikirato, ia
eraokwaniato, pene ago toma ta.

Iesu gena inagulu etinaato Galileiai
Mataio 4:1-11; Mareko 1:14-15

14 Iesu maewaikuleto Galileiai, Veaga Palaguna tiavuna maki ia ria. Ia
valina Galileia tanona aonai gepia-lovolovoato. 15 Iesu ira geria rupu aorai
evevega-ripawai, maparara na gevega-rageato.

Nasareta talimara na Iesu ati gegapi-rageato
Mataio 13:53-58; Mareko 6:1-6

16 Ne Iesu Nasaretai elakato. Ia ekamuto vanugana. Vanagivanagi
ekalawai kalana Tapati tomarai ia rupu ai elakawai. Puka Veaga pene
agia ulanana erugaitito aonai, 17 Isaia peroveta talimana gena puka rupu
gitatagona talimanana Iesu eveniato, ia na ekule-pakaato, pene agia
kapuna erawaliato, eagiato, evetaina ekilana,

18 "Velekou Palaguna au geku ai ea,
kwalana ia na au eporogikuto,
e evirigikuto, Vali namana lealea
talimara geriai pana vopatagia.
Etugukuto, eligorato talimara geriai
Palagu na geligorato talimara
elugarato valina pana varavaragia ulanana,
e mata-kele talimara matara pia alira.
Gevega-rakavarana talimara pana vega-magulira,
19 e Velekou na taunilimalima pene vega-magulira
laganina pana vopatagia."

20 Aonai Iesu na Puka ekou-gavuato, rupu gitatagona talimana
eveni-waikuleato, ne etanu-talito. Rupu aonai talima maparara na ia
gegita-kalakalaato. 21 Iesu na evopata-venirato, netiwato, "E kilakila pogo
kamonagia kilana etoma pevuvuka."

22 Ne maparara na gevega-namaato e gevega-rageato, kwalana kila
namaramo ekilagirato. Gaura pakurai, ira matotaura geverenagito,
negetiwato, "Ia e Iosepa natuna pa?"

23 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Au ripaku gomi na evegavutina
kilana au pio varaku, nopiotiwa, 'Toketa talimamu, matotaumu
pono vevega-maguli! Kaperanaumai okalarato kalara valira gama
kamonagirato, pe enai gemu vanuga kwalanai maki pono kala.' "
24 Avaikila-taunataunamina, peroveta talimana gena vanuga kwalanai
ati pia gapi-ragea. 25 Eia maki pio kamonagia: Taunatauna, Elia laganinai
wapu vogovagi Isaraelai getaluwai. Rigolo toitoi e uve taula toitoi aorai
gura ati eketowai, tanopara maparana erogeato. 26 Na Isaraela wapura

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

geriai Palagu na Elia ati etuguato. Kapu gerevagina vanugana ta arana
Sarefata, Sidona tanoparanai, wapu ta genai etuguato. 27Elisa, peroveta
talimana, laganinai lepera talimara vogovagi Isaraelai getaluwai,
na ta vagi ati evega-namaato, Naaman, Siria talimanamo geregana
evega-namaato.
28Rupu ai getanu-kouto talimara maparara na vokila gekamonagiato,
geparu-rakavato. 29Gaurai gekuliitito, Iesu vanuga aona na gerolo-
atiato, geria vanuga gekiniato golona kavata ropa-kareketo voanana pia
pia-rigoa negetiwato. 30Na Iesu ira nuganugara na elaka-gerevagito, ne
elakato.

Iesu na palagu rakavana egui-atiato
Mareko 1:21-28

31Iesu Kaperanauma, Galileia vanugana taai, everigoto. Tapati
tomanai evevega-ripato. 32Ia gena vevega-ripa kilara taunilimalimana
gekamonagirato, gevevega-kaliagirato, kwalana gena kilakila matiavura.
33Rupu aonai palagu rakavana eporogiato talimana ta etanu-tagowai.
Ia ekogo-lailaito, netiwato, 34"Iesu, Nasareta talimamu o, rakagau ono
kala ai gemai notina? Goi ai ono vega-rakavamai ulanana povogomai pa?
Au ripaku, goi Palagu gena Veaga Talimamu."
35Iesu na ekila-waiato, netiwato, "Kulumu, ia aona na ono laka-paka!"
Gaurai palagu rakavana ia tano ai taunilimalima wailarai erara-taliato,
ia aona na elaka-piatito, ia mako ta ati erawaliato.
36Na Taunilimalima maparara gevevega-kalito, ira matotaura
gevevaikilato, negetiwato, "Eerakagau ekilagiana? Matiavuna e
makwalimuna na palagu rakava evaikalarana, gelaka-piatina!" 37Ne Iesu
valina kapu maparaparanai eraka-lovolovoto.

Iesu na Simona gena tegama evega-namaato
Mataio 8:14-15; Mareko 1:29-31

38Iesu rupu eraokwaniato, Simona na numai elakato. Simona gena
tegama garena evitiato, tauniparana etiavu-rakavato; gaurai Iesu
genogiato pene veakavaa. 39Iesu eagoto vogare laganai eruga-talito,
viti ekila-waiato, ne viti eaikito. Gare na veganamo etanuitito, ne ira
egupurato.

Viti talimara vogo Iesu na evega-namarato
Mataio 8:16-17; Mareko 1:32-34

40Garo everigoawai aonai, taunilimalima na viti irauirau talimara
maparara Iesu genai gevaiagorato. Ia gimana ira kwapurakwapura atarai
etao-kauawai evega-namarawai. 41Palagu rakavara maki taunilimalima
vogo aora na gelaka-piatito, ne palagu rakavara gekogoto, negetiwato, "Goi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu Natuna!" Na Iesu na evaikilarato ragai pia kilakila, kwalana ira riparia Iesu ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana).

Iesu rupu aorai evopatawai
Mareko 1:35-39

42 Elaganiato, Iesu etogaitito, kapu pakanai elakato. Taunilimalima na
getavuawai, geverawaliato, gegapi-gaugauato ati geririwato ia na ira pene
raokwanira. 43 Na Iesu na evaikilarato, netiwato, "Au vanuga irauirau ai
maki pana vopata, Palagu gena Basileia valina namana pana varavaragia,
kwalana au Palagu na etugukuto ganina voa."
44 Ne Iudea aonai rupu mapararai evopatawai.

Iesu gena melo ekearato
Mataio 4:18-22; Mareko 1:16-20

5 1 Toma ta Iesu Genesareta kovuna pipinai eruga-tagowai,
taunilimalima na geruga-makeato, Palagu gena kila pia kamonagia
ulanana. 2 Ia na gati ruala egitarato, taitari ai gegapitoma-ragerato; vetavu
talimara na geraokwanirato, ira geria leke gealevarawai. 3 Na Iesu vogati
gautai eragekauto, Simona gena gati. Ia na Simona evaikilato, gati kiata
pene rokoati-lagia nanu ai. Ia gati ai etanu-talito, gutuma evega-riparawai.
4 Ekilakila-gatuto mulinai, ia na Simona evaikilaato, netiwato, "Gemi
gati ropu ai ioago-agira, pe gemi leke pio piara, magani piatoga."
5 Simona na evega-geleato, netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, ai paga
vekwalavi lagani, magani ta vagi ati paga rawalia, na gemu kila pakunai
leke ana piara." 6 Ne gepiarato, magani vogo galagala vagi getogato,
geria leke maki roli geveraleto. 7 Vovetaina gaurai taukavaria gati gautai
gelaorato, pia vogomai, ira pia veakavara ulanana. Gevogomaito, gati
ruala voa gevega-vonurato, roli gepuluwai.
8 Simona Petero na vokala ewalato gauna egitaato, ne Iesu gagena
kwalanai etiu-talito evaikilaato, netiwato, "Velekou, ono laka-paka au
gekuna, au galama talimaku." 9 Kwalana ia mataukavana maparara
gevevega-kali-rakavato, magani vogo vavagina gelekerato gaurai.
10 Simona goti gevetavukouto talimara maki Teimiti e Ioane, Tepetaio
natuna gevevega-kali-rakavato. Iesu na Simona evaikilaato, netiwato,
"Ragai pono kali, ewagumona vegata pene ago goi taunilimalima
vetavurai pono ago." 11 Ne gati gau ruala taitari ai gegoli-ragerato, geria
gau maparara geraokwanirato, Iesu mulinai gelakakauto.

Iesu na lepera talimana evega-namaato
Mataio 8:1-4; Mareko 1:40-45

12 Toma ta Iesu vanuga gauta aonai, vonai talima ta kopina maparana
lepera na evaiato. Ia na Iesu egitaato, wailanai evetiu-talito enogiato, netiwato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Velekou, pene oririwana genai, taunatauna pono kala-alevaku e pono vega-namaku ripa." 13 Iesu gimana etugu-agoato, viti talimana enapa-kaulagiato, evaikilaato, "Arириwana, ono nama!" veganamo lepera eaikito.

14 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Talima ta ragai pono vega-ripaa." Maevaikilaato, "Ono laka, Rupu Veaga velena na pene gitamu, e vealeva vega-namana gaura Mose na ekilagirato gelegelenai pono venia, pe taunilimalima pia ripa, goi ponama."

15 Na Iesu valina warauna taunilimalima na gekilagi-lovolovaato, taunilimalima gutuma para gelaka-kavito, ia gena kila pia kamonagira e geria viti vega-namara ularana. 16 Ne Iesu elakato kapu gerevaginai everapaliwai.

Iesu na galama ekila-wairato
Mataio 9:1-8; Mareko 2:1-12

17 Toma ta Iesu evevega-ripawai aonai, Parisea talimara e rova gevevega-ripagirawai talimara Galileia e Iudea vanugara maparara na, e Ierusalema na gevogomaito, ia laganai getanu-talito. Palagu gena tiavu Iesu genai evega-matagaiato, viti talimara pene vega-namara ulanana. 18 Talima reketa na tiutiu talimana ta gile ai gevuaato. Numa aonai pia lakagi-togaa rauparana getavuawai, Iesu wailanai pia tao-talia ulanana. 19 Na gutuma kamu vagi pakurai, laka-toga rauparana everauleato. Gaurai tiutiu talimana magilena numa kininai gevua-rageato, ilu gekalaato pakana na, getugu-rigoato taunilimalima nuganugarai Iesu wailanai. 20 Iesu na geria kamonagi egitaato, tiutiu talimana evaikilaato, netiwato, "Gata, gemu rakava patugamagi-piatogara."

21 Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara aora evetaina getugamagito, "Eerai ta, ia na Palagu ekilagi-rakavaana? Palagumo geregana galama etugamagi-piatogarana!"

22 Iesu ripana ira na rakagau getugamagiawai, gaurai erenagirato, netiwato, "Rakagau gaurai aomi ai nevetaina gotugamagina? 23 Raka para kilatiwa malaga, 'Gemu rakava patugamagi-piatogaa' naparatiwa, pa para kila, 'Ono rugaiti, ono laka' naparatiwa? 24 Au na ana vega-gitami, Taunilimalima Natuna magena roririori, rakava pene tugamagi-piatogara etanoparai." Ia na viti rakava talimana evaikilaato, netiwato, "Avaikilamuna, ono kuliiti, gemu gepa ono gapia, numai ono laka!"

25 Ne ia eraka-kuliitito taunilimalima wailarai, emaoko-agirato gaura egapirato, gena numai elakato, Palagu evega-rageato. 26 Taunilimalima maparara gevevega-kalito e Palagu gevega-rageato. Gekali-rakavato, gaurai gekilato, "Kala irau vagira etoma pata gitara!"

Iesu na takiti-koko talimana arana Levi ekeato
Mataio 9:9-13; Mareko 2:13-17

27 Voia mulinai Iesu vanuga na elakatito, takiti-koko talimana arana Levi takiti-koko numanai tanutago egitaato. Ne Iesu na evaikilaato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

netiwato, “Muliku ai onoma lakakau.” 28 Gaurai Levi ekuliitito, gena
gaura maparara eraokwanirato, Iesu mulinai elakato.
29 Ne Levi na velekwa para gena numai ekalaato, Iesu gana. Wariwari
talimara aorai takiti-koko talimara gutuma para e matalima reketa ria na
geganiato. 30 Parisea talimara reketa e rova gevevega-ripagiawai talimara
mataukavara ria na Iesu magena melo gekilagi-rakavarawai, gekilawai,
“Rakagau gaurai gomi takiti-koko talimara e kala rakava talimara ria
goganiganina e goniuniu-kouna?” 31 Iesu na evega-gelerato, netiwato,
“Nama talimara toketa ati getavurana, na viti talimara namo. 32 Au maki
kala rorirori talimara keakeara ularana ati avogomaito, na kala rakava
talimara galamara kila-waira ulanana avogomaito.”

Voka

Mataio 9:14-17; Mareko 2:18-22

33 Parisea talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ioane Bapatiso
gena melo toma vogo aorai, gevokana e gerapalina. Aina melo maki
vovetaina gekalana, a goina melo ganigani e niuniumo gerakagiana.”
34 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gotugamagina vegarawa
valigu talimana gatana lagarai etaluna aonai pia voka pa? 35 Tomana
evogomaina, vegarawa valigu talimana gatana geriana pia gapi-
gerevagia, vou ira pia voka.”
36 Iesu na geria kila vega-gelegele ta maekilagiato, netiwato, “Talima
taa na rapuga valiguna ati pene rale vagia, rapuga kunena vega-
paniagina. Pene vovetaina pene kala genai, rapuga valiguna pene ralea, e
rapuga valiguna karena rapuga kunena goti ati pia gelegele. 37 Talima taa
na vine nanuna valiguna nanikoti kopina kunenai ati pene wagi-rigoa.
Pene vovetaina pene kala genai, vine nanuna valiguna na kopi kunena
pene rakagi-pakaa. Vine nanuna pene vepopo e kopi pene rakava. 38 Na
vine nanuna valiguna nanikoti kopina valigunai pene wagia genai nama.
39 E talima taa na vine nanuna kunena eniuana mulinai vine nanuna
valiguna ati pene ririwaa, kwalana ia pene kila, ‘Vine nanuna kunena
nama vagi.’ ”

Iesu ia Tapati Velena

Mataio 12:1-8; Mareko 2:23-28

6 1 Tapati tomanai Iesu vuiti aragara aora na evanagiwai, aonai gena
melo vuiti gekwamoto, gimarai gemuturawai, ganira geganirawai.
2 Parisea talimara reketa na gerenagirato, negetiwato, “Gomi rakagau
gaurai aina rova ati gokwalanaana, Tapati tomarai vuiti gokwamona?”
3 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi Davida mataukavana
evitorato aonai, Davida na kala ekalagiato kilana ati goagiana? 4 Palagu
gena numai elaka-togato, Palagu wailanai getaorawai peretira egapirato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

eganiato e taukavana maki evenirato. Vopereti maveagara, Rupu Veaga veleramo garia, rova." 5 Iesu na maevaikilarato, netiwato, "Taunilimalima Natuna ia Tapati Velena."

Gima keve talimana
Mataio 12:9-14; Mareko 3:1-6

6 MaTapati taai Iesu rupu aonai elaka-togato, evevega-ripawai. Vonai talima ta gimana ripana kavana ekeveto. 7 Rova gevevega-ripagiawai talimara e Parisea talimara na ia gegita-tagoawai, Tapati tomanai pene vevega-nama pa aikina, kwalana pia tamania ulanana. 8 Na Iesu na ira na rakagau getugamagiawai gauna warauna eripaato, gaurai gima keve talimana evaikilaato, netiwato, "Ono rugaiti, enai onoma ruga." Ne erugaitito, everugato. 9 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Ana renagimi, rova aonai arigia nama, Tapati tomarai kala namara pita kalara nama pa kala rakavara pita kalara? Pita vevega-nama pa pita vagivagi?" 10 Epoe-gegelagito, maparara egitarato, ne votalima evaikilaato, netiwato, "Gimamu ono tugu-roriroria." Gimana etugu-roriroriato, ne enamato gimana kavata vetaina.

11 Na ira vou geparu-rakavato, gaurai matotaura nuganugarai gekila-kouto Iesu raka pia kalagi-tiwaa.

Iesu na melo gagalana ruala evirigirato
Mataio 10:1-4; Mareko 3:13-19

12 Toma ta Iesu golo ta kukunai everageto pene rapali, vopogi mamaguluna ia Palagu genai erapalito. 13 Elaganiato, gena melo ekea-koukourato, aora na galagalana ruala evirigi-vagirato, arara ekilagirato, Apostolo. 14 Simona, arana ta Petero, tarina Anduru; e Teimiti, Ioane, Filipo e Batolomio, 15 e Mataio, e Tomas; Teimiti Alfia natuna; Simona, Selote talimana; 16 e Iudas, Iakobo natuna; Iudas Isakariota, Iesu pene lewaa talimana.

Iesu evevega-ripato e viti evega-namarato
Mataio 4:24-25; Mareko 3:7-12

17 Ira ria golona gema rigoto kapu gelegelenai, Iesu ema ruga-talito. Ia na evega-riparawai talimara gutuma e taunilimalima gutuma para maki Iudea e Ierusalema na gevogomaito, Taia konena na e Sidona konena na maki gevogomaito; 18 ia pia kamonagia e vitira pene vega-namara ulanana. Palagu rakavara na geporogirato talimara maki evega-namarato. 19 Na taunilimalima maparara geririwawai Iesu pia napa-kaulagia, kwalana tiavu ia genana evogomaiwai, gaurai taunilimalima maparara geria viti genamato.

Raira pia verere e raira geriai rakava
Mataio 5:1-12

20 Iesu eali-itito, ne epoe-agoto gena melo egitarato evaikilarato:

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Aoma talimami, pio verere,
kwalana Palaguna Basileia gomi gemi.
21 Gomi raira ewagumona evitomina pio verere,
kwalana gomi roe nea pio gani-mate.
Gomi raira toma gotagina pio verere,
kwalana gomi pio mamai.
22 Pio verere pene talima na pia paru-venimi genai, e pia kilagi-
rakavami, pia roli opakaumi, e arami pia vega-rakavara Taunilimalima
Natuna pakunai. 23 Vogaura pia wala tomanai pio verere puriiti
mavonelagimi, kwalana akwami kamu vagi kupai. Kwalana ira
kalakalarana maki peroveta talimara wagekala-tiwarato.
24 Na gomi rinaga talimami mavetugami kika,
kwalana vega-vereremi rinagara warau gogapirato.
25 Toma gogani-matena talimami, vetugami,
kwalana peneve vitomi.
Toma gomamai na talimami, vetugami kika,
kwalana piove waguri e piove tagi.
26 Taunilimalima na geagimina talimami, vetugami, kwalana tenera na
maki peroveta talimara opakaura nevetaina geagirato."

Gevega-rakavamina talimara pio ulamagira
Mataio 5:38-48

27 "Na au gokamonagikuna talimami avaikilamina: Geparu-venimina
talimara pio ulamagira, gevega-rakavamina talimara pio kala-
nama-venira. 28 Gekilagi-ketoketomina talimara pio vega-namara, e
gekala-rakava-venimi na talimara geria pio rapali. 29 Pene talima taa na
mokomu kavata pene valea, mokomu kavata mapono ali-venia. Talima
taa na gemu kouti pene gapia genai, tiati maki ragai pono vogaragia,
pene gapia. 30 Gemu ai pia nogi talimara pono venira e raira na gemu gau
ta pia gapia genai, gapiwaina kilana ragai pono vai. 31 Goi na rakagau
oririwaana taunilimalima na pia kalaa gemu ai kalana, ira geriai maki
vovetaina pono kala.
32 Pene goulagamirana talimara gomi geulamaginina talimaramo
genai, gomi gemi nama rakagau? Rakava talimara maki geulamagirana
talimaramo geulamagirana. 33 Pa pene kala namara gemi ai gekalagirana
talimaramo kala namara, gokala-venirana genai, gomi gemi nama
rakagau? Rakava talimara maki nevetaina gekalana. 34 Pa pene geveni-
waimina talimaramo govenirana genai, gomi gemi nama rakagau?
Rakava talimara na maki talimara gevenirana, mulinai maparara mapia
vega-voi-waira negetina. 35 Na geparu-venimina talimara pio ulamagira,
kala namara geriai pio kala, pio venira, na vega-voi tugamagina ragai
pio kala. Ne akwami pia kamu, e Goloka Iwavagi Palaguna natunai pia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kilagimi, kwalana ia na ati gevega-namaana talimara e kala rakava talimara evega-namarana. 36 Pio vegita-vetuga, gomi Tamami evegita-vetugana vetaina."

Aomi ai taunilimalima ragai pio vega-rakavara
Mataio 7:1-5

37 "Aomi ai taunilimalima ragai pio kilagi-rakavara. Vovetainai Palagu na maki ati pene kilagi-rakavami. Rakava voina taunilimalima geriai ragai pio kilagi-kaua, pe Palagu na rakava voina maki gemi ai ragai pene kilagi-kaua. Rakava pio tugamagi-piatogara, pe Palagu na maki gemi rakava pene tugamagi-piatogara. 38 Pio veni, pe Palagu na maki pene venimi, vogora pene roli-rigora, pene kora-koura, pene vonu-poraketo, pene vepolavepola-vagi, pene popo-rigoa gemi ai. Kwalana rakavetaina govenina, Palagu na maki vovetaina pene venimi."

39 Iesu na parapore ta maevaikila-venirato, netiwato, "Mata-kele talimana na mata-kele talimana ta pene vaia ripa? Pe tauria ruala lega aonai pia keto-rigo? 40 Ripa etavuana melona na evega-ripaana talimana ati pene vanagia, na gena ripa etavuana gauna pene vega-aikia vou, evega-ripaana talimana goti pia vegelegele.

41 Rakagau gaurai goi tarimu matanai ripiripi ogitaana, na lako tupina goi matamu aonai ati otugamagiana? 42 Arigi rauparai goi tarimu ovaikilaana, notina, 'Gata, matamu ai ripiripi ana gaivagia vou,' na goi matamu ai lako tupina vou ati ogitaana? Goi opakau talimamu, kune goi matamu ai lako tupina ono gaivagia vou, pono poepoe-namanama vou, tarimu matanai ripiripi pono gaivagia."

Gautupu ta vuana
Mataio 7:16-20; 12:33-35

43 "Gautupu namana vuana rakavara ati pene tugura, e gautupu rakavana vuana namara ati pene tugura. 44 Gautupu maparara vuarai pita ripara. Figi vuana maki gautupu vekalavekalarai ati gekwamoana, e vine vuana maki gawa maginiginirai ati gekwamoana. 45 Talima namana na gau namara ia aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Talima rakavana na gau ati namara aonai etao-kourana gaura pene vega-laka-piatira. Kwalana talima aona na rakagau evogomaina gauna murunai ekilagirana."

Numa kala talimara ruala
Mataio 7:24-27

46 "Rakagau gaurai au govaikilakuna, nogotina, 'Velekou, Velekou,' aonai au na akilagirana kalara ati gokalarana? 47 Ana vega-ripami, rai au geku ai evogomaina, au geku kila ekamonagirana e kalara ekalarana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ia rakavetaina. 48 Ia talima ta gena numa ekalaato vetaina. Lega etavi-
lekwalekwaato, vatu atanai evega-rugaato, aonai gapata kamu vagi
erakato, vonuma eroliato, na ati egalu-lauato, kwalana vatu atanai
erugato gaurai. 49 Talima ta au geku kila ekamonagirana, na kalara ati
ekalarana, ia numa kala talimana vetaina, kwano merumeru ai numa
evega-rugaato, gapata na egutu-lauato, eketo-lovolovoto."

Roma vetali velena gena vetugunagi melona
Mataio 8:5-13

7 1 Iesu na vokila maparara taunilimalima wailarai ekilagi-gaturato,
mulinai vou Kaperanauma vanuganai elaka-togato. 2 Vonai Roma
vetali velena ta etaluwai. Gena vetugunagi melona, eulamagi-kamuawai
melona, eviti-rakavaato, roli ekwaregawai. 3 Vetali velena na Iesu valina
ekamonagiato, ne Iuda talimara kamura reketa etugurato, Iesu pia nogia,
pene vogomai, gena vetugunagi melona penema vega-namaa. 4 Gaurai
Iesu genai geagoto, maaora maparara na genogiato, negetiwato, "Evetali
velena ia talima namana gaurai ono veakavaa. 5 Kwalana ia na ita gera
taunilimalima eulamagirana, e ai gema rupu maki ia na ekalaato."

6 Iesu ira ria gelakato. Numa gevekaviato aonai, vetali velena gatana
reketa etugu-wailawailarato Iesu genai, ne vetali velena gena keakau
kilana Iesu gevaikilagiato, negetiwato, "Velekou, ragai ono vekwalavi,
au ati gelegele, goi au geku numai pono ragekau. 7 Au maki ati gelegele,
goi gemu ai pana wati. Na tipo ono kila pe, geku vetugunagi melona
pene nama. 8 Au maki talima reketa geria vegitatago kapulerai, e vetali
talimara pa soldia au kapuleku ai. Au na ta avaikilaana, 'Ono laka!',
natina elakana e mataa avaikilana, 'Ono vogomai!', natina evogomaina. E
au geku vetugunagi melona avaikilaana, 'Eia ono kalaa!', ne ekalaana."

9 Iesu na ekila ekamonagiato, evevega-kalito, eruga-kuleto, ia mulinai
gelakato talimara maparara evaikilarato, netiwato, "Au na gomi
avaikilamina, Isaraela aonai kamonagi evetaina au na ati arawaliato."

10 Ne vetali velena gena vetugunagi talimara gewaikuleto ia gena
numai. Viti melona gerawaliato, gena viti warau eaikito.

Iesu na wapu ta natuna kwarega na evega-maguli-waiato

11 Voia mulinai Iesu vanuga gauta arana Nain ai elakato. Gena melo e
taunilimalima gutuma maki ia gelaka-kwaruato. 12 Vanuga aonai rogoti gelaka-
toga aonai, kwarega ta vanuga aona na gevuatiawai. Wapu ta natuna melona
kekeimo melona ekwaregato. Vanuga talimara gutuma na wapu gekwaruato.
13 Iesu na wapu egitaato, ne evetugaato, gaurai evaikilaato, netiwato, "Ragai ono
tagi." 14 Ne Iesu elaka-kaviagoto, kwarega kounai enapakauto. Kou gevuaato
talimara geruga-talito. Ne Iesu ekilato, "Melo valigu, avaikilamuna, ono kuliiti!"
15 Ne etanuitito, ekilakilato. Voia mulinai Iesu na tinana eveni-waiato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Ira maparara kalina gevonuto. Palagu gevega-rageato, negetiwato,
"Peroveta talimana kamuna ta ita aorai pematagai!" E, "Palagu gena
taunilimalima pene veakavara ularana pevogomai!"
17 Ekala valina Iudea maparanai e Iudea lagana vanugara mapararai
gekilagi-lovolovoato.

Iesu e Ioane Bapatiso
Mataio 11:2-19

18 Ioane gena melona egaura maparara gewalato gaura gevega-ripaato.
Gaurai Ioane na gena melo ruala ekearato, 19 etugurato, Velekou genai,
ia renagia, "Ioane na ekilagiato, pene vogomai talimana goi, pa talima
poluna ta paia aloa?"
20 Talimara ruala Iesu genai gekwarato, ne gevaikilaato, "Ioane
Bapatiso na petugumai, nepetiwa, 'Ia na ekilagiato pene vogomai
talimana goi, pa talima poluna ta paia aloa?' "
21 Voora kianai Iesu na taunilimalima vogo evega-namarato, viti
talimara, viti gevuawai talimara, palagu rakavara na geporogirato
talimara. Mata-kele talimara gutuma maki matara evega-alirato. 22 Ne
Iesu na etalima ruala evega-gelerato, netiwato, "Iowaikule, gomi na pogo
gitara e pogo kamonagira gaura Ioane pio vevaraa: Mata-kele talimara
gepoepoena, gage rakava talimara gelakana, lepera talimara genamana,
tega-gela talimara gekamonagina, kwarega talimara gekuliiti-waina, e
Vali Namana lealea talimara geria evopatagiana. 23 Au geku ai ati gena
aovoaovo talimana everererena."
24 Ioane na vetugunagi talimara gelakato vou, Iesu na gelaka-kavito
talimara evaikilarato, Ioane valina geria ekilagiato, netiwato, "Ioane
genai goagoto aonai, votanopakanai rakagau pio gitaa ulanana? Ralaka
agi na elavu-aveaveana pio gitaa ulanana goagoto? 25 Pene aikina genai,
rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Rapuga namana eligoana talimana
gitagitana goagoto? Aikina. Rapuga namara gekalana talimara e ganigani
namara geganirana talimara ira vele talimara geria numai getaluna.
26 Na, rakagau pio gitaa ulanana goagoto? Peroveta talimana ulanana?
Pa! Avaikilamina, gogitaato talimana ia peroveta talimara maparara
evanagirana. 27 Ioane valina Puka Veaga aonai evetaina etaloato, Palagu
ekilato,

'Au na geku vetugunagi talimana pana tugu-kunea,
gemu raupara wailamu ai pene kala-maavua.' "

28 Iesu maekilato, "Avaikilamina, etanoparai pege maguli talimara
maparara aorai taa na Ioane ati pene vanagia. Na Palagu gena Basileia
aonai kapi talimana na Ioane pene vanagia."
29 Taunilimalima maparara e takiti-koko talimara maparara na maki
ekila gekamonagiato, ira na Palagu gena raupara gevega-taunataunaato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ioane na ebapatisorato. 30 Na Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai
talimara na Palagu gena vevega-maguli rauparana gerugaato. Ioane na
bapatiso maki ati gegapi-rageato.
31 "Ewagumona guluna talimara raira ria pana vega-gelegelera? Ira
rakavetaina? 32 Ira noo melo keira vetaira, vanuga gatamarai getanu-
tagona, geulaulana, kavata melora na kavata gekea-venirana, negetina,
'Ai vegarawa vererenai kita
galavuwai gomi gemi,
na gomi ati gopalawai!
Ai kwarega marira gagapiwai,
na gomi ati gotagiwai!'
33 Kwalana Ioane Bapatiso evogomaito, evokato e vine nanuna ati
eniuato. Gaurai gomi gokilana, 'Ia palagu rakavana na eporogiato,'
nogotina. 34 Taunilimalima Natuna evogomaito, ia ganigani ta ati
erugaana. Gaurana gokilana, 'Ia ganigani gaoka talimana e vine nanuna
eniu-gaoka-vagiana talimana, takiti-koko talimara e kala rakava talimara
gatara!' nogotina. 35 Na Palagu gena ripa gegapi-rageana talimara na
Palagu gena aoneka gevega-taunataunaana."

Iesu ia Simona, Parisea talimana gena numai

36 Parisea talimana taa na Iesu enogiato pia ganigani-koukou, netiwato.
Gaurai Iesu eagoto gena numai, ganigani kapunai etanu-talito. 37 Vovanugai
gare ta etaluwai, ia mata-poraga garena. Ia ekamonagito, Iesu Parisea
talimana gena numai eganiganiwai, ne vatu matana, alabasta vatuna na
gekalaato matana, aonai mulaga maponana namana egapi-kauato, 38 eagoto
Iesu mulinai eruga-talito, gagena kwalanai etagi-rakavato, matana
nanuna na Iesu gagena evega-nuparato. Ne guina na eiru-lakirato, gagena
evelavurato, mulaga ponana namana gagenai epopo-kauato.
39 Parisea talimana na, vokala egitaato, ia matotauna etugamagito,
"Etalima pene taunatauna ia peroveta talimana genai, ia pere ripa, ia
genai penapakau garena rai. Ia pere ripa, vogare ia mata-poraga garena!"
40 Ne Iesu na ia evaikilaato, netiwato, "Simona, au mageku kila goi
gemu ai." Simona na netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, ono kila, pana
kamonagi."
41 Iesu na evaikilaato, "Talima ruala na moni eveveniwai talimana
genai moni gegapi-toreto. Talima taa na siliva monira tinavu imaima
(500) egapi-torerato, mataa na siliva monira gagala imaima (50) egapi-
torerato. 42 Na etalima ruala geria gapitore vega-voi-waira gegaoka-vagito
gaurai, moni eveniwai talimana na geria gapitore maki ati etavurato. Rai
na votalima eulamagi-kamuato?"
43 Simona na evega-geleato, netiwato, "Au atugamagina gena
gapitore kamu talimana." Iesu na evaikilaato, "Pa, rorinai pokilagia."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

44 Voia mulinai Iesu etanu-kuleto, vavine etanu-wailaato vou, Simona
evaikilaato, netiwato, “Egare ogitaana? Au goi gemu numai pama
ragekau aonai, gageku guligi-agina nanuna ta ati povuamaia, na egare
matana nanura na au gageku peguligira, e guina na peiru-lakira. 45 Goi
na ita gera vegapi-rage vevelavunai au ati pogapi-rageku, na egare
ogitaana, pema rage vegata au gageku roe evelavuana. 46 Goi na repaku
ai riga ta ati popopoa, na ia na au gageku mulaga maponana namana
na pevega-nupa-vekwalavira. 47 Gaura pakurai, au na goi avaikilamuna,
gena rakava vogo vavagina, na Palagu na warauna petugamagi-piatogara.
Gaura pakurai gena ulamagi kamu vagi. Na gena galama kiaramo
etugamagi-piatogarato talimana gena ulamagi maki kei vagi.”
48 Ne Iesu na egare evaikilaato, netiwato, “Gemu galama warauna
patugamagi-piatogara.”
49 Ia ria geganigani-kouto talimara geverenagi-verenagito, negetiwato,
“Ia eeraka talima vetaina, pe ia na talima galamara ekila-wairana netina?”
50 Iesu na egare maevaikilaato, netiwato, “Gemu kamonagina warau
pevega-magulimu. Ewagumona ono laka maaomu namana ria.”

Gare reketa Iesu ria geagoto

8 1 Voia mulinai Iesu na vanuga kamura e vanuga keira eago-
venirawai, Palagu gena Basileia Valina Namana evopatagiawai.
Gena melo gagalana ruala na geveakavaato. 2 Gare reketa maki ia ria
geagoto, Iesu na palagu rakavara vogare aorai egui-atirato e geriai viti,
evega-namarato. Ta Maria, arana gevatoato Magadala vanugana garena.
Egare aona na palagu rakavara taulatoi kwapuna egui-atirato. 3 Mataa
Ioana, Kusa garawana. Kusa ia Heroda gena rinaga egita-tagorawai
talimana ta. Ta Susana, e gare mareketa maki vogo vavagina. Egare geria
rinaga na Iesu magena melo geveakavarawai.

Parapore-Araga talimana vuiti uvera evaroto
Mataio 13:1-9; Mareko 4:1-9

4 Taunilimalima gutuma para getanu-kouto vanuga, maparara na Iesu
genai geagoto. Ne ia na geria parapore ta ekilagiato, netiwato,
5 “Araga talimana gena aragai elakato, gena vuiti vuara pene pia-
lovolovora ulanana. Epiarawai aonai, reketa rauparai geketoto. Ne
taunilimalima na gepana-vevilirato, e manu na geganirato. 6 Reketa
vatu kapurai geketoto. Getuputo, na ati rau gemalaito, kwalana kwano
ati nanuna. 7 Reketa gawa maginiginira aorai geketoto. Ne gawa
maginiginira ria gekala-kouto, na varovaro gaura gepinupinurato gaurai
gekwaregato. 8 Reketa kwano namanai geketoto, getupu-nama-iwavagito,
gevuato, kwapurakwapura vuara tinavuna (100).” Aonai Iesu karona
evega-kamuato, netiwato, “Mategana talimana pene kamonagi.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Rakagau gaurai Iesu na parapore ekilagirato
Mataio 13:10-17; Mareko 4:10-12

9 Gena melona Iesu gerenagiato voparapore ganina rakagau. 10 Iesu na
evega-gelerato, netiwato, “Palagu gena Basileia kilara veavugara gomi
gemi ai evega-matagairana, na maparara parapore ai avaikilarana, pia
gitara, na ganira ati pia ripara, pia kamonagira, na ati pia tugamagi-ilu.”

Vuiti vuara paraporena ganina
Mataio 13:18-23; Mareko 4:13-20

11 Eparapore ganina evetaina: Vuiti vuara Palaguna kila. 12 Rauparai
geketoto vuiti uvera taunilimalima na Palagu gena kila gekamonagiana.
Na Satani evogomaina, Palagu gena kila ira aora na egaivagirana, Vali
Namana nege vega-taunataunaana e nege magulina kalinana. 13 Kwano
mavatunai geketoto vuiti uvera, taunilimalima na Palagu gena kila
gekamonagiana e mavererera na gegapi-rageana. Na ira noo talima
ati lamura vetaira. Lagani kianamo, Palagu gena kila gekwalanaana,
na vekalatovo pene kwara aonai pia keto. 14 Gawa veginivegini
aorai geketoto vuiti uvera, ira taunilimalima na Palagu gena kila
gekamonagiana, na tugamagi vogovagi gekalarana, tanopara rinagara
getugamagi-kokokokorana e tanopara gena maguli vererera na Vali
Namana ekou-taliana. Gaurai vuara namara ati etugurana. 15 Na kwano
namai geketoto vuiti uvera, ira taunilimalima na Palagu gena kila
gekamonagiana, maaora namara na e manamara na gegapi-ragerana,
gegapi-gaugaurana, vuara namara etugurana.

Lamepa taotaona kapuna
Mareko 4:21-25

16 “Talima taa na lamepa pene ekapuana genai, ati gulo na pene kou-
talia, pa vala kapulenai pene taoa. Aikina, ia na lamepa taotaona kapunai
pene taoa. Pia laka-toga talimara maparara na maekana pia gitaa ulanana.
17 Veavuga gaura maparara pia matagai, vegunima kilara pia ripara e
pia kilagi-atira.
18 Gaurai gokamonagirana kilara pio rogona tolera. Kwalana magena
kamonagi talimana Palagu na tugamagi-ilu pene venia, ati gena
kamonagi talimana, ia etugamagina magena tugamagi-ilu, na gena
tugamagi-ilu maki pene gapi-pakaa.”

Iesu tinana e tarina melora
Mataio 12:46-50; Mareko 3:31-35

19 Iesu tinana e tarina melora ia genai geagoto, na taunilimalima
gutuma gaurai, ati geria raupara ia laganai pia laka-kavi. 20 Talima taa na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu evaikilaato, netiwato, “Goi tinamu e tarimu numa mulinai gerugatagona, goi getavumuna.” 21 Ne maparara Iesu na evaikilarato, “Palagu na kila gekamonagiana e gekalarana talimara ira au tinaku e au tariku.”

Iesu na agi e aku ekila-wairato
Mataio 8:23-27; Mareko 4:35-41

22 Toma ta Iesu magena melo gati ai geragekauto, ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ita wati vanagi, kovu vokavai.” Ne gevevanagito. 23 Gevevanagiwai aonai, Iesu emaitu-kwaregato. Aonai na ragepogi ekwaragiato, aku gati aonai gevepopo-rigowai, gati roli epuluto. 24 Ne gena melo geagoto, gevagoato, gekilato, “Vevega-ripa talimamu o, Vevega-ripa talimamu o, ita tapuluna, roli takwaregana!” Iesu etogaitito agi e aku ekila-wairato, ne geaikito, e erawa-taliato. 25 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Gomi gemi kamonagi arigia?” Ira gekalito e getugamagi-kavato, matotaura geverenagi-verenagito, negetiwato, “Etalima e rai? Ia na agi e aku pevaikilara aonai, karona pege kamonagia!”

Iesu na palagu rakavara aonai getaluwai talimana evega-namaato
Mataio 8:28-34; Mareko 5:1-20

26 Vokapu na Iesu magena melo geagoto, Gerasa (pa Gadara) talimara geria kapu ai gekwarato, Galileia kavata taitarinai. 27 Iesu gati na elakarigoto aonai, palagu rakavara na eporogiato talimana ta evogomaito Iesu genai. Ia vovanuga talimana. Rauvagi-vegata ati rapugana etaluwai, ati numai, na kala kapuna vatu kovogarai. 28 Ia na Iesu egitaato aonai, ekogo-lailaito, ne Iesu gagena kwalanai eketo-talito, netiwato, “Iesu o, goi Goloka Iwavagi Palaguna Natuna, au geku ai rakagau ono kalaa notina? Anogimuna, ragai pono vega-vitivitiku!” 29 Ia vovetaina ekilato, kwalana Iesu, na palagu rakavana evaikilaato votalima genana ene laka-vagi. Vega-vogo vavagina palagu rakavana na egapiawai, gagena e gimana teini na gekwatuawai, na teini erapurawai, ne palagu rakavana na kapu pakarai elakagiawai.

30 Iesu na erenagiato, netiwato, “Goi aramu rai?” Ia na evega-geleato, netiwato, “Au araku ‘Vogovagi,’ ” kwalana palagu rakavara vogo vavagina na geporogiato gaurai. 31 Ne palagu rakavara na Iesu genogiato, lega ropu-kelaunai ragai pene tugu-agora. (Voo palagu rakavara geria tipura kapuna).

32 Vonai pae laveta ta golo kapanai geunaunawai. Gaura pakurai palagu rakavara na Iesu genogiato, pae aorai ia laka-toga, negetiwato. Ne Iesu na evaikilarato, “Ioago!” 33 Gaurana palagu rakavara votalima genana gelaka-piatito, pae geriai gelaka-togato. Ne vopae gewalokulovolovoto, roparopa na geralupito, kovu ai gevegugutu-kwaregato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Pae gitatagora talimara na rakagau ewalato gauna gegitaato,
ne gerakato, vovali gepiaato vanuga kamunai e vanuga keirai.
35 Taunilimalima gegoto-agoto, rakagau ewalato gauna iave gitaa
ulanana. Iesu genai gekwarato aonai, ira na votalima, palagu
rakavara vogo ia genana gelaka-piatito talimana, gerawaliato, Iesu
gagena kwalanai etanu-tagowai marapugana e gena tugamagi maki
rorirori. Gaurai ira maparara gekalito. 36 Vokala gegitaato talimara na
palagu rakavara na geporogiato talimana raka enama-tiwato valina
taunilimalima geriai gepiaato. 37 Gaurana Gerasa kapuna talimara
maparara na Iesu genogiato, pene raokwanira negetiwato, kwalana
gekali-rakavato gaurai. Gaura pakurai Iesu gati ai eragekauto,
maewaikuleto. 38 Palagu rakavara genana gelaka-piatito talimana
na enogiato, Iesu goti pia laka netiwato. Na Iesu na etugu-waiato,
evaikilaato, 39 "Ono waikule gemu numai. Palagu na goi gemu ai pekalaa
kalana taunilimalima pono vega-ripara." Gaurai ia eagoto, gena vanuga
talimara maparara Iesu gena kala ia genai gewalato gaura evopatagirato.

Iesu na vavine ta e gare ta evega-namarato

Mataio 9:18-26; Mareko 5:21-43

40 Iesu kovu vokavana na ewaikuleto aonai, taunilimalima gutumana
gegapi-rageato maverererana, kwalana maparara na gealo-tagoawai. 41 Ne
rupu gitatagona talimana ta arana Iairo, Iesu genai eagoto, gagena kwalanai
evetiu-talito, enogiato, gena numai ia ago netiwato, 42 kwalana ia natuna
vavine na kekeimo, roli ekwaregawai gaurai. Gena rigolo gagalana ruala.

Iesu eagoto aonai taunilimalima gutuma na gelaka-piipipiawai. 43 Voia
aonai gare ta, genai rala vitina; rigolo gagalana ruala eviti-agiato. Ia
gena rinaga e moni maparara evega-aikirato toketa geriai gena viti pia
vega-namaa ulanana. Na taa na ati evega-namaawai. 44 Taunilimalima
gutuma mulira na evepipi-togato, makavata na evelakatito, Iesu laganai
ekwarato. Iesu gena rapuga pipinai evegapikauto. Ne veganamo gena rala
viti eaikito. 45 Iesu everenagito, ekilato, "Rai na au penapa-kaunagiku?"
Maparara geveopa-tagoto, gekilato, "Au aikina." Na Petero ekilato,
"Vevega-ripa talimamu, taunilimalima ogitarana, pege galukoropegavumu e gelaka-pekupekumuna." 46 Na Iesu ekilato, "Ta au geku ai
penapakau, kwalana au ripaku, tiavu au gekuna pelakati." 47 Egare
warauna eripato, ia ati gena veavuga rauparana, gaurai manugagolugoluna eagoto, Iesu gagena kwalanai evetiu-talito. Iesu genai rakagau
gaurai enapakauto e gena viti veganamo eakito valina ekilagi-atiato
taunilimalima wailarai. 48 Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, "Natuku,
gemu kamonagina pevega-namamu. Gaurai, maaomu namana ono laka."

49 Iesu roe waekilakilawai aonai, talima ta rupu gitatagona talimana
Iairo gena numa na evogomaito, netiwato, "Natumu warauna pekwarega.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vevega-ripa talimana ragai ono vega-vekwalavia." 50 Iesu na vokila
ekamonagiato, aonai Iairo evaikilaato, netiwato, "Ragai pono kali, pono
kamonagi vegata, pe ia pene maguli." 51 Iairo gena numai ekwarato,
aonai Iesu na taunilimalima evaikilarato, numai ragai pia laka-toga,
Petero, Teimiti, e Ioane, e vavine tamana e tinanamo. 52 Maparara
getagiwai e getagi-kilakilawai aonai, Iesu na evakilarato. "Ragai
iotagi, vavine e ati pekwarega, ia tipo emaituna." 53 Taunilimalima na
gemamai-agiato, kwalana ira geripato, vavine ekwaregato. 54 Ne Iesu na
vavine gimanai egapito, evaikilaato, ekeaato, "Natuku o, ono kuliiti!"
55 Gaurai palaguna ewaikuleto, emagulito, veganamo ekuliitito. Iesu
na evaikilarato, vavine pia gupua. 56 Ia tamana e tinana gevevega-kali-
rakavato, na Iesu na evaikila-taitalirato, ekala valina talima ta genai
ragai pia kilagia.

Iesu na gena melo gagalana ruala etugurato

Mataio 10:5-15; Mareko 6:7-13

9 1 Iesu na gena melo gagalana ruala ekea-koukourato, tiavu
evenirato, palagu rakavara maparara pia gui-atira, e viti talimara
pia vega-namara. 2 Ne etugurato, Palagu gena Basileia valina pia
vopatagia, e viti talimara pia vega-namara. 3 Evaikilarato, netiwato,
"Gemi lakalakai gau kwauta ragai pio gapi-kaua. Toki, palaka, ganigani
gaura, moni, e tiati ruala na maki ragai pio gapi. 4 Pia vairagemi numarai
pio talu, pene ago, vanuga pio raokwania. 5 Pene vanuga taai ati pia
gapi-ragemi genai, vovanuga pio raokwania, gagemi kavuramo pio
kwara-vagira ira geria kila-tilivagi vega-taunataunara ularana."
6 Iesu gena melo gelakato, vanuga gauragaurai geagoto, Vali Namana
gevopatagiawai e viti talimana gevega-namarawai kapu mapararai.

Heroda gena aovoaovo

Mataio 14:1-2; Mareko 6:14-16

7 Heroda, Galileia velena, Iesu valina ekamonagiato, aonai eaovoaovo-
rakavato, kwalana talima reketa gekilawai, Ioane Bapatiso kwaregana
pekuliiti-wai. 8 Mareketa gekilato, Elia ematagaito. Mareketa gekilato,
peroveta talimana kunena ta ekuliiti-waito, negetiwato. 9 Na Heroda
ekilato, "Ioane repana au na apati-vagiato. Na, evali akamonagiana
talimana e rai?" Heroda eririwato Iesu pene gitaa.

Iesu na taunilimalima ragana imaima (5,000) egupurato

Mataio 14:13-21; Mareko 6:30-44; Ioane 6:1-13

10 Iesu gena apostolo gewaikuleto, rakagaurakagau gekalarato
gaura valira Iesu gema varaato. Ne Iesu na evaigerevagirato, vanuga
ta arana Betesaida, vanuganai evaiagorato. 11 Na taunilimalima na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gekamonagirato gaurai, Iesu mulina na geagoto. Ne Iesu na egapi-
ragerato, Palagu gena Basileia valina evopata-venirato, e viti talimara
evega-namarato. 12 Garo everigoawai aonai, gena melo gagalana ruala
Iesu genai geagoto, gekilato, "Etaunilimalima ono tugura, pe vanuga
vekavirai e araga talimara geria talu kapurai, garia gauganigani e maitu
kapura ia tavu, kwalana eia e kapu pakana." 13 Na Iesu na evaikilarato,
netiwato, "Gomi na garia iovenira." Ira na gevega-geleato, negetiwato,
"Ai gemai pereti imaima e magani rualamo. Goi oririwana ai paia ago,
ganigani paia voira egutuma maparana gana?" 14 Kwalana marumaru
maparara ragana imaima (5,000) vetaira.

Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Taunilimalima iowarera
gagala imaima tanu ta (50), gagala imaima tanu ta (50,) ne pia tanu-tali."
15 Iesu ekilato rorinai gekalarato taunilimalima maparara gevega-tanu-
talirato. 16 Voia mulinai Iesu na paraoa imaima e magani ruala egapirato,
kupai eali-rageto, Palagu evega-namaato vou, epuki-kinikinirato, gena
melo evenirato pia warera. 17 Maparara gegani-kwaregato; kapinai Iesu
gena melo na ganigani kovara gekoko-koukourato, papalu gagalana ruala
gevega-vonurato.

Petero na Iesu Kerisona ekilagiato
Mataio 16:13-19; Mareko 8:27-29

18 Toma ta Iesu geregana erapaliwai, gena melo maki ia goti. Aonai
Iesu na erenagirato, netiwato, "Taunilimalima na negetina au rai?" 19 Ia
gevega-geleato, negetiwato, "Reketa gekilana goi Ioane Bapatiso, reketa
Elia, mareketa na peroveta talimana kunena ta pekuliiti-wai." 20 Iesu
na evaikilarato, netiwato, "Na gomi na nogotina au rai?" Petero na
evega-geleato, negetiwato, "Goi Palaguna Keriso, ia na ekilagi-gavuato
vevega-maguli talimana."

Iesu gena kwarega e kuliitiwai ekilagirato
Mataio 16:20-28; Mareko 8:31–9:1

21 Iesu na evaikila-taitalirato, ia valina talima ta ragai pia varaa. 22 Ia
maekilato, "Taunilimalima Natuna viti vogo pene vuara. Iuda velera,
e Rupu Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiana talimara na
pia rugaa, e pia vagi-kwarega maki, na toma vega-toitoinai kwarega na
mapene kuliiti-wai."

Maguli kilakilara pa Iesu mulinai laka
Mataio 10:33; 10:39; Ioane 12:25

23 Iesu na ira maparara evaikilarato, netiwato, "Pene talima ta au
muliku ai pene laka netina genai, ia matotauna pene vetugamagi-
piatoga, gena satauro pene vuaa toma mapararai, au muliku ai pene laka.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Kwalana rai gena maguli evogaragiana talimana, ia gena maguli pene
piatogaa. A rai au pakuku ai gena maguli pene piatogaa talimana, ia
gena maguli ati pene vega-lekwalekwaa. 25 Pene talima taa na tanopara
maparana pakunai gena maguli pene piatogaa genai, ia matotauna gena
maguli pene vega-rakavaa, gena nama rakagau ia genai? 26 Pene talima
taa na au e geku kila nugaragera na pene nuga-rage genai, Taunilimalima
Natuna maki pene nugarage ia genai gena vogomai ai, maekana
mavewaena e matiavu iwavagina, Tamana aneru maveagara ria pia
vogomai tomanai. 27 Avaikila-taunataunamina, enai reketa geruga-tagona
ira ati pia kwarega vou, pene ago, Palagu gena Basileia pia gitaa."

Iesu gitagitana eirauto
Mataio 17:1-13; Mareko 9:2-13

28 Ekila ekilagi-gaturato mulinai, toma taula vativati vetaira gevanagito
vou, Iesu na Petero, Ioane, e Teimiti evairato, golo gautai geverageto pia
rapali ulanana. 29 Erapaliwai aonai, ia wailana gitagitana eirauto, e gena
rapuga ekulo-garogaroto. 30 Ne talima ruala gematagaito, Mose e Elia,
Iesu ria gekilakilawai. 31 Tauria ruala mavewaevewaera e mamaekara
ria gematagaito, Iesu ria gekilakilawai, Ierusalemai pene kwarega
negetiwato, Palagu gena ririwa gelegelenai. 32 Petero mataukavana
gemaitu-kwaregato, na gekeroto aonai, Iesu mavewaevewaena e
mamaekana ria gegitaato, e ia ria geruga-tagowai talimara maki.
33 Tauria ruala na Iesu geraokwaniawai aonai, Petero na Iesu evaikilaato,
netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, nama iwavagi ita ea, pe enai ama
toitoi aia kalara. Ta goi gemu, ta Mose gena, e ta Elia gena." Ia ati ripana
rakagau ekilagiato.

34 Ia roe waekilakilawai aonai, iloa na ema avugarato. Iloa na egapi-
gavurato aonai, ira gekalito. 35 Karo ta iloa aora na ekea-atito, netiwato,
"Au natuku ea, avirigiato talimana, ia pio kamonagi-venia!"

36 Vokaro eaikito aonai, Iesu geregana gegitaato. Ekala gegitarato
gaura, talima ta genai ati gekilagi-matagaiato votoma.

Iesu na Palagu rakavana eporogiato melona evega-namaato
Mataio 17:14-21; Mareko 9:14-29

37 Toma ta eaikito mulinai, ira golona geverigowai aonai, gutuma
kamu vagi ria gelaka-verawalito. 38 Ne talima ta gutuma aora na ekea-
golito, netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, anogimuna, au natuku melona
onoma gitaa. Ia e gereganamo kekei ewalato. 39 Toma taarana ia palagu
rakavana egapiana, ne ekogo-lailaina; tauniparana maki evegegena,
aonai pokana na kapurokapuro gelakatina. Evetaina evagi-kwarega-
vanagivanagiana. 40 Goi gemu melo panogira, ia gui-atia napatiwa, na ira
ati pege gelegele."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Ati kamonagi e kila-tilivagi guluna!
Toma vira au gomi lagami ai pana talu e pana vaigaoka-venimi?” Gaurai
Iesu votalima evaikilaato, netiwato, “Natumu ono vaimaia.” 42 Melo
evogomaiwai aonai, palagu rakavana na kwano ai ekwalavi-taliato,
tauniparana evega-pilupiluato. Na Iesu na palagu rakavana ekila-waiato,
melo evega-namaato, ne tamana maeveni-waiato. 43 Talima maparara
gevevega-kali-rakavato, kwalana Palagu gena tiavu gegitaato gaurai.

Iesu gena kwarega maekilagi-waiato

Mataio 17:22-23; Mareko 9:30-32

Taunilimalimana Iesu gena kala roe wagevevega-kaliagiawai
aonai, Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, 44 “Au na kila ta
gemi ana kilagia, pe pio kamonagia ragai pio tugamagi-lekwalekwaa.
Taunilimalima Natuna pia lewaa vou taunilimalima gimarai pia tao-
kaua.” 45 Na gena melona ati getugamagi-rawaliato, Iesu na rakagau
ekilagiato. Vokila ganina ira geriai veavuga, ragai pia ripaa ulanana, Iesu
maki ati gerenagiato kwalana gekalito gaurai.

Rai kamu iwavagi

Mataio 18:1-5; Mareko 9:33-37

46 Iesu gena melo nuganugarai veitu ewalato, kwalana gekilato,
rai kamu iwavagi ira nuganugarai. 47 Iesu warauna eripato rakagau
getugamagiato, gaura pakurai melo keina ta egapiato, ia laganai
evega-ruga-taliato vou, 48 evaikilarato, netiwato, “Rai na emelo pene
egapi-rageana au araku ai, ia na au egapi-ragekuna. Pene talima taa
na au egapi-ragekuna genai, etugukuto Palaguna maki egapi-rageana.
Kwalana rai gomi na gokilagi-piatogaana talimana gomi nuganugami ai,
ia kamu iwavagi.”

Iesu aranai vevega-kali kalara iraura ekalarato talimana

Mareko 9:38-40

49 Ioane na Iesu evaikilaato, netiwato, “Vevega-ripa taumu, talima ta
gagitaato, goi aramu ai palagu rakavara egui-atirawai, na ai na gakila-
waiato, kwalana ia ati ita ria tainaguluna gaurai.”
50 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai pio kila-waia, kwalana rai na
gomi ati evega-rakavamina talimana gomi eveakavamina.”

Samaria talimara reketa na Iesu ati gegapi-rageato

51 Iesu kupai pene verage tomana ekavinagiawai gaurai, Ierusalema
pene ago-venia, netiwato. 52 Gaurai gena vetugunagi talimara etugu-
kunerato, Samaria vanugana taai gekwarato, Iesu gena agalagi kapuna
gevetavuato. 53 Na vanuga talimara na Iesu ati gegapi-rageato, kwalana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ia Ierusalema eago-veniawai gaurai. 54 Iesu gena melo, Teimiti e Ioane
na vokala gegitaato, ne gekilato, "Velekou, goi oririwana kalova kupa na
paia kea-rigoa, pene mairigo, pene vega-veroverora?"
55 Iesu eruga-kuleto, taura ruala ekila-wairato. 56 Ne ira gelakato,
mavanuga gautai.

Iesu mulinai laka gekilagiato talimara
Mataio 8:19-22

57 Ira raupara na geagowai aonai, talima taa na Iesu evakilaato,
netiwato, "Goi pono laka kapura mapararai au goi mulimu ai pana
lakakau." 58 Iesu na evakilaato, netiwato, "Uraura kwaevara mageria
kovoga, e manu mageria nuguvi, na Taunilimalima Natuna vou ati gena
maitu kapuna."
59 Iesu na matalima ta evaikilaato, netiwato, "Muliku ai onoma laka."
Na votalima na evega-geleato, netiwato, "Velekou, roe nea vou, ana
waikule, tamaku anave tolea vou." 60 Iesu na evega-geleato, netiwato,
"Neira ono raokwanira, kwarega talimara (pa Palagu ati gekwalanaana
talimara) geria kwarega matotaura na pia tolera. Na goi ono laka, Palagu
gena Basileia valina onove piaa."
61 Talima taa na maevaikilaato, netiwato, "Velekou, mulimu ai ana
laka, na ana ago vou, geku numa talimara ria aia vevega-neka." 62 Iesu
na evega-geleato, netiwato, "Talima ta elugana aonai, mulina maepoe-
waikule-veniana, ia ati gelegele Palaguna Basileia pene vaia."

Iesu na talima gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) etugurato

10 1 Voia mulinai Velekou na talima gagala taulatoi kwapuna e
ruala (72) evirigirato, ne ruala na ruala na etugu-kunerato,
ia pene ago vanugara e kapura mapararai. 2 Evaikilarato, netiwato,
"Kuakua ganiganira vogo galagala vagi, na kuakua talimara maine vagi.
Gaura pakurai kuakua Velekouna ionogia, pe kuakua talimara reketa
mapene tugu-agora, ganigani piave kua. 3 Iolaka, au na mamoe vetaira
atugumina, uraura kwaevara rakavara nuganugarai. 4 Moni molora, rula
e tamaka ragai pio gapikau; rauparai talima ta ragai pio vega-vegupua.
5 Pene numa gautai pio rage genai, nopiotiwa, 'Enumai maino pene mia.'
6 Pene maino eririwaana talimana vonai etaluna genai, gemi maino
kilana ia atanai pene mia. Pene aikina genai, maino gemi ai mapene
waikule-wai. 7 Rakagau pia venimi pio ganira e pio niura, kwalana
einaguluna talimana akwana pene gapia ulanana. Numa taa na manuma
taai ragai pio ago, na vonumamo gaunai pio talu.
8 Pene vanuga gautai pio kwara, pia gapi-ragemi, rakagau wailami
ai pia tao-atira gaura pio ganira. 9 Vovanugai viti talimara pio vega-
namara e taunilimalimara pio vaikilara, nopiotiwa, 'Palaguna Basileia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

(gena vegitatago tiavuna evega-rugaana), gomi lagami ai ea.' 10 Na pene vanuga gautai pio kwara, ati pia gapi-ragemi genai, gatamanai pio lakati, nopiotiwa, 11 'Gemi vanuga kakavura gagemai ai pege karakau gaura maki gakwara-vagirana gemi karoverave vevega-matagaira ulanana. Na pio ripa, Palaguna Basileia pekavinagi.' 12 Au na avakilamina, Kota kamuna tomanai evanuga na metau pene vuaa gauna, Sodoma gena metau maki pene vanagia."

Ati vega-taunatauna vanugara
Mataio 11:20-24

13 "Korasina o, goi e Betesaida, vetugami kika! Kwalana kala irau vagira gemi ai gematagaiwai Taia e Sidona aorai pegere matagai, na ira rauvagi pegere vetugamagi-kule, pute rakavarai e tauniparara makulumarai geria vetugamagi-kule pegere vega-matagaira. 14 Palagu na taunilimalima pene agirorira tomana kamunai, gomi na pio rawalia metauna Taia e Sidona geria metau pene vanagia. 15 Goi maki, Kaperanauma o, goi oririwana kupai pono verage notina? Aikina, goi kwarega kapunai pono ago!"

16 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Rai na gomi pene kamonagi-venimi, au maki pene kamonagi-veniku; rai na ati pene gapi-ragemi, au maki ati pene gapi-rageku; e rai na ati egapi-ragekuna, etugukuto Palaguna maki ati egapi-rageana."

Iesu na etugurato talimara gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) gewaikuleto

17 Gena melo gagala taulatoi kwapuna e ruala (72) mavererera gewaikuleto, negetiwato, "Velekou o, palagu rakavara goi aramu ai gavaikilarato, ne karomai gekamonagirato." 18 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Satani agitaato, rama ekeuleana vetaina kupa na eketo-rigoto. 19 Pio ripa, au na tiavu warauna avenimito, gelema e rogaroga pio pana-talira, Satani gena tiavu maki pio vega-pala palaa, gau taa na ati pene vega-rakavami. 20 Na, ragai pio verere kwalana palagu rakavara gemi tiavu aonai, aikina, a gomi pio verere kwalana gomi arami kupai etalorato gaurai."

Iesu evererena
Mataio 11:25-27; 13:16-17

21 Votanukou aonai Veaga Palaguna na Iesu verere na evega-vonuato, ne ekilato, "Tamaku o, kupa e tanopara Velena, avega-namamuna, kwalana goi na aoneka e ripa talimara geriai otao-veavugarana gaura ati ripara talimara geriai ovega-matagairana. Pa, Tamaku, gemu ririwa evetaina pene vetao vegata. 22 Gau maparara Tamaku na evenikuto. Talima ta ati ripana ia Natuna,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tamanamo geregana, e ta ati ripana ia Tamana, na Natuna gereganamo, e Natuna na eulamagirana talimara geriai vou evega-matagairana."

23 Ne Iesu epoe-kuleto gena melo geriai, veavugai evaikilarato, netiwato, "Gomi pio verere, kwalana egaura gogitarana pakurai. 24 Au na avaikilamina, peroveta talimara e tanopara velera kamura vogona geririwato, gomi na gogitarana gaura pegere gitara, na ati gegitarato, e gokamonagirana gaura pegere kamonagira na ati gekamonagirato."

Parapore -Samaria talimana namana

25 Rova evevega-ripagiawai talimana ta ekuliitito, ne Iesu ekalatovoato, netiwato, "Vevega-ripa talimamu o, au raka pana kala-tiwa, maguli vanagivanagi pana vaia?" 26 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Rova rakagau netina? Goi na raka oagi-tiwaana?" 27 Ia evega-geleto, netiwato, "Velekou goi gemu Palagu pono ulamagia, maaomu maparana, mapalagumu maparana, e makwalimumu maparana, e matugamagimu maparana; e 'Lagamu talimana maki pono ulamagia, goi matotaumu oveulamagina vetaina.' "

28 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Povega-gele rorirori, nevetaina pono kala, pe pono maguli."

29 Na rova evevega-ripagiawai talimana maveveagolokana Iesu maerenagi-veripaganiato, netiwato, "Au lagaku talimana rai?"

30 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Talima ta Ierusalema na Ieriko everigo-veniawai aonai, lema talimara na rauparai gekuluati-veniato gevagiato, e rapugana gegaivagirato, roli gevagi-kwaregaato, vonai geraka-kwaniato. 31 Rupu Veaga velena ta voraupara na everigowai aonai, votalima erawaliato, na elaka-gegelagiato. 32 Levi na kwalu talimana ta (Rupu Veaganai vetugunagi talimana), maki vovetainamo, votalima erawaliato, na maelaka-gegelagiato. 33 Na Samaria talimana ta gena lakalaka aonai votalima everawaliato, egitaato aonai, evetugaato. 34 Laganai eagoto, riga e vine nanuna komatanai epopoto, e ekumurato, ne gena toniki (ass) ai evega-tanu-kauato, wariwari numanai elakagiato, vonai egita-tagoato. 35 Amoamo ekuliitito aonai, siliva monira ruala numa gatana eveniato, evaikilaato, 'Etalima pono gitatago-namanamaa. Pene moni ati pene gelegele genai, geku waikule ai vou gemu moni voira panama venimu.' " 36 Iesu everenagito, netiwato, "Goi rakagau notina? Etalima toitoi aorai rai lagana talimana volema talimara na gevagiato talimana genai pita kilagia?"

37 Rova evevega-ripagiawai talimana na evega-geleato, netiwato, "Egita-vetugaato talimana." Ne Iesu na evaikilaato, "Ono laka, goi maki wapono kala-tiwa."

Mareta e Maria

38 Iesu magena melo geria lakalaka aonai vanuga gautai gekwarato. Vonai gare ta arana Mareta, gena numai evairagerato. 39 Ia mavavine-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kavana arana Maria, ne Maria eagoto Velekou gagena kwalanai
evetanu-talito, gena kila ekamonagirawai. 40 Mareta ira garia ganigani
ekalawai, evekwalaviwai. Gaurai eagoto, evaikilaato, "Velekou, goi
otugamagina pa? Tariku na peraokwaniku, au geregaku, avekwalavina.
Ono vaikilaa, pe enema veakavaku!"
41 Velekou na evega-geleato, netiwato, "Mareta, Mareta, gau vogo
vavagina aomu gevega-vonuana e gevega-vekwalaviana, 42 na gau
kwapunamo gerevagi. Maria na iwavagina pevirigia, taa na ia genana ati
pene gapi-vagia."

Iesu na gena melo rapali evega-riparato

Mataio 6:9-15; 7:7-11

11 1 Toma ta Iesu kapu taai erapalito. Evega-aikito aonai, gena melo
taa na evaikilaato, netiwato, "Velekou o, rapali ono vega-ripamai
Ioane na gena melo evega-riparato gelegelena." 2 Iesu na evaikilarato,
netiwato, "Gorapalina aonai, epio kilatiwa:

'Ai Tamamai goi aramu pene veaga;
gemu Basileia pene vogomai.
3 Toma, toma aorai, gama gauganigani pono venimai.
4 Gema rakava ono tugamagi-piatogara,
kwalana ai maki gevega-rakavamaina talimara
geria rakava gatugamagi-piatogarana.
E veripagani ai ragai pono vaimai.' "

5 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, "Pere gomi ta pogi nugana gatana
genai pere ago, pere nogia, neperetiwa, 'Gataku o, ganigani kiata ana
gapi-torea vou, 6 kwalana au gataku ta gena lakalakai geku ai pema
kwara, na au geku ai ganigani aikina pana gupua.' 7 Aonai votalima numa
aona na pere keati, neperetiwa, 'Ragai ono vega-vekwalaviku. Vanagi
warauna pakana-gavua, e au manatuku ria gamaituna. Au ati pana
kuliiti, gau kwauta ati pana venimu.' 8 Avaikilamina, lewana ia gatana, na
ati pene kuliiti, ganigani ati pene venia, na gena nogi ririwarage pakunai
pene kuliiti, eririwarana gaura pene venia.
9 Gaura pakurai, au na gomi avaikilamina: Noginogi ai Palagu na pene
venimi, vetavuvetavu ai pio rawali, koekoe ai gemi vanagi pia kala-
pakaa. 10 Kwalana pene noginogi talimana pene gapi, pene vetavuvetavu
talimana pene rawali, e pene koekoe talimana Palagu na gena vanagi
pene kala-pakaa.
11 Gomi tama aomi ai pene rai natuna melona magani pene nogi genai,
goi na warowaro pono venia? 12 Pa gatoi pene nogi genai rogaroga pono
venia? 13 Pio tugamagi, gomi rakava talimami, na gau namara natumi
venivenira ripami, gaurana gomi Tamami kupai etaluna, ia na Veaga
Palaguna genogi-veniana talimara pene venira vegata!"

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu e Belsebul
Mataio 12:22-30; Mareko 3:20-27

14 Iesu na muru-kapu palagu rakavana, egui-atiato, gaurai vomuru-
kapu talimana ekilakilato. Taunilimalima vogo na eia ewalato kalana
gevevega-kaliagiato, 15 na talima reketa gekilato, “Ne Belsebul, palagu
rakavara geria vele, gena tiavu ai palagu rakavara egui-atirana.”
16 Talima reketa na Iesu gekalatovoato, geria ririwa vegailia ta kupa
na penema rigo. 17 Iesu na geria tugamagi warau eriparato, gaurai
evaikilarato, netiwato, “Kaomani ta pene vekala kavaluga, ia pene
rakava, e kwalu ta pene vekala kavaluga genai, ia pene keto. 18 Gaura
pakurai, Satani matotauna pene veware-kavaluga genai, gena basileia
raka pene ruga-tiwa? Evetaina akilagiana, kwalana gomi gokilana, au
Belsebul gena tiavu ai palagu rakavara agui-atirana. 19 Pene au palagu
rakavara Belsebul gena tiavu ai agui-atirana genai, gomi mulimi ai
gelakana talimara na palagu rakavara rakavetaina gegui-atirana? Ira
na gevega-taunataunaana gomi na kila ati ganira. 20 Na pene au palagu
rakavara Palagu gena tiavu ai agui-atirana genai, pio ripa, Palagu gena
Basileia, gena vegitatago tiavuna, gomi gemi ai warauna pekwara.
21 Matiligana talimana gena vagivagi gaura na gena numa pene gita-
tagoa genai, gena rinaga pia mia-nama. 22 Na tiliga iwavagi talimana
ta pene vogomai, etalima penema vevagi-venia, ne pene vega-aikia, ia
gena vagivagi gaura, eraramanirana gaura, pene veraria, e gena rinaga
maparara pene ware-lovolovora.
23 Rai ati au gataku ia au ekukuna talimana, e rai au goti ati gatao-
koukouna ia ekala-lovolovona.”

Palagu rakavana maewaikuleto
Mataio 12:43-45

24 “Palagu rakavana ta talima ta genana elaka-vagito, ne tano
lakilaki na elaka-vanagito, aga pene gani netiwato, na agalagi kapuna
ta ati erawaliato. Ne ia matotauna ekilato, ‘Ana waikule araokwaniato
numanai.’ 25 Ewaikule-waito, numa erawaliato. Numana kala vealeva
gitagitana nama iwavagi. 26 Gaurana ia na palagu rakava vagira taulatoi
kwapuna maevaiagorato, maparara gelaka-togato, vonai getaluwai. Gaura
pakurai votalima kunenai gena rakava kiata kei, na ikana kavanai gena
rakava kamu iwavagi.”

Verere taunataunana

27 Vokila ekilagiawai aonai, gare ta taunilimalima gutuma aora na
ekeato, netiwato, “Goi evega-walamuto e eveni-rurumuto garena nama
iwavagi!”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Na Iesu evega-geleato, netiwato, “Evetaina ono kila, Palagu gena kila
gekamonagiana e gekwalanaana talimara ne nama!”

Vegailia irauna geririwaato
Mataio 12:38-42; Mareko 8:12

29 Taunilimalima gutuma na Iesu gerugakorope-gavuato, ne
evaikilarato, netiwato, “Toma guluna gulu rakavana! Vegailia irauna
geririwaana, na vegailia ta ati pia rawalia, Iona, peroveta talimana,
vegailianamo. 30 Kwalana Iona vegailia ta Nineva talimara geriai, voia
gelegelenai Taunilimalima Natuna vegailiana pene ago egulu geriai.
31 Palagu na taunilimalima pene veakotaa tomanai, Seba logeana pa
kuinina pene rugaiti, egulu pene tamanira, kwalana ia gena tanopara
rauvagi na evogomaito, Solomona gena aoneka kilara pene kamonagira
ularana. Na iogitaa, talima taa na Solomona evanagiana talimana ea.
32 Palagu gena Kota kamuna tomanai, Nineva talimara pia rugaiti, toma
guluna pia tamanira, kwalana Iona gena vopata gekamonagiato aonai, ira
geria rakava na gevetugamagi-kuleto. Na talima ta ea Iona eiwaana.”

Taunipara maekana
Mataio 5:15; 6:22-23

33 “Talima taa na lamepa pene kapua aonai, ati pene tao-veavugaa, rivu
na ati pene koutalia, na lamepa taotaona kapuna taunataunanai pene taoa,
pe pia laka-toga talimara na maekana pia gitaa ulanana. 34 Goi matamu
goi tauniparamu gena lamepa vetaina. Pene goi matamu nama genai,
tauniparamu maparana pene waea. Na pene goi matamu rakava genai,
tauniparamu maparana pene mukunaa. 35 Gaura pakurai, rogomu pono
vetole, maeka goi aomu ai neemukunana nea. 36 Pene goi tauniparamu
maparana maeka na pene waea genai, mukuna kiata vagi ati pene mia, ia
maeka vagi, lamepa ewae-lovolovona, goi evega-maekamuna vetaina.”

Iesu na Parisea talimara e rova gevevega-ripagiawai talimara egolorato
Mataio 23:1-36; Mareko 12:38-40; Luka 20:45-47

37 Iesu ekila-gatuto mulinai, Parisea talimana taa na ekeaato, ia goti
pia ganigani-koukou; gaurai gena numai eagoto, rapalai etanu-talito.
38 VoParisea talimana na egitaato aonai, evevega-kali-rakavato, kwalana
Iesu ati eveguligito, (ira tenera velera geria vevega-ripa gelegelenai), na
tipo eganito. 39 Gaurana Velekou na evaikilaato, netiwato, “Gomi Parisea
talimami gemi kaputi e riti muliramo goguligi-gitakaurana, na aomi
vou verari e kala kawakawa na gevonu-poraketoto. 40 Gomi kawa! Gomi
ati goripana, muli kavana ekalaato Palaguna na aona kavana maki ia
na ekalaato? 41 Na kaputi e riti aora gaura ati geria e garia talimara pio
venira vou, gau maparara gemi ai pia kala-alevara.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

42 Parisea talimami, rakavami kika! Kwalana gomi na Palagu govega-namaana gaura girigirira, gemi ganigani, mamira vega-namagira gaura (tivoga, oporo, gaulaura) tolega gagalana (10) gokalarana, tolega kwapunamo vega-nama gaunai govega-agoana, na kala roririori e Palagu ulamagi-venina magulina goleana. Gomi na e kala kamura pogoro kalara e vokala keira maki ragai pogoro raokwanira.
43 Parisea talimami, rakavami kika! Kwalana gemi ririwa rupu ai tanutanu namarai pio tanu, e gemi ririwa maki maketi kapurai pia vega-namami. 44 Vetugami kika! Gomi kala ati vegailiara kapura vetaira, taunilimalima atara na gelaka-vanagina aonai gemilorana, ira ati geripana voo kapu rakavana."
45 Rova gevevega-ripagiawai talimana taa na Iesu evaikilaato, netiwato, "Vevega-ripa taumu o, evetaina okilana aonai, ai maki okilagi-piatogamaina!"
46 Iesu evega-geleto, netiwato, "Gomi rova govevega-ripagiana talimami maki rakavami kika! Gomi na maruna metaura taunilimalima govega-vuarana, na gimami ririna ta maki geria marunai ati gokori-kauana, ati goveakavarana. 47 Vetugami kika! Gomi tupumi e gatami na peroveta talimara gevagi-kwaregarato, e gomi na geria kala kapura namara gokalarana. 48 Vovetainai gomi matotaumi tupumi e gatami geria kala gokilagi-matagairana e govega-taunataunarana; taunatauna vagi, tupumi e gatami na peroveta talimara gevagi-kwaregarato, e gomi na geria kala kapura gokalarana. 49 Gaura pakurai Palagu gena Tugamagi-ilu ekilana, 'Au na peroveta talimara e apostolo talimara pana tugu-agora geriai, ne reketa pia vagi-kwaregara, reketa pia gui-lovolovora.' 50 Vovetaina gaurai, peroveta talimara maparara gevagi-kwaregarato, Palagu na tanopara ekalaato vegata pene vogomai etoma, metauna toma guluna na pia vuaa. 51 Abela gevagi-kwaregaato, voanana evogomaito Sakaria, ia pata veagana e Palagu gena numa veagana vekarawarai gevagi-kwaregaato. Pa, au na avaikilamina, metaura maparara toma guluna na pia vuara!
52 Rova govevega-ripagirana talimami, rakavami kika! Ripa numana kala-pakana vanagina tavirina gomi na gogapiato. Gomi geregami ati pio laka-toga, na ia laka-toga negetina talimara geria raupara gomi na gokourana!"
53 Iesu vokapu na elaka-piatito, ne rova gevevega-ripagiawai talimara e Parisea talimara na gegaoato, gau vogo ia genai geverenagi-agirato, 54 ia vega-verauleaa ularana, geririwawai gau kwauta pene kilagi-lea, pe pia roli opakaua ulanana.

Opakau talimara pio gita-tagora
Mataio 10:26-27

12 1 Vovepaka aonai taunilimalima gutuma kamu vagi warauna getanu-kouto, panatali kapuna aikina, aonai Iesu gena melo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evaikila-kunerato, netiwato, “Pio vegitatago-namanama Parisea
talimara geria paraoa egoro-agiana mulamulana genana, kwalana ne
ira geria opakau kalana gaurai. 2 Koutali gaura maparara pia matagai,
veavuga kilara maparara pia ripara. 3 Gaura pakurai rakagau mukunai
gokilagiato gauna, maekai piave kamonagia, rakagau kovoga mukunanai
tegai gokilagi-garigariato gauna, numa kinira na piave keagi-rigoa,
taunilimalima maparara na pia kamonagia ularana.”

Palagu kalina na pita kali
Mataio 10:28-31

4 “Gataku maparami, avaikilamina, taunipara pia vagia, na mulinai
kala ta ati mapia kalaa talimara kalira na ragai pio kali. 5 Na ana vega-
ripami, rai kalina na pio kali: Palagu kalina na pio kali. Taunipara pene
vagia mulinai magena tiavu, gomi mapene pia rigomi, kalova egala-
vanagivanagina kapunai. Pa, au na avaikilamina, iamo kalina na pio kali!
6 Manu girigiri imaima maki toea rualanamo gevoirana, ei? Na Palagu
na ta vagi maki ati etugamagi-lekwalekwaana. 7 Taunatauna vegata,
gomi repami guira maki maparara Palagu na evega-agi-gitakaurato. Pe
ragai pio kali; gomi voimi kamu vagi, manu girigiri vogo voira maki
govanagirato.”

Iesu pene kilagi-matagaia e pene kilagi-veavugaa
Mataio 10:32-33; 12:32; 10:19-20

8 “Au na avaikilamina, rai na au taunilimalima wailarai pene kilagi-
matagaiku, ia maki Taunilimalima Natuna na Palagu gena aneru wailarai
pene kilagi-matagaia. 9 Na rai na au taunilimalima wailarai pene rugaku
e pene kilagi-veavugaku, ia maki Palagu gena aneru wailarai pana rugaa
e pana kilagi-veavugaa.
10 Taunilimalima Natuna rai na ekilagi-rakavaana, Palagu na ia gena
rakava pene tugamagi-piatogaa, na rai na Veaga Palaguna ekilagi-
rakavaana, ia gena rakava ati pene tugamagi-piatogaa.
11 Iuda talimara geria rupu ai pia agirorimi, e vanuga velera e Kota
kamura gekamonagina talimara wailarai pia vaiagomi genai, ragai
pio tugamagitugamagi, irau raka nogo kilatiwana. 12 Kwalana Veaga
Palaguna na votomai rakagau pio kilagi kilara pene vega-ripami.”

Parapore -Rinaga vogo talimana

13 Taunilimalima gutuma aora na talima taa na Iesu evaikilaato,
netiwato, “Vevega-ripa talimamu o, au kakaku ono vaikilaa, ai tamamai
na eraokwanirato rinagara ene warera, pe au kava taa ene veniku.”
14 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Melo o, au rai na gomi ruala gemi
rinaga warewarera ularana etaokuto?” 15 Ne evaikilarato, netiwato, “Pio

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vegita-tago! Rogomi pio vetole, rinaga vogora ririwamagira nogo kalana nea; kwalana taunilimalima geria maguli taunatauna ati geria rinaga vogora na gevega-walarana."

16 Ne eparapore ekilagiato, netiwato, "Rinaga vogovagi talimana ta gena araga na ganigani namara evega-walarato. 17 Ia etugamagito, ekilato, 'Au raka ana kala-tiwa? Eganigani maparara eeravai ana tao-koura?' 18 Ne ekilato, 'Au evetaina ana kala. Ganigani ataorana numara kunera ana lovora, numa kamura ana kalara. Enai vou au geku ganigani e rinaga maparara pana tao-koura. 19 Ne au matotauku pana vevaikila, "Goi gemu gau namara vogo galagala vavagi potenu-koura rigolo vogovagi ularana. Pe, ono agalagi, ono gani, ono niu e ono verere." ' 20 Na Palagu na evaikilaato, netiwato, 'Goi gaurai kawa! Toma pogi goi gemu maguli agapi-vagiana gemuna, ne egemu rinaga potao-koura gaura rai na pene vaira?'

21 Vetainamo raira matotauramo geria rinaga getao-kouna talimara ati geria rinaga Palagu wailanai."

Ragai pono tugamagitugamagi
Mataio 6:25-34

22 Ne Iesu gena melo evaikilarato, netiwato, "Gaura pakurai, avaikilamina, gemi maguli ragai pio tugamagira, rakagau pio gani; pa tauniparami rakagau na pio rapugara. 23 Maguli gau kamuna, a ganigani gau keina, e taunipara gau kamuna, na rapuga gau keina. 24 Kao iotugamagira, ati gevarovarona e ati gekuakuana; ati geria ganigani taokou-agira numara, na Palagu na egupurana! Gomi gau iwa vavagimi, manu kei! 25 Gomi rai otugamagitugamagina, gemu maguli kiata pono vega-mogaa ripa pa? 26 Egau keina ati pono kalaa ripa, rakagau gaurai magau reketa ririwarai otugamagitugamagina?

27 Uraura tiarera iogitara raka gekala-tiwana. Ati geinaguluna e rapuga ati getulina. Na avaikilamina, King Solomona gena verapuga ralemana maki gevanagiana. 28 Pene Palagu na tano gawara vovetaina evega-rapugarana, ira toma gekalana, a pogipogi kalovai pia pia-ragera, Palagu na gomi vovetaina pene vega-rapuga-namanamami. Gomi kamonagi kei talimami! 29 Gaura pakurai ragai pio poe-irauirau, toma irau rakagau goganina e goniuna; e ragai pio tugamagi-vekwalavi maki. 30 Kwalana Palagu ati ripara talimara maparara negaura getavurana, a gomi Tamami ripana negaura goririwarana. 31 Na Palagu na Basileia pio tavu-kunea, aonai negaura maparara pene venimi."

Rinaga kupai pio tao-koukoura
Mataio 6:19-21

32 "Laveta keina, ragai pio kali, kwalana Tamami gena ririwa aona mavealevana na gena Basileia pene venimi. 33 Gemi rinaga iovoi-agira,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

monira ati geria e ati garia talimara iovenira. Ati pia rakava paotira
iogapira, gemi rinaga kupai iotao-koukoura, vonai ati pia aiki, vonai
lema talimara ati pia laka-kavi e palo na maki ati pia vega-rakavara.
34 Kwalana gomi gemi rinaga ariginai, gomi aomi maki vonai."

Vetugunagi talimara namara
Mataio 24:42-51

35 "Inagulu pakunai pio verapuga-maavu e gemi lamepa pia wae vegata.
36 Vetugunagi talimara na geria vele numai gealo-tagoana vetaina pio vealo.
Vegarawa velekwana na pene waikule, vanagi ai pene koekoe genai, gena
vanagi pia raka kala-pakaa ulanana. 37 Vetugunagi talimara kerora roe voa
aonai geria vele pene waikule nama. Taunatauna avaikilamina, gena rapuga
pene ligo-kaua, ganigani kapunai pene vega-tanura, ne ganigani pene venira.
38 Vovetugunagi talimara vealotago roe voa aonai geria vele pene waikule
vonama, irauna pogi nugana pa amoamo kavanai pene vogomai.
39 Na pio ripa, pene numa talimana ripana, arigi orai lema talimana
pene vogomai numa pene gita-tagoa, pe lema talimana maki lema
pene veraulea. 40 Gaura pakurai gomi maki pio vealo-tago, kwalana
Taunilimalima Natuna ati gotugamagiana oranai pene vogomai."
41 Ne Petero na erenagiato, netiwato, "Velekou, eparapore aimo gemai
okilagiana, pa taunilimalima maparara geriai maki?" 42 Velekou evega-geleto,
netiwato, "Rai vorinaga gitatagora talimara na kila ekamonagiana e kala
roririrora ekalana, gena vele na evirigiato, numa e vetugunagi talimara pene
gita-tagora, e ganigani maki orara roriroririrai pene venira? 43 Vovetugunagi
talimana, gena vele na evaikilaato gelegelenai einaguluna, penema rawalia
nama. 44 Avaikila-taunataunamina, ia gena vele na rinaga maparara gitatagora
talimanai pene taoa. 45 Na pene vetugunagi talimana pene kila, 'Au geku vele
gena waikule pekwaipo vagi,' ne vetugunagi marura e garera pene kwarira, e
pene gani e pene niu-kawakawa. 46 Vetugunagi talimana gena vele gena waikule
ati etugamagiana tomanai, e ati eripaana oranai pene kwara. Gena vele na
peneve pati-kinikinia, e ati gevega-taunataunana talimara ria peneve taoa.
47 Vovetugunagi talimana gena vele gena ririwa ia ripana, na ati ekala-
maavu-veniana e gena vele na ririwa ati ekalarana, kwarikwari kamu
iwavagina pene gapia. 48 A vetugunagi talimana ati ripana gena vele gena
ririwa, peneve inagulu kawa, voina pene kwaria, na ati vogo pene gapira.
Vogora eveniato talimana genana vogora mapene ririwara; vogovagira
eveniato talimana genana vogovagira pene tavu-venia."

Ati maino, na veware
Mataio 10:34-36

49 "Au kalova avogomai-agiato tanoparai, e geku ririwa pere galakau-
kune nama! 50 Na au bapatiso ta pana gapia, e au atugamagitugamagina,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pene ago, pana vega-aikia! 51 Gomi gotugamagina, au maino tanoparai
avogomai-agiato? Aikina, avaikilamina, veware-kavaluga ulanana
avogomaito. 52 Ewagumona pene ago wailarai, numa kwapuna talimara
imaima pia vetao-kavaluga, toi kavatai e lua kavatai, lua kavatai e toi
kavatai. 53 Tamana natuna maruna goti pia vepaka, natuna maruna
tamana goti pia vepaka; tinana natuna vavinena goti pia vepaka, natuna
vavinena tinana goti pia vepaka; tegama garena kamuna tegama garena
keina goti pia vepaka, e tegama garena keina tegama garena kamuna goti
pia vepaka."

Ora pene kwara vegailiana
Mataio 16:1-4

54 Iesu na taunilimalima vogo evaikilarato, netiwato, "Pene garo
everigona aonai iloa ruparupara gerai-atina gogitarana genai, gokilana,
'Gura pene keto,' ne gura eketona. 55 Waiatina kavana (south) na gavurigo
erigona aonai gokilana, 'Garo tiavu vagi ene rala,' ne garo tiavu vagi
eralana. 56 Opakau talimami! Tanopara e kupa vegailiara kilagikilagira
ripami; rakagau gaurai ewagumona elagani kolemara ati goriparana?
57 Rakagau gaurai matotaumi na ati gotugamagi-pakaana arigia roririori?
58 Etamanimuto talimana goti veagirori kapunai roe wagoagona aonai
pio maino. Pene aikina genai, eveagirorina talimana gimanai pene vetao-
kaumu, ne eveagirorina talimana na tipura numana gitatagona talimana
gimanai pene vetao-kaumu, ne tipura numana gitatagona talimana na
tipura numanai peneve kana-gavumu. 59 Avaikilamuna, ati pono laka-piati,
pene ago, gemu metau voina maparana pono vega-voi-vagia."

Gemi rakava geriana pio vetugamagiwai e pio vevega-vua nogo gokwaregana nea

13 1 Volaganinai talima reketa Iesu genai geagoto, ne gevaraato,
Galileia talimara Pilato na evagirato, geria vega-nama gaura
Palagu geveniawai aonai; ira ralara vega-nama gaura ralara ria epopo-
kourato. 2 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi gotugamagina,
voGalileia talimara vovetaina gevagirato gaurai, voiana evega-
taunataunaato, ira geria rakava na Galileia talimara maparara geria
rakava evanagirato? 3 Aikina! Au na avaikilamina, pene gemi rakava
aora na ati pio vetugamagiwai, gomi maparami ira gekwaregato vetaina
pio kwarega. 4 A votalima gagalana taula vativati (18) Siloama kovunai
koge numa evua-kapuato atarai eketokauto evagirato rakavetaina? Gomi
gotugamagina, votalima geria rakava Ierusalema talimara maparara
geria rakava evanagirato? 5 Aikina! Au na gomi avaikilamina, pene gemi
rakava geriana ati pio vetugamagiwai, gomi maparami maki pio kwarega
ira gekwaregato vetaina."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Parapore -Figi gautupuna ati vuana

6 Iesu na eparapore ekilagiato, netiwato, “Talima ta gena vine aragana
aonai figi gautupuna evaroato. Aonai eagoto, figi gautupuna vuana etavuato,
na vuana ta ati erawaliato. 7 Gaura pakurai gena araga gitatagona talimana
evaikilaato, netiwato, ‘Ono gitaa, rigolo toitoi pege aiki, au egautupu gitagitana
avogomaina, na vuana ta ati arawaliana. Ono pati laua, kwalana ati ganina
gaurai. Ekwano einaguluagi-kawaana.’ 8 Na araga gitatagona talimana evega-
geleto, netiwato, ‘Velekou, ono raokwania, erigolomo kwapuna ene mia-tago.
Au na pana lavu-rukurukua e kwano namara pana popo. 9 Ne vuvuana namara
pene tugura rigolo wailarai nama, pene aikina genai vou, pono patia.’ ”

Iesu na ati elakawai garena evega-namaato Tapati tomanai

10 Tapati taai Iesu evevega-ripawai rupu ta aonai. 11 Gare ta vonai
palagu rakavana na eporogiato, pe ekala-vitivitiawai rigolo gagalana
taula vativati (18). Ia rogena eteveleto, ati erugaitiwai. 12 Iesu na egitaato,
ne ekea-maiato, evaikilaato, “Gare o, goi ne vitina warau poveluga-vagi.”
13 Ne Iesu gimana vogare atanai evenapa-kauato aonai, veganamo rogena
erorirorito, Palagu evega-rageato.
14 Rupu gitatagona talimana eparuto, kwalana Iesu Tapati tomanai evevega-
namato gaurai. Gaura pakurai ia na taunilimalima evaikilarato, netiwato,
“Toma taula toitoi taunilimalima geria inagulu tomara. Votomai vevega-nama
ulanana pio vogomai, na Tapati tomanai ragai pio vogomai.”
15 Velekou na evega-geleato, netiwato, “Opakau talimami! Tapati
tomarai gemi polomakau pa toniki ati golugarana, geria numa na ati
govaiatirana nanu niu? 16 A egare, Aperaamo petena garena, Satani na
rigolo gagalana taula vativati (18) eligoligoato, au na Tapati tomanai
ligoligo na ragai para lugaa pa?” 17 Vovetaina ekilato aonai, geparu-
veniawai talimara nugara gerageto, na taunilimalima maparara na Iesu
gena kala nama iwavagira gegitarato aonai geverere-rakavato.

Parapore -Mastadi gautupuna gutuna
Mataio 13:31-32; Mareko 4:30-32

18 Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Palagu gena Basileia rakavetaina?
Rakagau genai pana vega-gelegelea? 19 Ia mastadi gautupuna gutuna vetaina.
Talima taa na egapiato, gena aragai evaroato. Mastadi gautupuna gutuna
ekalato, gautupu ai eagoto, ne kupa manura ia raganai genuguvito.”

Paraoa egoro-agiana mulamulana
Mataio 13:33

20 Iesu na maerenagirato, netiwato, “Palagu gena Basileia rakagau
genai pana vega-gelegelea? 21 Ia paraoa egoro-agiana mulamulana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vetaina, gare taa na girina kiatamo egapiato, paraoa goti ekiro-kourato, ne eraokwaniato, vomulamula na paraoa egoro-agiato e evega-kamuato."

Palagu gena Basileia lakatogana
Mataio 7:13-14; 7:21-23

22 Iesu Ierusalema rauparanai eagowai aonai, vanuga kamura e keira aorai evevega-ripawai. 23 Talima taa na erenagiato, netiwato, "Velekou, talima maine pia maguli pa?" Iesu na evega-gelerato, netiwato, 24 "Pio vegigi-vanagi, vanagi kokotinana pio laka-toga ulanana, kwalana au na avaikilamina, taunilimalima gutuma ia laka-toga negetina, na ati pia laka-toga. 25 Numa talimana pene kuliiti, vanagi pene kana-gavua mulinai, gomi muli ai pio ruga-tago, vanagi ai pio koekoe, nopiotiwa, 'Velekou, ai gema vanagi ono kala-pakaa!' na ia pene kila, 'Au ati ripaku gomi ravana na pogo vogomai!' 26 Ne gomi pio kila, 'Ai goi ria taganiganiwai e taniu-kouwai; e goi ai gema vanuga gatamanai ovevega-ripawai!' 27 Na ia pene kila, 'Au ati ripaku gomi ravana na govogomaina. Au gekuna iolaka-gerevagi rakava talimami!' 28 Ne Aperaamo, Isaako, Iakobo, e peroveta talimara maparara pio gitara Palagu gena Basileia aonai, na gomi muli ai pia piatimi; votomai pio tagi, e karikarimi pia vepati. 29 Taunilimalima garo rageragena na e garo rigorigona na, e waitogana na (north) e waiatina (south) kavana na pia vogomai, pia tanu-tali velekwai Palagu gena Basileia aonai. 30 Pio ripa, ewagumona gekapina talimara pia kune, a gekunena talimara pia kapi."

Iesu Ierusalema galamanai etagito
Mataio 23:37-39

31 Volaganinai Parisea talimara reketa Iesu genai geagoto, gevaikilaato, negetiwato, "Ekapu ono raokwania, makapu taai ono ago, kwalana Heroda eririwana goi pene vagimu netina." 32 Iesu evega-geleto, netiwato, "Ioago, vouraura kwaevana iovaikilaa, 'Au palagu rakavara agui-atirana e taunilimalima avega-namarana, toma, pogipogi, e toma vega-toitoinai geku inagulu pana vega-aiki -namanamaa.' 33 Na etoma, pogipogi, ilagaita geku lakalaka pana lakagia vegata, kwalana peroveta talimana irau kapu ai ati pene kwarega, na Ierusalemaimo!

34 Ierusalema, Ierusalema o, goi na peroveta talimara ovagirana e Palagu na etugu-watirana talimara vatu na ovatu-materana. Lagani vogo aririwato, natumi pana kana-gegelagira, kokoloku garena natuna emuku-talirana vetaina, na gomi ati goririwato! 35 Gaura pakurai gemi vanuga e Rupu Veaga kovagona pene mia. Au na avaikilamina, gomi na au ati pio gitaku vou, pene ago toma ta pene kwara, vonai vou pio kila, 'Palagu aranai evogomaina talimana ita vega-namaa.' "

Iesu na Tapati tomanai viti talimana evega-namaato

14 1 Tapati tomana taai Iesu (gekeato aonai) eagoto, Parisea geria vekuneagi talimana ta gena numai pia ganigani ulanana, ne

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunilimalima na gena kala gegitavagi-gitavagirawai. 2 Vonai talima ta
tauniparana eolooloto, Iesu wailanai etanu-tagowai. 3 Ne Iesu na rova
gevevega-ripagiawai talimara e Parisea talimara erenagirato, netiwato,
“Tapati tomanai viti vega-nama vororirori pa aikina?” 4 Na ira ati
gekilakilato, taa na maki ati evega-geleato. Ne Iesu na voviti talimana
egapiato, evega-namaato mulinai etuguato. 5 Ne evaikilarato, netiwato,
“Gomi rai natumu pa gemu polomakau puluka aonai pere keto-rigo
genai, goi na Tapati tomanai poro rolo-ragea pa aikina?” 6 Na Iesu ira na
ati gevega-geleato.

Parapore -Vegarawa velekwana

7 Iesu na wariwari talimara egitarato, tanutanu kapura namaramo
gegaunarato, ne geria parapore ta ekilagiato, netiwato, 8 “Pene talima
taa na pene keamu, vegarawa velekwana laka koukounai, kapu namanai
ragai pono tanu-tali, kwalana irau velekwa ekune-agiana tauna na talima
kamuna ta nekeaana nea. 9 Ne ekeamito talimana pene vogomai, pene
vaikilamu, ‘Ono gerevagi, evele gena tanu kapuna ono vega-pakaa.’ Goi
pono nuga-rage, ne pono tanu-rigo. 10 Pene goi gekeamuna genai, pono
tanu-tali kwano ai pa vuatai. Ne velekwa ekune-agiana talimana pene
vogomai genai, pene vaikilamu, ‘Gata, kukunai onove rage.’ Goi velekwa
talimara maparara na pia vega-ragemu. 11 Kwalana matotauna evevega-
ragena talimana Palagu na pene vega-rigoa, a matotauna evevega-rigona
talimana pene gapi-itia.”

12 Iesu na velekwa kuneagina talimana evaikilaato, netiwato, “Pene
goi ganigani pa velekwa ta orapalaana genai, gatamu, walakavamu,
kalakalamu pa lagamu ai getaluna rinaga talimara ragai pono keara,
kwalana ira na goi mapia keamu, goina vekea pia vega-voia. 13 Na pene
velekwa ta pono rapalaa genai, gamaka, tiutiu, gage koru, e mata-kele
talimara pono keara, 14 ne goi Palagu gena vevega-nama pono rawalia.
Taunatauna, ira na ati pia vega-voimu, na kala rorirori talimara kwarega
na pia kuliiti-wai tomanai vou, voimu ponove rawalia.”

Parapore -Velekwa kamuna
Mataio 22:1-10

15 Iesu ria geganigani-kouto talimana taa na vokila ekamonagiato aonai,
evaikilaato, netiwato, “Palagu gena Basileiai velekwa peneve gania talimana ia
pene nama.” 16 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Talima taa na velekwa kamuna
ta erapalaato, ne taunilimalima gutuma ekearato. 17 Velekwa ganiganina
tomanai gena vetugunagi talimana ta etuguato, evaikilarato talimara eneve
keara, ‘Iovogomai, gau maparara pege kala-maavura.’ 18 Na ira maparara
gekaroveraveto. Ta ekilato, ‘Au tano ta pavoia, aririwana pana gitaa gaurai, ragai
pono paru.’ 19 Ta maekilato, ‘Au polomakau gagalana (10) pavoira gaurai aagona

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

anave lugagi-tovora, gaurai ragai pono paru.' 20 Ta maekilato, 'Au ewagumona vou
pavegarawa gaurai, ati pana wati.'
21 Vetugunagi talimana ewaikuleto, gena vele evaraato. Ne numa
talimana maparuna na gena vetugunagi talimana evaikilaato, netiwato,
'Ono raka-ago vanugai, gamaka, tiutiu, mata-kele e gage rakava talimara
pono vaimaira.' 22 Ne vetugunagi talimana ewaikuleto, ekilato, 'Vele o,
gemu ririwa inaguluna warau pakalaa, na numa rogoti ere vonu.' 23 Ne
vele na vetugunagi talimana maevaikilaato, netiwato, 'Ono ago raupara-
parai e araga raupararai, taunilimalima pono vaikilara, pia vogomai,
auna numa penema vonu. 24 Au na avaikilamina, akearato talimana taa
na geku velekwa ganiganina kiatavagi ati pene mamitovoa.' "

Parapore -Iesu gena melo vaigaoka talimara
Mataio 10:37-38

25 Taunilimalima gutuma para Iesu ria geagowai, ne eruga-kuleto, evaikilarato,
netiwato, 26 "Pene talima ta eririwana, au geku ai pene vogomai netina, na ia
tamana e tinana, garawana e natuna, kakana tarina e matotauna gena maguli
ulamagina ati pene tugamagi-piatogaa genai, ia ati au geku melo. 27 Rai matotauna
gena satauro ati pene vuaa, e muliku ai ati pene laka, ia ati au geku melo.
28 Pene gomi ta eririwana numa ta pene kalaa netina genai, pene tanutali-kune,
numa voina pene ripaa, moni pegelegele pa aikina, ei? 29 Irau inagulu pene vetina,
ne ati pene vega-aikia, pia gitaa talimara maparara na pia mamai-agia, 30 pia kila,
'Etalima na etinaato, na ati evega-aikiato.'
31 Pa arigi vanuga velena, mavanuga velena ta pene vetalia netina, ne ati
pene tanutali-kune, gavutina ati pene tavu, gena vetali talimara maparara
ragana gagalana (10,000), e kavata velena gena ragana gagala ruala (20,000),
ia gevogomai-veniana genai, pene wailara ripa pa? 32 Pene ia ati gelegele genai,
ia aranai gena talima reketa pene tugu-agora, golea kamuna pakai roe voa
aonai, maino pia gapia rauparana piave kalaa. 33 Voia gelegelenai rai gena gaura
maparara ati pene raokwanira, ia ati au geku melo."

Parapore -Tamena
Mataio 5:13; Mareko 9:50

34 "Tamena nama, na pene tamena mamina pene lekwalekwa genai,
arigi rauparai mamina mapene waikule-wai? 35 Ia ati gelegele kwano
vega-namana e varovaro gaura vega-kalara ulanana; gaura pakurai
talima na pia piatogaa. Mategana talimana pene kamonagi!"

Parapore -Elekwalekwato mamoena
Mataio 18:12-14

15 1 Takiti koko talimara e kala rakava talimara gutuma Iesu genai
geagoto, gena kila pia kamonagira ularana. 2 Parisea talimara e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rova gevevega-ripagiawai talimara gemunemuneto, negetiwato, “Etalima rakava talimara egapi-ragerana e ira ria geganigani-kouna!”

3 Ne Iesu na eparapore geria ekilagiato, netiwato, 4 “Pere gomi ta
gena mamoe tinavu kwapuna (100), aonai ta pere lekwalekwa genai, ia
rakagau pere kala? Ia na gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna
(99) tanopakanai pere raokwanira, elekwalekwato mamoena pere
tavua pere ago pereve rawalia. 5 Pereve rawalia genai, pere pani-itia
mavererena, 6 ne numai pere lakagia. Pere kwaragia aonai, gatana e
lagana talimara pere keara, pere vaikilara, ‘Itama verere-koukou vou,
kwalana geku mamoe, elekwalekwato gauna, maparawalia.’ 7 Au na
avaikilamina, voio gelegelenai rakava talimana ta gena rakava aora
na evetugamagiwaina genai, kupai verere kamu iwavagi, kala rorirori
talimara gagala taulavati kwapuna e taulavati kwapuna (99) geria kala
rorirori pakurai ati gevetugamagi-waina maki pene vanagira.”

Parapore -Elekwalekwato monina

8 “Pere gare ta gena siliva monira maparara gagalana (10), aonai
kwapuna pere lekwalekwa genai, ia rakagau pere kala? Ia na lamepa
pere kapua, numa pere alia, vomoni kwapuna pere tavu-inamainamaa
pere ago pereve rawalia. 9 Pere rawalia genai, ia na gatana e lagana
talimara pere keara, pere vaikilara, ‘Itama verere-koukou, kwalana
geku siliva monina, elekwalekwato gauna, warau parawalia.’ 10 Au na
avaikilamina, rakava talimana ta gena rakava na evetugamagiwaina
genai, Palagu gena aneru vovetaina pia verere.”

Parapore -Elekwalekwato melona

11 Iesu maekilato, “Talima ta natuna ruala. 12 Tau mulitaina na tamana
evaikilaato, netiwato, ‘Tamaku, ita na rinaga ono warera, pe au gavuku
rinagara ono veniku.’ Ne rinaga maparara natuna ruala nuganugarai
ewarerato. 13 Toma ati vogo geaikito mulirai, tau mulitaina gena rinaga
etao-koukourato, ne kapu raurau ai elakato. Vonai gena rinaga eve
ulaulagirato. 14 Gena rinaga maparara evega-aikirato mulinai, vokapu
ai roge kamukamu ekwarato. Ia warau ema lealeato. 15 Ne eagoto,
vokapu talimana ta genai inagulu eve tavuto, ne ia na etuguato pae
pene gita-tagora. 16 Ia evito-rakavaato gaurai, pae garia ganigani pene
ganira netiwato, na voganigani maki taa na ati eveniato. 17 Ne eve
vetugamagi-waito, netiwato, ‘Tamaku gena inagulu talimara vogo, e garia
gauganigani maki vogo, na au enai vitona evagikuna. 18 Ana waikule,
tamaku genai ana laka, ne pana vaikilaa: Tamaku, Palagu wailanai e
goi wailamu ai akala-rakavato. 19 Au ati gelegele goi natumu ai mapono
kilagiku; na anogimuna, gemu vetugunagi talimanai pono vega-agoku,
napanatiwa.’ 20 Ne ekuliitito, tamana genai elakato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Roe waevogomaiwai aonai, tamana na warauna egitailiaato, ne evetuga-
rakavaato, gaurai erakawaila-wailaato, evekapani-waloato, evelavuato.
21 Ne natuna na evaikilaato, netiwato, ‘Tamaku, au Palagu wailanai e goi
wailamu ai mageku kala rakava. Au ati gelegele goi natumu ai mapono
kilagiku.’ 22 Na tamana na gena vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato,
‘Iokala-veleke! Rapuga nama iwavagina ta iovuamaia, ioma vega-rogagia.
Rini ta ririnai ioma lupi-ragea, e tamaka maki gagenai ioma veakalaa. 23 E
polomakau natuna monapouna ta iovuamaia, iovagia, ne pita gani e pita
verere-koukou. 24 Kwalana natuku ea ekwaregato, na mapemaguliwai;
elekwalekwato, na mapama rawalia!’ Ne ira maparara geverereto.
25 Natuna tau kunena araga kapunai. Araga na ewaikuleto, numa eago-
veniawai aonai, mari e pala kulura ekamonagirato. 26 Gaurai vetugunagi
talimana ta ekeaato, vokulu kwalana everenagi-agiato. 27 Vetugunagi
talimana na evega-geleato, netiwato, ‘Goi tarimu pewaikule, tamamu na
ia namana e magulina pema rawalia gaurai, ia na vetugunagi talimara
pevaikilara, polomakau natuna monapouna gauna pege vagia.’
28 Tau kunena eparu-rakavato, numai ati elaka-togato, ne tamana
elaka-piatito, enogiato ene laka-toga ulanana. 29 Na ia na tamana
evaikilaato, netiwato, ‘Ono gitaa, au rigolo rigolo goi lagamu ai ataluna,
vetugunagimu aago-venina, gemu ririwa maparara akwalanarana, gemu
vevega-nagi ta ati akala-ketoana, e goi na nanikoti natuna ta maki ati
ovenikuna au magataku ria vega-verere-agimai ulanana. 30 A goi enatumu
mata-poraga garera geriai gemu rinaga maparara pevevega-verovero-
vagira; pewaikule-wai aonai, goi na polomakau natuna monapouna
povagia ia gana!’ 31 Tamana evega-geleto, netiwato, ‘Natuku, goi au
lagaku ai otalu-vanagivanagina, au geku egaura maparara goi gemu.
32 A ewagumona ita verere e ita vonelagi e pita verere, kwalana tarimu
ekwaregato, na pemaguli; elekwalekwato, na mapatama rawalia.’ ”

Vetugunagi talimana gena tugamagi-rori

16 1 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, “Rinaga e moni
vogo talimana ta emaguliwai. Ne talima reketa na rinaga
vogo talimana gevaraato, ia gena rinaga gitatagora talimana na gena
rinaga eulaulagirana. 2 Gaura pakurai rinaga talimana na ekea-togaato,
ne evaikilaato, ‘Goi valimu pakamonagia taunatauna pa? Au geku
inagulu okalana aonai ono vevaravaragi, kwalana ewagumona goi ati
au geku rinaga gitatagora talimana.’ 3 Ne vorinaga gitatagora talimana
etugamagito, ekilato, ‘Au geku kamuna na ewagumona, geku inagulu
na evega-aikikuna. Rakagau ana kala? Au ati kwalimuku pana araga
e noginogi au geku ai nugarage gauna.’ 4 Etugamagiwai aonai, ekilato,
‘Pama ripa rakagau pana kala! Gaurai pene gaivagiku genai, gataku
namara vogovagi geria numai pia vairageku.’

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Gaura pakurai gena kamuna genai gegapi-toreto talimara maparara ekea-
koukourato. Ne ta erenagiato, netiwato, 'Goi gemu gapitore vira?' 6 Evega-geleto,
netiwato, 'Olive rigara mata maparara tinavu taula vativati (800).' Ne rinaga
gitatagora talimana na evaikilaato, 'Gemu gapitore pepana ea, pe ono raka-
tanutali, ne tinavu vativati (400) ono taloa.' 7 Na ta maerenagiato, netiwato, 'Goi
gemu gapitore vira?' Ia ekilato, 'Vuiti putera maparara raganana (1,000).' Ne
rinaga gitatagora talimana na evaikilaato, 'Gemu gapitore pepana ea, ono gapia,
ne tinavu taula vativati (800) ono taloa.'

8 Ikanai rinaga gitatagora talimana rakavana gena aoneka pakunai
gena kamuna na evega-rageato. Kwalana tanopara talimara geria kila e
tugamagi aonekara na maeka talimara geiwarana.

9 Au na avaikilamina, etanopara rinagara e monira na taunilimalima
pio gatara, kwalana gemi moni pia veaiki genai, gomi mia-vanagivanagi
numarai pia gapi-ragemi.

10 Rai gau keivagina inagulu-agina ripana genai, gau kamu vagina maki
inagulu-agina ripana; e rai gau keivaginai pene opakau genai, gau kamu
vaginai maki pene opakau. 11 Pene gomi tanopara rinagara e monira
inagulu-agira ati ripami genai, Palagu na raka rinaga taunataunara kupai
pene venimi pio inagulu-agira? 12 E pene gomi talima ta gena rinaga ati
pio gitatago-namanamara genai, gomi rinaga rai na pene venimi?

13 Vetugunagi talimana vele ruala vetugunagira ati pene ago-venira ripa.
Kwalana ia na ta ati pene ulamagia, a ta pene ulamagia; ta pene vega-taunataunaa,
a ta pene opa-venia. Palagu e moni vetugunagira ati pio ago-venira ripa."

Iesu gena kila reketa

14 Parisea talimara moni geulamagi-kamuawai. Iesu gena kila maparara
gekamonagirato aonai, gemamai-agiato. 15 Iesu na evaikilarato, netiwato,
"Gomi taunilimalima wailarai govekilagi-roririrorina, na Palagu na gomi
aomi eriparana. Taunilimalima na gevega-ragerana gaura Palagu na ati
eririwarana, ekilagi-piatogarana.

16 Mose gena rova e peroveta talimara geria kila gemiawai pene
vogomai Ioane Bapatiso gena lagani ai. Voanana Palagu gena Basileia
valina gevopatagiana aonai, taunilimalima maparara gevegigi-togana pia
laka-toga ulanana. 17 Kupa e tanopara pia lekwalekwa marauparanai, na
rova gena leta keivagina ta pa gena koma ta ati vagi pene lekwalekwa.

18 Maru taa na garawana pene guia, ne gare ta mapene garawaa genai,
ia eveopa-lemana; mamaru taa na vomaru na eguiato garena pene
garawaa genai, ia maki eveopa-lemana."

Rinaga talimana e Laasaro

19 "Rinaga talimana ta etaluwai. Ia rapuga namaramo ekalawai e
toma mapararai everererewai e ganigani namaramo eganiwai. 20 Gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

numa vanaginai lealea talimana ta arana Laasaro emaoko-tagowai. Ia malakulakuna. 21 Eririwa-rakavawai rinaga talimana gana ganigani momora pere ganira. Kwaeva maki geagowai, ia komatana geremalirawai.

22 Lealea talimana ekwaregato, ne aneru na Aperaamo laganai gevua-agoato. Rinaga talimana maekwaregato, ne getoleato. 23 Kwarega kapunai (Hades) viti evuawai aonai, epoe-rageto, rauvagi ai Aperaamo egitaato, e Laasaro maki ia goti. 24 Ne ekeato, netiwato, 'Aperaamo, tamaku o, ono gita-vetugaku, Laasaro poro tugua, gimana ririrana nanu ai eneve tura-raia, pe maekumo anama vega-palapalaa, kwalana au ekalova molenai viti kamu vagi avuaana.'

25 Na Aperaamo ekilato, 'Natuku o, ono tugamagia, goi omaguliwai tomarai gau namaramo orawaliwai, a Laasaro gau rakavaramo erawaliwai. Na ewagumona ia everérena, a goi viti ovuaana. 26 Ita vekarawarai maki poga para emiana, gaura pakurai eanana talima ta nenai ati pene wati, e neana na maki ta enai ati pene vogomai.'

27 Ne rinaga iwavagi talimana ekilato, 'Tamaku o, anogimuna, Laasaro ono tugua tamaku gena numai. 28 Au walakavaku imaima; ia na pene vaikilara eviti-vua kapunai nege vogomaina nea.' 29 Na Aperaamo ekilato, 'Mose e peroveta talimara ira ria, pe karora pia kamonagira.' 30 Rinaga talimana ekilato, 'Aikina, tamaku! Pene ekwaregato talimana ta pene ago genai, ira geria rakava na pia vetugamagiwai.'

31 Aperaamo ekilato, 'Pene Mose gena rova e peroveta talimara geria kila ati pia kamonagira genai, kwarega na talima ta pene kuliiti-wai maki ati pia kamonagia.' "

Kala rakava e rakava tugamagi-piatogara

Mataio 18:6-7; 18:21-22; Mareko 9:42

17 1 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Taunilimalima vega-ketora gaura roe nea pia wala, na pene vega-walara talimana vetugana kekei. 2 Pere nama ia gaagonai vatu kamuna ta pegere kwatu-kaua, ne rawapara ropukelau ai pegere pia-raia, kwalana egirigiri ta rakavai neopa-togaana nea.

3 Vovetaina gaurai rogomi pio vetole! Pene goi walakavamu kala rakavara ekalana genai, pono kila-waia, pene gena rakava na pene vetugamagiwai genai, gena rakava pono tugamagi-piatogara. 4 Pene ia na toma kwapuna aonai vega-taulatoi kwapuna pene vega-rakavamu, e vega-taulatoi kwapuna pene waikule-wai goi gemu ai, pene kila, 'Pavetugamagiwai,' nepenetiwa genai, goi na gena rakava pono tugamagi-piatogara."

Kamonagi

5 Apostolo na Velekou gevaikilaato, negetiwato, "Gema kamonagi ono vega-kamura!" 6 Velekou na evega-gelerato, netiwato, "Pene gomi gemi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamonagi mastadi gautupuna gutuna kamuna vetaina, giri-konevekoneve kiana gomi na egautupu kamuna pa malberi gautupuna pio vaikilaa, ‘Ono velagu-rage, pe rawaparai onove vevaro!’ nopiotiwa genai karomi pene kamonagira.”

Vetugunagi talimana gena inagulu

7 “Pere gomi ta gemu vetugunagi talimana tano pene lugaa pa mamoe pene gita-tagora mulinai, inagulu kapuna na numai pene vogomai genai, goi na pono vaikilaa, ‘Ono laka vega-veleke, pe onoma ganigani,’ noponotiwa pa? 8 Aikina, goi pono kila, ‘Gaku ganigani ono kala e nanunanu rapugana na pono verapuga, pe pono gita-tagoku; au pana ganigani gatu mulinai vou, goi mapono ganigani.’ 9 Pa vetugunagi talimana gena kamonagi pakunai pene vega-namaa? Aikina. 10 Gomi maki vovetaina; pene Palagu na pene vaikilami inagulura maparara pio kalara genai, pio kila, ‘Ita vetugunagi talimara gera inagulu.’ ”

Iesu na lepera talimara gagalana (10) evega-namarato

11 Iesu Ierusalema eago-veniawai aonai, Samaria e Galileia vetogara na evanagito. 12 Vanuga taai elaka-togato, ne lepera talimara gagalana (10) ria geverawalito. Rauvagi ai roe voa aonai geruga-talito, 13 ira gekeato, negetiwato, “Iesu! Gema Velekou! Ono gita-vetugamai!”

14 Iesu na egitarato, ne evaikilarato, netiwato, “Rupu Veaga velera geriai ioago, pe piave gitami.” Ne geagowai aonai, tauniparara gevealevato, genamato. 15 Talima kwapunamo ira aorai kopina egitaato enamato, ne ewaikule-waito, Palagu evega-rageato. 16 Ia Iesu gagena kwalanai evetiu-talito, evega-namaato. Ia Samaria talimana. 17 Iesu ekilato, “Talima maparara gagalana pege nama. Taulavati kwapuna ravai nea? 18 Rakagau gaurai etau polu kwapuna pewaikule-wai, Palagu pema vega-ragea?” 19 Ne Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, ono laka, gemu kamonagi na pevega-magulimu.”

Palagu gena Basileia pene vogomai kilara
Mataio 24:23-28; 24:37-41

20 Parisea talimara reketa na Iesu gerenagiato, Palagu gena Basileia arigi toma pene vogomai. Ia na evega-gelerato, netiwato, “Palagu gena Basileia pene vogomai ati pio gitaa gauna. 21 Talima ta ati pene kila, ‘Ono gitaa, goi ea!’ pa ‘Goi voa!’; kwalana Palagu gena Basileia gomi aomi ai nea.”

22 Ne ia na gena melo evaikilarato, netiwato, “Toma ta pene kwara aonai, gomi gemi ririwa kamuna Taunilimalima Natuna gena toma taa vagi pogoro gitaa, na ati pio gitaa. 23 Reketa na pia vaikilaimi, ‘Talimana goi voa!’ pa ‘Talimana goi ea!’ nepiatiwa. Na ragai pio ago, mulirai ragai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pio laka. 24 Kwalana eramaana aonai, maekana kupai kavata-kavatana
eagona vetaina, Taunilimalima Natuna gena tomai maki vovetaina pene
wala. 25 Na ia vitiviti vogo roe nea pene vuara, etoma guluna na roe pia
rugaa.
26 Taunilimalima Natuna pene vogomai tomana Noa gena lagani
ai vetaina. 27 Taunilimalima maparara geganiwai, geniuwai, maru e
gare gevegarawawai, pene vogomai, Noa gena poti aonai elaka-togato
tomanai, gutugutu na maparara egugutu-kwaregarato. 28 Lota gena lagani
ai maki vovetainamo. Geganiwai, geniuwai, gevoivoiwai, gevarovarowai,
numa gekalawai. 29 Na Lota Sodoma eraokwaniato tomanai, kalova e
salfa pa vatu matiavura kupa na geketo-rigoto, maparara eporo-mourato.
30 Taunilimalima Natuna pene matagai genai, maki vovetaina pene wala.
31 Votomai, pene talima ta numa kukunai etanu-tagona, numai ati
mapene laka-toga gena rinaga pene gapira. E pene talima ta aragai
genai, ia gena numai ati mapene waikule-wai gena rinaga gapigapira.
32 Lota garawana pio tugamagia! 33 Rai matotaunamo gena maguli rogona
etoleana talimana, gena maguli pene piatogaa; a rai gena maguli epia-
togaana talimana maguli pene rawalia.
34 Avaikilamina, vopogi aonai talima ruala gepa kwapunaimo pia
maitu aonai, ta Palagu na pene gapi-vagia, (kwalana pegapi-ragea
gaurai), a ta pene raokwania, (kwalana erugaana gaurai). 35 Gare ruala
vuiti kao-agina gauna pia kaoagi-koukoua aonai, ta pene gapi-pakaa, a ta
pene raokwania. [36 Talima ruala aragai pia inagulu aonai, ta pene gapi-
vagia, a ta pene rugaa.]"
37 Iesu gena melo na gerenagiato, negetiwato, "Velekou o, ariginai
pene wala?" Iesu evega-geleto, netiwato, "Kwarega tauniparara gemiana
kapunai, kao maki vonai pia koukou, (pe ira na pia vega-matagaia)."

Parapore -Wapu e Kota ekamonagina talimana

18 1 Ne Iesu na gena melo geria parapore ta ekilagiato. Voparapore
na pene vega-ripara, vanagivanagi pia rapali e ragai pia
moira ulanana. 2 Evetaina ekilato, "Vanuga gautai Kota ekamonagina
talimana ta etaluwai. Ia Palagu kalina na ati ekaliwai, e taunilimalima
maki ati ekupa-ragerawai. 3 Vovanuga wapuna ta Kota ekamonagina
talimana genai ewaikule-wai waikule-waiwai, gena rorirori eve
ririwamagi-agiawai e ekilawai, 'Ono veakavaku, pe gevega-rakavakuna
talimara akwara ono venira!' 4 Gaova kiata erauto, Kota ekamonagina
talimana na wapu gena ririwa kalana ati ekalaato. Na toma ta ia
matotauna evetugamagito, netiwato, 'Au Palagu kalina na ati akalina
e taunilimalima maki ati akupa-ragerana, 5 na gau kwatunamo, ewapu
na au evega-tauvitikuna gaurai, gena ririwa kalana ana kalaa, kwalana
vanagivanagi evogomaina, au evega-tauvitikuna.' "

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Velekou maekilato, “VoKota ekamonagina talimana rakagau netiwato,
iokamonagia. 7 Pe rakagau? Palagu na evirigirato talimara, ia genai
pogi e lagani getagina e genogina talimara, veagirori tomanai ati pene
veakavara? Veakavarai neekwaipona? 8 Au na avaikilamina, geria rorirori
ai veganamo pene veakavara. Na Taunilimalima Natuna pene vogomai
aonai, kamonagi tanoparai pene rawalia pa aikina?”

Parisea talimana e takiti-koko talimana

9 Talima reketa geria tugamagi ira kala rorirori, na taunilimalima
maparara kala rakava talimara. Iesu na etalima geria parapore ekilagiato,
netiwato, 10 “Talima ruala Rupu Veaganai geagoto, geverapalito; ta
Parisea talimana, ta takiti-koko talimana. 11 Parisea talimana geregana
kavatai erugato, ne erapalito, netiwato, ‘Palagu o, avega-namamuna,
kwalana au ati talima maparara vetaira, karoverave talimara, kala
teveletevele talimara, e vekalakau talimara. Avega-namamuna, kwalana
au ati votakiti-koko talimana vetaina. 12 Epetoma kwapuna aonai au toma
ruala avokana, e arawalirana gaura golea gagalana (10) akalarana, ne
golea ta goi avenimuna.’
13 Na takiti-koko talimana rauvagi ai erugato, ati epoe-rageto
kupai, kopana evaleato, ekilato, ‘Palagu o, au rakava talimaku, ono
gita-vetugaku!’
14 Au na avaikilamina, takiti-koko talimana Palagu na evega-
taunataunaato, ia makala roririorina vanugai ewaikuleto, a Parisea
talimana aikina. Kwalana matotauna evevega-ragena talimana Palagu na
pene vega-rigoa, a matotauna evevega-rigona talimana pene vega-ragea.”

Iesu na girigiri evega-namarato
Mataio 19:13-15; Mareko 10:13-16

15 Talima reketa girigiri Iesu genai gevua-agorato, gimana atarai pene
tao-kaua ulanana. Gena melo na gegitarato, ne gekila-wairato. 16 Na Iesu
na girigiri ekea-mairato, gena melo evaikilarato, netiwato, “Egirigiri
au geku ai ia vogomai, ragai iogui-waira, kwalana Palagu gena Basileia
nevetaira talimara geria. 17 Taunatauna au na gomi avaikilamina, rai na
Palagu gena Basileia ati pene gapi-ragea melo girigiri vetaina, Basileiai
ati pene laka-toga.”

Rinaga vogo talimana
Mataio 19:16-30; Mareko 10:17-31

18 Iuda talimara geria vele taa na Iesu erenagiato, netiwato, “Vevega-ripa
talimamu namana, au rakagau pana kala vou maguli vanagivanagi pana
rawalia?” 19 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi rakagau gaurai au namaku
okilagina? Talima ta ati nama, Palagumo geregana nama. 20 Rova ripamu,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Ragai pono mata poraga, ragai pono vagivagi, ragai pono lema, ragai pono veroli-opakau, tamamu e tinamu pono kupa-ragera.’ ” 21 Votalima ekilato, “Au keiku na vegata pene vogomai etoma nerova maparara akwalanarana.” 22 Iesu na vokila ekamonagiato, ne ekilato, “Goi gau kwatunaimo orapuna. Gemu rinaga maparara ono voi-agira, monira lealea talimara pono venira, ne kupai goi gemu rinaga pono rawalira. Vovetaina pono kala voupe, au muliku ai ponoma laka.” 23 Vokila ekamonagiato aonai, aona emetau-rakavato, kwalana ia rinaga vogo talimana.

24 Iesu na egitaato, ne evaikilaato, netiwato, “Rinaga vogo talimara Palagu gena Basileia lakatoganai, geria lakatoga gaoka vagi. 25 Kamela rina ilunana pene vanagi gaoka, na gena rinaga vovogo talimana Palaguna Basileiai gena laka-toga gaoka-galagala vagi.” 26 Taunilimalima na ekila gekamonagiato, ne Iesu gerenagiato, negetiwato, “Na, rai na maguli vanagivanagi pene rawalia?” 27 Iesu evega-geleto, netiwato, “Taunilimalima na ati pia kalara ripa gaura Palagu na pene kalara ripa.”

28 Petero na evaikilaato, netiwato, “Goi ripamu, ai gema gaura maparara garaokwanirato, mulimu ai galakana.” 29 Iesu na evaikilarato, “Taunatauna avaikilamina, talima ta gena numa eraokwaniato, pa garawana, kakana, tarina, tamana, tinana, natuna Palagu gena Basileia pakunai, 30 ia emagulina aonai gau vogo pene rawali, e volaganinai vou maguli vanagivanagi pene rawalia.”

Iesu na gena kwarega maekilagi-matagaiato

Mataio 20:17-19; Mareko 10:32-34

31 Iesu na gena melo gagalana ruala evaigerevagirato, ne evaikilarato, netiwato, “Iokamonagi! Ita Ierusalemai taveragena. Vonai peroveta talimara na Taunilimalima Natuna valina getalo-kuneato kilara ganira maparara pia taunatauna. 32 Ati Iuda talimara gimarai pia tugu-kaua. Ira na pia vegarevegare-agia, pia mamai-agia e pia kainiua. 33 Pia kwaria e pia vagi-kwaregaa, na toma vega-toitoinai mapene kuliiti-wai.”

34 Iesu gena melo na vokila ganina ati gerawaliato. Kila ganina ira geriai veavuga. Ira ati ripara Iesu na rakagau ekilagiato.

Iesu na mata-kele talimana evega-namaato

Mataio 20:29-34; Mareko 10:46-52

35 Iesu Ieriko ekavinagiato aonai, mata-kele talimana ta raupara pipinai etanu-tagowai, enoginogiwai. 36 Taunilimalima gutuma raupara na gelaka-vanagiwai ekamonagirato, ne everenagito, “Ne rakagau kuluna?” 37 Gevaikilaato, negetiwato, “Iesu, Nasareta talimana, elaka-vanagina.” 38 Ne ekea-lailaito, netiwato, “Iesu o, Davida natuna, au ono gita-vetugaku!” 39 Gelaka-kuneto talimara na gekila-waiato, na ia ekea-vigiragewai, “Davida Natuna o, au ono gita-vetugaku!”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

40 Iesu eruga-talito, ne ekilato, “Iovaimaia!” Ia evogomaito, ne Iesu
na erenagiato, netiwato, 41 “Goi rakagau oririwana gemu ai ana kalaa
notina?” Ia evega-geleto, netiwato, “Velekou o, mataku ono mai-
vega-alira.” 42 Iesu ekilato, “Matamu ia nama, gemu kamonagi na
pevega-namamu.” 43 Veganamo matana ealirato, epoepoe-namanamato,
Iesu mulinai elakato, Palagu evega-rageato. Vokala gegitaato talimara
maparara na maki Palagu gevega-rageato.

Iesu e Sakaio

19 1 Iesu Ieriko ai ekwarato, ne vanuga aona na eagowai. 2 Vonai
takiti-koko talimara geria vele ta arana Sakaio; ia moni e rinaga
vogo talimana. 3 Ia gena ririwa Iesu kolemana rakavetaina pere gitaa,
na talima gutuma e ia kupavagi gaurai, ati egitaato. 4 Gaura pakurai ia
eraka-kuneto, sikamoa gautupuna taai epae-rageto, Iesu voanana pene
laka-vanagi aonai, pene gitaa ulanana.
5 Iesu vonai ekwarato, epoe-rageto, ia egitaato, ne evaikilaato, “Sakaio,
onoma rigo-rakaraka, kwalana etoma au goi na numai pana talu gaurai.”
6 Ne Sakaio eraka-rigoto, mavererena na Iesu evaiagoato gena numai.
7 Gegitaato talimara maparara gemunemuneto, negetiwato, “Etalima
galama talimana, gena numai eneve talu.”
8 Sakaio erugaitito, Velekou evaikilaato, netiwato, “Velekou, ono
kamonagi! Geku rinaga kavata viriviri talimara pana venira, e gena rinaga
agapi-kawaato talimana vega-vativati pana veni-waia.” 9 Iesu na evaikilaato,
netiwato, “Etoma vevega-maguli enumai pema kwara, kwalana etalima
maki Aperaamo natuna. 10 Kwalana Taunilimalima Natuna gelekwalekwato
talimara tavutavura e vega-magulira ulanana evogomaito.”

Parapore -Vetugunagi talimara moni gegita-tagoto
Mataio 25:14-30

11 Maparara gekamonagiwai aonai, Iesu na geria parapore ta ekilagiato.
Kwalana ia Ierusalema ekavinagiato gaurai, ira matapolu gekilato, Palagu
gena Basileia volaganinai pene matagai. 12 Ne ia ekilato, “Raki kamuna
talimana ta kapu raurau ai elakato, king pa vele rakina pene gapia
vou, mapene waikule-wai. 13 Rogoti ere laka aonai, gena vetugunagi
talimara gagalana (10) ekearato, kolo monira kwapurakwapura ira
kwapurakwapura evenirato, ne evaikilarato, netiwato, ‘Au muliku ai pio
inagulu-agira, pe moni polura taarana mapio rawalira.’
14 Na gena tanopara talimara na ati geririwaawai gaurai, mulina na
kilakila getuguato, negetiwato, ‘Ai ati gaririwana etalima ai gema vele
ai pene ago.’ 15 Na votalima na king rakina geveniato mulinai, ewaikule-
waito. Ne gena vetugunagi talimara ekearato, pia vega-ripaa, moni polura
vira ira kwapurakwapura na gerawalirato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Talima kunena eagoto, ne evaikilaato, ‘Velekou, kolo monina
kwapuna ovenikuto aona na, au na moni gagalana maparawalira.’
17 Ia na evega-namaato, netiwato, ‘Goi vetugunagi talimamu namana!
Gau girigiri oinaguluagi-gitakaurana gaurai, au na vanuga maparara
gagalana avenimuna, goi na pono gita-tagora.’ 18 Vega-rualana eagoto,
ne ekilato, ‘Velekou, kwapuna ovenikuto aona na, au na moni imaima
maparawalira.’ 19 Gena vele na evaikilaato, ‘Goi vanuga imaima pono
gita-tagora.’
20 Vetugunagi talimana ta maevogomaito, ne ekilato, ‘Velekou o, goi
gemu moni kwapuna gauna ea, au na muko ai akumuato, atao-togaato.
21 Au goi kalimu na akalito, kwalana goi ati ovekupa-ragena talimamu.
Talima geria gau ogapirana, e ati goi na ovarorato gaura opatirana
e okuarana.’ 22 Gena vele na evaikilaato, ‘Goi vetugunagi talimamu
rakavana! Matotaumu gemu kila na pana agirorimu. Goi ripamu au ati
vekuparage talimaku, ati au geku gaura agapirana, e ati avarorato gaura
apatirana. 23 Rakagau gaurai au geku moni panikai ati otaorato? Pe au
para waikule aonai, mataokauna para rawalia.’
24 Ne vonai geruga-tagowai talimara evaikilarato, netiwato, ‘Ne moni
kwapuna genai nea gauna iogapia, moni gagalana talimana iovenia.’
25 Na ira na gevaikilaato, ‘Velekou, ia gena moni gagalana warauna
pegapira.’ 26 Ia evega-geleto, netiwato, ‘Au na avaikilamina, magena e
magana talimana vogora mapana venia, a ati gena e ati gana talimana
genai girigiri kiana maki pana gapi-vagia.
27 Na au geparu-venikuna talimara, ati geririwato au ira pana kune-agira
negetiwato talimara, iovaimaira, au wailaku ai ioma vagi-kwaregara!’ ”

Iesu gena kwalimu gugulu lakatogana Ierusalemai gevonevone-agiato

Mataio 21:1-11; Mareko 11:1-11; Ioane 12:12-19

28 Ekilakila-gatuto vou, Iesu elaka-kuneto, Ierusalemai everageto.
29 Betepeiti e Betania ekavinagirawai aonai, Olive Golona kavanai, Iesu
na gena melo ruala etugu-kunerato, evaikilarato, netiwato, 30 “Wailara
vanuganai ioago. Pio kwara aonai, toniki natuna ta kwatukau pio
gitaa, atanai talima ta rogoti ere ragekau. Pio luga-vagia, pio vogomai-
agia. 31 Pene talima taa na pene renagimi, pene kila, ‘Rakagau gaurai
golugaana?’ nepenetiwa genai, gomi pio kila, ‘Velekou na eririwaana.’ ”
32 Ne tauria ruala geagoto, Iesu na evaikilarato gelegelenai gerawaliato.
33 Toniki natuna gelugaawai aonai, toniki gatara na gerenagirato, “Ne
rakagau gaurai toniki golugaana?” 34 Gevega-geleto, negetiwato, “Velekou
na eririwaana.”
35 Ne Iesu genai geago-agiato. Geria rapuga toniki rogenai
geava-kaurato vou, Iesu gevega-tanukauato. 36 Iesu eagowai aonai,
taunilimalima geria rapuga kamura rauparai geavarawai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

37 Ierusalema warauna ekavinagiato, Olive Golona na everigowai, Iesu
gena melo gutuma gevererewai, Palagu gevonevone-agiato, kwalana kala
kamu vagira gegitarato gaurai. 38 Gekilato,
"Velekou aranai evogomaina Velena ita vega-namaa!
Maino kupai e maeka ralema iwavagina
kupa atagaina raimoraimonai!"
39 Ne Parisea talimara reketa na taunilimalima gutuma aora na Iesu
gevaikilaato, negetiwato, "Vevega-ripa talimamu, gemu melo ono kila-
waira!" 40 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Au na avaikilamina, pene ira
pia vaigari genai, evatu pia kogo."

Iesu Ierusalema galamanai etagito

41 Iesu vanuga kamuna Ierusalema elaka-kavinagiato, egitaato, ne
galamanai etagito, 42 netiwato, "etoma gemu maino kwalana poro ripaa
nama! Na ewagumona, goi na ati ogitaana. 43 Tomana pene kwara aonai,
geparu-venimuna talimara na kwano pia tenua, pia kana gegelagimu, ati
gemu rava rauparana. 44 Ne goi e aomu ai getaluna talimara pia gule-
vepopo-lovolovo-vagimi; vatu ta maki vatu ta atanai ati pia raokwania,
kwalana Palagu gena veveakava emarigoto ati oripaana gaurai."

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mataio 21:12-17; Mareko 11:15-19; Ioane 2:13-22

45 Iesu Rupu Veaga aonai elaka-togato, voivoi talimara egui-atirato,
46 evaikilarato, netiwato, "Veaga Pukana aonai evetaina ekilana, 'Au geku
numa rapali numana pia kilagia,' na gomi na lema talimara geria kumu
kapunai pogo vega-agoa."
47 Iesu tomara mapararai Rupu Veaga aonai evevega-ripawai. Rupu
Veaga velera kamura, e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera
na ia pia vagia rauparana getavuawai. 48 Na ati geria raupara, kwalana
taunilimalima maparara geririwawai, Iesu gena kila ta vagi ragai pia
kala-ketoa.

Ierusalema velera na Iesu gena tiavu kwalana geverenagi-agiato

Mataio 21:23-27; Mareko 11:27-33

20 1 Toma ta Iesu Rupu Veaga aonai evevega-ripawai, Vali Namana
taunilimalima evopata-venirawai. Ne Rupu Veaga velera kamura,
e rova gevevega-ripagiawai talimara, e Iuda velera Iesu genai geagoto,
2 gerenagiato, negetiwato, "Arigi tiavu ai goi na egau okalarana? Rai na
etiavu evenimuto?"
3 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Au na maki verenagi ta ana venimi.
Pio varaku, 4 Ioane gena bapatiso kalana Palagu genana evogomaito, pa
taunilimalima geriana?"

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Ira aorai geveroliverolito, negetiwato, “Pene ita pita kila, ‘Palagu
genana,’ nepitatiwa genai, ia pene kila, ‘Rakagau gaurai Ioane ati govega-
taunataunaato?’ nepenetiwa. 6 Na pene ita pita kila, ‘Taunilimalima
geriana,’ nepitatiwa genai, taunilimalima maparara na ita vatu na pia
vale matera, kwalana ira gekilana, Ioane peroveta talimana, negetina.”
7 Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai ati ripamai,” negetiwato.
8 Gaurana Iesu na ira maki evaikilarato, netiwato, “Au na maki arigi
tiavu ai egaura akalarana ati pana varami.”

Parapore -Araga gitatagona talimara rakavara
Mataio 21:33-46; Mareko 12:1-12

9 Ne Iesu na talima eparapore evaikilarato, netiwato, “Talima ta vine
aragana evaroato vou, araga gitatagona talimara geriai eraokwaniato.
Ne elakato kapu taai. Vonai toma vogo evetalu-agirato. 10 Vine vuara
(grapes) gemerato, ne ia na gena vetugunagi talimana ta etuguato araga
gitatagona talimara geriai, vine vuara reketa pene gapira ularana. Na
araga gitatagona talimara na gekwariato vou gimana kovagona getugu-
waikuleato. 11 Ne vetugunagi talimana ta maetuguato, na ia maki
gegalama-veniato, e gevega-nugarageato, gimana kovagona magetugu-
waikuleato. 12 Vetugunagi talimana vega-toitoina maetuguato, na
gegalama-rakavarakavato, kopina mamakomakona gepiatiato. 13 Ne
araga gatana ekilato, ‘Au rakagau maana kala? Au natuku, aulamagi-
iwavagiana melona, ana tugua, atugamagina ia pia nugagi-ragea!’ 14 Na
araga gitatagona talimara na gegitaato aonai, matotaura gevevaikilato,
negetiwato, ‘Araga pene gaunaa melona ea, ita vagi-kwaregaa, pe araga
ita gera.’ 15 Ne araga mulinai gerolo-atiato, gevagi-kwaregaato.”

Iesu everenagito, netiwato, “Araga gatana rakagau pene kala ira geriai?
16 Ia pene vogomai, araga gitatagona talimara pene vagi-veroverora,
ne araga talima iraura pene venira.” Taunilimalima na ekilakila
gekamonagiato aonai, gekilato, “Aikina, nevetaina ragaina!”

17 Iesu na egita-kalakalarato, ne erenagirato, netiwato, “Ekilakila Puka
Veaga aonai ganina rakagau? Evetaina ekilato,

‘Vatu numa gekalarana talimara na
gerugaato, gepia-togaato vatuna,
keakwala vatunai eagoto.’

18 Rai vovatu atanai pene ketokau talimana pene keto-lovolovo-vagi; e
evatu talima ta atanai pene ketokau genai, pene kavi-minamina-vagia.”

Kaisara, Roma geria vele, gena takiti monira
Mataio 22:15-22; Mareko 12:13-17

19 Rova gevevega-ripagiawai talimara e Rupu Veaga velera kamura na
Iesu tipo vonaimo pia gapia rauparana getavuawai, kwalana ira ripara, Iesu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na eparapore e ira ekilagirawai gaurai. Na taunilimalima gutuma getanu-
tagowai gaurai gekalito. 20 Gaura pakurai tipo gegitagitaato. Kapinai vou
opakau talimara getugurato, noo kala rorirori talimara vetaira, Iesu pia
renagia, gena kila pene irau genai, ia pia gapia, Roma kavanana gimana
tiavuna aonai pia taoa. 21 Voopakau talimara na Iesu gerenagiato, negetiwato,
"Vevega-ripa talimamu o, ai ripamai, gemu kila e gemu vevega-ripa-rorirori.
Taunilimalima geria raki ati otugamagirana, na goi na Palagu gena raupara
ovevega-ripagi-gitakauana mataunataunamu na. 22 Ono vaikilamai, Kaisara,
Roma geria vele, genai takiti paia veni pa aikina?" 23 Iesu na geria opakau
warau egitaato, ne evaikilarato, netiwato, 24 "Siliva monina ta iovega-gitaku!
E rai avuavuna e rai arana?" Ira gevega-geleto, negetiwato, "E Kaisara
avuavuna e arana," negetiwato. 25 Gaurai Iesu na evaikilarato, "Kaisara gena
gau, Kaisara pio venia, Palagu gena gau, Palagu pio venia."

26 Iesu gena kila taunilimalima wailarai rorirori gaurai, ati geria raupara ia
pia opa-leaa, na gena vega-gele na evega-kalirato, ati gekilakilato.

Kuliitiwai kilara

Mataio 22:23-33; Mareko 12:18-27

27 Sadukea talimara reketa Iesu genai geagoto. Geria tugamagi kwarega
talimara ati pia kuliiti-wai. Iesu gerenagiato, gekilato, 28 "Vevega-
ripa talimamu o, Mose na rova ai gema evetaina etaloato, 'Pene tau ta
kakana pene kwarega, wapuna pene kwarega-kwania, ati natura genai,
vomaru na kakana wapuna pene garawaa, naturia pia gapira kwarega
tauna gena.' 29 Tau walakako maparara taulatoi kwapuna. Tau kunena
na gare ta egarawaato, ne ekwaregato, natuna ta ati evega-walaato.
30 Melo vega-rualana na wapu maegarawaato, 31 melo vega-toitoina na
maki vovetainamo. Voia aonai ira maparara taulatoi kwapuna, maparara
gekwaregato, naturia ta ati gevega-walaato. 32 Ikanai vogare maki
ekwaregato. 33 Kuliitiwai tomanai vogare rai garawana? Kwalana ira
tauria taulatoi kwapuna na gegarawaato gaurai."

34 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Etanoparai maru e gare
gevegarawana, 35 na roe vogomaina Basileianai, kala rorirori talimara
pia kuliiti-wai. Ira ati pia vegarawa. 36 Ira maki ati pia kwarega, na aneru
vetaira pia talu. Palagu natunai pia ago, kwalana ira kuliitiwai talimara.
37 Mose na evega-taunataunaato, kwarega na pia kuliiti-wai. Gautupu
egalaato valina aonai, Mose na Velekou 'Aperaamo gena Palagu, Isaako
gena Palagu, e Iakobo gena Palagu' ekilagiato. 38 Taunatauna, ia maguli
talimara geria Palagu, ati kwarega talimara geria Palagu. Kwalana
Palagu genai, taunilimalima maparara magulira."

39 Rova gevevega-ripagiawai talimara reketa gekilato, "Vevega-ripa
talimamu o, vevega-gele namana nea." 40 Ne voia mulinai ati magerenagi-
waiato, gekalito gaurai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Keriso Davida natuna pa Davida gena Velekou?
Mataio 22:41-46; Mareko 12:35-37

41 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Ira rakagau gaurai Keriso Davida
natuna negetina? 42 Davida Salamo aonai ekilato,
'Palagu na au geku Velekou evaikilaato:
Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu,
43 pene ago goi geparu-venimuna talimara
goi gagemu kapulenai pana taora.'
44 Davida na Keriso ia 'Velekouna' ekilagito, rakagau gaurai Keriso ia
Davida natuna?"

Rova gevevega-ripagiawai talimara geria opakau
Mataio 23:1-36; Mareko 12:38-40; Luka 11:37-54

45 Taunilimalima maparara wailarai Iesu na gena melo evaikilarato,
netiwato, 46 "Rova gevevega-ripagiana talimara geriana rogomi pio
vetole. Ira geririwana rapuga mogara pia ligora, maketi kapurai pia
loulou, taunilimalima na pia vega-namara ularana. Rupu aorai e gani-
koukou kapurai geria ririwa tanutanu kapura namaraimo pia tanu. 47 Ira
na wapu geria numa rinagara gevega-aikirana. Geria rapali mogaloki,
na geopakauna. Vovetaina gekalana talimara metau kamu iwavagi pia
rawalia."

Wapu gena vega-nama monina
Mareko 12:41-44

21 1 Iesu eali-itito aonai, moni vogo talimara geria vega-nama monira
moni kounai geurarawai egitarato. 2 Wapu lealea ta eagoto,
egitaato, gena moni keira rualamo eura-rigorato, (e no toea kwapuna
vetaina). 3 Ne Iesu ekilato, "Taunatauna, au na avaikilamina, ewapu na
peuraa monina maparara geria veveni peiwara. 4 Kwalana maparara geria
moni vovogo aora na kiatanamo pege veni, na ewapu lealea gena moni
kika, gena maguli ai pere veakavaa gaura maparara peurara."

Iesu na roe nea vou pia wala gaura ekilagirato
Mataio 24:1-14; Mareko 13:1-13

5 Iesu gena melo reketa na Rupu Veaga gekilagiato, gitagitana
maralemana, vatu namara na e Palagu gevega-namaato warewarera
gaura namara na geveakwagoato, negetiwato. Na Iesu ekilato, 6 "Tomana
pene kwara, enai gogitarana gaura maparara talima reketa na pia vale-
vepopo-rigora, vatu ta vatu ta atanai ati pene mia-tago."
7 Ne Iesu gerenagiato, negetiwato, "Vevega-ripa talimamu, arigi toma
pene wala? E pene wala genai, pene vega-taunataunaa vegailiana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakagau?" 8 Iesu evega-geleto, netiwato, "Gomi rogomi pio vetole, nege opami na nea. Kwalana taunilimalima vogo au araku ai pia vogomai, pia kila, 'Talimana au ea!' e, 'Tomana pekwara!' nepiatiwa. Na ira mulirai ragai pio laka. 9 Pene gomi na vetali pa veineveine kulura pio kamonagira genai, nugami ragai pia golugolu. Egaura pia wala-kune, na ikana roe nea pene kwara."

10 Iesu maekilato, "Tanopara ta tanopara ta goti pia galama, kaomani ta kaomani ta goti pia vetali. 11 Kapu vogo aorai tanokepo pene kwara, roge pia kwara, e taunilimalima gutuma viti pia rawali taa na ta pene kawaria. Vevega-kali vegailiara kamura kupa na pia matagai.

12 Na vogaura rogoti gere wala aonai, ira na gomi pia gapimi, pia vega-vitivitimi. Rupu aonai pia agirorimi, tipura numarai pia tao-togami. King e kavana wailarai pia agirorimi, kwalana au gogapi-ragekuna pakurai. 13 Eegomi gemi lagani namana au vega-taunataunaku ai pio ago. 14 Pio vetugamagi, gemi vevega-gele kilara ragai pio tugamagi-aloalora, 15 kwalana kila e aoneka au na pana venimi, pia paru-venimi talimara na pia kilawaimi, na ati pia tiliga.

16 Tamami, tinami, kakami, tarimi, kalakalami, e gatami na taunilimalima geriai pia lewami. Gomi reketa maki pia vagi-kwaregami. 17 Taunilimalima maparara na pia aorakava-vagimi, kwalana au gogapi-ragekuna gaurai. 18 Na repami guira nivana taa vagi ati pene lekwalekwa. 19 Pio vaigaoka genai, pio maguli."

Ierusalema pia vega-rakavaa
Mataio 24:15-21; Mareko 13:14-19

20 "Vetali goleara na Ierusalema pia ruga gegelagia pio gitaa, ne pio ripa, Ierusalema roli gevega-rakavaana. 21 Volaganinai Iudeai getaluna talimara golo ai pia kali-ago. Vanuga kamuna Ierusalemai getaluna talimara vanuga pia raka-kwania, e kuni ai getaluna talimara vanuga kamuna aonai ati pia laka-toga. 22 Kwalana volaganinai Palagu na taunilimalima geria rakava voira pene venira Puka Veaga aonai getalo-kunerato vega-taunataunara. 23 Volaganinai gare kuviakuvia e melewa valigu garera kika mavetugara! Vitiviti kamu etano ai pene kwara, Palagu na gena pete talimara pene agirorira. 24 Talima reketa vetali kativara na pia vagi-kwaregara, reketa pia gapi-magulira, tanopara mapararai pia lakagira, piave vega-tipurara; e ati Iuda talimara na Ierusalema pia pana-talia, pene ago geria toma peneve gugulu."

Taunilimalima Natuna gena vogomai
Mataio 24:29-31; Mareko 13:24-27

25 "Garo, uve, e mitiu aorai vegailia pia wala. Tanopara petera rawapara e aku kulura na pia kali-rakava. 26 Taunilimalima pia kali-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

agamotu, geria tugamagi maki roe nea pia aiki pia wala gaura pakurai;
kwalana kupa tiavura pia veakaveaka. 27 Volaganinai Taunilimalima
Natuna pia gitaa, iloa aona na pene vogomai matiavuna e mamaeka
ralema iwavagina ria. 28 Vogaura pia wala aonai, pio kuliiti, pio poeiti,
kwalana vega-magulimi warau pekavinagi."

Parapore -Vevega-ripa figi gautupuna na
Mataio 24:32-35; Mareko 13:28-31

29 Iesu na geria parapore ta ekilagiato, netiwato, "Figi gautupuna e
gautupu maparara iogitara. 30 Laura valigura gekakavana gogitarana,
gomi goripana, garo gena rala laganina warau pekavinagi. 31 Voia
gelegelenai, gomi maki pene pio gitara, egaura pia wala genai, pio ripa,
Palaguna Basileia pekavinagi.
32 Taunatauna avaikilamina, egulu ati pene aiki, pene ago egaura
maparara pia wala. 33 Kupa e tanopara pia lekwalekwa, na au geku kila
vou ati pia lekwalekwa, pia mia-vanagivanagi."

Pio vegita-tago

34 "Rogomi pio vetole, ganigani e niuniu kamu vagi, etanopara gena
tugamagi gaura na gomi aomi irauna evega-metaurana. Ne votoma na
neevega-polumina nea. 35 Kwalana votoma tanoparai getaluna talimara
maparara geriai pene kwara. 36 Gaura pakurai pio vegita-tago, pio rapali
toma mapararai, pia wala gaura maparara aora na pio kali-maguli
ulanana, e Taunilimalima Natuna wailanai roe nea piove ruga-ati."
37 Tomara mapararai Iesu Rupu Veaga aonai evevega-ripawai, lavilavi
aina elakatiwai, Olive Golona kukunai eve genowai. 38 Amoamo aina
taunilimalima maparara Rupu Veaga aonai getanu-kouwai ia gena kila
pia kamonagia ulanana.

Iesu pia vagia rauparana getavuato
Mataio 26:1-5; Mareko 14:1-2

22 1 Ati egoro-agiana paraoana velekwana arana Pasova warau
evekavito. 2 Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-
ripagiawai talimara na Iesu pia gapia, ne pia vagi-garia rauparana
getavuato, kwalana taunilimalima kalira na gekalito.

Iudas Isakariota na Iesu elewaato
Mataio 26:14-16; Mareko 14:10-11

3 Volaganinai Satani na Iudas Isakariota, gagalana ruala aorai, talimana
ta, eporogiato. 4 Ne Iudas Isakariota eagoto Rupu Veaga velera kamura e
Rupu Veaga gegita-tagoawai talimara geria vele geriai, Iesu ira gimarai
raka pene taokau-tiwaa navugana genavuga-kouato. 5 Ira geverere-rakavato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gekilagavu-veniato, moni pia venia negetiwato. 6 Iudas Isakariota na egapi-
rageato, ne Iesu ira gimarai veavugai pene tao-kaua rauparana etavuawai.

Vega-nama mamoena gekala-maavuato
Mataio 26:17-25; Mareko 14:12-21

7 Ati egorona paraoana velekwana e vekapawai mamoena pia vagia
tomana warau ekwarato. 8 Ne Iesu na Petero e Ioane etugurato, evaikilarato,
"Ioago, Pasova velekwana pio kala-maavua, pita gania." 9 Gevega-geleto,
negetiwato, "Ai na ravai paia kala-maavua?" 10 Ne Iesu na evaikilarato,
netiwato, "Vanuga kamunai pio laka-toga aonai, talima ta nanu kwagutuna
pene vuaa pio rawalia. Mulina na pio ago, ia pene rage numanai pio rage.
11 Ne numa gatana pio vaikilaa, nopiotiwa, 'Vevega-ripa talimana ekilana:
Wariwari kovogana arigia, au mageku melo ria vonai vekapawai mamoena
paia gania?' 12 Ne ia na kovoga kamuna ta numa kukunai pene vega-
gitami, gealeva-maavuato. Vonai pio kala-maavua." 13 Ne gelakato, Iesu na
ekilagirato gelegelerai gerawalirato. Vonai Pasova velekwana gekalaato.

Velekou na ganikou veagana
Mataio 26:26-30; Mareko 14:22-26; 1 Korinto 11:23-25

14 Vekapawai mamoena pia gania orana ekwarato. Iesu magena apostolo
talimara ria ganigani kapunai getanu-talito. 15 Ne Iesu na evaikilarato,
netiwato, "Au geku ririwa kamuna evekapawai mamoena gomi ria na pita
gani-koukou kunena vou, pana vitiviti. 16 Kwalana avaikilamina, vekapawai
mamoena ati mapana gani-waia, pene ago, vekapawai ganina taunataunana
peneve matagai Palagu gena Basileia aonai."
17 Ne Iesu na kaperi ta egapiato, evega-namaato, netiwato, "Eia iogapia,
maparami na pio niua. 18 Kwalana avaikilamina, vine nanuna ati mapana
niu-waia, pene ago, Palagu gena Basileia pene vogomai vou."
19 Ne Iesu na pereti egapiato, evega-namaato, ekala-kava-lugaato,
evenirato, netiwato, "E au tauniparaku, gomi avenimina; eia pio kalaa, au
tugamagi tagoagiku ulanana."
20 Gegani-gatuto mulinai, kaperi maegapiato, ekilato, "Ekaperi e
Vekapawai Valiguna, au ralaku na pene vega-taunataunaa, pene vepopo
gomi vega-magulimi ulanana. 21 Na au pene lewaku talimana enai au goti
taganigani-kouna! 22 Taunatauna, Taunilimalima Natuna pene kwarega,
Palagu na ekilagi-kuneato gelegelenai, na pene lewaa talimana rakavana
kekei!" 23 Ne matotaura geverenagi-verenagito, ia rai na vovetaina pene kalaa.

Rai kamu iwavagi
Mataio 20:25-28; Mareko 10:42-45

24 Ne Iesu gena melo matotaura geveituto, ira aorai rai kamu iwavagi.
25 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Ati Iuda talimara geria vele na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunilimalima getugu-naginagirana, e vekuneagi talimara kamura na geria rorirori tiavura na geririwamagirana, pe taunilimalima na pia vevato-agira negetina. 26 Na gomi ati vovetaina. Gomi aomi ai tau kunena ia tau mulitainai pene ago, e vele talimana vetugunagi talimanai pene ago. 27 Rai kamu, ganigani kapunai etanuna talimana pa vetugunagi talimana? Ganigani kapunai etanuna talimana, ei? Na au gomi aomi ai no vetugunagi talimana.

28 Gomi au geveagare-konekuwai aonai, au lagakau ai gotanu-vaigaokato talimami. 29 Gaura pakurai au Tamaku na rorirori evenikuto, Basileia ta au geku ekilagiato gelegelenai, au na maki Basileia ta gomi gemi akilagiana. 30 Ne gomi maki au geku Basileiai pita ganikou e pita niu-kou, e gomi terona pa vele tanukaurai pio tanu, Isaraela kwalura gagalana ruala pio agirorira."

Iesu na Petero gena veopatago ekilagi-gavuato

Mataio 26:31-35; Mareko 14:27-31; Ioane 13:36-38

31 "Simona, Simona o, ono kamonagi! Au na avaikilamina, Palagu na Satani rorirori eveniato, gomi pene ripaganimi, nama e rakava pene taoware-agira ulanana, noo araga talimana na vuiti e momo etaoware-agirana vetaira. 32 Na au na gemu warauna arapalito, gemu kamonagi ragai pene moira ulanana. Ne au geku ai pono ruga waikule genai, walakavamu pono vega-tiligara."

33 Petero evega-geleto, netiwato, "Velekou, au goi goti vegata tipura numanai pia taora e pita kwarega-kou!" 34 Iesu ekilato, "Petero, au na avaikilamuna, etoma kokoloku rogoti ere kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku, pono kila, 'Au ati ripaku ia,' noponotiwa."

Paoti, pute e vetali kativana

35 Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato, "Au na gomi atugumito aonai, ati gemi molo, palaka, pa tamaka. Gomi gau kwautai goraputo pa?" Ira gevega-geleto, negetiwato, "Aikina!"

36 Iesu na maevaikilarato, netiwato, "Na ewagumona gomi rai magena molo e palaka, pene gapira; e rai ati gena vetali kativana, gena kouti pene voi-agia, ta mapene voia. 37 Kwalana au na avaikilamina, Puka Veaga aonai ekilana, 'Karoverave talimara ria pia vega-agi-koumi.' Vokila au geku ai pene taunatauna." 38 Iesu gena melo gevega-geleto, negetiwato, "Ono gitaa, Velekou, vetali kativara ruala ea." Iesu evega-geleto, netiwato, "Nea, ragaina!"

Iesu erapalito Getesemane ai

Mataio 26:36-46; Mareko 14:32-42

39 Ne Iesu vanuga kamuna eraokwaniato, Olive Golonai eagoto ekalawai vetaina. Gena melo ia mulinai gelakakauto. 40 Vonai gekwarato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pio rapali, pe veripagani ai ragai pio moira.” 41 Ne geregana elaka-gerevagito, vatu ta piarana geketo-talina rauna vetainai, evetiu-talito, erapalito. 42 Ekilato, “Tamaku o, pene aomu gelegele genai, eviti kaperina au gekuna ono gapi-gerevagia; na ati au geku ririwa, goimo gemu ririwa.”

[43 Ne aneru ta kupa na emarigoto, Iesu evega-tiligaato. 44 Vitiviti kamu vagi na ia aona evega-vonuato, ne erapalito maaona maparana, eagoto, garivuna kwano ai eketo-talito no rala kapurona vetaina.] 45 Erapali-gatuto vou, erugaitito, gena melo geriai ewaikule-waito, maitu maiturai erawalirato, rauparara geve kana-gavuto gaurai. 46 Ne ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi rakagau gaurai gomaituna? Iokuliiti, iorapali, pe veripagani ai ragai pio moira.”

Iesu vetali talimara na gegapiato

Mataio 26:47-56; Mareko 14:43-50; Ioane 18:3-11

47 Iesu roe waekilakilawai aonai, taunilimalima gutuma gekwarato, Iudas Isakariota, gagalana ruala aorai melona ta, ia na ekune-agirato. Iesu eago-veniato pene velavua ulanana. 48 Na Iesu na evaikilaato, netiwato, “Iudas o, Taunilimalima Natuna vevelavu ai pono lewaa?”

49 Iesu laganai geruga-tagowai melora na gegitaato rakagau pene wala, gaurai gerenagiato, negetiwato, “Vetali kativara na paia patira pa?” 50 Ne ira taa na Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana vetali kativana na ekulu-veniato, tegana ripana kavana epati-vagiato. 51 Na Iesu na evaikilarato, “Nea, iovega-aikia!” Votalima tegana egapi-kaulagiato, evega-namaato.

52 Ne Iesu gapigapina gevogomaito talimara, Rupu Veaga velera kamura, Rupu Veaga gitatagona talimara geria kamuna e Iuda velera ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi pogo vogomai magemi vetali kativara e magemi gapa, noo karoverave talimana ta gapigapina pogo vogomai vetaina? 53 Toma mapararai au gomi lagami ai Rupu Veaga aonai, na ati gogapikuto. Eegomi gemi ora, mukuna (pa Satani) gena tiavu orana.”

Petero eveopa-tagoto

Mataio 26:57-58; 26:69-75; Mareko 14:53-54; 14:66-72; Ioane 18:12-18; 18:25-27

54 Ne ira na Iesu gegapiato, Rupu Veaga velena kamuna gena numai geago-agiato. Petero maki ia mulinai elakakauto, na mavepakana. 55 Numa kanana aonai reketa kalova geveagalaato, ne getanu-gegelagiato. Petero maki ira lagarai etanu-talito. 56 Aonai vetugunagi vavinena taa na kalova maekanai egitaato, egita-kalakalaato, evaikilarato, netiwato, “Etalima maki Iesu ekwaruawai!” 57 Na ia eveopa-tagoto, netiwato, “Vogare a, au ati ripaku ia!”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

58 Ati lovana kiana, talima taa na Petero egitaato, evaikilaato, “Goi maki
ia taukavara ta!” Na Petero evega-geleto, netiwato, “Vomaru a, au aikina!”
59 Ora ta evanagito mulinai, talima ta maekilato maaona maparana na,
netiwato, “Taunatauna, ia maki Iesu ria talimana ta, kwalana ia maki
Galileia talimana!” 60 Na Petero evega-geleto, netiwato, “A vomaru a, au ati
ripaku goi rakagau okilagiana!” Ia roe waekilawai aonai, kokoloku ekogoto.
61 Ne Velekou eruga-kuleto, ia na Petero egitaato aonai, Velekou gena
kila etugamagi-rawaliato, netiwato, “Etoma kokoloku ati pene kogo,
pene ago goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku.” 62 Petero elaka-piatito,
etagi-rakavarakavato.

Iesu gevegarevegare-agiato
Mataio 26:67-68; Mareko 14:65

63 Iesu gegita-tagoawai talimara na gevegarevegare-agiato e
gekwariato. 64 Matana gekumu-gavurato, gevaikilaato, negetiwato,
“Goi peroveta talimana, gaurai ono kilagia, rai na pekwarimu?” 65 Kila
rakavara vogo ia geveniato.

Iesu kaonsela talimara wailarai
Mataio 26:59-66; Mareko 14:55-64; Ioane 18:19-24

66 Elaganiato, Iuda velera, e Rupu Veaga velera kamura, e rova
gevevega-ripagiawai talimara getanu-kouto. Iesu gevaiagoato Iuda
kaonselara wailarai. 67 Ne gevaikilaato, negetiwato, “Ono varamai, goi
Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli talimana), pa?” Iesu
na evega-gelerato, netiwato, “Pene au na pana vaikilami, gomi na au ati
pio vega-taunataunaku, 68 e pene verenagi ta pana venimi, ati pio vega-
geleku. 69 Na ewagumona pene ago-vanagivanagi, Taunilimalima Natuna
Tiavu Iwavagi Palaguna gimana ripana kavanai pene tanu.”
70 Ne maparara gekilato, “Pe, goi Palagu Natuna notina?” Ia evega-
geleto, netiwato, “Gomi na gokilagiana nea.” 71 Ira gekilato, “Raka
vega-taunatauna talimara vetaira roe ata tavurana? Ia matotauna
muruna na pekilagia pata kamonagia.”

Iesu Pilato wailanai
Mataio 27:1-2; 27:11-14; Mareko 15:1-5; Ioane 18:28-38

23 1 Ne tanukou talimara maparara gekuliitito, Iesu gevaiagoato
kavana Pilato genai. 2 Vonai geopagiato, gekilato, “Etalima ea
paga rawalia, ai gema taunilimalima evailearana, ekilana, Kaisara,
Roma geria vele, gena takiti monira ragai paia venia netina, e matotauna
evekilagina, ia Keriso, Palagu na ekilagi-gavuato velena.”
3 Ne Pilato na erenagiato, netiwato, “Goi Iuda talimara geria king pa?”
Iesu evega-geleto, netiwato, “Pa, okilagiana nea.” 4 Ne Pilato na Rupu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Veaga velera kamura e taunilimalima gutuma evaikilarato, netiwato,
"Kepi ta ati parawalia etalima genai." 5 Na votaunilimalima gevigi-rageto,
gekilato, "Ia gena vevega-ripa kilara na Iudea talimara maparara aora
pekala-vevilira. Galileiai etinaato pene vogomai enai."

Iesu Heroda wailanai

6 Vokila ekamonagiato aonai, Pilato everenagito, netiwato, "Etalima
Galileia talimana pa?" 7 Na Pilato eripato, Iesu Heroda gena tiavu
kapulenai gaurai genai etugu-agoato. Votoma ia maki Ierusalemai.
8 Heroda everere-rakavato Iesu egitaato aonai, kwalana Heroda Iesu
valina ekamonagiato, e rauvagi evealo-agiato Iesu pene gitaa ulanana. Ia
eririwato Iesu na kala irau vagira kalara reketa pene kalara pene gitara.
9 Gaura pakurai verenagi vogo Iesu eveniato, na ia ati evega-geleto.
10 Rupu Veaga velera kamura e rova gevevega-ripagiawai talimara vonai
geruga-tagowai, Iesu geopagi-rakava-vagiawai. 11 Heroda magena vetali
talimara na Iesu gemamai-agiato, gevegarevegare-agiato, ne rapuga
namana taa na gevega-rapugaato, magetugu-waikuleato Pilato genai.
12 Pilato e Heroda gevelivuwai, na votoma gevegatato.

Pilato na Iesu gena kwarega ekilagiato

Mataio 27:15-26; Mareko 15:6-15; Ioane 18:38–19:16

13 Pilato na Rupu Veaga velera kamura, e Iuda velera, e taunilimalima
maparara ekearato, 14 evaikilarato, netiwato, "Gomi na etalima pogo
vaimaia au geku ai, gokilana, ia na taunilimalima evailearana nogotina.
Ewagumona au na gomi wailami ai gemi kila gaura patavura na kepi
ta ati parawalia. 15 Heroda maki ia genai kepi ta ati perawalia gaurai,
mapetugu-waikulea ita gerai. Gomi na gogitaana, ia kepi ta ati ekalaato
gauna na ia pene kwarega. 16 Gaura pakurai au na ana kwaria vou
pana luga-vagia." [17 Vanagivanagi evekalagina kalana Pilato na Pasova
velekwana tomanai tipura numanai etaluna talimana ta pene lugaa.]
18 Na taunilimalima maparara gekogoto, negetiwato, "Pono vagia!
Barabas ono lugaa, ono venimai!" 19 Barabas tipura numanai gekana-
gavuato, kwalana vanuga kamuna aonai gegalamato e talima ta
gevagi-kwaregaato gaurai.
20 Pilato aona evekwalavito Iesu pene luga-vagia, gaura pakurai
taunilimalima maevaikila-wairato, 21 na ira gekogowai-kogowaiwai,
gekilato, "Ono satauroa, ono satauroa!"
22 Vega-toitoina maevaikilarato, netiwato, "Rakagau gaurai, raka kepi
etalima na ekalaato? Au na ia pene kwarega kepina ta ati arawaliana.
Gaura pakurai au na maana kwaria vou pana lugaa."
23 Na ira gekogoto maaora maparara na, negetiwato, ono satauroa;
pene ago ikanai ira geria ririwa eguguluto. 24 Ne Pilato na geria ririwa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

egapi-rageato. 25 Vogalama e vagivagi pakurai tipura numanai etaluwai talimana, eluga-vagiato geria noginogi gelegelenai, na Iesu evenirato geria ririwa kalana pia kalaa.

Iesu gesatauroato

Mataio 27:32-44; Mareko 15:21-32; Ioane 19:17-27

26 Vetali talimara na Iesu gevaiatiato, geago-agiawai aonai, Kureni talimana ta arana Simona gerawaliato, ia kuni na ema lakatito vanuga kamunai eagowai aonai, vetali talimara na gegapiato, satauro gevega-vuaato. Ia na satauro evuaato, ne Iesu mulinai elakagiato.

27 Taunilimalima gutuma Iesu mulinai gelakato. Ira aorai reketa gare, ira Iesu getagi-agiawai e getagi-kilakilawai. 28 Ne Iesu eruga-kuleto, evaikilarato, netiwato, "Ierusalema vavinemi! Au ragai iotagi-agiku, na matotaumi iovetagiagi e natumi iotagi-agira. 29 Kwalana toma rakavara pia vogomai, taunilimalima evetaina pia kila, 'Gaera garera e latara ati gerururana garera pia verere!' 30 Ne golo kamura pia vaikilara, nepiatiwa, 'Ai atamai ai ioma ketokau!' e tipatipa pia vaikilara, 'Ai iokougavumai!' 31 Pene au, gautupu maguliku, na evetaina pia kalaku genai, gomi, gautupu kwaregana, raka pia kala-tiwami?"

32 Karoverave talimara ruala maki Iesu ria gevaiatirato ia ria pia sataurora ulanana. 33 Kapu arana "Repa Gavana Kapunai" gekwarato. Vonai karoverave talimara ria gesatauroato, ta ripana kavanai, ta kaulina kavanai. 34 Iesu ekilato, "Tamaku o, geria rakava pono tugamagi-piatogara, kwalana rakagau gekalana ira ati riparia." Ne iru ulana ta gekalaato vou gena rapuga gewarerato.

35 Taunilimalima geruga-talito, gemoalewai, e Iuda talimara kamura na gemamai-agiawai, gekilato, "Ia na talima reketa evega-magulirato, na ia matotauna ati pene vevega-maguli pene ia Keriso, Palagu na evirigiato vevega-maguli talimana." 36 Vetali talimara na maki gevegarevegare-agiato, ia genai geagoto, vine nanuna vevokaina getugu-rageato, 37 gekilato, "Pene goi Iuda talimara geria vele notina, matotaumu ono vevega-maguli." 38 Talotalo ta maki ia atanai getaloato, ekilato: "E IUDA TALIMARA GERIA VELE."

39 Karoverave talimana ta, ia goti gesatauro-kourato talimana, na egoloato, netiwato, "Goi ati Keriso? Goi matotaumu ono vevega-maguli, ai maki ono vega-magulimai!" 40 Ia taukavana na ekila-waiato, netiwato, "Goi Palagu kalina na ati okalina? Goi maki pono kwarega ia gelegelena. 41 Gau kwatunamo, ita taura ruala takwaregana gera rakava voira pakurai, na etalima ati gena kala rakava." 42 Gaurai ia na Iesu enogiato, netiwato, "Iesu, gemu Basileia pono gapia aonai, au pono tugamagiku." 43 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Taunatauna avaikilamuna, etoma goi au goti paradaiso ai."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu gena kwarega
Mataio 27:45-56; Mareko 15:33-41; Ioane 19:28-30

44 Garogota, ora gauna 12 koloko warau egapiato, garo gena tiavu
eaikito, tanopara maparana mukuna na egapi-gavuato, pene ago, ora
gauna 3 koloko. 45 Ne Rupu Veaga aonai veaga iwavagi kovogana vega-
gelogavuna rapugana pa ketin everale-kavalugato.
46 Iesu ekogoto, netiwato, "Tamaku o, palaguku goi gimamu ai
ataoana!" Ekila-gatuto mulinai ekwaregato.
47 Vetali velena na vokala egitaato, ne Palagu evega-rageato, netiwato,
"Taunatauna vegata, etalima kala rorirori talimana!"
48 Moale talimara gutuma na vokala ewalato gauna gegitaato, ne
kopara gevalerato, gevetugamagi-rakavato, geria numai gewaikuleto.
49 Na Iesu geripaato talimara maparara, Galileia na ia mulina na
gevogomaito garera maki, pakai geverugato, gewalato gaura gegitarato.

Iesu getoleato
Mataio 27:57-61; Mareko 15:42-47; Ioane 19:38-42

50-51 Talima ta arana Iosepa Iudea vanugana Arimatea aonai etaluwai.
Ia vali nama talimana ta, Palagu gena Basileia ealoawai. Ia maki Iuda
kaonsela talimana, na gekila-gavuto kalana ati egapi-rageato. 52 Ne Pilato
genai eagoto, Iesu tauniparana pene gapi-rigoa netiwato. 53 Voia mulinai
Iesu tauniparana egapi-rigoato, rapuga kulokulo nama iwavagina na
ekumuato, kala kapunai vatu gekoloato kovoganai etao-togaato. Vokala
valiguna, aonai kwarega ta rogoti gere taoa. 54 Vokala Paraire lavilavi
ewalato, Tapati ulanana gekala-maavuwai tomana, Tapati roli ekwarawai
gaurai.
55 Galileia na Iesu ria gevogomaito garera, Iosepa mulina na geagoto,
kala kovogana e Iesu tauniparana raka etao-toga-tiwaato gegitaato. 56 Ne
gewaikuleto Ierusalema sitinai, mulamula maponara e veiru mulamulara
gegapi-maavurato.
Tapati tomanai gepikapikato rova ekilana gelegelenai.

Iesu ekuliiti-waito
Mataio 28:1-10; Mareko 16:1-8; Ioane 20:1-10

24 1 Epetoma toma tovotovonai, garegare amoamo elagani
maamamaawai kalai geagoto, mulamula ponara namara
gekala-maavurato gaura geago-agirato. 2 Kala kougavuna vatuna kule-
gerevagi, pakai emia-tagowai gegitaato. 3 Kala kovoganai gelaka-togato,
na Iesu Velekou tauniparana ati gerawaliato. 4 Ira roe wageaovoaovowai
aonai, maru ruala ira lagarai geruga-talito, geria rapuga kulogarogaro.
5 Garegare gekali-rakavato, kwano ai geruputalito, ne votalima na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gevaikilarato, negetiwato, “Rakagau gaurai maguli talimana kwarega
kapunai gotavuana? 6 Ia enai aikina; kwarega na pekuliiti-wai.
Galileiai etaluwai aonai, evaikilamito kilana pio tugamagia, 7 ekilato,
‘Taunilimalima Natuna rakava talimara geriai pia lewaa, pia satauroa,
toma vega-toitoinai pene kuliiti-wai.’ ”
8 Ne garegare na vokila getugamagi-rawaliato. 9 Kala geraokwaniato,
gewaikuleto, vogau ewalato gauna valina maparana Iesu gena melo
gagalana kwapuna (11) mataukavara ria gevararato. 10 Garera ea: Maria,
Magadala garena, Ioana, Maria, Teimiti tinana, e magare reketa maki. Ira
na evali Iesu gena apostolo talimara geria gekilagiato. 11 Na garegare geria
kila ati gevega-taunataunarato, kwalana apostolo getugamagito, ira no
gekila-kawakawawai. 12 Na Petero ekuliitito, erakato, kala kovoganai eve
poe-togato, na Iesu gekumuato rapugaramo egitarato. Ne numai ewaikule-
wai aonai, gewalato gaura etugamagirato gaurai, evevega-kali-rakavato.

Iesu Emausa rauparanai evevega-matagaito

Mareko 16:12-13

13 Votomaimo Iesu gena melo ruala Emausa vanuganai gelakato;
vokapu vepakana Ierusalema na kilomita gagalana kwapuna (11) vetaina.
14 Geagowai aonai, gewalato gaura gekilagikilagirawai. 15 Gelaka-
vegupuvegupuwai aonai, Iesu maki elaka-kaviagoto, ira ria gelaka-kouto.
16 Na taura ruala ati geripato ia voo rai.
17 Iesu na erenagirato, netiwato, “Gomi rakagau erauparai golaka-
vegupuvegupu-agiana?” Ne ira tauria ruala geruga-talito, wailara
mavetugara. 18 Ne ira ta, arana Kleopa, na evega-geleato, netiwato,
“Ierusalema na gevogomaito talimara aorai peiramu goimo geregamu
enai pege wala gaura ati ripamu?” 19 Iesu everenagito, netiwato,
“Rakagau?” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Iesu, Nasareta talimana,
genai gewalato gaura. Ia peroveta talimana, Palagu wailanai e
taunilimalima maparara wailarai gena kala e gena kila maki matiavura.
20 Ita gera Rupu Veaga velera kamura e gera vekuneagi talimara na
gelewaato pene kwarega ulanana, gesatauroato. 21 Na ai gatugamagito, ia
na Isaraela talimara pene vega-magulira.
Ekala ewalato pene vogomai etoma warauna toma toitoi pege aiki.
22 Voia atanai, gema gare reketa na ai nugamai pege kala-golugolura. Ira
amoamo elagani maamamaavona aonai kalai pege ago. 23 Na tauniparana
ati pege rawalia. Ne pege waikule-wai, pege kila, aneru pege gitara,
voaneru na pege vaikilara, ‘Ia warau pemaguliwai,’ nepegetiwa. 24 Ai
taukavamai reketa maki kalai pege ago, garegare na pege kilagia vetaina
pegeve rawalia, na Iesu ati pege gitaa.”
25 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi kawakawa, peroveta
talimara geria kila vega-taunataunarai maki kwaipo vavagimi! 26 Keriso

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vovetaina pene vitiviti mulinai vou maeka ralema iwavagina aonai pene laka-toga, ei?" 27Ne ia valina Mose e peroveta talimara geria pukai e Puka Veaga maparanai maki getalorato kilara ganira evega-riparato.

28Geago-veniawai vanugana Emausa gekavinagiato, ne ia pene laka-vanagi netiwato. 29Na gekila-waiato, negetiwato, "Ai ria ita tanu-tago, kwalana pelavia, e garo maki waeverigona." Ne ira ria vonai gelaka-togato. 30Ganigani kapunai getanu-tagowai aonai, Iesu na pereti egapiato, evega-namaato, ekala-koruato, tauria ruala evenirato. 31Ne matara gevekala-pakato, geripato voo ia. Na ira wailarai elekwalekwato.

32Ne tauria ruala gevevaikilato, negetiwato, "Rauparai evaikilaravona, e Puka Veaganai getalorato kilara ganira gera ekilagi-matagairavona aonai, ita nugara pege tiavutiavu, noowane kalova na egalaravona, ei?"

33Rorirori gekuliitito, Ierusalemai gewaikule-waito, Iesu gena melo gagalana kwapuna mataukavara ria tanukou-tago gerawalirato. 34Ira na tauria ruala na gevaikilarato, negetiwato, "Taunatauna vegata, Velekou pekuliiti-wai e Simona genai maki evevega-matagaito." 35Ne tauria ruala na rauparai ewalato gauna e Iesu na pereti raka ekala-koru-tiwato vou, ira na Iesu gegitailiaato geria gekilagiato.

Iesu gena melo geriai evevega-matagaito

Mataio 28:16-20; Mareko 16:14-18; Ioane 20:19-23

36Votalima ruala roe wagekilakilawai aonai, Velekou ira nuganugarai eruga-talito, ne evaikilarato, netiwato, "Maino gemi ai pene mia." 37Ira nugara gepale-vagito e gekalito, ira matapolu gekilato, avuavu ta gegitaato. 38Na ia ekilato, "Rakagau gaurai nugami gegolugoluna? Rakagau gaurai goaovoaovona? 39Gimaku e gageku ioma gitara, ne pio ripa e au. Ioma gapi-kaulagiku, ne pio ripa kwalana avuavu ati virigona e ati tiligana, gogitakuna au mavirigoku e matiligaku." 40Waekilatiwato, ne gimana e gagena evega-gitarato. 41Na ira roe wageaovoaovowai geria verere e geria nuga palevagi pakunai; ne Iesu na erenagirato, netiwato, "Ganigani kiata nea pa?" 42Ira na magani kapukapu ta geveniato. 43Ne Iesu na egapiato, wailarai eganiato.

44Ne evaikilarato, netiwato, "Au gomi ria roe watataluwai aonai, avaikilamiwai: Mose gena rova e peroveta talimara geria kila e Salamo ai au kolemaku getalorato kilara maparara pia vuvuka." 45Ne Iesu na aora ekala-pakarato, Puka Veaga kilara ganira pia tugamagi-ilura ulanana. 46Maevaikilarato, netiwato, "Evetaina getaloato: Keriso taunatauna roe wapene vitiviti, e toma vega-toitoinai kwarega na pene kuliiti-wai. 47E ia aranai vetugamagiwai e rakava tugamagi-piatogara pia vopatagi-lovolovora tanopara mapararai, Ierusalema na pene vetina. 48Egaura vega-taunataunara talimami gomi. 49Au matotauku na Tamaku na ekilagi-gavuato Veaga Palaguna pana tugua, atami ai pene matagai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gomi Ierusalemai pio talu, pene ago, kupa na pene marigo tiavuna pio rawalia."

Iesu Palagu na egapi-rageato kupai

Mareko 16:19-20; Apostolo 1:9-12

50 Voia mulinai Iesu na Ierusalema na evaiatirato, geagoto Betaniai, ne gimana egapi-itirato, evega-namarato. **51** Evega-namarawai aonai, Iesu ira evega-gevorato, Palagu na egapi-rageato kupai. **52** Ira na gealiruputali-veniato mulinai, mavererera Ierusalemai gewaikule-waito. **53** Ne Rupu Veaga aonai getaluwai, Palagu gevega-rageawai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

VALI NAMANA IOANE NA ETALOATO

Ioane vega-matagaina kilara

Ioane Iesu gena apostolo talimara gagalana ruala (12) aorai talimana ta. Ia tamana Tepetaio ira kone ai vetavu talimara.

Ioane gena eVali Namana rigolo 85 pene ago 95 vekarawarai etaloato, voo Iesu ekwaregato mulimai. Ia na eVali Namana e tanopara talimara maparara, gewala-waito e ati gewala-waito talimara, geria etaloato.

Ia gena ririwa kamuna tanopara talimara maparara pene vega-ripara, Iesu Nasareta talimana taunatauna Palagu Natuna, e Iesu taunatauna Palagu na tanoparai ematugu-rigoato, tanopara talimara ia genana maguli pia rawalia ulanana, e Palagu kolemana taunataunana ia genana evega-matagaiato taunilimalima geriai. Golea kamuna Ioane gena Vali Namana pukana aonai tenu 20:31, “Ekila atalorato, kwalana gomi na Iesu pio vega-taunataunaa, ia taunatauna Keriso, Palagu Natuna. Pene gomi na ia pio vega-taunataunaa genai, ia aranai maguli vanagivanagi pio vaia.”

Ioane gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Palagu Natuna *(tenu 1:1-18)*
2. Palagu gena vetugunagi Iuda talimara nuganugarai ekalaato *(tenu 1:19–12:50)*
3. Palagu gena vetugunagi Iesu matotauna gena melo aorai ema kalaato *(tenu 13:1-17:26)*
4. Palagu vetugunagina ekalaato tanopara vega-magulina ulanana *(tenu 18:1-21:25)*

Maguli kilana

1 [1] Tovotovona na vegata Kila emaguliwai. VoKila Palagu goti
gemaguliwai, e voKila Palagu. [2] Ia tovotovona na vegata Palagu goti
gemaguliwai. [3] Gau maparara Palagu na ia aona na ekalarato. Palagu
na gau taa vagi maraupara poluna taai ati ekalaato, aikina kinavagi.
[4] Maguli ia aonai emiana; vomaguli taunilimalima geria maeka. [5] Maeka

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mukuna aonai ewaena, na mukuna na ati etugamagi-ripaato e ati egita-rawaliato.

6 Palagu na talima ta etuguato, arana Ioane. 7 Ia kila taunatauna kilagikilagina e maeka vega-matagaina ulanana evogomaito. Pe ia genana taunilimalima maparara na vali pia kamonagia e pia vega-taunataunaa. 8 Ia matotauna ati vomaeka, na ia evogomaito, maeka penema kilagia ulanana. 9 Vomaeka ia maeka taunatauna, tanoparai evogomaito, taunilimalima maparara maeka penema venira ulanana.

10 Kila tanoparai emaguliwai, e vokila aona na Palagu na tanopara ekalaato, na tanoparana ati eripaato. 11 Ia gena tanoparai evogomaito, na gena taunilimalima na ati gegapi-rageato. 12 A taunilimalima reketa na gegapi-rageato e gevega-taunataunaato gaurai, ia na rorirori evenirato, Palagu natunai pia ago. 13 Ira Palagu natunai geagoto ati taunipara genana. Voo ati tina e tama ralarana pa taunipara gena ririwai pa tina e tama geria ririwai. Aikina, taunilimalima Palagu matotauna gavanana ia natunai evega-agorana.

14 VoKila taunilimalima tauniparanai eagoto, ne ai aomai ai emagulito. Ia maekana ralemana iwavagina e tiavuna kamu gagitaato. Voo Palagu na Natuna geregana kwanilova, eveniato maekana ralemana iwavagina e tiavuna. Vega-nama e taunatauna na evonuvonu-rageto.

15 Ioane na ia kilana ekilagi-matagaiato, ekeaato, netiwato, “Au na akilagiato talimana ea, natiwato, ‘Au mulikuna pene vogomai talimana na au evanagikuto. Kwalana au rogotina ara wala aonai vegata, ia emaguliwai.’ ”

16 Ia vega-nama na evonuvonu-rageto. Voo gena vega-nama vetainai ita maparara vevega-nama ataiatai evenirana. 17 Kwalana Palagu na Mose genana rova evenirato, a vega-nama e kila e maguli taunataunana, Iesu Keriso na evogomai-agirato. 18 Tovotovona na vegata pene vogomai etoma talima taa na Palagu ati egitaato. Natuna wala gerega, ia maki Palagu, Tamana laganai etaluna talimana, ia na Palagu ema vega-matagaiato.

Ioane Bapatiso gena kila matagai

Mataio 3:1-12; Mareko 1:7-8; Luka 3:15-17

19 Ioane gena kila matagai ea. Iuda talimara na Rupu Veaga velera e Levi kwaluna talimara, (E Rupu Veaga aonai vetugunagi talimara), reketa Ierusalema na Ioane genai getugu-agorato, pia renagia ulanana, nepiatiwa, “Ia rai?” 20 Ne Ioane ati evekilagi-veavugato, na wailarai ekila-matagaito, netiwato, “Au ati Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna)” 21 Magerenagiato, negetiwato, “Na goi rai? Goi Elia pa?” Ia ekilato, “Au ati Elia.” Magekilato, “Ai na peroveta talimana gaaloana talimana goi pa?” Ia evega-geleto, netiwato, “Aikina!” 22 Ne ira na magerenagi-waiato, negetiwato, “Na goi rai? Gemu vega-gele ono

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

veni-rorirorimai, pe pege tugumai talimara geriai paia ago, paia vega-ripara. Goi matotaumu valimu rakavetaina?" 23 Gaurai Ioane matotauna evevaravaragito, netiwato, "Au karo ta tanoleanai ekea-lailaina, netina, 'Velekou gena raupara pio aleva-maavua.' " Isaia peroveta talimana na ekilagi-kuneato gelegelena.

24 Vovetugu gekalaato talimara voo Parisea talimara. 25 Ne Ioane gerenagiato negetiwato, "Pene goi ati Keriso, e ati Elia, e ati voperoveta talimana, rakagau gaurai goi ovebapatisona?" 26 Ioane evega-geleto, netiwato, "Au nanu namo avebapatisona, na talima ta gomi aomi ai eruga-tagona, gomi ati ripami ia. 27 Ia au mulikuna evogomaina, au ati gelegele, ia gena tamaka walora pana lugara." 28 Egau maparara Betania, Ioridana waina vokavanai, gewalato, Ioane evebapatisowai kapunai.

Palagu gena Pasova mamoena

29 Elaganiato aonai, Ioane na Iesu egitaato, ia genai evogomaiwai, ne ekilato, "Iopoe-ago, nee Palagu gena Mamoe Natuna, ia na tanopara gena rakava pene gapi-vagia. 30 Au na ia akilagiato, natiwato, 'Au mulikuna evogomaina talimana na evanagikuto, kwalana au rogotina ara wala aonai vegata, ia emaguliwai.' 31 Tovotovonai au ati ripaku ia, na au avogomaito nanu na avebapatisona, kwalana Isaraela talimara na Iesu pia ripaa ulanana."

32 Ne Ioane maekila-matagaiato, netiwato, "Veaga Palaguna agitaato, kupa na emarigoto pune vetaina, ia atanai etikokauto. 33 Tovotovonai au ati ripaku ia, na Palagu na etugukuto, pana vogomai, taunilimalima nanu na pana bapatisora ulanana. Ia na evaikilakuto, netiwato, 'Goi na talima ta pono gitaa, Veaga Palaguna pene mairigo, atanai pene tikokau. Votalima na taunilimalima Veaga Palaguna na pene bapatisora.' " 34 Ioane ekilato, "Au na agitaato gaurai akilagi-matagaiana, ia Palagu Natuna."

Iesu gena melo tovotovora

35 Elaganiato aonai, Ioane magena melo ruala ria vonai geruga-tagowai. 36 Geruga-tagowai aonai, Iesu elaka-vanagito, egitaato, ne ekilato, "Iopoe-ago, Palaguna Mamoe Natuna, (gena vekapawai mamoena), iogitaa." 37 Ioane gena melo ruala na vokila gekamonagiato, ne Iesu mulina na geagoto. 38 Iesu eruga-kuleto, mulinai gelakakauto talimara ruala egitarato, ne erenagirato, netiwato, "Gomi, rakagau goririwana?" Ira gevega-geleto, negetiwato, "Rabi, goi ariginai otaluna?" Rabi ganina vevega-ripa talimana. 39 Ia evega-geleto, netiwato, "Iovogomai, ioma gitaa." Ne ia ria geagoto, gena talu kapuna geve gitaato, votoma mamaguluna ia ria gepukato. Oragauna 4 koloko lavi kavanai

40 Ioane gena kila gekamonagiato, ne Iesu mulinai gelakato talimana ta Anduru, Simona Petero tarina. 41 Anduru na Iesu eraokwaniato. Ati

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

lovana kakana Simona erawaliato, ne evaikilaato, netiwato, “Ai na Mesia paga rawalia.” Mesia ganina Keriso, (Palaguna ekilagi-maavuato vevega-maguli talimana). 42 Ne ia na Simona Iesu genai evaiagoato. Iesu na egitaato, ne evaikilaato, “Goi aramu Simona, Ioane natuna, na goi ewagumona aramu pia keaa Kefas nepiatiwa.” E ara “Kefas” e “Petero” ganira kwapunamo, karo ai ganina “Vatu.”

Iesu na Filipo e Natanaela ekearato

43 Elaganiato aonai, Iesu Galileia tanonai ene ago netiwato. Ia na Filipo erawaliato, ne evaikilaato; netiwato, “Muliku ai ono mai-laka.” 44 Filipo Betesaida talimana, Anduru e Petero ria vanuga kwapuna. 45 Filipo na Natanaela erawaliato, ne evaikilaato, netiwato, “Mose gena rovai e peroveta talimara geria pukai valina getaloato talimana paga rawalia, ia Iesu, Nasareta talimana, Iosepa natuna.” 46 Natanaela everenagito, netiwato, “Nasareta na gau namana ta pene vogomai?” Filipo ekilato, “Ono vogomai ono mai-gitaa.”

47 Iesu na Natanaela egitaato, evogomaiwai, ne ia ekilagiato, netiwato, “Iogita, netalima Isaraela talimana taunatauna, ia genai opakau ta ati emiana.” 48 Natanaela na erenagiato, netiwato, “Raka poripa-tiwaku?” Iesu na evega-geleato, netiwato, “Filipo na rogotina ere keamu. Au na goi pagita-kunemu figi gautupuna kapulenai roe waotanu-tagovona aonai.” 49 Ne Natanaela na evega-geleato, netiwato, “Vevega-ripa talimamu, goi Palagu Natuna; goi Isaraela Velena.” 50 Iesu na maevega-geleato, netiwato, “Goi na ovega-taunataunakuna, kwalana au na pavaramu, goi figi gautupuna kapulenai pagitamu, ei? Kala reketa roe nea vou pono gitara, ekala ea pia vanagia.” 51 Ne maevaikilarato, netiwato, “Taunatauna vagi, au na gomi avaikilamina, kupa pene vekala-paka pio gitaa, e Palagu gena aneru pia verage e pia mairigo pio gitara Taunilimalima Natuna genai.”

Vegarawa velekwana Kana vanuganai

2 1 Toma ruala geaikito mulinai, Kana vanugana aonai vegarawa velekwana ta gekalaato. Kana vanugana Galileia tanona aonai. Vovegarawa velekwana aonai Iesu tinana maki vonai. 2 E Iesu magena melo ria maki geririwarato, gaurai vovegarawa velekwana aonai gelaka-togato. 3 Vine nanuna pa wain eaikito, gaurai Iesu tinana na evaikilaato, netiwato, “Ira ati garia vine nanuna.” 4 Iesu na evaga-geleato, netiwato, “Gare, rakagau gaurai au oma vaikilakuna? Ne gomi gemi inagulu. Au geku toma rogotina ere kwara.” 5 Ne tinana na vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Rakagau pene kilagia kalana pio kalaa.”

6 Vonai vatu kwagutura taula toitoi vega-ruga, Iuda talimara geria kala aleva kalarai geinagulu-agirawai. Vovatu kwagutura kwapurakwapura aorai ganira galon gagala ruala (20) pa gagala toitoi (30) vetaira. 7 Iesu na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, “Ne kwagutu nanu na iovega-vonura!” Ne gevega-vonu-poraketorato. 8 Voia mulinai maevaikilarato, netiwato, “Kiata iogutu-vagia, ioago-agia velekwa ekune-agiana talimana genai.” Gegutu-vagito, ne geago-agiato, 9 velekwa kuneagina talimana na vonanu, vine nanunai eagoto gauna, eniu-tovoato. Ia ati ripana vovine nanuna ravanana evogomaito; a nanu gewagiato melora geregariamo ripara. Ne velekwa kuneagina talimana na vegarawa valigu talimana ekea-maiato, ne evaikilaato, netiwato, 10 “Taunilimalima maparara na vine nanuna nama iwavagina getaoati-kuneana, ne velekwa talimara geniu-matena mulinai vou, vine nanuna kiata nama lagina magetao-atiana. Na goi na vine nanuna nama iwavagina pogapi-gaugaua pene vogomai ewagumona.”

11 E Iesu gena vegailia irau vagina tovotovona evega-matagaiato Kana vanuganai, Galileia tanona aonai. Voanana ia maekana-ralemana iwavagina e tiavuna kamuna evega-matagaiato, e gena melo na gevega-taunataunaato.

12 Voia mulinai Iesu matinana e matarina melora, e gena melo, geverigoto Kaperanaumai. Vonai toma ati vogo getaluto.

Iesu na Rupu Veaga ealevaato

Mataio 21:12-13; Mareko 11:15-17; Luka 19:45-46

13 Iuda talimara geria Pasova (Iuda talimara kwarega aneruna na tipo evanagirato) velekwana ewailawailato gaurai, Iesu Ierusalemai everageto. 14 Rupu Veaga aonai taunilimalima na polomakau, mamoe, e pune gevoivoi-agirawai, e talima reketa teipolo ai getanuto moni gevepoe-agirawai erawalirato. 15 Ne vekwari walona ta eraka-vatuato. Gauna na Rupu Veaga na mamoe e polomakau maparara egui-atirato. Moni gevepoe-agirawai talimara geria pata egule-vepoporato, geria moni epopo-lovolovorato. 16 Ne pune gevoi-agirawai talimara ekila-wairato, netiwato, “Egau eanana iogapi-atira! Au Tamaku gena numa voivoi numanai ragai iovega-agoa!” 17 Ne gena melo na Puka Veaga aonai evetaloto kilana getugamagi-rawaliato, netina, “Goi gemu numa ulamagina aoku ai noowane kalova egalana.”

18 Voia mulinai Iuda talimara na gevaikilaato, negetiwato, “Evetaina okalana ganina rakagau? Raka kolemana pene vega-matagaimu ai gemai ai, goi magemu rorirori nopono kala-tiwa?” 19 Iesu evega-geleto, netiwato, “ERupu Veaga iolovoa, ne toma toitoi aorai au na mapana vega-rugaiti-waia.” 20 Ira na gevaikilaato, negetiwato, “ERupu Veaga rigolo gagala vativati taula toitoi (46) aorai gekalaato. Na goi na toma toitoi aorai mapono vega-rugaiti-waia notina?”

21 Na Iesu na ia tauniparana Rupu Veaganai evega-gelegeleato. 22 Iesu kwaregana ekuliiti-waito mulinai, gena melo na vokila getugamagi-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rawaliato, ne ira na Puka Veaga e Iesu na evega-riparato kilara gevega-taunataunarato.

Iesu ripana taunilimalima geria kala

23 Iesu Pasova velekwana tomarai Ierusalemai etaluwai aonai, talima
vogo na gevega-taunataunaato, kwalana vegailia irau vagira vogo
ekalarato gegitarato gaurai. 24 Na Iesu na ira ati evega-taunataunarato,
kwalana taunilimalima maparara ia ripana namanama. 25 E talima ta
ati gelegele ia taunilimalima geria maguli rauparara pene vega-ripaa,
kwalana taunilimalima maparara aora ia ripana.

Iesu e Nikodemo

3 1 Parisea talimana ta etaluwai arana Nikodemo, ia Iuda talimara
geria vekuneagi talimana ta. 2 Toma ta pogi aonai Iesu genai eagoto
ne netiwato, “Rabi, ai ripamai, goi vevega-ripa talimamu, Palagu genana
ovogomaito, kwalana vegailia irau vagira okalarana gaura Palagu na ati
eveakavaana talimana na ati vagi pene kalara ripa.”

3 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Taunatauna vagi avaikilamuna,
ati pene walawai talimana na Palagu gena Basileia ati vagi pene gitaa.”
4 Ne Nikodemo na erenagiato, netiwato, “Talima kamuna ta raka mapene
walawai-tiwa? Tinana tinagenai pene laka-toga, ne mapene walawai?”

5 Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamuna, talima
ta Palagu gena Basileia aonai ati pene lakatoga-kawa, na nanu na pene
wala e Veaga Palaguna genana maki pene wala talimana vou pene laka-
toga. 6 Taunilimalima tauniparana genana ewalana gauna taunipara,
e Palagu Palaguna genana ewalana gauna palagu. 7 Goi ragai pono
vevega-kali evetaina avaikilamuna aonai, kwalana au pakila, ‘Gomi
maparami pio walawai.’ 8 Agi ekuluna, eagona kapurana egavu-agona.
Kuluna gokamonagiana, na ravanana evogomaina, e ravanana eagona ati
goripaana. Palagu Palaguna genana gewalana talimara maparara maki
vovetaina, ati goripana raka gewala-tiwana.”

9 Nikodemo maeverenagito, netiwato, “Egaura raka gewala-tiwana?”
10 Iesu na evega-geleato, netiwato, “Goi Isaraela geria vevega-ripa
talimamu, na egaura goi ati ripamu? 11 Au na avaikila-taunataunamuna,
ai ripamai gaura gakilagirana, e gagitarato gaura gakilagi-matagairana,
na gema kila ati gogapi-ragerana. 12 Au na gomi gemi tanopara gaura
akilagirana, na ati govega-taunataunakuna, na kupa gaura pana vega-
ripami aonai, raka pio vega-taunatauna-tiwaku. 13 Talima ta kupai ati vagi
everageto, na kupana emarigoto talimana gereganamo, ia Taunilimalima
Natuna. 14 Mose na tanoleanai gelema egapi-itiato gelegelenai,
Taunilimalima Natuna maki vovetaina pia gapi-itia. 15 Vonai vou ia genai
pia vega-taunatauna talimara maparara na maguli vanagivanagi pia vaia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

16 Kwalana Palagu na tanopara eulamagi-kamu-iwavagiato gaurai,
Natuna wala geregana evenirato, gaurai ia pia kamonagi-venia talimara
maparara ati pia kwarega, na maguli vanagivanagi pia vaia. 17 Kwalana
Palagu na Natuna ema tugu-rigioato tanoparai, ati tanopara pene
agiroria ulanana, na tanopara ia pakunai pene maguli gaurai. 18 Ia
genai evega-taunataunana talimana ati pene agiroria, na ati evega-
taunataunana talimana warau eagirorirato, kwalana ia na Palagu Natuna
wala geregana ati evega-taunataunaana gaurai. 19 Voveagirori kwalana
ea: Maeka tanoparai warau ema matagaito, na taunilimalima na mukuna
geulamagi-kamuato, kwalana geria kala rakava gaurai. 20 Kala rakavara
gekalana talimara maparara na maeka gerugaana, maeka ati geago-
veniana. Ira gekalina, kwalana geria kala rakavara nege matagaina
maekai gaurai. 21 Na rai raupara taunatauna na ekwalanaana talimana
na maeka eago-veniana, ne taunilimalima na pia gita-namanamaa, gena
kala namara ekalarato, Palagu genana ekalarato."

Iesu e Ioane

22 Voia mulinai Iesu magena melo ria Iudea tanona kavana na geagoto.
Vonai getaluwai e ebapatisowai. 23 Ioane maki Aenon ai, Salim kavanai,
ebapatisowai kwalana nanu kamu vonai. Taunilimalima voanana
geagowai, evebapatisorawai. 24 Voo Ioane tipura numai rogoti gere kana-
gavua aonai.

25 Votama Ioane gena melo Iuda talimana ta ria geveituto. Ira geria
kila, arigi veguligi kalanai taunilimalima pene nama iwavagi. 26 Ioane
gena melo genai geagoto, ne gekilato, "Vevega-ripa talimamu, Ioridana
waina vokavanai goi ria gotaluwai e goi na okilagiato talimana
evebapatisona, taunilimalima vogo ia genai geagona."

27 Ioane evega-geleta, netiwato, "Talima taa na gau ta ati pene rawali-
kawaa, na Palagu na kupana pene veni-rigoa vou pene rawalia. 28 Gomi
matotaumi na gokamonagikuto, pe ripami au akilato, 'Au ati Keriso,
(Palagu na ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), na au etugu-
kunekuto ia wailanai.' 29 Pene vegarawa vavinena pene garawaa melona
na pene garawaa. A pene garawaa koloana gatana eruga-tagona, (e au,
Ioane), e gatana ekamonagi-tagona, gatana pene vegarawa koloana
karona pene kamonagia genai, pene verere. Vovetaina gaurai au verere
na pavonuvonu-rage. 30 Ia pene kamu, na au pana kei."

Iesu kupa na evogomaito

31 "Kukuna na emarigoto talimana gau maparara atarai; tanopara na
evogomaito talimana ia tanopara talimana e tanopara kilaramo pene
kilagi. Kupa na evogomaito talimana gau maparara atarai. 32 Ia vonai
egitato e ekamonagito gaura ekilagi-matagairana, na talima taa na gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kila ati egapi-rageana. 33 Rai na ia gena kila egapi-rageana talimana na
evega-taunatauna vagiana, Palagu taunatauna vegata. 34 Kwalana Palagu
na etuguato talimana Palagu gena kila pene kilagia, kwalana Palagu na
gena Veaga Palaguna na eveniato e evega-vonuvonu-rageana. 35 Tamana
na Natuna eulamagiana, e gau maparara ia gimanai etao-kaurato. 36 Rai
na Natuna evega-taunataunaana talimana na maguli vanagivanagi pene
vaia. A Natuna ati evega-taunataunaana talimana na maguli ati pene
vaia, na Palagu gena paru ia atanai pene mia."

Iesu e Samaria garena

4 1 Parisea talimara warau gekamonagito, Iesu na talima vogo
egapirato, gena melo ai evega-agorato e ebapatisorato, Ioane
ati vogo egapirato. 2 Na Iesu matotauna na ta ati ebapatisoato; gena
melomo gebapatisowai. 3 Iesu eripato ia valina Parisea talimara na
gekamonagiato, ne Iudea eraokwaniato, Galileiai ewaikule-waito.
4 Samaria tanona na elaka-vanagito Galileiai.

5 Samaria vanugana taai ekwarato. Vovanuga arana Sika. Vovanuga
Iakobo na natuna Iosepa eveniato tanona laganai. 6 Iakobo gena puluka
maki vonai. Iesu evogomaito, eraga-manukouto, gaurai puluka laganai
etanu-talito. Ora gauna 12 koloko garogota-kilipaaluna.

7 Etanu-tagowai aonai, Samaria garena ta nanu gutu eagoto, ne Iesu na
enogiato, netiwato, "Nanu kiata onoma veniku, pe anama niua." 8 Gena
melo vanugai, ganigani voi geagoto. 9 Samaria garena evega-geleto,
netiwato, "Goi Iuda taumu, au Samaria gareku, rakagau gaurai au geku
ai nanu onogina?" Vovetaina ekilato, kwalana Iuda talimara Samaria
talimara ria ati gevetau-kava-veveniwai. 10 Na Iesu na evega-geleato,
netiwato, "Pere Palagu gena veveni gauna poro ripaa, e poro ripa maki,
nanu kiato gemu ai enogiana talimana rai genai, ia poro nogia, ia na
maguli nanuna pere venimu." 11 Gare ekilato, "Velekou, goi ati gemu
keme e puluka maki ropu vagi. Nemaguli nanuna ariginai pono gapia?
12 Goi iwavagi, na ai tenemai Iakobo kei ei? Epuluka ia na evenimaito,
e ia matotauna na eniuawai, natuna maparara na e gena polomakau
e mamoe lavetara na maki geniuawai." 13 Iesu na maevega-geleato,
netiwato, "Enanu pia niua talimara maparara nanuna mapene kala-waira.
14 Na au na pana venia nanuna pene niua talimana, nanuna ati pene
kala-waia. Kwalana au na pana venia nanuna ia aonai pulukai pene ago,
pene vonewai-vonewai e maguli vanagivanagi pene venia." 15 Vogarena
enogiato, netiwato, "Velekou, nenanu ono veniku, pe nanuna ati mapene
kalawaiku, e enai nanu gutu ragai mapana vogomai."

16 Na Iesu na evaikilaato, netiwato, "Ono ago, garawamu ono vekeaa,
pe taumi ruala pio vogomai." 17 Vogare evega-geleto, netiwato, "Au ati
garawaku." Iesu ekilato, "Ne okila-taunataunana, 'Au ati garawaku'

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

notina ne rorinai. 18 Gemu kila taunatauna, kwalana goi vega-imaima
vegata ovegarawato, e roe nogarawaana talimana ne ati goi garawamu."
19 Vogare ekilato, "Velekou, au ewagumona pama ripa, goi peroveta
talimamu. 20 Ai tupumai e gatamai na egolo ai Palagu gealiruputali-
veniawai, a gomi Iuda talimami gokilana, aliruputali kapuna Ierusalemai
voa, pe taunilimalima vonai pia aliruputali."
21 Iesu ekilato, "Gare, geku kila pono vega-taunataunaa, toma ta
evogomaina, egolo ai e Ierusalemai maki Tamara ati pio aliruputali-
venia. 22 Gomi Samaria talimami na goaliruputali-veniana Palaguna ati
ripami; a ai na gaaliruputali-veniana Palaguna ripamai, kwalana vevega-
maguli ai Iuda talimamai gemana evogomaina. 23 Na tomana evogomaina
e warau pekwara ea, aliruputali talimara taunataunara na Tamara
Palagu palagu ai e taunataunai pia aliruputali-venia. Kwalana Tamara na
vovetaina pia aliruputali-venia talimara etavurana. 24 Palagu ia Palagu
Palaguna, pia aliruputali-venia talimara na palagu ai e taunataunai pia
aliruputali-venia." 25 Vogare na evaikilaato, netiwato, "Au ripaku, Mesia,
gekilagiana Keriso negetina, pene vogomai. Ia pene vogomai tomanai, ia
na gaura maparara pene kilagi-matagaira." 26 Na Iesu na evega-geleato,
netiwato, "Talimana au ea, goi avaikilamuna."

Iesu gena melo gewaikuleto

27 Iesu vovetaina ekilawai aonai, gena melo gekwarato. Ira maparara
nugara gepale-vagito, kwalana Iesu gare ta goti gekilakilawai, na talima
ta ati ekilato, "Goi rakagau oririwana?" Pa "Rakagau gaurai goi egare
goti gokilakilana?" 28 Ne vogare gena nanu kwagutuna eraka-kwaniato,
ewaikuleto vanugai, ne vanuga talimara evevaikilarato. 29 Netiwato,
"Iovogomai, talima ta iomai-gitaa. Ia na au geku kala akalarato gaura
maparara pekilagikilagi-atira. Peiramu ia e Keriso, (Palagu na ekilagi-
gavuato vevega-maguli tauna), pa?" 30 Gaurai taunilimalima na vanuga
geraokwaniato, Iesu genai geagoto.
31 Vovepaka kianai gena melo na gevaikilaato, negetiwato, "Vevega-ripa
talimamu, ono ganigani." 32 Na ia evega-geleto, netiwato, "Au magaku
ganigani, gomi ati ripami ganiganina." 33 Vovetaina gaurai gena melo
matotaura geverenagito, negetiwato, "Talima taa na gana ganigani
pevuamai pa?" 34 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Au gaku ganigani
etugukuto Palaguna gena ririwa pana kalaa, e evenikuto inaguluna pana
vega-gugulua.
35 Gomi magemi vegavutina kilana, gokilana, 'Uve vativati mulinai
vou keto-toga tomana pene kwara.' Na au na avaikilamina, matami
iokala-pakara, ne araga ganiganira iogita-kalakalara, ganira warau
pege tola, ginaroginaro tomana pekwara. 36 Ginaroginaro talimana
gena inagulu voina pene gapia, e araga ganiganina pene tao-koua,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maguli vanagivanagi ulanana. Ganina voa, varovaro talimana e kuakua talimana pia verere-kou. 37 Kwalana vovetaina pene vetao vou, evetaina gekilagiana kilana taunatauna, 'Talima taa na evaroana, taa na ekuaana.' 38 Au na gomi atugumito, ati govaro-vekwalavito gaura kuakuara. Varovaro vekwalavira talima reketa gevekwalavito, na gomi ira geria vekwalavi gaura kuakuarai pio laka-toga."

Samaria talimara gutuma na Iesu gevega-taunataunaato

39 Ne Samaria talimara vogo vovanuga aonai Iesu gevega-taunataunaato, kwalana vogare gena vali pia kilana genana gaurai, ia ekilato, "Au geku kala rakavara akalarato gaura maparara pekilagikilagiatira." 40 Vovetaina gaurai Samaria talimara Iesu genai, gevogomaito genogiato, ira ria pia talu. Gaura pakurai Iesu vovanugai toma ruala maegapirato. 41 Taunilimalima vogo na Iesu gevega-taunataunaato, kwalana gena valipia kilara na. 42 Ne ira na vogare gevaikilaato, negetiwato, "Ai na ewagumona Iesu gavega-taunataunaana, ati goi gemu kila vetainai, na ai matotaumai ia paga kamonagia, e pagama ripanamanama, ia taunatauna Keriso, tanopara Vega-magulina Talimana."

Vele ta natuna melona Iesu na vitina evega-maguliato

43 Iesu vonai toma ruala etaluto mulinai, Galileiai eagoto. 44 Iesu matotauna evekilagi-matagaito, netiwato, "Peroveta talimana gena vanuga taunatauna talimara na ati pia nugagi-ragea." 45 Ne Galileiai evekwarato aonai, Galileia talimara na gegapi-rageato. Iesu gegapirageato kwalana Ierusalemai Pasova velekwana aonai ira maki vonai, pe Iesu na rakagau ekalarato gaura maparara, matara na gegitarato.

46 Ne Iesu maewaikuleto Galileia vanugana taai arana Kana. Kana Iesu na nanu wain ai evega-agoato vanugana. Vonai king gena vele ta Kaperanaumai etaluwai, ia natuna melona eviti-rakavaato. 47 Vovele ekamonagito, Iesu Iudea na eagoto Galileiai, gaurai eagoto ia genai, ne enogiato, Kaperanaumai ene verigo, pe ia natuna melona eneve vegamagulia, kwalana ia natuna melona roli ekwaregawai.

48 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Gomi vegailia irau vagira e vevegakali kalara ati pio gitara, ati pio vega-taunataunaku." 49 Vovele ekilato, "Velekou, ita ago, natuku neekwaregana nea." 50 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Ono ago, natumu melona pene maguli gaurai." Votalima na Iesu gena kila evega-taunataunaato, gaurai eagoto.

51 Raupara na ewaikule-waito aonai, gena vetugunagi talimara ria geverawalito, ne gevaikilaato, negetiwato, "Goi natumu melona pemaguli." 52 Ne ia na erenagirato, arigi orai natuna melona enamato. Ira gevega-geleto, negetiwato, "Walagani oragauna 1 koloko vetaina ia vovotina peraokwania." 53 Ne tamana eripa-roririrorito, voora

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunanai enamato, Iesu na ia evaikilaato, netiwato, “Goi natumu pemaguli.” Gaurai ia e gena numa talimara maparara Iesu gevega-taunataunaato. 54 Eevegailia irau vagina vega-rualana Iesu na ekalaato, Iudea na Galileiai eagoto mulinai.

Kovu ai Iesu na talima ta evega-namaato

5 1 Ekala mulinai Iesu Ierusalemai everageto, kwalana Iuda talimara geria velekwa ta gekalaawai.

2 Ierusalemai kovu ta vanagi kamuna arana Mamoe Vanagina laganai. Vokovu arana Heberu karonai Betesda, ia laganai agalagi numara imaima. 3 Toma mapararai viti talimara vovogo vonai gemaoko-tagowai, mata-kele, gage rakava, e tauniparara kwautarana gekwaregato talimara, [nanu pene kuvilaa gealo-tagoawai. 4 Kwalana aneru ta kupa na emarigowai, vonanu evega-kuvilaawai. Vonanu ekuvilaawai aonai, etulurai-kunewai talimana gena viti enamawai.]

5 Vonai talima taa emaoko-tagowai, gena viti rigolora gagala toitoi taula vativati (38). 6 Iesu na vonai maokotagonai egitaato, eripato, ia toma vogovagi eviti-agiato. Gaurai Iesu na erenagiato, netiwato, “Goi oririwana ono nama pa?”

7 Viti talimana na evega-geleato, netiwato, “Velekou, nanu ekuvilaana aonai, au kovu ai ati tau raka taoraiku talimana ta. Eanana matotauku kovu ago-veninai ta etulurai-kunena.” 8 Iesu na evaikilaato, netiwato, “Ono kuliiti, gemu gepa ono gapi-itia, ono laka.” 9 Ne votalima gena viti veganamo enamato, gena gepa egapi-itiato, ne erugaitito, elakato. Vokala Tapati tomanai ewalato.

10 Gaura pakurai Iuda talimara na viti na enamato talimana gevaikilaato, negetiwato, “Toma Tapati, gemu gepa ragai ono vua-louloua, rova.” 11 Ia na evega-gelerato, netiwato, “Au pevega-namaku talimana na pevaikilaku, nepetiwa ‘Gemu gepa ono gapi-itia, ono laka,’ nepetiwa.” 12 Ne ira na gerenagiato, negetiwato, “Voo rai talimana pevaikilamu, ‘Gemu gepa ono gapi-itia, ono laka,’ nepetiwa?” 13 Na Iesu na evega-namaato talimana ati ripana, rai na evega-namaato, kwalana Iesu elaka-gerevagito, talima gutuma vonai aora na.

14 Kapinai vou Iesu na votalima Rupu Veaga aonai erawaliato, ne evaikilaato, netiwato, “Ono kamonagi, ewagumona goi ponama. Kala rakavana ta ragai mapono kala-waia, rakava kamu iwavagina taa na neerawalimuna nea.” 15 Ne votalima elakato, eagoto, Iuda talimara evega-riparato, ia Iesu na evega-namaato.

16 Vovetaina gaurai Iuda talimara na Iesu gevega-rakavaawai, kwalana Tapati tomanai vevega-maguli kalana ekalaato gaurai. 17 Ne Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Au Tamaku vanagivanagi einaguluna gaurai, au maki ainaguluna.” 18 Vovetaina ekilato gaurai, Iuda talimara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

geria ririwa raupara ta pia rawalia vegata, pe Iesu pia vagi-kwaregaa negetiwato. Ati voTapati ati ekwalanaato gaurai, na ekilato, Palagu ia Tamana netiwato. Kwalana vokilai ia Palagu goti gelegele netiwato.

Palagu Natuna gena tiavu

19 Gaurai Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Taunatauna, au na avaikila-taunataunamina, Natuna geregana na gau ta ati pene kalaa, na Tamana gena kala pene gitara kalaramo ia na pene kalara. Tamana rakagau ekalana gaura maparararara Natuna na maki pene kalara. 20 Kwalana Tamana na Natuna eulamagiana, e ia na ekalarana gaura maparara maki evega-gitaana. Pa, gau kamu iwavagira maki genai pene vega-matagaira, egaura maki pene vanagira, gomi nugami pia pale-vagi ulanana. 21 Vega-gelegelena Tamana na kwarega talimara evega-kuliiti-wairana, ne maguli evenirana vetaina, Natuna na maki gena ririwa talimara maguli evenirana. 22 Tamana na talima ta ati eagiroriana, kwalana veagirori tiavuna maparana Natuna eveniato. 23 Voia ganina, taunilimalima maparara na Natuna pia nugagi-ragea, Tamana genugagi-rageana vetaina. Natuna ati enugagi-rageana talimana na Tamana maki ati enugagi-rageana, kwalana Tamana na Natuna etuguato.

24 Taunatauna au na avaikilamina, au geku kila ekamonagiana e etugukuto Palaguna evega-taunataunaana talimana na maguli vanagivanagi warau pegapia. Ia Palagu gena Kota aonai ati pene laka-toga. Aikina. Kwarega warau peraokwania, maguli aonai pelaka-toga.

25 Taunatauna avaikilamina, tomana roe nea pene vogomai, warau pekwara, kwarega talimara na Palagu Natuna karona pia kamonagia, e pia kamonagia talimara pia maguli. 26 Kwalana Tamana matotauna genai maguli emiana gelegelenai, Natuna maki vovetaina eveniato, maguli genai emiana. 27 E ia Natuna rorirori eveniato, pene veagirori ulanana, kwalana ia Taunilimalima Natuna. 28 Nugami ragai pia palevagi! Tomana evogomaina, kwarega talimara maparara roe nea kala aora na Palagu Natuna karona pia kamonagia. 29 Ne piama laka-piati: Kala nama talimara pia kuliiti, maguli pia vaia gaurai kala rakava talimara pia kuliiti, rakava voina metauna pia gapia ulanana."

Iesu pia kilagi-matagaia

30 "Au geregaku na gau ta ati pana kalaa ripa. Aveagirorina maki Palagu na evaikilakuna akamonagirana gelegelerai akalarana, gaura pakurai geku veagirori rakagoto, kwalana ati au matotauku geku ririwa ta akwalanaana, na au etugukuto Palaguna gena ririwamo akalaana.

31 Pere au matokaukumo para vekilagi-matagai genai, au geku kila ati tau vega-taunataunana. 32 Na talima taa na maki au evega-taunataunakuna, e au ripaku, ia na au ekilagi-matagaikuna kilana taunatauna.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

33 Gomi na talima reketa gotugu-agorato Ioane genai, ne ia na kila
taunatauna ekilagiato. 34 Au vega-taunataunaku kilara ati taunilimalima
geriana evogomaina, a Ioane pakilagia kwalana, gomi maguli pio vaia
pakurai. 35 Ioane noowane lamepa vetaina egalawai e emolewai, ne
gomi vovekarawa kianai gemi ririwa, ia gena maekai tipo pio verere
nogotiiwai.
36 Na au gevega-taunataunakuna kalarana, Ioane na evega-
taunataunakuna kilara, voira gevanagirana. Kwalana au Tamaku
na evenikuto inaguluna ewagumona akalaana, eiana au evega-
taunataunakuna, au Tamaku na etugukuto. 37 Au Tamaku na etugukuto,
e ia matotauna na au maki ekilagi-matagaikuto. Gomi na ia karona
rogoti goro kamonagia, e kolemana maki rogoti goro gitaa. 38 E gena
kila gomi aomi ai ati emiana, kwalana ia na etuguato talimana ati
govega-taunataunaana.
39 Gomi na Puka Veaga kilara gotavu-inamainamarana, kwalana gomi
gotugamagina, vokila aorai maguli vanagivanagi pio rawalia. Vokilana
au gekilagikuna. 40 Na gomi maguli vaivaina veaolenai au geku ai
vogomai ati goririwana.
41 Au taunilimalima geriana vevega-rage ati atavuana. 42 Na gomi
rakavetaina, au ripaku. Au ripaku gomi aomi ai pa nugami garakaurai
Palagu ulamagina ati emiana. 43 Au avogomaito Tamaku aranai, ati
gogapi-ragekuna. Na talima poluna ta pene vogomai matotauna aranai
genai, pio gapi-ragea. 44 Gomi matotaumimo aomi ai govevega-ragena ne
gogapi-ragerana. Na vovevega-rage Palagu geregana namo pene kalaa.
Palagu genana evogomaina vovevega-rage, gomi na ati goririwaana pio
gapia. Pene gomi nevetaina matotaumi aomi ai govevega-ragena genai,
au raka pio vega-taunatauna-tiwaku?
45 Ragai pio tugamagi, au na Tamaku wailanai pana rolimi, aikina.
Veroli talimana gogapi-rageana talimana, Mose, ia na gomi pene rolimi.
46 Pere gomi Mose pogoro vega-taunataunaa genai, au maki pogoro
vega-taunataunaku, kwalana ia na au kolemaku etaloato. 47 Na pene ia
na etaloato kilana ati pio vega-taunataunaa genai, au geku kila raka pio
vega-taunatauna-tiwaa?”

Iesu na ragana imaima (5,000) egupurato

Mataio 14:13-21; Mareko 6:30-44; Luka 9:10-17

6 1 Voia mulinai Iesu Galileia kovuna na evanagito kavatai. Vokovu
arana ta Tiberia. 2 Ne taunilimalima vogo vagi ia mulina na geagoto,
kwalana vegailia irau vagira ekalato viti talimara geriai gegitarato
gaurai. 3 Voia mulinai Iesu golo ai everageto, ne vonai gena melo ria
getanu-talito. 4 Iuda talimara geria Pasova velekwana ekavinagiwai
wailai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Iesu epoe-itito, taunilimalima galagala vagi ia genai gevogomaiwai,
gaurai ia na Filipo evaikilaato, netiwato, “Ita ganigani ariginai toma
tavoina etaunilimalima maparara gupu-agira?” 6 Iesu vovetaina ekilato,
kwalana Filipo aona pene ripaa ulanana. A ia ripana rakagau pene kala.
7 Filipo na evega-geleato, netiwato, “Siliva monira tinavu ruala (200) na
ganigani gaura pita voira, na ati pia gelegele, e kiarakiara maki maparara
ati vagi pene gavura.” (Siliva moni tinavu ruala (200) talima ta voina uve
taula vativati (8) aonai pene gapi vetaina.)
8 Gena melo ta arana Anduru, Simona Petero tarina, ia na evega-
geleato, netiwato, 9 “Melo girigiri ta ea, ia gana pereti imaima, e magani
ruala. Na ati pia gelegele etaunilimalima maparara geriai.”
10 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Taunilimalima ia vaikilara,
ia tanutanu-tali.” Vokapu magawana. Ne taunilimalima maparara
getanutanu-talito. Marumaru geregariamo ragana imaima (5,000)
vetaina. 11 Ne Iesu na vopereti egapirato, Palagu evega-namaato, ne
getanu-talito talimara maparara geveni-veagavurato. Magani maki
vovetaina ekalarato, maparara gegapito geria ririwa gelegelerai. 12 Ira
maparara gegani-mateto, ne Iesu na gena melo evaikilarato, netiwato,
“Pereti kovara maparara iokoko-koukoura geriana, kiata vagi maki ragai
pene lekwalekwa.” 13 Ne vopereti geganirato kovara maparara gekoko-
koukourato, papalu maparara gagalana ruala gevega-vonurato.
14 Taunilimalima na Iesu na evegailia irau vagina ekalaato gegitaato
aonai, gekilato, “Taunatauna, e peroveta talimana tanoparai pene
vogomai negetiwato talimana.” 15 Iesu eripato, taunillimalima pia
vogomai, ia piama gapia geria king ai pia vega-agoa gaurai. Vovetaina
gaurai golo ai maewaikuleto.

Iesu nanu atanai elakato

Mataio 14:22-33; Mareko 6:45-52

16 Elaviawai aonai, Iesu gena melo kovu ai geverigoto. 17 Vonai gati
gautai gerageto, ne kovuna gevanagito, Kaperanaumai geagoto. Voo
warauna epogiato, na Iesu rogoti ere kwara ira geriai. 18 Aonai agi kamu
vagi egavuwai, gaurai vokovu akuna maki gekamuto. 19 Iesu gena melo
kilomita imaima pa taula toitoi vetaina gati gepako-agiato aonai, ira na
Iesu gegitaato, nanu atana na elaka-maiwai, gati evogomai-veniawai,
gaurana ira gekalito. 20 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ragai iokali, e
au.” 21 Ne ia gegapi-rageato, gati ai, atilovana geago-veniawai kapunai
gekwarato.

Taunilimalima na Iesu getavuato

22 Elaganiato, taunilimalima vogo Iesu gena melo gati ai geragekauto
kapunai geruga-tagowai. Ira geripato, tovotovonai vonai gati kwapunamo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vokovu taitarinai. E maki riparia, Iesu gena melo ria vogati ai ati gerageto, gena melo geregariamo gerageto ne gevanagito. 23 Gati reketa Tiberia na gevogomaito, kovu taitarinai gema toga-rageto. Ira getoga-rageto kapuna, Velekou na pereti Palagu evega-namaato mulinai, taunilimalima evenirato, geganirato kapuna laganai. 24 Votaunilimalima geripa-roririrorito, Iesu gena melo ria vonai aikina, gaurai vogati ai geragekauto, Kaperanaumai gevanagito, Iesu geve tavuato.

Iesu maguli ganiganina

25 Taunilimalima na Iesu kovu kavata taitarinai gerawaliato, ne gevaikilaato, negetiwato, "Vevega-ripa talimamu, goi arigi toma enai poma kwara?" 26 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Au na avaikila-taunataunamina, gomi na au gotavukuna kwalana vopereti goganirato, ne gogani-mateto, e ati vovegailia irau vagira gogitarato gaurai, gotavukuna. 27 Mapia rakava ganiganira inagulura ragai pio kala, na ganigani roe wapia mia-vanagivanagi pene ago, maguli vanagivanagi, inaguluna pio kalaa. Voganigani Taunilimalima Natuna na pene venimi, kwalana Tamana Palagu na ia genai vegailia ta ekalaato, ia evega-taunataunaato vegailiana."

28 Ne gerenagiato, negetiwato, "Ai Palagu gena ririwa inagulura aia kala napaiatiwa genai rakagau paia kala?" 29 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Palagu gena inagulu gomi na pio kalaa netina inaguluna eiamo: Etuguato talimana pio vega-taunataunaa." 30 Ira na gerenagiato, negetiwato, "Goi na ai gema raka vegailia irau vagina pono kalaa paia gitaa, ne goi paia vega-taunataunamu? Goi na rakagau pono kalaa? 31 Ai tenemai na mana geganiato tanoleanai, Puka Veaga aonai ekilagiana vetaina, evetaina ekilana, 'Ia na pereti kupa na eveni-rigorato geganito.' "

32 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Taunatauna vagi avaikilamina, ati Mose na vopereti kupa na evenimito. Aikina. Au Tamaku na pereti taunatauna kupa na evenimina. 33 Kwalana Palagu gena pereti kupana emarigoto talimana. Ia na tanoparai getaluna talimara maguli evenirana." 34 Ne ira na gevaikilaato, negetiwato, "Velekou, nepereti toma mapararai pono venimai."

35 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Maguli peretina au ea. Au geku ai pene vogomai talimana ati pene vitoa, e au pene vega-taunataunaku talimana, nanuna ati pene kalaa. 36 Na au na gomi warau avaikilamito, gogitakuna, na ati govega-taunataunakuna. 37 Tamaku na au evenikuto talimara maparara, au geku ai pia vogomai, e raira au geku ai pia vogomai talimara, au na ati pana gui-waira. 38 Kwalana au kupa na amarigoto, ati au geku ririwa pana kalaa ulanana, na au etugukuto Palaguna gena ririwa pana kalaa ulanana. 39 E au etugukuto Palaguna gena ririwa, au evenikuto talimara maparara ta ati pana kala-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

lekwalekwaa, a maparara kwaregana pana vega-kuliiti-waira toma
ikanai. 40 Kwalana au Tamaku gena ririwa, Natuna pia gitaa e pia vega-
taunataunaa talimara maparara na maguli vanagivanagi pia vaia, e toma
ikanai pana vega-kuliiti-waira."
41 Na Iuda talimara gemunemuneto, kwalana ia ekilato, "Au kupa na
amarigoto peretina." 42 Gaurai gekilato, "Etalima e Iesu, Iosepa natuna,
ei? Ia tamana e tinana ita ripara. Raka rauparai ia ekilana, 'Au kupa na
amarigoto'?"
43 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Gomi matotaumi aomi ai
munemune iovega-aikia. 44 Au geku ai ta ati pene vogomai kawa, na
Tamaku, au etugukuto Palaguna, ia na rai au geku ai pene vaimaia
talimanamo. E au geku ai pene vogomai talimana, au na toma ikanai
kwaregana pana vega-kuliiti-waia. 45 Peroveta talimara na evetaina
getaloato, 'Ira maparara Palagu na pene vega-ripara.' Tamaku
gekamonagi-veniana e genana ripa gegapina talimara maparara, au
geku ai pia vogomai. 46 Au ati akilana, talima taa na Tamaku egitaato
natina, na Palagu genana evogomaito talimana geregana namo Tamaku
egitaato. 47 Avaikila-taunataunamina, au evega-taunataunakuna talimana
na maguli vanagivanagi pene vaia. 48 Maguli peretina au ea. 49 Gomi
tenemi na tanoleanai mana geganiawai, na gekwaregato. 50 Na kupa na
emarigona peretina ea, ia pene gania talimana ati pene kwarega. 51 Au
maguli peretina kupa na emarigoto. Talima taa na epereti pene gania,
ia pene maguli-vanagivanagi. E pereti au na pana venia au virigoku. Au
virigoku pana veni-piatogaa kwalana, tanoparai getaluna talimara na
maguli pia vaia ulanana."
52 Eiana Iuda talimara matotaura aorai veitu kamu iwavagina ewalato,
ira gekilato, "Etalima na arigi rauparai ia virigona pene venira pita
gania?"
53 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Avaikila-taunataunamina, pene
gomi na Taunilimalima Natuna virigona ati pio gania e ralana ati pio
niua genai, gomi aomi ai maguli ati pene mia. 54 Rai na au virigoku
pene gania e ralaku pene niua talimana, maguli vanagivanagi pene
vaia, e au na toma ikanai kwaregana pana vega-kuliiti-waia. 55 Kwalana
au virigoku ganigani taunataunana, e au ralaku maki niuniu gauna
taunataunana. 56 Rai au virigoku pene gania e ralaku pene niua talimana,
au aoku ai pene talu, e au maki ia aonai pana talu. 57 Tamaku ia maguli
kwalana ia na etugukuto e au ia pakunai amagulina. Voia gelegelenai
au virigoku pene gania talimana maki pene maguli, kwalana au
amagulina. 58 Au kupa na emarigoto peretina au ea. Gomi tenemi mana
geganito na gekwaregato. Na epereti pene gania talimana pene maguli
vanagivanagi." 59 Iesu na ekila Iuda talimara rupu ai evaikilagirato,
Kaperanaumai evevega-ripawai aonai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Maguli vanagivanagi kilara

60 Iesu gena melo gutuma na ekila gekamonagiato, negetiwato, “E
vevega-ripa kilana gaoka vagi, rai na pene gapi-ragea.” 61 Iesu ripana
gena melona vokila gemunemune-agiawai, gaurai evaikilarato, netiwato,
“Ekila na pevega-vekwakunagimi? 62 Pene gomi Taunilimalima Natuna
pio gitaa, pene veragewai, etalu-agiato kapunai rakavetaina? 63 Palagu
Palaguna na maguli evenirana; tauniparana ati pene veakavara. Au
na avaikilamina kilara Palagu, e ira aorai maguli emiana. 64 Na gomi
reketa na ati govega-taunataunakuna.” Iesu ripana tovotovona na
vegata, rai taa na ati evega-taunataunaawai e maki rai na ia pene lewaa.
65 Maekilato, “Vovetaina gaurai au na avaikilamito, ta au geku ai ati pene
vogomai-kawa, na Tamaku na pene vega-taunataunaa talimana vou pene
vogomai.”

66 Vokila gekamonagiato, voanana Iesu gena melo vogo ia genana
gelaka-gerevagito, e ia ria ati magelaka-kouwai. 67 Ne Iesu na gena melo
gagalana ruala erenagirato, netiwato, “Gomi maki goririwana pio laka-
gerevagi pa?”

68 Simona Petero na evega-geleato, netiwato, “Velekou, ai rai genai
mapaia ago? Maguli vanagivanagi kilara goi gemu ai. 69 Ai na gavega-
taunataunamuna e garipa-roririrorina, goi Palagu gena Veaga Talimana.”

70 Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na gomi gagalana ruala avirigimito
ei? Na gomi ta ne tiapolo.” 71 Ia na Iudas, Simona Isakariota natuna,
ekilagiato. Iuda maki vomelo gagalana ruala aorai melona taa, na ia na
Iesu roe nea vou pene lewaa.

Iesu matarina melora ria

7 1 Voia mulinai Iesu Galileiai elakavowai. Ia ati eririwato, Iudeai pene
ago, kwalana Iuda talimara vonai geria ririwa, ia pia vagia. 2 Iuda
talimara geria Palai-ama Velekwana tomana ekavinagito. (EPalai-ama
Velekwana gekalaawai genai, palai-ama gekalarawai, ne aorai getaluwai,
kwalana tenera tanoleanai palai-ama aorai getaluwai, voia pia tugamagi-
tagoa ulanana.) 3 Ne Iesu tarina melora na gevaikilaato, negetiwato,
“Ekapu ono raokwania, Iudeai pono ago, pe okalarana kalara gemu
melo na pia gitara. 4 Kwalana rai matotauna pene vevega-matagai netina
talimana, pia ripaa ulanana, gau kwauta ati pene kala veavugaa. Goi
ekala okalarana, pe tanopara mapararai ono vevega-matagai!” 5 Kwalana
Iesu tarina maparara na maki ia ati gevega-taunataunaawai.

6 Gaura pakurai Iesu na evaikilarato, netiwato, “Au geku toma
rogotina ere kwara. A gomi gemi ai toma maparara gelegeleramo.
7 Tanopara na gomi ati eparu-venimina, na au eparu-venikuna, kwalana
au kala rakavara ekalarana gaura akilagi-matagairana. 8 Gomi pio ago

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vovelekwai. Na au ati pana ago, kwalana au geku toma taunatauna
rogotina ere kwara." 9 Iesu vovetaina ekilato, gaurai Galileiai etaluto.

Iesu Ierusalemai

10 Iesu tarina melora geagoto vovelekwai, mulirana Iesu maki
maeagoto. Na ati elaka-matagaito, veavugai eagoto. 11 Vovelekwa kapunai
Iuda talimara na getavuawai, geverenagi-agiawai, negetiiwai, "Ia
ariginai?" 12 Vogutuma para aonai Iesu warigi gekilagi-garigari-gitaawai.
Talima reketa gekilawai, "Ia talima namana" negetiwato. Reketa
gekilawai, "Aikina, ia na taunilimalima reketa evailearana." 13 Na talima
taa na ati ekilagi-matagaiato, kwalana ira maparara Iuda velera kalira na
gekaliwai.

14 Velekwa tomara reketa geaikito, reketa roe voa aonai, Iesu Rupu
Veaga aonai elaka-togato, ne evevega-ripato. 15 Ne Iuda talimara
gevevega-kali-rakavato, negetiwato, "Etalima vevega-ripa kilara raka
eripa-tiwato, ia vevega-ripa kapuna taai ati elakato." 16 Iesu evega-
geleto, netiwato, "Au na rakagau avevega-ripagirana gaura ati au geku
vevega-ripa, na au etugukuto Palaguna genana gevogomaina. 17 Pene
talima ta eririwana Palagu gena ririwa pene kalara netina talimana,
au geku vevega-ripa kilara pene ripara. Pene ripa, au geku vevega-ripa
kilara Palagu genana gevogomaina, pa au matotauku gekuna. 18 Rai
talima gena ririwa kilara ekilagina, matotauna arana vega-ragena
rauparana ekaalana. Na au etugukuto Palaguna vega-ragena rauparana
ekalaana talimana genai, kila taunatauna emiana, ia genai opakau ta ati
emiana. 19 Mose na gomi rova evenimito, ei? Na gomi taa na vorova ati
gokwalanarana. E rakagau gaurai au iovagiku nogotina?"

20 Votaunilimalima gutuma gevega-geleto, negetiwato, "Goi palagu
rakavana taa na eporogimuto. Rai na ene vagimu notina?" 21 Iesu na
evega-gelerato netiwato, "Au na enai Ierusalemai kala irau vagina ta
akalaato aonai, gomi maparaparami nugami gepale-vagito. 22 Mose na
melo tauniparara kopira lamavagira kalana evenimito, gaura pakurai
gomi na melo keira Tapati ai maki kopira golama-vagirana. Vokopi
lamavagi kalana ati Mose na etinaato, na gomi tenemi na getinaato.
23 Pene melo tauniparara kopira Tapati tomanai golama-vagirana Mose
gena rova ragai pio kala-makoraa genai, rakagau gaurai au goparu-
venikuna, Tapati tomanai talima ta pana vega-nama gugulua? 24 Gomi
na gau maparara mulira gitagitarai ragai pio agirorira, na gau maparara
rorirori ai pio agirorira."

E talima Keriso pa?

25 Ne Ierusalema talimara reketa, gekilato, "Pia vagia negetina
talimana ea. 26 Iogitaa, ia magugulagina ekilakilana, taa na ati

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evaikila-wainagiana. Pa peiramu kaonsela talimara pege ripa, Keriso
taunataunana ea. 27Na Keriso, (Palagu na ekilagi-maavuato vevega-
maguli tauna), pene vogomai aonai, ta ati pene ripa ia ravanana pene
vogomai. Na etalima ravanana evogomaito ita maparara ripara."
28Iesu Rupu Veaga aonai roe waevevega-ripawai aonai, ekila-
kamukamuto, netiwato, "Taunatauna, gomi ripami au rai e ravanana
avogomaito. Na au ati matotauku geku ririwaimo avogomaito. Au
etugukuto Palaguna taunatauna. Gomi ati ripami ia. 29Na au ia ripaku,
kwalana au ia genana avogomaito e ia na etugukuto."
30Ne ia gapi-talia negetiwato, na talima ta gimana ia genai ati enapa-
kauato, kwalana gena toma taunatauna rogoti ere kwara gaurai. 31Na
taunilimalima vogovagi egutuma aonai ia gevega-taunataunaato,
negetiwato, "Keriso pene vogomai aonai, vegailia irau vagira kalara
kalakalarai etalima pene vanagia pa?"

Vegitatago talimara getugurato Iesu pia gapia ulanana

32Parisea talimara gekamonagito, taunilimalima gutuma na vokila
Iesu genai gekilagi-garigariawai. Voia galamanai Parisea talimara e
Rupu Veaga velera kamura na Rupu Veaga gitatagona talimara reketa,
getugurato, Iesu pia gapia ulanana. 33Iesu ekilato, "Au gomi ria ati rau
kiana pita talu, voia mulinai pana laka-gerevagi etugukuto Palaguna
genai pana ago. 34Gomi na pio tavuku, na ati pio rawaliku, e au pana
talu kapunai, gomi ati pio ago ripa."
35Ne Iuda talimara matotaura geverenagito, negetiwato, "Ia ravanai pene
ago, pe ita na ati pita rawalia netina? Peiramu ia pene ago Grik talimara
geria tanoparai, Iuda talimara gutuma maki ira aorai getaluna gaurai, vonai
Grik talimara pene vega-ripara. 36E raka kila ia na ekilagiana, netina, 'Pio
tavuku na ati pio rawaliku,' e, 'Au pana talu kapunai gomi ati pio ago ripa'?"

Maguli eveniana nanuna

37Velekwa ikana tomana, voo toma kamu iwavagina, Iesu erugaitito, ne
ekila-inalato, netiwato, "Rai nanu na ekalaana, au geku ai pene vogomai,
nanu penema niu. 38Puka Veaga aonai ekilana gelegelenai, netina, 'Au
pene vega-taunataunaku talimana aonana maguli nanuna pene galu-
atia.' " 39Iesu na Palagu Palaguna vovetaina ekilagiawai, raira na Iesu
gevega-taunataunaana talimara na vou pia vaia. Votomai Veaga Palaguna
Palagu na rogoti ere venira, kwalana Iesu na Palagu gena maeka ralema
iwavagina maki rogoti ere gapia gaurai.

Taunilimalima matotaura gevewareto

40Talima reketa vogutuma aorai vokila gekamonagiato, ne gekilato,
"Taunatauna, ita na peroveta talimana taaloana talimana ea." 41Talima

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

reketa gekilato, “E Keriso.” Na reketa gekilato, “Aikina, Keriso Galileia na
ati pene vogomai. 42 Puka Veaga aonai ekilana, Keriso Davida petena na
pene vogomai, e Betelehemai, Davida etaluwai vanuganai, pene wala.”
43 Vovetaina gaurai talima matotaura aorai gevetao-kavalugato, kwalana
Iesu galamanai. 44 Talima reketa geririwato pia gapia, na ta gimana ia
genai ati enapa-kauato.

Iuda velera na Iesu ati gevega-taunataunaato

45 Rupu Veaga gitatagona talimara gewaikuleto, ne Rupu Veaga velera
kamura e Parisea talimara na gerenagirato, negetiwato, “Rakagau
gaurai ia ati pogo vaimaia?” 46 Rupu Veaga giatatagona talimara gevega-
geleto, negetiwato, “Etalima ekilana vetaina talima ta rogotina ere
kila.” 47 Ne Parisea talimara gevaikilarato, negetiwato, “Pe, gomi maki
ne ia na peopami? 48 Vekuneagi talimana ta pa Parisea talimana taa
na ia evega-taunataunaana pa? Aikina! 49 A etaunilimalima na gevega-
taunataunaana, ira Mose gena rova ati ripara talimara. Palagu na geria
rakava voira pene venira.”

50 Parisea talimana ta vonai arana Nikodemo. Ia pogi ta eagoto Iesu
evegitaato talimana. Ia na evaikilarato, netiwato, 51 “Ita gera rova
ekilana, talima ta gena kila gekamonagi-kuneana vou, voia mulinai gena
rakava voina metauna pia venia.” 52 Ira na gevega-geleato, negetiwato,
“Goi maki Galileia talimamu pa? Puka Veaga aona pono tavua, voanana
pono ripa, peroveta talimana ta Galileia na ati pene vogomai.”

[53 Ne taunilimalima maparara geria numai geagoto.

Veopa-lema garena

8 1 Na Iesu Olive Golonai eagoto. 2 Elaganiato amoamo valiguna
ia maewaikuleto Rupu Veaganai. Vonai taunilimalima maparara
geagoto genai, getanu-gegelagiato, ne etanu-talito, evega-riparato.
3 Ne rova gevevega-ripagirawai talimara e Parisea talimara na gare ta
Iesu genai geago-agiato. Vogare eveopa-lemawai aonai gerawaliato,
ne geago-agiato, Iesu ria getanu-tagowai talimara maparara wailarai
gevevega-rugaato. 4 Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Vevega-ripa talimamu,
egare eveopa-lemavona aonai pege rawalia. 5 Mose gena rova ekilana,
vovetaina pia kala garera, vatu na paia vale matera. Goi rakagau notina?”
6 Vovetaina gekilato, Iesu gekalatovoato, pia vega-verauleaa ulanana.
Na Iesu erupu-talito, kwano ai ririna na etalotaloto. 7 Ira na Iesu roe
wagerenagiawai aonai, erugaitito, ne evaikilarato, netiwato, “Rai gomi
aomi ai rogotina ere kala rakava genai, ia na vatu pene gapia, egare
pene vale-kunea.” 8 Ne Iesu maerupu-talito, kwano ai maetalotaloto.
9 Ira na vokila gekamonagiato aonai, ira kwapurakwapura aorai geripato
mageria kala rakava, gaurai kwapurakwapura gelakavagi-lakavagito;

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talima kamura gelaka-kuneto mulinai vou gulu valigu magelakato. Iesu gereganamo eruga-tagowai, vogare goti.
10 Ia erugaitito aonai, talima ta ati egitaato, vogaremo, ne erenagiato, netiwato, “Goi pege vega-rakavamu talimara arigia? Taa na gemu rakava metauna voiana ati pevenimu?” 11 Vogare evega-geleto, netiwato, “Velekou, ta vagi maki aikina.” Gaurai Iesu ekilato, “Au na maki gemu rakava metauna voina ati pana venimu. Ono laka, na ragai mapono kala-rakava-wai.”]

Iesu tanopara maekana

12 Na Iesu taunilimalima evopata-venirato, netiwato, “Au tanopara maekana. Rai au muliku ai pene laka talimana, mukunai ati pene laka, na maguli maekana pene vaia.”
13 Parisea talimara na gevaikilaato, negtiwato, “Goi matotaumu ovevaravaragina; gaurai goi gemu varavara ati taunatauna.” 14 Iesu evega-geleto, netiwato, “Aikina, au matotauku avekilagina, na au na rakagau akilagiana gauna taunatauna. Kwalana au ripaku ravanana avogomaito e ravanana mapana ago. A gomi ati ripami au ravanana avogomaito e ravanana mapana ago. 15 Gomi taunilimalima geria veagirori rauparanai goveagirorina. Au na ta ati aagiroriana. 16 Na pene au pana veagirori genai, geku veagirori taunatauna. Kwalana au ati geregakumo aveagirorina, na Tamaku, au etugukuto Palaguna, au goti. 17 Gomi gemi rovai maki evetaina ekilana, talima ruala na kila kwapunamo gekilagiana genai voo taunatauna. 18 Au matotauku avekilagina; e Tamaku, etugukuto Palaguna, na au maki ekilagikuna.” 19 Gaurai ira na gerenagiato, negetiwato, “Goi tamamu ariginai?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi ati ripami au, e Tamaku maki ati ripami. Pere au pogoro ripaku, Tamaku maki pogoro ripaa.”
20 Iesu gena ekila Rupu Veaga aonai evevega-ripawai, moni geura-koukourawai mauana kapunai. Talima ta ati enapakauto genai, kwalana ia gena toma rogotina ere kwara.

Au pana ago kapunai gomi ati pio ago ripa

21 Iesu na evaikila-wairato, netiwato, “Au alaka-gerevagina. Gomi na pio tavuku, na gemi kala rakava aonai pio kwarega. Au pana ago kapunai, gomi ati pio ago ripa.” 22 Na Iuda talimara gekilato, “Ia pekila, ia pene ago kapunai ita ati pita ago. Voia ganina ia matotauna pene vevagi, pa?” 23 Iesu evega-geleto, netiwato, “Gomi etanopara genana ekalamito, na au kukunana amarigoto. Gomi etanopara talimami, na au ati etanopara talimaku. 24 Gaura pakurai au na gomi pavaikilami; gemi rakavai pio kwarega. Kwalana pene au, Keriso, ati pio vega-taunataunaku genai, gemi rakavai pio kwarega.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

25 Na ira na gerenagiato, negetiwato, “Goi rai?” Iesu na evega-gelerato,
netiwato, “Tovotovonai vegata gemi akilagirawai vetaina. 26 Kila
vovogo para kilagira e para agirorimi, kwalana gemi kala vetainai.
Na kwapunamo, au etugukuto Palaguna taunatauna, e ia genana
akamonagito kilara tanoparai getaluna talimara avega-riparana.”
27 Ira ati getugamagi-iluto Iesu na Tamana ekilagiawai. 28 Gaurai
maevaikilarato, netiwato, “Gomi na Taunilimalima Natuna pio gapi-
itia mulinai vou, pio ripa au Keriso. Ne pio ripa, au geregaku na gau ta
geku ririwaimo ati akalaana, na Tamaku na au rakagau evega-ripakuna
kilaramo, au na gomi avega-ripamina. 29 E au etugukuto Palaguna
au goti, au ati eraokwanikuna; kwalana au na vanagivanagi ia na
everere-agirana kalaramo akalarana.” 30 Talima vogona na Iesu gevega-
taunataunaato, ekila ekilagirawai gaurai.

Aperaamo natuna

31 Ne Iesu na Iuda talimara, ia gevega-taunataunaato talimara,
evaikilarato, netiwato, “Pere gomi na au geku vevega-ripa kilara pio
kwalanara genai, gomi au geku melo taunatauna. 32 Gaurai taunatauna
pio ripaa, e votaunatauna na pene luga-vaginmi, gau kwauta na ati
mapene ligoligomi.”
33 Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ai Aperaamo kalakalana e inagulu
talimana ati voina talimanai ati gaagoto. E goi rakagau gaurai okilana,
‘Taunatauna na pene luga-vagimi’?”
34 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, rai rakava
ekalaana, ia kala rakava gena inagulu talimana ati voina talimana.
35 Inagulu talimana ati voina talimana numai ati pene talu kikitali,
na numa gatana natuna vou numai pene talu-vanagivanagi. 36 Gaura
pakunai pene Palagu Natuna na pene luga-vagini genai, gomi pio veluga-
vagi vegata, gau kwauta na ati mapene ligoligomi.
37 Au ripaku gomi Aperaamo kalakalana, na gomi goririwana, au
pio vagiku, kwalana gomi na geku vevega-ripa kilara, ati vagi gogapi-
ragerana. 38 Au na rakagau Tamaku genai agitarato gaura gomi
avaramina, a gomi tamami genana gokamonagito gaura gomi na
gokalarana.”
39 Ira na Iesu gevega-geleato, negetiwato, “Ai tamamai Aperaamo.” Iesu
na evaga-gelerato, netiwato, “Pere gomi taunatauna Aperaamo natuna
genai, ia na ekalarato kalara gomi na maki pogoro kalara. 40 Au Palagu
genana akamonagirato kilara taunataunara maparara gomi avaramina,
na gomi goririwana, au iovagiku nogotina. Aperaamo vovetaina ati
ekalato. 41 Gomi matotaumi tamami (Tiapolo), na rakagau ekalana kalana
gokalaana.” Ira gevega-geleto, negetiwato, “Ai ati kuvia lema talimamai.
Ai Tamamai Palagumo geregana.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tiapolo natuna

42 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Pene Palagu taunatauna gomi
Tamami genai, au pogoro ulamagiku. Kwalana au Palagu lagana na
avogomaito. Au geku ririwai ati avogomaito, na ia na etugukuto.
43 Rakagau gaurai au na rakagau akilagiana kilana ati gotugamagi-
iluana? Kwalana au geku kila ati gelegele pio kamonagira. 44 Gomi
tamami Tiapolo gena taunilimalima, pe gomi goririwana tamami na
eririwa-rakavarana kalara pio kalara. Tovotovona na vegata ia vevagi-
repa talimana e kila taunatauna ati ekwalanaana, kwalana ia aonai kila
taunatauna ta ati emiana. Ia eopana, voo ia gena maguli taunatauna.
Kwalana ia opa talimana, opakau maparara tamara. 45 Na au na gomi kila
taunatauna avaramina, aonai gomi na au ati govega-taunataunakuna.
46 Na gomi taa na au geku ai kala rakava ta porawalia pa? A pene au
na kila taunataunana akilagiana genai, rakagau gaurai au ati govega-
taunataunakuna, ei? 47 Palagu natuna na Palagu gena kila pene
kamonagia. A gomi ati Palagu natuna, gaura pakurai ati gokamonagina.”

Iesu e Aperaamo

48 Ne Iuda talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Ai taunatauna
garororirorina. Goi Samaria talimamu e palagu rakavana na peporogimu.”
49 Iesu evega-geleto, netiwato, “Au palagu rakavana na ati pegorogiku.
Au Tamaku akupa-rageana, na gomi na au ati gokupa-ragekuna. 50 Au
matotauku araku vega-ragena rauparana ati atavuana; na ia talima taa
na etavuana, e ia Kota ekamonagina talimana. 51 Taunatauna vegata,
avaikilamina, au geku kila pene kwalanaa talimana ati pene kwarega.”
52 Iuda talimara gekilato, “Ai ewagumona paga ripa-namanama, goi
palagu rakavana na eporogimuto. Aperaamo ekwaregato, peroveta
talimara maki gekwaregato, a goi okilana, rai na goi gemu kila pene
kwalanara talimana ati pene kwarega. 53 Ai tamamai Aperaamo
ekwaregato. Goi na ia, ai tamamai Aperaamo, oiwaato, ei? Ia ekwaregato
e peroveta talimara maki gekwarega-gatuto. Goi otugamagina, goi rai?”
54 Iesu evega-geleto, netiwato, “Pere au matotauku para vevega-rage,
geku vevega-rage ati ganina. Na au Tamaku na evega-ragekuna. E ia
gomi na gokilagiana, gokilana gomi gemi Palagu nogotina. 55 Gomi ati
ripami ia, na au ripaku ia. Pene au pana kila, au ati ripaku ia, au opakau
talimaku gomi vetaimi, na au ripaku ia, e gena kila akwalanarana.
56 Gomi tamami Aperaamo etugamagito, au geku vogomai tomana pene
gitaa netiwato, gaurai everereto. Egitaato, ne aona enamato.”
57 Iuda talimara na Iesu gevaikilaato, negetiwato, “Goi gemu maguli
rigolora gagala imaima (50) maki rogoti ere rawalia, rakagau gaurai
Aperaamo ogitaato notina?” 58 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Avaikila-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunamina, Aperaamo rogoti ere wala aonai, au amaguliwai."
59 Ne vatu gegapito, ia vatua negetiwato, na Iesu elaka-veavugato, ne
vekarawarana Rupu Veaga aonana elaka-piatito.

Iesu na mata-kele talimana evega-namaato

9 1 Iesu elaka-vanagiwai aonai, talima ta egitaato. Votalima mata-
kele ewalato. 2 Gena melo na gerenagiato, negetiwato, "Vevega-ripa
talimamu, rai ekala-rakavato, gaurai etalima matana kele ewalato? Ia pa
tamana e tinana?" 3 Iesu evega-geleto, netiwato, "Ati ia gena rakava pa
ati tamana e tinana geria rakava pakurai, na evetaina ewalato kwalana,
Palagu gena tiavu ia genana pene matagai ulanana. 4 Au etugukuto
Palaguna gena inagulu maeka aonai pita kalara. Pogi ne vogomai, mata
ati pene inagulu ripa. 5 Au tanoparai roe ataluna aonai, au tanopara
maekana."
6 Ekila ekilagiato mulinai, Iesu kwano ai ekainiuto. Kainiuna na
pali emoneato, ne vopalina mata-kele talimana matana eiruato.
7 E evaikilaato, netiwato, "Ono ago, wailamu Siloama kovunai ono
veguligia." Siloama ganina, "Palagu na etuguato talimana." Ne, eagoto,
wailana eveguligiato, ewaikule-waito aonai, matana warau ealirato.
8 Ia lagana talimara e vanagivanagi enoginogiwai kapunai gegitaawai
talimara geverenagito, negetiwato, "Etalima noginogi kapunai etanu-
tagowai talimana ei?" 9 Reketa gekilato, "Talimana nea" Na reketa
gekilato, "Aikina, ne matalima ta, na gitagitanamo ia vetaina." Na ia
matotauna ekilato, "Talimana au ea." 10 Taunilimalima gekilato, "Goi
matamu raka poali-tiwaa?" 11 Ia evega-geleto, netiwato, "Votalima arana
Iesu, ia na pali pemonea, au mataku ai peirukaua, ne pevaikilaku,
'Siloama kovunai onove guligia.' Paago, paguligia, ne mataku paalira."
12 Magerenagiato, negetiwato, "Talimana arigia?" Ia evega-geleto,
netiwato, "Au ati ripaku."

Parisea talimara na enamato talima geverenagi-agiato

13 Ne matana enamato talimana Parisea talimara geriai gevaiagoato.
14 Votoma Iesu na pali emoneato, mata-kele talimana matana evega-
namaato voo Tapati tomana. 15 Gaura pakurai Parisea talimara na
magerenagi-waiato, matana raka peali-tiwara. Ia na evaikilarato,
netiwato, "Votalima na mataku palina eiruato, ne wailaku aguligiaato,
ewagumona apoepoena." 16 Parisea talimara reketa gekilato, "Etalima
ati Palagu genana evogomaito, kwalana ia na Tapati ati ekwalanaana."
Reketa gekilato, "Kala rakava talimara na vokala vetaira raka pia kala-
tiwara?" voanana ira matotaura geveware-kavalugato.
17 Ne Parisea talimara na votalima magerenagiato, negetiwato, "Goi
okilana ia na matamu pevega-alira notina? Goi na ia raka ogita-tiwaana?"

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ia evega-geleto, netiwato, “Ia peroveta talimana.” 18 Iuda talimara na
etalima gena kila ati gevega-taunataunaato, kwalana ekilato, ‘Tovotovonai
au mataku kele, a ewagumona apoepoe-vega-namana.’ Gaura pakurai
tamana e tinana gekea-mairato. 19 Ne ira na gerenagirato, negetiwato, “E
gomi natumi pa? Taunatauna ia mata-kele ewalato nogotina? E rakagau
gaurai ia ewagumona, e poepoena?” 20 Ne tamana e tinana gevega-geleto,
negetiwato, “Ai ripamai, ia ai natumai, e ai ripamai maki, ia mata-kele
ewalato. 21 Na ai ati ripamai, ewagumona arigi rauparai epoepoena. Ai
maki ati ripamai, rai na matana pevega-namaa. Iorenagia, ia melo kamu,
pe matotauna pene vega-gele.” 22 Tamana e tinana vovetaina gekilato,
kwalana Iuda talimara kalira na gekalito gaurai. Kwalana Iuda talimara na
gevega-taunataunaato, talima taa na Iesu pene kilagia Keriso nepenetiwa
talimana, rupu na pia tao-gerevagia. 23 Vovetaina gaurai tamana e tinana
gekilato, “Ia melo kamu, pe iorenagia,” negetiwato.

24 Matana enamato talimana magekea-waiato, ne gevaikilaato,
negetiwato, “Palagu wailanai ono kila-gavu, pe ono kila-rorirori. Ai
ripamai, goi matamu pevega-namaa talimana ia kala rakava talimana.”
25 Matana enamato talimana evega-geleto, netiwato, “Au ati ripaku, ia
kala rakava talimana pa aikina. Gau kwatunamo ripaku: Au mataku kele,
na ewagumona apoepoena.”

26 Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Votalima rakagau ekalato goi
gemu ai? Goi matamu kele na raka evega-alitiwaato?” 27 Ia evega-geleto,
netiwato, “Au na gomi warau pavarami, na gomi ati gokamonagina.
Rakagau gaurai goririwana maiokamonagiwai nogotina? Gomi maki ia
gena melo ai ioago nogotina pa?”

28 Ne irana gevaikila-gaokaato, negetiwato, “Goi ne ia gena melo, ai
Mose gena melo. 29 Ai ripamai Palagu na Mose evaikilaato. A netalima,
ai ati ripamai ia ravanana evogomaito!” 30 Matana enamato talimana
evega-geleto, netiwato, “A, gomi rakagau gaurai magokilana, nogotina
gomi ati ripami ia ravanana evogomaito? Na iogitaa, ia na au mataku
pevega-namaa. 31 Ita ripara, Palagu na kala rakava talimara ati
ekamonagi-venirana, a raira na ia gekwalanaana e gena ririwa kalara
gekalarana talimara, ia na ekamonagi-venirana. 32 Tanopara evetinato
vegata talima ta rogoti tara kamonagia, talima ta mata-kele ewalato
talimana matana evega-aliato. 33 Pere etalima Palagu genana ati pere
vogomai genai, ia na gau ta ati pere kalaa ripa.” 34 Ira gevega-geleto,
negetiwato, “Goi owalato vegata rakava talimamu, rakagau gaurai ai ono
vega-ripamai notina?” Ne rupu aona na gegui-atiato.

Parisea talimara geria mata-kele

35 Iesu ekamonagito, matana enamato talimana gegui-atiato, talimana
erawaliato aonai, evaikilaato, netiwato, “Taunilimalima Natuna ovega-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunaana pa?” 36 Votalima evega-geleto, netiwato, “Velekou, ia rai?
Ono varaku, pe pana vega-taunataunaa.” 37 Iesu na evaikilaato, netiwato,
“Talimana warau ogitaana ea, goi ewagumona ia goti gokilakilana.” 38 Ne
matana enamato talimana ekilato, “Velekou, avega-taunataunamuna.” Ne
etiu-talito, Iesu ealiruputali-veniato.
39 Iesu ekilato, “Au veagirori ulanana etanoparai avogomaito, mata-
kele talimara pia poepoe ularana, e gepoepoena talimara matara pia
kele ularana.” 40 Parisea talimara vonai ia ria, ekila gekamonagiato,
ne gevaikilaato, negetiwato, “Goi okilana, ai mata-kele notina?” 41 Iesu
evega-geleto, netiwato, “Pere gomi mata-kele genai, gomi ati gemi rakava
pogoro talu, na gomi gokilana, ‘Ai matamai alitago’ nogotina, gaurai
gomi gemi rakava atami ai roe nea.”

Mamoe gitatagora talimana

10 1 Iesu ekilato, “Taunatauna, au na gomi avaikila-taunataunamina,
mamoe kanana vanagina na ati pene laka-toga, na raupara taa
na pene pae vanagi talimana ia lema e verari talimana. 2 A mamoe
gitatagora talimana kana vanagina na pene laka-toga. 3 Kana vanagina
gitatagona talimana na gena vanagi pene kala-pakaa, ne mamoe na
ia karona gekamonagiana. Ia na gena mamoe arara evatorana, ne
evaiatirana. 4 Gena mamoe maparara evaiatirana, ne ira wailarai
elakana, gena mamoe ia mulinai gelakakauna, kwalana mamoe riparia
ia karona. 5 A talima poluna ta mulina na ati pia ago, aikina kinavagi;
talima poluna genana pia laka-gerevagi, kwalana ia karona mamoe ati
riparia.” 6 Iesu na voparapore evega-riparato, na ira ati getugamagi-iluto.

Iesu mamoe gitatagora talimana namana

7 Na Iesu na maevaikilarato, netiwato, “Au na avaikila-taunataunamina.
Au mamoe geria kana vanagina. 8 Gevogomai-kuneto talimara maparara
lema e verari talimara. Gaurai mamoe na karora ati gekamonagirato. 9 Au
kana vanagivanagina. Rai au gekuna pene laka-toga talimana ia pene
maguli. Pene laka-toga, pene laka-piati, e ganigani pene rawali. 10 Lema
talimana ati pene vogomai-kawa. Na ia lema pene vogomai, vagivagi
pene vogomai, vevega-rakava kwaikwai ulanana pene vogomai. Na au
avogomaito, maguli pia vaia, e maguli na pia vonuvonu-rage ulanana.
11 Au mamoe gitatagora talimaku namana. Mamoe gitatagora
talimana namana gena maguli etao-taliana mamoe pakurai. 12 Inagulu
talimana gevega-voiana vou mamoe egita-tagona talimana, ia ati mamoe
gitatagora talimana taunatauna, e ia ati mamoe gatara. Gaura pakurai
uraura kwaevana rakavana evogomaina egitaana genai, mamoe pene
raokwanira, pene raka-lekwalekwa. Ne uraura kwaevana rakavana na
pene gapi-talira, pene vega-kali-lovolovara. 13 Mavoina talimana eraka-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

lekwalekwana, kwalana ia vetugunagi talimana mavoina, e mamoe maki ati eraramanirana.

14 Au mamoe gitatagora talimaku namana. Geku mamoe ripaku e geku
mamoe maki riparia au. 15 Vega-gelegelena Tamaku ripana au e au maki
ripaku Tamaku vetaina. E geku maguli maki atao-rigoana ira pakurai. 16 Au
mageku mamoe iraura reketa getaluna. Na ira elaveta aonai roe nea. Au na
ira maki pana vaimaira. Ira na au karoku pia kamonagia, e ira maki elaveta
kwapunamo ai pia ago e gitatagora talimana maki kwapunamo. 17 Tamaku
na eulamagikuna, kwalana geku maguli atao-rigoana, e mapana gapi-
waia. 18 Talima taa na au geku maguli ati pene gapi-vagia au gekuna. Au
matotauku geku ririwai atao-rigoana. Au mageku tiavu pana tao-rigoa, e
mageku tiavu pana gapi-waia. Voo au Tamaku na evaikilakuto pana kalaa."

19 Ekila galamanai Iuda talimara matotaura vekarawarai geveware-
kavalugato. 20 Talima vovogo gekilato, "Ia palagu rakavana na peporogia,
pe pekawaa. Rakagau gaurai, ia gokamonagiana?" 21 Na talima reketa
gekilato, "Talima ta palagu rakavana na pene porogia genai, evetaina
ati pene kila. Palagu rakava na mata-kele talimara matara raka pene
vega-ali-tiwara?"

Iuda talimara na Iesu geparu-veniato

22 Vonai Rupu Veaga Vega-veagana Velekwana Ierusalemai tomana
ekwarato. Voo gaulago aonai. 23 Iesu Rupu Veaga aonai Solomona gena
vanevane na elaka-agowai. 24 Ne Iuda talimara na geruga-gegelagiato,
gerenagiato, negetiwato, "Ai roe gaaovoaovona. Arigi toma vou pono
varamai, goi rai? Pene goi taunatauna Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato
vevega-maguli tauna), genai, gemai ono vekilagiati-taunatauna."

25 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Au na warau avaikilamito, na ati
govega-taunataunakuna. Au Tamaku aranai akalarana kalara na au gevega-
matagaikuna. 26 Na gomi na au ati govega-taunataunakuna, kwalana gomi
ati au geku mamoe. 27 Au geku mamoe na au karoku gekamonagiana. E au
ripaku ira, e ira au muliku ai gelakana. 28 Ne au na maguli vanagivanagi
avenirana, e ira ativagi pia kwarega; e taa na au gekuna ati pene gapi-
gerevagira. 29 Ira au Tamaku na evenikuto, e au Tamaku goloka iwavagi,
taa na ati pene vanagia. E taa na maki ati gelegele ia gena vegitatago
tiavuna aonana pene gapi-gerevagira. 30 Au e au Tamaku ai kwapunamo."

31 Ne Iuda talimara vatu gegapito, ia vatua negetiwato. 32 Iesu na
evaikilarato, netiwato, "Kala namara vovogo gomi wailami ai akalarato.
Vokala maparara au Tamaku na evenikuto pana kalara netiwato. Vokala
maparara aorai, arigi kala galamanai goririwana au iovatuku nogotina?"

33 Iuda talimara gekilato, "Kala namana ta galamanai goi ati
gavatumuna, na goi na Palagu okilagi-piatogaana gaurai. Goi
taunilimalimamo, na matotaumu Palagu ai ovevega-agona."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

34 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Gomi gemi rova aonai kila
ta evetaina ekilana, ‘Au akilato, gomi palagu.’ 35 Ita ripara, rakagau
Puka Veaga aonai ekilagiana kilana emia-vanagivanagina. Palagu na
votaunilimalima ekilagirato ‘palagu,’ e Palagu na gena kila evenirato
talimara ira. 36 A au Tamaku na evirigikuto, e etugukuto tanoparai;
rakagau gaurai govaikilakuna, nogotina, au na Palagu akilagi-piatogaana,
kwalana au akilana, ‘Au Palagu Natuna’ natina ei? 37 Pene au Tamaku
gena kala ati akalarana genai, ragai pio vega-taunataunaku. 38 Na gena
kala akalarana genai, vokala pio vega-taunataunara, pene au ragai pio
vega-taunataunaku nogotina. Pio ripa e pio vega-taunatauna, Tamaku au
aoku ai etaluna, e au maki Tamaku aonai ataluna.”

39 Vokila galamanai geririwato, Iesu pia gapia negetiwato, na gimara
na evegaivagito, elakato. 40 Ne voanana Iesu ewaikuleto. Eagoto, Ioridana
waina na elaka-vanagito, eagoto kavata roparopanai, kunenai Ioane
evebapatisowai kapunai; vonai etaluwai. 41 Talima vovogo ia genai
geagoto, negetiwato, “Ioane na vegailia irauna ta ati ekalaato, na etalima
kilana ekilagirato kilara maparara taunatauna vegata.” 42 Vonai talima
vovogo Iesu gevega-taunataunaato.

Laasaro gena kwarega

11 1 Betania talimana ta arana Laasaro evitiato. Betania Maria
mavavine kavana Mareta goti geria vanuga. 2 E Maria e enai
Velekou mulamula ponana nama iwavagina na erigaato, e Velekou
gagena maki guinana eiru-lakiato vavinena. Laasaro ia Maria
walawalana koloana. 3 Ne evavine ruala na Iesu gena kila getuguato,
negetiwato, “Velekou, goi na oulamagiana talimana pevitia.” 4 Iesu na
vovali ekamonagiato aonai, ekilato, “Nevitina ati pene veakwaregaa. Ne
Palagu gena tiavu e vegailia iwavagina pene matagai ulanana. E neia
genana Palagu Natuna pia vega-ragea.”

5 Iesu na Mareta mavavine kavana Maria e Laasaro eulamagirawai.
6 Na Laasaro gena viti valina ekamonagiato, toma ruala etalu-agirato,
etaluwai kapunai. 7 Votoma ruala mulirai gena melo evaikilarato,
netiwato, “Ita maita waikule-wai Iudeai.” 8 Gena melo na gevaikilaato,
negetiwato, “Vevega-ripa talimamu, ewalagani vou Iuda talimara na
vatu na ia vatumu nepegetiwa, a ewagumona maita waikule-wai notina.”
9 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Toma kwapuna aonai ora maparara
gagalana ruala ei? Pene talima ta lagani maekanai elakana genai, ati
pene vekwakunagi, kwalana ia etanopara maekanai epoepoena. 10 Na
mukunai elakana talimana evekwakunagina, kwalana ia aonai maeka ati
emiana.”

11 Iesu na evetaina evaikila-gaturato mulinai, maevaikilarato, netiwato,
“Ita gatara Laasaro emaituna, na au aagona, maitu na ana vago-keroa.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Ne gena melona gevaikilaato, “Velekou, pene emaituna genai, roe nea
pene nama.” 13 Na Iesu na voo ekwaregato ekilagiawai. A gena melo
matapolu gekilawai, eagalagina gaurai emaitu-kwaregato ekilagiana,
negetiiwai. 14 Ne Iesu na evara-namanamarato, netiwato, “Laasaro
pekwarega. 15 Na gomi gemi nama atugamagiana gaurai avererena,
votomai au ia goti aikina, kwalana eia genana pio vega-taunataunaku.
Gaurai ita ago genai.”
16 Ne Tomas, arana ta Didimas pa Kapa negetiiwai, na Iesu gena melo
reketa evaikilarato, netiwato, “Ita maki ia ria ita ago, pe ia ria pita
kwarega-kou.”

Iesu maguli kwalana

17 Iesu ekwarato aonai eripato, Laasaro tauniparana toma vativati lega
aonai warau pemaoko-agira. 18 Betania e Ierusalema vepakara kilomita
toitoi vetaina. 19 E Iudea talimara vovogo Mareta e Maria geriai geagoto,
tauniparara pia vega-tiligara ulanana, kwalana walawalaria ekwaregato
gaurai.
20 Mareta ekamonagito, Iesu evogomaiwai gaurai, elakawaila-wailaato
Iesu goti geve verawalito. A Maria numai etanu-vaigoakato. 21 Ne
Mareta na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, goi pere enai genai, au
walawalaku ati pere kwarega. 22 Na au ripaku, ewagumona maki rakagau
Palagu pono nogia gauna, Palagu na pene venimu.”
23 Iesu na evaikilaato, netiwato, “Goi walawalamu pene kuliiti-wai”
24 Mareta na Iesu evega-geleato, netiwato, “Au ripaku, toma ikanai
kuliitiwai tomanai ia pene kuliiti-wai.” 25 Iesu na Maria evaikilaato,
netiwato, “Au kuliitiwai, e maguli. Au pene vega-taunataunaku
talimana pene kwarega, na roe mapene maguli. 26 E rai roe magulina
aonai, au evega-taunataunakuna, ati vagi pene kwarega. Ekila ovega-
taunataunaana pa?”
27 Mareta na evaikilaato, netiwato, “Pa Velekou, au na avega-
taunatauna-vagimuna, goi taunatauna Keriso, Palagu Natuna, tanoparai
pono vogomai talimamu.”

Iesu etagito

28 Mareta vovetaina ekilato mulinai ewaikule-waito, ne vavine kavana
Maria veavugai eve kea gariato, netiwato, “Vevega-ripa talimana
pevogomai e goi etavumuna.” 29 Maria vokila ekamonagiato aonai,
veganamo ekuliitito, Iesu genai eagoto. 30 Voorai Iesu vanugai rogoti ere
laka-toga, ia Mareta na erawaliato kapunai roe voa. 31 Iuda talimara,
Maria getanu-rukurukuawai talimara, na Maria gegitaato, eraka-kuliitito
elaka-piatito aonai, mulina na geagoto. Ira matapolu gekilato, Maria kalai
eagona, kwarega talimana eneve tagi-agia negetiwato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

32 Maria eagoto, Iesu laganai eruga-talito, Iesu egitaato aonai, gagena
kwalanai etiu-talito, ne evaikilaato, netiwato, “Velekou, goi pere enai, au
walawalaku ati pere kwarega.”
33 Iesu na Maria egitaato etagiwai, e Iuda talimara, ia ria gevogogmaito
talimara, maki getagiwai gaurai, ia aona maki evetuga-rakavato, roli
etagito. 34 Ne Iesu na erenagirato, netiwato, “Ariginai gotaoato?” Ira na
gevega-geleato, negetiwato, “Velekou, ono vogomai, pe onoma gitaa.”
35 Iesu etagito. 36 Ne Iuda talimara gekilato, “Iogitaa, Laasaro eulamagi-
rakavaana.” 37 Na Iuda talimara reketa gekilato, “Etalima na mata-kele
talimana matana evega-aliaato, pe Laasaro maki ati vagi pere kwarega,
ei?”

Iesu na Laasaro kwaregana evega-kuliiti-waiato

38 Voana Iesu aona evega-vekwalavi-rakavaato, ne kala kapunai
eagoto. Vokala vatu kovogana vatu taa na getape-gavuato. 39 Iesu ekilato,
“Vatu iogapi-pakaa.” Mareta, vokwarega talimana walawalana, na Iesu
evaikilaato, netiwato, “Velekou, ia ekwaregato tomana na pene vogomai
ewagumona toma vega-vativatina (4), pe ponana rakava vagi.” 40 Iesu
na Mareta evaikilaato, netiwato, “Au na goi pavaikilamu, pene pono
vega-taunataunaku genai, Palagu maekana ralemana iwavagina pono
gitaa napatiwa, ei?” 41 Ne kwarega talimana getaoato kapuna vatuna
gekule-pakaato. Voia mulinai Iesu epoe-itito, ne ekilato, “Tamaku o,
au na goi atanikiumuna, kwalana goi na warau pokamonagiku. 42 Au
ripaku, goi na vanagivanagi okamonagikuna. Na evetaina avaikilamuna
kwalana etaunilimalima geruga-tagona enai pakurai. Pe ira na pia vega-
taunataunaa, au goi na otugukuto.”
43 Vovetaina ekilato mulinai ekea-paralato, netiwato, “Laasaro, onoma
lakati!” 44 Ne ekwaregato talimana kwarega rapugara na gimana e
gagena gerekorato e wailana gekumu-agiato rapugana ria elaka-piatito.
Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iolugaa, pe ene laka.”

Iesu vagivagina rauparana getavuato
Mataio 26:1-5; Mareko 14:1-2; Luka 22:1-2

45 Ne Iuda talimara vogo, Maria genai geagoto talimara, Iesu na vokala
ekalarato gegitarato aonai, vogo Iesu gevega-taunataunaato. 46 Na reketa
gewaikule-waito Parisea talimara geriai, ne Iesu na rakagau ekalarato
gaura geve vararato. 47 Ne Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na
kaonsela talimara gekea-koukouratao, ne gevaikilarato, “Ita ewagumona
rakagau ita kala? Etalima na vegailia irau vagira vogo ekalarana. 48 Pene
ia evetaina ita na tipo pita gitaguilagia genai, taunilimalima maparara na
ia pia vega-taunataunaa. Ne Roma talimara pia vogomai, ita gera kapu (pa
Rupu Veaga) e gera tanopara ita gerana pia gapi-vagira.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

49 Nea ira aorai talima ta arana Kaiapa, ia volaganinai Rupu Veaga
velena kamuna, ia na evaikilarato, netiwato, “Gomi gau ta ati ripami!
50 Gomi ati gotugamagi-iluna, namana talima kwapunamo taunilimalima
maparara pakurai pene kwarega, a etanopara maparana pia vega-rakava-
gatuvagia ati nama.” 51 Ia vovetaina ekilato, ati ia matotauna maaona
maparana ekilato; na ia volaganinai Rupu Veaga velena kamuna, gaura
pakurai ia eperovetato, Iesu pene kwarega Iuda talimara maparara
pakurai. 52 E Iesu ati Iuda talimaramo pakurai pene kwarega. Na Palagu
natuna kapu irauirau ai getalu-lovolovona talimara maparara pene gapi-
koukoura, golea kwapunai pene vega-agora ulanana.
53 Gaura pakurai votoma na evetinato eagoto, Iuda talimara kamura na
Iesu raka pia vagi-kwarega-tiwaa raupana getavuato. 54 Vovetaina gaurai
Iuda talimara wailarai Iesu ati elaka-matagaiwai. Vokapu eraokwaniato,
eagoto tanoleanai taunilimalima aikina kapuna laganai, vanuga ta arana
Efraim ai. Gena melo ria vonai getaluwai.
55 Iuda talimara geria Pasova velekwana ekavinagito. E Iuda talimara
vogo votanoparai getaluwai Ierusalemai gema laka-koukouto. Ira gema
laka-koukouto ganina taunatauna, Palagu wailanai pia vekala-vealeva
voupe, Pasova velekwana pene vetina. 56 Ira na Iesu getavuawai,
Rupu Veaga aonai geruga-koukouto genai, matotaura nuganugaraimo
geverenagi-verenagito, negetiwato, “Gomi raka gotugamagi-tiwana?
Evelekwai toma ema matagaina pa?” 57 Rupu Veaga velera kamura e
Parisea talimara na vevega-nagi kilana warau Iuda talimara gevenirato,
gevaikilarato, pene ta pene kamonagi Iesu ariginai, ia rorirori pene ago,
Iuda velera pene vevarara, pe pia gapia.

Maria na Iesu erigaato Betaniai

Mataio 26:6-13; Mareko 14:3-9

12 1 Pasova velekwana toma taula toitoi wailai roe voa aonai, Iesu
Betaniai eagoto. Laasaro Betaniai etaluwai, e vonai ekwaregato,
Iesu na kwarega na evega-kuliiti-waiato. 2 Vonai Iesu ralialona ganiganina
gekalaato. Mareta na garia ganigani erapalaato, Laasaro maki vonai ganigani
kapunai getanu-koukouto talimara ria getanu-kouto, geganiganiwai. 3 Ne
Maria na mulamula ponana nama iwavagina lita kapana vetaina egapiato, ne
Iesu gagena ganapana eriga-agiato, e guina na eiru-lakiato. Numa maparana
vomulamula ponana na evaiato. Vomulamula gautupu arana nad lamuna na
gekalaawai, voina kamu vagi. 4 Na Iesu gena melo ta arana Iudas Isakariota, e
Iesu roe nea vou pene lewaa talimana, ekilato, 5 “Rakagau gaurai emulamula
maparana siliva monira tinavu toitoi (300) ai ati pevoi-agaia? (E talima
kwapuna voina rigolo kwapuna aonai vetaina). Pere voi-agia, pe voina monina
pere gapia, lealea talimara pere venira.” 6 Ia vovetaina ekilato, ati lealea
talimara evetugarawai gaurana, na kwalana ia lema talimana gaurana. Ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

moni putena evua-loulouawai, e vopute aonai moni elemarawai, ne gena ririwa gaura evoi-agirawai.

7 Ne Iesu na evaikilarato, netiwtao, "Ioraokwania, e vavinena rakagau
pere kalaa gauna pekalaa, ia na au tauniparaku mulamulana peiru-
kunea, toletoleku ulanana. 8 Lealea talimara vanagivanagi gomi ria pio
talu, na au gomi ria ati pita talu-vagi."

Rupu Veaga velera kamura na Laasaro pia vagia negetiwato.

9 Iuda talimara vogovagi gekamonagito Iesu Betaniai. Ne vonai geagoto, ati
Iesumo ulanana, na Laasaro maki pia gitaa ulanana. Laasaro kwarega na Iesu
na evega-kuliiti-waiato. 10 Vovetainai gaurai Rupu Veaga velera kamura navuga
getovoato Laasaro maki pia vagi-kwaregaa negetiwato. 11 Kwalana ia pakunai
Iuda talimara vogo ira geriana gelaka-gerevagito, ne Iesu gevega-taunataunaato.

Iesu gena lakatoga Ierusalemai gevonevone-agiato
Mataio 21:1-11; Mareko 11:1-11; Luka 19:28-40

12 Elaganiato aonai, velekwa ulanana gevogomaito talimara vovogo
gekamonagito, Iesu Ierusalemai warau eagowai. 13 Lauta e kalamo laura
vetaira gaura gegapito, ne Iesu genai geagoto, gelailaito, negetiwato,

"Hosana,
Velekou aranai evogomaina talimana ita vega-namaa!
Isaraela geria King ita vega-namaa!"

14 Iesu na doniki natuna ta erawaliato, ne atanai etanukauto, Puka Veaga
aonai ekilana gelegelenai,

15 "Siona natuna, (Ierusalema talimami), ragai iokali,
iopoe-ago, gemi Vele evogomaina,
ia doniki natuna atanai petanukau."

16 Votoma gena melo na egaura ati getugamagi-ilurato. Na Palagu na
Iesu evega-rageato e maeka ralema iwavagina eveniato mulinai vou, ira
geripa-roririrorito, egaura maparara getalorato, ia gekilagiato. E geripato,
vokala maparara ia genai gekalarato.

17 Iesu na Laasaro kala vatuna kovogana na ekea-piatiato, e kwarega
na evega-kuliiti-waiato tomanai, taunilimalima gutuma para ia ria. Na
votalima na vokala gegitaato valina roe wagepiaawai. 18 Talima gutuma
geagoto Iesu ria pia verawali, kwalana gekamonagito, Iesu na vegailia
irauna ekalaato pakunai. 19 Vovetainai Parisea talimara matotaura
aorai geveineveineto, gekilato, "Gogitaana, gomi ati gotiligana. Iogitaa,
etanopara talimana maparana ia mulinai gelakana."

Grik talimara reketa na Iesu getavuato

20 Velekwa tomanai aliruputali ulanana Ierusalemai geverageto talimara
aorai, Grik pa Helene talimara reketa maki gelakakauto. 21 Ira geagoto

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Filipo genai, ne gevaikilaato, negetiwato, “Velepara, ai gaririwana Iesu aia gitaa nagatina.” Filipo Galileia tanonai vanuga ta arana Betesaida talimana.
22 Filipo eagoto Anduru eve vaikilaato, ne tauria ruala geagoto, Iesu gevaikilaato. 23 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Orana warau pekwara, Taunilimalima Natuna maeka ralema iwavagina pene vaia. 24 Taunatauna vagi avaikilamina, vuiti uvena kwano aonai pene rigo e pene kwarega vou, ganira vogo ia genana pia wala. A vuiti uvena kwano aonai ati pene rigo e ati pene kwarega genai, gereganamo pene mia. 25 Gena maguli eulamagiana talimana na gena maguli pene piatogaa. A e tanoparai gena maguli etugamagi-piatogaana talimana na, gena maguli e etao-togaana maguli vanagi ulanana. 26 Au vetugunagiku eago-veniana talimana muliku ai pene laka; pe au ariginai, au vetugunagiku eago-veniana talimana maki vonai au goti. Au vetugunagiku eago-venina talimana, au Tamaku na ia maki pene vega-namaa.”

Iesu gena kwarega ekilagiato

27 “Ewagumona au aoku evekwalavina, e geku tugamagi pekamu. Gaurai rakagau naanatiwa? Ana kila, ‘Tama, eora ono mai-vega-namaku’ naanatiwa? Aikina, au geku vogomai ganina taunatauna aonai pama kwara ea. 28 Tamaku, goi aramu ono vega-ragea.” Ne karo ta kupana ema rigoto, netiwato, “Au na araku warau pavega-ragea, e eia maki mapana vega-rage-waia.”
29 Talima gutuma vonai rugakou na vokaro gekamonagiato, ne gekilato, “Kupa pekulua.” Mareketa gekilato, “Aneru taa na pevega-vegupua.” 30 Iesu na evega-gelerato, netiwato, “Ne karo ne ati au ulakuna pevogomai, na gomi ulami na pevogomai. 31 Ewagumona tanoparai Palagu na veagirori ekalaana. Ewagumona Palagu na etanopara velena, Satani, eveakalovoana. 32 Ne au tanopara na pene gapi-itiku, voanana taunilimalima maparara au geku ai pana rolo kavira.” 33 Ia evetaina ekilato, ia gena kwaregai raka pene kwarega-tiwa gauna ekilagi-atiato.
34 Taunilimalima gevega-geleto, negetiwato, “Ai rova kilara gakamonagito, Keriso pene talu-vanagivanagi, goi rakagau gaurai okilana, Taunilimalima Natuna pia gapi-itia? Taunilimalima Natuna rai?” 35 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Maeka gomi ria ati pene mia rau. Maeka gomi ria roe nea aonai, maekai iolaka, mukuna na negapimina nea. Mukuna aonai elakana talimana ati ripana, ia ravanana eagona. 36 Maeka gomi ria roe nea aonai, maeka pio vega-taunataunaa, pe maeka natunai pio ago.” Ekila ekilagi-gaturato mulinai eraokwanirato, ne eagoto, ati pia rawalia kapunai etaluwai.

Iuda talimara na Iesu roe voa ati gevega-taunataunaawai

37 Iesu na Iuda talimara wailarai vegailia irau vagira vovogo ekalarato, na roe voa ati gevega-taunataunaawai. 38 Voanana peroveta talimana arana Isaia gena kila etaunataunato, Isaia evetaina ekilato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Velekou,
rai na ai gema kila pene vega-taunataunara?
Rai genai Velekou gena tiavu pene matagai?"
39 Ira na Iesu ati gevega-taunataunato ganina, Isaia kapu taai gena
talotalo ai maekilato,
40 "Palagu na matara evega-kelerato,
e aora evega-mukunarato,
kwalana matarana ragai pia poepoe,
e aorai ragai pia tugamagi-ilu ulanana.
Au geku ai ragai pia waikule,
naavega-namarana kalinana."
41 Isaia vovetaina ekilato, kwalana ia na Iesu maekana ralemana e
tiavuna iwavagina egita-kuneato, gaurai ia ekilagiato.
42 Iuda kuneagina velera vovogo na maki Iesu gevega-taunataunaato,
na Parisea talimara kalira na gekaliwai, gaurai Iesu ati gekilagi-
matagaiawai. Kwalana pene pia kilagi-matagaia genai, Parisea talimara
na rupu na nege gaivagirana kalinana. 43 Kwalana Iuda velera geria
ririwa kamuna, taunilimalima na pia vega-ragera, a Palagu na pene vega-
ragera tugamagina ati gekalaawai.

Iesu gena kilana taunilimalima pene agirorira

44 Iesu eparalato, netiwato, "Au pene vega-taunataunaku talimana
ati au evega-taunataunakuna, na au etugukuto Palagu na evega-
taunataunaana. 45 E au egitakuna talimana na au etugukuto Palaguna
egitaana. 46 Au maeka, etanoparai avogomaito, gaurai au pene vega-
taunataunaku talimana mukuna aonai ati pene talu. 47 Pene talima taa na
au geku kila ekamonagiana, na ati evega-taunataunaana, au na votalima
ati pana agiroria. Kwalana au ati tanopara agirorina ulanana avogomaito.
Aikina. Au tanopara vega-magulina ulanana avogomaito. 48 Au
erugakuna e au geku kila ati egapi-ragerana talimana, agirorina talimana
ta etaluna. Au na akilagirato kilara, vokilara na ia piave agiroria toma
ikanai. 49 Kwalana au ati matotauku geku rorirori ai akilana. Na Tamaku,
au etugukuto Palaguna, na au evega-nagikuto au rakagau pana kilagia e
raka pana kilagi-tiwaa. 50 Au ripaku, Tamaku gena kila na taunilimalima
maguli vanagivanagi pia vaia. Gaura pakurai au na rakagau akilagirana
kilara, rakagau Tamaku na evaikilakuna pana kilagira netina kilaramo."

Iesu na gena melo gagera eguligirato

13 1 Pasova velekwana roli egapiawai, Iesu eripato, etanopara pene
raokwania Tamana genai peneve rage tomana warau pekwara.
Etanoparai gena taunilimalima eulamagi-rakavarato, gena ulamagi geriai
ati eikato, pene ago ikanai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Iesu magena melo ria lavilavi ganiganina geganiawai aonai, Tiapolo
na Iudas Isakariota, Simona natuna, aona eganiato, Iesu pene lewaa
ulanana. 3 Iesu ripana, Tamana na gaura maparara ia gena tiavu
kapulenai etaorato. E maki ripana, ia Palagu genana evogomaito, e
mapene waikule Palagu genai; 4 gaurai ganigani kapuna na ekuliitito,
gena kota egaivagiato, ne taugela eligoato. 5 Ne rivu ai nanu ewagiato,
gena melo gagera eguligirato, e eligoato taugelana na eiru-lakirato.
6 Gageramo eguligi-agorawai pene ago, Simona Petero genai evekwarato,
ne Petero na evaikilaato, netiwato, "Velekou, goi au gageku ono guligia
notina?" 7 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Ewagumona au na rakagau
akalaana kalana ati oripaana, na kapinai vou pono ripa." 8 Petero na
evaikilaato, netiwato, "Aikina, au gageku goi na ativagi pono guligia," Iesu
na evega-geleato, netiwato, "Pene au na goi gagemu ati pana guligia genai,
goi ati au geku melo." 9 Simona Petero ekilato, "Velekou, ati gagekumo, na
gimaku e repaku maki." 10 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Erikuna talimana
taunipara na maparana vealeva, pe ia gagenamo pene guligia. Gomi
maparami vealeva, na kwapunamo ati vealeva." 11 Iesu ripana rai na ia
pene lewaa, vovetaina gaurai netiwato, "Ati maparami vealeva."
12 Gagera eguligi-gaturato mulinai, gena rapuga kamuna maerogagiato,
eagoto gena tanutanu kapunai evetanu-talito, ne evaikilarato, netiwato,
"Au na gomi gemi ai rakagau pakalaa kalana ganina taunatauna pogo
ripaa pa? 13 Gomi na au gokilagikuna, gokilana 'Vevega-ripa Talimana' e
'Velekou' voo taunatauna gokilagikuna, kwalana au taunatauna Vevega-
ripa Talimaku e Velekou. 14 Pene au gomi gemi Velekou e Vevega-ripa
talimakuna gomi gagemi paguligira genai, gomi maki matotaumi aomi
aimo taukavami reketa gageria pio guligira. 15 Kwalana au na pavega-
gitami, pe au na rakagau gomi gemi ai pakalaa kalana, gomi na maki pio
kalaa. 16 Au na gomi taunatauna avaikilamina, inagulu talimana ati voina
talimana na gena vele ati pene iwaa, e vetugunagi melona na pene tugua
talimana ati pene vanagia. 17 Ewagumona egaura maparara gomi na pogo
ripara, pene pio kalara genai pio verere.

Iesu gena kwarega ekilagi-matagaiato

18 Au na gomi maparami ati akilagimina, au na avirigirato talimara au
ripaku. Na e Puka Veaga aonai getalorato kilara pia taunatauna ularana:
'Rai au goti pereti paia gani-koukoua talimana, kwarilina pene gapi-itia
au geku ai' (Voia ganina, Iesu mapene kilagi-piatoga, ne vagi-kwaregana
rauparana pene kalaa). 19 Ewagumona au na wailarai pia wala gaura
avaramina, pe pia wala aonai pio ripa-rorirori, (Palagu na etugukuto)
Talimana Au. 20 Taunatauna avaikilamina, au na atuguana talimana
egapi-rageana talimana na au egapi-rakekuna. E au egapi-ragekuna
talimana na au etugukuto talimana, Palagu, egapi-rageana."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Iudas Isakariota na pene lewaa ekilagiato
Mataio 26:20-25; Mareko 14:17-21; Luka 22:21-23

21 Iesu na ekila ekilagirato mulinai, aona evekwalavi-rakavato, gaurai
ekila-matagaito, netiwato, “Avaikila-taunataunamina, gomi taa na au
pono lewaku.” 22 Ne gena melo gevegitavegitato, ati riparia rai ekilagiato.
23 Gena melo aorai Iesu na eulamagiawai melona ia genai egegepekauto.
24 Simona Petero na Ioane evarulagiato, eririwato, Iesu pene renagia
rai ekilagiana. 25 Ne Iesu genai egegepekauto talimana na, erenagiato,
netiwato, “Velekou, vorai?” 26 Iesu evega-geleto, netiwato, “Au na pereti
pana turaa, ne pana venia talimana voa.” Ne Iesu na pereti eturaato,
Simona natuna, Iudas Isakariota, eveniato.
27 Iuda na vopereti egapiato, ne ia aonai Satani elaka-togato. Ne Iesu
na evaikilaato, netiwato, “Rakagau oririwaana pono kalaa gauna ono
kala velekea.” 28 Na geganigani-kouto talimara ta vagi maki ati eripato,
rakagau gaurai Iesu na vovetaina evaikilaato. 29 Voia aonai Iudas moni
kouna egita-tagoawai. Vovetainai gaurai ira reketa getugamagito, Iesu na
pevaikilaa, velekwai rakagau geririwarana gaura eneve voira, pa lealea
talimara gau reketa eneve venira negetiwato. 30 Iudas na vopereti egapi-
rageato mulinai, atilovana vonuma na elaka-piatito. Voo warau epogiato.

Iesu Petero na pene opa-tagoa ekilagiato

31 Iuda elaka-piatito mulinai, Iesu ekilato, “Ewagumona Taunilimalima
Natuna pia vega-ragea, e Palagu maki Natuna aonana pia vega-ragea. 32 Pene
Palagu na Iesu pakunai vevega-rage e maeka ralema iwavagina pene gapia
genai, Palagu matotauna na maki matotauna gena maeka ralema iwavagina
Taunilimalima Natuna pene venia. Palagu na veganamo pene venia. 33 Natuku,
au gomi ria ati pita talu-rau. Ne gomi na au pio tavuku. Au na Iuda talimara
avaikilarato gelegelenai, gomi maki vokilamo kwapuna avenimina: Au aagona
kapunai, gomi ati pio ago ripa. 34 Rova kilana valiguna avenimina. Taukavami
ria pio veulamagi. Au na gomi aulamagimina gelegelenai, gomi maki
mataukavami ria pio veulamagi. 35 Pene gomi mataukavami ria pio veulamagi-
veveni genai, taunilimalima maparara pia ripa, gomi au geku melo.”
36 Simona Petero na Iesu erenagiato, netiwato, “Velekou, goi ariginai,
oagona?” Iesu evega-geleto, netiwato, “Au ariginai aagona kapunai,
ewagumona au muliku na ati pio vogomai, na kapinai vou pio vogomai
mulikuna.” 37 Petero na Iesu evaikilaato, netiwato, “Velekou, rakagau
gaurai ewagumona au goi mulimu na ati pana wati ripa? Au goi pakumu
ai geku maguli pana tao-rigoa, pana kwarega.”
38 Iesu na Petero evega-geleato, netiwato, “Goi gemu maguli au pakuku
ai pono tao-rigoa notina? Avaikila-taunataunamuna, kokoloku rogoti ere
kogo aonai, goi na au vega-toitoi pono opa-tagoku.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu raupara

14 1 "Nugami ragai pia golugolu, e ragai pio tugamagitugamagi.
Palagu pio vega-taunataunaa, e au maki pio vega-taunataunaku.
2 Au Tamaku gena numai kovoga galagala vagi; pere aikina genai, ekila
gomi ati para varami: Au aagona, gomi gemi kapu ta pana kala-maavua.
3 Ne aagona, gomi gemi kapu pana kala-maavua. Pana kala-maavu
gatua vou, pana waikule-wai, gomi panama vaimi au ria pita talu. Pe
au ariginai pana talu, gomi maki au ria pita talu. 4 Au pana ago kapuna
rauparana gomi ripami."

5 Tomas na evaikilaato, netiwato, "Velekou, ai ati ripamai goi ravanana
oagona, e rauparana raka paia ripa-tiwaa?" 6 Iesu na evaikilaato,
netiwato, "Raupara au, Taunatauna au, e maguli maki au. Talima ta
Tamaku genai raupara poluna na ati pene ago. Aikina kinavagi. Aumo
gekuna. 7 Pene taunatauna au gomi na goripakuto, au Tamaku maki
pogoro ripaa. Na ewagumona vou goripaana e warau pogo gitaa."

8 Filipo na Iesu evaikilaato, netiwato, "Velekou, Tamara ono vega-
ripamai, pe aomai pia keto-tali." 9 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Filipo,
au goi goti erapa tatalu-agiato, na goi na au rogoti oro ripaku? Au
egitakuna talimana na Tamaku egitaana. Na goi rakagau gaurai okilana,
'Tamara ono vega-ripamai notina?' 10 Goi na ati ovega-taunataunakuna,
au Tamaku aonai, e Tamaku au aoku ai, ei? Au na gomi avaikilamina
kilara ati au matotauku geku rorirori ai avaikilamina. Aikina. E Tamaku,
ia au aoku ai etaluna, ia na gena inagulu ekalarana. 11 Au akilana, au
Tamaku aonai ataluna e Tamaku au aoku ai etaluna natina genai pio
vega-taunataunaku. Pene aikina genai, e kala akalarana gogitarana genai
pio vega-taunataunaku.

12 Taunatauna avaikilamina, au evega-taunataunakuna talimana, au na
akalarana kalara, ia na maki pene kalara. E ia na kala kamu iwavagira
pene kalara, au na akalarana kalara pene vanagira. Kwalana au Tamaku
genai aagona. 13 E au araku ai rakagau pio nogira, au na pana kalara.
Voanana Tamaku pia vega-ragea Natuna pakunai. 14 Au araku ai rakagau
pio nogira gaura maparara, kalara au na pana kalara."

Iesu na Veaga Palaguna ekilagi-maavuato

15 "Pene gomi au goulamagikuna genai, au geku rova kilara pio
kwalanara. 16 Ne au Tamaku pana nogia, ia na veveakava talimana ta
pene venimi. Voveveakava talimana gomi ria pio talu-vanagivanagi.
17 Veaga Palaguna, ia kila taunatauna evega-matagaiana. Ia tanopara
magulinai getaluna talimara na ati pia gapi-ragea ripa, kwalana ati
gegitaana e ati geripaana. Na ia gomi ripami, kwalana ia gomi ria
gotaluna e gomi aomi ai pene talu.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Au na gomi geregami gamaka vetaira ati pana raokwanimi. Au
mapana waikule-wai gomi gemi ai. 19 Tanopara talimara na ati pia gitaku
tomana ati rau, na gomi na pio gitaku. Gomi au amagulina gaurai, pio
maguli. 20 Votoma gomi pio ripa, au Tamaku aonai ataluna, e gomi au
aoku ai gotaluna, e au gomi aomi ai ataluna. 21 Au geku rova kilara
egapi-ragerana e ekwalanarana talimana na au eulamagikuna. E au
eulamagikuna talimana au Tamaku na maki pene ulamagia. Au na maki
pana ulamagia e au matotauku ia genai pana vevega-matagai."
22 Iudas, ati Iudas Isakariota, na evaikilaato, netiwato, "Velekou,
rakagau gaurai goi matotaumu ai gemai pono vevega-matagai,
na tanopara genai aikina?" 23 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Au
eulamagikuna talimana na au geku vevega-ripa pene kwalanaa. Ne au
Tamaku na votalima pene ulamagia. Ne taumai ruala paia ago ia genai,
ne ia ria paia talu-vanagivanagi. 24 Au ati eulamagikuna talimana, au
geku kila ati ekwalanarana. Ekila gokamonagirana e ati au geku, na
Tamaku gena; au ia na etugukuto.
25 Gomi ria roe ata taluna aonai, ekilara gomi avaramina. 26 A gomi
veakavami talimana Veaga Palaguna. Ia au araku ai Tamaku na pene tugu-
maia. Ia na gau maparara pene vega-riapami, e au na rakagau akilagirato
gaura, gemi tugamagi ai mapene vega-matagai-waira. 27 Maino gomi gemi
ai araokwaniana. E au geku maino gomi avenimina. E emaino au na gomi
avenimina, ati tanopara talimara na gomi gevenimina vetaina avenimina.
Nugami ragaina pia golugolu e ragai pio tugamagitugamagi e ragai pio kali.
28 Au pakila pogo kamonagi, au pakila, 'Au alaka-gerevagina, na mapana
waikule-wai gomi gemi ai.' Pere au pogoro ulamagiku genai, Tamaku genai
aagona, pe pogoro verere, kwalana au Tamaku goloka iwavagi, au tairageku
ai. 29 Ekala rogoti gere wala aonai avaramina. Pe ekala pene matagai
aonai, pio vega-taunataunaku. 30 Au gomi ria ati pita kila raurau, kwalana
etanopara ekune-agiana velena, Satani, roli ekwarana. Ia ati tiligana, gaurai
au geku ai gau kwauta ati pene kalaa. 31 Na etanopara talimara pia ripa, au
na Tamaku aulamagiana. E au Tamaku na ekilagiato gelegelenai akalana.
Gaurai iokuliiti, ekapu na ita laka-gerevagi."

Vine e ragana

15 1 "Au vine gautupuna taunatauna, au Tamaku vine aragana
inagulu-agina talimana. 2 Vine ragara au geku ai ragakau gaura,
ati gevuana ragara, ia na ekoirana; e raga maparara mavuara, ia na ekoi-
alevarana, pia vua vogo ularana. 3 Gomi warau pogo vealeva-gatu. Vokila
avenimito gaurana pege alevami. 4 Au geku ai pio raga-tago, pe au maki
gomi gemi ai pana raga-tago. A vine ragana ta gereganamo genai ati
pene vua, na vine gautupuna genai pene raga-tago vou pene vua. Gomi
maki vovetaina, pene au ria ati pita kwapuna genai, ati pio vua.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Au vine, na gomi raga. Au geku ai pene raga-tago, au ia genai
pana raga-tago vetaina, talimana vuavuana gagala vagi. Pene au pio
raokwaniku genai, gau kwauta ati pio kalaa. 6 Au geku ai ati eragakauna
talimana, vine gautupuna ragana vetaina pia gapia, pia piatogaa,
ne peneve lako. Voraga lakora gegapi-koukourana, kalovai gepia-
ragerana, ne egalarana. 7 Pene gomi au geku ai pio raga-tago pa au
ria pita kwapuna, au geku kila gomi gemi ai pene mia genai, rakagau
goririwarana gaura pio nogira, gemi noginogi gaura pio rawalira. 8 Pene
vuavuami vogo galagala vagi genai, taunilimalima na au Tamaku gevega-
rageana, e gomi maki au geku melo taunataunarai pio ago.
9 Tamaku na au eulamagikuna gelegelenai, au na gomi maki
aulamagimina. Vanagivanagi au geku ulamagi aonai pio talu. 10 Pene
au geku rova kilara pio kwalanara genai, gomi au geku ulamagi aonai
pio talu, gelegele au Tamaku gena rova kilara akwalanarana, ne ia gena
ulamagi aonai ataluna vetaina. 11 Au na ekila gomi pavenimi ganina,
au geku verere gomi aomi ai pene mia, pe gomi maki aomi verere na
pia vonuvonu-rage. 12 Au geku rova kilara ea, matotaumi vekarawami
ai mataukavami ria pio veulamagi, au na gomi aulamagimina vetaina.
13 Gena ulamagi kamu iwavagi talimana, taukavana pakurai gena
maguli kwavina ati egapiana, etao-rigoana. Gena ulamagi kamu
talimana taunatauna na voa, irauna ta aikina, nea. 14 Pene au na rakagau
avaikilamina kalara pio kalara genai, gomi au gataku. 15 Au na gomi
vetugunagi talimami ati pana kilagimi, kwalana vetugunagi talimana na
gena vele na rakagau ekalaana, ia ati ripana. Na gomi gata napanatiwa,
kwalana au Tamaku genana rakagau akamonagirato gaura maparara,
gomi warau avega-ripamito. 16 Gomi na au ati govirigikuto, na au na gomi
avirigimito, e avega-rugamito pio ago, vuavuami pio vega-walara, voira
namamo pia mia-vanagivanagi. Vovetaina gaurai rakagau goriririwarana
gaura au araku ai Tamaku pio nogia, Tamaku na pene venimi. 17 Au geku
rova kilana gomi avenimina ea, mataukavami ria pio veulamagi-veveni."

Tanopara talimara na Iesu gena melo geaorakava-vagirato

18 "Pene tanopara talimara na pia aorakava-vagimi genai, pio ripa, au
geaorakava-vagi-kunekuto. 19 Pene gomi tanopara gena taunilimalima
roe pogoro talu, tanopara talimara na pegere ulamagimi, kwalana
gomi ira geria taunilimalima gaurai. Na gomi ati tanopara gena
taunilimalima. Aikina. Gomi warau avirigimito, etanopara magulina
aonana agapi-vagimito. Gaura pakurai tanopara talimara na geaorakava-
vagimina. 20 Avaikilamito kilana pio tugamagi-tagoa: 'Inagulu talimana
ati voina talimana etugunagiana talimana ati pene iwaa.' Pene au
gevega-vitivitikuto, gomi maki pia vega-vitivitimi. Pene au geku kila
gekwalanarato, gomi gemi kila maki pia kwalanara. 21 Iara na ekala ati

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

namara maparara gomi gemi ai pia kalara ganina taunatauna, gomi na
au araku gokwalanaana gaurai; kwalana au etugukuto Palaguna ira ati
ripara. 22 Pere au ati para vogomai, e ati para vaikilami, ira ati geria
rakava. Na ira ewagumona geria rakava na ati geria rava rauparana. 23 Au
eao-rakavakuna talimana na au Tamaku maki eaorakava-vagiana. 24 Pere
au na kala irau vagira kalara, talima reketara na rogoti gere kalara gaura,
ira nuganugarai ati para kalara, ira ati geria kala rakava. Na ewagumona
ira na vokala irau vagira kalara pege gitara, aonai ira na au maTamaku
goti taumai ruala geaorakava-vagimaina. 25 Na ekalara gewalana kwalana
rova aonai getaloato kilana pene taunatauna ulanana. Vokila evetaina
ekilana: 'Au tipo geaorakava-vagi-kawakuto, ati kwalanai.'

26 Veveakava Talimana, Veaga Palaguna pene vogomai. Ia kila
taunataunara kilagikilagira ulanana, Tamaku genana pene vogomai. Au
na gomi gemi ai pana tugua, Tamaku laganai pana talu aonai. Ia na au
pene kilagi-matagaiku. 27 Gomi na maki au roe wapio kilagi-matagaiku,
kwalana gomi au ria tataluna tovotovona na vegata gaurai."

16 1 "Au na ekila avaramina, kwalana ati aririwana gemi
kamonagina pio laka-gerevagi. 2 Iuda talimara geria rupu na
pia tao-gerevagimi. Pa, tomana ea evogomaina, talima taa na pene
vagi-kwaregami genai, ia mata polu pene kila, ia Palagu vetugunagina
eago-veniana. 3 Ekalara gomi gemi ai pia kalara kwalana ira na au
Tamaku ati geripaato, e au maki ati geripakuto. 4 Na au na ekila ana
vara-kunemi. Pe wailai vou taunilimalima na kalara gemi ai piave kalara
genai, ekila pavarami pio tugamagira.

Veaga Palaguna gena inagulu

Tovotovonai au gomi ria roe watataluwai gaurai ekila gemi ati
akilagirato. 5 Na ewagumona ema tugu-rigokuto Palaguna genai
maawaikulena, e taa na ati erenagikuna, 'Goi ravanai oagona?' ati
notina. 6 Gomi ekilara pavega-ripami gaurai, aomi gevekwalavina e
getagitagina. 7 Na taunatauna avaikilamina e gomi gemi nama ulanana
gomi aomi na alaka-gerevagina, alakana. Kwalana pene au ati pana laka
genai, Veveakava Talimana, Veaga Palaguna, gemi ai ati pene vogomai.
Na pene au pana laka genai, gemi ai pana tugu-maia. 8 E ia pene vogomai
aonai, etanopara talimara geria kala rakava e Palagu gena kala roririori
e Palagu na tanopara talimara pene agirorira ganira pene vega-matagai
namanamara. 9 Geria kala rakava ganina taunatauna, au ati gevega-
taunataunakuna. 10 Palagu gena kala roririori ganina taunatauna ea, au
Tamaku genai aagona, pe ati mapio gita-waiku. 11 E Palagu na tanopara
talimara pene agirorira ganina ea etanopara velena warau eagiroriato.

12 Gau vogo roe aririwana ana varami, na maparara ewagumona
ati gelegele pio ripara e ati pio gapi-ragera. 13 Veaga Palaguna, ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunatauna, pene vogomai aonai, ia na gomi pene vaimi, taunatauna pio ripaa. Kwalana ia ati matotauna gena tugamagi kilara pene kilagira. Aikina. Ia au gekuna pene kamonagira kilaramo pene kilagira. E roe nea vou pia wala gaura pene vega-ripa-kunemi. 14 Ia na au pene vega-rageku, kwalana au gekuna pene gapira kilara gomi pene varami. 15 Au Tamaku gena gau maparara au geku. Vovetaina gaurai pakila, 'Ia na au gekuna pene gapira kilara gomi pene varami.' "

"Gemi aovitiviti verere ai pia ago"

16 "Lagani ati rau aonai, gomi na au ati pio gitaku, e lagani ati rau mulinai, mapio gitaku. [Kwalana au Tamaku genai aagona.]" 17 Ne gena melo reketa matotauria aoraimo gekilakilato, negetiwato, "Ia e rakagau ekilagiana, netina, 'Lagani ati rau aonai au ati pio gitaku, e lanagani ati rau mulinai mapio gitaku,' e ekilana, 'Kwalana au Tamaku genai aagona?' " 18 Vovetaina gaurai gekilato, "Ia e rakagau ekilagiana, netina, 'Lagani ati rau' netina? Ita ati taripana ia na rakagau ekilagiana!"

19 Iesu eripato, gena melo geria ririwa ia renagia negetiiwai, gaurai ia na evaikilarato, netiwato, "Gomi matotaumimo aonai au na rakagau pakilagia veineveinena gokalaana, ei? Au pakila, 'Lagani ati rau aonai ati pio gitaku, e lagani ati rau mulinai mapio gitaku,' napatiwa ganina gotavuana? 20 Taunatauna avaikilamina, gomi pio tagi e pio tagi-wanonowanono, na tanopara talimara pia verere. Gomi pio aovitiviti, na gemi aovitiviti verere ai pia ago. 21 Gare ta melo ene vega-walaa ulanana, evitivitina, kwalana gena gapi orana pekwara. Na melo e walana aonai, genai vovitiviti etugamagi-lekwalekwaana, kwalana melo ta tanoparai warau pevega-walaa vererena. 22 Gomi maki vovetaina: Ewagumona goaovitivitina, na au na mapana gita-waimi, pe mapio verere. Talima taa na gomi gemi verere ati gelegele gemina pene gapi-vagia.

23 E votoma gomi na au gau kwauta ati pio nogiku. Taunatauna avaikilamina, au araku ai rakagau pio nogira gaura maparara, au Tamaku na pene venimi. 24 Pene vogomai ewagomona, gomi na au araku ai gau ta rogoti goro nogia. Au araku ai pio nogi, ne pio rawali; pe aomi verere na pia vonuvonu-rage."

Iesu na tanopara gena tiavu evega-ketoato

25 "Ekilara au na gomi gemi parapore ai akilagirana, na toma kapirai parapore ai ati pana vaikilami. Kapinai vou au Tamaku valina gemi pana kilagi-matagai-namanamaa. 26 Votoma pene kwara aonai, gomi au araku ai pio noginogi. A au ati akilana, au na gomi pakumi ai Tamaku pana nogia; 27 kwalana Tamaku matotauna na gomi eulamagimina. Gomi eulamagimina, kwalana gomi na au goulamagikuna, e govega-taunataunakuna, au Palagu genana avogomaito. 28 Au Tamaku lagana na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

etanoparai amarigoto. Ewagumona etanopara araokwaniana, Tamaku genai maawaikule-waina."

29 Gena melo na gevaikilaato, negetiwato, "Ogitaana, ewagumona goi okila-matagai-roririrorina, ati oparaporena. 30 Ewagumona ai garipa-roririrorina, goi gau maparara ripamu. Talima taa na ene renagimu netina verenagina maki, goi na oripa-kuneana. Gaura pakurai gavega-taunataunamuna, goi taunatauna Palagu genana ovogomaito."

31 Iesu na evega-gelerato, netiwato, "Ewagumona vou govega-taunataunakuna, ei? 32 Taunatauna, tomana evogomaina, warau pekawara, gomi pio raka-lovolovo, kwapurakwapura gemi ririwa rakarai pio raka, na au geregaku pio raokwani-guilagiku. Na au ati geregaku, kwalana Tamaku au lagaku ai. 33 Au aririwana, au geku ai pio kwalanakau, pe au geku ai maino pio gapia ulanana, au na ekila gomi pavarami. Etanoparai gotaluna aonai, vitiviti pio rawali. Na pio tiliga! Au na tanopara gena tiavu agunuato."

Iesu gena rapali

17 1 Iesu vovetaina ekila-gatuto mulinai, eali-rageto, kupa egitaato, ne ekilato, "Tamaku orana ea. Natumu maeka ralema iwavagina ono vega-matagaia, pe Natumu na goi maekamu ralemana iwavagina maki pene vega-matagaia. 2 Kwalana goi na ia roriroi oveniato, taunilimalima maparara ia gena vegitatago kapulenai pia talu. Pe goi na ia oveniato talimara maparara maguli vanagivanagi pene venira. 3 Maguli vanagivanagi ea: Maguli vanagivanagi pia gapia talimara maparara pia ripa, Palagu taunataunamu goi geregamu kwanilova, e Iesu Keriso pia ripaa. Iesu Keriso goi na otuguato tanoparai. 4 Au na goi tanoparai pavega-ragemu. Goi na ovenikuto pana kalaa notiwato inaguluna warau pavega-gugulua. 5 Tamaku, tanopara rogotina ere vetina e au maki goi goti roe voa aonai, au geku ai maeka ralema iwavagina emiawai. Ewagumona aririwana, vomaeka ralema iwavagina goi matotaumu wailamu ai geku ai ono vega-matagaia."

Iesu gena melo geria erapalito

6 "Tanopara magulina aona na ogapi-vagirato, ne ovenikuto talimara geriai goi avega-matagaimuto. Ira goi gemu taunilimalima, goi na au ovenikuto. Ira na goi gemu kila gekwalanaato. 7 Ewagumona ira pege ripa, goi na ovenikuto gaura maparara goimo gemuna gevogomaito. 8 Kwalana goi na ovenikuto kilara maparara avararato. Ira na vokila maparara gegapi-ragerato, geripa-roririrorito, au goi lagamu na avogomaito. E gevega-taunataunana, au goi na otugu-rigokuto.

9 Au ira geria arapalina. Au ati etanopara magulinai getaluna talimara geria arapalina. Na au ovenikuto talimara geria arapalina, kwalana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ira goi gemu taunilimalima. 10 Au geku taunilimalima maparara goi
gemu taunilimalima. E goi gemu taunilimalima maparara au geku
taunilimalima. E ira geriana au araku gevega-rageana, kwalana au
geku maeka ralema iwavagina gevega-matagaiana. 11 Au goi gemu ai
awatina, etanoparai ati pana talu-awagi. Na ira tanoparai roe wapia talu.
Tamaku Veagamu, goi na au ovenikuto talimara goi aramu tiavuna na
pono gita-tagora. Pe ira maparara pia kwapuna, ita taura ruala vetaira.
12 Au tanoparai ira ria roe wagataluwai aonai, goi aramu tiavuna na ira
agita-tagorawai. Goi na au ovenikuto talimara agitatago-namanamarato,
pe ta ati elekwalekwato; pene lekwalekwa talimanamo, taunatauna
elekwalekwato, Puka Veaga aonai getaloato kilana vega-taunataunana
ulanana.

13 Na ewagumona au goi gemu ai awatina. Au tanoparai roea aonai,
ekilara pakilagira, au geku verere na ira aora pene vega-vonuvonu-ragera
ulanana. 14 Goi gemu kila au na ira warau avenirato. Etanopara magulinai
getaluna talimara na geao-rakavagirana, kwalana ira ewagumona ati
etanopara talimara, au vetaiku, au ati etanopara talimaku. 15 Au ati
etanopara na pono gapi-vagira rapalina akalaana. Na anogimuna, pono
gita-tagora, pe Talima Rakavana, Satani, na ragai pene gapira natina.
16 Ira ati etanopara talimara, au vetaiku, au ati etanopara talimaku. 17 Goi
gemu kila-taunataunana na ono vega-veagara; goi gemu kila taunatauna.
18 Goi na tanopara magulinai getaluna talimara nuganugarai au otugu-
togakuto gelegelenai, au na ira maki tanopara magulinai roe gemagulina
talimara nuganugarai patugu-togara. 19 Ira pakurai au matotauku
avevega-veagana, pe ira maki pia veaga-taunatauna."

Iesu erapalito kamonagi talimara maparara geria

20 "Au ati ia gena melo geregaria geriamo arapalina. Aikina. Au ira
na vali piave piaa genai, au pia vega-taunataunaku talimara maparara
maki geria arapalina. 21 Pe ira maparara pia kwapuna, Tamaku, goi
au aoku ai otaluna e au goi aomu ai ataluna gelegelena. Vovetainai
au aririwana, ira maki pia kwapuna, e ita aorai pia talu, pe tanopara
magulinai roe getaluna talimara pia ripa, au goi na otugu-rigokuto.
22 Goi na au maeka ralema iwavagina ovenikuto gauna ira avenirato, ira
pia kwapuna ulanana, pe ita taura ruala takwapunana vetaina, ira maki
pia kwapuna. 23 Au ira aorai, e goi au aoku ai, pe ira maki pia kwapuna
vegata. Ne voanana tanopara magulinai roe getaluna talimara pia ripa,
au goi na otugu-maikuto, e pia ripa maki, goi na ira oulamagirana au
oulamagikuna vetaina.

24 Tamaku, au geku ririwa kamuna, au ariginai pana talu, au
ovenikuto talimara maki au ria, pe vonai paia talu, pe au maeka ralema
iwavagina ovenikuto gauna pia gitaa. Vomaeka ralema iwavagina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ovenikuto, kwalana au goi na tanopara rogotina oro kalaa aonai vegata oulamagikuto. 25 Tamaku o, goi kala rorirori Palagumu, tanopara magulinai getaluna talimara goi ati geripamuto. A au na goi aripamuto, e au geku melo ea pia ripa, au goi na oma tugu-rigokuto. 26 Goi aramu ira avega-riparato, e roea mapana kilagi-matagaia. Kwalana voanana au oulamagikuna ulamagina ira aorai pene mia, e au maki ira aorai pana talu."

Iesu vetali talimara na gegapiato

18 1 Iesu na vorapali ekilagi-gatuato mulinai, gena melo ria gelakato. Geagoto, Kidron waina na gelaka-vanagito, pene ago kavatai. Vonai araga ta, gena melo ria voaraga aonai gelaka-togato. 2 Iudas, Iesu elewaato talimana, maki vokapu ripana, kwalana Iesu magena melo ria vonai toma vogo getanu-kouwai. 3 Vovetaina gaurai Iudas na Roma vetali talimara e Rupu Veaga gitatagona talimara reketa evairato. VoRupu Veaga gitatagona talimara voo Rupu Veaga velera kamura e Parisea talimara na getugurato. Ne voaragai geagoto, makerera, malamepara, e mageria vetali rinagara. 4 Iesu ripana kune, ia genai rakagau pia wala gaura maparara, gaurai eagoto geriai, ne erenagirato, netiwato, "Gomi rai gotavuana?"

5 Ira gevega-geleto, negetiwato, "Iesu, Nasareta talimana." Iesu na evaikilarato, netiwato, "Talimana au." Iudas, Iesu elewaato talimana, maki ira ria vonai rugatago. 6 Iesu na evaikilarato, netiwato, "Talimana au," netiwato aonai, ira maparara gekoleto, ne kwano ai geketo-talito. 7 Iesu na maerenagi-wairato, netiwato, "Gomi rai gotavuana?" Ne ira gekilato, "Iesu, Nasareta Talimana." 8 Iesu evega-geleto, netiwato, "Au na pavaikilami, talimana au. Pene gomi aumo gotavukuna genai, etalima iotugura, ialaka." 9 Vovetaina ekilato, kwalana ia gena kila tovotovonai ekilagiato kilana pene taunatauna ulanana, netiwato, "Au ovenikuto talimara taa vagi ati akala-lekwalekwaato."

10 Aonai Simona Petero gimanai vetali kativana ta. Vovetali kativana einu-vagiato, eavuato, ne Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana tegana aloripana kavana epati-vagiato. Vovetugunagi talimana arana Malkas. 11 Ne Iesu na Petero evaikilaato, netiwato, "Goi na nevetali kativana ponao aonai ono ura togaa! Au Tamaku na peveniku vitiviti kaperina ati pana niua, ei?"

Iesu Anas genai gevaiagoato

12 Ne vetali talimara kuneagira talimana e Iuda talimara geria Rupu Veaga gitatagona talimara na Iesu gegapiato, ne geligoligoato, 13 ne Anas genai gevaiago-kuneato, kwalana Anas ia Kaiapa gena tegama. Kaiapa na Anas natuna vavinena egarawaato. Kaiapa ia Rupu Veaga velena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamuna volaganinai. 14 Kaiapa na Iuda talimara egavu-tinarato, netiwato,
“Namana talima kwapunamo taunilimalima maparara pakurai pene
kwarega.”

Petero na Iesu eopa-tagoato
Mataio 26:69-70; Mareko 14:66-68; Luka 22:55-57

15 Simona Petero e Iesu gena melo taa na Iesu gelaka-guiato. Rupu
Veaga velena kamuna ripana ira, Iesu gena melo. Vovetaina gaurai ia
maki Iesu ria gevega-lakatoga-kourato, Rupu Veaga velena kamuna gena
numa kanana aonai Kota kapunai. 16 Na Petero kana vanagina mulinaimo
erugato. Iesu gena melo, Rupu Veaga velena kamuna na eripaato melona,
maewaikuleto, ne kana vanagina egita-tagoawai vavinena evevaikilaato,
Petero evaitogaato. 17 Ne kana vanagina egita-tagoato vavinena na Petero
evaikilaato, netiwato, “Goi maki etalima gena melo ta, ei?” Petero
evega-geleto, “Aikina, au aikina.” 18 Vokapu nakula na egapiato, gaurai
vetugunagi talimara e Rupu Veaga gitatagona talimara na kalova ta
gekalaato. Ne vokalova geruga-gegelagiato, etunurawai. Petero maki ira
lagarai erugato etunuawai.

Rupu Veaga velena kamuna na Iesu erenagiato
Mataio 26:59-66; Mareko 14:55-64; Luka 22:66-71

19 Voorai Rupu Veaga velena kamuna na Iesu erenagiato, Iesu gena
melo e gena vevega-ripa everenagi-agirato. 20 Iesu na evega-geleato,
netiwato, “Au taunilimalima gutuma wailarai akila-matagaito.
Au vanagivanagi Iuda talimara geria rupu ai e Rupu Veaga aorai
avevega-ripawai, e Iuda talimara gelaka-koukouna kapurai, au ati akila-
veavugato. 21 Rakagau gaurai au orenagikuna? Au gekamonagikuto
talimara ono verenagira, ira ripara au na rakagau akilagirato.”
22 Iesu vovetaina ekilato gaurai, Rupu Veaga gitatagona talimana ta ia
laganai eruga-tagowai, ia na Iesu wailana evaleato. Ne Iesu evaikilaato,
netiwato, “Goi e Rupu Veaga velena kamuna nevetaina ovaikilaana?”
23 Iesu na evaga-geleato, netiwato, “Pene au na kila rakavana ta pakilagia
genai, ono kilagia, arigi kila rakavana! Na pene au pakila-taunatauna,
rakagau gaurai povaleku?”
24 Ne Anas na Iesu maligoligona roe voa Rupu Veaga velena kamuna
Kaiapa genai etugu-agoato.

Petero na Iesu maeopatago-waiato
Mataio 26:71-75; Mareko 14:69-72; Luka 22:58-62

25 Simona Petero kalovai roe waetunuawai. Ne kalova laganai geruga-
kouto talimara na gerenagiato, negetiwato, “Goi maki ia gena melo ta,
ei?” Petero eveopa-tagoto, netiwato, “Aikina, au aikina.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

26 Rupu Veaga velena kamuna gena vetugunagi talimana ta Petero
na tegana epati-vagiato talimana gena talima ta, ia evaikilaato, “Au
atugamagina, goi maki ia goti voaraga aonai noopagitamu, pa?” **27** Petero
maeveopatago-waiato, atilovana kokoloku ekogoto.

Iesu Pilato wailanai

Mataio 27:1-2; 27:11-14; Mareko 15:1-5; Luka 23:1-5

28 Ne Iuda talimara na Iesu Kaiapa lagana na gevaiagoato Roma geria
kavana gena numa kamunai. Voo warau elagani-maamamaawai. Iuda
talimara ati geririwato, Roma geria kavana gena numai pia laka-toga,
kwalana gekilato, ira pia vealeva-tago. Ira geria ririwa Pasova velekwana
pia gania vegata. **29** Gaurai Pilato elaka-piatito ira geriai, ne evaikilarato,
“Etalima pogo vaimaia gena kepi kwalana rakagau?” **30** Ira na gevega-
geleato, negetiwato, “Pere ia kala rakavara ati pere kala genai, goi gemu
ai ia ati pagara vogomai-agia.” **31** Ne Pilato na evaikilarato, netiwato,
“Iogapia, ioago-agia, ne gemi rova ekilana gelegelenai iove agiroria.”
Vovetaina gaurai Iuda talimara na Pilato gevaikilaato, negetiwato, “Ai
gema rovana rorirori ati evenimaina, talima ta paia vagi-kwaregaa.”
32 Eia ewalato ganina, Iesu rakavetaina pene kwarega ekilagiato kilana
pene taunatauna ulanana.

33 Gaurana Pilato numa kamuna aonai maelakatoga-waito, ne Iesu
ekeaato, erenagiato, “Goi Iuda talimara geria king pa?” **34** Iesu na evega-
geleato, netiwato, “Goi nevetaina au ovaikilakuna matotaumu aomu tuga
okilana pa talima reketa na pege vaikilamu kilana?” **35** Pilato evega-
geleto, netiwato, “Pe, au Iuda talimaku ei? Goi gemu tanopara talimara
na e Rupu Veaga velera na pege vaimaimu, au pegema veniku. Goi raka
kepi okalaato?” **36** Iesu na evega-geleato, netiwato, “Au geku Basileia ati
etanopara gena. Pere au geku Basileia e tanopara aonai pere mia e pere
ruga genai, au geku vetugunagi talimara pegere kuliiti, Iuda talimara
ria pegere galama, e talima ta maki ati gelegele, Iuda talimara gimarai
pere taoku. Na au geku Basileia ati etanopara aonai emiana.” **37** Pilato na
vovetaina gaurai Iesu erenagiato, netiwato, “Goi vele pa?” Iesu evega-
geleto, netiwato, “Goi okilana au vele notina ne taunatauna okilana.
Au tanoparai ama walato ganina taunatauna, taunatauna pana vega-
matagaia ulanana. Taunataunai gemagulina talimara maparara na au
karoku gekamonagiana.” **38** Pilato ekilato, “Taunatauna rakagau?”

Iesu pene kwarega kilana

Mataio 27:15-31; Mareko 15:6-20; Luka 23:13-25

Vovetaina ekilato mulinai, elaka-piatito Iuda talimara geriai, ne
evaikilarato, netiwato, “Au na etalima genai kepi ta ati parawalia. **39** Na
gomi gemi kala ta evetaina, Pasova velekwana tomanai, tipura talimana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ta pana luga-vagia. Gaurana gomi goririwana au na Iuda talimami gemi vele ana tugu-atia pa?" 40 Na ira maparara gelailaito, negetiwato, "Aikina! Ia ragaina! Na Barabas." A Barabas elemawai e evagivagiwai gaurai gevega-tipuraato.

19 1 Vovetaina gaurai Pilato na Iesu egapiato, vetali talimara pa soldia evenirato, ne gekwariato. 2 E soldia na walokoko makalana gauna gevatu-rokurokuato, kraon vetaina, ne Iesu repanai gekou-kauato. E rapuga mogana kalovakalovana na gevega-rapugaato. 3 Ne wailanai gelaka-kavito, ne gevaikilaato, negetiwato, "Iuda talimara geria King, toma namana!" Ne wailana gevaleato.

4 Pilato maelaka-piatito Iuda talimara geriai, ne evaikilarato, netiwato, "Iogitaa, au na ia gomi wailami ai ama vaiatiana ganina ana vega-ripami, au na ia genai kepi ta ati parawalia." 5 Ne Iesu ema laka-piatito, repanai kraon koukau, walokoko makalana gevatuato gauna, e rapuga kalovakalovana maki roe waerogagi-tagoawai. Ne Pilato na Iuda talimara evaikilarato, netiwato, "Iogitaa, talimana ea."

6 VoRupu Veaga velera kamura mageria vetugunagi taura na gegitaato aonai, geparalato, negetiwato, "Iosatauroa! Iosatauroa!" Ne Pilato na evaikilarato, netiwato, "Gomi matotaumi na ioago-agia, e iove satauroa, kwalana au na ia genai kepi ta ati parawalia." 7 Iuda talimara na gevega-geleato, negetiwato, "Ai magema rova, ai gema rova ekilana, ia pene kwarega vegata, kwalana ia matotauna Palagu Natunai pevekilagi."

8 Pilato na vokila ekamonagiato aonai, ekali-rakavato. 9 Ne numa kamunai maelaka-togato, ne Iesu evaikilaato, netiwato, "Goi ravanana ovogomaito?" Na Iesu na ati evega-geleato. 10 Ne Pilato na evaikilaato, netiwato, "Goi ati oririwana au pono vega-geleku ei? Goi ati ripamu au mageku tiavu goi pana satauromu e mageku tiavu goi pana luga-vagimu?" 11 Iesu evega-geleto, netiwato, "Pere Palagu na kupa na goi tiavu ati pere venimu genai, ewagumona au goi gemu tiavu kapulenai ati para ruga. Gaura pakurai, au egapikuto goi gimamu ai etaokuto talimana, gena rakava kamu iwavagi." 12 Pilato na vokila ekamonagiato, ne raupara etavuwai, gena ririwa Iesu pene luga-vagia. Na Iuda talimara roe wagelailaiwai, negetiiwai, "Pene goi na etalima pono luga-vagia genai, goi ati Kaisara gatana. Rai talima matotauna evekilagina vele netina, ia na Kaisara, Roma geria vele, ekilagi-piatogaana."

13 Pilato na vokila ekamonagiato, ne Iesu ema vaiatiato, ne eagoto, Kota ekamonagiana talimana gena tanukau ai evetanukauto. Vokapu "Vatu Kalakauna" negetiiwai. E Heberu karonai "Gabata." 14 Votoma Pasova velekwana ulanana kalamaavu tomana, ora gauna 12 koloko warau egapiato. Ne Pilato na Iuda talimara evaikilarato, netiwato, "Iogitaa, gemi vele ea!" 15 Na ira geinalato, negetiwato, "Iokaliagia! Iogapi-pakaa! Iove satauroa!" Pilato na maerenagirato, netiwato, "Gemi vele ana satauroa,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ei?" Rupu Veaga velera kamura gevega-geleto, negetiwato, "Kaisara
gereganamo ai gema vele, mavele poluna ta aikina." 16 Gaura pakurai
Pilato na Iesu ira gimarai etao-kauato pia satauroa ulanana.

Iesu gesatauroato

Mataio 27:32-44; Mareko 15:21-32; Luka 23:26-43

Ne vetali talimara na Iesu gegapiato, gevaiagoato. 17 Iesu gena satauro
evua-itiato, elaka-piatito, eagoto kapu arana "Repa Gavana Kapunai"
Heberu karonai vokapu arana "Gologota" 18 Vokapu ai ira na Iesu
gesatauroato talima ruala ria; ta kavatai, ta kavatai, Iesu nuganugai.
19 Pilato na kila reketa mara revareva kwatunai etalorato, ne satauro
kukunai genaero-kauato. Etalorato kilara ea, "IESU, NASARETA
TALIMANA, IUDA TALIMARA GERIA VELE." 20 Vokila Heberu karonai, e
Roma karonai, e Grik karonai etalorato. Iesu gesatauroato kapuna vanuga
kamuna laganai, gaurai Iuda talimara gutuma na vokila geagiato. 21 Ne
Rupu Veaga velera kamura na Pilato gevaikiaato, negetiwato, " 'Iuda
talimara geria vele' ragai ono taloa, na evetaina ono taloa, 'Ia ekilato, au
Iuda talimara geria Vele.' "

22 Pilato na evega-gelerato, netiwato, "Rakagau au na pataloa kilana
pataloa vegata."

23 Vetali talimara na Iesu gesatauroato mulinai, gena rapuga
gegapirato, kava vativati gekalarato, ne vetali talimara na geria
kwapurakwapura gegapito, vega-kapule rapugana geraokwaniato.
Kwalana vega-kapule rapugana ia rapuga kwapuna namo getuliato.
A ia ati rapuga kinikinira getuli-koukourato vou gekalaato rapugana.
24 Vovetaina gaurai matotauria nuganugarai gekila-koukouto, negetiwato,
"Ragai ita ralea, na iru ulana ta ita kalaa, pene iru talimana na vorapuga
pene gapia." Ekala gekalaato ganina taunatauna, Puka Veaga aonai
getaloato kilara pia taunatauna ularana, evetaina ekilana, "Au geku
rapuga ira vekarawarai gewarerato, e au geku rapuga ularana iru ulana
ta gekalaato." Vovetaina gaurai vetali talimara na vokala gekalarato.

25 Iesu gena satauro kwalanai gare vativati geruga-tagowai: Iesu tinana,
e Iesu tinana vavine kavana, e Maria, Klopa garawana, e Maria, Magadala
garena. 26 Iesu na tinana e eulamagiawai melona vonai rugatago
egitarato, ne tinana evaikilaato, netiwato, "Natumu melona nea." 27 E
gena melo evaikilaato, netiwato, "Tinamu nea." Votoma na vegata, Iesu
gena melo na Iesu tinana gena numai evaiagoato, ne egita-tagoawai.

Iesu gena kwarega

Mataio 27:45-56; Mareko 15:33-41; Luka 23:44-49

28 Voia mulinai Iesu eripato, gena inagulu maparara warau pevega-
aikira. E Puka Veaga aonai getaloato kilana pene taunatauna pakurai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

netiwato, “Au nanuna pekalaku.” 29 Vine nanuna mamakina makwagutu
na vonai miatago. Nanu romagina gauna vine nanuna mamakina aonai
getuguraiato. Vine nanuna mamakina na evonuto, ne isopo ragana
kwalunai gekwanu-kauato, ne getugu-rageato, Iesu pipiganai getao-kauato.
30 Iesu na vovine nanuna mamakina eniuato, ne ekilato, “Peaiki.” Repana
egelo-rigoto, ne tauniparana na ia palaguna elaka-vagito, ekwaregato.

Soldia taa na Iesu penipenina ekwanuato

31 Votoma kala-maavu tomana, kwalana pene lagania voo Tapati
veagana kamuna ta Pasova velekwana tomara aorai. Gaura pakurai Iuda
talimara ati geririwato, voTapati veagana kamunai kwarega talimara
tauniparara satauro kukunai pia mia-tago. Vovetaina gaurai Pilato
genogiato, Iesu e votalima ruala gagera pia kwari korura, ne satauro
kukura na pia gapi-rigora. 32 Gaura pakurai vetali talimara gevogomaito,
ne gesatauro-kuneato talimana gagena gekwari-koruato, talima vega-
rualana Iesu goti gesatauroato maki vovetaina gekalaato. 33 Na Iesu genai
gevogomaito aonai, Iesu gegitaato warau ekwaregato, gaurai gagena
ati gekwari-koruato. 34 A vetali talimana taa namo Iesu penipenina
kolovana ekwanuato. Ne veganamo ekwanuato kapuna na rala e nanu
gevepopo-atito.
35 Eia egitaato talimana na evaravaragiato, e ia gena varavara
taunatauna. Ia ripana, ia ekila-taunataunana, e ia na ekilagi-matagaiana
ganina, gomi na maki pio vega-taunataunaa ulanana. 36 Ekala gekalarato
kwalana, Puka Veaga aonai getalorato kilara pia taunatauna, netina, “Ia
tiligana ta vagi ati pia gaukorua.” 37 Puka Veaga aonai etaloato kilana
ta evetaina ekilana, “Penipenina gekwanuato talimana genai mapia
poe-rage.”

Iesu getoleato

Mataio 27:57-61; Mareko 15:42-47; Luka 23:50-56

38 Eia mulinai Iosepa, Arimatea talimana, na Pilato enogiato, Iesu
tauniparana pene gapia ulanana. Pilato na rorirori eveniato, ne eagoto,
Iesu tauniparana eve gapiato. Iosepa Iesu gena melo taa, na Iuda talimara
kalira na ekaliwai, gaurai elaka-veavugawai, gena kamonagi ati evega-
matagaiawai. 39 Nikodemo, tovotovonai Iesu genai pogi aonai eagoto
talimana, maki eagoto. Ia na muro e aloe gekao-vevilirato mulamulana
kilogram gagala toitoi (30) maki egapi-kauato. (Voveiru mulamulana
ponana nama iwavagi). 40 Ne Iesu tauniparana gegapiato, tauria ruala na
rapuga kulokulo namana mamulamulana na gekumuato, Iuda tenera na
kwarega talimara gekalarawai gelegelena.
41 Iesu gesatauroato kapuna maaragana. Voaraga aonai kala kovogana
ta vatu na gekoloato, vokala kovogana rogoti gere vetao-agia. 42 Votoma

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

voo Iuda talimara geria kala maavu tomana, e vokala kovogana maki kavinagi, gaurai Iesu tauniparana gegapiato, vonai geve tao-togaato.

Kala kovogana kovagona
Mataio 28:1-8; Mareko 16:1-8; Luka 24:1-12

20 1 Tapati eaikito mulinai, epetoma toma tovotovonai, amoamo elagani maamamaawai aonai, Maria, Magadala garena, kalai eagoto. Ne epoe-agoto, kala vanagina getao-gavuato vatuna gegapi-gerevagiato pakai miatago egitaato. 2 Ne eraka-waikuleto, Simona Petero e Iesu gena melo ta, Iesu na eulamagiawai melona, geriai, ne evaikilarato, netiwato, "Velekou kala na pege gapi-pakaa, ita ati ripara ariginai pege taoa."

3 Ne Petero e Iesu na vomelo gerakatito, kalai geagoto. 4 Taura ruala geraka-kouto, na Iesu na vomelo na Petero eraka-kwaniato, kala vatunai eve kwara-kuneto. 5 Erupu-talito, ne erune-togato, Iesu gekumuato rapugana kulokulonamo miatago egitaato. Ia tipo erune-togato, na ati elaka-togato. 6 Aonai Simona Petero eraka-kwarato, ne elaka-togato kala kovogana aonai, Iesu gekumuato rapugana kulokulona miatago egitaato, 7 e Iesu repana maparana gekumuato mukona egitaato, Iesu tauniparana gekumuato rapugana kulokulona goti ati miakou. Na vomuko ikuiku, pe gerevagi ai. 8 Ne Iesu na vomelo evekwara-kuneto talimana, maki elaka-togato. Vogaura egitarato, ne evega-taunataunaato. 9 Kwalana ira na Puka Veaga aonai evetaloto kilana rogoti gere ripa-taunataunaa, kilana ea: Iesu kwaregana mapene kuliiti-wai. 10 Na Iesu gena melo ruala magewaikule-waito geria numai.

Iesu Maria, Magdala garena, genai evevega-matagaito

11 Na Maria kala kovogana mulinai etagiwai. Etagiwai aonai eruputalito, ne erune-togato kala kovoganai. 12 Aonai aneru ruala egitarato, rapuga kulokulo gerogagito, Iesu gevega-maokoato kapunai tanutago. Ta repana kavanai, ta gagena kavanai. 13 Ne voaneru ruala na gevaikilaato, negetiwato, "Gare, goi rakagau gaurai otagina?" Maria na evega-gelerato, netiwato, "Kwalana au geku Velekou pege gapi-pakaa, au ati ripaku ariginai pegeve taoa."

14 Evetaina ekila-gatuto mulinai, epoe-gegelagito, Iesu vonai rugatago egitaato. Na Maria ati eripa-roririrorito, voo Iesu eruga-tagowai. 15 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Gare, goi rakagau gaurai otagina? Goi rai otavuana?" Maria etugamagito, Iesu voaragai einaguluna talimana, gaurai evaikilaato, netiwato, "Velekou, pene goi na pogapi-pakaa genai, ariginai potaoa kapuna ono varaku, pe ana gapia." 16 Iesu na evaikilaato, netiwato, "Maria!" Maria eruga-kuleto, ne evaikilaato, Heberu karonai, netiwato, "Rabboni!" Ekila ganina, "Vevega-ripa Tauna." 17 Iesu na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evaikilaato, netiwato, “Au ragai ono gapiku, kwalana au Tamaku genai rogoti araverage. Na ono ago au walakavaku geriai, pono vaikilara, ‘Au Tamaku e gomi Tamami, e au geku Palagu e gomi gemi Palagu genai averagena.’ ” 18 Maria, Magadala garena, Iesu gena melo geriai eagoto, ne evaikilarato, netiwato, “Au na Velekou pagitaa.” Ne Velekou na evaikilaato kilara maparara ira evararato.

Gena melo geriai evevega-matagaito

Mataio 28:16-20; Mareko 16:14-18; Luka 24:36-49

19 VoSandei poginai, voo toma tovotovona epetoma kwapuna aonai, Iesu gena melo numa gautai getanu-kouto. Ira Iuda talimara kalira na, gaurai geria numa vanagina gekana-gavuato. Iesu evogomaito, ira nuganugarai eruga-talito, ne evaikilarato, “Ragai iokali, aomi ai maino ene mia.” 20 Vovetaina ekila-gatuto mulinai, gimana genaerorato e penipenina gekwanuato kapura evega-gitarato. Velekou gegitaato aonai, geverere-rakavato. 21 Ne Iesu na ira maevaikilarato, “Ragai iokali, aomi ai maino ene mia! Tamaku na au etugukuto vetaina, au na maki gomi atugumina.” 22 Vovetaina evaikila-gaturato mulinai, agilana evili-kauato geriai, ne evaikilarato, netiwato, “Veaga Palaguna iogapia. 23 Gomi na gena rakava pio tugamagi-piatogaa talimana, gena rakava Palagu na maki pene tugamagi-piatogaa. A gena rakava ati pio tugamagi-piatogaa talimana, gena rakava Palagu na maki ati pene tugamagi-piatogaa.”

Iesu Tomas genai evevega-matagaito

24 Na Tomas, Iesu gena melo geriai eagoto tomanai ia aikina. Tomas arana ta Didimas pa Kapa, ia maki Iesu gena melo ta vomelo gagalana ruala aonai. 25 Vovetaina gaurai Iesu gena melo na gevaraato, negetiwato, “Velekou ai na paga gitaa.” Na Tomas ekilato, “Au ia gimana genaerorato kapura pana gitara, e ririka naero gelaka-togato kapura na pana tugu-togaa, e penipenina gekwanuato, kapunana ririku pana tugu-togaa vou, pana vega-taunataunaa.”

26 Toma taula vativati (8) geaikito mulirai, Iesu gena melo numa aonai, e votoma Tomas maki ira ria. Vonuma vanagina kanagavu, na Iesu evogomaito, ira nuganugarai eruga-talito, ne ekilato. “Ragai iokali, aomi ai maino pene mia.” 27 Ne Tomas evaikilaato, netiwato, “Tomas, gimaku ono gitara, ririmu enaero kapurai onoma goto-togaa. E gimamu ono tugu-maia, pe ririmu au penipeniku gekwanuato kapunai onoma goto-togaa. Gemu aovoaovo ono vega-aikia, e ono vega-taunataunaku.” 28 Ne Tomas na Iesu evega-gegelekato, netiwato, “Au geku Velekou e au geku Palagu.” 29 Iesu na evaikilaato, netiwato, “Tomas, goi na ovega-taunataunakuna, kwalana pogitaku gaurai. A ati gegitakuna, na gevega-taunataunakuna talimara pia verere.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Epuka Ioane na etaloato ganina rakagau

30 Iesu na vegailia irau vagira vogo gena melo wailarai ekalarato. Na
voira e pukai ati atalorato. 31 A eira atalorato kwalana, gomi na Iesu pio
vega-taunataunaa, ia taunatauna Keriso, Palagu Natuna. Pene gomi na ia
pio vega-taunataunaa genai, ia aranai maguli vanagivanagi pio vaia.

Iesu gena melo taulatoi kwapuna (7) geriai evevega-matagaito

21 1 Voia mulinai Tiberia kovuna pipinai Iesu gena melo geriai
evevega-matagaito. Vonai evetaina evevega-matagaito: 2 Simona
Petero; Tomas, arana ta Didimas pa Kapa; Natanaela, Kana vanugana
talimana, Kana Galileia tanonai; Tepetaio natuna ruala; e Iesu gena
melo ruala; maparara vonai getanu-kouwai. 3 Ne Simona Petero na
evaikilarato, netiwato, “Au kovu ai vetavu aagona.” Reketa, gekilato,
“Ai maki goi ria tawatina.” Ne taura taulatoi kwapuna gelaka-piatito,
geagoto, gati ai geveragekauto, ne geve vetavuto. Na vopogi maparana
aonai magani ta vagi ati gerawaliato.

4 Amoamo valiguna Iesu kovu taitarinai eruga-tagowai; na gena melo ati
geripa-roririrorito voo Iesu eruga-tagowai. 5 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato,
“Natuku, gomi gemi ai magani keita nea pa?” Ira na gevega-geleato,
negetiwato, “Aikina.” 6 Ne Iesu na evaikilarato, netiwato, “Leke gati ripana
kavana na iopia-rigoa, nenai magani taarana pio rawalira.” Leke gepia-
rigoato, ne maia goli-rage-waia negetiwato aonai gerolo-rage-kavaato metau
panipani, kwalana magani vogo galagala vavagi geleke-gavurato gaurai.

7 Iesu na eulamagiawai melona. E melo na Petero evaikilaato, netiwato,
“Goi voma Velekou.” Simona Petero na vokila ekamonagiato, “Voma
Velekou.” Veganamo gena rapuga eraka-rogagiato, ne kovu ai epavuraito.
Vorapuga, einaguluwai gaurai egaivagiato. 8 Na Iesu gena melo reketa
gati na vou geleva-agoto. Voleke mamaganina maki gerolo-kauato.
Kwalana ira na leke gepia-rigoato kapuna e taitari vepakara ati rau, mita
tinavuna (100) vetaina.

9 Kone ai gevetoga-rigoto aonai, gepoe-agoto kalova veagala gegitaato,
e magani kalovai taokau gegitarato, e pereti reketa maki vonai miatago.
10 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Gomi na leke ai pogo gapira maganira
reketa iovuamaira.” 11 Simona Petero gati ai eragekauto, ne leke kone
ai erolo-rageato. Voleke magani kamura na evonuto, vomagani kamura
maparara tinavu kwapuna gagala imaima e toitoi (153), vogo galagala
vavagi, na leke ati everaleto.

12 Iesu na evaikilarato, netiwato, “Iovogomai, iomai-ganigani.” Iesu
gena melo taa na evetaina ati erenagiato, “Goi rai?” Kwalana ira ripara,
voo Velekou. 13 Iesu evogomaito, pereti egapiato, ne evenirato, e magani
maki vovetaina ekalarato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 E vevega-matagai vega-toitoina gena melo geriai, Palagu na kwarega
na evega-kuliiti-waiato mulinai.

Iesu na Petero maevega-ruga-waiato

15 Geganigani-gatuto mulinai, Iesu na Petero evaikilaato, netiwato,
"Simona, Ioane natuna, goi na au oulamagikuna ulamagina na eira
geria ulamagi au geku ai getaoana gauna eiwaana, pa?" Petero ekilato,
"Pa Velekou, goi ripamu, au na goi aulamagimuna." Iesu na evaikilaato,
netiwato, "Au geku mamoe natura pono gupura."
16 Iesu na maerenagi-waiato, netiwato, "Simona, Ioane natuna, au
oulamagikuna, pa?" Petero evega-geleto, netiwato, "Pa Velekou, goi
ripamu, au na goi aulamagimuna." Iesu ekilato, "Au geku mamoe pono
gitatago-namanamara."
17 Iesu na Petero vega-toitoina maerenagiato; netiwato, "Simona, Ioane
natuna, goi na au oulamagikuna, pa?" Petero aona emetauto, kwalana
Iesu na vega-toitoi erenagiato, "Goi au oulamagikuna, pa?" Petero
ekilato, "Velekou, goi gaura maparara ripamu, e goi ripamu, au na goi
aulamagimuna." Iesu ekilato, "Au geku mamoe pono gupura.
18 Avaikila-taunataunamuna, goi malaga valigumu ai, matotaumu na
pae kopina kapamu ai okala-kauawai, ne oririwarawai kapurai oagowai.
Na goi pono velepara laganinai, gimamu pono tugu-gagavaa ne talima
taa na pene kwatua, ne pene vaimu, ati oririwaana kapunai pene
vaiagomu." 19 Iesu na ekila ekilagiato, Petero pene kwarega kolemana e
gena kwarega na Palagu raka pene vega-rage-kamutiwaa, ekilagi-atiato.
Ne Petero evaikilaato, netiwato, "Au muliku ai onoma laka."

Iesu gena melo ta

20 Petero eruga-kuleto, Iesu na eulamagiawai melona egitaato, mulira na
eagowai. Emelo, Iesu ria geganigani-kouwai lavinai Iesu genai egegepekauto,
ne erenagiato netiwato, "Velekou, goi pene lewamu talimana rai?" 21 Petero
na vomelo (pa Ioana) egitaato, ne Iesu evaikilaato, netiwato, "Na Velekou, ia
kolemana rakavetaina?" 22 Iesu na evega-geleato, netiwato, "Pene au pana ririwa,
ia roe wapene maguli pene ago, au pana waikule-wai, voia rakagau goi gemu
ai? Au muliku ai ono mai-laka." 23 Ekila pakunai, walakava kamonagi aonai
nuganugarai vali erakawai, valina, "Iesu na emelo e ati pene kwarega." Na Iesu
ati ekilato, vomelo ati pene kwarega. Iesu tipo evetaina ekilato, "Pene au pana
ririwa, ia pene maguli pene ago, au pana waikule-wai, goi gemu ai voia rakagau?"
24 Iesu na vomelo gauna ea, ekila evaravaragirana e etalorana. Ita
ripara, ia gena varavara kilara e taunatauna.
25 Iesu na gau vovogo ekalarato. Pere maparara pegere talora genai,
au atugamagina, etanopara maparana pere kei, ati vagi pere gelegele,
vopuka maparara pegere tao-koukoura genai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

APOSTOLO GERIA KALA E INAGULU

Apostolo geria inagulu e kala vega-matagaira kilara

Eapostolo geria inagulu e kala pukana ganina kamuna Veaga Palaguna Palagu genana emarigoto e apostolo geriana ema inaguluto valira.

Epuka maki Luka na Teofilo gena etaloato. Etaloato rigolona ea 63 pene ago 68 vepakara kianai, Iesu ekwaregato mulinai.

Kila kamura Luka na Teofilo epepai evega-ripaato gaura ea:

1) Rakavetaina ekalesia goleara gevetinato;
2) e rakavetaina tanopara maparana ekalesia goleara na evaiato;
3) rakavetainai Keriso kupa na Veaga Palaguna genana etanoparai gena ekalesia goleana evega-rugaana;
4) ekalesia maparara Veaga Palaguna na pene vega-vonura, kwalana ia genana vou ira geria vetugunagi inaguluna pene vega-tupua e ganina pene vega-walaa, pene vega-tiligaa e pene vega-tiavua (Apostolo 1:8; Sekaraia 4:6).

Luka gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Petero gena inagulu Iuda talimara nuganugarai *(tenu 1:1–12:25)*
2. Paulo gena inagulu ati Iuda talimara nuganugarai *(tenu 13:1–28:31)*

---

1 [1]Teofilo, goi atalo-venimuna. Geku talotalo tovotovona aonai, Iesu gena inagulu e gena vevega-ripa kilara maparara atalo-matagairato, gena inagulu etinaato vegata, [2]eagoto pene ago, Palagu na kupai evegapi-rageato. Rogotina ere gapi-ragea aonai, Veaga Palaguna genana evirigirato apostolora evega-riparato. [3]Gena vitiviti e kwarega mulinai ia eapostolo geriai evevega-matagaito e kolema taunataunara vogo vavagirai ia matotauna evevega-taunataunato ia magulina etaluna. Ia toma gagala vativati (40) aonai apostolo geriai raupara vogovagi ai ematagaiwai, gegitaawai, e Palagu gena Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea), valina geria ekilagiawai. [4]E Iesu ria gelaka-koukouto aonai, Iesu na evaikilarato, netiwato, “Ierusalema ragai pio raokwania, na au na avaramito warewarena pio aloa vou, voo au Tamaku na ekilagi-gavuato

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

warewarena. 5 Kwalana Ioane taunatauna nanu na evebapatisowai, na
gomi etoma viravira pia aiki mulinai Veaga Palaguna na pene bapatisomi."

Palagu na Iesu kupai egapi-rageato

6 Apostolo Iesu ria getanu-kouto aonai, Iesu gerenagiato, negetiwato,
"Velekou, goi na irau elagani ai Isaraela talimamai, Roma geria
vegitatago na pono vega-magulimai, ne Isaraela gema vegitatago pa
basileia pono veni-waimai pa?" 7 Iesu evega-geleto, netiwato, "Neia ne au
Tamaku geregana gena tiavu ai tomara e laganira etaorato, gomi na ati
pio ripara. 8 Na gomi Veaga Palaguna gomi atami ai pene mairigo, tiavu
pio gapia, ne au kilagi-matagaiku talimami ai pio ago, Ierusalemai, Iudeai
e Samaria kapura mapararai, pene ago tanopara kapura mapararai."
9 Ekila-gatuto mulinai, matara ganima-legirai Palagu na kupai egapi-
rageato. Gegita-rogorogoato pene ago, iloa na ekou-gavuato, ne ati
magegitaato. 10 Apostolo na Iesu kupai everagewai roe wagegitagita-
rageawai aonai, talima ruala rapuga kulokulora na geverapugato,
veganamo ira lagarai gema ruga-talito. 11 Ne gekilato, "Galileia talimami,
rakagau gaurai nenai pogo ruga-kupa gogita-rogorogoana? EIesu, gomi
gemi na kupai pegapi-ragea talimana, mapene waikule-wai. Ia kupai
peverage pogo gitaa vetaina, mapene marigo."

Apostolo Ierusalemai getanu-kouto

12 Ne apostolo Olive Golona na Ierusalemai gewaikuleto. Vokapu ruala
vepakara rauna kilomita kwapuna vetaina. 13 Ierusalemai gekwarato, ne
getaluwai numana atana kovoganai gerageto. Vokovogai apostolo getanu-
kouto, araria Petero; Ioane; Teimiti e Anduru; Filipo e Tomas; Batolomio;
Mataio; Teimiti Alfia; Simona, Selote tauna; e Iudas, Iakobo natuna. 14 Ira
maparara maaora kwapunamo ai gerapali-koukouwai, gare reketa maki e
Maria, Iesu tinana, e Iesu walakavana.

Iudas kapuna egapiato tauna

15 Votomara aorai Iesu gevega-taunataunaawai talimara maparara
tinavuna e gagala ruala (120) getanu-kouwai. Ira nuganugara na Petero
erugaitito, ne ekilato. 16 "Walakavaku maparami, talotalo veagana pema
taunatauna, Veaga Palaguna Davida muruna na erapa ekilato, Iudas na,
Iesu gapitalina talimara pene vaiagora kilana. 17 Iudas ai taukavamai ta, e
ia maki apostolo inaguluna talimana, ai vetaimai."
18 Gena kala rakava voina monina na tano ta evoiato. Vonai ia eketoto,
ne ekwaregato, tinagena evua-pouato, ne evelaku-atito. 19 Ierusalema
talimara maparara na valina gekamonagiato, ne votano arana gekilagiato
geria karo ai "Akeledama" ganina "Rala Tanona." 20 Kwalana Salamo
pukanai warauna getaloato, netina,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

" 'Gena numa pene kalovo,
talima ta ati pene talu.'
Makila ta Salamo aonai netina,
'Gena vegitatago inaguluna maki taa na pene gapia.'
21 Gaura pakurai namana tau ta ita virigia. Votalima ita ria vanagivanagi
talakavo-koukouwai, Iesu Velekou ita nuganugarai talaka-togawai
e talakatiwai aonai, 22 e Ioane na talima ebapatisorato laganina na,
pene vogomai Iesu ai gemana kupai egapi-rageato tomana talimana ta.
Kwalana ia maki ai ria Iesu gena kuliitiwai pene kilagi-matagaia."
23 Gaura pakurai ira na talima ruala gegapirato, Iosepa, arana Barasaba
negetiiwai, arana ta maki Iusto; e Matias. 24 Ne gerapalito, negetiwato,
"Velekou o, taunilimalima maparara aora goi na oriparana, gaurai ono
vega-gitamai, rai goi na pogapi-itia, 25 apostolo inaguluna pene kalaa
Iudas kapunai; a Iudas eagoto gena kapu taunataunanai." 26 Gaurai vatu
ulana gekalaato aonai, vatu Matias aranai eketoto, ne Matias apostolo
gagalana kwapuna (11) ria geagi-kauato.

Veaga Palaguna erigoto

2 1 Pentekoste tomanai, Iesu gevega-taunataunaawai talimara
maparara kapu kwapunaimo gekoukouto. Pentekoste ganina gagala
imaima (50), Pasova velekwana tomana na pene vogomai etoma. 2 Ne
atilovana noowane agi kamuna ta kuluna kupa na emarigoto, getanu-
kouto numana aona maparana evega-vonuato. 3 Ne noowane kalova
maera vetaira gemarigowai gegitarato. Vokalova maera gemarigoto, ira
kwapurakwapura repara kukurai gemoleto. 4 Ne ira maparara Veaga
Palaguna na evega-vonurato, ne karo irauirau ai gekilato, Veaga Palaguna
na evenirato gelegelenai.
5 Votomanai Iuda talimara, Palagu kalina na gekaliwai talimara,
tanopara kapura maparara na gevogomaito, Ierusalemai getaluwai.
6 Vokulu gekamonagiato aonai, taunilimalima gutuma gegalu-kavito.
Nugara geparato, kwalana ira kwapurakwapura na Iesu gevega-
taunataunaawai talimara gekamonagirato geraka-kouto talimara
geria karo ai gekilawai. 7 Ira gevevega-kali-rakavato e geaovoaovoto,
negetiwato, "E gekilakilana talimara e Galileia talimara, ei? 8 Arigi
rauparai ita kwapurakwapura gera karo ai gekilana takamonagirana?
9 Ita reketana Patia talimara, reketa Media talimara e Elam talimara.
Reketana Mesopotamia, Iudea e Kapadokia na, reketana Pontas na e Asia
na, 10 Frikia e Pamfilia na, Aikupito e Kureni lagana Libia tanora na, e
mareketa Roma na tavogomaito, 11 Iuda talimara, e ati Iuda talimara
Iuda gera aliruputali gegapi-rageato talimara; e ita reketa Krete e Arabia
talimara. Na ita maparara na takamonagirana ita kwapurakwapura
gera karo ai Palagu na kala kamura iraura vagira ekalarawai gekilagi-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

matagairana.” 12 Maparara nugara geparato e maaovoaovora matotaura
geverenagi-verenagito, negetiwato, “Ekala ganina rakagau?” 13 Na
talima reketana na gevegarevegare-agirato, negetiwato, “Etalima e pege
niu-rakava.”

Petero gena valipia

14 Ne Petero apostolo gagalana kwapuna (11) ria geruga-itito, e karona
evega-kamuato, ne vokoukou talimara evopata-venirato, netiwato, “Iuda
talimami e Ierusalemai gotaluna talimami maparami, pio kamonagi
namanama, ekala ganina gemi ana kilagi-matagaia. 15 Etalima e ati pege
niu rakava, gomi gotugamagina vetaina. E amoamo roea ora gauna 9
koloko. 16 Na etoma Ioela, peroveta talimana, na ekilagi-kuneato vetainai
ematagaina, netiwato,

17 ‘Palagu ekilana:
Toma ikarai au Palaguku pana popo-rigoa
taunilimalima maparara atarai.
Ne natumi melora e vavinera pia peroveta,
gemi malaga valigu pia mata-vanagi,
e velepara e logeapara pia nivi.
18 Pa, votoma au geku vetugunagi marura
e garera atarai au Palaguku pana popo-rigoa,
ne pia peroveta.
19 Ne nugapalevagi kalara kamura
kupa kukunai pana vega-matagaira,
e vegailia tanoparai;
rala, e kalova, e kovu milomilo.
20 Garo pene vetao-kule pene mukunaa,
e uve pene kalovakalova,
rala vetaina pene mia,
Velekou gena vogomai tomana kamuna
e irau vagina pene kavinagi gaurai.
21 Ne rai Velekou aranai ekea-ragena talimana
maguli pene vaia.’

22 Isaraela talimami, ekila pio kamonagira: Iesu, Nasareta talimana,
Palagu na eveniato inaguluna gomi gemi ai evega-matagai-gitakauato. Ia
genana Palagu gena kala irau vagira e nugapalevagi kalara e vegailia irau
vagira reketa ekalarato gomi nuganugami ai, pe gomi ne ripami. 23 Palagu
gena ririwai e ripai warau enavuga-kuneato gelegelenai, Iesu gomi gimami
ai etugu-kauato, ne rakava talimara na geveakavamito, gaurai Iesu satauro
ai gonaero-kauato ne govagi-kwaregaato. 24 Na Palagu na ia kwarega na
evega-kuliiti-waiato, e kwarega vitina egaivagiato, kwalana kwarega ati
gelegele ia pene gapi-gaugaua. 25 Davida na ia ekilagiato, netiwato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Velekou toma mapararai wailaku ai agitaana.
Ia au gimaku ripana kavanai,
gaurai gau taa na ati pene kalavo-kalavoku.
26 Gaura pakurai aoku verere na pevonu,
e geku kilakila verere na pege vonu.
Kwarega kalina na maki ati akalina,
27 kwalana au kwarega talimara
geria kapu ai ati pono raokwaniku,
e gemu Talima Veagana ati pene poraga.
28 Maguli rauparara warauna ovega-ripakuto;
goi lagamu ai pana talu,
ne verere na pono vega-vonuku.’
29 Walakavaku maparami, etoma au aoku matiligana na pana kila, ita kalakalara kamuna Davida ekwaregato pe getoleato, etoma ia kalana ita ria ea. 30 Na ia peroveta talimana, e ripana Palagu na warau ekilagi-gavuato, netiwato: Davida kalakalana ta ia gena teronai pene tanukau vegata. 31 Davida na eripa-kuneato, Palagu na rakagau wailai pene kalaa egitaato. Gaurana Keriso gena kuliitiwai kilana ekilagiato, netiwato, ‘Ia kwarega talimara geria kapu ai ati eraokwaniato, e tauniparana ati pene poraga.’ 32 Palagu na Iesu, kwarega na evega-kuliiti-waiato, ai maparamai ripamai. 33 Palagu na egapi-rageato, gimana ripana kavanai etaoato, ne Palagu na ekilagi-gavuato, Veaga Palaguna Tamana genana egapiato. Ne ia na Veaga Palaguna toma pepopo-rigoa, gomi na gogitaana e gokamonagiana. 34 Kwalana Davida kupai ati everageto, na ekilato,

‘Palagu na au geku Velekou ekilagiato, netiwato:
Au gimaku ripana kavanai ono mai-tanu,
35 pene ago gevetali-venimuna talimara pana tao-rigora,
gagemu panakauna gaurai pana vega-agora.’

36 Gaura pakurai Isaraela talimara maparara pia ripa-namanama, eIesu, gomi na gosatauroato, Palagu na Velekou e Keriso ai evega-agoato.”

Taunilimalima gutuma gevetugamagi-waito e gelaka-waikuleto

37 Ekila gekamonagiato aonai, nugara gerageto, ne Petero e voapostolo reketa gerenagirato, negetiwato, “Walakava, ai rakagau aia kala?” 38 Petero na evaikilarato, netiwato, “Gomi kwapurakwapura gemi rakava geriana pio vetugamagiwai pio laka-waikule, e Iesu Keriso aranai bapatiso pio gapia, pe gemi rakava pene tugamagi-piatogara; e gena vega-nama, Veaga Palaguna, pio vaia. 39 Kwalana Palagu gena kilagavu ekalaato gomi gemi e gomi natumi geria, e kapu raurai getaluna talimara geria. Pa, Velekou ita gera Palagu na ekilagi-gavuato Veaga Palaguna na pene keara talimara maparara pene venira.”

40 Petero na kila vogo ekilagirato, egavu-tinarato evaikila-gaivagirato, netiwato, “Egulu talimara rakavara geriana matotaumi pio kali-maguli.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

41 Talima gutuma na gena kila gegapi-rageato, gaurai bapatiso gegapiato.
Votomaimo taunilimalima maparara ragana toitoi (3,000) vetaira ira
geria golea aonai gelou-togato. 42 Ne vanagivanagi apostolo talimara
geriana ripa gegapiwai, gekoukouwai e geveveakavawai, pereti gekala-
koruwai pa ganikou geganiwai e gerapali-koukouwai.

Iesu gevega-taunataunaawai talimara geria maguli

43 Apostolo geriana Palagu na nugapalevagi kalara kamura e vegailia
irau vagira vogo ekalarawai, e taunilimalima maparara gekali-rakavato.
44 Iesu gevega-taunataunaato talimara maparara getanu-kouwai e geria e
garia geveware-veniwai. 45 Geria rinaga e tano gevoi-agirawai, ne monira
ira maparara aorai gewarerawai, kwapurakwapura geria rapu gelegelerai.
46 Toma mapararai Rupu Veaga aonai getanu-kouwai. Geria numai
ganikou geganiwai e gegani-koukouwai mavererera e mamainora ria.
47 Palagu gevega-rageawai, e taunilimalima maparara geria vetaukava
veveni nama geverere-agiawai. Gaurai toma mapararai Velekou na evega-
magulirawai talimara ira ria etao-kourawai.

Gage rakava talimana enamato

3 1 Toma ta lavilavi ora gauna 3 koloko rapali oranai, Petero e Ioane
Rupu Veaganai geagoto. 2 Vonai talima ta ewalato gagena rakava
gerawaliato. Toma mapararai gevua-agoawai, Rupu Veaga vanagina
arana “Nama Iwavagi” kwalanai gevega-tanu-taliawai, ne Rupu Veaganai
gelaka-togawai talimara geriai moni enogiwai. 3 Ia na Petero e Ioane ia
laka-toga aonai egitarato, ne gau ta ia venia ulanana enogirato. 4 Taura
ruala na gegita-kalakalaato, ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Ai
ono gitamai!” 5 Vokila ekamonagiato vetainai, ira ruala egitarato, ia
matapolu ekilato gau ta pia venia. 6 Na Petero na evaikilaato, netiwato,
“Au ati geku moni, na geku ai rakagau emiana gauna ana venimu. Iesu
Keriso, Nasareta tauna, aranai avaikilamuna, ono kuliiti, ono laka!”
7 Ne Petero na gage rakava talimana gimana ripanai egapito, evega-
rugaitiato. Veganamo ia gagena e gagena komukomura getiligato.
8 Ia epuriitito, eruga-talito, elaka-nagito. Ne Petero e Ioane ria Rupu
Veaga aonai gelaka-togato, elakato e epuriitito, Palagu evega-rageato.
9 Taunilimalima maparara na gegitaato, elakato e Palagu evega-rageawai,
10 e gegita-leaato, ia “Nama Iwavagi” vanagina kwalanai etanuwai voupe
enoginogiwai talimana gaurai, ira maparara palagura geveruluvagito
gevevega-kali-rakavato ia genai vokala ewalato genai.

Petero gena vopata Rupu Veaga aonai

11 Votalima Petero e Ioane geriai roe waegapi-tagowai, aonai tourage
kamuna arana “Solomona Gena Tourage” ai, taunilimalima maparara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gevevega-kalito, ne geagoto geriai. 12 Petero na votaunilimalima egitarato,
ne evaikilarato, netiwato, “Isaraela talimami, rakagau gaurai egau govevega-
kaliagiana? Rakagau gaurai ai gogita-kalakalamaina? Gomi gotugamagina
e ai matotaumai gema tiavu ai e Palagu kwalanagina gaurai, etalima paga
vega-lakaa nogotina? 13 Aperaamo, Isaako, Iakobo geria Palagu, ita tenera
maparara geria Palagu, na gena vetugunagi talimana Iesu evega-rageato, na
gomi na Roma talimara govenirato pia vagia ulanana, e Pilato gena ririwa
pene luga-vagia ragaina pia vagia netiwato, na gomi ati goririwato. 14 Ia Veaga
e Kala-rorirori talimana, na gomi na ati goririwaato, gaurai Pilato gonogiato,
vagivagi talimana pene luga-vagia nogotiwato. 15 Maguli evuamaiato talimana
gomi na govagi-kwaregaato. Na Palagu na kwarega na maevega-kuliiti-
waiato. Ai eia e ripamai e gakilagi-matagaiana. 16 Ai gema kamonagi Iesu
genai gaurai, etalima gomi na gogitaana e ripami pevega-namaa. EmaIesu
aranai e kamonagi ia genana evogomaina gauna na, etalima pevega-nama
taunataunaa, gomi maparami na gogitaana ea.

17 Walakavaku maparami, au ewagumona aripana, rakagau gemi vekuneagi
talimara ria na gokalaato voati ripami gaurai. 18 Na Palagu na kunenai gena
peroveta talimara maparara muruna na ekilagiato, ia gena Keriso roe nea viti
pene vua netiwato. Vokila gomi gemina ema taunataunato. 19 Gaura pakurai
iovetugamagiwai e iolaka-waikule Palagu genai, pe ia na gemi rakava pene
gapi-pakara. 20 Pene vovetaina pio kala genai, Palagu gena kwalimu Velekou
genana pene vogomai, e ia na Iesu Keriso pene tugu-maia. Ia Palagu na gomi
gemi ekilagi-maavu-kuneato. 21 Ia kupai roe wapene talu, pene ago, Palagu
na gaura maparara pene vega-valigu-waira. Ia na gena peroveta talimara
veagara murura na rauvagi-vegata ekilagiato gelegelenai. 22 Kwalana Mose
ekilato, ‘Velekou gemi Palagu na gomi gemi talima aora na gemi peroveta
talimana ta pene vega-rugaa au vetaiku. Ia na pene vaikilami kilara maparara
pio kamonagira. 23 Talima taa na ia gena kila ati pene kamonagi-venia
talimana, Palagu na gena taunilimalima aora na pene gapi-vagia, ne pene
vagi-kwaregaa.’

24 Taunatauna, peroveta talimara maparara Samuela na pene vogomai toma,
e ia mulina na gevogomaito peroveta talimara maki vogo warau gekilato, e
tomara gekilagirato. 25 Gomi peroveta talimara naturia, e Palagu gena kilagavu
gomi tenemi geria ekalaato maki gomi gemi. Palagu na Aperaamo evaikilaato
aonai netiwato, ‘Goi natumu genana tanopara petera maparara na nama pia
vaia.’ 26 Gaura pakurai Palagu gena vetugunagi talimana Iesu evega-rugaato, ne
gemi ai etugu-wati-kuneato, gomi pene vega-namami ularana. Vonama ganina
gomi kwapurakwapura gemi rakava geriana pene vaiwaikulemi.”

Petero e Ioane gegapi-gaugaurato

4 1 Petero e Ioane na taunilimalima roe wagevega-vegupurawai aonai,
Rupu Veaga velera, e Rupu Veaga gitatagona talimara geria vele, e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sadukea talimara gekwarato. 2 Ira geparuto, kwalana eapostolo ruala na
taunilimalima gevega-riparawai e geria gevopatawai aonai gekilawai,
Iesu kwarega na ekuliiti-waito; gaura pakurai kwarega talimara maki
pia kuliiti-wai. 3 Ne tauria ruala gegapi-gaugaurato, tipura numanai
gekana-gavurato; vonai pia maitu pene ago amoamo, kwalana garo
maki erigoato. 4 Na Petero e Ioane geria vopata talima vogovagi na
gekamonagiato, gaurai talima vogo na gevega-taunataunaato, aonai
marumo maparara vogora ragana imaima (5,000) vetaina.

5 Elaganiato aonai Iuda velera, e vanuga talimara kamura, e rova
gevevega-ripagiawai talimara Ierusalemai getanu-kouto. 6 Anas, Rupu
Veaga velena kamuna, Kaiapa, e Ioane, e Alesanda, e Rupu Veaga velena
kamuna gena pete maki vonai. 7 Ne taura ruala gevaiagorato, wailarai
gevega-rugarato vou gerenagirato, negetiwato, "Arigi tiavu ai pa rai
aranai ekala gokalaato?"

8 Ne Petero, Veaga Palaguna na evonuto gaurai evega-gelerato,
netiwato, "Isaraela velemi e vegitatago talimami! 9 Pene ai etoma pogo
kea-maimai goririwana ai na aia vaikilami, egage rakava talimana
genai kala namana paga kalaa e arigi rauparai ia penama genai, 10 gomi
maparami e Isaraela aonai taunilimalima maparami pio ripa, Iesu Keriso,
Nasareta talimana, gomi na gosatauroato, na Palagu na kwarega na
evega-kuliiti-waiato talimana, aranai etalima penama-vagi, gomi wailami
ai eruga-tagona. 11 VoIesu,

'gomi, numa kala talimami, na gorugaato vatuna,
ia keakwala vatunai emiato.'

12 Vevega-maguli iamo geregana genana pita rawalia; tanopara maparana
aonai Palagu na ara ta ati evenirato, ita pene vega-magulira ulanana."

13 Kaonsela talimara na Petero e Ioane gegitarato, ati gekaliwai e
geripato maki, ira vevega-ripa kapuna taai ati gelakato, pe taura ruala ati
aonekara. Voia gegitaato aonai, gekalito e aora gevekala-pakato, gaurai
geripato, ira Iesu ria gelaka-kouwai talimara. 14 E votalima gegitaato
nama vagi Petero e Ioane ria geruga-tagowai, gaurai ati geria kila
rauparana. 15 Gaura pakurai gevaikilarato, votanukou kapuna na pia laka-
gerevagi. Ne gelaka-piatito muli ai ne ira geregariamo aonai matotauria
geverenagito, negetiwato, 16 "Etalima ruala e raka ita kalagi-tiwara?
Ierusalemai getaluna talimara maparara riparia, ira kala irau vagina ta
pege kalaa, e ita na ati pita kilagi-veavugaa ripa. 17 Na taunilimalima
na nege varavaragiana kalinana, etalima patara vega-kalira e ita
kila-waira, Iesu aranai talima ta ragaina mapia vaikila-waia." 18 Ne
magekea-togarato, gevaikilarato, Iesu aranai ragaina vagi mapia vopata e
vevega-ripa.

19 Na Petero e Ioane na gevega-gelerato, negetiwato, "Gomi matotaumi
iovega-vetovoa, arigia roririori Palagu wailanai? Gomi na rakagau

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gokilagiana gauna paia kalaa, pa Palagu na ekilagiana kalana paia kalaa?
20 Kwalana gagitarato e gakamonagirato gaura ai ati gelegele paia kilagi-
veavugara e murumai maki vogaura kilagikilagirai ati paia koura ripa."
21 Gevaikila-gaokarato mulinai, getugu-atirato. Vega-rakavara
rauparana ta ati gerawaliato, kwalana talima maparara na Palagu
gevega-rageawai, vokala irau vagina pakunai. 22 Kwalana vokala irau
vagina na enamato talimana gena maguli rigolora gagala vativati (40)
maki evanagiato.

Ekalesia gerapalito

23 Petero e Ioane getugurato mulinai, taukavaria geriai gewaikuleto.
Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na rakagau gevaikila-venirato
gaura maparara taukavaria geria gekilagirato. 24 Ne taukavaria na vokila
gekamonagirato aonai, ira maparara na Palagu gerapali-veni-koukouato,
negetiwato, "Velekou o, kupa, tanopara, rawapara, e aorai gemiana gaura
maparara goi na okalarato. 25 Veaga Palaguna genana, ai tenemai Davida,
goi gemu vetugunagi talimana, muruna na okilato gaurai netiwato,

'Rakagau gaurai ati Iuda talimara geparu-rakavana?
E rakagau gaurai taunilimalima na
ati pia inagulu navugara getovorana?
26 Tanopara velera gekala-maavuto,
e vegitatago talimara kamura gegalu-kavito Velekou
magena Keriso ria pia vetali-venira ularana.'

27 Taunatauna vegata, Heroda e Pontio Pilato, e ati Iuda talimara
Isaraela talimara ria evanuga kamunai gekoukouto, goi gemu vetugunagi
talimana veagana Iesu, ia goi na ovirigiato e Keriso ai ovega-agoato,
navugana getovoato. 28 Ira na gekalarato gaura rakagau goi na gemu
tiavu ai e ririwai onavuga-kunerato pia vetalo notiwato gauramo.
29 Gaura pakurai, Velekou o, geria vevega-kali kalara ono gitara, e ai goi
gemu vetugunagi talimamai tiliga ono venimai, pe valimu paia kilagia
matiligamai na. 30 Gimamu ono tugu-atia, pe viti talimara pono vega-
namara, e vegailia irau vagira e kala irau vagira pono kalara, Iesu, goi
gemu vetugunagi talimana veagana aranai."
31 Gerapali-gatuto mulinai, getanu-kouto numana eveakaveakato.
Ne ira maparara Veaga Palaguna na gevonuto, Palagu valina gepiaato
matiligara na.

Ekalesia kunena gena maguli

32 Iesu gevega-taunataunaawai talimara maparara geria tugamagi e
aora kwapunamo. Ta gena rinaga ia geregana gena ati netiiwai, na geria
gau maparara ira kwapurakwapura gevewareagi-veveniwai. 33 Apostolo
talimara matiavu iwavagira na Iesu Velekou gena kuliitiwai valina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gepiaawai, e Palagu gena vega-nama iwavagina ira maparara atarai epopo-rigoato. 34 Ira nuganugarai ta ati erapuwai. Kwalana mageria tano pa numa talimara na, geria numa e tano gevoi-agirawai, ne voira monira geago-agirawai, 35 Apostolo wailarai getao-talirawai. Ne maparara geveniagi-gelegelerawai, kwapurakwapura geria rapu vetairai.

36 Iosepa apostolo na arana gekeaato Banabas, ganina "Vevega-tiliga Talimana". Ia Levina kwalu, Saipras mounai ewalato. 37 Ia gena tano evoi-agiato, ne voina monina eago-agiato, apostolo gageria kwalarai evetao-taliato.

Anania e Safira

5 1 Tau ta etaluwai arana Anania, garawana arana Safira. Anania na geria tano ta eve voi-agiato, garawana na maki egapi-rageato. 2 Na votano monina kwautamo eago-agiato apostolo wailarai evetao-taliato, na kovana egapi-gaugauato. Vokala ekalaato garawana ripana. 3 Ne Petero na evaikilaato, netiwato, "Anania, rakagau gaurai Satani na peporogimu, ne Veaga Palaguna poopaa, tano monina kwauta goi gemu pogapi-waia? 4 Rogotina oro voi-agia aonai tano goi gemu, ei? Pege voia mulinai moni maki goi gemu. Rakagau potugamagia gaurai ekala pokalaa? Goi ati taunilimalima poopara, na Palagu poopaa." 5 Anania na vokila ekamonagiato aonai, eketo-talito, ekwaregato. Ne vokala ewalato valina gekamonagiato talimara maparara gekali-rakavato. 6 Gaurai malaga valigu gekuliitito, Anania tauniparana rapugai gekumuato, gevua-atiato, ne geve toleato.

7 Ora toitoi vetaira mulirai, garawana ema laka-togato, na ia rakagau ewalato gauna ati ripana. 8 Petero na erenagiato, netiwato, "Ono varaku, gomi ruala na tano monina pogo gapia gauna eiamo pa?" Ia evega-geleto, netiwato, "Pa, voina neiamo." 9 Ne Petero na evaikilaato, netiwato, "Rakagau gaurai goi magarawamu goti gokila-kouto, Velekou Palaguna goopaato? Ono gitaa, goi garawamu pege tolea talimara vanagi ai geruga-tagona, ira na goi maki pia vua-atimu." 10 Voora kianai ia Petero gagena kwalanai eketo-talito, ekwaregato. Ne vomalaga valigu gelaka-togato, gegitaato kwaregana, gaurai tauniparana gevua-atiato, garawana laganai geve toleato. 11 Ekalesia maparana evali gekamonagiato talimara maparara kali kamu vagi na egapirato.

Vegailia e kala irau vagira

12 Vegailia irau vagira e kala irau vagira vogo apostolo na taunilimalima wailarai gekalarawai. E Iesu gevega-taunataunaawai talimara maparara "Solomona Gena Tourage" ai getanu-kouwai. 13 Ati geria kamonagi talimara na gevega-ragerawai, na gekaliwai, pe ira ria ati geve tanu-kouwai. 14 Na maru e gare gutuma iwavagi na Velekou gevega-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunaawai. Gevega-taunataunaawai marura e garera maparara
apostolo geria goleai gelaka-togato. 15 Apostolo na gekalarawai kalara
taunilimalima na geriparato, ne viti talimara gevua-atirato rauparai, ne
maokomaoko valarai gepai gevega-maokorato, Petero gena lakavanagi
ai, avugana na pene avugara ulanana. 16 E taunilimalima gutuma para
Ierusalema lagana vanugara na viti talimara e palagu rakavara na
geporogirato talimara gevua-agorato, ne maparara genamato.

Apostolo talimara gevega-vitivitirato

17 Gaurai Rupu Veaga velena kamuna mataukavana Sadukea goleana
ria, apostolo talimara geriai gemunemune-rakavato. 18 Ira na apostolo
talimara gegapi-gaugaurato, ne tipura numanai gekana-gavurato. 19 Na
vopogi Velekou gena aneru na tipura numana vanagina elovoato, ne
apostolo egapi-atirato, evaikilarato, netiwato, 20 "Ioago, Rupu Veaga aonai
pio ruga, nee maguli valiguna maparana taunilimalima geria pio kilagia."
21 Amoamo valiguvaliguna Rupu Veaga aonai gelaka-togato, aneru na
evaikilarato gelegelenai taunilimalima gevega-riparato.

Rupu Veaga velena kamuna mataukavana ria gelakatito, ne kaonsela
talimara e Isaraela velera maparara gekea-koukourato, ne tipura numanai
getugu-agorato, apostolo talimara ularana. 22 Na vetugunagi taura tipura
numanai geve kwarato aonai apostolo talimara ati gerawalirato. Ne
gewaikuleto, geve vaikilarato, negetiwato, 23 "Tipura numana vanagina
kanagavu, e vegitatago talimara maki rugatago; na vanagi paga kala-
pakaa aonai apostolo ta ati paga rawalia."

24 Rupu Veaga gitatagona talimana kamuna e Rupu Veaga velera
kamura na vokila gekamonagiato aonai geaovoaovo-rakavato, ati riparia
vokala ganina rakagau. 25 Roe wageaovoaovowai aonai talima ta elaka-
togato, ne evaikilarato, netiwato, "Iokamonagi! Tipura numanai pogo
kana-gavura talimara Rupu Veaga aonai geruga-tagona, e taunilimalima
gevega-riparana." 26 Ne Rupu Veaga gitatagona talimana kamuna magena
melo ria apostolo talimara gevevaiwaikulerato. Ati gekwara-rolorolorato,
kwalana taunilimalima na irauna nege vaturana kalirana.

27 Gelakagi-togarato, kaonsela wailanai gevega-rugarato, ne Rupu
Veaga velena kamuna na erenagirato, netiwato, 28 "Ai na gavaikila-
gaoka-vagimito, etalima aranai ragaina pio vevega-ripa, na iogitaa,
gomi rakagau pogo kalaa! Gomi na vevega-ripa pogo vega-lovolovoa, ne
Ierusalema maparana warau pevaia, e gomi goririwana ia gena kwarega
kepina ai gemai pia rolia."

29 Petero e apostolo reketa gevega-geleto, negetiwato, "Ai Palagu
gena ririwa paia kwalanaa, ati taunilimalima geria ririwa. 30 Iesu
gomi na satauro kukunai gonaero-kauato ne, govagi-kwaregaato, na
ita tamara geria Palagu na maevega-kuliiti-waiato. 31 Palagu na egapi-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

itiato, ia gimana ripana kavanai evega-rugaato, Vegitatago Velena e Vevega-maguli Talimanai evega-agoato. Isaraela talimara pene vega-vetugamagi-waira, e geria rakava pene tugamagi-piatogara ulanana.
32 Ai egaura kilagi-matagaira talimamai. Veaga Palaguna na maki egaura ekilagi-matagairana. VoVeaga Palaguna voma Palagu na ia gekamonagi-veniana talimara maparara evenirato."
33 Kaonsela talimara na ekila gekamonagiato aonai geparu-rakavato, e geria ririwa voapostolo talimara ia vagi-kwaregaramo. 34 Na ira nuganugarai Parisea talimana arana Gamaliel, rova evevega-ripagiawai, e taunilimalima maparara na gekupa-rageawai talimana, kaonsela aora na erugaitito. Ne ekilato, neapostolo talimara ia vaiatira vou. 35 Gaurai ia na kaonsela tanukouna evaikilaato, netiwato, "Isaraela talimami, etalima raka iokalagi-tiwara nogotina genai pio tugamagi-namanama. 36 Toma reketa pege vanagi, Teuda erugaitito, evekilagito, ia talima kamuna ta, ne talima tinavu vativati (400) vetaira ia ria gekauto. Na ia gevagi-kwaregaato aonai gena taunilimalima maparara geraka-lovolovoto; vogolea toma verovero vagi. 37 Voia mulinai Iudas, Galileia tauna, taunilimalima arara talotalora pa tentiti (census) gapigapina tomarai ematagaito, ia maki gutuma kamu evairato, na ia maki gevagiato gaurai gena taunilimalima geraka-lovolovoto. 38 Gaura pakurai etoma kalanai, au na avaikilamina, etalima ioraokwanira, e geriai gau ta ragaina pio kalaa. Kwalana pene geria navuga e inagulu taunilimalima geriana evogomaina genai pene lekwalekwa. 39 Na pene eia Palagu genana evogomaina genai gomi na etalima ati gelegele pio koura. Ati nama Palagu pio vetali-venia!"
Kaonsela na Kamaliela gekamonagi-veniato. 40 Ne apostolo magekea-togarato, gekwarirato, ne gevaikilarato, Iesu aranai ragaina mapia vevega-ripawai; ne getugu-lakarato. 41 Apostolo na kaonsela tanukouna geraokwaniato mavererera na, kwalana Palagu na egapi-itirato, ira gelegele Iesu aranai nugarage pia rawalia. 42 Gaurana toma mapararai Rupu Veaga aonai e taunilimalima geria numa aorai ira Vali Namana gevevega-ripagiawai e gevopatagiawai, e gekilawai, Iesu ia Keriso.

Veveakava talimara taulatoi kwapuna (7)

6 1 Votomara aorai Iesu gekwalanaawai talimara gegutuma-agowai. Iuda talimara, Grik karonai gekilawai talimara, e Heberu karonai gekilawai talimara aorai kogo ewalato. Grik karonai gekilawai talimara gekilato, ira geria wapu toma kwapurakwapura ganigani gewarewai aonai ira gevega-rapurawai. 2 Gaura pakurai apostolo gagalana ruala (12) na Iesu gekwalanaawai talimara maparara gekea-koukourato, ne gekilato, "Ai na ganigani warewarena ulanana, Palagu gena kila ati paia vali-piagia ati rorirori. 3 Gaura pakurai, walakavaku maparami, gomi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aomi na talima taulatoi kwapuna iogapi-itira, valira nama talimara,
Veaga Palaguna e aoneka na gevonuto talimara; ne einagulu ira paia
veni-vanagira. 4 A ai matotaumai gema taim maparana rapali e vopatai
paia taoa."
5 Apostolo geria navuga ira maparara na geverere-agiato. Ne ira na
etalima gegapirato: Setepano, kamonagi na e Veaga Palaguna na evonuto
talimana; Filipo; Porokora; Nikano; Timon; Pamena; e Nikolas, Antioka
talimana na Iuda talimara geria aliruputali ekwalanaawai. 6 Ira na e
talima ea apostolo wailarai gevega-rugarato, ne atarai gerapalito e
gimara atarai getao-kaurato.
7 Ne Palagu gena kila eraka-lovolovoto. E Iesu kwalanagina talimara
Ierusalemai gevogo-veleke-vagito, e Rupu Veaga velera vogo galagala
vagina maki Palagu gena kila gegapi-rageato, e gevega-taunataunato.

Setepano gegapi-taliato

8 Setepano Palagu gena vega-nama e tiavu na evonuto talimana, ia
na nugapalevagi kalara kamura e vegailia irau vagira taunilimalima
wailarai ekalarawai. 9 Na vekilagi-piatoga kamu ewalato. Iuda
talimara geria rupu goleana ta gekilagiawai "Lugavagi Talimara". Ira
e Iuda talimara, Kureni e Alesandria na e Silisia e Asia tanoparara na
gevogomaito talimara, Setepano ria geveituto. 10 Na Setepano gena kila
ati gegaoawai, kwalana ia Veaga Palaguna na eveniawai aonekanai
ekilawai. 11 Gaurai ira na talima reketa aora geganirato pia kila, "Ai
na Setepano gakamonagiato, ia na Mose e Palagu ekilagi-piatogarato."
12 Vorauparai ira na taunilimalima, e Iuda velera, e rova gevevega-
ripagiawai talimara gekaro-iluilurato. Ira Setepano genai geagoto, geve
gapiato, ne Iuda geria kaonsela wailanai geago-agiato. 13 Vonai pia
opagia ularana veroli-opakau talimara reketa gevaitogarato, ne gekilato,
"Etalima toma mapararai ita gera Rupu Veagana e Mose gena rova
ekilagi-piatogarana. 14 Ai na gakamonagiato, netiwato, 'Iesu, Nasareta
talimana, na eRupu Veagana pene vega-rakavaa, e Mose na evenirato
kalara maparara pene vega-iraura.' "
15 Kaonselai getanukou-tagowai talimara maparara na Setepano gegita-
kalakalaato, e wailana gegitaato noowane aneru ta wailana.

Setepano gena vopata

7 1 Rupu Veaga velena kamuna na Setepano erenagiato, netiwato,
"Ekila e taunatauna pa?" 2 Setepano na evega-gelerato, netiwato,
"Walakavaku e tamaku maparami, au iokamonagiku! Ita tenera
Aperaamo Haran vanuganai rogotina ere talu aonai maeka ralema
iwavagina Palaguna ia genai ematagaito Mesopotamiai, 3 ne evaikilaato,
netiwato, 'Gemu talima e tanopara ono raokwanira, ne au na pana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vega-gitamu tanoparanai pono ago.' 4 Ne ia na Kaldea tanoparana
eraokwaniato, Haran ai eve vanugato. Tamana ekwaregato mulinai,
Palagu na etugu-maiato ewagumona gotalu-agiana tanoparanai.
5 A Palagu na Aperaamo tano girina kiata vagi ati eveniato. Gagena
panatalina kapuna gelegelenai girina kiata maki ati eveniato. Na Palagu
ekila-gavuato ia na tano ta pene venia, ia e ia mulinai pia wala talimara
na tano ta pia kwalanaa ira geria. Volaganinai Aperaamo ati natuna.
6 Palagu na maevaikilaato, netiwato, 'Goi gemuna pia wala gulura tano
poluna taai pia talu. Rigolo tinavu vativati (400) vokapu talimara geria
vetugunagi talimarai pia ago e pia vega-vitivitira.' 7 Palagu maekilato,
'Isaraela talimara na vetugunagira geago-venirana kwalura au na pana
agirorira, voia mulinai ira votano na pia laka-piati, ekapu ai au pia
aliruputali-veniku.' 8 Ne Palagu na Aperaamo kopi-lamavagi inaguluna
eveniato, voo ia gena kilagavu vegailiana. Ne Aperaamo na Isaako
evega-walaato, toma taula vativati (8) mulinai tauniparana kopina elama-
vagiato. Voia mulinai Isaako na Iakobo evega-walaato, ne Iakobo na gera
kwalu gereparana talimara gagalana ruala evega-walarato.

9 Kwalu repara talimara Iosepa genai gemunemuneto, gaurai Aikupito
talimara geriai gevoi-agiato. Na Palagu vou Iosepa goti, 10 gaurai gena
raupara verauleara maparara aorana evega-maguliato. Palagu na Iosepa
aoneka eveniato, e Parao, Aikupito velena, aona evega-namaato Iosepa
genai, ne Parao na eririwaato e tiavu eveniato, Aikupito tanona e ia gena
numa talimara e rinaga pene gita-tagora.

11 Ne Aikupito tanona maparana e Kanaana tanona maparanai roge
gewalato, voanana vito e nanu vekala kamu evega-walaato, ne ita tenera
ati garia ganigani rawali rauparana. 12 Na Iakobo ekamonagito Aikupito
ai vuiti voa, gaurai ia na ita tenera etugu-agorato, voo ira geria lakalaka
tovotovona. 13 Geria ago vega-rualanai Iosepa matotauna kakana e
tarina geriai evevega-matagaito ia rai, ne Parao na Iosepa gena wala
eripaato. 14 Voia mulinai Iosepa evetuguto, tamana Iakobo magena pete
geriai Aikupito ai pia ago ulanana. Iakobo petena Kanaanai maparana
gagala taulatoi kwapuna imaima (75). 15 Ne Iakobo Aikupito ai everigoto,
vonai ia e ita tenera gekwaregato. 16 Ira tauniparara Sekem ai gevua-
waikulerato, ne vonai gevetolerato. Vokala kapuna Aperaamo na Hamora
natuna geriana moni na evoiato.

17 Palagu gena kilagavu Aperaamo genai pene vega-taunataunaa
tomana ekavinagiwai laganinai ita gera taunilimalima Aikupito ai
gegutuma-vagito. 18 Voia mulinai vele taa na Aikupito egita-tagoato.
Vovele ati ripana Iosepa. 19 Ia na ita tenera eoparawai e evega-
vitivitirawai, e evaikilarawai, naturia ralaralara geria numa na pia
tao-atira, pia kwarega ulanana. 20 Volaganinai Mose ewalato. Mose
ewalato aonai, gitagitana nama iwavagi. Ia uve toitoi tamana gena numai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gegita-tagoato, 21 ne numa na getao-atiato aonai Parao natuna vavinena
na egapiato, ne natunai evega-agoato. 22 Mose Aikupito geria ripa e
aoneka maparana gevega-ripaato, e gena kila e kala matiavura talimanai
eagoto.
23 Gena maguli rigolora gagala vativati (40) egapiato, ne taukavana
Isaraela talimara ene laka-gitara netiwato. 24 Ia na Aikupito talimana ta
egitaato, Isaraela talimana ekwariawai, ia eagoto galamana ekalaato,
ne Aikupito talimana evagi-kwaregaato. 25 Mose matapolu ekilato gena
taunilimalima pia tugamagi ripa, ia genana Palagu na Isaraela talimara
pene vega-magulira, na voia Isaraela talimara na ati geripa-roriroriato.
26 Elaganiato aonai ia na Isaraela talimara ruala egitarato gegalamawai,
ne ene vega-mainora ulanana evaikilarato, netiwato, 'Gomi ruala,
iokamonagi, gomi nema mawalakavami ruala, na rakagau gaurai taumi
ruala gogalamana?' 27 Na galama evega-walaato talimana na Mose
eroli-gerevagiato, ne evaikilaato, 'Goi rai na ai gema vele e agirorimai
talimanai ekilagimuto? 28 Goi oririwana walagani Aikupito talimana
povagi-kwaregaa vetaina au maono vagi-kwaregaku notina?' 29 Mose na
vokila ekamonagiato, ne eraka-kwanirato, Midian ai ekali-lakato. Vonai
etaluwai aonai natuna melora ruala gewalato.
30 Rigolo gagala vativati (40) geaikito mulinai, aneru ta tanoleanai
Sinai Golona laganai Mose genai evevega-matagaito. Voaneru gautupu
lukuna aonai kalova molenai eagoto, ne Mose genai evevega-matagaito.
31 Mose na vogau egitaato aonai, ekalito; ne ene gita-namanamaa ulanana
elaka-kaviagowai aonai, Velekou karona ekamonagiato, evetaina ekilato,
32 'Au goi tenemu Aperaamo, Isaako, e Iakobo geria Palagu.' Mose ekali-
rakavato, ne ati eririwato mapene poe-agowai. 33 Palagu na evaikilaato,
netiwato, 'Gemu tamaka gagemu na ono gaivagira, kwalana oruga-
tagona kapuna ne maveagana. 34 Taunatauna, au geku taunilimalima
Aikupito ai gevega-vitivitirana pagitara e geria viti-vua lailaina
kuluna pakamonagira gaurai au pamarigo ana vega-magulira ulanana.
Ewagumona ono vogomai, au na goi ana tugu-waikulemu Aikupito ai.'
35 Mose ema Isaraela talimara na gerugaato talimana. Evetaina
gekilato, 'Goi rai na ai gema vele e toto-roriroriimai talimanai
ekilagimuto?' Etalimamo kwapuna Palagu na etuguato pene vele e pene
vevega-maguli. E ia na maki gautupu lukunai kalova molena aona na
ematagaito aneruna na eveakavaato. 36 Ia na Isaraela talimara Aikupito
na evaipiatirato aonai, nugapalevagi kalara kamura e vegailia irau
vagira ekalarawai, Aikupito aonai Rawapara Kalovakalova e tanoleanai
rigolo gagala vativati (40). 37 EMosemo kwapuna na Isaraela talimara
evaikilarato, netiwato, 'Palagu na gemi peroveta talimana pene tugua,
au etugukuto vetaina. Voperoveta gomi gemi taunilimalima ta.' 38 Ia
Isaraela talimara geria tanukou aonai tanoleanai ita tenera Sinai Golonai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evaikilarato aneruna ria vonai. Ia na Palagu gena maguli kilana Palagu
genana egapiato, ita mapene vega-ripara ulanana.
39 Na ita tenera ati geririwato gena kila pia gapi-ragea, e ia gekila-
piatogaato e aorai geria ririwa Aikupito ai maia waikule. 40 Ira na Aarona
gevaikilaato, negetiwato, 'Ita gera palagu reketa ono kalara, ita wailarai
pia laka ulanana. Kwalana eMose ita Aikupito na evaipiatirato talimana
ita ati ripara ia raka pe kala-tiwa.' 41 Votoma ira na polomakau natuna
vetaina kaivakukuna gekalaato. Ne vokaivakuku wailanai vega-nama
gaura geve taoto e gevelekwato. Matotaura gimara na gekalaato gauna
geverere-veniato. 42 Ne Palagu elaka-gerevagito, e Isaraela talimara
etugu-kwanirato, kupa mitiura pia aliruputali-venira ulanana. Voperoveta
talimara geria pukai getaloato gelegelenai, netina,

'Isaraela talimami!
Rigolo gagala vativati tanoleanai govagirawai mamoera,
e polomakaura, e vega-nama gaura ati au geku.
43 Vokaivakuku palaguna Molok gena palai rupuna,
e gemi palagu Refan gena mitiu avuavuna govuaawai;
vokaivakuku gomi na gokalarato, pio aliruputali-venira ularana.
Gaura pakurai au na gomi pana tugu-lakami Babulonia vokavanai.'

44 Ita tenera tanoleanai getaluwai aonai palai rupuna maki ira geriai.
Vopalai rupuna Palagu na, gena kila taunataunara evega-matagairawai.
Vopalai rupuna gekalaato Palagu na Mose evaikilaato rorinai, e Mose na
palai rupuna kolemana egitaato gelegelenai gekalaato. 45 Voia mulinai ita
tenera na vopalai rupuna tamara geriana gegapiato, ne Iosua gena vevai
laganinai gevua-agoato kwalu polu talimara ita tenera wailarai Palagu na
geria tano na egui-atirato. Vopalai rupuna vonai emiato pene ago Davida
gena lagani. 46 Davida na Palagu gena vega-nama egapiato, e enoginogito,
vonai Iakobo gena Palagu gena talu numana pene kalaa netiwato. 47 Na
Solomona na vou gena numa ekalaato.
48 Na Goloka Iwa Palaguna talima gimara na gekalarana numarai ati
etaluna, peroveta talimana ekilana vetaina,
49 'Velekou ekilana:
Kupa au geku terona,
e tanopara au gageku panatalina kapuna.
Gaurai, au geku numa rakagau na pio kalaa?
Au geku agalagi kapuna arigia?
50 Egaura maparara au gimaku na
ati akalarato, pa?' "
51 Setepano maekilato, netiwato, "Kila-guilagi talimami! Gomi aomi e
tegami Palagu ati geririwaana talimara vetaira. Gomi tenemi gekalawai
vetaira gokalana, vanagivanagi Veaga Palaguna gogui-gerevagiana! 52 Arigi
peroveta gomi tenemi na ati gevega-vitivitiato? Ira na Kala Rorirori Talimana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gena vogomai gekilagi-matagai-kuneato talimara gevagi-kwaregarato.
Ewagumona gomi na Iesu pogo lewaa e pogo vagi-repaa. 53 Palagu gena rova
aneru na gema rigo-agiato gomi na gogapiato, na ati gokwalanaato."

Setepano vatuna gevatu-mateato

54 Ira na vokila gekamonagiato aonai, geparu-rakavato, karikarira maki
gegala-kikitalirato Setepano genai. 55 Na Setepano Veaga Palaguna na
evega-vonuato, epoe-rageto kupai, ne kupai Palagu maekana ralemana
iwavagina egitaato, e Iesu egitaato Palagu gimana ripanai rugatago. 56 Ne
ekilato, "Iogitaa! Kupa pevekala-paka agitaana, e Taunilimalima Natuna
Palagu gimana ripanai eruga-tagona!"
57 Vokila gekamonagiato aonai gimara na tegara gekou-gavurato voupe
geparalato. Ne maparara veganamo ia geraka-veniato, 58 gegapiato, ne siti
mulinai gerolo-atiato, ne vatu na gevatuato. Vega-taunatauna talimara
geria rapuga koloakoloa ta arana Saulo, ia gagena kwalanai getao-
talirato. 59 Gevaleawai aonai, Setepano erapalito, netiwato, "Iesu Velekou
o, au palaguku ono gapi-ragea." 60 Evetiu-talito, ne matagina ekea-rageto,
netiwato, "Velekou o, geria kala rakavana ea voina ragai pono venira."
Vovetaina ekilato, ne ekwaregato.

8 1 Saulo na Setepano vagi-kwaregana gauna egapi-rageato.

Ekalesia vega-vitivitina e gui-lovolovona evetinato

Votoma Ierusalema aonai ekalesia vega-vitivitina e gui-lovolovona
kamuna evetinato. Kamonagi talimara maparara geraka-lovolovoto, Iudea
e Samaria tanora mapararai geagoto, na apostolo talimara maparara
geregariamo geraka-kwanirato. 2 Palagu gekwalanaawai talimara reketa
na Setepano getagiagi-rakavaato e matagira na gevuaato, ne geve toleato.
3 Na Saulo na vou ekalesia ene vega-rakava-taunataunaa netiwato. Numa
kwapurakwapura aorai elaka-togawai, ne kamonagi marura e garera
erolo-piatirawai, tipura numai eve kana-gavurato.

Filipo Samaria ai evopatato

4 Gevega-raka-lovolovorato talimara geagoto kapurai Palagu gena kila
gevopatagiato. 5 Filipo Samaria vanugana kamunai eagoto, vonai Keriso
valina eve piaato. 6 Gutuma na Filipo gena kila gekamonagiato e vegailia
irau vagira ekalarato gegitarato aonai, ira maparara na gekamonagi-
kalakalaato. 7 Palagu rakava taunilimalima gutuma geriana malailaira
gelaka-vagito, e tauniparara kavatara gekwaregato talimara e gage-
rakava talimara gutuma genamato. 8 Gaura pakurai Samaria vanugana
aonai verere kamu vagi ewalato.
9 Vovanugai talima ta etaluwai arana Simona. Kunenai gena megamega
e wara kalara na Samaria talimara evega-kali-rakavarawai. Matotauna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evekilagiwai, ia iwavagi, 10 e taunilimalima maparara vanuga aonai
keira na pene ago kamura na gekamonagiawai, e gekilagiawai, “Etalima
e voPalagu genana evogomaito tiavuna gekilagiana ‘Tiavu Iwavagi.’ ”
11 Ia ekamonagi-veniato, kwalana lagani rauvagi ia gena megamega
kalara na evega-kalirato. 12 Na Filipo na Palagu gena Basileia, (gena
vegitatago tiavuna evega-rugaana ea), Valina Namana e Iesu Keriso arana
valina evopata-venirato aonai, maru e gare na gevega-taunataunaato, ne
ebapatisorato. 13 Simona na maki evega-taunataunaato, gaurai bapatiso
egapiato. Voia mulinai Simona na Filipo ekwaru-guiguiato, e Filipo na
vegailia irau vagira e nugapalevagi kalara kamura ekalarawai gaurai
geriai evevega-kalito.

14 Apostolo talimara Ierusalemai getaluwai gekamonagito, Samaria
talimara na Palagu gena kila warau gegapi-rageato, gaurai Petero e
Ioane getugu-agorato Samariai. 15 Taura ruala gekwarato aonai kamonagi
talimara atarai gerapalito, Veaga Palaguna pia gapia ulanana. 16 Kwalana
Veaga Palaguna ira ta atarai rogotina ere mairigo. Ira Iesu Velekou
aranaimo bapatiso gegapiato. 17 Petero e Ioane gimara ira atarai getao-
kaurato, ne ira na Veaga Palaguna gegapiato.

18 Simona na apostolo talimara egitarato, gimara getao-kaurato vou
Veaga Palaguna gegapiato, ne ia na moni Petero e Ioane etugu-venirato,
ekilato, 19 “Au maki netiavu ioveniku, pe gimaku ta atanai pana tao-kaua
aonai, Veaga Palaguna pene gapia.”

20 Na Petero na evaikilaato, netiwato, “Goi magemu moni ria kalova
kapunai ioago, kwalana otugamagina Palagu gena vega-nama gauna
moni na pono voia! 21 Einagulu ai goi ati gemu kapu, kwalana aomu ati
rorirori Palagu wailanai. 22 Gemu ririwa rakavana na ono vetugamagiwai,
ne Velekou ono nogia, peiramu ia na netugamagi tevelena ogapiana
aomu ai gauna pene tugamagi-piatogaa. 23 Kwalana agitamuna, goi
aoginigini na ovonuto, e rakava na eligomuto.” 24 Ne Simona na Petero
evega-geleato, netiwato, “Gemu kala, au ataku ai Velekou ono nogia, pe
pokilagira gaura ta au geku ai ragai pene wala.”

25 Petero e Ioane na Velekou gena kila gekilagi-matagaiato e gevali-
piato mulinai, Ierusalemai gewaikuleto. Geria waikule ai Samaria
vanugara vogo aorai Vali Namana gevopatagiato.

Filipo e Itiopia talimana kamuna

26 Velekou gena aneru taa na Filipo evaikilaato, netiwato, “Ono
kuliiti, waiatina kavanai ono ago, tipo pono agomo Ierusalema na Gasai
geagona rauparanai. Votanoleana rauparanai, talima ta ati etaluna.”
27 Gaurai ekuliitito, eagoto. Ne eagowai aonai, Itiopia talimana ta, raki
kamu talimana, gena vanugai ewaikule-wai. Ia Itiopia logeana kamuna
gena rinaga egita-tagorawai talimana kamuna. Ia eunuko, (ragira

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gegapirato talimana). Ia Ierusalemai elakato Palagu pene aliruputali-
venia ulanana. 28 Gena waikule ai kariota atanai etanukauto vou, Isaia
peroveta talimana gena puka eagi-agoawai. 29 Ne Veaga Palaguna na
Filipo evaikilaato, netiwato, “Ono ago, vokariota laganai pono velaka.”
30 Gaurai Filipo kariota laganai eraka-agoto, ne votalima ekamonagiato,
Isaia peroveta talimana gena puka eagiawai. Gaurai evaikilaato, “Nekila
oagiana ganina ripamu pa?” 31 Ia evega-geleto, netiwato, “Au raka ana
ripa-tiwa? Talima taa na pene vega-ripaku vou pana ripa taunatauna.”
Ne Filipo evaikilaato, netiwato, “Kariotai ono mai-ragekau, lagaku ai ono
mai-tanu.”

32 Ia na puka aonai eagiawai kilana ea,
“Ia mamoe vetaina geago-agiato,
pia vagi-kwaregaa ulanana;
ia mamoe natuna vetaina guira gepakoti-vagirana
aonai murura ati gekala-pakarana,
vovetainai ia maki muruna ati ekala-pakaato.
33 Getao-rigoato e gena Kota rauparana gekouato.
Gena pete talimara rai na pene kilagira?
Kwalana gena maguli tanoparai pema aiki.”

34 Eunuko na Filipo enogiato, netiwato, “Ono varaku, eperoveta
talimana na rai vovetaina ekilagiato? Ia matotauna evekilagito pa tau ta
ekilagiato?” 35 Ne Filipo na votalotalo genana gena kilakila etinaato, e
Iesu Valina Namana evega-ripaato.

36 Voraupara na geagowai, nanu kapuna taai gelakatito. Vonai
eunuko na Filipo evaikilaato, netiwato, “Ono gitaa, nanu ea, rakagau
na au bapatisoku evega-waiana?” [37 Ne Filipo ekilato, “Na pene aomu
maparana na ovega-taunataunaana genai pana bapatisomu.” Ia evega-
geleto, netiwato, “Pa, aoku maparara na avega-taunataunaana Iesu Keriso
ia Palagu Natuna.”]

38 Ne kariota egiuato talimana evaikilaato, kariota ene vega-ruga-
talia, ne kariota evega-ruga-taliato. Filipo e eunuko taura ruala nanu
ai gelaka-rigoto, ne Filipo na eunuko ebapatisoato. 39 Taura ruala nanu
na gerage-vagiwai aonai, Velekou Palaguna na Filipo egapi-vagiato.
Eunuko na ati maegita-waiato, na gena lakalaka rauparana na eagowai
mavererena. 40 Filipo Asoto ai maeve matagaito. Vonai vanuga mapararai
elaka-togato, Vali Namana evopatagiawai, eagoto pene ago Kaisareai
ekwarato.

Saulo evetugamagi-waito

9 1 Saulo maparuna roe voa Velekou gekwalanaawai talimara vega-
rakavara e vagi-matera kilara ekala-vigi-rageawai. Gaurai eagoto
Rupu Veaga velena kamuna genai, 2 enogiato, vevega-ripa pepana pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taloa, Damaseko ai Iuda talimara geria rupu pene venira ulanana. Pe, Iesu gekwalanaana marura e garera vonai pene rawalira e pene ligora, ne Ierusalemai pene vogomai-agira.

3 Ne Saulo na Ierusalema eraokwaniato Damaseko ai eagoto. Damaseko vanugana ekavinagiato aonai, maeka ta kupa na emarigoto ia ewae-taliato. 4 Ne ia kwano ai eketo-talito, e karo ta ekamonagiato, netiwato, "Saulo, Saulo! Rakagau gaurai au ovega-vitivitikuna e oguikuna?" 5 Ia everenagito, netiwato, "Velekou, goi ne rai?"

Vokaro na evega-geleato, netiwato, "Au Iesu, goi na au ovega-rakavakuna talimaku. 6 Na ono kuliiti, vanuga kamunai ono laka-toga, vonai talima taa na pene vaikilamu rakagau pono kala."

7 Ia gekwaruato talimara maparara geruga-talito, ati gekilakilato, kwalana karo gekamonagiato, na talimana vou ati gegitaato. 8 Saulo kwano na ekuliitito, matana ealirato aonai gau ta ati egitaato. Ne taukavana na gimanai gegapito, Damaseko ai gevaiagoato. 9 Toma toitoi vegata matana gekeleto ati evegitato, e ati eganiganito e nanu pa rakagau ta ati eniuato.

10 Damaseko ai Iesu gekwalanaawai talimana ta arana Anania, mata-vanagi ai Velekou na evaikilaato, netiwato, "Anania!" Ia evega-nokoto, "Ou! Velekou, au ea." 11 Velekou na evaikilaato, netiwato, "Ono kuliiti, pe raupara ta arana Rorirori Rauparana na ono ago. Pono ago Iudas gena numai Taso talimana ta arana Saulo pono verenagi-agia, kwalana ia vonai erapalina voa. 12 Ia na mata-vanagi ai talima ta arana Anania pegitaa, pelaka-toga, gimana ia atanai petao-kaura, matana pene alira ulanana."

13 Anania evega-geleto, netiwato, "Velekou, talima gutuma na gevarakuto, etalima Ierusalemai goi gemu taunilimalima veagara kala rakava kwaikwaira ekala-venirana. 14 Damaseko ai pevogomai maki Rupu Veaga velera kamura na rorirori geveniato, goi aramu gevega-rageana talimara maparara pene ligora e tipura numanai pene taora ulanana." 15 Na Velekou na evaikilaato, netiwato, "Ono ago, kwalana etalima au na warau avirigiato, ati Iuda talimara e tanopara velera kamura e Isaraela talimara wailarai au araku pene kilagia ulanana. 16 E au na pana vega-gitaa, ia au araku pakunai vitiviti vogo roe nea pene vuara."

17 Gaurai Anania eagoto, numai elaka-togato, e gimana Saulo atanai etao-kauato. Ne netiwato, "Walakavaku Saulo, Velekou Iesu, ekapu ovogomai-veniawai aonai raupara kapanai gemu ai evevega-matagaito talimana. Ia na petuguku, kwalana matamu mapia vekala-paka e Veaga Palaguna na goi pene vega-vonumu ulanana." 18 Ati lovana gau kwatuna magani gunavera vetaina ia matana na eketo-vagito, ne maevegita-waito. Voia mulinai ekuliitito, ne bapatiso egapito. 19 Eganiganito mulinai, tauniparana etiliga-waito.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Saulo Damaseko ai evopatato

Saulo Damaseko ai toma reketa maetalu-agirato, Iesu gekwalanaawai
talimara ria. 20 Ia veganamo rupu ai eagoto, Iesu eve vopatagiato,
netiwato, “Iesu ia Palagu Natuna.” 21 Saulo gekamonagiato talimara
maparara nugara geketo-vagito, ne gekilato, “Etalima Iesu arana
gekilagiana talimara Ierusalemai evagirana talimana ei? E enai
pevogomai ekalamo ulanana pene gapira, pe Rupu Veaga velera geria ai
pene vaiwaikulera ulanana ei?”
22 Na Saulo gena vopata tiavuna ekamuwai. Gena kilakilai Iesu evega-
taunataunaawai, taunatauna Iesu ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato
vevega-maguli tauna). Vokila Iuda talimara Damaseko ai getaluwai
talimara ati geria vega-gele rauparana.
23 Toma vogo geaikito mulinai, Iuda talimara getanu-kouto, Saulo vagi-
kwaregana rauparana navugana getovoato; 24 na raka navuga getovoato
gauna talima reketa na Saulo gevaraato, pe eripato. Pogi-lagani vanuga
kamuna laka-togara gegita-tagorawai, ia pia vagia ulanana. 25 Na pogi ta
Iesu gekwalanaawai talimara na gegapiato, potegai geuraato, ne vanuga
kanana mulina na getugu-rigoato.

Saulo Ierusalemai

26 Saulo Ierusalemai evekwarato aonai gena ririwa Iesu gekwalanaawai
talimara ria pia tanu-kou, na ira maparara na gekali-veniato, kwalana ati
gevega-taunataunaawai, ia taunatauna Iesu gena melo. 27 Na Banabas na
evevaiato, apostolo talimara geriai evaiagoato. Ia na vou geria ekilagiato,
Saulo na Velekou rauparai raka egita-tiwaato, e Velekou na evega-
vegupuato. E evararato, rakavetaina Saulo Damaseko ai matiligana,
e ati ekalito, Iesu aranai evopatato genai. 28 Gaura pakurai Saulo ira
ria getaluwai e Ierusalema maparanai evopatawai Velekou aranai
matiligana. 29 Grik karonai gekilawai Iuda talimara ria gevevaikilawai e
geveituwai, na ira na pia vagia rauparana getavuawai. 30 Taukavana na
enavuga geripaato gaurai Saulo Kaisareai geverigo-agiato, voanana Taso
ai getugu-lakaato.
31 Gaura pakurai ekalesia maparana Iudea, Galileia, e Samaria tanorai
maino ewalato. Ekalesia gena tiliga ekamuto e Velekou kalina na
gekaliwai e Veaga Palaguna na eveakavarato.

Petero Lida e Iopai

32 Petero kapu mapararai eagoto, aonai Lidai maki everigoto, Palagu
gena taunilimalima veagara lakagitara. 33 Vonai talima ta arana Aenea
erawaliato. Ia gagena kwaregara rigolo taula vativati (8) gena genogeno
kapuna na ati ekuliitiwai. 34 Ne Petero na evaikilaato, netiwato, “Aenea,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Keriso na evega-namamuna. Ono kuliiti, gemu genogeno ono ikua."
Veganamo Aenea ekuliitito. 35 Vonai getaluwai Lida e Saron talimara
maparara na gegitaato, gaurai Velekou genai gewaikuleto.
36 Iopai Iesu ekwalanaawai garena ta arana Tabita etaluwai. Grik
karonai arana Toreka, ganina "deer". Ia kala namara vogo ekalarawai,
e ati geria e ati garia talimara eveakavarawai. 37 Volaganinai ia evitiato,
ne ekwaregato. Tauniparana geguligiato, numa kukuna kovogana ta
aonai getaoato. 38 Iopa e Lida vepakara ati rau. Iesu gekwalanaawai
talimara Iopai gekamonagito Petero Lidai gaurai talima ruala getugurato
ia genai, pia nogia, nepiatiwa, "Ai ria ita ago, ragai pono kwaipo!"
39 Gaura pakurai Petero ekuliitito, ne ira ria geagoto. Ekwarato aonai
numa kukuna kovoganai gevairageato. Vonai wapu maparara na geruga-
gegelagiato, ne kouti e rapuga reketa, Toreka na, magulinai etulirawai
gaura, ia gevega-gitaato matagira na. 40 Petero na ira maparara kovoga na
etugu-atirato, ne etiu-talito, erapalito. Voia mulinai epoe-talito, kwarega
garena egitaato, netiwato, "Tabita, ono kuliiti!" Tabita matana ealirato,
Petero egitaato, ne etanuitito. 41 Petero na gimanai egapito, evega-
rugaitiato. Gaurai vega-taunatauna talimara e wapu ekea-togarato. Ira
gema laka-togato aonai, Tabita magulina eruga-tagowai. Ne Petero na
geriai eveni-vanagiato. 42 Ekala valina Iopa maparanai eraka-lovolovoto,
gaurai talima gutuma na Velekou gevega-taunataunaato. 43 Petero toma
vogo Iopai etaluto, polomakau kopira einagulu-agirawai talimana goti
arana Simona.

Petero e Korenelio

10 1 Talima ta arana Korenelio, ia Kaisarea vanuganai etaluwai.
Ia Roma geria vetali talimara tinavuna (100) ekune-agirawai
talimana. Ia na vetali goleana arana gekilagiawai "Itali geria Vetali
Goleana" egita-tagorawai. 2 Ia e gena numa talimara maparara Palagu
gekwalanaawai e Palagu kalina na gekaliwai. Ia na ati geria e ati garia
Iuda talimara eveakava-kamuvagirawai, e vanagivanagi erapaliwai
Palagu genai. 3 Lavilavi ta, ora gauna 3 koloko vetaina ia emata-vanagito,
Palagu gena aneru ta egita-taunataunaato, elaka-togato, ia evaikilaato,
netiwato, "Korenelio!" 4 Gaurai makalina na Korenelio na voaneru egita-
kalakalaato, netiwato, "Velekou, rakagau?"
Aneru na evega-geleato, netiwato, "Gemu rapali e gemu veveakava
ati geria e ati garia talimara geriai Palagu na egapi-ragerato, e ia na
etugamagirana. 5 Toma, talima reketa Iopai ono tugura, talima ta arana
Simona, arana mataa Petero, piave vaia. 6 Ia Simona, polomakau kopira
einagulu-agirana talimana goti etaluna; gena numa kone ai."
7 Evaikilaato aneruna na eraokwaniato, ne Korenelio na gena
vetugunagi talimara ruala e gena vetali talimana ta ekearato. Gena vetali

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimana Palagu gekwalanaawai talimana e ia vanagivanagi Korenelio laganai ia vetugunagina eago-veniawai talimana ta. 8 Rakagau gewalato gaura maparara Korenelio na evararato mulinai Iopai etugurato.

Petero gena mata-vanagi

9 Elaganiato, ira raupara na roe wageagowai aonai Iopa gekavinagiato, garogota Petero numa kukunai erageto, ene verapali ulanana. 10 Ia warau evitoato, gaurai gena ririwa pere ganigani. Ganigani roe wagekalarawai aonai, ia emata-vanagito. 11 Ia na kupa evekala-pakato egitaato, gau ta rapuga kamuna vetaina, pipina kava vativati emarigowai ia genai, noowane gema tugu-rigoawai tanoparai. 12 Ia emarigowai aonai maguli gaura irauirau maparara, gagera vativati gelakana gaura, e gealana gaura, e kupai gelovona manura. 13 Ne karo taa na evaikilaato netiwato "Petero, ono kuliiti, pe ono vagira, ono ganira!" 14 Na Petero na evega-geleato, netiwato, "Velekou, aikina kinavagi! Rakava e ati vealeva gaura ta au na rogotina ara gania." 15 Vokaro na maevaikila-waiato netiwato, "Palagu na ealevarato gaura ta rakavana ragai pono kilagi." 16 Vega-toitoi vovetaina ewalato, ne vorapuga atilovana kupai maegapi-rageato.

17 Petero na gena vomata-vanagi ai egitarato gaura ganina roe waetugamagi-vetavurawai aonai, Korenelio gena vetugunagi talimara gekwarato, e geripato Simona gena numa ariginai. Ne geagoto vonuma vanagina kwalana wailanai geve ruga-talito. 18 Ne gekeato e geverenagito, negetiwato, "Simona, arana ta gekilagiana Petero, enai etaluna pa?" 19 Petero vomata-vanagi ganina roe waetugamagi-vetavuawai aonai, Veaga Palaguna na evaikilaato, netiwato, "Ono kamonagi, goi talima toitoi na getavumuna. 20 Gaurai ono kuliiti, ono verigo, ira ria pio laka. Ragai pono veituveitu, kwalana au na patugura gaurai."

21 Petero eraka-rigoto votalima geriai, ne evaikilarato, "Gotavuana talimana au ea. Rakagau gaurai pogo vogomai?" 22 Ira gevega-geleto, negetiwato, "Ai vetali talimara tinavuna (100) ekune-agirana talimana arana Korenelio na petugumai. Ia kala rorirori e Palagu kalina na ekalina talimana, e Iuda talimara maparara na maki gekuparage-kamuvagiana. Ia Palagu gena aneru taa na evaikilaato, goi pene keagi-kaumu, gena numai pono ago, e goi na rakagau pono kilagira gaura pene kamonagira." 23 Ne Petero na votalima egapi-ragerato gena numai, vonai gemaituto.

Petero Korenelio gena numai eagoto

Amoamo gekuliitito, Petero ira ria geagoto, e walakavaria reketa Iopa na maki ira gekwarurato. 24 Ira geagoto, raupara kapanai geve maituto, elaganiato vou Kaisareai gekwarato. Korenelio na ira ealo-tagorawai, gena talima e gatana maki ekea-koukourato gena numai. 25 Petero elaka-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

togato aonai, Korenelio na erawaliato, ne gagena kwalanai etiu-talito e
ealiruputali-veniato. 26 Na Petero na evega-rugaitiato, evaikilaato, “Ono
kuliiti, au maki taunilimalimamo.” 27 Numa aonai gelaka-togawai aonai,
Petero na Korenelio evega-vegupuawai. Numa aonai taunilimalima
gutuma tanukou-tago erawalirato. 28 Ne ia na evaikilarato, netiwato,
“Gomi matotaumi maki ripami vealeva, ai gema rova ekilana, Iuda
talimana ta ati Iuda talimana ta goti ati pia tanu-kou e ati pene
wariwaria maki, rova. Na Palagu na pevega-gitaku, au na talima ta ati
pana kilagia ia rakava pa ati vealeva. 29 Gaura pakurai pogo keagi-kauku
genai tipo pavogomai ati pakaroverave. Gaurai ana renagimi, au rakagau
gaurai pogo keagi-kauku?”

30 Korenelio na netiwato, “Toma vativati warau pege aiki, au geku
numai arapaliwai ora gauna 3 koloko lavilavi kavanai, ewagumona ora
gauna vetaina. Aikina, na rapuga kulokulo iwavagina na everapugato
talimana ta wailaku ai eruga-talito, 31 ne ekilato, ‘Korenelio! Palagu
na gemu rapali pekamonagia e veveakava kalara ati geria e ati garia
talimara geriai etugamagirato. 32 Iopai ono vetugu, Simona, ia arana
gekeana Petero negetina, piave vaikilaa, pe pene vogomai. Ia Simona,
polomakau kopira einagulu-agirana talimana gena numai etaluna kone
ai.’ 33 Gaura pakurai veganamo avetugu-agimuto, nonamana, goi kala
nama taumu, kwalana povogomai gaurai. Ewagumona ai maparamai
Palagu wailanai ea, pe Velekou na pevaikilamu kilara maparara paia
kamonagira ulanana.”

Petero gena vopata

34 Ne Petero gena kila etinaato, netiwato, “Au ewagumona pama ripa
rorirori, Palagu na taunilimalima maparara egapirage-gelegelerana.
35 Pete maparara aorai rai ia kalina na ekalina, e kala rorirori ekalana
talimanamo ia na egapi-rageana. 36 Palagu na Isaraela talimara geria ai
etugu-maiato valina ea, vomaino valina Iesu Keriso genana maino valina
namana epiaawai. Iesu Keriso talima maparara geria Velekou. 37 Gomi
ripami Iudea aonai rakagau ewalato, Galileia na evetinato. Ioane na
bapatiso evopatagiato mulinai. 38 Iesu, Nasareta talimana valina, gomi
ripami, Palagu na Veaga Palaguna e tiavu ia atanai rakavetaina epopo-
rigoato. Ia kapu mapararai eagoto, kala namara ekalarawai, e Tiapolo
gena tiavu na egapirato talimara maparara evega-magulirawai, kwalana
Palagu ia ria. 39 Ai ia na Iuda e Ierusalema tanorai ekalarawai gaura
maparara gavega-taunataunarana talimara. Ia satauro ai genaero-kauato
aonai gevega-kwaregaato. 40 Na Palagu na toma vega-toitoinai (3) evega-
kuliiti-waiato e evega-matagaiato pia gitaa ulanana. 41 Ia taunilimalima
maparara na ati gegitaato, na gevega-taunataunaana talimara, Palagu
na evirigi-kunerato talimara namo gegitaato. Votalima ai ea. Ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ekuliiti-waito mulinai, ai ia ria gagani-kouto e ganiu-kouto. 42 Ia na
evega-nagimaito, taunilimalima geria paia vopata e paia kilagi-matagaia,
ia Palagu na egapi-itiato, maguli talimara e kwarega talimara geria
veagirori talimanai eagoto. 43 Peroveta talimara maparara na ia gekilagi-
matagaiawai, negetiiwai, ia pia vega-taunataunaa talimara maparara ia
arana tiavunai Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara."

Ati Iuda talimara Veaga Palaguna gegapiato

44 Petero roe waekilakilawai aonai, Palagu gena kila gekamonagiawai
talimara maparara atarai Veaga Palaguna emarigoto. 45 Iuda talimara
Iesu gevega-taunataunaawai e Petero ria Iopa na gevogomaito talimara
gevevega-kalito, kwalana Palagu na Veaga Palaguna ati Iuda talimara
maki evenirato atarai epopo-rigoato. 46 Kwalana gekamonagirato
karo iraurai gekilawai, e Palagu gevega-rageato. Ne Petero ekilato,
47 etaunilimalima na Veaga Palaguna warau pege gapia, ita na tagapiato
vetaina. Gaurana, nanuna bapatiso pia gapia gauna rai na pene kila-
waira? 48 Gaura pakurai ia na evaikilarato, Iesu Keriso aranai pia
bapatisora. Ne ira na Petero genogiato, toma reketa ira ria mapia talu
vou.

Petero gena varavara Ierusalemai

11 1 Apostolo e walakava Iudea kapura mapararai gekamonagito, ati
Iuda talimara na maki Palagu gena kila warau gegapi-rageato.
2 Na Petero Ierusalemai everageto aonai, Iesu gevega-taunataunaawai
talimara, na tauniparara kopira gevoro-vagirato gaura, na gegao-
piatogarato, 3 negetiwato, "Goi taunipara kopira ati gevoro-vagirana ati
Iuda talimara geria numai olaka-togato, e ira ria goganigani-kouto!"
4 Ne Petero na vali maparana geria epiaato, raka evetina-tiwato
pene ago ikanai. Netiwato, 5 "Au Iopa vanugana kamunai arapaliwai
aonai amata-vanagito. Apoeto, gau ta rapuga kamuna vetaina, riki
kava vativati, kupa na emarigowai, noowane gema tugu-rigoawai,
wailaku ai ema vetao-talito. 6 Apoe-rigoto aonai maguli gaura irauirau,
tanoparai gageria vativati na gelakana ramaramara, e urai getaluna
ramaramara, gealana gaura, e kupai gelovona manura agitarato. 7 Ne
karo ta akamonagiato, netiwato, 'Petero, ono kuliiti, ono vagira ono
ganira!' 8 Na au akilato, 'Velekou, aikina ragaina vagi, rakava e ati kala
vealeva gaura ta au muruku na rogotina gelaka-toga.' 9 Vokaro kupa na
maekila-waito, netiwato, 'Palagu na ealevarato gaura rakavara ragai
pono kilagi.' 10 Vega-toitoi vovetaina ewalato, ne gaura maparara kupai
maegapi-ragerato.
11 Voora kianai talima toitoi au ataluwai numanai gekwarato. Ira
Kaisarea na getugurato au geku ai. 12 Ne Veaga Palaguna na evaikilakuto,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ira ria paia ago, ragai pana veituveitu. E walakava taula toitoi maki
au ria Kaisareai gaagoto, maparamai Korenelio gena numai galaka-
togato. 13 Ia na gema ekilagiato, raka aneru ta ia gena numai ematagaito
egitaato, e evaikilaato, netiwato, 'Iopai ono vetugu, Simona, ia arana
ta Petero, piave vaikilaa, pene vogomai. 14 Ia na kila reketa gemu
pene kilagira, ne vokila geriana Palagu na goi e gemu numa talimara
maparara pene vega-magulimi.' 15 Au na kila warau atinaato aonai, Veaga
Palaguna emarigoto ira atarai, Pentekoste tomanai ita atarai emarigoto
vetaina. 16 Ne Velekou na rakagau ekilagiato gauna atugamagi-rawaliato,
netiwato, 'Ioane nanu na evebapatisowai, na gomi Veaga Palaguna
na pene bapatisomi.' 17 Pene Palagu na vovega-nama kwapunamo, ita
Velekou Iesu Keriso tavega-taunataunaato gaurai evenirato vega-namana,
ati Iuda talimara maki evenirato genai, au rai gaurai, au na Palagu pana
kila-waia?"

18 Ira na vokila gekamonagiato aonai, geria kila paruparu gevega-
aikiato, ne Palagu gevega-rageato, negetiwato, "Navou ati Iuda talimara
maki Palagu na vetugamagiwai rauparana pevega-gitara, maguli pia
gapia ulanana."

Ekalesia evetinato Antiokai

19 Setepano ekwaregato aonai, ekalesia vega-vitivitina e vagivagina
ewalato, ne vega-taunatauna talimara gevega-raka-lovolovorato. Ira
reketa geagoto pene ago Foenikia, Saipras e Antiokai geve kwarato.
Vonai Iuda talimara geriaimo Iesu valina gevopatagiawai. 20 Na vega-
taunatauna talimara reketa, Saipras e Kureni talimara Antiokai geagoto,
Grik talimara geriai maki vali geve piato, Iesu Velekou Valina Namana
gevopatagiawai. 21 Velekou tiavuna ira geriai, gaurai taunilimalima
gutuma para Velekou gevega-taunataunaato e gevetugamagi-waito.

22 Ierusalema ekalesiara na evali gekamonagiato, ne ira na Banabas
Antiokai getuguato. 23 Ia Antiokai ekwarato, Palagu gena vega-nama
taunilimalima geriai egitaato aonai, everere-gaokato. Maparara evega-
nagirato, rorirori ai Velekou pia kwalanaa maaora maparara na.
24 Banabas talima namana, Veaga Palaguna e kamonagina evonuto. E
taunilimalima gutuma para Velekou gena taunilimalimai geagoto.

25 Ne Banabas Taso ai eagoto, Saulo tavutavuna. 26 Erawaliato, ne
Antiokai evaiagoato. Vonai rigolo kwapuna, taura ruala ekalesia ria
getanu-kouwai e taunilimalima gutuma para gevega-riparawai. Iesu
gekwalanaawai talimara Antioka vanuganai vou gekilagirato "Christian".

27 Votoma peroveta talimara reketa Ierusalema na Antiokai geverigoto.
28 Ta ira aorai arana Akapas. Akapas ekuliitito, Veaga Palaguna na
evega-ripaato gelegelenai tanopara maparanai roge kamuna pene
wala valina epia-kuneato. Voroge kamuna Klaudias gena vegitatago

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

laganinai ewalato. 29 Iesu gekwalanaawai talimara na geririwaato, ira
kwapurakwapura geria rawali gelegelenai walakavara Iudeai geria
wareware gaura reketa pia tugura, pia veakavara ularana. 30 Vokala
gekalagiato, Banabas e Saulo geriai geria moni getugukauto, rupu
gitatagona talimara pia venira ulanana.

Ekalesia vagivagina e gui-lovolovona ekamuwai

12 1 Votomara aorai King Heroda na ekalesia talimara reketa
egapirato, pene vega-vitivitira ularana. 2 Teimiti, Ioane kakana,
kativa na repana epati-vagiato. 3 Heroda na Iuda talimara egitarato,
vokala geverere-agiato gaurai Petero maki maeve gapiato. Voo ati
egorona paraoana velekwana tomarai ewalato. 4 Petero egapiato, ne
tipura numanai etaoato. Vonai vetali talimara gagalana taula toitoi (16)
etaorato, vativatira evega-rugarato Petero pia gita-tagoa. Heroda gena
ririwa Pasova mulinai vou, taunilimalima wailarai pene vaiatia e pene
veakotaa. 5 Gaura pakurai Petero tipura numanai gegita-tagoawai, na
ekalesia Palagu genai gerapali-veaoleawai Petero gena.

Aneru na Petero evega-maguliato

6 Pogi, pene lagania Heroda na taunilimalima wailarai Petero
pene vaiatia, Petero teini na geligoligoato, ne vetali talimara ruala
nuganugarai emaituto, e vetali talimara na maki vanagi gegita-tagoawai.
7 Ne Velekou gena aneru ta ematagaito, Petero laganai eruga-talito, e
maeka ta tipura numana aonai ewae-taliato. Voaneru na Petero pagana
eraka-valeato, ne evago-keroato, evaikilaato, “Vega-veleke, ono kuliiti!”
Ne teini Petero gimana na geketo-vagito. 8 Ne aneru na evaikilaato,
netiwato, “Gemu pae kopina ono kala-kaua? E gemu tamaka ono kalara.”
Ne Petero na ekalarato. Aneru maekilato, “Gemu kota ono rogagia, au
muliku na ono vogomai.” 9 Petero ia mulinai elakato pene ago, tipura
numana na elakatito. Na ia ati ripana, voaneru na rakagau ekalaawai
taunatauna. Ia matapolu ekilato emata-vanagina netiiwai. 10 Vanagi
gitatagona talimara gerugato kapuna ta gelaka-vanagiato, e vega-rualana
gelaka-vanagiato, geagoto pene ago, auri vanaginai geve kwarato.
Vovanuga kamuna lakapiatina vanagina. Vovanagi matotauna ira geria
evekala-pakato, ne gelaka-piatito. Raupara na gevelaka-rigowai aonai,
veganamo aneru na Petero eraokwaniato.

11 Vonai vou Petero eripato ia genai rakagau ewalato, ne ekilato, “Au
ewagumona taunatauna pama ripa, Velekou na gena aneru petugua
Heroda gimana na, e Iuda talimara na au geku ai rakagau pia kalaa
negetiiwai genana pema vega-maguliku.”

12 Vokala etugamagi-kalakalaato, ne Maria gena numai eagoto. Maria
Ioane Mareko tinana. Vonuma aonai taunilimalima gutuma getanu-kouto,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gerapaliwai. 13 Petero numa mulina vanaginai ekoekoeto, ne vetugunagi
vavinena ta arana Roda eagoto, eneve gitaa ulanana. 14 Na ia na Petero
karona ekamonagi-iliaato, ne verere na evega-vonuato, gaurai vanagi
ati ekala-pakaato, na ia eraka-waikuleto, eve vaikilarato, Petero muli ai
eruga-tagona voa. 15 Ira na gevaikilaato, negetiwato, “Goi pekawamu pa!”
Na ia evigiragewai, netiiwai, “Taunatauna, Petero muli ai eruga-tagona.”
Ne ira gekilato, “Nema ia gena aneru!”

16 Na Petero roe waekoekoe-vigiragewai. Ne geagoto, vanagi geve
kala-pakaato aonai Petero gegitaato, gevevega-kali-rakavato. 17 Petero
gimanai elao-wairato ragai pia kilakila, na Velekou na tipura numana na
raka evaiati-tiwaato gauna geria ekilagiato. Ia na evaikilarato, netiwato,
“Teimiti e walakava maparara geria evali pio piaa.” Ne ia elakato kapu
taai maeagoto.

18 Amoamo, vetali talimara nuganugarai aovoaovo kamu vagi ewalato;
geverenagi-verenagito, negetiwato, “Petero raka pekala-tiwa?” 19 Heroda
na kapu maparana etavu-namanamaato, na Petero ati erawaliato. Ne
Petero gegita-tagoato talimara eveakotarato mulinai, gena vetali talimara
evaikilarato piave vagi-kwaregara. Voia mulinai Heroda na Iudea
eraokwaniato, Kaisareai toma reketa eve taluto.

Heroda ekwaregato

20 Heroda na Taia e Sidona talimara eparu-veni-rakavarato; gaura
pakurai Taia e Sidona talimara gekila-koukouto, Heroda geve gitaato.
Na kune, Blasto, Heroda gena maitu-kovogana gitatagona talimana goti
vegata roe voa gevega-maranaato, e ira kavarai roe waekauto. Voia
mulinai geagoto, Heroda genai maino geve nogiato, kwalana ira geria
tanopara ganiganina Herodana tanoparai gegapiwai.

21 Gaurai ekilagi-maavuato tomanai Heroda na gena vele rapugana
erogagiato, ne gena teronai eve tanukauto vou, taunilimalima
evaikilarato. 22 Na taunilimalima gevevega-kalito, negetiwato, “E palagu
ta karona, ati taunilimalima karona.” 23 Voorai Velekou gena aneru taa
na Heroda ekwariato, kwalana ia na vokila ekamonagirato gaurai, Palagu
ati evega-rageato. Ia vuo na geganiato, ekwaregato.

24 Na Palagu gena kila vou ekamuto e eraka-lovolovoto.

25 Banabas e Saulo geria inagulu gevega-guguluato ne Ierusalema na
gewaikuleto; Ioane Mareko maki gevaikauato.

Banabas e Saulo gevirigirato e getugurato

13 1 Antioka ekalesiana aonai peroveta talimara e vevega-ripa
talimara reketa. Araria Banabas; Simeona, arana ta Nika; Lusias,
Kureni talimana; Manaen, ia Kavana Heroda goti gekamu-kouto; e
Saulo. 2 Ira na Velekou gealiruputali-veniawai e gevokawai aonai, Veaga

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palaguna na evaikilarato, netiwato, “Banabas e Saulo au geku pio gapi-
gerevagira, kwalana au na pakeara, geku inagulu ta pia kalaa ulanana.”
3 Ira gevokato e gerapalito mulinai, gimara ira atarai getao-kaurato, ne
getugurato.

Saipras ai

4 Veaga Palaguna na Banabas e Saulo etugurato, ne taura ruala kone
vanugana Seleusiai geverigoto. Seleusia na taura ruala poti ai gerageto,
ne Saipras mounai gevanagito. 5 Banabas e Saulo Salami ai gekwarato
aonai, Palagu gena kila Iuda talimara geria rupu reketai gevopatagiato.
Ioane Mareko maki ira ria, ira taura ruala eveakavarawai.
6 Taura ruala Saipras mouna aonana gelaka-vanagiato, geagoto Papos
vanuganai gevekwarato. Vonai Iuda geria wara e peroveta opakau
talimana ta arana Ba-Iesu geve rawaliato. 7 E Ba-Iesu maki vomou velena,
e aoneka rakavarakava talimana arana Serekias Paulo gatana. Vovele na
Banabas e Saulo ekearato ia wailanai, kwalana gena ririwa Palagu gena
kila pene kamonagia. 8 Na vowara talimana Elima, (Ba-Iesu arana ta
Elima), na geria kila ekilagi-piatogarato, gena ririwa vele na Iesu ragaina
pene vega-taunataunaa. 9 Ne Saulo, arana ta Paulo, Veaga Palaguna na
evega-vonuato, ne Elima egita-kalakalaato. 10 Ne ekilato, “Goi Tiapolo
natuna, e kala roriroriра maparara goi na ovetali-venirana! Goi opa e
rakava maparara na ovonuto. Velekou gena kala roriroriра opakauai pono
vega-agora ularana ovegovana. Vokala arigi toma vou pono vega-aikia?
11 Ono kamonagi! Ewagumona Velekou gena tiavu goi gemu ai pene
matanai, matamu pene kele, e lagani maekana ati pono gitaa pene ago,
toma ta.”
Ati lovana Elima mukuna na matana egapi-gavuato, ne elaka-gegelagi-
gegelagito, gena ririwa taa na gimanai pene gapi, e pene vaia. 12 Vovele
na rakagau ewalato gauna egitaato aonai, Velekou evega-taunataunaato.
E evevega-kalito Velekou gena vevega-ripa kilarai.

Antioka vanugana Pisidiai

13 Paulo mataukavana ria Papos geraokwaniato, poti na Pekai
geagoto. Peka Pamfilia aonai. Pekai Ioane Mareko na Paulo e Banabas
eraokwanirato, ia Ierusalemai ewaikule-waito. 14 Peka na gagera na
Antiokai geagoto. Antioka Pisidia tanonai. Tapati ai Iuda talimara geria
rupu ai gelaka-togato, ne getanu-talito. 15 Mose gena rova e peroveta
talimara geria talotalo geagirato mulinai, rupu gitatagona talimara na ira
ruala genogirato, negetiwato, “Walakava, pene magemi vevega-kwalimu
kilara etaunilimalima geriai genai ai gaririwana, geria iokilagi.”
16 Paulo ekuliitito, gimana na elao-talirato, ne ekilato, “Isaraela taumi
e ati Iuda talimara nuganugarai Palagu kalina na gokalina talimami,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iokamonagi! 17E Isaraela talimara geria Palagu na ai tenemai evirigirato,
e ia na evega-gutumarato, Aikupito tanonai getaluwai aonai. Palagu
gena tiavu kamuna na Aikupito tanona na evaipiatirato, 18e rigolo gagala
vativati (40) vetaina tanoleanai ira egita-tagorato. 19Ia na Kanaana
tanonai pete taulatoi kwapuna talimara eporo-mourato. E geria tano
egapiato, Isaraela talimara evenirato e geria tanoparai evega-agoato.
20Vogaura maparara rigolo tinavu vativati e gagala imaima (450) vetaira
aonai gewalato. Voia mulinai ia na veagirori talimara evenirato, pene
ago peroveta talimana Samuela gena vegitatago laganina. 21E geria
vele pa king ta pia gapia-noginogina gekalaato gaurana Palagu na
Saulo evenirato. Ia Kisi natuna, Peniamina gena kwalu talimana. Saulo
na rigolo gagala vativati (40) egita-tagorato. 22Saulo king rakina na
egaivagiato mulinai, Palagu na Davida egapiato, Isaraela geria king ai
evega-agoato. Palagu na Davida evetaina ekilagi-matagaiato, netiwato,
‘Au na Davida, Iese natuna, parawalia, ia au nugaku na eririwaveni-
rakavaana talimana. Ia na au geku ririwa kalara maparara pene kalara.’
23Palaguna kilagavu gelegelenai, Davida petena na, Isaraela talimara
geria vevega-maguli talimana ema tugu-rigoato. Vovevega-maguli
talimana Iesu.

24Iesu rogotina ere inagulu aonai, Ioane na Isaraela talimara maparara
evopata-venirato, evaikilarato, geria rakava geriana pia vevega-vua, ne
bapatiso pia gapia. 25Ioane na gena inagulu roli evega-aikiato aonai,
taunilimalima evaikilarato, netiwato, ‘Gomi gotugamagina au rai? Au ati
gomi na goalo-tagoana talimana. Na iogita! Ia au muliku na evogomaina,
e au ati gelegele ia gagena tamakara pana gaivagira.’

26Walakavaku, Aperaamo petena, e gomi ati Iuda talimara
nuganugarai Palagu kalina na gokalina talimami: Evevega-maguli
kilana ita gera etuguato. 27Ierusalema talimara mageria vele ria Iesu
ati gegitailiaato, eIesu, peroveta talimara geria kila Tapati mapararai
geagirawai, na ati getugamagi-ilurato. Vovetaina gaurai ira na Iesu
vagi-kwaregana kilana gekilagiato aonai, peroveta talimara geria kila
gevega-taunataunarato. 28Pa, vagi-kwaregana ganina ati gerawaliato,
na Pilato genogiato, pene vagi-kwaregaa negetiwato. 29Puka Veaga
aonai ia gekilagiato kilara maparara gekalarato mulinai, satauro kukuna
na gegapi-rigoato, ne vatu gekoloato kovogana kalanai getaoato. 30Na
Palagu na kwarega na maevega-kuliiti-waiato, 31ia ria Galileia na
Ierusalemai geagowai talimara na toma vogo gegitaato. E ia ewagumona
Isaraela talimara geriai Iesu gekilagi-matagaiana.

32E Palagu na ita tenera rakagau ekilagavu-venirato Valina Namana
gomi gavega-ripamina. 33Vokilagavu Palagu na ita, ita tupura, gera
evega-taunataunaato, voia na Iesu kwarega na evega-kuliiti-waiato
pakunai. Salamo vega-rualanai etaloato gelegelenai, netina,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

'Goi au Natuku;
etoma au goi Tamamu ai paago.'
34 Palagu na taunatauna kwarega na evega-kuliiti-waiato e ati mapene
waikule kalai, ne pene poraga. Palagu na evetaina ekilagiato, netiwato,
'Davida gena akilagi-gavurato,
vevega-nama veagara e taunataunara
gomi pana venimi.'
35 E Salamo ta aonai maekilana,
'Goi gemu talima veagana ati pene poraga,
kwalana ati pene wala notiwato.'
36 Davida gena gulu ai Palagu gena vetugunagi eago-veniawai aonai
ekwaregato, ne tenena lagarai getoleato, e tauniparana eporagato. 37 Na
Iesu, Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato talimana, tauniparana
ati eporagato. 38 Gaura pakurai, walakavaku maparami, au aririwana
pio ripa, ai Iesu pakunai rakava tugamagi-piatogara valina gomi gemi
gavali-piagiana. 39 Mose gena rova na gomi gemi rakava ati pene luga-
vagira ripa, a Iesu na ia gevega-taunataunaana talimara maparara geria
rakava eluga-vagirana, kala rorirori talimarai evega-agorana. 40 Rogomi
pio vetole, pe peroveta talimara na gekilagirato gaura, gemi ai ragaina
pia wala; gekilato,
41 'Gomi veveagoloka talimami iogitaa!
Nugami ia pale-vagi, ne iokwarega!
Kwalana gemi maguli tomarai
au na kala ta pana kalaa,
lewana taa na gemi pene kilagi-namanamaa,
na ati pio vega-taunataunaa!' "
42 Paulo e Banabas rupu na gelaka-rigowai aonai, taunilimalima na
genogirato, wailara Tapatinai mapia waikule, pe vokila reketa geria
mapia kilagi. 43 Taunilimalima tanukou na gelaka-lovolovoto mulinai,
Iuda talimara gutuma, e ati Iuda talimara, Palagu gekwalanaawai
talimara, gutuma maki Paulo e Banabas mulira na geagoto. Taura ruala
na gevaikilarato e gevega-tiligarato, Palagu gena vega-nama aonai pia
ruga-gaugau.
44 Tapati vega-rualanai, roli kianamo vanuga kamuna talimara
maparara na Velekou gena kila kamonagina ulanana gelaka-koukouto.
45 Iuda talimara na vogutuma gegitarato aonai, gemunemune-rakavato;
gaurai Paulo na rakagau ekilagirawai kilara ira na gekilagi-piatogarato e
gekogo-agiato. 46 Na Paulo e Banabas makwalimura na gevega-gelerato,
negetiwato, "Palagu gena ririwa vetainai ia gena kila ai na gomi paia
vara-kunemi. Na gomi na ati gogapi-rageana, voanana gomi matotaumi
na govega-taunataunaana, gomi ati gelegele maguli vanagivanagi pio
vaia. Gaura pakunai, ai na gomi garaokwanimina, e ati Iuda talimara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

geriai gaagona. 47 Kwalana Velekou na evetaina evega-nagimaito,
netiwato,
‘Au na gomi ataomito
ati Iuda talimara geria maekai pio ago,
pe vevega-maguli pio lakagia tanoparai
getaluna talimara maparara geriai.’ ”
48 Ati Iuda talimara na vokila gekamonagiato aonai, geverereto
e Velekou gena kila gevega-rageato; e Palagu na evirigirato maguli
vanagivanagi pia gapia talimara maparara gevega-taunataunato.
49 Velekou gena kila vokapu maparana aonai eraka-lovolovoto. 50 Na
Iuda talimara ati Iuda garera, raki kamura gegapirawai e Palagu
gekwalanaawai garera, e vanuga kamunai vegitatago taura, aora
geganirato. Ne ira na vevega-vitiviti gevega-walaato Paulo e Banabas
geriai, e geria kapu na gegui-atirato. 51 Taura ruala na gagera kavura
gekwarakwara-vagirato, ira geria kila-pelegovo vega-taunataunara
ulanana, ne Ikoniai geagoto. 52 Iesu gekwalanaawai talimara Antiokai
verere e Veaga Palaguna na gevonuvonu-rageto.

Ikoniai

14 1 Ikoniai Paulo e Banabas taura ruala Iuda talimara geria rupu ai
gekalawai vetaina gelaka-togato, ne gevopatato. Geria vopata na
Iuda e Grik talimara gutuma kamu vagi gevega-taunataunato. 2 Na Iuda
talimara ati geririwato Iesu pia vega-taunataunaa, talima reketa na ati
Iuda talimara gekaro-iluilurato, ne walakava kamonagi aonai talimara
geao-rakavarato. 3 Paulo e Banabas vonai getalu-rauto. Makwalimura
na Velekou gena vega-nama kilana gekilagiawai. Velekou na geria kila
evega-taunataunarato tiavu evenirato, vegailia irau vagira e nugapalevagi
kalara kamura gekalarato. 4 Na vanuga kamuna talimara geveware-
kavalugato, reketa Iuda talimara ria gekauto, reketa apostolo talimara ria.
5 Gaurai ati Iuda talimara e Iuda talimara mageria vekuneagi taura ria
gekila-koukouto, geririwato apostolo pia vega-vitivitira e vatu na pia vatu-
matera. 6 Na Paulo e Banabas na vonavuga geripaato, gaurai Likaonia
tanonai vanuga kamura ruala Listera e Derebe, e lagara tanorai gekali-
agoto e lagara vanugara reketai. 7 Vonai Vali Namana gevopatagiawai.

Listera e Derebe ai

8 Listerai talima ta etaluwai; ia ewalato gagena rakava, pe ati elakawai.
9 Votalima ekamonagiwai Paulo evopatawai aonai. Paulo na egita-
kalakalaato, ne eripato ia gena kamonagi na pene vega-namaa ripa, 10 ne
ekila-paralato, netiwato, “Ono rugaiti ono ruga.” Ne epuriitito, elakato.
11 Taunilimalima gutuma na Paulo na rakagau ekalaato gauna
gegitaato aonai, geria Likaonia karonai gekeato, negetiwato, “Palagu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunilimalimai pege ago, pegema rigo ita gerai!” 12 Ira na Banabas
arana Dios negetiwato, e Paulo arana Hemes negetiwato, kwalana Paulo
ekilakila-vogowai. 13 Dios gena Rupu Veaga velena gena rupu vanuga
kamuna mulinai. Ia na polomakau e tiare vanuga kanana vanaginai eago-
agirato, kwalana taunilimalima gutuma ria geririwato, apostolo geriai
vega-nama kalara pia kalara ulanana.
14 Na apostolo ruala Banabas e Paulo na gekamonagirato, rakagau
pia kalaa negetiwato aonai, geria rapuga geralerato, ne gutuma aorai
geraka-kogokogo-togato. 15 Negetiwato, “Rakagau gaurai gomi nevetaina
gokalana? Ai maki talimamo gomi vetaimi! Ai na Vali Namana gomi
gemi ai gavogomai-agiana, gomi gavaikilamina, ati ganira gaura pio
raokwanira, ne Palagu Magulina genai pio laka-waikule-wai nagatina.
Ia na kupa, tanopara, rawapara, e getalu-agirana gaura maparara
ekalarato. 16 Kunenai ia na pete maparara egita-guilagirato, matotaura
geria ririwa raupararai pia laka ulanana. 17 Na gau namara ekalarana
geriana, ia matotauna vanagivanagi evevega-taunataunana: Ia na gura
kupa na evenimina e varovaro gaura geria toma roriroririrai evenimina.
Ia na ganigani vogovagi evenimina e aomi verere na evega-vonurana.”
18 Vovetaina gevaikilarato, na votaunilimalima gutuma kamu ira taura
ruala geriai vega-nama kalara ia kalara vou negetiwato, kila-waira taura
ruala geriai gegaokato.
19 Iuda talimara reketa Antioka e Ikonia na gevogomaito, e votalima
ira kavarai gegapi-vanagirato. Gaurai Paulo vatu na gevaleato ne gerolo-
atiato vanuga mulinai. Ira getugamagito ia warau ekwaregato. 20 Na
Iesu gekwalanaawai talimara na geruga-gegelagiato aonai erugaitito, ne
vanuga kamuna aonai elakatoga-waito. Amoamo Banabas goti Derebe ai
geagoto.

Siria Antiokana gewaikuleto

21 Paulo e Banabas na Derebe ai Vali Namana gevopatagiato, ne
taunilimalima gutuma Iesu gekwalanaana talimarai gegapi-togarato.
Ne magewaikule-waito Listera, e Ikonia, e Pisidia Antiokai. 22 Ira na
Iesu gekwalanaawai talimara gevega-tiligarato e gelaunagirato geria
kamonagi pia gapi-gaugaura. E gekilato, “Ita vitiviti vogo pita rawalira
vou Palagu gena Basileiai pita laka-toga.” 23 Taura ruala na rupu
kwapurakwapurai vekuneagi talimara gevega-rugarato. E taura ruala
gevokato e gerapalito mulinai, Velekou gimanai getao-kaurato. Voo ira na
gekamonagi-veniawai Velekouna genai.
24 Pisidia tanona na gelaka-vanagito mulinai Pamfilia tanonai
gekwarato. 25 Peka vanuganai Velekou gena kila gevopatagiato mulinai,
Atalia vanuganai geagoto. 26 Atalia na poti na gewaikule-waito Antiokai.
Vonai geria evanelia lakalakana rogotina gere tinaa aonai, walakava na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu gena vega-nama aonai getao-kaurato, einagulu pia kalaa ulanana. Inaguluna ewagumona pege vega-aikia.

27 Antiokai gekwarato aonai ekalesia talimara gevega-tanu-kourato, ne Palagu na ira geriana rakagau ekalarato gaura maparara, rakavetaina ia na ati Iuda talimara geria kamonagi vanagina ekala-pakaato valira, geria ekilagito. 28 Vonai Iesu gekwalanaawai talimara ria taura ruala getalu-rauto.

Ekalesia tanukouna kamuna Ierusalemai

15 1 Marumaru reketa Iudea na Antiokai geverigoto, ne walakava kamonagi aonai talimara gevega-riparato, negetiwato, “Gomi ati gelegele vevega-maguli pio gapia, pene melo tauniparara kopira vorovagira kalana Mose gena rovai ekilagiana gauna ati pio kwalanaa genai.” 2 Vokila galamanai, Paulo e Banabas ira ria veitu kamu vagi gekalaato. Gaura pakurai Paulo e Banabas e Antioka ekalesia talimara reketa gevirigirato, Ierusalemai pia verage, apostolo e ekalesia gevaiawai talimara geriai vokila piave verenagi-agia.

3 Ira rupu na getugurato. Foenikia e Samaria tanora aora na gelaka-vanagito aonai vonai walakava geria gevaravarato, rakagau gaurai ati Iuda talimara Palagu genai gevetugamagi-waito. Walakava maparara na vovali gekamonagiato aonai, maparara geverere-rakavato. 4 Ierusalemai gekwarato aonai, ekalesia talimara, apostolo, e ekalesia gegita-tagoawai talimara na gegapi-ragerato. Ne Palagu na ira geriana rakagau ekalato gaura maparara geria gekilagirato. 5 Na Parisea golea na Iesu gekamonagi-veniawai talimara reketa geruga-itito, gekilato, “Ati Iuda talimara maki tauniparara kopira pia voro-vagira, e pio vaikilara, Mose gena rova pia kwalanaa.”

6 Ne apostolo e ekalesia gegita-tagoawai talimara getanu-kouto, voverenagi gevega-vetovoato. 7 Rauvagi gekilagiato mulinai, Petero ekuliitito, ekilato, “Walakavaku maparami, gomi ripami, rauvagi-vegata gomi aomi na Palagu na au egapi-itikuto, ati Iuda talimara geria Vali Namana pana kilagia, pe ira maki pia kamonagi e pia vega-taunatauna. 8 Etaunilimalima aora eriparana Palaguna na ati Iuda talimara Veaga Palaguna evenirato, ita evenirato vetaina. Vokala genana evega-gitarana, ira maki egapi-ragerato. 9 Ita e ira nuganugarai vega-iraura vetogana ati ekalaato, kwalana geria vega-taunatauna roririai, Palagu na aora ealevarato. 10 Ewagumona rakagau gaurai Palagu gokalatovoana, Iesu gekwalanaana talimara atarai metau gotaorana. Ita matotaura na e ita tenera na maki vomaruna vuavuana ati gegelegeleto gauna. 11 Aikina! Ita taripana, ita Iesu Velekou gena vega-nama rorinai, Palagu na evega-magulirana, ira maki vovetaina.”

12 Petero vovetaina ekilato aonai, tanukou talimara maparara ati gekilakilato. Ne Banabas e Paulo gekamonagirato, Palagu ira geriana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vegailia irau vagira e nugapalevagi kalara kamura, Grik talimara nuganugarai ekalarato gaura, maparara gekilagirato.
13 Ira gekila-gatuto vou, Teimiti ekilato, “Walakavaku maparami, iokamonagiku! 14 Simona na ewagumona pekilagi-vealevaa, rakagau tovotovonai Palagu na ati Iuda talimara etugamagirato, ne ira nuganugara na pete ta evirigiato, ia arana pia gapia ulanana. 15 E peroveta talimara geria kila ria pege gelegele-gitakau, kwalana evetaina getaloato,
16 ‘Velekou ekilana:
Eia mulinai au mapana vewaikule-wai,
Davida gena numa,
evua-kapuato gauna, pana kala-waia.
Gekwara-lovolovoato gauna, pana kala-waia,
e pana vega-rugaiti-waia.
17 Kwalana taunilimalima reketa maki maparara na,
e au araku gegapi-lakavoana talimara
ati Iuda talimara maparara na,
au, Velekou, pia tavuku ulanana.
18 Velekou na egaura maparara pene vega-walara.
Rauvagi-vegata e kala evega-matagairato.’
19 Gaura pakurai au atugamagina, ati Iuda talimara gevetugamagi-waina Palagu genai ragaina pita veagaokaa. 20 Na pepa ta pita taloa, pita vaikilara, kaivakuku gevega-namagirana ganiganira ragaina pia ganira, kwalana opakau palagura gevenirana gaura; mata-poraga kalara ragaina pia kalara, e gaagora na gepito-materana ramaramara ragaina pia ganira e ralara ragaina pia gani. 21 Kwalana Mose gena rova rauvagi-vegata vanuga kamura mapararai gevopatagirana e Tapati tomara mapararai Iuda talimara geria rupu ai geagirana.”

Ati Iuda talimara vega-taunatauna talimara geria pepa

22 Ne apostolo e ekalesia gevaiawai talimara e ekalesia maparara geririwato, ira aora na marumaru reketa pia virigira, ne Paulo e Banabas ria Antiokai pia tugura. Ira na Iudas, arana ta Barasaba negetiiwai, e Sila gevirigirato. Ira walakava na gekuparage-kamurawai talimara. 23 Epepa ira ria getuguato:
“Ai gomi walakavami kamonagi aonai, apostolo talimamai e ekalesia gegita-tagoana talimamai na gema vega-nama gatugu-watiana, gomi walakava kamonagi aonai ati Iuda talimami, Antiokai, Siriai, e Silisiai gotaluna talimami maparami gemi ai. 24 Ai pagama kamonagi, eanana marumaru reketa gewatito, ne geria kila na gemi tugamagi gevega-vevilirato e gevega-aovoaovomito. Kwalana gevaikilamito, tauniparami kopira pio voro-vagira e rova pio kwalanaa. Na neira ne ati ai gemana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gegapito kilara. 25 Gaura pakurai, gema tanukou ai, ai maparamai na
gavega-taunataunaato, marumaru reketa paia virigira, pe paia tugu-
watira, gema raramani talimara Banabas e Paulo ria pia wati. 26 Ira geria
maguli kwavira ati gegapirato, getao-talirato, gera Velekou Iesu Keriso
arana pakunai. 27 Gaura pakurai, Iudas e Sila paga tugura, rakagau
paga talora gaura ira matotaura murura na kilakilai gomi gemi ai pia
vega-taunataunara ulanana. 28 Veaga Palaguna e ai gakilato, namana
gomi atami ai metau ta ragai paia tao-kaua. Na evetaina kalaramo pio
kwalanara: 29 Opakau palagura pa kaivakuku gevenirana ganiganira
ragai pio gani; rala ragai pio gani; gaagora na gepito-materana
ramaramara ragai pio ganira; e mata-poraga kalara ragai pio kala.
Vogaura geriana pio laka-gerevagi genai, gomi pio nama. Pio talu."
30 Gevirigirato talimara getugurato, Antiokai gelakato. Vonai kamonagi
talimara maparara gevega-tanu-kourato vou, geria pepa gevenirato.
31 Ira na vopepa geagiato aonai, geverere-rakavato, kwalana veveakava
kilana gekamonagiato gaurai. 32 Iudas e Sila, ira matotaura peroveta
talimara. Ira taura ruala na walakava geria kila vogo gekilagirato,
gevega-tiligarato, e gelaunagirato. 33 Toma reketa vonai getaluto mulinai,
mamainora ria walakava na getugu-waikulerato, getugurato talimara
geriai. [34 Na Sila eririwato Antiokai pene talu vou.] 35 Paulo e Banabas
Antiokai getalu-rauto, e talima gutuma ria Velekou gena kila gevevega-
ripagiawai, e gevopatagiawai.

Paulo e Banabas geveraokwanito

36 Toma reketa gevanagito mulinai, Paulo na Banabas evaikilaato,
netiwato, "Taura ruala ita waikule-wai, Velekou gena kila tavopatagiawai
vanugara mapararai, walakavara pita gitara, geria kamonagi magulina
rakavetaina." 37 Banabas gena ririwa Ioane Mareko maki pia vaikaua, pe
ira ria pia ago. 38 Na Paulo ati gena ririwa ia pia vaikaua, kwalana ia na
Pamfiliai eraokwanirato, e ira ria ati geinaguluto pene ago geria inagulu
ikanai. 39 Voia galamanai ira taura ruala geveitu-rakavato. Ne taura ruala
geveraokwanito. Banabas na Mareko evaiato, poti ai gerageto, ne Saipras
ai geagoto. 40 A Paulo na Sila evirigiato. Walakava na Velekou gena vega-
nama vevega-namana gevenirato mulinai gelakato. 41 Siria e Silisia tanora
na gelaka-vanagito, ne ekalesia goleara vonai gevega-tiligarawai.

Timoteo Paulo e Sila ria gelakato

16 1 Paulo voanana evanagito Derebe ai eve kwarato, ne voanana
eagoto Listerai eve kwarato. Listerai Iesu gekwalanaawai
talimana ta etaluwai, arana Timoteo. Timoteo tinana Iuda garena, ia
maki ekamonagiwai garena, na tamana Grik talimana. 2 Walakava
maparara Listerai e Ikoniai Timoteo talima namanai gekilagiawai. 3 Paulo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

eririwato Timoteo pene vaikaua, pe ia goti pia laka, gaura pakurai,
ia tauniparana kopina evoro-vagiato. Vovetaina ekalato, kwalana
vonai getaluwai Iuda talimara maparara riparia, Timoteo tamana Grik
talimana.
4 Vanuga rorira na gevanagiwai aonai Ierusalemai getaluwai apostolora
e ekalesia kuneagira talimara na gevega-taunataunarato kilara kamonagi
talimara geria gekilagirawai, ira na pia kwalanara ulanana. 5 Ne ekalesia
talimara geria kamonagi geveakwalimurato, e toma mapararai ekalesia
gegutumawai.

Troas ai -Paulo gena mata-vanagi

6 Paulo mataukavana ria Frikia e Galatia tanora aora na tipo gelaka-
vanagito kwalana Veaga Palaguna na ekila-wairato, Asia tanorai Palagu
gena kila ragai pia kilagia. 7 Misia tanona vetoganai gekwarato, ne
Bitinia tanonai ia laka-toga negetiwato, na Iesu Palaguna ati eririwato ira
voanana pia ago. 8 Gaura pakurai Misia na gevanagito, Troas vanuganai
geve kwarato. 9 Vopogi Paulo emata-vanagito. Ia na Makedonia talimana
ta rugatago egitaato, ia enogiawai, netiwato, “Makedoniai ono vogomai,
ono mai-veakavamai.” 10 Paulo na vomata-vanagi egitaato mulinai,
garaka-gapi-kavito, Makedoniai paia ago ulanana. Kwalana garipato,
voo Palagu na ekeamaito, votaunilimalima geriai Vali Namana paia piaa
ulanana.

Filipi ai -Lidia gena vetugamagiwai

11 Gaura pakurai Troas ai poti ai garageto, ne rorirori Samotrake
mounai gaagoto. Vonai gamaituto, elaganiato vou Neapoli ai gaagoto.
12 Voanana kunina gaagoto, Filipi ai gakwarato. Filipi Makedonia tanonai
vanuga kamuna tene vanugana, e Roma geria kapu. Vonai toma reketa
gataluto. 13 Tapati ai, vanuga kanana vanagina na galaka-piatito, wai ai
gaagoto, ai gatugamagito, Iuda talimara geria rapali kapuna ta vonai.
Ai gatanu-talito vonai vowai pipinai gatanu-kouto garera gavaikilarato.
14 Vonai ekamonagimaiwai garena ta arana Lidia, Taiatira garena. Ia
rapuga voira kamura evoi-agirawai. Ia Palagu ealiruputali-veniawai
garena. Ia Velekou na aona ekala-pakaato, ne Paulo na rakagau
ekilagiawai ekamonagiato e egapi-rageato. 15 Ia magena numa talimara
ria bapatiso gegapito mulinai, ia na enogimaito, netiwato, “Pene
gotugamagina au Velekou genai avega-taunataunana genai, ita ago, pe
geku numai pita talu.” Ne, gaurai ia ria gaagoto.

Filipi tipura numanai

16 Toma ta rapali kapunai gaagowai aonai, inagulu talimana ati voina
vavinena taa na erawalimaito. Ia palagu rakavana taa na eporogiato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e wailai rakagau pia wala gaura ekilagi-matagairawai. Wailai pia wala gaura ekilagi-matagairawai aonai gitatagona talimara geria moni kamu vagi ekalarawai? 17 Vovavine Paulo e ai maparamai mulimai na evogomaito, ekogowai, evetaina ekilawai, “Etalima e Goloka Iwa Palaguna gena vetugunagi talimara! Vevega-maguli raka pio vaitiwaa rauparana valina gepiaana.” 18 Toma vogo vovetaina ekalawai, pene ago, Paulo eparuto, ne eruga-kuleto, vopalagu rakavana evaikilaato, netiwato, “Iesu Keriso aranai au na avaikilamuna, nevavine genana ono laka-vagi!” Ne veganamo palagu rakavana vovavine genana elaka-vagito.

19 Vovavine gitatagona talimara geripato, ira geria moni rawali rauparana eaikito, gaurana ira na Paulo e Sila gegapirato, rova taura geriai maketi kapunai geago-agirato. 20 Kota gekamonagina talimara wailarai gevega-rugarato vou gekilato, “E Iuda talimara. Ira na ita gera vanuga kamunai rakava gevega-walaana. 21 E ira na gevevega-ripagirana kalara ita gera rova na ati egapi-ragerana. Ita Roma talimara, ira geria kala ragaina pita gapi-ragera e ati pita kalara ripa.”

22 Taunilimalima gutuma para ira ria gekauto, Paulo e Sila gekuluvenirato. Ne Kota gekamonagina talimara na Paulo e Sila geria rapuga geralerato, ne vogutuma para gevaikilarato, pia kwarira. 23 Gekwaripilupilurato mulinai, tipura numanai gepia-togarato, e tipura numana gitatagona talimana gevaikilaato, pene gitatago-namanamara. 24 Ia na vovevega-nagi kilana ekamonagiato, ne tipura numana nuga tumakenai epia-togarato. Gagera mara kamura kwatu ruala e metaura vekarawarai geteini-talirato.

25 Pogi nugana Paulo e Sila gerapaliwai e Palagu vega-ragena marira gemarirawai, tipura numana talimara reketa na gekamonagirawai. 26 Atilovana tanokepo kamuna ekwarato, tipura numana kwalana maguguluna maki eveakaveakato. Veganamo vanagi maparara gevekalapakato, e tipura talimara geligorato teinira maparara geveluga-vagito. 27 Tipura numana gitatagona talimana ekeroto, vanagi maparara egitarato vekalapaka. Gena tugamagi tipura talimara maparara gekaliatito netiwato, gaurai gena vetali kativana einu-vagiato, matotauna ene vekwanu-mate netiwato. 28 Na Paulo na egagata-veniato, netiwato, “Matotaumu ragai ono vevega-rakava! Ai maparamai ea!” 29 Tipura numana gitatagona talimana kere ekeagito, elaka-togato, mapilupiluna Paulo e Sila gagera kwalarai eveketo-talito. 30 Ne voanana evaipiatirato e erenagirato, netiwato, “Velemi, au rakagau pana kala vou maguli pana rawalia?”

31 Ira na gevega-geleato, negetiwato, “Iesu Velekou pono kamonagivenia, ne maguli pono vaia, goi e gemu numa talimara maparara.” 32 Ne ira na Velekou gena kila, ia magena numa talimara maparara geria gekilagito. 33 Vopogi nugana oranaimo, tipura numana gitatagona

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimana na taura ruala evaiagorato, makora eve guligirato, e ia magena
numa talimara maparara gebapatisorato. 34 Voia mulinai ia na Paulo
e Sila gena numai evaiagorato, ne ganigani evenirato, geganito. E ia
magena numa talimara ria verere na gevonuto, kwalana ira ewagumona
Palagu genai gevega-taunataunana.
35 Amoamo, Kota gekamonagina talimara na vetugunagi talimara
getugurato, negetiwato, "Tipura numanai votalima ruala iove tugu-atira."
36 Ne tipura numana gitatagona tauna na Paulo evega-ripaato, netiwato,
"Kota gekamonagina talimara na kila pege tugua, goi e Sila paia tugu-
atimi nepegetiwa. Gaura pakurai iolaka-piati mamainomi." 37 Na Paulo na
vetugunagi talimara evaikilarato, netiwato, "Ai Roma talimamai, na ira
na taunilimalima gutuma para wailarai ai tipo gekwari-kawamaito, gema
rakava ati getavuato, na tipura numanai gepia-togamaito. Ewagumona
veavugai ia tugu-atimai negetina? Aikina kinavagi! Ira matotaura enai
pia vogomai, ne ai piama gapi-atimai."
38 Ne vetugunagi talimara na vokila Kota gekamonagina talimara
gevaikilarato. Ira gekamonagito Paulo e Sila Roma talimara gaurai
gekalito. 39 Gaurai geagoto, Paulo e Sila genogirato, geria rakava pia
tugamagi-piatogara. Ne ira taura ruala tipura numa na getugu-atirato,
e genogirato, vovanuga kamuna pia raokwania. 40 Paulo e Sila na tipura
numana geraokwaniato, Lidia gena numai geagoto. Vonai walakava ria
geverawalito, ne vevega-tiliga kilara na geveakwalimurato, ne gelakato.

Tesalonikai

17 1 Paulo e Sila na Amfipoli e Apolonia gelaka-vanagiato, pene
ago Tesalonikai gekwarato. Iuda talimara geria rupu ta vonai.
2 Paulo ekalawai vetaina rupu ai elaka-togato. Tapati tomara toitoi
aorai, ia taunilimalima ria Puka Veaga kilara gekilagi-kilagirato. 3 Ira
geria ekilagi-vealevaawai, e evega-taunataunaawai, Keriso pene vitiviti
e kwarega na mapene kuliiti-wai. E ekilato, "EIesu, valina gomi gemi
apiaana talimana, Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli
tauna)." 4 Iuda talimara reketa na vokila gevega-taunataunaato, ne Paulo
e Sila ria gekwapunato. E Palagu gealiruputali-veniawai Grik talimara
gutuma kamu vagi e vanugai geria raki kamu garera gutuma maki ira ria
gekauto.
5 Na Iuda talimara gemunemuneto, gaurai voivoi kapunai karoverave
iwavagi talimara reketa gegapi-koukourato, karoverave goleana ta pia
tinaa negetiwato. Gaurai ira na veineveine e galama kamuna vanuga
kamuna aonai gekalaato. E Iason gena numa gerageato, Paulo e Sila
pia rawalira, pe taunilimalima wailarai pia vaiatira ulanana. 6 Na ati
gerawalirato, gaurai Iason e walakava reketa gevaiagorato, vanuga
gitatagona taura wailarai, gekogowai gekilato, "Tanopara mapararai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

etalima na rakava gevega-walarana, ewagumona enai pege vogomai,
7 ne Iason na gena numai egita-tagorana. Ira na Kaisara gena rova
gekilagi-piatogaana, kwalana gekilana, vele kamuna ta moe negetina.
Gekilana, vovele arana Iesu." 8 Vanuga talimara e gitatagona talimara na
vokila gekamonagiato aonai, geria aovoaovo ekamuto. 9 Ne ira na Iason
mataukavana ria tipo gevega-painerato ne getugu-lakarato.

Bereai

10 Epogiato aonai veganamo walakava na Paulo e Sila Bereai geraka-
tugu-lakarato. Bereai geve kwarato aonai geagoto, Iuda talimara geria
rupu ai. 11 Berea taunilimalima namara, ati Tesalonika talimara vetaira.
Ira na Palagu gena kila gekamonagiawai aonai, geririwa-kamuawai.
E toma mapararai Puka Veaga aonai Paulo na rakagau ekilagiawai
gauna getavuawai. Kwalana geririwawai pia ripa, Paulo na rakagau
ekilagiawai kilara taunatauna pa, pia vega-taunataunara ulanana.
12 Iuda talimara gutuma Iesu Keriso gevega-taunataunaato; e Grik garera
kamukamura reketa na e Grik marumarura gutuma maki Iesu Keriso
gevega-taunataunaato.
13 Na Iuda talimara Tesalonikai gekamonagito, Paulo Bereai Palagu
gena kila evopatagiawai. Gaurai geagoto, vanuga talimara aora
geganirato e gekila-paru-ragerato. 14 Ne Paulo veganamo walakava
na kone ai getugu-lakaato; a Sila e Timoteo Bereai getaluto. 15 Paulo
gekwaruato taura na geago-agiato pene ago Atena. Voanana
magewaikuleto Bereai. Ira gewaikuleto aonai Paulo gena kila keakau
kilana ta maki geago-agiato, ekilato, Sila e Timoteo ia genai pia ago vega-
veleke netiwato.

Atenai

16 Atenai, Paulo na Sila e Timoteo ealo-tagorawai aonai, vovanuga
kamuna egitaato kaivakuku na gevega-vonuato. Gaurai ia aona emetau-
rakavato. 17 Gaura pakurai ia eagoto Iuda talimara geria rupu ai, Iuda
talimara e ati Iuda talimara Palagu gealiruputali-veniawai talimara ria
gekilakilato. E toma mapararai maketi ai gelaka-matagaiwai talimara evega-
vegupurawai. 18 Vevega-ripa taura iraura, geria golea gekilagirawai Epikurea
e Stoiki, na Paulo gerawaliato, ne gevega-veituato. Ira reketa geverenagito,
negetiwato, "E muru-papo rakagau ekilagina?" Mareketa gevega-geleto,
negetiwato, "Ia ema no palagu iraura ekilagirana." Ira vovetaina gekilato,
kwalana Paulo Iesu e gena kuliitiwai valina evopatagiawai. 19 Ira na Paulo
gegapiato, Areopakas golonai geago-agiato, kaonsela getanu-kouwai
kapunai. Ne vonai gevaikilaato, negetiwato, "Ai gaririwana aia ripa,
evevega-ripa valiguna okalaana erakagau okilagiana? 20 Goi na kila taarana
okilagirana ai na ati gakamonagirana gaura, gaurai ai gaririwana ganira

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

paia ripara." 21 Kwalana Atena talimara maparara e irau kapu talimara
vonai getaluna inagulu ta ati gekalaawai, na ira geria kala kwapuna toma
mapararai tipo vokila valiguramo gekilagirawai e gekamonagi-tagorawai.
22 Ne Paulo na Areopakas tanukouna aona na erugaitito, ne
evaikilarato, "Atena talimami! Au na gomi agitamina, gomi gemi palagu
geriai goveraramani-taunataunana. 23 Kwalana gemi vanugai alaka-
loulouna e gemi aliruputali kapura agitarato aonai au na pata veagana
ta agitaato, atanai ekila getaloato, 'ATI RIPAMAI PALAGUNA GENA.'
Gaura pakurai voati ripami Palaguna, gomi na goaliruputali-veniana
eewagumona au na avega-ripamina.
24 Tanopara e tanopara aonai gemiana gaura maparara ekalarato
Palaguna kupa e tanopara velena. Ia talima gimara na gekalarato rupu
veagarai ati etaluna. 25 Ia gau kwautai ati eraputo, pe talima gimara
na ia gena ati pia kalaa ripa. Ia matotauna na talima maparara maguli
evenirana, agila e gau maparara evenirana. 26 Talima kwapuna genana ia
na taunilimalima petera maparara evega-walarato, e tanopara maparana
pia talu-agia netiwato. Ia matotauna na geria maguli rigolora e geria talu
kapura taunatauna enavuga-kunerato. 27 Palagu na vovetaina ekalaato,
kwalana ia pia gita-vetavua ulanana; e pia tavu-tiligatiligaa, ne pia
rawalia. Pa, Palagu e ita kwapurakwapura vepakara ati rau. 28 'Kwalana
ita ia pakunai tamagulina, takalavo-kalavona e roe ata magulina.'
Gemi mari getovona e gegavutinamina taura na gekilagiato vetaina,
negetiwato, 'Ita maki ia natuna.'
29 Ita Palagu natuna gaurai, ragai pita tugamagi, Palagu kolo, siliva,
pa vatu, taunilimalima geria navugai e ripai gekenerato gaura vetaira.
30 Kunenai taunilimalima ati geria ripa rorirori gaurai, Palagu na
vogaura egita-guilagirato. Na ewagumona ia na taunilimalima maparara
kapu mapararai evaikilarana, pia vetugamagiwai. 31 Kwalana ia na
toma ta ekilagi-gavuato, votomai gena gapiiti talimana na tanoparai
veagirori pene kalaa mararorirorina na. Palagu na votalima evega-
taunataunaato taunilimalima maparara wailarai, vegailiana kwarega na
evega-kuliiti-waiato."
32 Kwarega na kuliitiwai kilana gekamonagiato aonai, reketa na Paulo
gemamai-agiato. Reketa gekilato, "Ai gaririwana vovali gema maono
kilagi-waia." 33 Ne Paulo na votanukou eraokwaniato. 34 Na marumaru
kikalua ia genai gelakakauto e Palagu genai gevega-taunataunato. Ira
aorai Dionisio, ia Areopakas golonai getanu-kouwai talimana ta, e gare ta
arana Damari, e talima reketa maki.

Korinto ai

18 1 Voia mulinai Paulo na Atena eraokwaniato, Korinto ai elakato.
2 Vonai ia na Iuda talimana ta arana Akwila erawaliato. Akwila

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pontas ai ewalato. Ia garawana Prisila goti Itali na gekwarato. Ira Italina
gevogomaito, kwalana Klaudias na Iuda talimara maparara evaikilarato,
Roma pia raokwania. Paulo eagoto ira geriai, eve gitarato. 3 Ia maki Akwila
magarawana ria vetaira palai numara getuliwai. Gaura pakurai Paulo vonai
ira ria getaluwai e geinagulu-koukouwai. 4 Tapati mapararai Iuda talimara
geria rupu ai evopatawai, Iuda e Grik talimara aora ene gapira ulanana.

Sila e Timoteo gekwarato

5 Sila e Timoteo Makedonia na gekwarato aonai, Paulo Palagu gena kila
evopatagiawai toma mapararai, Iuda talimara geriai ekila-matagaiawai,
Iesu ia taunatauna Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli
tauna). 6 Na Iuda talimara na Paulo gena kila gevega-waiato, ekila ati
namara genai gevevega-veitu-agirawai gaurai, Paulo gena rapuga ekwara-
lagiato ira wailarai voupe evaikila-gaokarato, netiwato, "Gomi ralami
kepina matotaumi atami ai! Au geku ai kepi ta aikina. Ewagumona au
aagona ati Iuda talimara geriai."
7 Ne vorupu na elaka-piatito, eagoto, ati Iuda talimana ta arana Titio Iusto
gena numai. Titio Palagu ealiruputali-veniawai talimana, gena numa rupu
lagana kianai. 8 Krispo, rupu kuneagina talimana e gena numa talimara
maparara ria Velekou gekamonagi-veniawai. E Korinto talimara gutuma na
maki vali gekamonagiato, ne gevega-taunataunaato e bapatiso gegapiato.
9 Pogi ta aonai Velekou na Paulo nivi-akau ai evaikilaato, netiwato,
"Ragai pono kali, murumu ragai pene kapu, pono kila! 10 Kwalana au goi
goti gaurai; taa na ati pene wati-venimu e ati pene vega-rakavamu ripa,
kwalana au geku taunilimalima gutuma evanuga kamunai." 11 Gaura
pakurai Paulo vonai etaluto rigolo kwapuna e uve taula toitoi; Palagu
gena kila taunilimalima evega-riparawai.
12 Galio ia Akaia tanona kavana na aonai, Iuda talimara gegalu-kouto,
Paulo gegapiato, Kota kapunai geago-agiato. 13 Gekilato, "Etalima na
taunilimalima aora eganirana, e rova na ati ekilagiana rauparanai Palagu
pia aliruputali-venia netina." 14 Paulo ene kila netiwato aonai, Galio na
Iuda talimara evaikilarato, netiwato, "Gomi Iuda talimami, pere kala
rakavana taai pa kepi kamuna taai pogoro tamania genai para kamonagi-
venimi ripa. 15 Na ne veitu e vevega-ripa, e ara, pe matotaumi gemi rova
veitura, gaurai matotaumi na pio kala roririrora. Au evetaira gaura Kotai
ati pana kamonagira!" 16 Gaurai ia na Kota kapuna na egui-atirato. 17 Ira
maparara na rupu kuneagina talimana, Sostene, gegapiato, Kota kapunai
ne gekwari-korukoruato. Galio na egitarato na eali-guilagito.

Paulo Antiokai ewaikuleto

18 Paulo Korinto ai walakava kamonagi aonai taunilimalimara ria
toma kiata vogo magetaluto. Voia mulinai eraokwanirato, ne Prisila e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Akwila ria poti taa na Siriai geravuto. Kenkrea na rogoti na gere ravu
aonai, ia repana geraloato, kwalana gena kilagavu gaokana ta Palagu
genai ekalaato gaurai. **19** Epeso ai gekwarato, ne Paulo na Prisila e Akwila
vonai eraokwanirato. Ia Iuda talimara geria rupu ai elaka-togato ne Iuda
talimara ria geve kilakilato. **20** Ira na genogiato, vonai Iuda talimara ria
pia talu vou, na geria noginogi ati egapi-rageato. **21** Na evega-nekarawai
aonai evetaina evaikilarato, netiwato, "Pene Palagu pene ririwa genai,
gomi gemi ai mapana waikule-wai." Ne poti ai eve ragekauto, Epeso
eraokwaniato.

22 Kaisareai ekwarato aonai, gagena na Ierusalemai everageto, ekalesia
ria geve verawalito vou, Antiokai everigoto. **23** Toma reketa vonai
etaluto mulirai, Galatia e Frikia tanorai eagoto, Iesu gekwalanaawai
talimara maparara kapu kwapurakwapurai getaluwai talimara eve
veakwalimurato.

24 Voorai Iuda talimana ta arana Apolos, Alesandria ai ewalato
talimana, Epeso ai eagoto. Ia gena ripa kamu vagi, kilakilai nama
vagi e Puka Veaga maki eripa-vealevaato. **25** Ia Velekou gena raupara
gevega-ripaato, ne maaona maparana na Iesu valina epiaato, evevega-
ripagi-vealevaato. Gau kwatunamo, ia Ioane gena bapatisomo eripaato.
26 Rupu aonai evopatawai matiligana. Vonai Prisila e Akwila na
gekamonagiato, ne gevaikauato, ira na talu numanai gevaiagoato, vonai
vou Palagu gena raupara taunataunana gevega-ripa-namanamaato. **27** Ne
Apolos eririwato, Akaiai pene ago. Gaura pakurai walakava Epeso ai
talimara na geveakavaato, e pepa getaloato Akaiai Iesu gekwalanaawai
talimara geriai, genogirato, Apolos eagona aonai pia gapi-ragea.
Apolos ekwarato aonai Palagu gena vega-nama genana Palagu gevega-
taunataunato talimara veveakava Apolos genana gerawalito. **28** Kwalana
gena kila tiligatiligana na Iuda talimara evega-ketorato taunilimalima
gutuma wailarai, Apolos na Puka Veaga na geria evega-taunataunaawai
Iesu ia Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna).

Paulo Epeso ai

19 **1** Apolos Korinto ai etaluwai aonai, Paulo kuni kavana na eagoto
pene ago Epeso ai eve kwarato. Vonai Iesu gekwalanaawai
talimara taarana erawalirato, **2** ne erenagirato, netiwato, "Iesu genai
govega-taunataunato aonai, Veaga Palaguna gogapiato pa?" Ira gevega-
geleto, negetiwato, "Aikina, ai Veaga Palaguna maki etaluna kilana ta
rogotina gara kamonagia." **3** Ne Paulo na maerenagirato, netiwato, "Gomi
raka bapatiso gogapiato?" Ira gevega-geleto, negetiwato, "Ioane gena
bapatiso."

4 Ne Paulo ekilato, "Ioane rakava geriana gevetugamagi-waito talimara
ebapatisorato, e Isaraela talimara evaikilarato, ia mulina na pene vogomai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimana pia kamonagi-venia, ia voo Iesu." 5 Vokila gekamonagiato aonai,
Velekou Iesu aranai bapatiso gegapiato. 6 Paulo gimana ira atarai etao-
kaurato aonai Veaga Palaguna emarigoto ira atarai. Ne karo irauirau ai
gekilato, e Palagu na ira geriai evega-matagairato kilara valira gepiarato.
7 Talimara maparara gagalana ruala vetaira.

8 Paulo vonai etaluto uve toitoi. E vanagivanagi rupu ai elaka-togawai,
Palagu gena Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea),
evopatagiawai matiligana e taunilimalima ria na gekilagiawai e aora
eganirawai. 9 Na taarana aora vekanagavu, gaurai ati gekamonagi-
veniato, e taunilimalima gutuma wailarai Velekou gena raupara atanai
kila-rakavara gekilagito. Gaura pakurai Paulo na eraokwanirato, Iesu
gekwalanaawai talimaramo evaikaurato, ne toma mapararai Tirano gena
vevega-ripa numanai evega-riparawai. 10 Rigolo ruala vovetaina ekalato,
vovetainai gaurai Asia tanonai getaluwai Iuda talimara e Grik talimara
maparara na Palagu gena kila gekamonagiato.

Skeva natuna

11 Palagu na Paulo genana kala irau vagira ekalarato. 12 Ia na einaguluagirawai mukora e eligorawai rapugara viti talimara geriai gegapi-agorawai aonai geria viti genamawai, e palagu rakavara ira geriana gelaka-vagiwai.

13 Iuda talimara reketa vonai gelakavowai e palagu rakava geguiatirawai taura na maki Velekou Iesu arana gevatoato palagu rakavara na geporogirato talimara atarai. Palagu rakavara gevaikilarato, negetiwato, "Paulo na evopatagiana talimana Iesu aranai avaikilamina, iolakavagi." 14 Skeva, Iuda geria Rupu Veaga velena kamuna ta, natuna melora taulatoi kwapuna vovetaina gekalawai. 15 Ne toma ta palagu rakavana na evaikilarato, netiwato, "Iesu au ripaku, e Paulo maki ripaku, na gomi raira?" 16 Gaurai palagu rakavana na eporogiato talimana na tauria taulatoi kwapuna ekulu-venirato, e ekwari-korukorurato. Evagirakavarato, ne vonuma na gema kaliatito kopira kovagora e maralara.

17 Epeso ai getaluwai talimara, Iuda e Grik talimara maparara, na vovali gekamonagiato aonai, gekali-rakava-rakavato, e Iesu Velekou arana gevegaragekamuato. 18 Iesu gevega-taunataunaato talimara vogo gevogomaito, ne gutuma wailarai geria kala rakavara gekilagi-matagairato. 19 Megamega talimara gutuma geria mega pukara gevua-koukourato, ne taunilimalima maparara wailarai gekapurato. Vopuka voira getao-kourato siliva monira ragana gagala imaima 50,000. 20 Ekala tiavura gewalato geriana Velekou gena kila eraka-lovolovoto, e ekamuto matiavuna.

Epeso ai veineveine kamuna ewalato

21 Vogaura mulirai Paulo aonai etugamagito, Makedonia e Akaia
tanora na pene vanagi Ierusalemai. Ekilato, "Voanana pana ago mulinai,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Roma maki pana gitaa." 22 Gaurana Timoteo e Erastas, ia geveakavaawai
talimara ruala, Makedoniai etugurato, a ia Asia tanonai kiata etalu-rauto.
23 Votomamo aonai Epeso ai veineveine kamuna ewalato, kwalana
Velekou gena Raupara pakunai. 24 Vonai siliva einagulu-agirawai
talimana ta arana Demetrio, ia na palagu garena arana Diana gena
rupu kamuna gitagitana gelegelenai rupu girigirira siliva na ekalarawai.
Voanana gena inagulu talimara moni polura kamu iwavagi gerawalirato.
25 Gaurai Demetrio na ira maparara, e ira geria inagulu vetaina talimara
ekea-koukourato, evaikilarato, netiwato, "Marumaru, gomi ripami ita
gera moni einaguluna evogomaina. 26 Ewagumona gomi matotaumi
na gogitaana e gokamonagiana, etalima Paulo na rakagau ekalaana.
Ia ekilana, taunilimalima gimara na gekalarana palagura ati palagu,
e ia na taunilimalima gutuma para aora eganirana, evaipakarana, ati
Epeso aimo, na Asia tanona maparanai maki. 27 E ati ita gera inagulu
namana aranamo evega-rakavaana, na palagu garena kamuna, Diana,
gena rupu maki ati ganinai pia vega-agoa, e Diana goloka-iwa ati mapia
vevato-agia; pa, e palagu garena Asia talimara e tanopara maparana na
gealiruputali-veniana."
28 Vokila gekamonagiato aonai, geparu-rakavarakavato, e gekogoto,
gekilato, "Epeso palaguna Diana goloka-iwa!" 29 Ne vogarulugarulu
erageto gauna na vovanuga kamuna maparana aovoaovo na eraka-
lovaato. E Paulo ria gelakavowai Makedonia talimara ruala, Gaius e
Aristakas, gegapirato, ne moalemoale kapunai gerolo-agorato. 30 Paulo
gena ririwa taunilimalima gutuma para wailarai pene laka-piati, na Iesu
gekwalanaawai talimara ati geririwato, ne geruga-gavuato. 31 Asia velera
reketa Paulo gatana. Ira na maki gena kila getuguto, genogiato, moale
kapunai ragai pene matagai.
32 Votanukou aonai aovoaovo ati keikeina ewalato, kwalana
taunilimalima maparara gelailaito gekogoto e gekeakeato. Gelailaiwai e
gekeawai aonai, reketa kila reketa gekilagirawai, mareketa kila polura
reketa gekilagirawai, kwalana taunilimalima gutuma ati riparia rakagau
ulanana gegalu-kavito. 33 Iuda talimara na Alesanda vogutuma para
aona na getugu-atiato, taunilimalima wailarai eve rugato, Iuda talimara
atarai pene kila ulanana. Gaurai Alesanda gimana na taunilimalima
elao-talirato ragai pia kilakila. 34 Na gegitailiaato, ia Iuda talimana
gaurai, maparara veganamo kila kwapunamo gekeagiwai-keagiwaiawai,
negetiiwai, "Epeso palaguna, Diana, goloka-iwa!"
35 Vanuga gena talotalo tauna pa klak votaunilimalima gutuma evega-
rawarato, ne netiwato, "Epeso talimami, taunilimalima maparara riparia,
Epeso Diana palagu garena kamuna gena rupu gitatagona vanugana, e
kupa na vatu veagana Diana gelegelenai gauna eketo-piarigoto gitatagona
vanugana maki. 36 Talima taa na egaura ati pene kilagi-veavugara ripa.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gaura pakurai ragaina ioveineveine, ragaina iokala-kawakawa. 37 Etalima
na rupu gauna ta ati pege lemaa, e gera palagu garena genai maki kila
rakavana ta ati pege kilagia, na gomi na enai pogo vogomai-agikawara.
38 Pene Demetrio magena inagulu talimara ria mageria paru talima ta
genai, ita magera kavana, gera Kota tomara vekalapaka. Vonai vou pia
vega-roririrora. 39 Pene goririwana gau ta mapio kilagia genai, rova
na evega-taunataunaato tanukounai vou pia kilagia. 40 Ewagumona
rakagau pewala ganina pia renagira genai, ita pita kepi. Kwalana
eveineveine kamuna pata kalaa ati ganina ta, gera galukavi kawa ganina
ati pita kilagia ripa." 41 Ekila-gatuto mulinai, gegalu-kavito talimara
etugu-lovolovorato.

Paulo Makedonia e Grik ai eagoto

20 1 Voaovoaovo aonai gekogowai, gelailaiwai, gauna enotuto
mulinai, Paulo na Iesu gekwalanaawai talimara ekea-
kourato; ne evega-tiligarato mulinai, evega-nekarato. Ne ia elakato
Makedoniai. 2 Vokapu aora na elaka-vanagiwai aonai, kila vogo
ekilagito, taunilimalima evega-tiligarawai. Voanana eagoto pene ago,
Grik ai ekwarato. 3 Vonai uve toitoi etaluto. Poti na Siriai pene ago
ulanana egapi-kaviwai aonai ekamonagito, Iuda talimara na ia pia vagia
navugana getovoawai. Gaura pakurai Makedonia aonana pene waikule-
wai netiwato. 4 Talima reketa na ia gekwaruato, talimara ea: Sopata Piro,
Berea talimana; Aristakas e Sekundo, Tesalonika taura; Gaius, Derebe
talimana; Tikikas e Trofimas, Asia taura; e Timoteo. Ira na gekwaruato,
Asia ai geagoto. 5 Ira gelaka-kuneto, Troas ai vou ai geve alomaito.
6 Na ai Ati Egorona Paraoana Velekwana eaikito mulinai vou, Filipi
garaokwaniato. Toma imaima geaikito vou, ira geriai Troas ai gakwarato,
gaverawalito. Vonai toma taulatoi kwapuna gataluto.

Paulo gena lakalaka ikana Troas ai

7 Epetoma toma tovotovonai pa Sandei ai galaka-koukouto ganikou paia
gania ulanana. Ne Paulo na volavilavi taunilimalima evopata-venirato,
pene ago, pogi nugana, kwalana pene lagania ia pene laka gaurai.
8 Vonuma kukuna kovoganai gatanu-kouto, lamepa vogovagi geveagalarato.
9 Malaga valigu ta arana Eutiko pokeilu ai etanuto. Paulo gena kila emoga-
agowai gaurai, Eutiko matana eputeputeto ne emaitu-verakwato. Ne
vonuma kukuna ragea vega-toitoina na evegapi-rakato pene ago kwano ai.
Geve gapi-itiato aonai ia kwaregana. 10 Na Paulo eraka-rigoto, Eutiko atanai
epavukauto, evuato, netiwato, "Nugami ragai pia golugolu, ia magulina!"
11 Voia mulinai numa kukunai maeverageto, e paraoa epuki-kavalugaato,
geganito. Ne gena kila maetilivuato, pene ago elaganiato, ne elakato.
12 Tanukou talimara na vomalaga valigu gevaiato, ne mavererera gelakato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo Troas na eagoto pene ago Miletas

13 Ai poti na Aso ai garavu-kuneto, na Paulo vonai vou paia ura-kaua.
Paulo na vovetaina evaikilamaito, kwalana ia gagena na pene laka-
vanagi netiwato. 14 Aso ai ema rawalimaito, ne gaura-kauato, Mitilene
ai garavuto. 15 Voanana poti na garavuto pene ago elaganiato vou, Kioso
tairagenai garai-talito. Votoma mulinai Samo ai gakwarato, toma ta
evanagito vou, Miletas ai gakwarato. 16 Paulo eririwato, Epeso pia ravu
vanagia, Asia tanonai toma reketa nege vega-aikirana kalinana, kwalana
ia evailavailawai. Gena ririwa pene marauparana genai Ierusalemai pia
kwara voupe Pentekoste tomana pene kwara, voo Pasova toma gagala
imaima (50) mulinai.

Paulo gena vevega-neka kilara Epeso ekalesiana kuneagina taura geriai

17 Paulo Miletas vanugana na Epeso ekalesia kuneagina talimara
geria kila etuguato, evaikilarato, pia vogomai, ia ria piama verawali.
18 Ira gema kwarato aonai, evaikilarato, netiwato, “Gomi ripami
au toma mapararai gomi ria tataluwai aonai, rakavetaina ataluto,
toma tovotovona na Asia tanonai ama kwarato vegata. 19 Toma vogo
Iuda talimara geririwawai au pia vega-waiku, kala rakavara vogo
au geku ai gekalarawai. Na aoku maomana e matagiku na Velekou
vetugunagina aago-veniwai. 20 Gomi ripami, veakavagimi kilara
maparara avega-ripamito, ta ati atao-togaato, gemi numai e gutuma
wailarai avevega-ripawai aonai. 21 Iuda talimara e Grik talimara wailarai
akila-matagaiwai, geria rakava geriana pia vetugamagiwai, Palagu
genai pia waikule, e gera Velekou Iesu Keriso pia kamonagi-venia. 22 Au
ewagumona Ierusalemai aagona, kwalana Veaga Palaguna na evega-
nagikuna gaurai, e ati ripaku vonai geku ai rakagau pene wala. 23 Gau
kwapunamo au ripaku Veaga Palaguna na vanuga kamura mapararai
evega-ripakuna, au wailaku ai tipura numana e vitivitina gevealo-
tagokuna. 24 Na au geku ai, au geku maguli ati atugamagi-kamuana,
rakagau kalagina natina, geku ririwa kwapuna geku raka-vegalamo
pana vega-gugulua, e voinagulu Velekou Iesu na evenikuto, pana kalaa
netiwato inaguluna, pana vega-aikia. Voinagulu: Palagu gena vega-nama
Valina Namana pana kilagi-matagaia.

25 Au gomi maparami nuganugami ai alakavo-lakavoto, Palagu gena
Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea), gemi avopatagiato.
A ewagumona au ripaku, taa na ati mapono gita waiku. 26 Gaura pakurai
toma gomi wailami ai au akila-matagaina, pene gomi ta Palagu genana
pene laka-lekwalekwa genai, vuavuana ati au geku ai. 27 Kwalana Palagu
gena ririwa maparana avega-ripamito, girina kiata vagi ati akilagi-
taotogaato. 28 Matotaumi rogomi pio vetole, e mamoe lavetana rogora

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pio tolera. Ne mamoe lavetana ne Veaga Palaguna na evenimito pio
gita-tagora ulanana. Palagu gena ekalesia pio gita-tagoa e pio kune-agia.
Ne ia Natuna ralana na evoiato. 29 Au ripaku, au pana laka muliku ai
uraura kwaevara rakavara gomi nuganugami ai pia laka-toga, ne mamoe
lavetana pia vega-rakavaa. 30 Gomi matotaumi aomi na maki talima
reketa pia kuliiti, ne opakau kilara pia kilagira, Iesu gekwalanaana
talimara ira na pia rolo-gerevagira ulanana. 31 Gaura pakurai rogomi pio
vetole! Pio vetugamagi-tago, au na rigolo toitoi vegata mataku matagina
na, gomi agavutina pogimiwai e agavutina-laganimiwai.

32 Ewagumona Palagu gimanai e gena vega-nama kilana aonai
etaomina, ia na pene vega-ruga-rorimi gelegele, e voimi pene venimi
evega-veagarato talimara maparara ria. 33 Au na ta gena siliva, pa kolo,
pa rapuga ririwana ati akalaato. 34 Gomi matotaumi ripami, au geku rapu
e taukavaku geria rapu gaura maparara, egimaku ruala geria inagulu
na arawalirawai. 35 Gaura maparara aorai au na avega-gitamiwai, au
voinagulu tiligatiligana aoarana vou moiramoira talimara pita veakavara.
Iesu Velekou gena kila pio tugamagi-tagoa, netiwato, ‘Veveni vererena
kamu, a tarawalina vererena kei.’ ”

36 Paulo ekila-gatuto vou, ira ria getiu-talito, ne maparara gerapalito.
37 Ira maparara getagi-rakavato, gevekapani-waloto, gevelavuato. 38 Ira
aora gevekwalavi-rakavato evetaina evaikilarato aonai, ekilato, ira na
wailana ati mapia gita-waia. Ne poti ai geago-agiato.

Paulo Ierusalemai eagoto

21 1 Ira ria gavevega-nekato, ne galakato. Rawapara na garavuto,
rorirori pene ago Koso ai gakwarato; elaganiato vou Rodes ai
garavuto, voanana garavuto Patarai. 2 Foenikiai pene ago potina vonai
garawaliato, garagekauto, ne garavuto. 3 Gapoe-agoto Saipras gagitaato,
ne waiatina (pa south) kavana na gavanagito, garavuto pene ago Siriai
gakwarato. Taia vuapona na vou garigoto, kwalana vopoti rinagana
vonai pia tao-rigora gaurai. 4 Iesu gekwalanaawai talimara reketa vonai
garawalirato, ira ria epetoma kwapuna gataluto. Veaga Palaguna tiavuna
na ira na Paulo gevaikilaato, Ierusalemai ragai pene ago. 5 Na gema laka
tomana egapiato, ne galakato. Ira maparara magarawaria e manatura
ria na vanuga kamuna na geago-agimaito kone ai. Ne ai maparamai
gavetiutiu-talito, garapalito. 6 Ira kwapurakwapura ria gavevega-nekato,
ne ai poti kamunai garagekauto, na ira voanana gewaikuleto geria
numai.

7 Taia na garavuto Tolemais. Gema rawapara lakalakana ikana voa.
Vonai walakava reketa ria gaverawalito, e gavega-namarato, ira ria
toma kwapuna gagapiato. 8 Elaganiato, ne gagemai na galakato, gaagoto,
Kaisarea ai gakwarato. Vonai evanelia talimana arana Filipo gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

numai gaagoto, ia ria gataluto. Ia Ierusalemai talima taulatoi kwapuna
gevirigirato talimana ta. 9 Ia natuna vavinera vativati Palagu na peroveta
warewarena evenirato.
10 Toma vogo vonai gataluto mulinai, peroveta talimana ta arana
Akapas, Iudea na ema kwarato. 11 Ia ai gemai evogomaito, Paulona
peleta egapi-itiato, ne ia matotauna gagena e gimana eligorato, ne
ekilato, “Veaga Palaguna evetaina ekilana, ‘Epeleta gatana Iuda talimara
na Ierusalemai evetaina pia ligoa, ne ati Iuda talimara gimarai pia
tao-kaua.’ ”
12 Ekila gakamonagiato aonai, ai e vonai talima reketa ria Paulo
ganogiato, Ierusalemai ragai pene ago. 13 Na ia evega-geleto, netiwato,
“Rakagau tagina gokalaana au aoku govega-moiraana? Au kala-maavu,
ati tipo Ierusalemai pia ligoku, na Velekou Iesu arana pakunai pana
kwarega maki.” 14 Ai ati gelegele ia paia gaoa gaurai, ia noginogina
gavega-aikiato, ne gakilato, “Velekou gena ririwamo pene vekala.”
15 Toma reketa geaikito mulirai, gema rinaga gagapi-kavirato, ne
Ierusalemai galakato. 16 Kaisarea ai getaluwai Iesu gekwalanaawai
talimara reketa maki ai ria galakato. Ira na geago-agimaito, Nason,
Saipras talimana, gena numai. Nason rauvagi-vegata Iesu ekwalanaawai
talimana.

Paulo na Teimiti elaka-gitaato

17 Ierusalemai gakwarato aonai, walakava mavererera na gegapi-
ragemaito. 18 Elaganiato, Paulo ai ria gaagoto Teimiti gitagitana; e rupu
kuneagina talimara maparara vonai tanukou-tago. 19 Paulo na evega-
namarato mulinai, ia gena inagulu aonana Palagu na ati Iuda talimara
raka ekala-tiwarato valira maparara geria ekilagirato.
20 Ira na gekamonagiato aonai, maparara na Palagu gevega-rageato.
Ne ira na Paulo gevaikilaato, negetiwato, “Walakavamai, ogitaana Iuda
talimara ragana vira warau Iesu gekamonagi-veniana, e rova maki
gekwalana-namanamaana. 21 Goi valimu ira gevararato. Gevaikilarato,
goi na irau tano ai getanuna Iuda talimara maparara ovevega-riparana,
okilana, Mose gena rova pia raokwania, natura melora tauniparara kopira
ragai pia voro-vagira, e Iuda tenera geria kala ragaina pia kwalanara.
22 Pe, ai ewagumona rakagau aia kala? Goi poma kwara valina pia
kamonagia vegata. 23 Gaura pakurai rakagau paia vaikilagimu kalana
pono kalaa. Taura vativati (4) ea, ira kilagavu gaokana ta gekalaato
Palagu genai. 24 Ira ria pio ago, e goi maki ira ria pio vekala-aleva, e pia
vua-agora gaura pono vega-voira, pe ira repara pia ralora. Evetaina pono
kala vou, taunilimalima maparara pia ripa, goi atamu ai gekilagirawai
kilara maparara ati taunatauna, a goi matotaumu maki Mose gena rova
gelegelenai omagulina. 25 Ati Iuda talimara gekamonagina geria pepa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

warauna gatuguto, gavaikilarato, kaivakuku gevenirato ganiganira ragaina pia ganira, e rala e gaagorana gepora-materana ramaramara virigora ragai pia gani, e ragaina pia mata-poraga."

26 Ne Paulo na votalima vativati egapirato, elaganiato aonai maparara kala-aleva inaguluna geve kalaato. Voia mulinai Rupu Veaga aonai elaka-togato, e arigi toma kala-aleva pene aiki tomana, e arigi toma wareware gaura ira kwapurakwapura ararai pia tao ekilagi-matagaiato.

Iuda talimara na Paulo Rupu Veaga aonai gegapiato

27 Geria vekala-aleva inaguluna toma taulatoi kwapuna; roli geaikito aonai, Iuda talimara reketa Asia tanona na gevogomaito, ira na Paulo Rupu Veaga aonai gegitaato. Ira na talima maparara aora geganirato, nea Paulo gegapiato, 28 gekogoto, negetiwato, "Isaraela taumi, ai ioveakavamai! Etalima e kapu mapararai eagona, taunilimalima maparara evega-riparana; Isaraela talimara, e Mose gena rova, e eRupu Veaga ragaina pia kwalanaa netina. Ewagumona maki, ia na Grik talimara eRupu Veaga aonai pevaitogara, ekapu veagana pevega-rakavaa." 29 Vovetaina gekilato, kwalana ira na Epeso talimana arana Trofimas, Paulo goti vovanuga kamunai gegitarato, e getugamagito, ia Paulo na Rupu Veaga aonai evaitogaato. 30 Vanuga maparana aovoaovo na egapiato, e talima maparara vonai gema galukavito, ne Paulo gegapiato, Rupu Veagana gerolo-atiato. Ati lovana Rupu Veaga vanagira geve kana-gavuto.

31 Ira na Paulo ia vagi-matea negetiiwai aonai, talima ta eve raka-rageto, Roma vetali velena kamuna eve vaikilaato, Ierusalema maparanai veineveine kamu vagi gekalaana. 32 Ia veganamo gena vetali gitatagona talimara e vetali talimara eago-agirato, ne geraka-rigoto vogutuma para geriai. Talima na vetali velena kamuna magena vetali taura gegitarato aonai, ira na Paulo kwarikwarina gevega-aikiato. 33 Ne vetali velena kamuna Paulo genai eagoto, egapiato, gena melo evaikilarato, teini ruala na pia ligoa. Ne everenagito, netiwato, "Etalima e rai, e ia rakagau pekala?" 34 Vogutuma para aonai taarana geparalawai; kila ta gekilagiawai, reketa na makila ta, gaurai vetali velena kamuna maki kila roririorina ta ati egapiato. Gaura pakurai gena melo evaikilarato, Paulo vetali talimara geria kapu ai pia ago-agia. 35 Ragerage ai gevaikwaraato aonai vetali talimara na, gevua-rageato, kwalana votaunilimalima maparara aora geginigini-rakavato. 36 Votaunilimalima maparara ira mulira na geraka-agoto, gelailaiwai, negetiiwai, "Iovagia!"

Paulo matotauna evelaugato

37 Roli kiana vetali talimara geria numai gevaitogaato aonai, Paulo na vetali velena kamuna evaikilaato, netiwato, "Pana vaikilamu rorinai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pa?" Ia na evega-geleato, netiwato, "Goi Grik geria karo ripamu? 38 Pe goi ne ati voAikupito talimana, toma reketa warau pege vanagi, ia na kaomani vevagi-venina etinaato, e vagivagi talimara ragana vativati (4,000), mageria vevagi rinagara tanoleanai eago-agirato talimamu?" 39 Paulo na evega-geleato, netiwato, "Au Iuda talimaku, awalato vanugana kamuna arana Taso, vanuga mavalina, Silisia tanonai. Anogimuna, gemu kala, etaunilimalima ana vaikilara." 40 Vetali velena kamuna na roririori eveniato, ne Paulo ragerage ai erugato, gimana na taunilimalima elaotalirato. Veineveine enotuto, ne Paulo na Heberu karonai evaikilarato.

22 1 "Walakavaku e tamaku maparami, wailami ai ana vekilagipiati, pe pio kamonagi." 2 Ira gekamonagito, ia na Heberu karonai evaikilarato aonai, gevaigarito, maparara gevaivakoloto pene ago ikanai; ne Paulo na netiwato:

3 "Au Iuda talimaku, Taso vanuganai Silisia tanona aonai awalato, na eIerusalema vanuga kamunai akamuto. Gamaliel gena vevega-ripa aonai ataluwai, ia na ita tenera geria rova veagara gaokara evega-ripakuwai, e Palagu gena inagulu akalawai makwalimuku na, ewagumona gomi na gokwalimu-agiana vetaina. 4 Au na eraupara gekwalanaawai talimara avega-vitivitirawai pene ago geve kwaregawai. Maru e gare agapirawai, tipura numarai alapu-togarawai. 5 Rupu Veaga velena kamuna e kaonsela talimara maparara na maki pia vega-taunataunaku, au akila-taunataunana. Au maki ira na pepa gevenikuto, walakava Iuda talimara Damaseko ai pana venira ulanana. Ne au voanana aagoto, e taunilimalima pana gapira, teini na pana ligora e Ierusalemai pana agoagira, geria rakava akwara pia gapira ulanana."

Paulo gena vetugamagiwai ekilagiato

6 "Au raupara na roe waagowai, Damaseko akavinagiato, garogotakilipaaluna, maeka kamuna ta kupa na emarigoto, atilovana ewae-talikuto. 7 Au kwano ai aketo-talito, e karo ta akamonagiato, au evaikilakuto, netiwato, 'Saulo! Saulo! Rakagau gaurai au ovegarakavakuna?' 8 Ne au averenagito, natiwato, 'Velekou, goi ne rai?' Ia evega-geleto, netiwato, 'Au Iesu, Nasareta talimaku, goi na ovegarakavakuna.' 9 Au taukavaku na maki maeka gegitaato, ne gekalito, na au evaikilakuto karona ati gekamonagiato.

10 Ne averenagito, natiwato, 'Velekou, au ewagumona rakagau ana kala?' Velekou evega-geleto, netiwato, 'Ono kuliiti, Damaseko ai onove laka-toga, vonai vou taa na pene vega-ripamu, goi rakagau pono kala.' 11 Vomaeka kamuna na mataku ekala-keleato, ne taukavaku na gimaku ai gegapito, Damaseko ai gevaiagokuto.

12 Vonai tau ta arana Anania, ia Palagu kalina na ekaliwai e rova ekwalanaawai talimana, e Iuda talimara maparara Damaseko ai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

getaluwai talimara na gekuparage-kamuawai. 13 Ia evogomaito lagaku
ai ema ruga-talito, ne ekilato, 'Saulo walakavaku, matamu ono alira.'
Atilovana mataku aalirato, ia agitaato. 14 Voia mulinai Anania na
evaikilakuto, netiwato, 'Ita tenera geria Palagu na warau pegapi-itimu,
ia gena ririwa rakagau pono kalaa, pono ripaa. Ekala rorirori talimana
pono gitaa, e ia matotauna muruna na pene kila karona pono kamonagia.
15 Kwalana goi ia povega-taunataunaa talimamu, rakagau pogitaa e
pokamonagia gaura, talima maparara pono vega-ripara. 16 Rakagau oalo-
tagoana? Ono kuliiti, bapatiso ono gapia. Ia arana ono vega-ragea, ne
gemu rakava ene guligi-vagira.' "

Paulo gena keakea ati Iuda talimara pene vopata-venira ulanana

17 "Voanana Ierusalemai awaikuleto, ne Rupu Veaga aonai arapaliwai
aonai, amata-vanagito. 18 Vonai au na Velekou agitaato, au evaikilakuto,
netiwato, 'Ono kala, Ierusalema ono raokwani vega-velekea, kwalana
enai au valiku pono piaa, na etaunilimalima na ati pia vega-
taunataunamu.' 19 Au na avega-geleato, natiwato, 'Velekou, ira ripara
nama, au rupu mapararai aagowai, gevega-taunataunamuna talimara
agapirawai, tipura numanai akanagavurawai e akwarirawai. 20 E goi
evega-taunataunamuwai talimana Setepano ralana gevega-rigoato
tomanai au vonai, gevagi-kwaregaato avega-taunataunaato, e gevagiawai
talimara geria rapuga agita-tagorato.' 21 Na Velekou na evaikilakuto,
netiwato, 'Ono ago, kwalana au na pana tugumu, ati Iuda talimara kapu
raurai getaluna talimara geriai.' "

22 Taunilimalima na Paulo gekamonagiwai, pene ago, ia vovetaina
ekilato. Ne geparalato, negetiwato, "Iogapi-pakaa! Iovagi-kwaregaa! Ia
ati gena nama ta etanoparai roe magulina." 23 Gelailaiwai, geria rapuga
gekwara-lagirawai, e kakavu gekwari-itirawai. 24 Roma geria vetali
velena kamuna na gena melo evaikilarato, Paulo pia ago-agia, vetali
talimara geria talu kapunai. E evaikilarato pia kwaria, e pia renagia
rakagau galamanai ia vovetaina gelailai-veniana, pene varara. 25 Na
geligoawai pia kwaria ulanana aonai Paulo na vetali gitatagona talimana
evaikilaato, netiwato, "E taunatauna rova aonai ekilana, goi na Roma
talimana pono kwari-kunea; a ia na rakagau pekala-lea gauna Kota na
rogotina ere kilagia, genai?"

26 Vovetali gitatagona talimana na vokila ekamonaigiato, ne eraka-
agoto vetali velena kamuna genai, evaikilaato, netiwato, "Goi na raka
ono kala-tiwaa? Votalima voma Roma talimana!" 27 Gaura pakurai vetali
velena kamuna eagoto Paulo genai, ne eve renagiato, netiwato, "Ono
varaku, goi Roma talimamu pa?" Paulo na evega-geleato, netiwato, "Pa."
28 Ne vetali velena kamuna ekilato, "Au Roma talimaku ai aagoto gauna
moni kamunana kaomani genai avoiato." Paulo evega-geleto, netiwato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

“Na au Roma petera geriana awalato Roma talimaku.” 29 Ati lovana Paulo
pia renagia talimara geruga-waito, e vetali velena kamuna maki ekalito,
kwalana eripa-roririrorito, Paulo Roma talimana, ia na eligoato pia kwaria
ulanana.

Paulo kaonsela wailanai

30 Elaganiato, vetali velena kamuna gena ririwa pene ripa-roririori,
rakagau pakunai Iuda talimara na Paulo gevega-veroliato. Gaura pakurai
ia na Paulo geligoato walora elugarato, ne Rupu Veaga velera kamura e
kaonsela maparana evaikilarato pia tanu-kou. Ne ia na Paulo evaiagoato,
ira wailarai eve vega-rugaato.

Paulo Iuda geria kaonsela talimara wailarai

23 1 Paulo na kaonsela talimara egita-kalakalarato, ne evaikilarato,
“Walakavaku maparami! Au aoku mararorirori na Palagu wailanai
ataluna, pene vogomai etoma.” 2 Paulo vovetaina ekilato aonai Rupu
Veaga velena kamuna Anania na Paulo laganai geruga-tagowai taura
evaikilarato, muruna pia vale-gavua. 3 Ne Paulo na evaikilaato, netiwato,
“Goi Palagu na pene valemu, goi pilipili gevega-kulokuloato vetaina,
rakava ragai pia gitaa ulanana opakau talimamu! Goi nenai potanu rova
gelegelenai au okota-venikuna, na goi matotaumu na rova poleaa, talima
povaikilara, au ia valeku nopotiwa!” 4 Paulo lagana taura na gevaikilaato,
negetiwato, “Goi Palagu gena Rupu Veaga velena kamuna genai kila
rakavara okilagina!” 5 Paulo evega-geleto, netiwato, “Walakavaku, au
ati paripa-roririori ia Rupu Veaga velena kamuna. Kwalana ripaku Puka
Veaga aonai ekilana, ‘Gomi gemi vele ragai pio vaikila-rakavaa.’ ”

6 Paulo na ira reketa egitarato Sadukea talimara, e reketa Parisea
talimara, ne kaonsela wailanai ekogoto, netiwato, “Walakavaku, Isaraela
talimami, au Parisea talimaku, Parisea talimana natuna. Au veveakota
kapunai ea, kwalana au geku vega-taunatauna, kwarega talimara
kwarega na pia kuliiti-wai!”

7 Vovetaina ekilato, nea Parisea talimara e Sadukea talimara geveituto,
e geria tanukou maki gekala-kavalugaato. 8 Kwalana Sadukea talimara
gekilana, taunilimalima kwarega na ati mapia kuliiti-wai, e aneru e
palagu ati getaluna; a Parisea talimara na voira maparara gevega-
taunataunarana. 9 Vovetainai gaurai lailai kuluna ekamuwai, aonai rova
gevevega-ripagiawai Parisea talimara geruga-itito, matiligara gekilato,
negetiwato, “Etalima genai rakava ta ati pata rawalia! Pene ia palagu
na pa aneru taa na taunatauna pevaikilaa genai Palagu ragai ita vega-
vevagia!” 10 Veitu etiavu-galagalato aonai, vetali gitatagona talimana
kamuna ekalito, Paulo irauna nege rale-kinikiniana nea. Gaura pakurai
gena vetali taura evaikilarato, piave raka-rigo, Paulo pia vaigerevagia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iuda talimara nuganugara na, ne vetali talimara geria numai pia ago-agia.

11 Vopoginai, Velekou Paulo laganai eruga-talito, ne ekilato, “Goi na eIerusalemai au okilagi-matagaikuto gelegelena, Romai maki vovetaina ponove kilagi-matagaiku.”

Paulo vagivagina navugana getovoato

12 Elaganiato amoamonai, Iuda talimara reketa getanu-kouto, ne navuga ta getovoato. Ira na kilagavu kilana gaokana gekilagiato, gau kwauta ati pia gania e ati pia niua, pene ago, Paulo pia vagia. 13 Vonavuga getovo-koukouato talimara maparara gagala vativati (40) makavana. 14 Nea geagoto Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera geriai, mageve kilato, negetiwato “Ai kilagavu kilana gaokana paga kilagia, ati paia ganigani, pene ago Paulo paia vagi-kwaregaa. 15 Ewagumona goi e kaonsela ria noginogi kilana iotugu-agoa, Roma geria vetali velena kamuna genai, Paulo gomi gemi ai penema tugu-rigoa, pio opagia, nopiotiwa, gomi na Paulo goririwaana, kwalana ia genana kila rorirori pio gapia ulanana. Na ai paia vealo-tago, enai ia rogotina ere kwara, ai na paia vagi-kwaregaa.”

16 Na Paulo vogana koloana na vonavuga ekamonagi-veakauato, ne eagoto, vetali taura geria numai elaka-togato, Paulo evaraato. 17 Ne Paulo na vetali kuneagina talimana ta ekeaato, ne evaikilaato, netiwato, “E koloa valiguna vetali velena kamuna genai ono ago-agia. Kwalana ia magena kila ta pevuamaia, pene vega-ripaa.” 18 Evetali kuneagina talimana na eago-agiato vetali velena kamuna genai, evaikilaato, “Tipura numanai talimana, Paulo na pekeaku e penogiku, ekoloa goi gemu ai pana vogomai-agia, kwalana ia na gemu kila ta pevogomai-agia, pene vega-ripamu ulanana.”

19 Vetali velena kamuna na gimanai egapito, erolo-gerevagiato vou, erenagiato, netiwato, “Rakagau oririwana geku ono kilagia?” 20 Ia ekilato, “Iuda talimara na kila ta pege vega-taunataunaa, pogipogi pia kala opakau, ne goi pia nogimu, pe Paulo ponove tugu-rigoa kaonsela wailanai. Geria opakau kilana goi pia vaikilamu gauna, ira geria ririwa Paulo valina taunatauna reketa mapia ripara. 21 Na ragai pono kamonagira, kwalana talima maparara gagala vativati (40) maiwana pia kumu, ia pia aloa. Ira kilagavu gaokana kilana gekilagiato, ati pia ganigani e gau ta ati pia niua, pene ago Paulo pia vagi-kwaregaa. Vokala pia kalaa gaurana, ira toma gekala-maavuna, goi gemu vega-gelemo gealo-tagoana.” 22 Vetali velena kamuna na evaikilaato, netiwato, “Au povaraku kilana, talima ta ragaina mapono varaa.” Ne ia na vokoloa etuguato.

Paulo Kavana Feliki genai etugu-agoato

23 Ne vetali velena kamuna na gena vetali kuneagina talimara ruala ekearato, evaikilarato, netiwato, “Vetali taura tinavu ruala (200), e osi ai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rage talimara gagala taulatoi kwapuna (70), e kolova pia talimara tinavu ruala (200) pio gapi-maavura, epogi ora gauna 9 koloko Kaisareai pio ago gaurai. 24 Paulo pene rage osira reketa maki pio kala-maavura, pe Kavana Feliki genai magulina piove kwaragia." 25 Ne vetali velena kamuna na pepa ta evetaina etaloato:

26 "Au Klaudias Lisia na goi Feliki, kavana talimamu nama iwavagi, atalo-venimuna: Avega-namamuna! 27 Iuda talimara na etalima gegapiato, roli kiana gevagi-kwaregaato. Na au aripato, ia Roma talimana gaurai geku vetali taura ria gaagoto, gavega-maguliato. 28 Au aririwato pana ripa, rakagau gaurai geroliawai, gaura pakurai averigo-agiato, geria kaonsela wailanai. 29 Au na arawaliato ira geria rova galamanai geroliana, na ia pia vagi-kwaregaa pa tipura numanai pia taoa kwalana ta ati arawaliato. 30 Iuda taura na pia vagi-kwaregaa ulanana, navugana getovoato valina gema varakuto gaurai, atugamagito, goi gemu ai pana tugu-watia. Ia geroliana talimara maki avaikilarato, goi wailamu ai geria veroli kilara pia kilagira."

31 Vetali taura na gevaikilarato kalana gekalaato. Vopogi, ira na Paulo gevaiagoato pene ago Antipatri. 32 Elaganiato vou, vetali taura gagera na gelakana taura geria talu kapunai gewaikuleto. Osi tauramo Paulo ria gelakato. 33 Kaisareai geve kwarato, ne pepa gegapiato, kavana geveniato, e Paulo maki geveni-vanagiato. 34 Kavana na pepa eagiato, ne Paulo erenagiato, ia arigi kapu talimana. Ia eripato Paulo Silisia talimana gaurai, 35 evaikilaato, "Gerolimuna talimara pia mai-kwara voupe rakagau okala-leaato gauna kilana au na pana kamonagia." Ne kavana ekilato, Paulo pia ago-agia, Kota numanai piave gita-tagoa. VoKota numana Heroda magulinai ekalaato.

Iuda talimara na Paulo geroli-opakauato

24 1 Toma imaima geaikito mulinai, Rupu Veaga velena kamuna, Anania, Kaisareai everigoto, Iuda velera reketa e rova ripana talimana ta arana Teretulo ria. Mapararа geverigoto, Kavana Feliki wailanai vou Paulo geroliato kilana geve kilagiato. 2 Paulo ekea-togaato, ne Teretulo na Paulo geroliato kilana wailanai ekilagirato, netiwato, "Nama iwavagi geku vele Feliki! Goi gemu vegitatago kapulenai maino ai paga talu lovana rau, e gema pete pia nama pakurai, gau namara vogo povega-valigu-waira. 3 Kapu mapararai e toma mapararai ai na gagapi-rageana, gaura pakurai goi gavega-nama-kamuvagimuna. 4 Au ati aririwana, goi gemu taim pana vega-aiki-kawaa, na anogimuna, ono gita-vetugamai, ragaina pono paru, pe gema kila kupana ono kamonagia. 5 Ai na etalima garawaliato rakava vega-walana talimana, ia na kulu kamu evega-walarana, Iuda talimara kapu mapararai getaluna nuganugarai. Ia Nasareta goleana geria vekuneagi talimana ta. 6 Ia na Rupu Veaga maki ene vega-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakavaa netiwato, na ai na gagapiato, [gema rova gelegelenai paia veakotaa
nagatiwato. 7Na vetali velena kamuna, Lisia, ema laka-togato, maao-
giniginina na Paulo ai gimamai na egapi-pakaato. 8Gaurai Lisia gena kila
gelegelenai, ia gavega-veroliana talimara goi wailamu ai pege vogomai.]
Goi matotaumu na ia pono renagi-namanamaa voupe, ia garoliana gaura
maparara matotauna na pene vega-ripamu.” 9Iuda talimara maki ira ria
gekauto, gekilato negau pekilagira gaura maparara taunatauna.

Paulo gena verugagavu kilana Feliki wailanai

10Kavana na Paulo evarulagiato pene kila ulanana, Paulo
ekilato, netiwato, “Au ripaku, rigolo vogo warauna pege vanagi, goi
etaunilimalima geria Kota gitatagona inaguluna okalaana. Gaura pakurai
au mavererekuna geku verugagavu kilana goi wailamu ai akilagiana.
11Goi matotaumu na maki veganamo porawalia, toma gagalana ruala
maki rogotina ere vanagia ea, au Ierusalemai aliruputali averageto. 12Au
gema rolikuna talima na ta ria Rupu Veaga aonai gaveituwai aonai ati
gerawalikuto, ati gerawalikuto e taunilimalima avega-tanukourato rupu
aonai pa kapu taai vanuga kamuna aonai. 13E gerolikuna gaura maki goi
wailamu ai ati pia vega-taunataunara ripa.

14Au akila-taunataunana, au na ai tenemai geria Palagu aaliruputali-
veniana e voRaupara Valiguna akwalanaana, eraupara ira matotaura na
opakau negetina. Mose gena rova e peroveta talimara na getalorato kilara
maparara avega-taunataunarana. 15Au geku veraramani Palagu genai
e etalima geria veraramani pe kwapunamo, voia evetaina: Kala rorirori
talimara e kala rakava talimara maparara kwarega na mapia kuliiti-wai.
16Gaura pakurai au vanagivanagi aoku pene rorirori veraputina avaina
Palagu wailanai e taunilimalima wailarai.

17Rigolo kiata vogo warau geaikito, au na Ierusalema araokwaniato.
Voia mulinai au mapawaikule-wai vonai geku talima geriai, ati geria e
garia talimara geria moni paagoagi e vega-nama gaura Palagu pana venia
ularana. 18Au rova na ekilagiana gelegelenai vevega-vealeva kalana
avega-aikiato aonai, Asia tanona na gevogomaito Iuda talimara reketa
na Rupu Veaga aonai gerawalikuto. Voia aonai au lagaku ai gutuma
kamuna ta aikina, e ta ria maki ati gaveituwai. 19VoIuda talimara Asia
tanona na gevogomaito pegere vogomai, pe goi wailamu ai au pegerema
roliku, pegere-vaikilamu, au arigi kepi akalaato. 20A etalima na ia
kilagi-matagaia, au kaonsela wailanai arugato tomanai, au geku ai arigi
kepi gerawaliato. 21Na gau kwatunamo ira wailarai arugato, alailaito,
natiwato, ‘Kwarega talimara mapia kuliiti-wai natina genai, gomi na au
toma ioveakotaku nogotina.’ ”

22VoRaupara, (e Iesu Keriso kamonagi-venina rauparana), Feliki
eripa-namanamaato. Ia na Kota etao-waiagoato, netiwato, “Vetali

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

velena kamuna, Lisia, pene kwara vou, au na gomi gemi kila pana kala-
roriroria." 23 Gaurai ia na vetali gitatagona talimana evaikilaato, Paulo
tipura numanai pia gita-tagoa, na gitatagona ragaina pia veagaoka.
Gatana reketa na pia veakavaa nepiatiwa genai pia gapi-ragera.

Paulo Feliki e Drusila wailarai

24 Toma reketa geaikito mulirai, Feliki magarawana Drusila goti
gekwarato. Drusila Iuda vavinena. Feliki Paulo evetugu-agiato, gaurai
Paulo evogomaito, Iesu Keriso kamonagi-venina kilara ekilagirato
ekamonagiato. 25 Na Paulo gena vegavutinai kala rorirori e vaigaoka e
Palagu gena Kota kamuna pene vogomai kilara ekilagirato aonai, Feliki
ekalito, gaurai ekilato, "Ewagumona ono laka vou, toma namana taai
voupe mapana kea-waimu." 26 Feliki gena tugamagi ta maki, Paulo na
moni kiata pene venia. Gaura pakurai maekea-waikule-waikuleawai, ia
goti pia kilakila ulanana.
27 Rigolo ruala mulirai, Posias Festas na Feliki kapuna egapiato. Na Iuda
talimara na pia ao-namaa ulanana, Paulo tipura numanai eraokwaniato.

Paulo Festas wailanai

25 1 Festas pene vegita-tago kapunai ekwarato, toma toitoi geaikito
mulinai, Kaisarea na Ierusalemai everageto. 2 Vonai Rupu Veaga
velera kamura e Iuda gitatagona talimara na Paulo geroliato kilara geve
kilagirato, e Festas genogiato, 3 ira pene veakavara, pe Paulo Ierusalemai
pene tugu-agoa. Kwalana Paulo raupara kapanai pia kumu-venia pia vagi-
kwaregaa navugana getovoawai. 4 A Festas evega-geleto, netiwato, "Paulo
Kaisareai voa, tipura numanai gegita-tagoana, e au vonai roli maawai-
agona. 5 Pe gemi vegitatago talimara nea genai au ria Kaisareai paia ago,
pe vonai rakagau ekala-leaato gauna pia kilagia, pene ia na rakava ta
ekalaato genai."
6 Festas toma taula vativati pa gagalana ira ria vonai getaluto voupe,
Kaisareai everigoto. Elaganiato Kota kapunai eagoto, ne, Paulo evetugu-
agiato. 7 Paulo ekwarato aonai, Ierusalema na gevogomaito Iuda talimara
na geruga-gegelagiato, ne geroliato kilara gaokara vogo gekilagirato, na
geria kila ati vega-taunataunara kapura. 8 Paulo evega-geleto, netiwato,
"Iuda talimara geria rova, e Rupu Veaga, e Roma velena vega-rakavana
ularana, kala rakavana ta ati akalaato."
9 Na Festas na Iuda talimara pene vega-verererа ularana Paulo
erenagiato, netiwato, "Goi oririwana Ierusalemai pono verage, pe
gerolimuna kilara vonai vou pana kamonagira pa?" 10 Paulo na evega-
geleato, netiwato, "Au Kaisara, Roma geria vele, gena Kota kapuna
wailanai arugana, pe enai Kota na vevega-rorirori kalana au geku ai
pene kalaa. Au na Iuda talimara vega-rakavara kalana ta ati akalaato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

goi matotaumu maki ripamu vealeva. 11 Pene rova ati akwalanaato pa
kwarega kalana rakavana ta akalaato, voina pana kwarega genai, au ati
akaroveravena pana kwarega. Na pene eIuda talimara geria veroli kilara
au ataku ai ati taunatauna genai, talima ta ati gena tiavu au pene veni-
vanagiku ira geriai. Au aririwana Kaisara na pene kamonagiku!"
12 Gaurana Festas magena kaonsela ria gekilakilato mulinai, Paulo
evega-geleato, netiwato, "Gemu noginogi vetainai, Kaisara genai pono
ago!"

Paulo Akaripa e Benis wailarai

13 Toma reketa gevanagito mulirai, vele Agripa e walawalana Benis,
Festas lakagitana e pia vega-namaa ulanana, Kaisarea ai gekwarato.
14 Vonai toma kiata vogo getaluto mulinai, Festas na Paulo kilana vele
gena ekilagi-namanamaato, netiwato, "Talima ta enai ea. Ia Feliki na
tipura numanai eraokwaniato. 15 Au Ierusalemai aagoto aonai, Iuda geria
Rupu Veaga velera kamura e Iuda velera na Paulo geroliato kilara geku
ai gevua-agorato, e au genogikuto, negetiwato, ia genai vevega-rorirori
kalana pana kalaa. 16 Na au na avega-gelerato, natiwato, 'Ita Roma
talimara gera maguli aonai gerolirana talimana ati pita vagi-kwarega-
kunera vou. Ia geroliana taura ria pia laka-koukou, e geroliana talimara
wailarai gevega-veroliana kilara pene vega-gele-kunera vou.' 17 Gaura
pakurai ira e au enai gakwarato aonai, au ati avealoto. Na elaganiato
Kota kapunai atanu-talito, ne Paulo avetugu-agiato. 18 Veroli taura
geruga-itito aonai, au matapolu atugamagito kala rakavara verolira pia
kalara natiwato, na aikina. 19 Ira geria kila maparara matotauria geria
aliruputali rauparara veitura reketa, e talima ta arana Iesu kilanamo.
Iesu ekwaregato, na Paulo ekilana, ia magulina. 20 Vogaura rauparara
tavutavura au geku ai gegaokato. Gaura pakurai au na Paulo arenagiato,
eririwana Ierusalemai pene ago pa, vonai vou ia geroliana kilara
pana vega-roriroriira. 21 Na Paulo enoginogito, tipura numanaimo pia
gita-tagoa, pene ago Kaisara na vou pene kamonagia. Gaura pakurai
avaikilarato, tipura numanai pia gita-tagoa, pene ago Kaisara genai pana
tugua."
22 Ne Agripa na Festas evaikilaato, netiwato, "Au aririwana etalima
matotauku na pana kamonagia." Festas evega-geleto, netiwato, "Pogipogi
vou pono kamonagia."
23 Elaganiato, Agripa e Benis gevegapi-rageto, rapuga ralema iwavagira
gekalarato, ne maralemaralemara Kota numanai gema laka-togato, vetali
kuneagina talimara kamura e vanuga kamuna talimara kamura ria. Festas
ekilato, ne Paulo gelakagi-togaato. 24 Ne Festas ekilato, "King Agripa e ai
ria pogoma matagai talimami maparami! Etalima gogitaana ea. Ia Iuda
talimara Ierusalemai e enai Kaisareai talimara na geroliato kilana au geku

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ai gevua-agoato. Ira geinalato, negetiwato, ia ragai pene maguli. 25 Na ia genai kepi ta ati arawaliato ia pene kwarega. E ia matotauna, Kaisara aranai enoginogito. Gaura pakurai, ia Kaisara genai pana tugua natiwato. 26 Na au ati aripa-taunataunana, ita gera vele kamuna gena pepai rakagau pana talo. Gaura pakurai gomi wailami ai pavogomai-agia, e iwavagina goi wailamu ai, King Agripa. Enai ita renagi-namanamaa, pe rakagau pita rawalia kilana Kaisara gena pana taloa. 27 Kwalana au atugamagina ati rorirori, etipura talimana au na pana tugua, na geroliana kilana ganina taunataunana ati pana tugu-kaua."

Paulo matotauna gena velauga kilara ekilagirato Agripa wailanai

26 1 Agripa na Paulo evaikilaato, netiwato, "Rororori avenimuna, ono varavara." Paulo gimana egapi-itiato, ne gena velauga kilara etinaato, netiwato: 2 "King Agripa! Au averererena, kwalana Iuda talimara na gerolikuna gaura maparara toma goi wailamu ai avega-gelerana. 3 Kwalana Iuda tenera na vegata geria kala e veitu maparara goi ripamu vealeva. Gaura pakurai anogimuna, pono vaigaoka, pe geku kila pono kamonagira.

4 Au raka atalu-tiwato, keiku na vegata pene vogomai etoma, geku tanoparai e Ierusalemai, Iuda talimara maparara ripara. 5 Au tovotovona na vegata geripakuto, ia kila matagai pene geririwana genai. Geku maguli evetinato vegata au Parisea goleana talimaku. Aliruputali gekwalanaana gevega-tiligaana goleana. 6 Ewagumona au Kota kapunai pama ruga, kwalana au Palagu na ai tenemai ekila-gavurato kilana araramaniana gaurai. 7 Ai gema kwalu gagalana ruala na vokilagavu gevega-taunataunaana, e gealo-tagoana pene taunatauna gaurai, ira na Palagu gealiruputaliana pogi-lagani makwalimura na. Vele o, au voveraramani galamanai Iuda talimara na gerolikuna. 8 Rakagau gaurai gomi Iuda talimami reketa gokilana, Palagu na kwarega talimana ati gelegele mapene vega-kuliitia?

9 Au maki atugamagito, gau vogo vavagi pana kalara, Iesu Nasareta talimana arana pana vega-waia ulanana. 10 Ierusalemai au vovetaina akalawai. Rupu Veaga velera kamura na tiavu gevenikuto, gaurai Palagu gena taunilimalima veagara vogo tipura numanai ataorawai, e pia vagi-kwaregara negetiiwai aonai, au maki pia kwarega kilara avega-taunataunarawai. 11 Toma vogovagi Iuda talimara geria rupu kwapurakwapurai alaka-togawai, ne akwari-korukorurawai, e Iesu pia kilagi-rakavaa ulanana avega-ririwarawai. Au na aparuveni-rakavarakavarawai, gaurai vanuga kamura polurai maki aagowai, pana vega-vitivitira e pana gui-lovolovora ulanana."

Paulo evetugamagi-kuleto valina

12 "Vokala ulanana Rupu Veaga velera kamura na rorirori gevenikuto e getugukuto, Damaseko ai aagoto. 13 Gaurai, geku vele, au raupara na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aagowai, aonai, garogota kilipaaluna ne garo maekana maki evanagiato maekana, kupa na emarigoto, agitaato, au ria gaagoto talimara e au ewae-talimaito. 14 Ai maparamai kwano ai gaketo-talito. Ne au na karo ta akamonagiato, Heberu karonai au evaikilakuto, netiwato, 'Saulo, Saulo! Rakagau gaurai au ovega-rakavakuna. Goi nema gau korilova mata-gogela okwakuana, gaurai gemu ai gaoka e matotaumu ovevega-rakavana.' 15 Ne au akilato, 'Velekou, goi rai?' Velekou evega-geleto, netiwato, 'Au Iesu, goi na ovega-rakavakuna talimaku. 16 Ono kuliiti, e ono ruga-tali. Au goi gemu ai pamatagai kwalana ana vega-rugamu, pe au geku vetugunagi talimamu ai pono ago ulanana. Ewagumona rakagau pogitaa gaura e wailai rakagau pana vega-gitamu gaura maki talima reketa geria ponove kilagi-matagaira gaurana. 17 Au na Isaraela talimara e ati Iuda talimara geriana pana vega-magulimu. Goi au na atugumuna, 18 matara pono vega-alira, e mukuna na pono vaiwaikulera, pe maekai pia ruga, e Satani gena tiavu na pono gapi-vagira, pe Palagu kavanai pia ruga. Ne Palagu na geria rakava pene tugamagi-piatogara e Palagu na evirigirato e evega-veagarato talimara ria kapu pia vaia, kwalana au geku ai gekamonagina gaurai.'

Paulo na gena inagulu ekilagiana

19 Gaura pakurai, King Agripa, au vovegailia kupa na ematagaito gauna genai ati akaroveraveto. 20 Kune Damaseko ai e Ierusalemai avopatato, voia mulinai Iudea tanona maparanai e ati Iuda talimara nuganugarai maki. Au avopatawai aonai, avaikilarawai, geria rakava geriana pia vetugamagi-kule, Palagu genai pia ago. Ne geria vetugamagi-kule geria kala na pia vega-taunataunaa. 21 Voia galamanai Iuda talimara na Rupu Veaga aonai gegapikuto, ia vagi-kwaregaku negetiwato. 22 Na votoma na pene vogomai ewagumona, au Palagu na eveakavakuna. Gaura pakurai pama ruga-tali, talima maparara keina pene ago kamuna wailarai ama kila-matagaina. Au na rakagau poluna ta ati akilagiana, na peroveta talimara na e Mose na rakagau gekilagirato pene wala gaunamo. 23 Gauna ea, Keriso pene vitiviti, e talima tovotovona kwarega na pene kuliiti-wai, ne Palagu gena maeka valina Iuda talimara e ati Iuda talimara geriai pene vali-piagia."

24 Paulo vovetaina evetao-gavuto aonai Festas na einala-veniato, netiwato, "Paulo, goi kawa! Gemu ripa kamuna na eveakawamuna." 25 Paulo evega-geleto, netiwato, "Geku vele Festas, au ati kawa. Au na rakagau akilagirana kilara taunatauna e matagai. 26 King Agripa! Au makwalimuku e ati kaliku na goi pana vaikilamu, kwalana egaura maparara goi ripamu. Au ripaku, pakilagira gaura maparara goi gemu ai ta ati peveavuga, kwalana egaura veavugai ta ati ewalato. 27 King Agripa, goi na eperoveta talimara geria kila ovega-taunataunarana pa? Au ripaku goi na ovega-taunataunarana."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Agripa na Paulo evaikilaato, netiwato, “E ora kianai, roli kiana vagi
aoku povega-moiraa, ne roli kiana Keriso pavega-taunataunaa.” 29 Paulo
evega-geleto, netiwato, “Ora gauna kupanai pa moganai, na au na Palagu
anogiana, goi e ewagumona au gekamonagikuna talimami maparami au
vetaiku pogoro kala, na ege ligoligokuto vetainamo ragaina.”
30 Paulo vovetaina ekila-gatuto, ne king, kavana, Benis, e ira ria
getanuto talimara maparara gekuliitito. 31 Gelaka-piatito muli ai, ne
gekilakilato aonai gekilato, “Etalima kala rakavana ta pakunai pere
kwarega pa tipura numai pere talu kalana ta ati ekalaato.” 32 Na Agripa
na Festas evaikilaato, netiwato, “Pere ati pere kila, Kaisara na gena kila
peneve kamonagia ati neperetiwa genai, etalima patara tugu-lakaa.”

Paulo Romai eagoto

27 1 Itali ai paia ago kilana etaunataunato aonai, Paulo e geligorato
talimara reketa pe vetali kuneagina talimana arana Iulias
gimanai getaorato. Ia Kaisara gena vetali goleana aonai. 2 Ai Adramitio
potina taai garagekauto ne garavuto. Vopoti Asia tanona konera na pene
ago potina. Makedonia talimana ta arana Aristakas maki ai ria garageto.
Ia Tesalonika na evogomaito.
3 Elaganiato vou Sidona ai gakwarato. Iulias na Paulo vetuganana
ekalaato, gaurai rorirori eveniato, taukavana geriai pene ago, pe
gena ririwa gaura pia venia. 4 Vokapu garaokwaniato aonai Saipras
mouna rawarawa na kavana na garavuto, kwalana agi wailamai na
evogomaiwai. 5 Silisia e Pamfilia atara na garavu-vanagito, gaagoto,
Mirai garaikauto. Mira Lisia tanonai. 6 Vonai vetali gitatagona
talimana na Alesandria potina, Itali ai pene ago, erawaliato, ne vonai
evega-rage-vanagimaito.
7 Toma vogo kiarakiara garavuto pene ago Senidas laganai gakwarato.
Vonai agi na eraka-gavumaito gaurai, Krete mouna rawarawa na kavana
na garavu-agoto. VoSalmone iruiruna kavata konena. 8 Veiriwamagi ai
kone lagana na garavu-agoto pene ago kapu ta arana Raikau Kapura
Namarai gakwarato. Vokapu e Lasea vanugana vepakara ati rau.
9 Toma vogo vonai warau geaikito, e poti na voana ravu-ago gaoka
e makalina, kwalana voka tomana maki warau eaikito. Gaura pakurai
Paulo na egavu-tinarato, netiwato, 10 “Marumaru maparami, au aripana
ita gera lakalaka pene rakava. Gera rinaga maparara pia lekwalekwa e
poti maki pene rakava-vagi. Ati egauramo, na ita gera maguli maki pita
piatogara.” 11 Na vetali gitatagona talimana na poti etaliawai talimana
kamuna e poti gatanana karora ekamonagirato, a Paulo gena kila ati
egapi-rageato. 12 Voraikau kapuna gaulago uverai ati nama. Gaura
pakurai gutuma na geririwaato paia ravu-tovo, pe Foenikis ai vou
gaulago uvera paia gapira. Foenikis Krete ai raikau kapuna ta. Kavata

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rigo avala ewailaana (pa south-west) na kavata walaka (pa north-west) ewailaana.

Galugalu ekwarato evega-rakavaato

13 Gavurigo egavu-mirulumiruluawai aonai, ira getugamagito geria
toma namana pege rawalia. Gaurana ipou geroloato, ne Krete kone taitari
namo garavu-agoto. 14 Atirau agi kamuna arana Ragepogi, mou atana
na emarigoto. 15 Poti ai ema lavu-kauato, ne ai ati gema ravu rauparana.
Ravu waila veririwamagina, ati gakalaato na agi vetainai garavu-
raloto. 16 Mou keina arana Kauda waiatina kavanana garavu-togato vou,
rawarawana na garavu-agoto. Vonai voupe poti keina paia vega-magulia
nagatiwato, vega-magulina ulanana gavekwalavi-rakavato. 17 Ira na poti
keina gerolo-rageato poti atanai, ne poti ai gekora-kauato pene gapi-
gaugaua ulanana. E gekalito, pe poti palaina maki gerolo-rigoato, tipo
elavumaito. Ira geria kali ganina agi na irauna poti neelavu-agoana Sirtis
ai Afrika kavanai rawapara aonai nugunugu taai neeve rina-rageana
kalinana. 18 Vogalugaluna, poti roli kiana evega-magutuawai. Gaura
pakurai elaganiato, poti ai geurarato rinagara maparara rawaparai
gepia-rairato, poti pene malaga ulanana. 19 Toma vega-toitoinai poti
rinagana magepia-rairato. 20 Toma vogo warau geaikito, garo e mitiu
ati gematagaito, e agi maki ekamu-vagito. Gaurai gema veraramani
maparara geaikito, kwalana gatugamagito, ai ati gema maguli rauparana.
21 Toma vogo ati geganiganito mulinai, Paulo wailarai erugato,
netiwato, “Marumaru, gomi au karoku pogoro kamonagia, pe Krete
na ragai patara ravu-ati; pe erinaga evetaina ati patara pia raira. 22 Na
ewagumona au na avega-nagimina, pio kwalimu! Kwalana ta ati pono
kwarega. Na taunatauna poti gavanamo pene rakava-vagi. 23 Au Palagu
gena talima ta e au ia vetugunagina aago-veniana. Walagani pogi,
ia gena aneru ta lagaku ai pema ruga-tali, 24 ne pekila, ‘Paulo, ragai
pono kali. Goi Kaisara wailanai ponove ruga, e Palagu gena nama goi
gemu ai gaunana, goi ria pogo vogomai talimara maparara maguli pia
rawalia.’ 25 Gaura pakurai, gomi marumaru, au na avaikilamina, pio
kwalimu. Kwalana au na Palagu avega-taunataunaana, aneru na rakagau
pevaikilaku pekilagira gelegelenai pia wala. 26 Na ita agi na mou taai
peneve pia-kaura.”
27 Pogi gagala na vativatinai (14) ai Adria Rawaparanai agi na
ekwaravomaiwai. Pogi nugana poti ravuagina taura geripato, ai tanopara
warau gakavinagiato. 28 Gaura pakurai ropu tovoagina walona rikinai
gau metauna ta gekwatu-kauato, ne rawaparai gepia-raiato. Vogauna
geripato, rawapara ropuna 37 mita vetaina. Ati lovana magegitaato, 27
mitamo. 29 Poti vatu ai neeverara-kauana kalinana, poti mulina kavanai
ipou vativati gepia-rairato. Ne gerapalito pene lagani-rakarakaa ulanana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

30 Poti ravuagina taura geria ririwa pia kali-lema. Vovetaina gaurana
ira na poti keina nanu ai getao-raiato, gekala-opakauto poti wailanai
ipou reketa, piave pia-rigora negetiwato. 31 Na Paulo na vetali gitatagona
talimana e vetali taura evaikilarato, netiwato, “Pene poti ravuagina
taura poti ai ati pia tanu-tago genai, gomi maki ati pio maguli.”
32 Gaura pakurai vetali taura na poti keina walora gevoro-rukirato, nea
gevega-guleato.
33 Roli elaganiawai aonai, Paulo na ira maparara enogirato, ganigani
kiatana pia gani. Ia ekilato, “Gomi toma gagalana vativati (14) pogo
vealo-agia, gau kwauta rogoti goro gania. 34 Gaura pakurai pio kwalimu
e maguli vealoleanai anogimina, ganigani kiatana iogani. Kwalana
gomi repami guira nivana ta ati pene lekwalekwa gaurai.” 35 Vovetaina
ekilato mulinai, ia na pereti ta egapiato, ne ira maparara wailarai Palagu
evega-namaato, e ekala koruato, ne eganito. 36 Ira maparara maki aora
geveakwalimurato, gaurai geganiganito. 37 Poti aonai ai maparamai
tinavu ruala gagala taulatoi kwapuna taulatoitoi (276). 38 Ira maparara
gegani-mateto, gaurai poti pene malaga ulanana, vuiti rawaparai
gepia-rairato.

Poti epereato

39 Elaganiato poti ravuagina taura na tanopara kolemana ati gegita-
namanamaato. Na galu kala tanopara na rawaparai egalu-atiana, e kone
koulanamo gegita-agoato. Gaurai getugamagito, pere marauparana,
vonai poti pegere vega-toma-ragea negetiwato. 40 Ne ipou walora gevoro-
rukirato, rawaparai geraokwanirato. Vooramo kianai pako walora maki
etapurukirato. Ne waila na kavanai palai gekoreato, agi na waila konenai
pene lavu-agora ulanana. 41 Na poti nugunugu ai etomarageto. Nea Poti
etomarageto wailana evekwanu-gunugunuato, mulina kavana aku na
epere-kinikiniato, e elogi-lovolovoato. 42 Vetali taura genavugato, tipura
talimara pia vagi-kwaregara, kwalana irauna nege navu kalina, ne
nege kalina gaurai. 43 Na vetali gitatagona talimana gena ririwa Paulo
pene vega-magulia, gaura pakurai ia na ekila-wairato, vokala ragaina
pia kalagia. Gaurai navu riparia talimara evaikilarato, rawaparai pia
pavurai, ne pia navu-kuneago kone ai. 44 A talima maparara mara tupira
pa poti marara korura pia gapira voupe, ira mulira na piave navu-rigo.
Vorauparai maparara tanopara geve rawaliato, ta ati elekwalekwato.

Malta mounai

28 1 Ta rawaparai kala ta ati ekalaato, maparamai namamo
kone ai garage-vagito. Ne vonai vou garipato, vomou arana
Malta. 2 Vomou talimara na ai gemai kala nama iwavagina gekalaato.
Kwalana vogura e nakula aonai gema kalova-para gekatiato ai pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tunu-tiavutiavumai ulanana. 3 Paulo eagoto lako rekota eve gapiato,
kalovai ema tao-rageato. Warowaro ta volako rekonai kalova tiavuna na
egapiato, ne ema nene-atito, ne Paulo gimanai ekolikauto. 4 Vomou taura
na vowarowaro Paulo gimanai evepinukauto gegitaato, ne matotaura
gevevaikila-garigarito, negetiwato, "Ati vegarevegare, etalima e vagivagi
talimana. Kwalana rawapara na penavu-maguli, na kotio vavinena
Dike ati vagi eririwana ia pene maguli." 5 Na Paulo na vowarowaro
kalovai ekwara-piakauato, na Paulo rakava ta ati erawaliato. 6 Talima
getugamagito, Paulo tauniparana irauna nee olona, pa toma eketo-talina,
ne ekwaregana. Gevealo-raurauto, na Paulo genai gau rakavana ta ati
ewalato. Gaurai ira gevetugamagi-waito, ne gekilato, "Ia maki palagu ta!"
7 Vokapu e mou talimana kamuna arana Pablias. Ia gena kapu ati rau.
Ia na egapi-ragemaito, e toma toitoi vegata ia gena wariwari talimamai
ai evega-agomaito. 8 Pablias tamana viti e eguriwai, pe emaoko-tagowai.
Paulo ia genai elaka-togato, e erapalito, e gimana ia atanai etao-kaurato,
ne gena viti enamato. 9 Vokala ewalato, gaurai vomou ai viti talimara
maparara Paulo genai geagoto, ne ia na geria viti evega-namarato.
10 Geria wareware gaura vogo geveniato. Gema ravu aonai paia ririwara
gaura gevenimaito.

Romai gakwarato

11 Uve toitoi mulinai Alesandria potina taai garageto. Vopoti ai
palagu arana Dios natuna kapa melora ruala kolemara e pikitara
getalorato. Vopoti maki gaulago uvera na vomou ai erawalirato.
12 Garavuto pene ago Sirakuse ai gakwarato. Vonai toma toitoi gataluto.
13 Voanana gaveravu-gegelagito gaagoto pene ago Regium. Toma ta
evanagiato mulinai, gavurigo erigoto, toma vega-rualanai vou Puteoli
ai gakwarato. 14 Vonai walakava reketa garawalirato. Toma taulatoi
kwapuna ira na vonai gegapi-gaugaumaito. Voanana vou garavuto Romai
gakwarato. 15 Vonai walakava reketa valimai gekamonagirato, ne ai
gemai tipo gevogomaito vanuga keira araria Apias e Wariwari Numara
Toitoi kapurai. Paulo na egitarato, gaurana Palagu evega-namaato, e
tauniparana etiligato.

Roma aonai

16 Romai gakwarato aonai, Paulo rorirori geveniato, geregana pene
talu. Na vetali tauna taa namo tipo pene gita-tagoa. 17 Toma toitoi
gevanagito mulinai, Paulo na Iuda gekune-agiawai talimara ekea-
koukourato. Gema laka-koukouto, ne ia na evaikilarato, netiwato,
"Walakavaku, au na gera talima ta ati avega-rakavaato, e tenera geria
kala maki ati avega-rakavarato. Na au Ierusalemai gegapikuto tipura
talimana ta vetaina, Roma geria kaomani gimarai getao-kaukuto.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Ira na gerenagikuto, e geku kila gekamonagiato aonai geripa-
taunataunato, au ati geku kala rakava e pia vagi-kwaregaku ganina ta
maki ati gerawaliato. Gaura pakurai geririwato pia luga-vagiku. **19** Na
Iuda talimara na voririwa ati gegapi-rageato. Gaura pakurai au ati geku
raupara ta, gaurai anoginogito Kaisara na geku kila pene kamonagia. Ati
au geku taunilimalima ana agirorira ularana natiwato. Aikina. **20** Gaura
pakurai pakea-maimi, au ria ita mai-kilakila gaurana. Kwalana Isaraela
gena veraramani pakunai au evetaina geligokuto."

21 Ira na gevega-geleato, negetiwato, "Goi kilamu pepana ta Iudea na
ati garawaliato. Walakavara voanana gevogomaito taura na maki valimu
rakavana ta ati gekilagiato, pe ati gakamonagiato. **22** Na ai gaririwana
goi gemu tugamagi kilana paia kamonagia. Kwalana kapu mapararai
taunilimalima na goi na e golea gerugaana."

23 Gaura pakurai ira na toma ta gevirigiato. Votomai talima gutuma
para Paulo gena talu kapunai geagoto. Amoamo vegata pene ago lavilavi,
Paulo na Palagu gena Basileia evopatagiato. E Mose gena rova na peroveta
taura geria puka na Iesu valina ira geria ekilagi-vealevaato, Iesu pia
vega-taunataunaa ulanana. **24** Talima reketa na gena kila gegapi-rageato, a
reketa na ati gevega-taunataunaato. **25** Ira aora ati kwapuna, gaura pakurai
gelaka-lovolovoto. Na rogotina gere laka aonai, Paulo na kila ta ekilagiato,
evetaina ekilagiato, "Veaga Palaguna peroveta talimana Isaia genana gomi
tenemi kila-taunataunana evaikilarato. **26** Kwalana evetaina ekilato,

'Ono ago etalima geriai, ne pono kila:
Kamonagi pio kamonagi, na ati pio ripa-rorirori.
Gita pio gita, na ati pio gitailia.
27 Kwalana etalima aora mukuna,
tegara gela, e matara maki kele.
Irau matara na nege vegitana
e tegara na nege kamonagina
e nege tugamagi-iluna,
ne pia vetugamagi-kule
pana vega-namara kalirana.
(Palagu vovetaina ekilana).'

28 Gaura pakurai au aririwana gomi pio ripa, Palagu gena vevega-
maguli valina ati Iuda talimara geriai etugu-agoato, pe ira na pia
kamonagia!" [**29** Paulo vovetaina ekilato mulinai, Iuda talimara gelakato,
e matotauria nuganugarai veitu kamuna ta gekalaato.]

30 Rigolo ruala matotauna na evega-voiawai numanai etaluto. E ia
genai gevogomaiwai talimara maparara egapi-ragerawai. **31** Palagu gena
Basileia, (gena vegitatago tiavuna evega-rugaana ea), kilana evopato-
venirawai, e Velekou Iesu Keriso valina evega-riparawai makwalimuna
na. Talima taa na ati ekila-waiawai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO ROMA EKALESIARA GERIA

Roma vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Roma ekalesiara geria rigolo 56 e 57 vekarawarai etaloato, e Korinto ekalesiara vega-toitoina ewariwarirato aonai etalo-venirato; Iesu ekwaregato mulinai etaloato.

Paulo gena ririwa kamuna Romai pene ago, na Ierusalemai eagoto vou (Apostolo 19:21). Vonai Iuda talimara reketa na gegapiato, ia vagia negetiwato. Na Palagu na elaugaato, Romai pene ago rauparana ekala-pakaato. Gaura pakurai Paulo Romai eagoto rigolo 59 vetaira aonai.

Paulo Romai rogoti ere ago aonai, epepa etalo-venirato. Paulo gena ririwa kamuna, Palagu gena Vali Namana geria pene vega-matagai-namanamaa, e Roma ekalesiara pene veakwalimura ularana (Roma 1:1 e 11).

Roma pukana aonai golea kamura *(tenu 1:16-17)*.

Epepa aonai Paulo na Roma ekalesiara geria gau reketa ekilagi-namanamarato gaura ea:

1) Iuda talimara e ati Iuda talimara Keriso gena Vali Namana aonana roe nea vou Palagu wailanai kala rorirori talimara pia ruga-tali, e ati rova genana.
2) Tanopara talimara maparara, Iuda talimara e ati Iuda talimara, kala rakava aonai gemagulina *(tenu 1-3)*.
3) *(Tenu 3-8)* aonai vevega-rorirori valina e vevega-veaga valina, e Palagu ralemana maekana kamuna pene matagai valina.
4) *(Tenu 9-11)* virigivirigi valina; Palagu na Iuda talimara ati pegapi-ragera, Keriso ati gekamonagiana gaurai; e Iuda talimara Palagu na mapene gapirage-waira, kwalana Keriso genai mapia kamonagi.
5) *(Tenu 12-16)* ekalesia goleana raka pia maguli-tiwa Palagu wailanai.

Paulo na apostolo inaguluna ekalaato, kwalana Palagu na ekeaato gaurai

1 1 Au Paulo, Keriso Iesu gena vetugunagi tauku; gekuna epepa
ewatina. Au ekeakuto, gena apostolo talimaku ai aagoto, e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evirigikuto, Palagu na Vali Namana pana varavaragia ulanana. 2 EVali
Namana kunenai Palagu na peroveta talimara murura na ekilagi-
maavuato, ne Puka Veaga aonai getaloato. 3 E Palagu Natuna, ita
gera Velekou Iesu Keriso, valina. Ia tanoparai ewalato, e King Davida
kalakalana. 4 Ia kwarega na ekuliiti-waito, voanana Veaga Palaguna
matiavuna na ita gerai evega-matagaiato ia Palagu talutalu Natuna. 5 Iesu
genana e ia arana pakunai, ai vega-nama e apostolo rakina gagapiato, ati
Iuda talimara paia tavura, Palagu pia vega-taunataunaa e pia kamonagi-
venia. 6 Gomi maki, Roma aonai gomagulina talimami, ira ria Palagu na
ekea-koumito, Iesu Keriso gena taunilimalimai pio ago ularana.
7 Gomi Roma aonai gomagulina talimami maparami, Palagu na
eulamagimina e ekeamito, gena veaga talimarai goagoto, gomi avega-
namamina: Palagu ita Tamara e gera Velekou Iesu Keriso geriana
vega-nama iwavagina e maino gemi ai pene mia.

Paulo gena ririwa kamuna Romai pene wariwari

8 Geku kila tovotovona, au geku Palagu atanikiu-veniana Iesu Keriso
aranai gomi maparami atami ai, kwalana gemi kamonagi valira
tanopara maparana aonai gekilagi-matagairana. 9 Natuna Valina
Namana avopatagiana, mavererekuna vetugunagina aago-venina
Palagu na wailanai, gomi au geku rapali maparara aorai ati atugamagi-
lekwalekwamina. 10 E maki geku rapali aorai anogi-pukana, natina, pene
ewagumona Palagu eririwana genai, geku raupara ta pene kala-roriroria,
pe gemi ai pana wati. 11 Kwalana au geku ririwa kamuna para gitami,
pe Veaga Palaguna gena vega-nama reketa mapara venimi, pio kwalimu
ularana. 12 Voo gomi e au patara vevega-tiliga veveni gera kamonagi
aonai.
13 Walakavaku maparami, pio ripa-rorirori, lagani vogo aririwato
gomi gemi ai pana wati natiwato, na ati geku raupara pene vogomai
etoma. Geku ririwa, ati Iuda talimara na geku inagulu aonana veveakava
gerawaliato e Iesu Keriso gena golea talimarai geagoto vetaina, gomi
maki nuganugami ai pana veveakava. 14 Palagu na inagulu evenikuto,
Grik talimara e ati Grik talimara, aoneka talimara e kala kawakawa
talimara pana veakavara ularana. 15 Gaura pakurai au geku ririwa
kamuna, eVali Namana gomi Romai gotaluna talimami maparami gemi
ai maki pana vopatagia.

Vali Namana magena tiavu

16 Palagu gena Vali Namana nugaragena na ati ekalakuna, kwalana
eVali Namana aonai Palagu tiavuna einaguluna, ia gekamonagiana
talimara vega-magulira ularana: Iuda talimara geriai kune, kapinai vou
ati Iuda talimara. 17 Kwalana Vali Namana aonai Palagu na taunilimalima

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kala rorirori talimarai raka pene kilagi-tiwara ematagaina. Kala rorirori kamonagi aonai voo tovotovona na pene ago ikana, Puka Veaga aonai ekilana vetaina: “Palagu pene kamonagi-venia talimana Palagu na kala rorirori talimanai pene kilagia, ne pene maguli.”

Palagu gena paru taunilimalima geriai

18 Palagu gena paru kupana ematagaina, kwalana taunilimalima
na Palagu ati gekwalanaana e kala roriroriira ati gekalarana. Geria
kala rakavara na kila-taunataunana gekoukou-gavuana. 19 Palagu pia
ripaa magulira maparara ira geriai matagai, Palagu matotauna na
evega-matagai-gitakaurato. 20 Palagu ati tagitaana, na kupa e tanopara
ekalarato, voanana pene vogomai ewagumona, Palagu gitagitana
kolemana veavugana tagita-gitakaurana. Ia taunatauna Palagu talutalu
e gena mia-vanagivanagi tiavuna gimana kalakalara gaura na maki
gevega-matagaiana, pe tariparana. Gaura pakurai taunilimalima ati gena
vekougavu rauparana.
21 Pa, ira taunatauna ripara Palagu, pe pegere vega-ragea, na ati
gevega-rageana e maki ati getanikiuana. A geria tugamagi kala
kawakawana namo gevega-vonurana. Gaura pakurai geria tugamagi
kawakawara na aora gevega-mukunarana. 22 Ira matotaura gekilana,
ira maaonekara negetina, na ira vou kawa. 23 Pe maguli vanagivanagi
Palaguna pegere vega-ragea, na gima kalakalara gaura vega-gelegelena
mapia kwarega talimara avuavura e manega paera, manu, e kwano ai
gealana gaura avuavura gekamonagirana.
24 Gaura pakurai Palagu na kala milora pia kalara ularana egita-
guilagirato, pe pia mata-poraga aorai geverere-agirana gelegelenai, e
matotaura nuganugarai vevega-nugarage kalara irauiraura na tauniparara
pia vega-rakavara. 25 Ira na Palagu gena kila taunataunara kapurai
opakau kalara gekalarana, e Palagu na ekalarato gaura gealiruputali-
venirana e vetugunagira geago-venirana, a vogaura ekalarato Palaguna
aikina. Iamo geregana ita vevato-agia, ati ikana, vanagivanagi: Amen.
26 Taunilimalima vovetaina gekalato gaurai, Palagu na egita-
guilagirato, nugarage kalara pia ririwamagira ularana. Geria gare maki
vegarawa magulira roriroriira geraokwanirana, mataukavara ria gekala-
kawakawana. 27 Marura maki ira vetaira, gare ria vegarawa magulira
taunataunara geraokwanirana, mataukavara gevetugamagi-rakava-
venina. Vomaru matotaura mataukavara ria gevegeno-agina. Ekala
rakavara voira metaura ira matotaurana na gerawalirana.
28 Atanai, ira ati geririwato, Palagu pia ripa-namanamaa e tugamagi-
ilu ira nugara garakaurai pene mia, gaurai egita-guilagirato geria
tugamagi kawakawara pakurai, pe ati pia kalarakalara pia kalara
ularana. 29 Ira rakava maparara na gevonu-poraketoto, kala rakavara,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ririwamagi, tugamagi paruparu, vekuku, vagivagi, kogo, veveagarekone
e taunilimalima vega-ketora kalara, veroli-opakau, 30 vekwaimuli,
Palagu aorakava-vagina, karoverave rakavarakava, kila-guilagi, e
veagi; veveagoloka, rakava kala rauparara valigura gevega-walarana,
tina e tama karora ati gekamonagirana; 31 ati getugamagi-iluna, ati
raramanira talimara, ulamagi ati riparia talimara, venugagiviti ati
riparia talimara. 32 Pa, ira ripara, Palagu gena vegavutina na netina,
kala rakava talimara pia kwarega. Na ira na gekalarana, ati ira namo
gekalaana, na taunilimalima reketana gekalarana maki geao-namarana e
gegapi-ragerana.

Palagu gena vevega-rorirori

2 1 Goi talima reketa oagirorirana kepirai olakana talimamu, goi ati
gemu veavuga rauparana. Goi na talima ta oagiroriana, gena kala
rakavara okilagirana aonai, goi tipo matotaumumo ovevega-metauna
e oveagirorina. Kwalana talima ta gena kala rakavara okilagirana
kalara, goi matotaumu na maki okalarana. 2 Ita ripara, Palagu na vokala
rakavara gekalarana talimara pene agirorira, ne metau pene venira
voo rorirori. 3 Raka gotugamagia-tiwana, gomi, tipo taunilimalimamo,
na taunilimalima reketa goagirorirana, na aonai gomi matotaumi na
maki vokala rakavara gokalarana. Gomi gotugamagina Palagu gena
veagirori na pio kali-maguli? 4 Pa Palagu gena nama iwavagina, aona
egapi-gaugauana, e vaigaoka atarai ati ganira nogotina? Pa ati goripana
Palagu gena nama kamu iwavagina ganina, gomi pio vetugamagiwai
e pio laka-waikule ulanana? 5 Na gomi aomi goveagaokarana, ati
govetugamagi-waikulena. Evetaina gokalana matotaumi atami ai gemi
metau ataiatai golapulapu-kaurana. Na Palagu gena Kota kamunai
gena veagirori roririrorina pene kalaa votomai vou gena paru pene
vega-matagaia, ne gemi kala metaura ganira pio gapira. 6 Palagu na
“kwapurakwapura rakagaurakagau gokalato gelegelerai ganira pene
venimi.” 7 Talima reketa rogora gevetolena kala namara gekalana, Palagu
kolemana, e gapiragena, e ati pene aiki magulina getavuana. Palagu na
ira maguli vanagivanagi pene venira. 8 A talima reketa matotauramo
geria nama getavurana, kila e maguli taunataunana gerugarana, e rakava
kalara gekwalanarana. Ira Palagu na pene ao-rakavara maparuna na.
9 Pia kala rakava talimara maparara rakava metauna kamuna e vitiviti
kamuna pia gapia. Iuda taunilimalimara geriai pene wala-kune, mulinai
ati Iuda talimara geriai maki pia wala. 10 Na kala namara pia kala
talimara maparara geria, Palagu na maeka ralema iwavagina e venugagi-
rage e maino pene venira: Iuda talimara geriai pene kune, ne mulinai ati
Iuda talimara geriai maki. 11 Kwalana Palagu na taunilimalima maparara
maguli kwapunaimo egapi-ragerana, geria kala vetairai voira evenirana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu na Iuda talimara e ati Iuda talimara pene agirorira

12 Ati Iuda talimara Mose gena rova ati ripara, aonai gekala-rakavana,
voira maparara pia kwarega-lekwalekwa, (Palagu na pene agirorira),
rova mulimulinai lewana ati ripara; e Iuda talimara rova ripara, na
gekala-rakavana talimara maparara rova na pene agirorina. 13 Kwalana
rova tipo gekamonagiana talimara, Palagu wailanai ati kala rorirori
talimara, na rova gekwalanaana talimara vou, Palagu na ekilagirana kala
rorirori talimara.
14 Pa, ati Iuda talimara ati geria rova, na geria maguli aonai rova na
ekilagirana kalara gekalarana. Voira maparara geria rovai geagona,
na ira ati geria rova. 15 Ira geria kala na evega-matagairana, Palagu
gena rova na eririwarana kalara ira nugara garakaurai etaloato. Eia
nugana piruluna na maki evega-taunataunarana, kwalana toma reketai
geria tugamagi na evega-vekwakunagirana, na toma reketai galamara
ekalarana. 16 Au na Vali Namana avopatagiana, Palagu na taunilimalima
gena kala e tugamagi veavugara Iesu Keriso genana pene agirorira
tomanai vou pia matagai.

Iuda talimara e rova

17 Goi Iuda talimamu raka otugamagi-tiwana? Pa, goi ovekilagina Iuda
talimamu. Goi rova genai ogegepekauna, e oveagina, okilana, goi Palagu
gena pete talimamu. 18 Okilana, Palagu ripamu e gena ririwa kala nama
iwavagira e rakavara ogitailiarana, kwalana rova na evega-ripamuna
gaurai. 19 Goi okilana, taunatauna goi na mata-kele talimara pono
vaira, e goi mukunai getaluna talimara geria kere maekana; 20 e kala
kawakawa talimara kila-nakagatura talimamu, e girigiri geria vevega-
ripa talimamu, kwalana rova aonai aoneka e kila taunataunara gemiana
gaura ripamu. 21 Goi na taukavamu ovega-riparana, a goi matotaumu ati
ovevega-ripana. Taunilimalima ovopata-venirana aonai okilana, “Ragai
pono lema,” notina, na goi vou olemana. 22 Taunilimalima ragai pia
veopa-lema notina, goi oveopa-lemana. Kaivakuku oaorakava-vagirana,
na geria rupu aora rinagara olemarana. 23 Rova ovega-rage-iwavagirana
aonai, Palagu goi na ati okupa-rageana, gena rova okaroverave-venirana.
24 Puka Veaga evetaina ekilana, “Palagu arana ati Iuda talimara
nuganugarai gekilagi-piatogaana, kwalana gomi gemi kila-tilivagi
vetainai.”
25 Melo tauniparara kopira lamavagi kalana maganina, pene rova pono
kwalanaa genai. Na pene rova okilagi-piatogarana genai, gemu kopi lamavagi
kalana ati ganinai pene ago, e goi kopina ati gelama-vagiato talimana vetaina.
26 Ati Idua talimara kopira ati gelama-vagirato. Na pene rova magulira
roriroririrai gekalana genai, Palagu wailanai ira kopira gelama-vagirato

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimara vetaira? 27Pa, rova pukana gemu ai, e kopimu gelama-vagiato. Na pene goi na rova okilagi-piatogaana genai, rova ekwalanaana talimana, e ati Iuda talimana, veagirori tanukaunai pene tanu goi pene agirorimu. Pa, taunipara kavanai kopina ati gelama-vagiato. 28Pene talima ta aranamo kovagona Iuda talimana e kopi lamavagi maki mulimuli e taunipara kopina vegailianamo kovagona genai, ia ati Iuda talimana taunatauna. 29Aikina kinavagi. Iuda talimana pa Palagu gena pete talimana taunatauna rai nugana piruluna na e gena tugamagi na evega-matagaiana, ia Iuda talimana. E kopi lamavagi kalana maki taunilimalima nugana garakaunai pene matagai. Ia ati rova kilara getalorato gaura kwalanarai pene wala. Aikina. Ia Palagu Palaguna na taunilimalima nugana pirulunai pene kalaa gauna. Votalima voo ati taunilimalima na pia vega-ragea, na Palagu na pene vega-ragea.

3 1Iuda talimara na ati Iuda talimara gevanagirato? Melo tauniparara kopira gelama-vagirana genana rakagau namana gerawaliato? 2Pa, gau namara vogo gerawalirato! Tovotovonai Palagu muruna kilara taunatauna eveagaunarato.

3Pene Iuda talimara reketa Palagu genana gelaka-gerevagito, ati geria kamonagi genai rakavetaina? Taunatauna, Iuda talimara reketa ati geria kamonagi; na ira ati geria kamonagi pakunai, Palagu gena kilagavu maki ati ganinai pene ago pa? 4Aikina kinavagi! Palagu taunatauna vegata, gena kilagavu ati eketona, taunilimalima geopakauna. Puka Veaga ekilana vetaina,

> “Palagu, goi pono kila genai,
> pia vega-taunataunamu,
> e Kotai pia opa-venimu genai
> maki pono vega-ketora.”

5Talima reketa na geria vevega-veitu kilara pia kilagira, nepiatiwa: Pene ita gera kala ati rorirori na Palagu gena kala rorirori etao-matagai-gitakauna genai, ita rakagau nepitatiwa? Pita kila, Palagu gena paru kalara ita atarai etaorana genai rorirori pa? 6Aikina, Palagu magena rorirori. Pene Palagu ati rorirori genai, ia na tanopara maparana raka pene agirori-tiwa? 7Talima ta pene vevega-veitu, pene kila, “Pene au geku opakauna Palagu gena kila taunataunara evega-matagai-gitakaurana e ia maekana ralemana iwavagina evega-kamuana genai, rakagau gaurai au roe evega-vekwakunagikuna rakava talimaku netina?” 8Voo kawakawa kilana, noowane ekila vetaina, “Rakava ita kala, pe nama pene matagai.” Talima reketa na ai gevega-rakavamaina, geopagimaina, gekilana, ai evetaina gakilana negetina. Evetainai ai geopagimaina talimara Palagu na voira metaura pene venira ati vekwakunagina, kwalana geria opakau pakunai.

Talima ta ati rorirori

9Ne rakagau moe nepitatiwa? Ita Iuda talimaramo nama, a ati Iuda talimara aikina? Aikina kinavagi! Warau pata kilagia, Iuda talimara e ati

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iuda talimara nuganugarai ta ati gena rakava ragai nepitatiwa. 10 Puka
Veaga aonai evetaina getaloato:
"Talima ta ati rorirori,
ta vagi maki aikina;
11 talima ta ati etugamagi-roririorina,
taa na maki Palagu ati etavuana.
12 Maparara gelaka-muligito,
ira maparara kala roririorina ati gekalaana,
maparara ati gekala-roririorina,
ta kala nama ati ripana,
ta vagi maki aikina.
13 Ira gorolora kwarega legara kovogara vetaina;
maera na opakau kilaramo gekilagirana.
Geria kilakila na kwarega gevega-walarana,
noowane gelema kwalara ira pipigarai gemiana.
14 Murura kogo e kila rakavara na gevonu-poraragetо.
15 Ira gevailavaila-rakavana galama e vagivagi kalarai;
16 geria lakalaka kapurai kala lovolovo e rakava geraokwanina.
17 Maino magulira ati riparia.
18 Ati geria venugagi-rage Palagu genai."
19 Ita ripara, erova kilara na rakagau gekilagiana, raira rova kapulenai
gemagulina talimara evaikilarana. Voia ganina, rova kapulenai
gemagulina talimara e taunilimalima maparara maki mururana gau
kwauta ati pia kilagia, e etanoparai taunilimalima maparara Palagu
wailanai pia ruga-tali mageria kala rakava. 20 Gaura pakurai rova
kwalanagina magulinai talima ta aikina kinavagi Palagu wailanai Palagu
na pene kilagi-matagaia, ia kala rorirori talimana. Aikina, rova genana
ita na kala rakava taripaana.

Kala rorirori kamonagi na evogomaina

21 Na ewagumona arigi rauparai Palagu na taunilimalima ekilagirana
kala rorirori talimara netina rauparana pema matagai-namanama. Voo
ati rova kwalanagina magulinai. Aikina. Mose gena rova na e peroveta
talimara geria kila-matagai ai gekilagiato rauparana na. 22 Ekala
rorirori Palagu genana evogomaina e Iesu Keriso pia kamonagi-venia
talimara maparara na pia gapia. Ta ati irau. 23 Kwalana taunilimalima
maparara rakava talimaramo, pe maparara Palagu maekana ralemana
iwavagina genana tagerevagito. 24 Na Palagu gena vega-nama aonai ati
gera rakava netina, kwalana Keriso Iesu genana gera rakava aora na
evega-magulirato. 25 Palagu na Iesu veaonama warewarena gaunai evega-
agoato, kwalana taunilimalima ia aonana pene gapi-ragera ulanana.
Voia magulina evetaina: Rai ia ralanai pene veraramani Palagu na gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakava pene tugamagi-piatogara. Palagu na vokala ekalaato ganina, ia
gena rorirori pene vega-matagaia ulanana. Kunenai rakava gekalaawai
aonai, egita-guilagirawai, rakava ati evega-voirawai. **26** Etoma Iesu
veaonama warewarena gaunai evega-agoato kwalana gena kala rorirori
pene vevega-gitagira ulanana, pe ia gena rorirori pene matagai, e ia na
Iesu Keriso gekamonagi-veniana talimara roriroriра pene kilagira.
27 Pe ita rakagau pita veagi-agia? Veveagoloka ati gena kapu ta.
Rakagau gaurai? Rova takwalanaana gaurai? Aikina, maguli kamonagi
magulinaimo pita rawalia. **28** Kwalana pita ripa-rorirori, taunilimalima
kamonagi vetainai Palagu na egapi-ragerana, na ati rova pita kwalanaa
gaurai.
29 Pe Palagu Iuda talimaramo geria? Ia ati, ati Iuda talimara maki geria
Palagu? Pa, ia ati Iuda talimara maki geria Palagu, **30** kwalana Palagu
kwapunamo. Ia na tauniparara kopira gelama-vagirato talimara kamonagi
ai roriroriра pene kilagi, e kopira ati gelama-vagirato talimara maki
roriroriра pene kilagi vokamonagi kwapunaimo. **31** Voia aonai kamonagi na
rova tiavuna tavagiana? Aikina kinavagi! Na rova tavega-ruga-kikitaliana.

Aperaamo gena kamonagi

4 **1** Ita rakagau mapita kilagia, tenera Aperaamo na emaguli ea
erawaliato atanai? **2** Pere taunatauna, Aperaamo gena inagulu e
kala pakunai Palagu wailanai kala rorirori talimanai pere ago matotauna
pere vekilagi, pere veagi. Na ia Palagu wailanai ati gena veagi kapuna
ta. **3** Puka Veaga aonai rakagau netina? Puka Veaga aonai ekilana,
“Aperaamo na Palagu gena kila evega-taunataunaato aonai, Palagu
ekilato, ia kala rorirori talimana netiwato.” **4** Talima ta einaguluna, ne
voina egapiana. Ia einaguluna gaurai, voina egapiana voa gewarewareveniana gauna ragai nepitatiwa. Aikina kinavagi. Voo ia gena inagulu
voina vegata. **5** Na talima ta, ia inagulu pa kala ta ati ekalaana, na ia
Palagu, rakava talimara kala rorirori talimarai evega-agorana Palaguna,
gaurai ekamonagina. Etalima e gena kamonagi vetainai, Palagu na
ekilagiana, ia kala rorirori talimana netina. **6** Davida na maki vokilamo
kwapuna ekilagiato. Etalima evaikilarato, pia verere netiwato. Voo
inagulu pa kala reketa ati gekalarana, na Palagu, rakava talimara ati
geria kala rakava netina Palaguna, na ira evaikilarana, kala rorirori
talimara netina. Davida ekilato,

7 “Geria karoverave etugamagi-piatogarana,
e geria rakava egaivagirato talimara pia verere.
8 Velekou na gena rakava atanai
ati mapene agi-kaua talimana pene verere.”

9 Vevega-nama e verere evetaira tauniparara kopira gelama-vagirato
talimaramo geria, pa tauniparara kopira ati gelama-vagirato talimara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maki geria? Warau pata kila, Aperaamo gena kamonagi vetainai, Palagu ekilato, ia kala rorirori talimana netiwato. 10 Arigi toma ia kala rorirori talimanai eagoto? Tauniparana kopina gelama-vagiato mulinai, pa tauniparana kopina rogoti gere lama-vagia aonai? Ia ati tauniparana kopina gelama-vagiato mulinai vou Palagu ekilato, ia kala rorirori talimana netiwato. Aikina. Ia tauniparana kopina rogoti gere lama-vagia aonai, kala rorirori talimanai eagoto. 11 Ia tauniparana kopina kapinai vou gelama-vagiato. Votauniparana roe nea vou gelama-vagiato, ia tauniparana rogoti gere lama-vagia aonai. Kala rorirori talimanai eagoto, voia vegailiana voo evega-taunataunaato. Voanana Aperaamo, Palagu gevega-taunataunaana talimara tamariai eagoto, lewana tauniparara kopira ati gelama-vagirato. Kwalana Palagu gevega-taunataunaana talimara Palagu na egapi-ragerana kala rorirori talimara. 12 E ia maki tauniparara kopira gelama-vagirato talimara tamara. Au na ati tauniparara kopira gelamavagi-kawarato talimara akilagirana. Aikina. Na tamara Aperaamo tauniparana kopina rogoti gere lama-vagia aonai, Palagu ekamonagi-veniato, ira na maki Palagu vovetaina gekamonagi-veniana talimara akilagirana.

Rova e kamonagi

13 Palagu na Aperaamo ekilagavu-veniato, netiwato, ia kalakalana na etanopara pia vaia. Ekilagavu kilana Palagu na ekilagiato, ati Aperaamo na rova ekwalanaato pakurai, na Palagu ekamonagi-veniato pakunai, ne kala rorirori talimanai eagoto. 14 Pere rova gekwalanaana talimara na tanopara pegere vaia genai, kamonagi ati gena nama ta, e kilagavu kilana maki kila kovagonamo. 15 Pa, rova na Palagu gena paru kamuna evega-walaana. Na pene rova aikina, talima taa na rova ta ati pene leaa.

16 Gaura pakurai, kilagavu kamonagi genana evogomaina, pe Palagu gena vega-nama aonai kilagavu ganira taunataunara Aperaamo makalakalana geriai pia wala. A ati rova kapulenai gemagulina talimaramo geriai, na Aperaamo gena kamonagi aonai gemagulina talimara maki geria. Aperaamo ita maparara tamara. 17 Puka Veaga aonai etaloato vetaina: “Au na goi tanopara vogo tamariai avega-agomuto.” E Aperaamo na evega-taunataunaato Palaguna wailanai Aperaamo ita tamara. E Palagu na kwarega talimara evega-maguli-wairana e tanoparai ati gewalato gaura evega-walarana.

18 Aperaamo gena veraramani no ati vega-rugakauna gauna ta, na Palagu gena kilai everaramanito, evega-taunataunaato vetainai, tanopara vogo tamariai eagoto. Palagu na ekilagavu-veniato gelegelena: “Goi kalakalamu pia vogo-mitiu vetaira.” 19 Aperaamo volaganinai gena rigolo roli tinavu kwapuna (100), tauniparana maki emoirato, kwarega tauniparara gelegelerai warau eagoto, e Sara maki ati gelegele melo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ta pene gapia. Ia na eira egitarato, na egaura na ia gena kamonagi ati
vagi evega-moiraato. 20 Voia aonai ia ati etugamagi-aovoaovoto, ati
etugamagitugamagito, maki ati ekalavo-kalavoto Palagu gena kilagavu
atanai. A ia gena kamonagimo eveagaokaato, ne Palagumo evega-rageato.
21 Kwalana ia maaona maparana eripato, Palagu matiavuna, rakagau
ekilagi-gavuato gauna pene vega-walaa. 22 Vovetaina gaurai Palagu na
evaikilaato, "Ia kala rorirori talimana," netiwato.

23 Ekila e, "Ia kala rorirori talimana," ati Aperaamo geregana genamo
ekilagiato, 24 na ita gerai maki ekilagiato. Ita gera Velekou Iesu Keriso
kwarega na evega-kuliiti-waiato Palaguna tavega-taunataunaana talimara
maki pene vaikilara, kala rorirori talimara, nepenetiwa. 25 Palagu na
Iesu etuguato, tanoparai ekwaregato, ita gera rakava penema voi-vagira
ulanana. Ita Palagu na kala rorirori talimarai pene kilagira ulanana
gaurai kwarega na maevega-kuliiti-waiato.

Palagu na ita kala rorirori talimara netiwato

5 1 Gaura pakurai ita gera kamonagi vetainai, Palagu ekilato, ita
kala rorirori talimara netiwato, gera Velekou Iesu Keriso genana
Palagu ria maino tagapiato. 2 Ita Iesu Keriso pakunai kamonagi aonana
Palagu gena vega-nama aonai pata laka-toga, ne aonai taruga-tagona.
E taverererena, kwalana taveraramanina, Palagu na vou ia maekana
ralemana iwavagina pene venira. 3 Ati voiamo, na gera vitiviti ai maki pita
verere, kwalana ripara, vitiviti na vaigaoka evega-walaana. 4 Vaigaoka
na veveagarekone pita voua, veveagarekone pita voua Palagu maekana
ralemana iwavagina pita raramani-kaua. 5 Everaramani na ati pene vega-
tugamagitugamagira, kwalana Palagu na Veaga Palaguna evenirato, eia
genana ita nugara garakaurai Palagu na gena ulamagi epopo-rigoato.

6 Iokamonagi, ita ati kwalimura roe voa aonai, Palagu na warau ekala-
maavuato tomanai Keriso ekwaregato, ita, Palagu tatugamagi-piatogaana
talimara, pene voi-waira ularana. 7 Talima namana pakunai ta pene
kwarega pa? Gaoka! Na talima nama iwavagina pakunai peiramu ta
pene vetugamagi-kwalimu, ne pene kwarega ripa. 8 Na ewagumona enai
Palagu gena ulamagi ema vega-matagaiana: Ita rakava talimara roe voa
aonai, Iesu warau ekwaregato ita pakurai.

9 Ripara, Iesu ralana na pema alevara, ne ati gera rakava nepetiwa.
Gaurana ia pakunai, Palagu gena paru pene vega-matagaia tomanai
pene vega-magulira. 10 Ita Palagu roe watavetali-veniawai aonai, Palagu
Natuna gena kwarega na Palagu ria maevega-vegata-wairato. Ewagumona
ita Palagu ria tavegata-waito, gaura pakurai Iesu emaguli-waito genana,
vevega-maguli maki pita rawalia. 11 Ati voiamo, na gera Velekou Iesu
Keriso pakunai Palagu genai pita verere, kwalana Iesu Keriso genana ita
Palagu ria pita maino e pita vegata.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Adamu kwarega evega-walaato, Keriso maguli evega-walaato

12 Ita ripara, talima kwapuna ekala-rakavato, ne ia genana rakava
tanoparai ema laka-togato. Rakava na kwarega evogomai-agiato.
Vovetaina gaurai kwarega na taunilimalima maparara egapi-
vanugavanugarato, kwalana taunilimalima maparara gekala-rakavato.
13 Voia ganina, kala rakava tanoparai ewala-kuneto, a Mose genana
rova kapinai vou evogomaito. Na pere rova aikina genai, Palagu na kala
rakava, pa ita kila rova gekaravaana rakavana, talima ta genai ati pere
kilagia. 14 Na ripara, Adamu gena lagani ai pene vogomai Mose gena
lagani ai, taunilimalima kwarega gena tiavu kapulenai gemaguliwai. Pa,
Palagu gena vevega-nagi kilana ta ati gekaroverave-veniato Adamu na
ekalaato vetaina, na ira maparara maki kwarega gena tiavu kapulenai
gemaguliwai.

Adamu na roe nea vou pene vogomai talimanamo ema vega-matagaiato.
(Voo Keriso). 15 Na ewareware gauna ati voina e irau, ati Adamu gena kala
rakava goti gelegele. Etalima kwapuna gena kala rakava pakunai, talima
vogo gekwaregato. Na Palagu gena vega-nama e wareware gauna na kala
rakava gena tiavu evanagiato: Palagu gena evega-nama e wareware gauna
talima kwapuna, Iesu Keriso, genana evogomaito, taunilimalima vogo
geriai evepopo-rigoto. 16 Palagu gena wareware gauna irau, ati votalima
kwapuna, Adamu, gena kala rakava vetaina: Kala rakava kwapunamo
ewalato genana, Palagu na taunilimalima e tanopara maparana
eagiroriato, rakava voina metauna kamuna atarai etaoato. Na Palagu
gena wareware gauna rakava vogo mulira na ema laka-piatito, voanana
taunilimalima kala rorirori talimarai evega-agorato. 17 Taunatauna,
votalima kwapuna na kala rakava ekalaato, voanana tanopara maparana
kwarega gena tiavu kapulenai emiana. Kwarega e kala rakava ekalaato
talimana genana evogomaito tanoparai. Na talima kwapuna, Iesu Keriso,
ia na ekalaato gaunana vokala rakava ekalaato talimana gena kala rakava
tiavuna evanagiato. Taunilimalima maparara, Palagu gena vega-nama
iwavagina e kala rorirori warewarena pia gapia talimara, Iesu Keriso
genana maguli pia gapia, ne king vetaira pia vele.

18 Adamu gena kala rakava kwapuna pakunai, Palagu ekilato,
taunilimalima maparara kala rakava talimara e rakava voina pia gapia
netiwato. A Keriso gena kala rorirorina kwapuna genana, taunilimalima
maparara kala rorirori talimarai pia ago e maguli pia vaia ripa.
19 Etalima kwapuna gena karoverave na taunilimalima vogo kala rakava
talimarai geagoto. Voia gelegelena, talima kwapuna gena kamonagi na
taunilimalima vogo rorirori talimarai pene vega-agora.

20 Peiramu rova etao-kauato rakava pene kamu ularana. (Pa ita
kila, rova genana taunilimalima geria rakava maparara pia matagai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

namanama). Na kala rakava ekamuna kapunai, Palagu gena vega-nama maki ekamu-iwavagina. 21 Kunena taunilimalimara kala rakava gena vegitatago tiavuna kapulenai gemagulito, voanana kwarega ewalato. Voia vetaina, Palagu gena vega-nama kala rorirori evega-matagaiana, maguli vanagivanagi gera Velekou Iesu Keriso genana evogomai-agiana ita gerai.

Rakava genai takwaregato, Keriso gena maguli aonai ita magulira

6 1 Pe rakagau maita kilagia? Pa ita kila, rakava kalara ita kalawai-kalawaira, pe Palagu na gena vega-nama gerai pene vega-matagai kamu iwavagira? 2 Aikina kinavagi! Ita kamonagi talimara warau takwaregato rakava genai, (e rakava magulina genana tagerevagito); arigi rauparai rakava magulina aonai roe wapita talu? 3 Ita bapatiso tagapiato ganina ea: Ita na vobapatiso tagapiato Keriso Iesu gena maguli aonai talaka-togato, vobapatiso tagapiato aonai, ita ia ria takwarega-kouto. Pa gomi eia ati ripami? 4 Bapatiso tagapiato ganina, ita maki Keriso ria takwarega-kouto, Palagu na Keriso ria etole-kourato. Ne Tamara maekana ralemana iwavagina e tiavuna iwavagina na Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato vetaina, ita maki maguli valigu karigulanai pita maguli.

5 Pene ita Keriso ria takwapunato, ne ia ekwaregato vetaina ita maki takwaregato genai, taunatauna, ia Palagu na kwarega na evega-maguli-waiato vetaina, ita maki vovetaina Palagu na pene vega-maguli-waira vegata. 6 Kwalana ita ripara, ita gera maguli kunena Keriso ria veganamo satauro ai gerageto. Vokala ewalato ganina, rakava ekalawai tauniparana magena ririwa rakavara ita gerana pene gaivagivagia, pe ita kala rakavara geria inagulu talimana ati voina talimana vetaina ragai mapita ago. 7 Kwalana kwarega talimana na kala rakavana ta ati mapene kalawai kapu vagia.

8 Pene ita Keriso ria takwarega-kouto genai, taunatauna vagi taripana, Keriso ria maki pita maguli-kou. 9 Kwalana ripara, Keriso kwarega na warau ekuliiti-waito, pe ati mapene kwarega-wai; kwarega ati tiavuna ia genai. 10 Keriso ekwaregato aonai, rakava gena tiavu evega-aiki-vagiato. A ewagumona emaguli ia na emaguli-agiana e Palagumo gena emagulina. 11 Voraupara kwapunai gomi maki matotaumi evetaina pio vekilagi: Gomi kala rakavara geriai warau gokwaregato, Keriso Iesu na maguli aonai gomi gomagulina Palagu gena.

12 Gaura pakurai rakava na mapene rakava tauniparana nea gaunana gomi ragai vagi pene vaimi. Kwalana pene mapene rakava tauniparana nea rakavana na pene vaimi genai, gomi ia gena ririwa rakavara pio kwalanara. 13 Tauniparami kwauta rakava ragai pio venia, pe kala rakavara kalakalara rinaganai ragai pene vega-agoa. A gomi kwarega na maevega-maguli-waimito vetainai, tauniparami maparara Palagu pio venia. Tauniparami kava maparara maki Palagu pio venia, kala rorirorira

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pia kala ularana. 14 Pe rakava na gomi ragai mapene vaimi, kwalana
gomi ati rova gena tiavu kapulenai gomagulina. Aikina. Gomi Palagu
gena vega-nama aonai gomagulina.

Kala rorirori gena vetugunagi talimara

15 Ne rakagau? Kala rakavara roe wapita kala, kwalana ita ati rova
kapulenai tamagulina, na Palagu gena vega-nama aonai tamagulina,
gaurai pita kala rakava pa? Aikina kinavagi! 16 Gomi ati ripami, pene
matotaumu talima ta gena inagulu talimana ati voina talimamu ai
ovevega-agona, karona pono kamonagia notina genai, goi votalima
gena inagulu talimana ati voina talimamu ai warau oagona. Vorakava
gena vetugunagi talimamu ai pono ago, ne ikanai ponove kwarega. Pa
Palagu gena kila pono kwalanaa, ne kala rorirori talimamu ai pono
ago. 17 Palagu ita tanikiu-venia, kwalana gomi kunenai rakava gena
inagulu talimana ati voina talimami, na ewagumona Palagu gena kila-
taunataunana maaomi maparara na gokwalanaana, gevega-ripamiwai
gelegelenai. 18 Ne Palagu na rakava genana eluga-vagimito, kala rorirori
gena vetugunagi talimami ai goagoto.

19 Au na emaguli e inagulu talimara ati voira talimara geria maguli
ai ama kilagirana pio ripara ularana, kwalana gomi taunipara kavanai
ati tiligami roe nea. Gomi kunenai ne tauniparami kavatara ne kala
milora e kala rakava kwaikwaira geria inagulu talimana ati voina gaurai
govega-agorato. A ewagumona netauniparami kavatara ne kunenai
rakava genai gokalarato gelegelenai, kala rorirori gena vetugunagi gaurai
pio vega-agora, pe pia veaga. 20 Gomi rakava gena inagulu talimana ati
voina talimami ai roe wagomaguliwai aonai, kala rorirori ati gena kapu
ta gomi gemi maguli aonai. 21 Gomi vokala gokalarato geriana rakagau
namana gorawaliato? Vokala ewagumona gotugamagi-waikulerana genai,
evega-nugaragemina. Vokala ikanai kwarega pio waitagoa.

22 Na gomi ewagumona rakava aona na egapi-atimito, Palagu gena
inagulu talimana ati voina talimami ai goagoto. Palagu gena inagulu
talimana ati voina talimami ai pio ago, voanana nama pio rawalia
gauna na veaga-iwavagi talimami ai pio ago. Ne voanana gomi maguli
vanagivanagi pio vaia. 23 Kwalana rakava voina kwarega, a Palagu gena
wareware gera Velekou Keriso Iesu genana pita gapia gauna maguli
vanagivanagi.

Ita ati rova gena tiavu kapulenai tamagulina

7 1 Tarigavu, gomi taunatauna ati goripa-rorirorina? Gomi ne rova
ripami talimami au na avaikilamina. Ripami, talima roe emagulina
aonai, ia rova gena tiavu kapulenai emagulina, a ekwaregana aonai,
rova ati gena tiavu ia genai. 2 Vega-gelegelena, vegarawa garena, pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

garawana roe emagulina aonai, ia vegarawa rovana kapulenai roe emagulina. A garawana pene kwarega mulinai, vegarawa rovana voa, tiavuna kapulenai ati mapene maguli, pene paka. 3 Pene ia garawana roe emagulina aonai, mapene vegarawa-gerevagi genai, ia veopa-lema garenai pita kilagia. Na pere garawana pere kwarega, ia vegarawa rovana tiavuna na pere veluga-vagi voo rorinai, ati pere veopa-lema. Pa, tau pakana ta pere garawaa maki, voati pere veopa-lema.

4 Walakavaku, gomi maki vovetaina, Keriso tauniparana ekwaregato, vonai gomi maki rova genai gokwaregato, (gomi e ati rova gena tiavu kapulenai gomagulina). Vokala ewalato ganina gomi Keriso gena taunilimalimai pio ago ulanana. Gomi Keriso gena taunilimalimai goagoto kwalana, ita maparara vuavuara namara pia wala Palagu genai ulanana. Keriso e Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato talimana.

5 Ita na tauniparara geria ririwa kalara roe watakwalanarawai aonai, rova na ririwa rakavara evega-wala-piatirawai. Voririwa rakavara ita taunipararai geinaguluwai pakurai, ita na kwarega pia vega-walara kalara takalarawai. 6 Na ita ewagumona rova genana eluga-vagirato, kwalana eligoligorawai gauna genana warau takwaregato. Pe ita ewagumona Veaga Palaguna gena raupara valigunai Palagu vetugunagina pita ago-veni, a ati Puka Veaga aonai getalorato rovara kwalana-kikitalira rauparanai.

Rova genana rakagau namana pita vaia?

7 E rakagau maita kilagia? Rova rakava gauna nepitatiwa pa? Aikina kinavagi! Taunatauna, au kala rakava ati para ripaa, na rova genana, gaurai aripaato. Gelegelena, au ati para ripa, talima reketa geria rinaga ririwamagira voo rakava kalana, pere rova evetaina ati pere kila, “Talima reketa geria rinaga ririwamagira ragai pono kala.” 8 Na kala rakava na Palagu gena rova kilana genai raupara ta egita-rawaliato, ne voraupara na einaguluto, ne au aoku ai talima reketa geria rinaga ririwamagira tugamagira e kalara irauiraura ema vega-wala-piatirato. Kwalana pene rova aikina genai, kala rakava voo kwarega au geku ai, pe ati gena tiavu ta, (kwalana gena tiavu aoku ai einaguluna voo ati ripaku gaurai). 9 Rova rogoti ara ripaa aonai, au amaguliwai. Na rova evogomaito aonai, kala rakava au geku ai epou-rageto, emiawai. 10 Ne au akwaregato, kwalana kala rakava geku ai emiawai gaurai. Voanana au ama ripato, maguli pere vega-walaa rovana na kwaregamo evega-walaato. 11 Kwalana kala rakava na rova kilana genai raupara ta egita-rawaliato, ne voraupara na einaguluto, ne au eopa-verauleakuto. Gaurai kala rakava na au rova genana evagi-kwaregakuto. 12 Gaura pakurai rova maveagana, rova kilara maki maveagana, rorirori e nama.

13 Gaurai, au vogau namana na ema vagi-kwaregakuto? Aikina! Au kala rakava na evagi-kwaregakuto. Vogau namana evogomaito ganina,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kala rakava kolemana taunatauna enema vega-matagaia, pe pita ripa, kala rakava voo rakava kwaikwai. Na kala rakava vogau namana aonana einaguluto, ne au eveakwaregakuto. Gaurai Palagu gena rova kilana evega-matagaiana, kala rakava gau rakava kwaikwaina.

Rakava na gera maguli ekune-agirana

14 Ita ripara, rova Palagu Palaguna na evogomaito gauna, a au taunilimalimamo, tauniparai amagulina. Au kala rakava na evoikuto, ne gena inagulu talimana ati voina talimaku ai evega-agokuto. 15 Au na rakagau akalaana kiata vagi maki ati atugamagi-iluana. Kwalana vokala, aririwana pana kalara vegata natina kalara, ati akalarana, na ati aririwarana kalara akalarana. 16 Pene ati aririwarana kalara akalarana genai, rova ama kamonagiana, ia taunatauna nama. 17 Vokala aonai, voo ati au matotauku aoku maparanai vokala rakava akalaana. Aikina! Voo vokala rakava au geku ai emiana gaunana ekalaana. 18 Au ripaku, au geku ai etaunipara gena kala e ririwa rakavara aorai nama ta ati vagi emiana. Taunatauna, aririwa-kamuna nama kalara pana kalara natina, na inagulu-agira geku ai ati gelegele. 19 Geku ririwa kala namara pana kalara vegata natina, na ati atiligana, kala rakavamo akalarana. Taunatauna, ati vagi aririwana kala rakavara pana kalara, na roe akalarana. 20 Gaura pakurai, pene au na rakagau akalaana ati vagi aririwana pana kalaa natina kalana akalaana genai, voo ati au matotauku aoku maparanai akalaana. Aikina! Voo kala rakava au aoku ai emiana, gauna na ekalaana.

21 Gaurai au geku maguli ai gau ta noowane vorova ta vetaina na ekune-agikuna, evetaina einaguluna ama rawaliana: Au nama kalara ana kala natina aonai, rakava voa au aoku ai einaguluna. 22 Au nugaku garakaunai Palagu gena rova averere-agiana. 23 Na au na rova pa tiavu ta ea maagitaana au tauniparaku ragana reketa aorai geinaguluna, au geku tugamagi na ekamonagiana rovana gevetali-veniana. E rova ta kala rakava gena rova pa tiavu, ia au tauniparaku ragarai einaguluna, au egapikuna, ne kala rakava gena tipura talimanai evega-agokuna. 24 Au taunatauna rakava kwaikwai talimaku! Rai na au pene vega-maguliku e kwarega tauniparana aonana? 25 Palagu ita tanikiua, kwalana ita gera Velekou Iesu Keriso aonana evega-magulikuto.

Gaura pakurai au matotauku geku tugamagi na Palagu gena rova vetugunagina akalaana, na tauniparaku na kala rakava gena rova pa tiavu vetugunagina aago-veniana.

Palagu Palaguna aonai pita maguli

8 1 Ganina voa, ewagumona Keriso Iesu gena maguli aonai gemagulina talimara Palagu na kala rakava talimarai ati pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kilagira e ati pene agirorira. 2 Kwalana au Keriso Iesu gena maguli
aonai maguli Palaguna gena rova tiavuna na kala rakava e kwarega
geria rova tiavura na warau eluga-vagikuto. 3 Rova taunipara, magena
ririwa rakavara tauniparana, na warau evega-moiraato, gaurai ati gena
tiavu ai eagoto, ati gelegele pene veakavara. Gaura pakurai rova na ati
gelegele pene kalaa inaguluna Palagu na ekalaato. Voo Palagu matotauna
na Natuna taunatauna kala rakava talimara gelegelerai etugu-maiato,
rakava penema vega-aikia ulanana. Ne Keriso genana Palagu na kala
rakava gena tiavu tauniparana genai ekilagi-piatogaato, rakava evagi-
kwaregaato. 4 Palagu na vokala ekalaato ganina rova na kala rorirori
kalana, eririwaana kalana, ita gerai pia matagai namanama ulanana.
Kwalana ewagumona taunipara gena ririwai ati talakana, na Veaga
Palaguna gena ririwai talakana.

5 Taunipara gena ririwa rorinai gemagulina talimara, taunipara na
eririwarana gauramo getugamagi-tagorana; a Veaga Palaguna gena
ririwa rorinai gemagulina talimara, Veaga Palaguna na eririwarana
gauramo getugamagi-tagorana. 6 Talima ta taunipara gena ririwa na
evaiana talimana gena tugamagi kwarega evega-walaana; a Veaga
Palaguna gena ririwa na evaiana talimana genai maguli e maino
gemiana. 7 Taunipara gaura etugamagirana talimana gena tugamagi
na Palagu evetali-veniana. Kwalana ia gena tugamagi na Palagu gena
rova ati ekwalanaana, e maki ati vagi pene kwalanaa ripa. 8 Vovetainai
gaurai taunipara gena ririwai gelakana talimara na, Palagu ati vagi pia
vega-vererea.

9 Na gomi ati tauniparami geria ririwa na gevaimina talimami. Gomi
Veaga Palaguna na gemi maguli evaiana, kwalana Palagu Palaguna
gomi aomi ai etaluna. Pio ripa, rai genai Keriso Palaguna ati etaluna,
ia ati Keriso gena talima. 10 Pene Keriso gomi kwapurakwapura aomi ai
etaluna genai, lewana tauniparami pia kwarega kala rakava pakunai,
na palagumi maguli getaluna, kwalana kala rorirori talimami ai warau
goagoto gaurai. 11 Iesu Palagu Palaguna na kwarega na evega-kuliiti-
waiato. Pene Palagu Palaguna gomi aomi ai emagulina genai, Veaga
Palaguna genana Palagu na pene rakava tauniparana, gomi gemi ai nea
maki maguli pene venia.

12 Gaura pakurai, tarigavu, ita gera inagulu ewagumona ati taunipara
kavanai pita maguli, taunipara gena rakava kalara pita kalakala-agora.
13 Kwalana pene taunipara gena kala rakava magulinai pio maguli genai,
pio kwarega; na Veaga Palaguna gena ririwa rauparanai pio maguli
genai, taunipara gena kala rakavara pio vagi-kwaregara, ne gomi pio
maguli.

14 Palagu Palaguna na evairana talimara Palagu natuna. 15 Kwalana
gomi na Veaga Palaguna govairageato, neiana gomi ati inagulu talimana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ati voina talimami ai pene vega-agomi, pe pio kali. Aikina. Gomi Veaga Palaguna aona na Palagu na enatumito. Ita ia genai tatagi-lailaina, takilana, “Abba, Tamaku o,” natatina. 16 Veaga Palaguna matotauna ita palagura ria gekila-kouna, negetina, ita Palagu natuna. 17 Pene ita Palagu natuna genai, ita maki magavura, gaurai Palagu na ekilagi-gavurato gaura pita vaira. E Keriso na warau evairato gaura Keriso ria na pita vaikoura. Voraupara kwapunaimo: Keriso evitivitito vetaina pita vitiviti genai, ia na maeka ralema iwavagina egapiato gauna, ita na maki pita gapia.

Palagu maekana ralemana iwavagina wailai pita gapia

18 Wailarai Palagu maekana ralemana iwavagina ita gerai pene matagai, voanana, au atugamagina, ewagumona tavitiviti-agirana gaura peneve vanagira. 19 Palagu gimana kalakalara gaura maparara gevealo-tagona maveraramanira na, Palagu na ia natuna pene vega-matagaira e gena maeka ralema iwavagina pene venira tomana gemaguli-vega-aloana. 20 Kwalana Palagu gimana kalakalara gaura maparara ati geria nama taai geagoto. E ati ira matotaura geririwato ati geria namai pia ago negetiwato gaurai. Aikina. E Palagu matotauna gena ririwai vovetaina ekalarato. Na wailai rakagau namana geriai pene vega-walaa, voia gealo-tagoana. 21 Kwalana Palagu na ekalarato gaura maparara kwarega e poraga kwanakira aorai roe gemiana. Na toma ta egaura maparara Palagu na kwarega e poraga kwanakira na pene veluga-vagira, ne Palagu natuna geria kapu pakanai, maeka ralema iwavagina kapunai, pene taora.

22 Ita ripara, Palagu gimana kalakalara gaura maparara gare ia gapi ulanana tinagera gevitina vetaina, ira viti gevuana. Maparara genukuna, gelailaina, pene vogomai ewagumona. 23 Na e ati iramo genukuna, gelailaina. Aikina. Ita Veaga Palaguna vuavuana kunena tavaiato ea aorai maki tanukuna, talailaina, Palagu na pene natura tomana taalo-tagoana aonai. Voo ita tauniparara pene vega-magulira tomana taalo-tagoana. 24 Ita e raramani pakunai Palagu na ita evega-magulirato. Na tararamaniana gauna tagita-rawaliana aonai, ragai pita raramania. Gaura pakurai rai na warau erawaliato gauna roe eraramaniana? 25 A pene rogotina tara gapia gauna tararamaniana genai, mavaigaokara na pita alo-tagoa vegata.

26 Voia aonai, Veaga Palaguna na maki ita gera moira kapurai eveakavarana. Ita ati ripara rakagau pita rapali-agira, na Veaga Palaguna matotauna ita atarai erapalina. Ia erapalina aonai, etagi-lailaina. Etagi-lailaina kilara taunilimalima na ati gelegele pia kilagira kilara. 27 Palagu ripana roririori ita nugara garakaurai rakagau gemiana, Veaga Palaguna gena tugamagi maki ia ripana. Kwalana Veaga Palaguna Palagu gena ririwa vetainai gena golea talimara veagara atarai erapalina.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

28 Ita ripara, raira Palagu geulamagi-veniana talimara geriai rakagau
rakagau gewalana gaura maparara geriana nama pia rawalira. Kwalana
votalima ia gena ririwa vetainai ekearato, maguli pia vaia ulanana.
29 Palagu na rairaraira eripa-kunerato ia geulamagi-veniana talimara ia
na evirigirato, ia Natuna gelegelenai pene vega-agora ularana. Kwalana
vorauparai ia Natuna malita melonai pene ago walakava gutuma
nuganugarai. 30 Evirigirato talimara ia na ekearato talimara; e ekearato
talimara ia na kala rorirori talimarai ekilagirato; e kala rorirori talimarai
ekilagirato talimara, ia maekana ralemana iwavagina evenirato.

Palagu gena ulamagi kamu iwavagi

31 Gaurai Palagu na ekala ekalarato atarai ita rakagau pita kilagia?
Pene Palagu ita ria, ita eveakavarana genai, rai na ita pene vogomai-
venira? Ta aikina, kwalana 32 Natuna taunataunana maki kwavina ati
egapiato, na ekilagi-guilagiato ita pita maguli ularana. Arigi rauparai
Iesu Keriso ria gaura maparara ati pene wareveni-koukoura? 33 Gaurai,
Palagu na evirigirato talimara rai na pene vega-vekwakunagira Palagu
wailanai? Ta aikina, kwalana Palagu matotauna na ekilagi-roriroririana!
34 Rai na rakava voina metauna pene venira? Ta aikina, kwalana Keriso
Iesu ekwaregato, ne Palagu na maevega-maguli-waiato. Ia ewagumona
Palagu gimana aloripanai etanuna, ita atarai erapalina. 35 Ita rai
na Keriso gena ulamagi aona na pene gapi-gerevagira? Metau gerai
gewalana gaurana pa? Maguli gaokara gerai gewalana gaurana pa?
Gevega-vitivitirana e gegui-lovolovorana gaurana pa? Vito e nanu vekala
tarawalirana gaurana pa? Tauniparara ati rapugara tamagulina gaurana
pa? Vevega-kali gaura tarawalirana gaurana pa? Vetali kativara na pia
vagira gaurana? Aikina vegata! 36 Puka Veaga aonai ekilana vetaina,

"Ai goi pakumu ai vanagivanagi ia vagi-kwaregamai vegata negetina.
Ai pia vagi-kwaregara vegata negetina maamoera vetaira gekalamaina."

37 Na eulamagi-kamu-iwavagirana Kerisona genana e metau maparara
aorai takwalimuna vegata, pe tavega-aikirana. 38 Kwalana au ama
ripa-roriroriana, ita gau kwautana ati gelegele vagi Palagu gena ulamagi
aonana pene gapi-gerevagira: Kwarega pa maguli, aneru pa avuavu,
ewagumona tagitarana gaura na pa wailarai vou pia vewala gaura na, pa
tiavu reketa, 39 kupa atagainai gauna ta pa tanopara kapulenai kwarega
kapuna gauna ta, pa Palagu gimana kalakalara gauna ta aikina kinavagi
Palagu gena ulamagi na pene gapi-gerevagira, voulamagi Palagu na ita
evenirato, kwalana ita gera Velekou Keriso Iesu aonai tamagulina.

Isaraela, Palagu na evirigiato petena

9 1 Au Keriso gena maguli aonai ataluna, gaurai ati aopana, akila-
roriroriana, Veaga Palaguna na au aoku ai evega-matagai-gitakauana,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

au nugaku garakauna na evega-taunataunaana. 2 Au aoku tagitagina
kamu, geku ao vekwalavi Isaraela talimara atarai maki ati eaikina.
3 Geku ririwa kamuna eiamo: Pere nama, walakavaku e geku golea
taunatauna maguli pia vaia pakunai Palagu na aumo ataku ai rakava
metau iwavagina pere tao-kaua, e Keriso genana pere tao-gerevagiku,
pe lekwalekwa talimaku ai para ago, a ira au kapuku ai maguli pegere
vaia. 4 E Isaraela talimara akilagirana. Ira Palagu na enaturato e Palagu
na maekana ralemana iwavagina evega-matagai-venirato; e gena kilagavu
kilara kamura evenirato, rova maki evenirato; e Palagu pia aliruputali-
venia magulira evararato, e kilagavu ira geriai ekalarato. 5 Aperaamo,
Isaako, Iakobo ira tenera, e taunipara kavanai pita gitaa genai, Keriso
ira geria pete talimana. Keriso Palagu, gaura maparara repara ia. Ia
vanagivanagi pita vega-ragea. Amen.

6 Au ati akilana, Palagu gena kila (Isaraela talimara geriai) ati ganirai
pia ago natina. Aikina. Au akilana (Palagu gena kila Isaraela petena
maparana geriana) ati Isaraela petena maparana Isaraela talimara
taunatauna. 7 E evetaina maki ati pana kila: Ira Aperaamo petena, pe
ira maparara Aperaamo natuna napanatiwa. Aikina. Kwalana Palagu
ekilato, "Goi petemu Isaako genanamo vou piave maguli." 8 Voia ganina:
Taunipara kavanai gemagulina talimara ati Palagu natuna. Aikina. Ira
Palagu gena kilagavu magulira taunataunarai gemagulina talimaramo
Aperaamo petena. 9 Kwalana Palagu gena kilagavu kilana evetaina
ekilana, "Au na pana virigia tomanai mapana waikule-wai, ne Sara na
natumi melona ta pene gapia."

10 Ati voiamo, na pio gitaa, Rebeka natuna kapa ruala maki tamara
kwapunamo, ita tamara Isaako. 11-12 Na kapa ruala rogoti gere wala e
kala namana ta pa rakavana ta maki rogoti gere vekalaa aonai, Palagu
na Rebeka evaikilaato, netiwato, "Tau kunena na tau mulitaina gena
vetugunagi pene ago-veni." Tovotovona na vegata Palagu vovetaina
ekilato, kwalana ia gena navuga gelegelenai evirigiato melona kapunai
pene mia vegata. Talima Palagu na ati geria inagulu e kala namara
pakurai ekearana, na Palagu matotauna gena ripaimo ekearana. 13 Puka
Veaga aonai etaloato vetaina, ekilana, "Iakobo au na aulamagiana, na
Esau alivuana."

14 Rakagau ita kilagia? Ita kila, Palagu ati kala rorirori Palaguna
niitatiwa? Aikina vagi vegata. 15 Kwalana Palagu na Mose evaikilato,
netiwato, "Au na rai pana vetugaa talimana, ia pana nugagivitia, e au
na pana nugagivitia talimana pana nakagatua." 16 Gaura pakurai, gau
kamu iwavagina ati taunilimalima geria ririwa pa vekwalavi, na Palagu
gena venugagiviti. 17 Kwalana Puka Veaga aonai ekilana, Palagu na
Parao, Aikupito geria vele, evetaina evaikilaato, netiwato, "Au na goi
king ai ataomuto kwalana ea, goi gemu karoverave ai au geku tiavu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pana vega-laka-piatia, pe au araku tanopara maparanai pia kilagi-matagaia.” 18 Vovetaina gaurai pene Palagu eririwana talima ta ene vetugaa netina genai, enugagivitiana, e eririwana ta aona ene veagaoka-poroporoa netina genai, aona eveagaoka-poroporoana, ne Palagu ekaroverave-veniana.

19 Taa na au pono vaikilaku, noponotiwa, “Pa rakagau gaurai ita Palagu na roe evega-vekwakunagirana, netina, ita kala rakava talimara vegata netina, ei? Gaurai rai makwalimuna Palagu na ene kalaa vegata nepenetiwa kalana ia na pene kila-waia? 20 Goi matotaumu ono vetugamagi, goi rai, gaurai Palagu karona goi na oraveana? Gaurai, gimana na ekalaato gauna taa na ekalaato talimana pene vaikila, ‘Goi rakagau gaurai au evetaina okalakuto’ nepenetiwa pa?” 21 Ripara, gulo ekalana talimana magena rorirori vegata, maka arigia kamuna pene gapia, voanana gulo ruala pene kalara. Gulo ta nama iwavagi pene kalaa, voo velekwa kamuna ulanana, gulo ta tipo pene kala-kawaa, voo nanunanu ulanana. E gulo kala talimana taunatauna magena rorirori pa aikina vokala ekalaana genai?

22 Palagu maki taunatauna vovetaina ekalato. Ia eririwato, ia gena paru kamuna ene vega-matagaia, e gena tiavu ene vega-lakatia, pe taunilimalima na pia ripaa netiwato. Na eparu-veni-rakavarakavarato e pene vagi-gatu-vagira netiwato talimara geriai, aona egapi-gaugauato e evaigaokato. 23 Palagu na vokala ekalaato kwalana ia eririwato, ia maekana ralemana iwavagina pia ripaa netiwato. Ita ia na enugagivitirato, e ita Palagu na tovotovona na vegata ekala-maavurato, ia maekana ralemana iwavagina pita gapia ulanana. 24 Ita ia na ekearato talimara. Palagu na ati Iuda talimamaimo ekeamaito, aikina, ati Iuda talimami maki ekeamito. 25 Hosea aonai ekilato vetaina, netiwato,

> “Ira ati au geku taunilimalima,
> na ‘au geku taunilimalimai’ pana kilagira,
> e ati aulamagirana goleanai pana kilagira,
> pana kila, ‘geku ulamagi goleana’ napanatiwa,
> 26 e,
> ‘Gomi ati au geku taunilimalima’ natiwato kapunai,
> vokapu kwapunai ira pana vaikilara,
> ‘Maguli Palaguna natuna goleara.’ ”

27 Isaia na Isaraela talimara ekilagirana aonai ekilato, “Voo taunatauna, Isaraela talimara vogo galagala vagi noowane kone kwanona gutuna vogora, na talima maine vagimo pia maguli. 28 Kwalana Velekou na tanopara talimara geria rakava voira pene raka-veni-vagira, ati pene kwaipo.” 29 E Isaia tovotovonai ekilato vetaina, “Pere tiavu rakava rakava Velekouna na ita petera reketa ati pere raokwanira genai, ita Sodoma e Gomora vetaira patara kala.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Isaraela talimara ati geria kamonagi

30 Ita rakagau maita kilagia? Evetaina ita kila: Ati Iuda talimara kala
rorirori talimarai pia ago vekwalavina ati gekalato (Isaraela talimara
vetaira), na geria kamonagi Iesu Keriso genai getaoana gaunana, kala
rorirori talimarai geagoto. 31 A Isaraela talimara na rova gekwalana-
namanamaato Palagu na kala rorirori talimarai pene kilagira ularana,
kala rorirori talimarai ati geagoto. 32 Rakagau gaurai? Kwalana ira ati
kamonagi genana kala rorirori talimarai pia ago negetiwato. Aikina.
Ira gekilato, geria inagulu e kala na vou kala rorirori talimarai pia ago
negetiwato. Gaura pakurai Keriso ira geria vekwakunagi vatunai eagoto,
ne geketoto. 33 Puka Veaga aonai etaloato ekilana vetaina,

"Iogitaa, au ne Sionai (Ierusalemai) vatu ta ataoato,
talima pene vega-vekwakunagira ularana,
e vovatu kamuna ataoato, pene kala ketora ularana.
Na ia pene kamonagia talimana, ati vagi pene nuga-rage."

10 1 Walakavaku maparami, au aoku gena ririwa kamuna
taunatauna, e geku noginogi Palagu genai akalaana Isaraela
talimara Palagu na pene vega-magulira. 2 Kwalana au na maki ira
akamonagirana, ira na Palagu gena ririwa kalara pia kwalana-gitakaura
vegata, na gau kianamo, Palagu ulamagina magulina taunatauna na ira
ati ripara. 3 Kwalana Palagu genana kala rorirori evogomaina, voia ira
ati riparia, pe ira matotaura na geria kala rorirori kalara polura gevega-
rugarana. Vovetaina gaurai Palagu na taunilimalima etao-roriroririana
rauparara taunataunara ira na ati gegapi-ragerana. 4 Rova evogomaito
Keriso genai ema ikato. Ewagumona Keriso pia kamonagia talimara
maparara kala rorirori talimarai pia ago.

5 Mose na rova kwalanara genana vou Palagu wailanai kala rorirori
talimarai pia ago rauparara evaikilarato aonai, evetaina ekilato,
"Erova ea pia kwalanara talimara erova genana maguli pia gapia." 6 Na
kamonagi genana kala rorirori tarawaliana kilana Puka Veaga aonai
evetaina ekilana, "Aomu ai ragai pono kila, 'Kupai rai pene verage?' "
Pe Keriso kupa na penema vairigoa ularana. 7 "E maki ragai pono kila,
'Rai tanopara kapulenai pene verigo?' " Pe Keriso kwarega na penema
vairagea ularana. 8 A ekila kwalana taunatauna evetaina ekilana, "Kila
goi lagalagamu ai nea; goi murumu ai e goi nugamu garakaunai emiana."
Ai na kamonagi kilana gomi gemi ai eia gakilagiana. 9 Voo pene murumu
na pono kila-matagai, "Iesu Velekou," noponotiwa, nugamu garakauna
na pono vega-taunataunaa, ia Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato
genai, Palagu na pene vega-magulimu. 10 Kwalana nugana garakauna na
evega-taunataunaana talimana, Palagu wailanai kala rorirori talimanai
eagona; e muruna na ekilagi-matagaiana, maguli erawaliana. 11 Kwalana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Ia evega-taunataunaana talimana ati
pene nuga-rage.” 12 Ganina, Iuda talimara e ati Iuda talimara nuganugarai
irau ta aikina, kwalana ita maparara gera Velekou kwapunamo, Palagu
gereganamo, ia genai gekea-ragena taunilimalimara maparara gena vega-
nama kamu iwavagina evenirana. 13 Kwalana, “Palagu arana pia vatoa
talimara maparara Palagu na pene vega-magulira.”
14 E, arigi rauparai Palagu valina gekamonagiato talimara ia genai pia
kea-rage? E arigi rauparai Palagu valina ati gekamonagiato talimara na
ia pia kamonagia? E arigi rauparai ia valina pia kamonagia, pene taa na
ati pene vopata-venira genai? 15 E rai na pene vopata-venira, pene Palagu
na ta ati pene tugua genai? Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Vali
Namana evuamaiana talimana gagena nama iwavagi vegata, (kwalana
nama iwavagina evega-matagaiana).”
16 Na ati taunilimalima maparara na Vali Namana gegapi-rageana,
gaurai Isaia evetaina ekilana, “Velekou, rai na aina kila evega-
taunataunaana?” 17 Ita ripara, kamonagi Vali Namana gevopatagiana
takamonagiana, voanana evogomaina; e takamonagiana valina Keriso
gena kila. 18 Na Isaraela talimara rakavetaina? Palagu gena kila
taunatauna ira na ati gekamonagiato? Aikina, gekamonagiato. Kwalana
Puka Veaga aonai ekilana,

“Talima reketa na tanopara maparanai gevevali-piaato,
e geria kila maki tanopara ikana-ikana geverawaliato.”

19 Averenagina: Isaraela talimara na vokila ganina ati gerawaliato?
Aikina, ira ripara. Kwalana Mose warau evetaina ekilato,

“Au na gomi ati arana petena ta geriana gomi pana
vega-nugaragemi.
E au na gomi ati getugamagi-iluna petena genana pana
vega-parumi.”

20 E Isaia maki ati ekila-guguvato, netiwato,

“Au ati getavukuto talimara na gerawalikuto,
e ati geverenagi-vetavukuto talimara geriai avevega-matagaito.”

21 Na Isaraela talimara evaikilarato, netiwato,

“Amoamo pene ago eve laviana,
au gimaku kila ati kamonagi
e karoverave talimara geriai atugu-atiana.”

Isaraela petena kapoina Palagu na enugagivitirato

11 1 Gaura pakurai averenagina: Palagu na gena Isaraela talimara
eruga-muligirato pa? Aikina kinavagi! Au maki Isaraela
talimaku, Aperaamo petena, Peniamina gena kwalu tauku. 2 Palagu
na gena taunilimalima, tovotovona na vegata egapi-itirato talimara,
raka pene ruga-muligi-tiwara? Gomi Puka Veaga aonai Elia valina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

getaloato taunatauna vagi ati ripami? Ia Isaraela talimara na pia vagi-kwaregaa negetiwato aonai, Palagu genai erapalito, evetaina ekilato:
3 Velekou, gemu peroveta talimara pege vagi-gatura, goi gevega-nama-venimuna gaura getao-kaurana e gekapurana pata veagara maki pege lovora. E aumo geregaku roe ea aonai, au maki ia vagi-kwaregaku negetina. 4 Ne Palagu na ia raka evega-gele-tiwaato? Palagu ekilato, "Au geku taunilimalima maparara ragana taulatoi kwapuna (7,000) atao-gerevagirato, magulira roe ea. Ira na opakau palaguna Bal ati gealiruputali-veniato." 5 Ewagumona maki, Palagu gena vega-nama Isaraela talimara kapoina evirigirato. 6 Pene gena vega-namai evirigirato genai, ati rakagau kwauta gekalaato pakunai evirigirato. Kwalana pere geria inagulu ta pakunai Palagu na pere virigira genai, gena virigi kalana ati gena vega-nama pakunai, vega-nama maki ati ganina.

7 Pe rakagau maita kilagia? Isaraela talimara na pia gapia ularana getavuawai gauna ira na ati gegapiato, na Palagu na evirigirato talimara namo gegapiato. A maparara na Palagu gena keakea ati gekamonagi-veniato. 8 Puka Veaga aonai ekilana vetaina,

"Palagu na ira aora e geria tugamagi ekala-vevilirato,
pe tovotovona na vegata pene vogomai
ewagumona ira ati gepoe-iluna,
e kila maki ati gekamonagina."

9 Davida maki evetaina ekilana,

"Pere nama garia ganigani patana
maki geria kwanaki e geria kiti ai pene ago,
e geria vekwakunagi gaunai pene ago,
e geria kala rakava voina gapigapina kapunai pene ago.
10 Pere nama matara pere vega-mukunara,
pe ragai pia poepoe, ne rogera pia tete,
pe pia laka-rupurupu-vanagivanagi."

Palagu na uraura olivera ragara araga olivera ragarai ekapa-kaurato

11 Averenagina, Isaraela talimara gevekwakunagito aonai, pia keto-veavea ularana pa? Aikina, ati vovetaina! Na geria karoverave pakurai, vevega-maguli ati Iuda talimara geriai ekwarato, kwalana Isaraela talimara pia vega-nagira, Palagu gena vevega-maguli pia tavua ularana.
12 Ita tugamagia, Isaraela geria karoverave na vega-nama iwavagina tanoparai ema laka-togato, e palagura magulirai gerapu-agirana kapurai ati Iuda talimara geriai nama iwavagina ema matagaina, a Isaraela talimara maparara pia waikule-wai Palagu genai aonai, Palagu gena vega-nama iwavagina pene popo-rigoa.

13 E gomi ati Iuda petena talimami, avaikilamina, kwalana au gomi ati Iuda petena talimami gemi apostolo tauku. Au geku verere kamu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

einagulu akalaana aonai. 14 Kwalana au aririwana geku taunilimalima
taunatauna pana vega-tugamagi-aovoaovora, pe reketa na maguli pia
rawalira. 15 Kwalana Iuda talimara Palagu na erugarato gaurai, tanopara
polura talimara egapi-kavirato, a Palagu na Isaraela talimara pene gapi-
ragera raka piave mia-tiwa? Nama iwavagina pene wala! Voo kwarega na
maguli-wai pene vega-walaa vetaina.
16 Pene pereti vevena kiata Palagu geveni-kuneana genai, vopereti
maparana ia gena, e pene gautupu kamuna Palagu geveniana genai,
ragana maki ia gena. 17 Isaraela noowane olive gautupuna namana ta.
Palagu na olive ragana egaukorurato, gomi, uraura olivena ragara,
egapimito, egaukorurato ragara kapurai ekapakapa-kaumito, ne
ewagumona voolive namana lamuna na ganigani namara geveragena,
gaura goganirana. 18 Gaura pakurai ragai pio veagi ira nuganugarai. Pene
pio veagi genai, pio ripa: Ati gomi na gautupu lamuna goveakavaana,
aikina, gautupu lamuna na gomi eveakavamina.
19 Peiramu nopiotiwa, “Olive ragara egaukorurato, au ira kapurai pene
kapa-kauku ularana.” 20 Pa, ne taunatauna. Na ira ati geria kamonagi
gaurai egaukorurato, gomi gemi kamonagi vetainai, ira kapurai
gorugana. Vovetaina gaurai ragai pio veveagoloka, na tipo pio kali.
21 Kwalana pene Palagu na olive ragana taunataunara maki kwavira ati
egapirato na egaukorurato genai, gomi maki kwavimi ati pene gapira.
22 Voira na Palagu gena veaonama kalana namana e gena veaorakava
kalana metauna pio gitaa. Palagu kamonaginai geketona talimara eao-
rakavarana, geriai kala metauna ekalarana. Na gomi eao-namamina
Palagu na roe wapene ao-namami pene ia gena veaonama aonaimo
pio maguli ago genai. Aikina genai, gomi maki pene pati-vagimi.
23 Iuda talimara maki, pene Palagu ati gevega-taunataunaana kalara
pia raokwanira, Palagu pia vega-taunataunaa genai, Palagu na mapene
kapakau-waira. Kwalana Palagu na pene kapakau-waimi ripa. 24 Gomi
uraura olivena gautupuna ragana, a ati varovaro olivena, na egapimito,
araga olivena gautupunai ekapa-kaumito. Pene gomi uraura olivena
ragara vovetaina ekalamito genai, araga olivena ragana egaukoruato,
voia maki egaukoruato olivena gautupunai mapene kapa-kaua ripa.

Isaraela talimara maparara Palagu na pene vega-magulira

25 Walakavaku maparami, au aririwana ekila-veavugana ea pio
ripaa, kwalana matotaumi irau nogo veveagolokana kalinana: Isaraela
talimara aora ati vovetainamo pia gaoka-poro-ago. Aikina. Ira nugara
e geria tugamagi vovetaina pia maguli ago, pene ago, ati Iuda talimara
maparara, (Palagu na evirigirato talimara), piama laka-toga Palagu na
maguli aonai. 26 Voia mulinai vou Isaraela petena maparara Palagu na
pene vega-magulira. Puka Veaga aonai etaloato gelegelenai, netiwato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Siona (pa Ierusalema) na vevega-maguli tauna pene vogomai,
ia na Iakobo petena genana Palagu ati gealiruputaliana
magulina pene tao-gerevagia.
27 Ne au na ira geria rakava pana gapi-gerevagia aonai,
au na ira geriai kilagavu gaokana pana kalaa."
28 Iuda talimara gutuma na Vali Namana gekilagi-piatogaana pakunai,
Palagu vetali-venina talimarai geagoto. Na vovetaina gekalato pakunai,
gemi maguli rauparana evekala-pakato. A ira Palagu na evirigirato
petena vetainai, tenera (Aperaamo, Isaako, Iakobo) pakurai Palagu
na eulamagirana. 29 Kwalana Palagu gena vega-nama e gena keakea
taunilimalima geriai pene mia-vanagivanagi, ati pia aiki gaura.
30 Vega-gelegelena gomi tovotovonai Palagu gokaroverave-veniawai,
na ewagumona Palagu gena venugagiviti pogo rawalia. Gomi Isaraela
talimara geria karoverave pakunai, Palagu gena venugagiviti pogo
vaia. 31 Isaraela maki ewagumona gekaroveravena, kwalana Palagu na
gomi enugagivitimina gaurai, ira maki mapene nugagivitira ularana.
32 Kwalana Palagu na taunilimalima maparara karoverave magulinai
etao-togarato, kwalana ia gena venugagiviti ira maparara na pia vaia.

Palagu pita vega-ragea

33 Palagu gena aoneka e ripa kamu, kamu iwavagi vegata! Ia gena
vevega-rorirori rauparana maki vetaukavana pene wala! Gena raupara
maki rai na pene tugamagi-rawalia? 34 Puka Veaga aonai ekilana vetaina,
"Velekou gena tugamagi rai na pene ripaa?
Pa rai na ia pene gavu-tinaa?
35 Rai na Palagu evega-rinagaato,
pe Palagu na ia mapene vega-voia?"
36 Kwalana gau maparara kwalara ia, e ia genana gewalato e gematagaito,
e iamo gena. Iamo pita vega-ragea pene ago-vanagivanagi. Amen.

Tauniparamu Palagu gena

12 1 Walakavaku maparami, Palagu gena venugagiviti kamu agitaana ita
atarai. Gani na voa au na gomi avega-nagimina natina, tauniparami
maparara vega-nama gaura magulira e veagarai pio vega-agora, e Palagu
na pene verereagi kamura tauniparara Palagu pio veni-ragea, vekapawai
vega-namara gaura vetaira. Vovetaina pio kala, Palagu pio aliruputali-veni-
taunataunaa. 2 Etanopara gena maguli e kala irauiraura ragai pio gapi-ragera
e ragai pio kalara. A gomi gemi tugamagi pio vega-valigura, pe gemi maguli
pia veporogi. Voanana vou Palagu gena ririwa taunatauna pio ripa-gitakaua.
Pio ripa maki, arigia nama iwavagi, Palagu na everere-agiana gauna.
3 Palagu na gena vega-nama vetainai ekeakuto, gena apostolo
inaguluna evenikuto gaurai, au na gomi maparami avaikilamina:

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Matotaumi ragai pio vetugamagi, gomi gemi ripa e kala verage vavagi.
Aikina. Namana pio vetugamagi-gitagita, Palagu na kamonagi arigia
kamuna evenimito, voia gelegelenaimo pio tugamagi e pio kila.
4 Vega-gelegelena ita tauniparara kwapunamo, a ragana vogo galagala
vagi, etaunipara ragara geria inagulu irauirau. 5 Ita ekalesia maki
vovetaina, ita vogo vavagi, na Keriso aonai ita taunipara kwapunai
taagoto. Ne ita kwapurakwapura taukavara kwapurakwapura geria, (ati
kwapurakwapura gera ririwai pita maguli).

6 Palagu gena vega-nama evenirato gelegelenai, vega-nama gaura
irauirau gerai gemiana. Pene ta peroveta vega-namana pa tiavuna
eveniato genai, pene peroveta gena kamonagi gelegelenai. 7 Pene ekalesia
vetugunagi ago-venira eveniato genai, pene veakavara. Pene vevega-
ripa vega-namana eveniato genai, pene vevega-ripa. 8 Pene reketa geria
kamonagi vega-tiligana vega-namana eveniato genai, pene vevega-tiliga;
pene rapu talimara veakavara vega-namana eveniato genai, pene veni-
gitakaura; pene taunilimalima vaivaira vega-namana eveniato genai,
maaona maparana na pene vevai; pene taunilimalima nugagivitira vega-
namana eveniato genai, pene venugagiviti e pene veakavara mavererena.

Ulamagi

9 Aomi maparara e mataunataunami pio veulamagi. Rakava kalara
ragai pio ririwamagira, a kala namara pio gapi-gaugaura. 10 Vewalakava
ulamagina nakana pio gatua, taukavami kwapurakwapura ria pio
venugagi-rage, a ati kwapurakwapura matotaumi arami pio vega-ragera.
11 Pio inagulu tiliga tiliga, ragai pene lepetimi: Veaga Palaguna na aomi
pene gapi-itira, Velekou vetugunagina pio ago-veni. 12 Goraramaniana
gauna pakunai pio verere; metau gorawalirana aorai pio vaigaoka;
rapali ragai pio vega-moiraa. 13 Palagu gena taunilimalima geria rapu e
vetavuvetavu kapurai pio veakavara. Tau polu gemi ai gewatina genai,
pio gapi-ragera, e pio gitatago namanamara.

14 Gevega-rakavamina talimara pio vega-namara, atarai pio rapali,
ragai pio vega-rakavara. 15 Geverererena talimara ria pio verere-kou,
gevitivitina talimara ria maki pio vitiviti-kou. 16 Taukavami ria ao
kwapunai pio maguli, ragai pio veveagoloka, maaomi maparara na
kapulemi talimara ria pio kwapuna. Matotaumi ragai pio vevega-rage,
ragai pio kila, gomi maaonekami.

17 Kala rakavara ekala-venimina talimana gena kala rakavara voina
kala rakavara na ragai mapio vega-voia. Pio inagulu gitagita, pe
taunilimalima maparara wailarai kala roriroriramo pio kalara. 18 Maino
miamia gomi maparami gimami aimo nea, pere marauparana genai,
taunilimalima maparara ria maino ai pio talu. 19 Gataku namami, gevega-
rakavamina talimara geria kala rakavara voira ragai pio kala-venira,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

a Palagu paka pio venia, pe gena paru roe nea vou atarai pene vega-matagaia. Kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Velekou ekilana, ‘Au na roe nea vou pana vega-voira.’ ” 20 Na, “Pene eparu-venimuna talimana evitoana genai, pono gupua; pene nanu na ekalaana genai, nanu pono venia pene niu. Evetaina pono kala genai, kalova memegara ia repanai pono lapu-kaura,” pene nuga ragea. 21 Rakava na goi ragai pene vega-ketomu, na goi na rakava, kala namara na pono vega-ketoa.

Rova taura karora pita kamonagira

13 1 Taunilimalima maparara kaomani gena vevai roririna kapulenai pia maguli e pia kamonagi-venia. Kwalana kaomani poluna ta ati etaluna, na Palagu na evega-rugarato e roririori iwavagina evenirato kaomaniramo getaluna. 2 Vovetaina gaurai kaomani geria kila erugarana e ekilagi-piatogarana talimana na Palagu na evega-rugarana talimara erugarana e ekilagi-piatogarana. Vokala pene kalaa talimana matotaunamo kala rakava talimanai evevega-agona, e evevega-metauna.

3 Vegitatago pa kaomani talimara na kala roririori talimara ati gevega-kalirana, na ira gekala-leana talimara gevega-kalirana. Pene gomi goririwana, tipo pio talu-lekwalekwa, kaomani talimara kalira na ragai pio kali nogotina genai, kala roririorimo pio kala. Vovetaina pio kala ia na pene vega-ragemi. 4 Kaomani talimara Palagu gena vetugunagi geago-venina, gomi nama pio rawali ulanana geinaguluna. Na pene gomi pio kala lea genai, pio kali kwalana ripami, kaomani gimanai veagirori kativana egapi-tagoana. Palagu na ati eveni-kawaato, na ia vetugunagina eago-venina, kepi talimara geria kala rakava voira pene venira ularana. 5 Gaura pakurai kaomani geria vegitatago kapulenai pita maguli e karora pita kamonagira. Ati kepi voira pia veniramo kalirana, na aorai maki taripana, kala namara pita kalara.

6 Gomi vovetainai gaurai gotakitina. Kaomani takiti goveniana, kwalana kaomani Palagu gena vetugunagi geago-venina talimara. Ira geria taim maparana vegitatago inaguluna gekalaana. 7 Magemi gapitore genai, pio vega-voira. Pene rogoti goro takiti genai, pio veni, moni reketa rogoti goro veni genai, pio veni; vekuparage genai, pio vekupa-rage: Venugagi-rage genai, pio venugagi-rage.

Pio veulamagi, kwalana toma pekwara

8 Taukavami ta genai gemi gapitore ragai pene mia, na gapitore kwapunamo pene mia ea: Taukavami pio ulamagi vanagivanagira. Kwalana taukavana eulamagi-veniana talimana na Palagu gena rova maparana ekwalanaana kalana ekalaana. 9 Erovara ea: Ragai pono veopa-lema; ragai pono vagivagi; ragai pono lema; talima reketa geria rinaga ririwamagira ragai pono kala; rova reketa maki, voira maparara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

erova kwapuna na egapi-koukourana: “Lagamu talimana pono ulamagia,
goi matotaumu oveulamagina vetaina.” 10 Ulamagi na lagana talimana
ati evega-rakavaana. Gaura pakurai gau kamu iwavagina Palagu gena
rova aonai ulamagi, kwalana taveulamagina pakunai, rova maparana
takwalanaana.
11 Ekala pio kalaa, kwalana elagani kolemana ripami. Lagani warau
pekwara, gaurai iokero maitu na. Kwalana ita vega-magulira tomana
warau pekavinagi-vagi, ati vokunenai, Keriso tagapi-rageato tomana
kapunai vetaina. 12 Pogi roli eaikina, garo gena rage pakunai. Gaura
pakurai mukuna kalara ita tao-talira, maeka rapugara ita ligo-kaura,
vetali talimara na vetali rapugara geligo-kaurana vetaina. 13 Kala
namaramo ita kala, lagani ai gelakana talimara vetaira. A ragai ita
velekwa kawakawa e niuniumo ragai ita vega-tiligaa, ragai ita kala
kawakawa e ragai ita mata poraga, ragai ita galamagalama e ragai ita
vekilagi-ketoketo. 14 Na ita Velekou Iesu Kerisomo ita ligoa, rapuga taligo-
kaurana gelegelenai. Taunipara gena ririwa kalara rakavara kalakalara
tugamagira ragai ita gapi-ragera.

Moiramoira e tiliga

14 1 Kamonagi ai emoirana talimana pio gapi-ragea, lewana gena
tugamagi reketa gomi gemi tugamagi ria ati gelegele, na ragai
pio vega-veitua e ragai pio agi-piatogaa. 2 Talima ta gena kamonagi
kwalimunai, egani-kawakawana, ta gena kamonagi moira vetainai,
ganigani kovagora, ati ramaramaramo eganina. 3 Egani-kawakawana
talimana na araga ganiganiramo eganina talimana ragai pene kilagi-
piatogaa, e araga ganiganiramo eganina talimana na maki gau maparara
egani-kawakawarana talimana ragai pene vega-rakavaa, kwalana ia
Palagu na warau egapi-rageato. 4 Goi rai, pe talima ta gena vetugunagi
talimana pono agiroria? Ia gena kamonagi ai eruga-kikitalina pa eketona
voo gena kamuna na vou pene kilagia. Na ia pene ruga-kikitali, kwalana
Velekou na tiliga pene venia gaurai.
5 Talima taa na toma reketa evega-veaga-kamurana, taa na toma
maparara gelegelemo netina. Namana, ira kwapurakwapura aorai e
geria tugamagi ai pia ripa geria tugamagi rorirori. 6 Talima taa na
toma ta evirigiana, ne ekilana, e toma veagana netina genai, votalima
na vokala Velekou genai ekalaana. Egani-kawakawana talimana maki
Velekou etugamagiana vou eganiganina, kwalana ia na Palagu etanikiu-
veniana. E ati eramaramana talimana maki Velekou etugamagiana vou
eganiganina. Ia maki Palagu etanikiuana. 7 Kwalana ita tamagulina
aonai ati matotaura gera magulimo, pita kwarega maki ati ita matotaura
geregara geramo pita kwarega. Aikina kinavagi. 8 Magulira tataluna
genai, Velekou gena tamagulina, e pita kwarega maki, Velekou genamo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pita kwarega. Gaura pakurai, tamagulina pa pita kwarega, ita Velekou
gena vegata. 9 Keriso ekwaregato e emaguli-waito kwalana, kwarega
talimara e gemagulina talimara geria Vele ai pene ago ulanana. 10 Gaura
pakurai rakagau gaurai goi walakavamu oagiroriana? Rakagau gaurai
walakavamu okilagi-piatogaana? Pono tugamagi, ita maparara Palagu
gena veagirori tanukau na wailanai pita ruga-tali, veagirori pita gapia.
11 Isaia na etaloato vetaina, netina,

"Velekou ekilana,
'Taunatauna vagi, amagulina pakunai,
tiu maparaparara au wailaku ai pia tiutiu-tali,
mae maparara na Palagu pia kilagi-matagaia.' "

12 Vovetaina gaurai ita maparara gera maguli Palagu wailanai pita
varavaragira.

Walakavamu gena kamonagi ragai pono vega-rakavaa

13 Gaura pakurai taukavara ria matotaura ragai pita veagirori-veveni. A
namana ita gera tugamagi ita vega-roriroriira, pe walakavara wailara ragai
ita patapata gavura, geria kamonagina nege ketona nea. 14 Iesu Velekou
aonai amagulina genai, maaoku maparana aripa-roriroriina, ganigani gauna
kwauta ati gena rakava pa mamilona Palagu wailanai. Na pene talima taa
na ganigani gauna kwauta etugamagi-rakavaana genai, voganigani gauna
ia geregana genaimo taunatauna rakava pa mamilona. 15 Pene walakavamu
ati everereena, goi na wailanai rakagau oganiana egitaana genai, pono ripa,
voo ati ulamagi kalana goi na okalaana. Gemu ganigani na walakavamu
gena maguli ragai pono vega-rakavaa. Keriso maki ia pakunai ekwaregato.
16 Gaura pakurai gemi kala rogora pio tolera, taunilimalima roriroriragai
pio venira, gemi kamonagi namara pa rakavara pia kilagira. 17 Kwalana
gau iwavagina Palagu gena Basileia, a ati ganigani pa niuniu gaura, na kala
roriroriira, maino, e verere Veaga Palaguna gena maguli aonai. 18 Rai ekala
aorai Keriso vetugunagina pene ago-veni talimana, Palagu na pene verere-
agia, e taunilimalima na maki pia vega-taunataunaa.

19 Gaura pakurai maparara ita tiliga, maino vega-walana e gera
kamonagi vega-tupuna inagulura ita kalara. 20 Ganigani galamarai Palagu
gena inagulu ragai pio vega-rakavaa. Taunatauna, ganigani maparara
nama e vealeva Palagu wailanai, na pene goi na ganigani ta oganiana
aonai, talima ta aona ovega-metauana, ne gena kamonagi na pene keto,
voia ne ati nama. 21 Gaura pakurai namana, ragai pono ramarama, e vine
nanuna ragai pono niu, e walakavamu vega-vekwakunagina kalana ta
ragai pono kalaa. Kwalana walakavamu ta noovega-vekwakunagiana, nee
kala rakavana nea.

22 Rakagau okamonagiana, ne goi e Palagu vekarawami aimo pene
mia. (Na walakava reketa ragai pono ririwamagira, goi na rakagau

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

okamonagiana gauna pia gapi-ragea,) kwalana aonai rakagau egapi-rageana gauna na aona ati evega-metau-waiana talimana pene verere.
23 Pene talima ta voo rakagau egapi-rageana gauna maaovoaovona
na pene gania genai, ia matotauna pene vevega-metau kwalana ia ati
makamonagina na eganiana. E ati kamonagi genana gevogomaina gaura
maparara kala rakava gaura.

Keriso pita kulua

15 1 Ita kwalimu talimara na moira talimara geria keto ai pita veakavara, a ati matotauramo navugara pita vetovo. 2 Ita kwapurakwapura taukavara navugara pita tovora, pe nama pia gapia, e geria kamonagi pita vega-tiligara. 3 Kwalana Keriso maki matotauna navugana ati etovoato, na Puka Veaga aonai etaloato gelegelenai, ekilana, "Vegolo kilara metaura goi, Palagu, atamu ai gekilagirato, au ataku ai pegema ketokau." 4 Kunenai kila maparara Palagu gena Pukai getalorato, ita pia vega-ripara ulanana getalorato. Kwalana ita vogetalorato kilarana vaigaoka e vevega-tiliga pita gapia, ne wailai Palagu gena Basileia pita raramania. 5 Vaigaoka e vevega-tiliga Palagu na eveveni-agirana. Ia na gomi vekarawami ai ao kwapunai pene vega-walaa Keriso Iesu gokala-tovotovoana aonai. 6 Pe ao kwapunai e karo kwapunai gera Velekou Iesu Keriso Tamana Palagu pio vega-ragea.

7 Kwapurakwapura mataukavami ria pio veaonama e pio vegapi-rage, Keriso na eao-namamito e egapi-ragemito vetaina. Vovetaina pio kala, Palagu pio vega-rage-namanamaa. 8 Pio tugamagi: Keriso Iuda talimara geria vetugunagi taunai eagoto, Palagu gena veraramani vega-taunatauna na, e Palagu gena kilagavu kilara, tenera (Aperaamo, Isaako, e Iakobo) ekilagavu-venirato kilara vega-gugulura ulanana. 9 E ati Iuda talimara na maki Palagu pia vega-ragea gena venugagiviti pakunai. Puka Veaga etaloato gelegelenai,

"Gaura pakurai ati Iuda talimara nuganugarai
au na goi pana vega-ragemu;
rapali marira pana mari,
goi aramu pana vega-namaa."

10 Maekilana,

"Ati Iuda talimami o,
ia gena pete talimara ria ioverere-kou."

11 Maekilana,

"Gomi ati Iuda talimami,
Velekou iovega-ragea,
e gomi taunilimalima maparaparami,
mari ai ia iovega-ragea."

12 E Isaia maekilana,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Iese natuna ta pene tupu,
gena pete talimana ta pene kuliiti,
tanopara maparana pene gita-tagoa;
ati Iuda talimara ia genai pia veraramani."

13 Raramani Palagu genana evogomaina. Ia na verere e maino na pene
vega-vonuvonu-ragemi genai gokamonagina aonai. Pe voanana Veaga
Palaguna tiavuna na gemi veraramani pene vega-kamu iwavagia.

Paulo, ati Iuda taura geria venekagatu.

14 Walakavaku maparami, au pama ripa-rorirori, gomi ne nama
na govonuvonu-rageto, goripa-namanamato, e mataukavami
kwapurakwapura ria pio vevega-ripa veveni maki gelegele. 15 Na kila
matara reketa gomi patalo-venimi genai, reketa pakilagi-metaura, voo
gomi noo pavara-waimi. Vovetaina akalana, kwalana Palagu gena vega-
nama rauparanai einagulu evenikuto. 16 Ekeakuto, Keriso Iesu gena
vetugunagi talimanai pana ago, ati Iuda talimara nuganugarai Rupu
Veaga velera geria inagulu pana kalaa, Palagu gena Vali Namana pana
vopatagia. Ne voanana ati Iuda talimara maki Palagu na pene gapi-ragera
vega-nama gaurai pia ago. E Veaga Palaguna na pene vega-veagara.
17 Gaura pakurai Keriso Iesu gena maguli aonai aveagina, Palagu gena
vetugunagi aago-veniana aonai. 18 Rakagau poluna ta kilana au na ati
pana kalaa, na rakagau au na akilagiato e akalagiato gaurana, rakagau
Keriso na au gekuna ekalaato, ne ati Iuda talimara na Palagu gema
kamonagi-veniato, voiamo pana kilagia. 19 Geku vopata e inagulu Veaga
Palaguna gena tiavu na vegailia kamura e kala irau vagira na evega-
matagairawai. Vovetainai Ierusalema na agegelagito, aagoto pene ago
Ilirikam tanona, Keriso gena Vali Namana maparana akilagi-matagai-
gitakauato. 20 Au geku ririwa kamuna vanagivanagi, Keriso rogoti
gere ripaa kapurana pana ago, Vali Namana pana vopatagia. Kwalana
ati aririwato, talima taa na inagulu evega-rugaato kapunai mapana
veinagulu. 21 Na geku ririwa Puka Veaga aonai etaloato vetaina pana
kala, netina,

"Ia valina ati gevararato talimara na pia gitaa,
e valina ati gekamonagiato talimara na pia ripaa."

22 Vovetainai toma vogo ana wati natina, na ama verauleana.

Paulo na Roma pene gitaa navugana etovoato.

23 Na ewagumona enai au ati geku inagulu kapuna ta, e rigolo vogo
warau pege vanagi aorai, au geku ririwa kamuna pana wati-laka-
gitami, 24 na atugamagina, Spein ai pana ago genai, pana wati-gitami
vou. Neanana pana vanagi genai, atugamagina, pana wati-raka-gitami,
gomi ria kiata pita talu-tago vou. Voia mulinai aririwana, gomi na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pio veakavaku geku lakalaka pana ago-venia aonai. 25 Ewagumona
Ierusalemai ana ago vou, Palagu gena taunilimalima veagara ana
veakavara ulanana. 26 Kwalana Makedonia e Akaia talimara aora
mavererera na Ierusalemai ati geria e ati garia talimara Palagu gena
taunilimalima veagara nuganugarai getaluna geria moni getao-kouto.
27 Ira mavererera na geria moni getao-kouto, voo Iuda talimara geria
gapitore ira geriai gevega-voiana. Kwalana pene ati Iuda talimara Iuda
talimara geria nama palagu kavanai gaura gerawalirana genai, ira
tauniparara kavarai rinagara maki Iuda talimara ria pia veware-veveni.
Kwalana mageria gapitore Iuda talimara geriai pakunai. 28 Pe einagulu
pana vega-aikia, e pana ripa-rorirori emoni talimara taunataunara na
pia rawalia mulinai vou, Spein ai pana ago, e gomi maki pana wati-laka-
gitami geku lakalaka aonai. 29 Au ripaku gomi gemi ai pana wati aonai,
Keriso gena vevega-nama kamu iwavagina pana wati-agia gomi gemi.
30 Tarigavu, gera Velekou Iesu Keriso aranai e Veaga Palaguna
gena ulamagi, ita atarai etaoana ulamagina pakunai, au gomi avega-
nagimina: Au geku vekwalavi ai pio veakavaku, ataku ai pio rapali
Palagu genai. 31 Pio rapali, pe Palagu na Iudea aonai Keriso ati gevega-
taunataunaana talimara gimara na pene vega-maguliku, e vowareware
gauna Ierusalemai Palagu gena taunilimalima veagara na pia gapi-
ragea mavererera na. 32 Pe Palagu gena ririwa gelegelenai gomi gemi
ai mavererereku pana wati, e maparara pita vevega-kwalimu. 33 Maino
Palaguna gomi maparami lagami ai pene talu. Amen.

Paulo gena vevega-nama kilara

16 1 Avega-ripamina, ita walawalara Foipe pene wati. Ia ekalesia
gena vetugunagi vavinena ta Kenkrea rupuna aonai. 2 Anogimina,
Velekou aranai pio gapi-ragea, ekalesia pa veaga talimara gogapi-
ragerana rauparara taunataunarai. E magena ririwa gaura gomi gemi
ai genai, pio venia. Kwalana ia gena veveakava maki kamu iwavagi
taunilimalima vogo geriai. Au maki eveakava-kamu-iwavagikuto.
3 Prisila e Akwila au geku vega-nama pio venira. Ira tauria ruala au
ria inagulu kwapunamo gakalaana Keriso Iesu gena inagulu aonai. 4 Ira
tauria ruala au galamaku ai roli gevagi-kwaregarato. Au e tanopara
irauirau ai getaluna ekalesiara gema verere kamu iwavagi ira tauria ruala
geriai. 5 Ira geria numai getanu-kouna ekalesiara maki pio vega-namara.
Au gataku namana Epenetas au geku vega-nama pio venia. Ia Keriso
mulinai elaka-kuneto Asia tanoparana aonai.
6 Maria au geku vevega-nama pio venia. Ia gomi pakumi ai
evekwalavi-rakavato.
7 Au gataku Andronikas e Tiunias au geku vega-nama pio venira. Ira
au ria gatipura-kouto. Apostolo maparara nuganugarai ira tauria ruala

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gerevagi, e ira Keriso gena maguli aonai gelakatoga-kuneto, mulirai vou au ama laka-togato.

8 Ampliatas au geku vega-nama pio venia. Velekou gena maguli aonai ia au gataku taunatauna.

9 Urebanas au geku vega-nama pio venia. Ia ita ria tainagulu-kouna talimana Keriso gena maguli aonai. Au gataku namana Stakis au geku vega-nama pio venia.

10 Apeles au geku vega-nama pio venia. Ia taunatauna vagi Keriso gena maguli aonai eruga-gaugauna.

Aristobulas gena numa talimara maparara geku vega-nama pio venira.

11 Au gataku Herodion geku vega-nama pio venia.

Narakisa gena numa talimara maparara Velekou gena golea talimara geku vega-nama pio venira.

12 Trifena e Trifosa au geku vega-nama pio venira. Ne vavine Velekou gena geinagulu-vekwalavina.

Au walawalaku namana Peresi geku vega-nama pio venia. Ne vavine maki Velekou gena evekwalavina.

13 Rufas matinana goti au geku vega-nama pio venira. Rufas Velekou na evirigiato gena vetugunagi taunai pene ago, tinana au na atinaato.

14 Asinikritas, Flegon, Hemes, Patrobas, Hemas e walakava reketa ira ria getaluna nea geku vega-nama pio venira.

15 Filologas, Tiulia, Nereus mawalawalana, e Olimpas, e Palagu gena talima veagara ira ria getaluna maparara geku vega-nama pio venira.

16 Mataukavami kwapurakwapura vewalakava vevelavuna na pio vega-namara

Keriso gena ekalesia maparara na gemi vega-nama pege tugua.

Vevega-nagi reketa

17 Walakavaku maparami, avega-nagimina, pio vegita-tago, veware-kavaluga kalara gekalarana talimara e gomi gemi kamonagi gepatapata-gavurana, ati gomi na gogapirato vevega-ripara na. Ne talima lagarai ragai vagi pio laka-kavi. 18 Kwalana netalima ne ati ita gera Velekou Keriso gena vetugunagi geago-veniana, a ira tauniparara geria ririwa kalara gekalarana. Ira geria kila merigamerigara na e geria kila vega-nama vega-nama na ati aonekara talimara geria tugamagi geopa-learana. 19 Taunilimalima vogo na gomi gemi vegapi-rage valina warau gekamonagiato. Gaura pakurai au geku verere iwavagi gomi gemi ai. Na au aririwana, kala namara pio ripa-namanamara, kala rakavara ragaina vagi pio kalara. 20 Maino Palaguna na lagani kianamo roe nea Satani gomi gagemi kapulerai pene pana minaminaa.

Ita gera Velekou Iesu gena vega-nama gomi atami ai pene mia.

21 Timoteo, au goti gamaguli-kouna taukavaku inagulu ai, e au gataku Lusias, Tieisan e Sosipata na gemi vega-nama kilara pege tugura.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

22 Au, Tetias, Paulo gena kila epepai pataloa tauku na maki Velekou
aranai geku vega-nama atugu-watiana.
23 Gaius na gemi vevega-nama kilara petugu. Au ia na egita-tagokuna
gena numai, e ekalesia talimara maparara enai getanu-kouna.
Erastas, esiti gena moni egita-tagoana talimana, e ita walakavara
Kwatas na gemi vega-nama pege tugua.
[24 Ita gera Velekou Iesu Keriso gena nama e vetuga iwavagina gomi
atami ai pene mia.]

Palagu vega-rageana kilara

25 Palagu ita vega-namaa, kwalana ia na gomi gemi kamonagi
pevega-tiligara au geku Vali Namana, Iesu Keriso avopatagiana valina,
genana. Evali e rauvagi-vegata emia-veavugawai valina pema matagai.
26 Ewagumona voira talu-vanagivanagi Palaguna gena kila gelegelenai
peroveta taura geria talotalo na gema vega-matagairana, tama riparana.
Ekala ema walato ganina tanopara maparara na ia pia vega-taunataunaa
e pia kamonagi-venia ulanana. 27 Aoneka Palaguna geregana kwanilova
ita vega-ragea Iesu Keriso pakunai. Ia maekana ralemana iwavagina pene
mia-vanagivanagi. Amen.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO TOVOTOVONA KORINTO EKALESIARA GERIA

1 Korinto vega-matagaina kilara

Korinto aonai ekalesia goleana Paulo na evega-rugaato (Apostolo 18). Epepa tovotovona Paulo na etaloato, kwalana Korinto ekalesiara nuganugarai metau kiata ewalawai. Ne ira na Paulo getalo-veniato, gerenagiato, raka pia kala-tiwa negetiwato. Vovetainai Paulo na epepai geria verenagi evega-geleato (7:1; 8:1; 12:1; 16:1), e voo raira gekala-rakavawai gaura evaikila-gaokarato e ekalesia magulina roririrorina rakavetaina evega-riparato.

Paulo na epepa Epeso vanugana na etalo-venirato, Epeso ekalesiara vega-toitoi ewariwarirato aonai. Epepa rigolo 53 e 55 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepai golea kamura tenu 1:30-31. Gena vevega-ripa kilara kamura ekilagirato gaura ea:

1) Ekalesia goleana taunatauna kolemana pono gitaa, ira Iesu Keriso gena vele pa vegitatago kapulenai getaluna.
2) Palagu gena ekalesia goleana taunatauna ati talima pa tanopara gena aonekai ekalesia goleana pia vaia, na Palagu gena aonekai e tiavu ai.
3) Ekalesia goleana taunatauna Palagu na enavugaato rauparanaimo pia maguli.
4) Ekalesia goleana taunatauna Palagu gena kila pia kwalanaa, e Palagu gena ulamagi aimo pia maguli.

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Ekalesia aonai veware ewalato *(tenu 1:1–4:21)*
2. Kala rakavara ekalesia aonai *(tenu 5:1–7:40*)
3. Kaivakuku gevenirana ramaramara *(tenu 8:1–10:33)*
4. Aliruputali rauparana *(tenu 11:1-34)*
5. Veaga Palaguna gena veveni *(tenu 12:1–14:40)*
6. Kuliitiwai *(tenu 15:1-58)*
7. Kila ikana *(tenu 16:1-24)*

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

1 1 Au Paulo, Palagu gena ririwai ekeakuto, Keriso Iesu gena apostolo
talimaku ai pana ago, e ita walakavara Sostene goti taumai ruala
gemana epepa ewatina, 2 Palagu gena ekalesia talimami Korinto aonai
gotaluna gemi. Gomi Palagu gena taunilimalima, pe Keriso Iesu aonai
warau evega-veagamito, gomi Palagu na ekeamito pio veaga ularana.
Taunilimalima maparara kapu mapararai getaluna gera Velekou Iesu
Keriso aranai gerapalina talimara maki, Palagu na gomi ekea-koumito,
pio veaga ularana. Iesu Velekou ira e ita maparara gera Velekou.
3 Ita Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama kamu e
maino gemi ai pene mia.

Paulo na Palagu etanikiu-veniato

4 Au na vanagivanagi geku Palagu atanikiu-veniana gomi pakumi ai,
kwalana ia gena vega-nama gomi Keriso Iesu aonai gotaluna talimami
evenimito gaurai. 5 Iesu Keriso ria gokwapunana genai, Palagu na gomi
gaura mapararai warau pevega-rinagami kilakila aonekara maparana e
tugamagi-ilu maparana maki evenimito. 6 Keriso valina maki gomi aomi
ai warau etaunataunato e gemi kamonagi ai goruga-gaokana. 7 Vovetaina
gaurai ita gera Velekou Iesu Keriso gena vogomai roe goalo-tagoana
aonai, Veaga Palaguna gena wareware taai ati gorapuna. 8 E Palagu na
gomi pene vega-ruga-gaugaumi pene ago ikana. Pe gera Velekou Iesu
Keriso gena veveakota tomanai gomi ati gemi kala rakava pene rawalimi.
9 Palagu magena veraramani. Ia na gomi ekeamito, ia Natuna Iesu Keriso
ita gera Velekou ria pio kwapuna ulanana.

Ekalesia aonai veware ewalato

10 Walakavaku maparami, au na ita gera Velekou Iesu Keriso aranai
anogimina, aririwana maparaparami gau kwapunamo pio kilagia, pe
matotaumi nuganugami ai ragai pio veware-lovolovo. Gomi maparami
gemi tugamagi e ririwa kwapunaimo pio talu. 11 Kwalana walakavaku,
gomi valimi Kloe gena numa talimara na gema varakuto, negetiwato,
gomi matotaumi nuganugami ai goveituna. 12 Au na akilagiana kapuna
ea. Taa okilana, “Au Paulo mulinai alakana.” Taa okilana, “Au Apolos
mulinai alakana.” Mataa maokilana, “Au Kefas, (voo Petero), mulinai
alakana.” Mataa maki maokilana, “Au Keriso mulinai alakana.” 13 Keriso
peveware-kinikini, pe golea vogovagi ai pe ago pa? Voo Paulo gomi
ulami na gesatauroato pa? Pa Paulo aranai gomi gebapatisomito? 14 Au
na Palagu atanikiu-veniana, kwalana au na gomi ta ati abapatisomito,
a Krispo e Gaiusmo abapatisorato. 15 Ati nama gomi taa na notina, “Ai
Paulo na ebapatisomaito gaurai gena melo ai gaagoto”. 16 Taunatauna,
Setepanas magena numa talimara ria maki au na abapatisorato. Ati
aripana, au na talima reketa maki abapatisorato pa aikina.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Au Keriso na etugukuto, ati pana vebapatiso ularana, na Vali
Namana pana vopatagia ularana. Ati aoneka iwavagi talimara geria kila
vetainai pana vopatagia, kwalana Keriso gena satauro ati tiavunai ne
aagona kalinana.

Satauro Valina

18 Taunatauna, satauro valina kwarega rauparanai gelakana talimara
na ati gevega-taunataunaana, kawakawa kilana negetina. Na maguli
rauparanai talakana talimara gerai Palagu gena tiavu satauro valina
aonai ematagaina. 19 Puka Veaga aonai Palagu evetaina ekilana,

"Au na aoneka iwavagi talimara
geria aoneka ati ganirai pana vega-agora,
e geripa-vanagito talimara
geria ripa iwavagira pana vega-rakavara."

20 Pe aoneka iwavagi talimara arigia? Vevega-ripa e talotalo talimara
arigia? Ripa-vanagi talimara e gevevega-veituna taura arigia? Palagu na
evega-matagaiato, etanopara gena aoneka kawa vagi vegata.
21 Taunatauna, Palagu gena aoneka matagai, kwalana Palagu na kupa
e tanopara ekalarato maparara na gena aoneka gevega-matagaiana,
na taunilimalima matotauria geria aoneka na Palagu ati geripaato.
Vovetainai Palagu ekilato, namana, satauro valina, taunilimalima na
gekilagi-rakavaana valina, gevega-taunataunaana talimara Palagu na
pene vega-magulira. 22 Iuda talimara geria ririwa kamuna vegailia irau
vagira pia gitara, a Grik talimara aoneka gegita-vetavuana. 23 Na ai na
Keriso, gesatauroato talimana, gavopatagiana, ia vevega-maguli tauna.
Evali Iuda talimara geriai kila rakavana e Grik talimara geriai kawakawa
valina. 24 Na Palagu na ekearato talimara, Iuda talimara e Grik talimara,
ita maparara gerai Keriso Palagu gena tiavu e Palagu gena aoneka.
25 Palagu gena kala taunilimalima na gekilagi-kawakawarana, geria kala
na talima geria aoneka evanagirana. E Palagu gena kala taunilimalima
na moiramoirai gekilagirana, vogaura na taunilimalima geria tiliga
evanagirana.
26 Walakavaku maparami, iovetugamagiwai, gomi raka talima vetaimi
Palagu na ekeamito. Gomi tanopara aonekana ria pita vega-vetovomi genai,
gomi kapoinamo maaonekami, e kapoinamo gotiavuto, e kapoinamo gemi
pete vele. 27 Na Palagu na etanoparai kawa talimara evirigirato, ne ira
geriana etanopara gena aoneka talimara evega-nugaragerato. E Palagu na
etanoparai moira talimara evirigirato, ne ira geriana tanoparai kwalimu
talimara evega-nugaragerato. 28 E Palagu na etanoparai talima reketa, ati
gevega-agirana, gegita-guilagirana e gekilana, nama ta ati pia vega-walaa
negetina talimara, evirigirato, ne ira geriana tanoparai gevega-ragerana
talimara ati ganirai evega-agorato. 29 Vokala ekalaato kwalana, talima ta

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ia wailanai ragai pene vevega-rage ulanana. 30 Gomi gemi maguli Palagu
na Keriso Iesu ria eveakwapunaato. Keriso Iesu Palagu na egapiato ita gera
aonekai evega-agoato. Keriso genana ita Palagu gena kala rorirori talimara
e Palagu gena veaga talimara, e Palagu na rakava aona na evoi-vagirato,
rakava etoma ati tiavuna ita gerai. 31 Gaura pakurai Puka Veaganai ekilana
gelegelenai pita maguli, netina, "Talima ta eririwana pene veagi, Velekou
na kala ita atarai ekalagiato veaginaimo pene veagi-agia."

2 1 Walakavaku maparami, au gomi gemi ai awatito, Palagu gena
kila veavugana gemi avopatagiato, ati kila gaokarai e geku aonekai
gomi avaikilamito. 2 Au gomi ria roe watataluwai aonai, au geku ririwa
kamuna akalaato, gau ta ati pana kilagia, na Iesu Kerisomo, pa ita kila,
Iesu Keriso, gesatauroato talimanamo pana vopatagia. 3 Au gomi ria
tataluwai ati kwalimuku, makaliku ria e tauniparaku maki epilupiluwai.
4 E au geku kila e vopata maki ati taunilimalima geria aoneka kilara na,
na au geku kila e vopata Veaga Palaguna tiavuna avega-matagaiawai.
5 Vovetainai gomi gemi kamonagi taunilimalima geria aonekai ragai pio
vega-rugara, na Palagu gena tiavu ai pio vega-rugara.

Veaga Palaguna genana evogomaina aonekana

6 Taunatauna, Veaga Palaguna kavanai gekauna talimara aoneka
kilara avenirana. A egeria kila aonekara ati etanopara gena aonekai
pa etanopara gekune-agiana talimara geria aonekai; ira geria aoneka e
geaikina. 7 Au na akilagiana aonekana Palagu gena aoneka veavugana.
Taunilimalima geriana etao-veavugaato, na ia na etanopara rogoti ere
kalaa aonai, egapi-maavuato, ita na ralema iwavagina pita vaia ularana.
8 Eaoneka veavugana tanopara gekune-agiana talimara taa na maki ati
geripaato. Kwalana pegere ripaa genai, ralema iwavagina Velekouna ati
pegere satauroa. 9 Na Puka Veaganai ekilagiana gelegelena,

"Ta matana na ati egitaato,
ta tegana na ati ekamonagiato,
ta gena tugamagi ati etugamagi-iluato,
voo Palagu na ekala-maavuato,
ia pia ulamagia talimara geria."

10 E veavuga gaura, na Palagu na ita gerai evega-matagairato ia
Palaguna genana. Veaga Palaguna gau maparara eraka-lovarana Palagu
genai gau ropu-vagira maki eraka-lovarana. 11 Vega-gelegelena talima taa
na matalima ta gena tugamagi ati eripaana. Aikina. Votalima matotauna
palaguna na vou ia aonai tugamagi veavugara eriparana. Palagu maki
vovetaina, talima taa na ia gena tugamagi ati eripaana, na Palagu
Palaguna namo eripaana. 12 Ita na ati etanopara palaguna tagapiato.
Aikina. Ita Palagu na etuguato Veaga Palaguna tavaiato, Palagu na eveni-
kawarato, gaura pita ripa-roririrora ularana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Egaura ati taunilimalima geria aonekai gevega-ripamaina kilara
rorirai gakilagirana. Na e Veaga Palaguna na evega-ripamaina kilara
gelegelerai gakilana. Palagu kavanai gaura pa kilara Veaga Palaguna na
evega-ripamaina gelegelenai gakilagirana. 14 Tanopara talimana na Palagu
Palaguna genana gau ta ati pene rawalia, kwalana ia tanopara talimana
genai vokawa gaura, e maki ati pene ripara, kwalana vogaura Veaga
Palaguna aonai gemagulina talimara na vou pia ripara. 15 Veaga Palaguna
ia aonai etaluna talimana na, gaura maparara pene gita-namanamara e
pene tugamagi-ilura, na ia matotauna taa na ati pene gita-namanamaa e
ati pene ripa-roriroria. 16 Kwalana Puka Veaga aonai evetaina ekilana,

"Rai na Velekou aona eripaana?
Rai na ia pene gavu-tinaa?
A Keriso gena tugamagi ita gerai emiana."

Palagu gena vetugunagi talimara

3 1 Walakavaku maparami, au na gomi avaikilamiwai ati Veaga
Palaguna na ekune-agirana talimara vetaira. Na au na gomi
tanopara magulinai getaluna talimara vetaira avaikilamiwai. Volaganinai
gomi Keriso gena kala e maguli aonai ralarala roe voa. 2 Vovetainai
au na gomi lata kwararai agupumito, ati ganigani gaokarai. Kwalana
volaganinai gomi palagu ganiganira, gaokara ganiganirai rogoti goro
kamu. Pa, ewagumona maki gomi rogoti goro kamu-namanama, palagu
kavanai ralarala roe nea; 3 kwalana gomi tauniparami geria ririwa
rakavara na roe nege kune-agimina. Gomi nuganugami ai munemune
e kogo roe nege miana, eiana evega-taunataunaana gomi etanopara
talimara geria maguli ai roe nogo magulina. 4 Gomi etanopara
magulinai roe nogo taluna, kwalana gomi ta okilana, "Au Paulo gena," ta
maokilana, "Au Apolos gena."

5 Pe Apolos rai? E Paulo rai? Ira taura ruala vetugunagi talimaramo,
ira geriana gomi Iesu govega-taunataunaato. Ai taumai ruala Velekou
na inagulu kwapurakwapura evenimaito. 6 Au avaroto, Apolos nanu
na etitilirato, na Palagu na evega-kalarato. 7 Vovetaina gaurai evaroto
talimana e nanu na etitilirato talimana ruala ati arara, na Palagumo
geregana, kwalana ia na egaura evega-kalarana. 8 Evarona talimana
e nanu na etitilina talimana ira gelegelemo. Ira kwapurakwapura
geria inagulu gelegelerai Palagu na voira pene venira. 9 Ai Palagu ria
gainagulu-koukouna talimamai, gomi Palagu gena araga; gomi maki
Palagu gena numa.

Palagu gena inagulu numa kalakalana vetaina

10 Palagu na vega-nama evenikuto gelegelenai, au numa kala talimaku
namanai aagoto. Numa vega-rugaitina ruguna vatuna akalaato (pa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rugura avega-ruga-gitakaurato), taa na atanai numa evega-rugaana. Na
numa pia kalaa talimara kwapurakwapura pia vegita-tago, numa raka pia
kala-tiwaa. 11 Palagu na Iesu Keriso numa vega-rugaitina ruguna vatunai
evega-agoato. Taa na numa vega-rugaitina ruguna poluna ta ati mapene
kala-vagia. 12 Talima taarana enuma vega-rugaitina ruguna vatuna (pa
numa rugura) atanai kolo, siliva pa kalaati vatura pia inagulu-agira numa
pia kala genai, talima taarana mara, legi pa pili pia inagulu-agira. 13 Ira
kwapurakwapura geria inagulu kolemarai Velekou gena Kota kamuna
tomanai vou pene vega-matagaira. Kwalana voinagulu kalova na pene
vega-matagaia e kalova na talima kwapurakwapura geria inagulu pene
kalatovora, geria inagulu nama pa rakava. 14 Pene talima taa na vonuma
vega-rugaitina ruguna vatunai ekalaato numana kalova na ati pene galaa
genai, ia voina namana pene vaia. 15 Pene gena numa kalova na pene
galaa talimana gena inagulu maparara pia lekwalekwa, ia gereganamo
pene maguli. Na ia noowane kalova na pene kali-maguli.

Gomi Palagu gena Rupu Veagana

16 Gomi ati ripami, gomi Palagu gena Rupu Veaga e Palagu Palaguna
gomi aomi ai etaluna, ei? 17 Pene talima taa na Palagu gena Rupu
Veagana pene vega-rakavaa genai, ia maki Palagu na pene vega-rakava-
kwaikwaia, kwalana Palagu gena Rupu maveagana, e gomi ia gena Rupu
Veagana.

Taunilimalima ragai pio agi-togara

18 Talima ta gena tugamagi na ragai pene opaa. Pene talima ta gomi
nuganugami ai etugamagina, ia maaonekana etanoparai, ia kawakawa
talimanai pene ago, pe pene aoneka. 19 Kwalana etanopara aonekana
Palagu wailanai aoneka kawana. Puka Veaganai ekilana vetaina, netina,
“Palagu na aoneka talimara matotauria geria aoneka rakavara aorai
egapi-gaugaurana.” 20 E Puka Veaganai maki maekilana, “Velekou ripana,
aoneka talimara geria tugamagi ati ganira, kovagora.”
21 Gaura pakurai, talima taa na taunilimalima ragai pene agi-togara.
Kwalana gau maparara gomi gemi. 22 Paulo, Apolos e Petero; etanopara
maparana gomi gemi, maguli e kwarega, etoma gematagaina gaura e roe
nea vou pia vogoami gaura; maparara gomi gemi. 23 Gomi Keriso gena, e
Keriso Palagu gena.

Velekou matotauna na gena vetugunagi talimara geria maguli etavu-gitagitarana

4 1 Vovetaina gaurai gomi na ai pio tugamagimai, ai Keriso gena
vetugunagi-agovenina talimamai, e Palagu gena veavuga gaura
gitatagora talimamai. 2 Rinaga geveniana pene gita-tagora negetina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimana gena talima kamuna gena ririwa kamuna, ia maveraramaninai rinaga pene gita-tagora. 3 Au rakagau nogotina? Au ati atugamagina, gomi na au pio tavu-inamainamaku pa taunilimalima geria Kota magulinai pia tavu-inamainamaku pa aikina. Au matotauku maki ati avevega-roririorina. 4 Au matotauku avetugamagina, geku rakava ta ati atugamagi-rawaliana. Na ati akilana, au ati geku kala rakava. Velekou namo au egita-namanamakuna. 5 Vovetaina gaurai Velekou rogoti ere vogomai e gena veveakota tomana rogoti ere gapia aonai, etoma talima ta ragai pio agiroria. Velekou na mukuna kaikolo ai veavuga gaura maparara maekai pene tao-atira, e taunilimalima geria tugamagi nugara garakaurai gemia veavugana maki pene vega-matagaira. Votomai Palagu na kwapurakwapura pene vega-ragera geria kala rorirai.

6 Walakavaku maparami, ekila au matotauku e Apolos gemai pavega-vetovora, kwalana gomi nama pio rawali ularana. Pe, ai gemana eia pio ripaa, "Puka Veaganai getaloato kilana ragai pio vanagia." Voanana talima taa vagimo ragai pio agiroria e ta ragai pio kilagi-piatogaa. 7 A goi rai na talima kamunai etaomuto taunilimalima maparara nuganugarai? Goi gemu gaura maparara ati Palagu na evenimuto? Pene goi na Palagu genana orawaliato genai, rakagau gaurai ovekokolokuna, no ati Palagu genana orawaliato gauna okalaana?

8 Gomi goririwarana gaura na warau pogo vonuvonu-rage. Gomi warau pogo verinaga gatu. Ai gomi na pogo vanagimai, kwalana gomi warau pogo king, pe govegita-tagona. (Gomi no Keriso warau pevogomai vetaina gokalana). Au geku ririwa kamuna kwapuna, gomi taunatauna pogoro king, pe ai maki gomi ria patara king koukou. (Kwalana pio ripa, Keriso mapene waikule-wai genai, ai maki gomi ria pita king). 9 Na au atugamagina evetaina: Palagu na ai apostolo kapi talimamai etaomaito, etanoparai ragai pia gita-leamai e ragai pia vega-agimai kapunai etaomaito. Ai noo talima reketa, Kota na evega-taunataunarana pia vagi-kwaregara netina, ne gegapirana, gutuma wailarai gevega-ruga-atirana, pia gitara vou pia vagira negetina vetaina. Ai maki Palagu na etanopara maparana aonai etao-atimaito, aneru e taunilimalima wailarai. 10 Keriso galamanai ai no kawa, a Keriso aonai gomi aoneka. Ai ati tiligamai, a gomi matiligami. Gomi gekupa-ragemina, a ai ati gekupa-ragemaina. 11 Ai gamaguli-maina pene vogomai etoma ai gavitona e nanu na ekalamaina; rapuga veralera na gaverapugana; gekwarimaina; e ati gema talu numara. 12 Ai matotaumai gimamai na gainaguluna. Talima na gekilagi-piatogamaina aonai, ai na gavega-namarana; gevega-vitivitimaina e geguigui-atimaina, na garuga-kikitalina, voira ati gakalarana. 13 Ai aramai gevega-rakavarana, a ai na gavaikila-gitakaurana. Ai tanopara momonai gaagoto, e tanopara na erugamaina ati egapi-ragemaina pene vogomai etoma.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

14 Au na egau maparara atalorana, ati gomi ana vega-nugaragemi
ulanana, na gomi au natuku, aulamagimina talimami, gaurana avaikila-
vegatamina. 15 Pa, Keriso aonai gevega-ripamina e gegita-tagomina
talimara peiramu ragana gagalana (10,000), na tama ati vogo gomi
nuganugami ai, kwapunamo. Kwalana Vali Namana genana au gomi
tamami ai aagoto Keriso Iesu aonai. 16 Vovetaina gaurai au na gomi
avega-nagimina, au pio kuluku. 17 Gaura pakurai au na Timoteo gomi
gemi ai atugu-watiato. Ia Velekou aonai au natuku e aulamagi-rakavaana,
e ia Velekou gena inagulu ekala-gitakauana maveraramaninai. Ia na
au Keriso Iesu aonai raka amaguli-tiwana pene varami, kapu e rupu
mapararai avevega-ripagirana gelegelerai.
18 Gomi taarana govekokolokuna, au gomi gemi ai no ati pana wati
vetaira gokalana. Gomi kalimi na akalina nogotina. 19 Na pene Velekou
gena ririwa genai, gemi ai pana wati-vega-veleke. Ne au pana wati
vou, netalima geria vekokoloku kilara e geria tiavu panawati ripara.
20 Kwalana Palagu ariginai gena Basileia pa vegitatago evega-rugaana,
vonai ati kila kovagonamo ematagaina. Aikina. Palagu gena vegitatago
matiavuna ria ematagaina. 21 Gomi na arigia goririwaana? Au gomi gemi
ai mamaraku pana wati, pa ulamagi ai e manau ai, ei?

Kala rakavara Korinto ai

5 1 Akamonagina, gekilana, gomi nuganugami ai mata-poraga
magulina ewalana. E mata-poraga magulina gomi nuganugami
ai ewalana e Palagu ati riparia petera nuganugarai maki ati ewalana
kalana. Au gevarakuna, tau taa na tinana ragetagona egapiana, ne
egarawaana, gemaitu-kouna. 2 Aonai gomi govekokolokuna. Gomi aomi
tagi na pegere vonu, pe vovetaina ekalana talimana gomi nuganugami
na pogoro tugu-gerevagia. 3 Pa tauniparaku gomi vekarawami ai aikina,
na palagu ai au gomi vekarawami ai nea. Pe ekala ekalaana talimana
au na warau paagiroria, au tauniparai nenai nea vetaina para agiroria
gelegelenai. 4 Gomi gera Velekou Iesu Keriso aranai golaka-koukouna, e
au palaguku maki gomi vekarawami ai aonai, gera Velekou Iesu Keriso
gena tiavu ai, 5 gomi na nevetaina ekalana talimana Satani pio venia,
tauniparana pene vega-rakavaa ularana. Vovetaina pio kalaa, pe Iesu
Velekou gena waikule-wai tomanai ia palaguna pene maguli.
6 Gomi goveagina ne ati nama. Gomi ati ripami paraoa egoro-agiana
mulamulana girina kiana na paraoa maparana egoro-agiana? 7 Vovetaina
gaurai paraoa egoro-agiana mulamulana kunena maparana gemina
pio tao-gerevagia, pe gomi pereti valiguna ati paraoa eveagoroana
mulamulana peretinai pio ago. Au ripaku, gomi taunatauna pereti
valiguna, ati paraoa eveagoroana mulamulana ria gekala-koumito
peretina. Kwalana Keriso taunatauna ita gera Pasova mamoena natuna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vekapawai ulanana. Ia ita pakurai vekapawai ulanana gevagiato.
8 Voia pakunai Rupu Veaga velekwana pita gapi-gaugaua, na ati
paraoa egoro-agiana mulamulana kunena ria. Ekala reketa gelegelena
talima vega-rakavara tugamagira e kala rakavara paraoa eveagoroana
mulamulana vetaina, pe eira maki pita tao-gerevagira Rupu Veaga
velekwana tagapi-gaugauana aonai. Ita na Rupu Veaga velekwana pita
gapi-gaugaua genai, ati paraoa eveagoroana mulamulana goti gekala-
kourana peretina ria. Voia ganina, mataunataunara na e taunataunai pita
gapia.
9 Pepa taai au na gomi atalo-venimito aonai avaikilamito, mata-poraga
talimara ria ragai pio kala-kou. 10 Vovetaina atalo-venimito aonai, au na
ati ekalesia mulimulinai getaluna talimara akilagirato, au evetaina ati
akilato, gekala-kawakawana, pa geveririwamagina, pa opakau kalarai
geveverarina, pa kaivakuku gealiruputali-venirana talimara geriana pio
laka-gerevagi, vegata. Kwalana pene etalima geriana iogerevagi vegata
nopiotiwa genai, etanopara pio raokwania. 11 Na ewagumona au na atalo-
venimina, akilana, rai ekilana, ia vewalakava vekamonagina aonai, na
ia ekala-kawakawana pa eveririwamagina, pa kaivakuku ealiruputali-
venirana, pa taunilimalima geria maguli ekilagi-rakavarana, pa niuniu
talimana, pa opakau kalara ekalarana talimana ria ragai pio laka-kou.
Etalima vetaira ria maki ragai pio ganigani-kou.
12-13 Au ati geku kwauta ekalesia mulimulinai getaluna talimara au
na pana agirorira. Palagu na vou pene agirorira. Na gomi ne magemi
rorirori ekalesia aonai gemagulina talimara pio agirorira. Puka Veaga
ekilana gelegelenai, “Kala rakava talimana gomi aomina na pio tao-
gerevagia!”

Vekotaveni gatami ekalesiara ria

6 1 Pene gomi ta taukavamu ekalesiana ta goti goveituna genai,
rakagau gaurai Palagu ati gekwalanaana Kota gekamonagina
talimara geriai otamaniana, ia pia agiroria ulanana, na Palagu gena
taunilimalima veagara geriaimo metau ati oago-agiana vega-roririrorina
ulanana, ei? 2 Gomi ati ripami, tanopara magulinai gemagulina talimara
Palagu gena taunilimalima na pia agirorira? Rakagau gaurai gomi na
egau keikeira ati gelegele matotaumi na gemi tanukou ai pio vega-
roririrorira? 3 Gomi ati ripami, ita aneru pita kota-venira? Pene vovetaina
pita kala genai, au atugamagina, vanagivanagi tamaguli-agiana magulina
gaura maki pita tavu-inamainamara ripa. 4 Gogitaana, pene vanagivanagi
tamaguli-agiana magulina gaura ita na pita tavu-gitagitara, rakagau
gaurai Palagu ati gekwalanaana Kota talimara geriai goagona, gemi pia
veagirori nogotina. 5 Evetaina akilana voo gomi pio nuga-rage ulanana.
Taunatauna, gomi aomi ai aoneka talimana ta maki aikina kinavagi pe ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na walakavana vekarawarai nemetau girina kiata ati pene vega-roriroria,
ei? 6 Gomi gatami ekalesiana taa na gatana ta Kotai etaoana, ne tauria
ruala geagona, Iesu ati gevega-taunataunaana talimara wailarai geve
ruga-talina, pia kota ulanana.
7 Taunatauna, gomi matotaumimo vekarawami ai Kotai govetaona
ganina taunatauna gomi gemi vega-taunatauna magulina na taunatauna
pio keto-rorirori. Rakagau gaurai walakavami taarana na gevega-
rakavamina aonai, ati vagi gogapi-ragerana? Rakagau gaurai opakau
ai gemi rinaga ia verarimi negetina genai, ati vagi gogapi-ragerana, ei?
8 A gomi mawalakavami ria matotaumimo opakau ai goveverarina e
govevega-rakavana.
9 Gomi ati ripami, kala roriroriora ati gekalarana talimara na Palagu
gena Basileia ati pia vaia. Matotaumi aomi na ragai pia opami. Kwalana
gekala-kawakawana talimara, kaivakuku gealiruputali-venirana talimara,
veopa-lema talimara, marumaru matotaura gekala-kawakawana, e
gevigi-ragena matotauria taukavara ria nugarage kalara pia kalara
negetina talimara, 10 gelemana talimara, geveririwamagina talimara,
niuniu talimara, opakau kalarai geveverarina talimara, e taunilimalima
geria maguli gekilagi-rakava-vagirana talimara na Palagu gena Basileia
ati pia vaia. 11 Gomi reketa kunenai vovetaina gokalawai talimami. Na
gomi ita gera Palagu Palaguna na Iesu Velekou aranai warau eguligimito,
evega-veagamito, e ati gemi kala rakava netiwato.

Ita tauniparara Veaga Palaguna gena talu numana

12 Ta pene kila, “Gau maparara au geku ai ati rovara,” nepenetiwa.
Gororirorina, na ati vogau maparara geriana gomi nama pio rawalia.
Gau maparara au geku ai ati rovara, na ati nama au gau kwauta na
pene vaiku, ne gena inagulu talimana ati voina talimanai naave miana.
13 Mataa pene kila, “Ganigani tinage ai pene mia ularana e tinage
ganigani gena.” E taunatauna! Na ganigani e tinage Palagu na kwatu
ruala pene vega-rakavara. Ita tauniparara Palagu na ekalaato ati
taunilimalima na pita kalagi-kawakawaa ulanana. Aikina. Palagu na
taunipara Velekou gena ekalaato, e Velekou maki taunipara gena Vele.
14 Palagu na Velekou kwarega na evega-kuliiti-waiato, e ita maki kwarega
na pene vega-kuliiti-waira, Palagu matotauna gena tiavu na.
15 Gomi ati ripami, gomi kwapurakwapura tauniparami Keriso
tauniparana kiarakiara, ei? Keriso tauniparana kiarakiara gaura ana
gapira, pe mata-poraga talimara tauniparararai ana vega-agora? Aikina
kinavagi! 16 Pa gomi ne ati ripami, mata-poraga garena goti gegeno-kouna
talimana vomata-poraga garena goti gekwapunana? Kwalana Puka Veaga
aonai Palagu ekilato, “Votalima ruala pia taunipara kwapuna.” 17 Na
Velekou genai pene karakau talimana Velekou goti palagu kwapunai pia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ago. 18 Mata-poraga magulina na pio laka-gerevagi. Kala rakava maparara
taunilimalima na gekalarana voo taunipara mulinamo rakavana,
na ekala-kawakawana talimana matotauna tauniparana aona ekala-
rakavaana. 19 Pa gomi ati ripami, gomi tauniparami Veaga Palaguna gena
Rupu Veaga, Veaga Palaguna gomi tauniparami aonai etaluna? Ne Veaga
Palaguna ne Palagu na evenimito, voia pakunai gomi ati matotaumi
gemi, na gomi Palagu gena. 20 Gomi Palagu na voimi warauna ekalarato,
evoi-waimito, pe tauniparami Palagu gena. Voia pakunai tauniparami na
Palagu pio vega-ragea.

Vegarawa kilara

7 1 Ewagumona e gemi pepai au gotalo-venikuto kilara maana vega-
gelera. Maru ta ati evegarawana voo nama. 2 Na kala kawakawa
ewalana pakunai, namana maru kwapura gare kwapura pia garawa, e
vavine kwapura maki maru kwapura pia garawa. 3 Maru tauniparana
garawana gena, pe tauniparana garawana genai ragai pene vogaragia,
a garawana gena ririwa pene kalara. Gare maki vovetaina, tauniparana
garawana gena, pe tauniparana garawana genai ragai pene vogaragia, a
garawana gena ririwa pene kalara. 4 Vegarawa garena ati gena rorirori ia
matotauna tauniparana genai, na garawana marunamo magena rorirori
ia tauniparana genai. Vegarawa maruna maki vovetaina, ia ati gena
rorirori ia matotauna tauniparana genai, na garawana garenamo magena
rorirori ia tauniparana genai. 5 Govegarawato talimami garawami geriai
tauniparami ragai pio vogaragira. Na taumi ruala ao kwapunai pio kila,
iorapali nopiotiwa, voia pakunai vou volagani kianai pio talu vepaka.
Na voia pene aiki mulinai, mapio maoko-kouwai. Vovetaina pio kala, pe
Satani na ati govaigaokana kapunai ragai pene veagarekonemi. 6 Evetaina
akilana, gomi ana veakavami ulananamo ati rova ataloana, akilana,
pio kalaa vegata natina. 7 Kwalana au geku ririwa kamuna gomi maru
maparami au vetaiku pogoro kala, ragai pogoro vegarawa. Na Palagu na
maru kwapurakwapura ewareware-venirato, maru ta ewareware-veniato
pene vegarawa, na maru ta ewareware-veniato ati pene vegarawa.

8 Au na ati garawara talimara e garawaria gekwaregato talimara
avaikilarana: Ira koloa-tola e talu-vanagi, ragai pia vegarawa, pia talu au
vetaiku. 9 Na pene ira ati gelegele pia vaigaoka genai, ne pia vegarawa.
Kwalana pia vegarawa nama, ati nama kala kawakawa kalara ira aorai
no kalova pene gala.

10 Vegarawa talimami erova avenimina. Na e ati au geku rova. Aikina.
E Iesu Velekou gena rova gomi gemi: Vegarawa garena na garawana
ragai vagi pene rigo-kwania. 11 Na irau garawana nerigo-kwaniana genai,
pene talu pokomo, a aikina genai garawana na mapene garawa-waia. E
vegarawa maruna na maki garawana ragai pene rigo-kwania.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Talima reketa geriai ana kila-e aumo geku kila ati Velekou gena
kila-pene kamonagi aonai walakava ta garawana garena Iesu ati
evega-taunataunaana vavinena, na gena ririwa garawana maruna goti
pia maguli-kou genai, vomaru na garawana garena ragai pene rigo-
kwania. 13 E pene gare ta garawana Iesu ati evega-taunataunaana, na
eririwana garawana garena goti pia maguli-kou, vogarena garawana
ragai pene rigo-kwania. 14 Kwalana Iesu ati evega-taunataunaana
maruna ia garawana garena genanamo vealeva etaluna, e Iesu ati evega-
taunataunaana garena garawana maruna genanamo vealeva etaluna.
Pene aikina genai, ewagumona gomi natumi Palagu wailanai ati vealeva,
na ira ewagumona maveagara. 15 Na pene Iesu ati evega-taunataunaana
maruna pa garena garawana genana pene rigo genai, namana pene rigo,
pene laka. Iesu evega-taunataunaana maruna pa garena erauparai pia
vepaka, genai metau ta ati pia vuaa. Palagu na gomi ekeamito maino
aonai pio talu. 16 Goi kamonagi garemu rakagau goi oripana, goi na
garawamu kala rakava aona na pono vega-magulia? Pa goi kamonagi
marumu rakagau goi oripana, goi na garawamu kala rakava aona na
pono vega-magulia?

Palagu na ekeamito gelegelenai pio maguli

17 Gomi kwapurakwapura Iesu Velekou na evenimito gelegelerai e
Palagu na kwapurakwapura ekeamito gelegeleraimo pio maguli. Au
na erova girigiri ekalesia maparara avega-ripamina. 18 Pene maru ta
tauniparana kopina gelama-vagiato mulinai vou, Palagu na ekeaato
genai, kopina ati mapene lupi-gavua, e gevoroato pauna pene veavuga.
E pene maru tauniparana kopina rogoti gere voro-vagia aonai, Palagu
na ekeana genai, kopina ragai pia lama-vagia. 19 Kwalana kopi lamavagi
ati ganina, e kopi ati lama maki ati ganina. Gau kamu iwavagina Palagu
gena rova kilara pio gapi-gaugaura.
20 Taunilimalima maparara raka gemaguli-tiwawai getaluto aonai,
Palagu na ekearato, vovetainamo pia maguli. 21 Goi Palagu na ekeamuto
aonai, goi inagulu talimamu ati voimu otaluwai, ei? Ati gena rakava,
namamo. Voia tugamagi vekwalavina ragai pono kala, na inagulu
talimana ati voina magulinai pia gaivagimu genai, pono gapi-ragea.
22 Kwalana talima ta inagulu talimana ati voina talimana aonai roe voa,
Palagu na ekeaato Velekou goti pia kwapuna, ia warau pakai etaluna,
kwalana ia Velekou gena talima. Pa, tauniparai ia roe nea inagulu
talimana ati voina talimana. Voia gelegelenai, ati inagulu talimana ati
voina talimana pa pakai etaluna talimana Palagu na ekeaana Velekou
gena inagulu talimana ati voina talimana. 23 Gomi Palagu na warau
voimi ekalaato, evoi-waimito. Pe taunilimalima geria inagulu talimana
ati voina talimanai ragai pio ago.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

24 Walakavaku maparami, ita kwapurakwapura raka tamaguli-tiwawai
aonai, Palagu na ekearato, pe vovetainamo Palagu ria pita maguli.

Vegavutina kilara koloa-tola, talu-vanagi e wapu geriai

25 Rogoti gere vegarawa vavinera e koloara geria rova ta Velekou na
au ati evenikuto. Na au geku tugamagi ai agitaana kilana ana kilagia,
kwalana au Velekou gena venugagiviti aimo etaokuto, kila-taunataunamo
pana kilagira ulanana. 26 Elagani rakavara evetairai metau kamura
gewalana pakurai, au atugamagina, marumaru ewagumona gomagulina
vetainaimo pio talu-ago. 27 Goi ovegarawato marumu garawamu rigo-
kwanina tugamagina ragai pono kala. A ati garawamu melomu, vavine
ragai pono tavu, ta ono garawaa ulanana. 28 Na pene goi ponove
vegarawa maki nama, goi kala rakava ta ragai pono kalaa. E vavine
pene vegarawa maki nama, ia kala rakava ta ragai pene kalaa. Na pia
vegarawa talimara geria maguli aorai metau vogo pia rawalira. E au na
vometau geriana ana vega-magulimi natina.

29 Walakavaku maparami, au na rakagau akilagiana ganina ea: Lagani
pekupa-vagi. Pe, ewagumona pevetina pene ago, vegarawa taura no ati
garawaria vetaira pia talu. 30 E getagina talimara noowane ati getagina
talimara vetaira pia talu, e gevererena talimara noowane ati gevererena
talimara, e rinaga gevoina talimara rinaga ta ati gevaiana talimara
vetaira, 31 etalima na etanopara gaura geinagulu-agirana aonai, vogaura
ragai pia gapira gau kamura ira geria maguli aorai. Kwalana etanopara
kolemana taunatauna warau eaiki-agona.

32 Au ati aririwana, etanopara gaura na gemi tugamagi pia
vega-vonura. Ati evegarawato talimana Velekou gena gaura etugamagi-
vogorana, Velekou aona raka pene vega-nama-tiwaa netina. 33 Vegarawa
maruna etanopara gaura etugamagi-vogorana, garawana aona raka pene
vega-verere-tiwaa netina. 34 Vovetainai ia egapi-ketoketona, kavata kavata
na geroloana. Vegarawa garena e kiata maki ati etuga-tovoto vavinena
mageria irauirau. Ati garawana vavinena Velekou gena gaura etugamagi-
vogorana. Ia gena ririwa tauniparana e magulina palaguna pia veaga
Velekou gena. Na vegarawa garena tanopara gaura etugamagi-vogorana,
garawana aona raka pene vega-verere-tiwaa netina.

35 E gomi pana veakavami ularana egaura akilagirana, ati gomi
akilakila-waimina. Na e au geku ririwa gomi pio talu-namanamamo e
gau kwauta na ragai pene kou-gavumi Velekou vetugunagina pio ago-
venia aonai.

36 Pene maru ta etugamagina, komunana vavinena, kiata maki ati
etuga-tovoto vavinena, genai gena kala ati rorirori, e gena ririwa komuna
na genai ekamu-vagina, e egitaana ati gelegele pene vaigaoka-venia
genai, tauria ruala pia vegarawa gena ririwa rorinai. Voo ati pene kala

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakava. 37Na pene talima ta aona eveagaokaana, ne gau kwauta na maki
ati evega-vailavailaana, e matotauna tauniparana gena ririwa etugamagi-
piatogaana, e matotauna aonai ekilato komunana, ati etugato vavinena,
ragai pene garawaa, talimana maki nama. Ia na maki kala namana pene
kalaa. 38Vovetainai talima taa na komunana, kiata maki ati etuga-tovoto
vavinena, pene garawaa kala namana pene kalaa; na komunana ati pene
garawaa talimana na, kala nama iwavagina pene kalaa.

39Vegarawa garena garawana roe emagulina aonai, ia vegarawa rovana
na egapiana, pe garawana gotimo pia talu-vanagivanagi. Ia garawana
pene kwarega, vonai vou ia pene paka. Pe ia pene ririwa, maru ta goti
maia vegarawa nepenetiwa genai, pia vegarawa ati rovana. Na Velekou
evega-taunataunaana marunamo pene garawaa. 40Na au geku tugamagi
ai agitaana, ia vovetaina talu vanagimo pene talu, ati garawana genai
pene verere iwavagi. E au aripana, au na maki Palagu Palaguna agapiato.

Kaivakuku gewareware-venirana ganiganira pita ganira pa ragaina?

8 1E kaivakuku gewareware-venirana ganiganira kilara
maakilagirana. Gomi reketa gokilana, “Ita maparara magera ripa.”
Pa, e taunatauna. Na ita gera ripa na veveagoloka evega-walaana, a
ulamagi na taunilimalima evega-tiligaana. 2Pene talima ta etugamagina,
ia na gau kwauta eripaato, etalima na rakagau pere ripaa gauna
taunataunana rogoti ere ripaa. 3Na Palagu eulamagiana talimana, Palagu
ripana ia.

4Voia pakunai kaivakuku gewareware-venirana ganiganira geriai,
au geku kila ea: Ita ripara, etanopara aonai kaivakuku ati gau kwauta
e ati ganira. E Palagu geregana kwanilovamo, taa maaikina vagi. 5Pa,
gekilagi-palagurana gaura gemiana kupai pa etanoparai, kwalana
ewagumona e palagu e vele galagala vagi, 6na ita gerai Tamara Palagu
geregana kwanilova, gau maparara ia na evega-walarato, e ita maki ia
gena tamagulina. E Velekou Iesu Keriso maki geregana kwanilova, ia
genana gau maparara gewalato, e ita maki ia na maguli evenirana vou,
tamagulina.

7Na taunilimalima maparara na eia ati geripaana. Kwalana talima
reketa kaivakuku gemaranarato, pe ewagumona maki ganiganira
geganirana aonai, ira roe ege tugamagina, voganigani kaivakuku gewareve-
nirato ganiganira. Voia pakunai voganigani geganirana aonai, aora
gevekwalavina, getugamagina, kala rakavana gekalaana.

8Ita ati ganigani na Palagu laganai pene vaikavira. Pene ati pita gania
genai, Palagu wailanai rakava kwaikwai talimara? Aikina! Pa pene
pita gania genai, Palagu wailanai taunilimalima namara? Aikina! 9Na
pio gita-namanamaa, vokala gomi na maki pio kalaa ripa, neiana geria
kamonagi moiramoira talimara pio vega-vekwakunagira 10Kwalana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pene ao-moira talimana na goi magemu ripa ekapu ai pene gitamu,
kaivakuku rupunai oganiganina genai, ia no pono tugu-naginagia pe
pene ago, kaivakuku gewareware-venirato ganiganira peneve ganira.
11 Ne vokamonagi moiramoira talimana, voma goi walakavamu kamonagi
aonai, e Keriso maki ia pakunai ekwaregato, na goi gemu ripa pakunai
votalima pene lekwalekwa. 12 Vovetainai, emaguli ai walakavamu pono
kala-rakava-venia, ne ia voo aomoira gaurai pono vega-rakavaa genai,
goi Keriso ovega-rakavaana. 13 Voia pakunai, pene au na kaivakuku
gewareware-venirana ganiganina kiata pana gania aonai, au walakavaku
ta avega-vekwakunagiana, au ramarama ati mapana gani-wai. Vovetaina
akalana ganina, walakavaku ta naavega-vekwakunagiana ne nekala-
rakavana.

Apostolo talimara geria inagulu voina e geria rorirori

9 1 Au pakai ataluna talimaku, gau kwauta na ati eligoligokuna.
Au apostolo, e ita gera Velekou Iesu maki agitaato. Gomi au geku
inagulu Velekou aonai vuavuara. 2 Pene tau polu wailarai au ati apostolo
talimaku, voia ati gau kwauta, kwalana gomi ripami, au apostolo. E gomi
nenai ne vegailia ta, au geku apostolo inaguluna vega-taunatauna na,
kwalana Velekou gogapi-rageato gaurai.

3 Au ia ripa taunataunaku negetina, gerenagikuna genai, au na evetaina
avega-gelerana: 4 Pa ai apostolo ati gema rorirori, gama ganigani e niuniu
gaura paia rawalira? 5 Pa ai apostolo ati gema rorirori, ekalesia vavinera
paia garawara, ne paia vailouloura gema lakalakai, apostolo reketa, e
Velekou tarina melora, e Kefas, (ePetero), gekalana vetaira? 6 Pa e au
e Banabasmo taumai ruala matotaumai gema inagulu aonana gema e
gama paia rawali? 7 Arigi vetali talimana matotauna gena kwalimu ai
evegupuwai vetali inaguluna ekalaawai aonai? Rai na vine aragana
tipo ekalaato, ne vine gevuato aonai, vuara ati eganirato? Rai mamoe
lavetana tipo egita-tagorato, a ira geriana lata ati egapito, e ati eniuto?

8 Gomi gotugamagina, e tipo taunilimalimamo geria tugamagi kilara
akilagirana, a Palagu gena rova evetaina ati ekilana nogotina? 9 Mose
gena rova aonai evetaina ekilana, “Polomakau muruna gau kwauta na
ragai pono kou-gavua, vuiti momora epana-talirana ene gaivagira netina
aonai.” Gomi gotugamagina, Palagu na polomakau etugamagi-kamurana
gaurai vovetaina ekilato? Aikina! 10 Palagu na e ita etugamagirato
gaurai evetaina ekilato. Taunatauna, Palagu na ekila e ita pakurai
ekilagiato. Kwalana Palagu eririwato, tano elugaana talimana e vuiti
ganira ekwari-vagirana talimana, tauria ruala geinagulu-agiana gauna
genana evogomaina ganiganina ira na maki pia gania. 11 Gomi aomi
ai palagu gaura namara gavaroto. Gomi gemina, ai tauniparamai
veakavara ularana, rinaga ragai paia rawali vagi? 12 Pene gomi na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

apostolo reketa goveakavarana taunipara veakavara rinagarai e monirai, au atugamagina, ai magema rorirori gomi gemi na rinaga e moni kamu galagala vagi pagara rawalira.

Na ai vororirori ati gainagulu-agiato. Ai tipo evito-kwaregamaito e nanu na ekala-kwaregamaito kwalana ati gaririwato, Keriso valina namana pene raka-lovolovo rauparana paia kou-gavua. 13 Gomi ati ripami, Rupu Veaga aonai veaga gaura geinagulu-agirana talimara Rupu Veaganai garia ganigani gegapirana? E pata veaganai geinaguluna talimara, pata veaganai geinagulu-agirana kovara garia gegapirana. 14 Voia gelegelenai, Velekou na rova etaloato, netiwato, raira Vali Namana pia vopatagia talimara, Vali Namana gevopatagiana voina pia gapia vegata.

15 Na au Velekou na erorirori evenikuto, eia ati ainagulu-agiana. E au na ekila atalo-venimina akilana, ekala au geku ai pio kalara natina? Aikina! Ewagumona au maki evetainamo pana talu pene ago pana kwarega nama iwavagi, geku inagulu voina gomi gemi ai ati vagi pana tavua. Evetaina amagulina averererena e aveveagolokana, e ati aririwana au geku veveagoloka kilakila kovagoramo irau negetina. 16 A Vali Namana pana vopatagia aonai, au ragai pana veveagoloka, kwalana Velekou ekilato, pana vopatagia vegata netiwato. Pene Vali Namana ati pana vopatagia genai, au vetugaku kekei, ati geku nama taa vagi. 17 Pene au aoku kiatamo pana ririwa, einagulu ana kalaa vegata napanatiwa genai, au mavoiku. Na pene ati au geku ririwai akalaana, voia ganina, Palagu na evenikuto inaguluna, gaurai ainagulu-agiana. 18 Pe, vovetaina genai, au voiku rakagau pana gapia? Eiamo: VoVali Namana avopatagiana gaurai, pana vopatagi-kawaa ati voina. Au mageku rorirori gavuku pana rawalia, na geku rorirori ati ainagulu-agiana.

Paulo taunilimalima maparara geria vetugunagi talimanai eagoto

19 Pa, au pakai amagulina talimaku, ati talima ta gena inagulu talimana ati voina, na au matotaukumo talima maparara geria vetugunagi talimaku ai avevega-agoto. Kwalana emaguli ai talima gutuma pana gapi-maira Keriso genai. 20 Iuda talimara ria gataluna Iuda talimaku ai aagona, kwalana Iuda talimara pana gapi-agora Keriso genai ularana. Au geregaku ati Mose gena rova kapulenai amagulina, na rova kapulenai gemagulina talimara ria gamagulina au maki rova kapulenai amagulina, kwalana rova kapulenai gemagulina talimara pana vaiagora Keriso genai ularana. 21 A ati geria rova talimara ria gamagulina ira vetaira ati rova kapulenai amagulina. Voia ganina, au Palagu gena rova genana agerevagito? Aikina! Au vonai Keriso gena rova kapulenai amagulina. Vovetaina akalana kwalana, ati geria rova talimara Keriso genai pana vaiagora ulanana. 22 Kamonagi ai moiramoira talimara ria

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gamagulina, ira vetaira amagulina. Kamonagi ai moiramoira amagulina kwalana kamonagi ai moiramoira talimara Keriso genai pana vaiagora ularana. Au taunilimalima maparara geria maguli irauiraura akala-tovotovorana, gaurai ira ria gamaguli-koukouna. Kwalana aririwana, raupara irauiraura maparara pana inagulu-agira, pe voanana talima reketa pana vega-magulira. 23 Au evetaina akalana, Vali Namana pene raka-lovolovo ulanana. Kwalana aririwana, Vali Namana gena vevega-nama gomi riana pita vaikoukoua ulanana.

Raka vegalai pono kwalimu

24 Gomi ati ripami, raka vegalai raka vegalai pia ruga talimara maparara veganamo pia raka, na talima kwapuna namo kwalimu voina pene gapia? Gomi maki vovetaina pio raka-tiliga, pe kwalimu voina pio gapia. 25 Ula aonai gelaka-togana talimara maparara matotauria gekala-maavu-namanamana. Ira vovetaina gekalana, ati emia-vanagivanagina vele vegailiana repai koukau gauna pia gapia ularana. Na ita pene mia-vanagivanagi kraona pita gapia ularana taraka-vegalana. 26 Vovetaina gaurai, au eraka-kawakawana talimana vetaina ati arakana. Na au voiku pana gapia ulanana araka-tiligana. E au galamai egalama-gitakauna talimana vetaina agalamana, geku galamai ati tanopakana avaleana. 27 Aikina, au tauniparaku avaleana, au geku inagulu talimana ati voina gaunai avega-agoana, gena ririwa rakavara ati akalaana. Kwalana ati nama, talima reketa avopata-venirana, na au voiku wailai irau ati naave gapiana.

Isaraela geriai pita gita vanagi

10 1 Walakavaku maparami, au aririwana, ita tupura geriai rakagau ewalato gaura ragai pio tugamagi-lekwalekwaa. Ita tupura, Palagu na iloa etuguato raupara pene vega-ripara ulanana, voia kapulenai gelakato, e ira Rawapara Kalovakalova aona na gelaka-vanagito. 2 Ira maparara iloai e rawapara aonai Palagu na ebapatisorato, e Mose gena taunilimalimai geagoto. 3 Ira maparara palagu ganiganina kwapuna geganiato. 4 E maparara palagu nanuna kwapuna geniuato. Kwalana ia palagu vatuna, ira mulira na elakato vatuna, genana nanu geniuto. Vovatu voo Keriso. 5 Na Palagu aona ati everereto gutuma geriai, vovetaina gaurai tanoleanai tauniparara gekwarega-piatogapiatogato.

6 Egaura gewalato, ita vega-gita-vanagira ularana. Pe ita na vogaura pita gitara, ne ita gau rakavara ragai pita ririwamagira, ira geveririwamagito vetaina. 7 E kaivakuku ragai pita aliruputali-venira, ira reketa gekalato vetaira. Puka Veaga aonai ekilagiana vetaina, “Taunilimalima getanu-talito, e gevelekwato, voia mulinai gekuliitito, geulato e gepalato, (mata poragai gelou-togato).” 8 E ita maki ragai pita

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kala kawakawa e mata-poraga kawakawa, kwalana ira reketa tanoleanai
gekala-kawakawato e gemata-poragato aonai, taunilimalima maparara
ragana gagala ruala toitoi (23,000) vegata gekwaregato. 9 Velekou ita
na ati pita kalatovoa, kwalana ira reketa na gekalatovoato talimara,
gelema na gekolirato, ne gekwaregato. 10 Ragai pita vekilagi-muliwai,
kwalana ira reketa gevekilagi-muli-waito genai, kwarega aneruna na
evagi-kwarega-kwaregarato.

11 Ekala gewalato ganina, ita na pita gitara, ne pita ripa ularana, ita
ewagumona tamagulina talimara gerai. Kwalana ewagumona etanopara
ikana warau pekwara. 12 Vovetaina gaurai, pene gomi gotugamagina,
gemi kamonagi ai goruga-kikitalina nogotina genai, rogomi pio vetole,
nogo ketona nea. 13 Ne veveagarekone gorawalirana, ati veveagarekone
polura. Aikina. Ne talima kwapurakwapura geriai vanagivanagi ewalana
gaura. Palagu raramani Palaguna, pe pene gitamu, ati pono vega-waia
veveagarekonena gemu ai ati pene vega-matagaia. A goi veveagarekone
pono raka rawalia aonai, Palagu na gemu kali-maguli rauparana ta maki
pene vega-matagaia, kwalana voveveagarekone aonai pono ruga-gaugau
ulanana.

Palagu e avuavu ragai pio kwalanaa-koukoura

14 Gaura pakurai, walakavaku, kaivakuku aliruputali-venira geriana pio
gerevagi vegata. 15 Au na aoneka talimami avaikilamina, pe matotaumina
au rakagau akilagirana gaura pio tugamagi-gitagitara. 16 Ganikou
taganiana aonai, vevega-nama kaperina tagapiana, Palagu tavega-
namaana, ne taniuana. Voo Keriso ralana maparara na taniu-koukouana,
Keriso ralana na ia e ita takwapunana, ei? E pereti takala-koruana
genai maki, maparara Keriso tauniparana tagani-koukouana, Keriso
tauniparana na ia e ita takwapunana, ei? 17 Ita vogovagi, na maparara
pereti kwapunai e taunipara kwapunai taagona. Ganina taunatauna, ita
vopereti kwapunamo tagani-koukouana.

18 Isaraela talimara ita tugamagira. Vekapawai gaura pata veaganai
gekwaturawai, kovara geganirawai vopata veagana ria gekwapunawai.
19 Au na ekila akilagirana ganira rakagau? Au akilana, kaivakuku gevega-
namagirana gaura maganira natina pa? Pa kaivakuku ia taunatauna
natina pa? 20 Aikina. Au evetaina akilana: Palagu ati riparia petera
vekapawai gaura gevenina avuavu gevega-namagirana, ati Palagu gevega-
namagiana. Vovetainai au ati aririwana, gomi avuavu ria pio kwapuna.
21 Gomi Palagu gena kaperi e avuavu geria kaperi ragai vagi pio gapi-
koura, ne Palagu gena kaperi ai pio niu e avuavu geria kaperi ai maki pio
niu. Aikina. Gomi Palagu gena teipolo e avuavu geria teipolo ragai vagi
pio ganiagi-koura. 22 Ita evetaina ita kala, pe Palagu ita veagarekonea
natatina? Pe ita gera kwalimu Palagu gena kwalimu evanagiato pa?

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu pita vega-rage-vanagivanagia

23 Gau maparara ati rovara, na ati gau maparara geriana nama pita
rawali. Gau maparara ati rovara, na ati gau maparara geriana veveakava
pita rawali. 24 Talima ta matotauna geregana gena namamo ragai pene
tavua, na talima reketa geria nama pia gapia pakunai pene inagulu e
pene maguli.
25 Ramarama gevoivoi-agirana kapunai ramarama getaorana, voira
pio ganira, voo ati rovara. Ragai pio verenagi-rakavo, aomi nogo vega-
metaurana nea. 26 Kwalana, Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Tanopara
Palagu gena, e tanopara aonai gemiana gaura maparara maki Palagu
gena.”
27 Pene Iesu ati evega-taunataunaana talimana taa na pene vaiagomu
gena numai ganigani, nea goi oririwana pono ago notina genai, rakagau
wailamu ai etao-talirana tipo pono ganira. Ragai pono verenagi, aomu
noovega-metauana nea. 28 Na pene talima taa na pene vaikilamu,
nepenetiwa, “E kaivakuku gevega-namagiato ganiganina,” nepenetiwa,
voia vou ragai pono gania. Kwalana pevaikila vega-ripamu talimana
pakunai aona nee vekwalavina nea. 29 Au na ao enai akilagirana, ati goi
aomu akilagiana, na goi pevega-ripamu talimana aona akilagiana.
Peiramu ta ekilana: Rakagau gaurai au pakai, maguli namanai
amagulina talimaku, talima taa na aonai au pene agiroriku. 30 Pene au
na Palagu atanikiu-veniana vou aganiganina, rakagau gaurai Palagu
atanikiuana ganiganina aganiana aonai, kila rakavara geku ai ekilagina?
31 Vovetainai, goganiganina pa goniuniuna pa rakagau gokalaana
aonai, gaura mapararai Palagu pio vega-ragea. 32 Talima ta ragai pio
vega-vekwakunagia. Iuda talimana pa ati Iuda talimana pa Palagu
gena ekalesia ragai pio vega-vekwakunagira, nege ketona nea. 33 Au
maki aveririwamagina, taunilimalima maparara aora ana vega-namara
ularana. A ati au matotauku geku nama atavuana, na talima vovogo geria
nama atavurana, Palagu na pene vega-magulira ulanana.

11 1 Au pio kuluku, kwalana au Keriso akuluana gaurai.

Repa kumugavuna kalana

2 Au na gomi avega-ragemina, kwalana gau mapararai au
gotugamagikuna, e vevega-ripa kilara agapirato, gemi avevega-ripagirato,
voira gokwalanarana. 3 Na au aririwana ewagumona gomi pio ripa,
marumaru maparara geria repa Keriso, e gare geria repa maru; e Keriso
gena repa Palagu. 4 A maru maparara repara pia kumu-gavura vou, pia
rapali pa pia peroveta genai, geria repa tauna talimana Keriso ati pia
nugagi-ragea. 5 E gare maparara repara ati kumugavu pia rapali pa pia
peroveta genai, geria repa, (voo ira garawaria), ati pia nugagi-ragera.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kwalana voia voo noo repara geralorana vetaina. 6 Pene gare ta repana
ati ekumu-gavuana genai, repana guina pia pakoti-vagira, (mata-poraga
garera vetaira). Na pene gare ta guina pakoti-vagina pa ralo-vagina pene
nuga-rage genai, repana pene kumu-gavua.
7 A maru repana ragai pene kumu-gavua, kwalana ia Palagu gitagitana
vetaina, e ia na Palagu kolemana kamuna evega-matagaiana. A gare voo
maru kolemana. 8 Kwalana ati maru pa Adamu gare genana evogomaito,
na gare pa Eva maru genana evogomaito. 9 E Palagu na maru ekalaato
ati gare gena, na gare ia maru gena ekalaato. 10 Voia pakunai gare repara
pia kumu-gavura, kwalana vovegailia na ia pene vega-matagaia, ira
mageria rorirori Palagu gena inagulu pia kalaa, e aneru na pia gitailiara
ulanana. 11 Na Velekou gena maguli rauparanai maru ati geregariamo
gemagulina, e gare maki ati geregariamo gemagulina. Aikina. Gare maru
goti pia kwapuna, maru gare goti pia kwapuna. 12 Kwalana gare maru
genana evogomaito vetaina, maru maki gare geriana gewalana. Na gaura
maparara Palagu genana gevogomaina.
13 Gomi matotaumi na iotugamagi-gitagitaa. Gare ta repana ati
kumugavuna genai, Palagu genai pene rapali nama pa? 14 E tanopara
maparana aonai maru e gare kolemara gitagitarana evega-matagaiana,
maru ta guina pene vega-kalaa voo nugarage kalana pene kalaa
matotauna genai. 15 Na pene gare guina pene vega-kala-mogaa genai,
voia ralemana pene vega-kamua. Kwalana Palagu na gare guina eveniato
repana pene kou-gavua ulanana. 16 Pene talima ta eririwana, ekilakila
ene vega-veitua nepenetiwa genai, au e ati geku kila ta. Na geku kila
kwapuna ea: Ai gemai e Palagu gena ekalesia maparaparara aorai kala
irauna ta e aikina.

Velekou na Ganikou

17 Ekala reketa gomi na pio kwalanara kalara ana vega-ripami. Na
au na gomi ati avega-ragemina, gomi gemi tanukou aorai vevega-
rakava kamu gokalaana, a nama ta ati govega-walaana. 18 Tovotovona
evetaina ana vaikilami. Au akamonagina, gomi gemi ekalesia tanukoura
aorai aomi ati kwapuna gogapiana, na gomi goveware-lovolovona, ne
matotaumi goveituna. Au na ekila kiata avega-taunataunaana. 19 Pa, gomi
vekarawami ai veware-lovolovo pene wala vegata, pe Palagu na rairai
evega-taunataunamito talimami pio matagai.
20 Gomi gotanu-kouna aonai, ati Velekou gena lavi ganiganina ikana
pa ganikou gogani-koukouana. Aikina. 21 Gomi goganiganina aonai,
rai ene kune, rai ene kapi nogotina, govailavailana, a taukavami ati
goalorana. Ta mavitona, ta eniu-kawakawana. 22 Gomi ati gemi numa, pe
gemi numai ragai pio gani e ragai pio niu nogotina, ei? Na Palagu gena
rupu gau girina kiana nogotina, gogita-guilagiana, e ati geria e ati garia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimara govega-nugaragerana, ei? Au gomi gemi ai rakagau ana kilagia, ana vega-ragemi pa? Aikina kinavagi, au na gomi ati pana vega-ragemi.
23 Gomi avenimina kilana ea Velekou genai agapiato kilana: Iesu Velekou gelewaato poginai pereti egapi-itiato, 24 ne Palagu evega-namaato mulinai, ekala kavalugaato, ne netiwato, “Iogapia, iogania, e au tauniparaku, gomi pakumi ai vekapawai gaunai eagoto. Ekala pio kala, au tugamagi tagoku ulanana.” 25 Volavi ganiganina pa ganikou mulinai, Iesu na pereti ekalaato gelegelena kaperi maegapi-itiato, ne ekilato, “Ekaperi e Palagu gena Vekapawai Valiguna, au ralaku na evega-taunataunaana. Ekaperi pio niua aonai, au tugamagi tagoagiku ulanana pio niua.”
26 Kwalana e pereti pio gania e ekaperi ai vine nanuna pio niua aonai, vanagivanagi Velekou gena kwarega pio varavaragia pene ago, ia mapene waikule. 27 Vovetainai rai na Velekou ati enugagi-rageana vou, epereti pene gania e Velekou gena kaperi ai pene niu genai, votalima na Velekou tauniparana e Velekou ralana ekala-rakavarana. 28 Talima ta ia aona pene tavu-kunea vou, vopereti pene gania, e vokaperi vinena nanuna pene niua. 29 Kwalana rai na Velekou ati pene nugagi-ragea vou pene gani e pene niu genai, vopereti pene gania e vokaperi ai vine nanuna pene niua aonai, ia matotaunamo pene veagirori e rakava metauna genai pene tao-kaua. Kwalana ia na Iesu tauniparana ati etugamagi-rawaliana.
30 Vovetainai gomi aomi ai gutuma tauniparami gemoirana e govitina, e reketa maki warau gekwaregato. 31 A pene ita matotaura aora pita tavu-kunera genai, Palagu na ita ati pene agirorira. 32 Na Velekou na ita gera kepi pene kilagira aonai, ia na pene vega-nunukara. Velekou ita vovetaina pene kalara talimara, tanopara magulinai gemagulina talimara ria ragai pene vega-rakava-koura ulanana.
33 Vovetaina gaurai walakavaku, ganikou pakunai pio tanu-kou genai, ragai pio vailavaila, taukavami reketa maki pio alora. 34 Pene ta pene vitoa genai, gena numai pene ganigani. Ati nama gemi tanukou-koukou na gomi agirorimi rauparana pene vega-walaa. Kilakila reketa roe nea pana wati vou, pana varami.

Veaga Palaguna gena wareware gaura

12 1 Walakavaku maparami, ewagumona au aririwana, Veaga Palaguna gomi kwapurakwapura evenimina warewarera gaura ana vega-ripami. Kwalana au aririwana ewareware gaura gomi na pio ripara. 2 Gomi ripami, Palagu rogoti goro ripaa aonai, gau reketa na ati gekilakilana kaivakuku geriai gevaiagomiwai e gevaikawakawa-rakavomiwai. 3 Vovetainai avega-ripamina, Palagu Palaguna na evaiana talimana ati pene kila, “Iesu atanai rakava kamu iwavagina pene mia.” E talima ta maki evetaina ati pene kila kawa, “Iesu ia Velekou,” na Veaga Palaguna na pene porogia talimanamo.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Veveni gaura irauirau, na Veaga Palaguna kwapunamo genana
gevogomaina. 5 Vetugunagi-agovenira rauparara maki irauirau, na
Velekou kwapunamo genana gevogomaina. 6 Inagulu kalakalara tiavura
maki irauirau, na Palagu kwapunamo gena taunilimalima maparara
aorai evega-walarana. 7 Veaga Palaguna talima kwapurakwapura geriai
ematagaina, kwalana ekalesia maparana veveakava pia rawali ularana.
8 Talima ta Veaga Palaguna na kilakila aoneka eveniana, talima ta
voVeaga Palaguna kwapuna namo Palagu gena kilakila-taunataunana
evega-ripaana. 9 VoVeaga Palaguna kwapuna na talima ta kamonagi
eveniana, voVeaga Palaguna kwapuna na talima ta viti talimara vega-
namara warewarena gauna pa tiavuna eveniana. 10 Talima ta kala irau
vagira pene kalara warewarena gaura pa tiavuna eveniana, talima ta
pene peroveta ulanana tiavu eveniana, talima ta Palagu Palaguna pa
avuavu polura pene ripara warewarena gauna pa ripana eveniana, talima
ta karo irauirauai pene kila warewarena gauna pa ripana eveniana, e
talima ta karo irauirauai pia kila genai, kilara ganira pene vega-vanagira
warewarena gauna pa ripana eveniana. 11 Eira maparara Veaga Palaguna
geregana kwanilovamo gena inagulu. E eVeaga Palaguna na gena ririwa
gelegelenai wareware gaura talima kwapurakwapura evenirana.

Taunipara kwapuna, kava vogo vavagi

12 Talima tauniparana kwapunamo, na kava vogo vavagi; votaunipara
gena kava vogovagi, na ira maparara taunipara kwapunaimo geagoto.
Keriso maki vovetaina. 13 Ita reketa Iuda talimara e reketa ati Iuda
talimara, reketa inagulu talimara ati voira talimara e reketa pakai
tamagulina talimara, na ita maparara Veaga Palaguna kwapuna namo
ebapatisorato, taunipara kwapunai taagoto. E Palagu na ita maparara
Veaga Palaguna kwapunamo evenirato, ia na pene vega-vonura ulanana.
14 Taunipara maki ati kava kwapuna namo ekalaato, na kava vogo
vavagina. 15 Pere gage pere kila, “Au ati gima, pe au ati taunipara kavana
ta.” Aikina, ia roe voa taunipara kavana ta vegata. 16 Tega mapere kila,
“Au ati mata, pe au ati taunipara kavana ta.” Aikina, ia taunipara kavana
ta vegata. 17 Pere taunipara maparana pere matamo genai, raka pere
kamonagi-tiwa. Pere taunipara maparana pere tegamo genai, pona raka
pere enotiwa. 18 Na Palagu na kava kwapurakwapura tauniparai etaorato.
Palagu na gena ririwa kapura kwapurakwapurai etaorato. 19 Pere kava
kwapunamo tauniparai pere ago genai, taunipara maparana rakavetaina?
20 Na taunipara vovetaina aikina. Taunipara kava vogo, na taunipara
kwapunamo.
21 Vovetainai mata na gima evetaina ati pene vaikilaa, “Au na goi
ati aririwamuna,” Pa repa na gage ati pene vaikilaa, “Au na goi ati
aririwamuna.” 22 Na kavata kavatai pita gitaa votaunipara kavara reketa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tagitarana ati tiligara natatina, na pere vokava aikina genai, taunipara ati pere inagulu-namanama. 23 E taunipara kava taarana tatugamagi-keirana, takilana, vokava nugagi-ragena kei natatina, na voira geriai ita gera venugagi-rage kamu tataoana. Taunipara kava reketa gitagitara ati ralemara, na voira ita na maaora maparara na tagitatago-gitakaurana. 24 Taunipara kava reketa maralemara gaura ati tatugamagi-kamurana. Na Palagu na taunipara kava irauirau maparara etao-kwapunarato, ne ia na ati enugagi-ragerana kavara venugagi-rage kamu atarai etao-kauato. 25 Palagu na vovetaina ekalaato kwalana taunipara kava reketamo ragai pita vega-namara ularana. Na taunipara kava maparara pita gitatago gelegelera ularana. 26 Pene kava taa pene vitiviti genai, kava maparara ia ria pia vitiviti-kou. E kava taa pia nugagi-ragea genai, kava maparara vokava goti pia verere-kou.

27 Gomi kwapurakwapura Keriso tauniparana kava kwapurakwapura ia tauniparana aonai. Gomi maparami Keriso tauniparana kwapunai goagoto. 28 Ne ekalesia aonai Palagu na maparara geria inagulu kwapurakwapura evenirato. Etao-kunerato talimara apostolo talimara, ira mulirai vega-rualana peroveta talimara etaorato, ira mulirai vega-toitoina vevega-ripa talimara etaorato. Ne mulirai kala irau vagira pia kalara talimara, mulirai viti talimara pia vega-namara warewarena gauna pa tiavuna gegapiato talimara, e pia veveakava talimara, e inagulu reketa pia kune-agira talimara, e karo irauirau ai pia kila talimara. 29 Taunilimalima maparara apostolo talimaramo pa? Taunilimalima maparara peroveta talimaramo pa? Taunilimalima maparara vevega-ripa talimaramo pa? Taunilimalima maparara kala irau vagira gekalarana talimaramo pa? 30 Taunilimalima maparara viti talimara gevega-namarana warewarena gauna pa tiavuna gegapiato talimaramo pa? Taunilimalima maparara karo irauirau ai gekilakilanamo pa? Taunilimalima maparara karo irauirau ai gekilana kilara ganira gekilagi-matagairana talimaramo pa? 31 Wareware gauna kamuna taunataunana pio ririwa kamua.

Ulamagi

Ewagumona raupara nama iwavagina au na gomi gemi avega-matagaiana.

13 1 Pere au taunilimalima geria karo irauiraurai para kila e aneru karorai maki para kila, na au ati geku ulamagi, au geku kila auri gekoeana pa tini kava ruala gevega-vetererana kulura geragena vetaina. 2 Pere peroveta warewarena pa tiavuna geku ai pere mia, e ripa maparara e veavuga gaura maparara para ripara. E geku kamonagi kamu pere mia, pe golo kamura maki para lagu-ragera, kapu polurai pegereve ruga. Na au ati geku ulamagi pakunai, au ati geku nama ta. 3 E geku

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rinaga maparara ati geria e ati garia talimara para venira, e tauniparaku taunilimalima gimarai para tao-kaua, ne pegere kapua, na au ati geku ulamagi pakunai, au na gau namana ta ati para rawalia.

4 Magena ulamagi talimana evaigaokana. Ulamagi venugagiviti e veveakava na evonuto. Ulamagi aonai munemune ati emiana. Ulamagi aonai veagi e veveagolaka ati gemiana. 5 Ulamagi na taunilimalima vega-rakavara kalara ati ekalarana, matotauna gena namamo ati etavuana, ati eparu-vailavailana, ta gena rakava ati etugamagi-tagorana. 6 Kala rakava ati everere-agirana, na Palagu gena kila e maguli taunataunaramo everere-agirana. 7 Ulamagi mamanauna ria gau maparara aorai erugana, gau maparara aorai Palagu pene vega-taunataunaa, e gena veraramani maki Palagu genai roe wapene taoa, metau maparara aorai pene tiliga.

8 Ulamagi ati vagi pene aiki, pene mia-vanagivanagi. Peroveta kilara maparara piave aiki, karo irauirau maparara maki piave ika, ripa maparara piave aiki. 9 Kwalana ita gera ripa kiaramo e gera peroveta maki kiara kiaramo. 10 Na vogau nama iwavagina pene vogomai aonai, voia kianamo nama tariparato gaura pia lekwalekwa. 11 Au girigiri roe voa aonai, girigiri geria kilai akilawai, girigiri geria tugamagi ai atugamagiwai, e girigiri tugamagirai amaguliwai. Na au ama tau-rogarogato aonai, girigiri geria tugamagi maparara araokwanirato. 12 Ewagumona Palagu gena gaura noovegitai tagita-upauparana. Na Palagu wailana e ita wailara pita gita-kalakalara, vonai vou Palagu gena gaura pita gita-taunataunara e pita gita-kalakalara. Ewagumona au na kiaramo ariparana. Na votomai vou pana ripa-namanamara, au Palagu na eripa-namanamakuto vetaina. 13 Egau kwatu toitoi pia mia-vanagivanagi: Kamonagi, veraramani, e ulamagi. Na egau toitoi aorai ulamagi kamu iwavagi.

Veaga Palaguna gena wareware gaura reketa inagulu-agira

14 1 Ulamagi magulina pio tavu-kunea! E Veaga Palaguna gena wareware gaura pio ulamagi-veni-kamura; a Veaga Palaguna gena peroveta warewarena gauna pa tiavuna pio ulamagi-kamu-iwavagia. 2 Kwalana karo polurai ekilana talimana ati taunilimalima evaikilaana, na ia Palagumo evaikilaana. Taunatauna, taunilimalima na ia rakagau pene kilagia ati pia tugamagi-rawalia, kwalana ia Palagu Palaguna na veavuga gaura ekilagirana. 3 A eperovetana talimana ia taunilimalima evaikilarana. Ia gena peroveta kilara na taunilimalima eveakwalimurana, evega-nagirara, e taunilimalima aora eveagaokarana. 4 Karo polurai ekilana talimana matotauna gena kamonagimo evega-rugaana, a eperovetana talimana na ekalesia maparara geria kamonagi evega-tiligaana.

5 Au geku ririwa gomi maparami karo polurai pio kila. Na au geku ririwa kamuna gomi Palagu genana gevogomaina kilara pio perovetagira.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kwalana Palagu genana gevogomaina kilara eperovetagirana talimana na karo iraurai ekilana talimana evanagiana; na karo iraurai pene kila talimana pene kila kilara pia vega-vanagira e pia kilagi-matagaira voo rorinai. Kwalana pia vega-vanagira e pia kilagi-matagaira aonai, ekalesia geria kamonagi ai kwalimu pia vaia.

6 Walakavaku maparami, pene au pana wati gomi gemi ai tomanai, karo polurai pana wati-vaikilami, na kila ganira ati pana kilagi-matagaira; voanana au gekuna nama kwauta pio rawalia pa? Aikina! Taunatauna, Palagu na au evega-ripakuna kilara gomi gemi ai pana kilagi-matagaira pa pana vega-ripami, pa pana peroveta, pa Palagu gena kila gemi ai pana vevega-ripagia, vonai vou au gekuna nama pio rawali. 7 Miusiki geulagirana gaura pio tugamagira, gelegelena turai pa kita. Pene kulura ati pia rage-namanama genai, talima na arigi mari geulagiana raka pia kamonagi-ilia-tiwaa? Ira voo turai pa kita kulura pia rage-gitakau vou pe, arigi mari geulagiana pita ripaa. 8 E pene vetali kipina ati pia vili-namanamaa genai, ta vetali ati pene kalamaavu-venia. 9 Gomi maki vovetaina, pene karo polurai pio kila genai, taunilimalima arigi rauparai gomi na rakagau gokilagiana gauna pia tugamagi-rawalia? Gomi gemi kila tanopakanai pio kilagira noo agi govaikilaana. 10 E tanoparai karo irauirau e galagala vagi, ira maparara maganiramo. 11 Na pene karo ta ganina ati ripaku, voia ganina, au ati vokaro iraunai ekilana talimana gena vanuga talimaku, e ia maki vovetaina, ia ati au geku vanuga talimana. 12 Gomi gemi ai maki vovetaina. Gomi Veaga Palaguna gena wareware gaura goulamagi-kamu-iwavagirana; ewagumona ekalesia geria kamonagi vega-tiligana warewarena gauna gapigapina pakunai pio tiliga, pe vowareware gaurai pio tupu.

13 Vovetaina gaurai, karo polurai ekilana talimana, rapali ai Palagu pene nogia, pe rakagau ekilagirana kilara ganira maki pene vega-vanagira e pene kilagi-matagaira. 14 Kwalana pene au karo polurai akilana au palagukumo erapalina, a au tugamagiku ai ati atugamagi-rawalirana au rakagau akilagirana. 15 Pe ewagumona rakagau ana kala? Au mapalaguku pana rapali, e pana tugamagi-ilu karonai maki pana rapali. Au mapalaguku pana mari, e pana tugamagi-ilu karonai maki pana mari. 16 Pene goi palagumu na Palagu mari ai ovega-rageana genai, arigi rauparai vokaro ati ripana talimana “Amen” nepenetiwa, goi Palagu ovega-namaana aonai? Ia “Amen” ati pene kilagia, kwalana ia ati pene ripa goi rakagau okilagiana. 17 Taunatauna, goi na Palagu otanikiu-gitakauana, na lagamu talimara geria kamonagi ai ati ovega-tiligarana. 18 Au na Palagu atanikiuana, kwalana au karo polurai mavereреku akilana, gomi maparami avanagimina. 19 Na ekalesia rapali gelaka-koukouna aonai, namana ea pia tugamagi-ilua karonai kila imaimamo pana kilagira, taunilimalima reketa pana vega-ripara. Vovetaina voo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nama, karo polurai kila ragana gagalana (10,000) pana kilagira ati gena nama ta.

20 Walakavaku maparami, girigiri vetaira ragai pio tugamagi. A kala rakava geria kavai melo ralarala gelegelerai pio ago. Na tugamagi-iluai tau rogaroga vetaira pio kala. 21 Puka Veaga aonai evetaina etaloato,

"Velekou ekilana,
'Tau polu talimara karora na
e kapu polu talimara murura na
au na etalima pana vaikilara.
Na vovetaina maki ati vagi pia kamonagi-veniku.' "

22 Vovetaina gaurai karo polurai gekilana, Iesu ati gevega-taunataunaana talimaramo geriai vegailia ta, a ati Iesu gevega-taunataunaana talimara geria vegailia. Na Palagu gena kila geperovetagirana, Iesu gevega-taunataunaana talimaramo geria, na ati Iesu ati gevega-taunataunaana talimara geria. (Eia e, karo polurai gekilana, Iesu ati gevega-taunataunaana talimara na veveakava ta ati pia rawalia. Na Palagu gena kila geperovetagirana, Iesu ati gevega-taunataunaana talimara na veveakava pia rawalia).

23 Pene ekalesia maparami kapu kwapunaimo gotanu-kouna, ne maparaparami karo polura pio kilagira, aonai gomi aomi ai ati ripana talimana ta pa Iesu ati evega-taunataunaana talimana ta penema laka-toga genai, pene kila, "Gomi repami pege vevili, pogo kawakawa!" 24 Na pene maparami pio peroveta aonai, gomi aomi ai Keriso ati evega-taunataunaana talimana ta pa ati etugamagi-iluna talimana ta penema laka-toga genai, gomi maparami na Palagu gena kila goperovetagiana kilara na etalima nugana garakauna pene kwanua, ne pene ripa, ia kala rakava talimana, e maparami na pio gitailiaa. 25 Votalima gena tugamagi veavugara maparara pio kilagi-matagaira, ne pene tiu-tali, Palagu pene aliruputali-venia, nepenetiwa, "Taunatauna, Palagu gomi ria!"

Aliruputali kalara roririra

26 Vovetaina gaurai, walakavaku, aliruputali ulanana pio laka-koukou genai, gomi maparami kwapurakwapura magemi inagulu. Reketa mari pia gapi, reketa pia vevega-ripa, reketa karo polurai pia kila, reketa Palagu gena kila pia vega-matagaira talimara, reketa karo polurai pia kila kilara ganira pia vega-vanagira e pia kilagi-matagaira. Gau maparara ekalesia geria kamonagi vega-tupuna ulananamo gaurai pio kalara. 27 Pene talima ta karo polurai ekilana genai, talima ruala pa toitoi mapia kila. Namana talima toitoi na pia kila veakavaa, na tauria toitoi vega-naimo ragai pia kila. Ta pene kila-gatu mulinai vou ta mapene kila, voupe mataa. Ne karo polurai pia kila-gatu mulinai, ekalesia taa na vokila pene vega-vanagira, pene kilagi-matagaira. 28 Na pene vega-vanagi talimana ta aikina genai,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vokaro polu ai ekilana talimana rupu aonai ragai pene kila. Geregana matotauna vou pene vevaikila, e Palagu pene vaikilaa. 29 Palagu gena kila geperovetagirana talimara ruala pa toitoi pia peroveta, reketa na vokila pia tavu-namanamara. 30 Pene Palagu gena kila tanukou aonai etanuna talimana genai ematagaina, pene kilagi-matagaia ulanana, ekila kunena talimana gena kila pene vega-aikia. 31 Namana gomi kwapurakwapura pio peroveta, pe rakagau gokilagiana gaura maparara pia ripa e maparara pia veakwalimura. 32 Palagu genana peroveta kilara ekamonagirana talimana, vokila gena ririwai roe nea vou pene kilagira. 33 Palagu ati vevilivevili evega-walaana Palaguna, na ia maino evega-walaana Palaguna.

Ekalesia goleara maparara gekalana vetaina, 34 gomi gemi garegare maki ekalesia tanukourai ragai pia kilakila, kwalana ira ati geria rorirori ira pia kilakila. Na ira Mose gena rova na ekilagiana gelegelenai pia tanu maru kapulerai. 35 Pene gau reketa ia ripara nepiatiwa genai, garawaria numai vou pia verenagira. Kwalana gare ekalesia tanukourai pia kilakila manuga ragena. 36 Gomi na ekila ati gogapi-rageana? Palagu gena kila gomi gemina ewalato pa? Pa Palagu gena kila na gomi erawalimito, ei?

37 Pene talima ta matotauna evetugamagina ia peroveta e ia Veaga Palaguna evonuvonu-rageto netina talimana, gomi atalo-venimina kilara pene gapi-ragera, nepenetiwa, e taunatauna Velekou gena rova kilara. 38 Pene talima ta ekila eruga-vagirana, Palagu na ia maki pene rugaa.

39 Voia pakunai, walakavaku, peroveta ririwa ragena pio kalaa, karo polurai kilagikilagirai ragai pio vekilawai. 40 Na gau maparara pio inaguluagi-gitakaura, e raupara roriroririai pio kalara.

Iesu gena kuliitiwai

15 1 Walakavaku maparami, au aririwana, voVali Namana, gomi gemi avopatagiato voa, gemi tugamagi maana vega-valigu-waia. EVali Namana gomi na gogapi-rageato, e gomi eVali Namanai goruga-gaugauna. 2 Pene au na avopata-venimito kilana roe nogo gapi-gaugauana genai, gomi voVali Namana genana Palagu na pene vega-magulimi. Na pene aikina genai, gomi na govega-taunatauna-kawaato.

3 Velekou genana au na rakagau arawaliato kilana, gomi maavega-ripamito. Vokila voo kila kunena e kila kamuna. Vokila Puka Veaga aonai getaloato kilana gelegelenai, netina: Keriso ita gera rakava pene gapi-vagira pakunai ekwaregato; 4 getoleato, toma vega-toitoinai kwarega na ekuliiti-waito, Puka Veaga aonai getaloato gelegelenai. 5 Ne Petero genai evevega-matagaiato, ne mulinai gena melo gagalana ruala geriai maki. 6 Voia mulinai kamonagi aonai walakava maparara tinavu imaima (500) getanu-kouto aonai geriai ematagaito; reketa warau gekwaregato, na gutuma roe ege magulina. 7 Mulinai Teimiti genai ematagaito, voia mulinai apostolo maparara geriai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ikana taunataunanai au, noo amaguli-rakavato talimaku, geku ai
ema matagaito. 9 Kwalana au apostolo maparara geria ikana taunatauna
talimaku, au ati geku nama ta vagi, taunilimalima na au apostolo
talimaku ai pia kilagiku. Kwalana au na Palagu gena ekalesia avega-
vitivitirawai, e agui-lovolovorawai. 10 Na Palagu gena vega-nama, au ea
apostolo talimaku ai amamiato. Palagu gena vega-nama au geku ai ati
etao-kawaato. Taunatauna, au na inagulu kamu galagala vagi akalaato,
na apostolo reketa aikina. Na voo ati au matotauku geku kwalimu
ai voinagulu akalarato. Aikina. VoPalagu gena vega-namai kwalimu
evenikuto, ne voinagulu akalarato. 11 Vovetaina gaurai au avopatato
pa apostolo reketa gevopatato, ati gena irau ta, kwalana vovalimo
kwapuna gavopatagiato, gomi na maki vovalimo kwapuna, voiamo
govega-taunataunaato.

Ita gera kuliitiwai

12 Na pene Keriso gavopatagiana aonai, gakilana, Keriso Palagu na
kwarega na evega-kuliiti-waiato nagatina, rakagau gaurai gomi aomi
ai gomi reketa gokilana, kwarega talimara ati mapia kuliiti-wai?
13 Pene kwarega na kuliitiwai aikina, voia ganina, Keriso kwarega na
ati ekuliiti-waito. 14 E pene Keriso kwarega na ati ekuliiti-waito, voia
ganina, ai gema vopata ati ganira, e gomi gemi kamonagi maki ati
ganira. 15 Vovetainai ai pegere ripamai, Palagu na ati ekalaato gauna ai
na gakilagi-taunatauna-kawaana, gaopana. Kwalana ai na Palagu valina
gakilagiana, nagatina, Palagu na Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato
nagatina aonai, Palagu na Keriso kwarega na ati evega-kuliiti-waiato. Na
kila taunatauna kwarega talimara kwarega na ati mapia kuliiti-wai. 16 Pa,
pene kwarega talimara kwarega na ati magekuliiti-waina, voia ganina
Palagu na Keriso kwarega na ati evega-kuliiti-waiato. 17 E pene Palagu
na Keriso kwarega na ati evega-kuliiti-waiato, gomi gemi kamonagi ati
ganira e gomi roe nea rakava aonai gomagulina. 18 E voo raira Keriso
gevega-taunataunaato talimara gekwaregato, rakava voina pia gapia.
19 Na pene roea tamagulina magulina gena namamo pakunai Keriso
genai taveraramanina genai, taunilimalima maparaparara aorai ita kika
vetugara kamu galagala vagi.

20 Na Keriso taunatauna kwarega na ekuliiti-waito, e ia gekwaregato
talimara maparara aorai ia ekuliitiwai-kuneto, gelegelena gautupu gevua-
kunena vuara vetaina. 21 Kwarega talima kwapuna, Adamu, genana
evetinato. Voia gelegelena kuliitiwai maki talima kwapuna, Keriso,
genana evetinana. 22 Vega-gelegelena, taunilimalima maparaparara
Adamu genana gevogomaina, voia pakunai pia kwarega vegata; na Iesu
Keriso ria pia kwapuna aonai, Palagu na mapene vega-maguli-waira.
23 Na ita kwapurakwapura gera toma taunataunarai pita kuliiti-wai:

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tovotovona Keriso, ia ekuliitiwai-kuneto. Ia mapene vogomai tomanai
ia gena taunilimalima maparara mapia kuliiti-wai. 24 Eia mulinai Keriso
na Palagu gevetali-veniana avuavura geria vegitatago e rorirori e tiavu
maparara ati geria inagulu ai pene vega-agora e pene vega-rakavara,
ne Palagu gena Basileia pa vegitatago tiavuna Tamana Palagu gimanai
pene tao-kaua. Ne tanopara ikana pene vogomai. 25 Kwalana Keriso roe
wapene vele, gena vegitatago roe wapene mia, pene ago, ia gevetali-
veniana avuavuara e talima maparara ia gagena panapana na kapulenai
pene pana-talira. 26 Keriso na evetali-veniana gauna ta, ikana taunataunai
vou pene vega-keto-vagia, voo kwarega. 27 Kwalana Puka Veaga aonai
evetaina ekilana, “Palagu na gau maparara ia gagena kapulenai etaorato,
e gena vegitatago kapulenai etaorato.” Na ekilato, “gau maparara ia
gagena kapulenai etaorato,” netiwato gaurai, Palagu ati evega-agikauato,
kwalana Palagu na gau maparara Keriso gagena kapulenai etao-togarato.
28 Gau maparara Keriso gena vegitatago kapulenai Palagu na pene
taora, voia mulinai Palagu Natuna matotauna ea Palagu gena vegitatago
kapulenai pene vetao-toga. Voia ganina, Palagu na gau maparaparara
pene repara.

29 Pene kuliiti-wai aikina, etalima reketa gekwarega-kuneto talimara
pakurai bapatiso gegapiana gauna raka pia kala-tiwaa? Ira rakagau
gaurai gekwarega-kuneto talimara pakurai bapatiso gegapina? Peiramu
ira na kuliitiwai gevega-taunataunaana gaurai, vokala gekalaana. 30 E ai
maki, rakagau gaurai ora mapararai roli gevagi-kwaregamaina na roe
aga vigiragena, pene kuliiti-wai aikina genai? 31 Walakavaku maparami,
taunatauna, toma mapararai au geku kwarega gekilagiana. Na eia
maki taunatauna, gomi na Iesu gogapi-rageato pakunai, gera Velekou
Keriso Iesu wailanai au averere-iwavagina. 32 Pere au vega-gelegelena
etaunilimalima geria tugamagi kawakawara vetaira genai Epeso ai
manega paera rakavara vetaira para vega-vevagira, au rakagau namana
geku ai pere wala? Pere kuliiti-wai aikina genai, au vovetaina ati para
kala, aikina kinavagi. Pene Palagu na kwarega na ati mapere vega-kuliiti-
waira genai, evetaina patara kila, “Ita gani e ita niu, kwalana pogipogi
pita kwarega gaurai.”

33 Talima taa na ragai pene opami: “Talima rakavara pita kalagi-koura
genai, ita gera maguli namara pia rakava-kwaikwai.” 34 Iokero, kala
rorirorira iokalara, kala rakava iovega-aikia. Kwalana gomi reketa Palagu
ne rogoti goro ripaa. E gomi pia vega-nuga ragemi gaurai akilagiana.

Kuliitiwai tauniparana

35 Na reketa pia verenagi, nepiatiwa, “Kwarega talimara raka pia
kuliiti-waitiwa? Pene pia kuliiti-wai genai, tauniparara rakavetaira?”
36 Kawa! Goi na rakagau kwano ai ovaroana, ati pene tupu pene ago

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ovaroana gauna pene kwarega vou. 37 Vuiti pa gau ta ono varoa notina
genai, ati ganina ogapiana, ne ovaroana. Aikina, goi na vovuiti pa
rakagau ono varoa notina gauna gutuna ogapiana, ne ovaroana. 38 Palagu
matotauna gena ririwa gelegelenai vovuiti pa rakagau govaroana,
gaura kwapurakwapura ganira taunatauna evenirana. 39 Taunipara
maparara virigora irauirau. Taunilimalima virigora irau, gagera vativati
gemagulina gaura vega-gelegelena pae, polomakau, mamoe, e reketa
virigora irau, magani virigora irau e manu maki virigora irau. 40 Kupa
gaura tauniparara ta, tanoparai gemagulina talimara e gaura maki irau.
Kupa tauniparana ralemana ta irau e etanopara tauniparana ralemana
maki ta. 41 Garo ralemana ta e uve maki ralemana ta, e mitiu ralemana
maki irau. Mitiu kwapurakwapura maki ralemara irauirau.

42 Kwarega na kuliitiwai maki vovetaina. Pia tolea tauniparana
pene poraga, a Palagu na mapene vega-kuliiti-waia tauniparana ati
mapene poragawai. 43 Pia tolea tauniparana gitagitana ati nama, e
taunilimalima na gitagitana ati pia ririwa, Palagu na mapene vega-
kuliiti-waia tauniparana maralemana. Pia tolea genai, moiravagi ati
tiligana, a Palagu na votaunipara mapene vega-kuliiti-waia genai,
matiavuna. 44 Getoleana genai, tanopara tauniparana, na Palagu na
evega-kuliiti-waiana genai, palagu tauniparana. Tanopara tauniparana
ta emiana, gaura pakurai palagu tauniparana maki ta emiana. 45 Puka
Veaga aonai ekilana, “Talima kunena, Adamu, Palagu na ekalaato maguli
talimanai evega-agoato.” Na Adamu ikana, Keriso, maguli pene veni
Palagunai evega-agoato. 46 Tanopara tauniparana ekuneto, a ati palagu
tauniparana. Tanopara tauniparana mulina na voupe, palagu tauniparana
evogomaito. 47 Talima kunena, Adamu, tanoparana evogomaito, Palagu
na kwano na ekalaato, talima vega-rualana Keriso, kupa na emarigoto
talimana. 48 Palagu na kwano na ekalarato talimara tauniparara Adamu
tauniparana vetaina, voo kwano na ekalaato talimana tauniparana
vetaina, e kupa tauniparana pia gapia talimara maki Keriso tauniparana
vetaina, voo kupa na evogomaito talimana tauniparana vetaina.
49 Ewagumona ita Palagu na vokwano na ekalaato talimana gitagitana
vetaina. A roe nea vou kupa na evogomaito talimana gitagitana
gelegelenai pitave mia.

50 Walakavaku maparami, au na rakagau akilagiana ganina ea,
taunilimalima, etanoparai gemagulina vetaina, matauniparara,
mavirigora, e maralara, Palagu gena Basileia aonai ati pia laka-toga. E
mapene poraga gauna maguli vanagivanagi Basileiana aonai ati pene mia
ripa. 51 Iokamonagi, veavuga kilana ta avega-ripamina: Ita maparara ati
pita kwarega, na ita maparaparara tauniparara Palagu na pene porogira.
52 Voo atilovana pene wala, noo mata aliputena, maitu vetaina, atilovana.
Kipi ikana kuluna pene rage, gekwaregato talimara pia kuliiti-wai, ne

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tauniparara ati mapia rakava-wai. Ita rogoti tara kwarega talimara
maki tauniparara maki pia veporogi, votaunipara valigura pita gapira.
53 Kwalana pene poraga tauniparana pene veporogi, ne ati pene poraga
tauniparana pene vetao-matagai, e ekwaregana tauniparana pene
veporogi ne ati pene kwarega tauniparana pene vetao-matagai. 54 Pa,
pene poraga tauniparana pene veporogi, e ati pene poraga tauniparana
pene vetao-ati, e mapene kwarega tauniparana pene veporogi, e ati pene
kwarega tauniparana mapene vetao-ati. Erauparai Puka Veaga aonai
evetaloto kilana pene taunatauna,

"Kwarega Palagu gena kwalimu na
warau evega-aikiato.
55 Kwarega o, goi gemu kwalimu arigia?
Kwarega o, goi na taunilimalima
okwanurana kolovana arigia?"

56 Kwarega na ekwanurana kolovana kala rakava e kala rakava gena tiavu
rova genana evogomaina. 57 Na Palagu tatanikiuana, kwalana ia na ita
gera Velekou Iesu Keriso genana kwalimu evenirana.

58 Gaura pakurai, walakavaku, au na aulamagimina talimami, gemi
kamonagi ai pio ruga-kikitali, talima taa na pa gau kwauta na ragai
pene kalavo-kalavomi, vanagivanagi Velekou gena inagulu pio kalaa
makwalimumi na. Kwalana pio ripa, gomi gemi inagulu Velekou aonai ati
gokala-kawaana, na mavoimi.

Ierusalema ekalesiara veakavara ularana moni taokou

16 1 Ewagumona Ierusalemai ekalesia talimara veakavara ularana
moni pio koko kilara akilagirana. Ekila Galatia ekalesiara
maparara avaikilarato, pia kalaa natiwato kilana, gomi avega-ripamina.
Au aririwana gomi maki einagulu pio kalaa. 2 Epetoma tomana
tovotovona pa Sandei mapararai gomi kwapurakwapura gemi rawali
gelegelerai moni keitana pio tao-gerevagia. Vomoni pio tao-koukoura, pe
au pana wati tomanai, moni maparana kalamaavu, ragai mapita koko.
3 E au pana wati kwara aonai, gomi na pio vega-taunataunara talimara
pana venira, ne Ierusalemai pia ago-agira. Pia ago aonai, au na vevega-
ripa pepana ta maki pana taloa, pe pia gapi-kaua. 4 Pene pana gitaa au
matotauku pana ago nama genai, au ria paia ago.

Paulo gena ririwa Korinto ai pene ago

5 Au pana wati pana wati-gitami, Makedonia tanona aona na pana laka-
vanagi, kwalana au Makedonia tanona aona na pana laka-vanagi gaurai.
(Makedonia ekalesiara pana raka gitara, na vonai ati pana talu, tipo pana
laka-vanagi). 6 Au pana wati aonai, atugamagina, gomi ria kiata noo pita
talu-tago vou. Peiramu nakula e agi uvera maki nenai pita gapi-koukoura.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Pere nama, geku lakalakai pana ririwara gaura gomi na pio veakavaku.
7 Au aririwana pana talu-raurau lagi gomi ria, ne mapana raokwanimi.
Au aririwana, gomi ria pita talu-raurau, na voo pene Palagu na roririori
pene veniku genai. 8 Au Epeso ai pana talu pene ago Pentekoste tomana,
9 kwalana Palagu gena inagulu pana kalaa rauparana warau pekala-
pakaa, pe ewagumona geku inagulu iwavagi. Na taunilimalima gutuma
na maki gevega-waikuna, inagulu ragai pana kalaa negetina.
10 Pene Timoteo pene wati genai, pio gitatago-namanamaa, pe gomi ria
pio talu genai, ragai pene talu-kalikali. Ia maki au vetaiku Velekou gena
inagulu ekalaana. 11 Gaura pakurai talima taa na ragai pene gita-guilagia.
Na pio veakavaa e maino ai pio tugua, au geku ai mapene waikule-wai.
Kwalana au walawalaku reketa ria ia gaaloana.
12 Walakava Apolos au na avega-nagiato, walakava reketa ria pe gomi
gemi ai pene wati natiwato. Na ekilato, ewagumona ati gelegele pene
wati, na toma namana taai vou pene wati.

Kila ikana

13 Matotaumi pio vegitatago-namanama, gemi kamonagi ai pio ruga-
gaugau, aomi pia gaoka, pio kwalimu. 14 Gau maparara pio kalara genai,
ulamagi aimo pio kalara.
15 Walakavaku maparami, gomi Setepanas gena numa talimara
maparara ripami. Gomi ripami, ira na Iesu Keriso gegapi-rageato aonai,
ta maki rogoti ere ekalesia Akaia aonai. Ira veagara pa ekalesia talimara
geria inagulu ai gevekilagito, geveakavarato. Gaura pakurai anogimina,
16 gomi maki vovetaina talimara karora pio kamonagira, e ira ria
geinaguluna e gevekwalavina talimara maparara maki.
17 Avererena, kwalana Setepanas e Fotunatas e Akaikas au geku ai
gevogomaito gaurai. Ati gelegele pana wati, gomi ria pita talu aonai,
etalima toitoi na gomi kapumi gegapirato, vovetainai au aoku emia-talito.
18 E ira na au aoku gevega-verere-waiato, e gomi maki aomi gevega-
verere-wairato. Vovetaina gaurai ira pio gapi-ragera.
19 Asia rupura na gomi gemi vevega-nama getuguna. Akwila e Prisila
na e ekalesia ira geria numai getaluna maparara na maaora maparara
na gevega-namamina Velekou aranai. 20 Walakava maparara na
gevega-namamina. Gomi maki taukavami kwapurakwapura walakava
vevelavuna na pio vega-namara.
21 Au Paulo gimaku na evevega-nama kilara atalorana.
22 Pene talima taa na Velekou ati eulamagiana ia atanai rakava
iwavagina pene mia-vanagivanagi. Gera Velekou o, ono vogomai.
23 Gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi gemi ai pene
mia. 24 Au geku ulamagi gomi gemi ai pene mia. Keriso Iesu aonai ita
kwapuna.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA KORINTO EKALESIARA GERIA

2 Korinto vega-matagaina kilara

Epepa vega-rualana e vevega-tiliga pepana Paulo na etaloato. Paulo na epepa e Makedonia na Korinto ekalesiara etalo-venirato. Epepa rigolo 55 e 57 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura ea tenu 1:3-4 e 5:18.

Paulo na epepa etaloato kwalana reketa ea:

1) Opakau talimara na ia gena apostolo inaguluna iavega-rakavaa negetiiwai gaura kilara etalorato.
2) Ierusalemai Palagu gena talima veagara getaluna ira geria moni keitana pia tao-koura netiwato (9:1-5).
3) Gena pepa tovotovona aonai vokala rakava talimana pia gapi-ragea e pia ulamagia netiwato (2:5-11)

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Koukouwai kilara *(tenu 1:1–7:16)*
2. Ierusalema ekalesiara wareware-venira kilara *(tenu 8:1–9:15)*
3. Korinto aonai apostolo talimara opakaura na Paulo gena apostolo inaguluna gekilagi-rakavaato gaurai, Paulo matotauna evekilagi-matagaito kilara *(tenu 10:1–13:14)*

---

1 1 Au Paulo, Palagu gena ririwa vetainai Keriso Iesu gena apostolo
ai evega-agokuto, e ita walakavara kamonagi aonai Timoteo goti
gemana epepa ewatina.

Gomi Palagu gena ekalesia Korinto aonai, e veaga talimami
maparami, Akaia tanona maparana aonai gotaluna talimami,
gemi ataloana.

2 Palagu, ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama
iwavagina e maino gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo na Palagu etanikiuato

3 Palagu ita vega-namaa, ia ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana. Ia
venugagiviti Tamana e veveakava Palaguna taunatauna. 4 Palagu na ai
gema vitiviti e veraulea aorai eveakavamaina. Vovetaina gaurai ai na
maki talima reketa geria metau ai paia veakavara ripa, Palagu na ai
eveakavamaina gelegelenai. 5 Taunatauna, Keriso na egapiato vitina ai
gemai kamu iwavagi; e ai gema veveakava Keriso genana maki kamu
iwavagi. 6 Ai paga vitiviti gomi veveakava e vevega-maguli pio vaia
ulanana. Ai Palagu na eveakavamaina gomi veveakava pio vaia ulanana.
E veveakava pio rawalia gauna na gomi aomi pene vega-tiligara, ne ai
gavitivitina vetaina vitivitina pio rawalira genai, pio kwalimu. 7 Ai gema
veraramani gomi gemi ai kamu gataoana, kwalana garipana, gomi ai ria
tavitiviti-kouna, e veveakava maki ai ria tagapi-kouana.
8 Walakava maparami, ai Asia tanonai raka metau vetaina garawaliato
gauna garirirwana paia vega-ripami. Ai Asiai metau kamu iwavagi
garawaliato, gema tiliga e ripa maparara maki geaikito, pe gema
tugamagi nea, ati paia maguli, na paia kwarega. 9 Taunatauna, ai
gema vemamilagi, ai pia vagi-kwaregamai rauparana warau gevega-
taunataunaato. Na aikina. Ai gemai vokala gewalato ganina, ai
matotaumai gema tiligai ragai paia veraramani, na kwarega na maki
evega-kuliiti-wairana Palaguna genaimo paia veraramani. 10 Ia na
kwarega aora na evega-magulimaito, e roe wapene vega-magulimai. Ai
gema veraramani Palagu genai gataoana, wailai maki ia na mapene vega-
magulimai ulanana. 11 Gomi na maki rapali ai roe wapio veakavamai
gaurai. Ne Palagu na taunilimalima vogo gemi rapali pakurai, ai pene
veakavamai. Voveveakava taunilimalima vogo na pia gitaa, ne ai na
vonama garawaliana pakunai, maparara na Palagu pia tanikiua.

Paulo gena navuga evega-irauato

12 Ai gema veveagoloka ganina ea: Ai aomai gamamilagirana ai gema
maguli e kala etanoparai, pa ita kila, gema vetaukava gomi ria raupara
veaganai e taunataunanai. Ekala veagara e taunataunara Palagu gena
vega-nama aona na gevogomaina, na ati tanopara talimara geria aonekai
gekalarawai. 13 Ai na gomi pepa gatalo-venimina e ati pepa gaokara gatalo-
venimina. Aikina. Ai gema pepai rakagau gakilagirana kilara gomi na pio
agira e pepa ganira maki pio tugamagi-rawalira peparamo. 14 Taunatauna,
kiata warau gotugamagi-rawalimaito. E atugamagina, kapinai vou pio
tugamagi-rawali-taunataunamai. Ne Iesu Velekou pene waikule tomanai,
gomi na ai pio vega-ragemai, ai na gomi paia vega-ragemi vetaina.
15 Au aripa-roririrorito, ai pio ripa-namanamamai e gemai pio
veraramani gaurai, au na navuga atovoato pana wati lakagita-kunemi,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pe vega-rualana gomi pana veakavami. 16 Au geku navuga-kunena
Makedoniai pana ago aonai, pana wati laka-gitami e Makedonia na
pana waikule aonai maki, mapana wati laka-gitami natiwato. Neanana
vou Iudeai pana ago gaurai, au geku lakalakai pene veakavaku rinagara
reketa pio veniku vou pio tuguku. 17 Gomi gotugamagina, au ati aoku
maparana na evetaina anavugato ei? Pa gomi gotugamagina, au
etanopara magulinai roe gemagulina talimara geria kalai akalana, pe
muruku na, "Pa, pa" natiwato, na aoku kapinanai "Aikina, ati pana
ago," natiwato. 18 Palagu kila-taunataunaimo emagulina vetaina, ai
maki vovetaina; gomi gemi ai vali gavopatagiana aonai ati murumai
"Pa" nagatina, na aomai "Aikina" nagatina. 19 Kwalana Palagu Natuna,
Iesu Keriso, gomi nuganugami ai au, e Sila, e Timoteo, na gavopata-
agiawai ati murumai namo gakilawai, "Iesu valina Pa, taunatauna,"
na aomai kapinarana "Aikina, opakau," nagatiiwai. Aikina. Ia gena
maguli aonai "Pa, taunataunamo" emia-vanagivanagina. 20 Palagu gena
kilagavu maparara ekalarato "Pa taunataunamo", Keriso gena maguli
aonai getaunataunato. Vovetaina gaurai ai na Keriso aonana Palagu
gavega-rage-kamuana, nagatina, "Pa, voo taunatauna" nagatiana. 21 Gomi
e ai Palagu matotauna na evega-tiligarana e evega-ruga-gaugaurana
Keriso gena maguli aonai. Ia na egapirato, evega-veagarato, 22 e evega-
taunataunarato, ita ia gena taunilimalima, gena vegailia maki ita gerai
etaoato, e ita nugara garakaurai ia Palagu na etao-togaato, Palagu aona
na ita evega-ripa-vealevarato, ia gena vega-nama maparana maki roe nea
vou pita gapia vegata.

23 Palagu ripana e rakagau akilagirana maparara taunatauna, e au
aoku pa nugaku garakauna maki ia ripana; au Korinto ai ati awatito
ganina taunatauna ea: Au ati aririrwato, gomi gemi kala rakava pana
wati kilagi-matagaira, ne voanana gomi aomi pana vega-metaura. 24 Au
ati gomi gemi vele, pe gomi gemi nekamonagi aonai ai na rakagau paia
kilagira gauramo pio kalara. Aikina. E gomi e ai tamaguli-koukouna,
gomi pio verere tugamaginai. Kwalana gomi ne matotaumi gemi
kamonagi vetainai goruga-kikitalina.

2 1 Vovetaina gaurai aoku avega-vetovoato natiwato, ragai pana wati
laka-gitami, kwalana pana vaikila-gaokami, ne aomi irauna nege
metauna kalinana. 2 Kwalana pene au geku kila na gomi aomi pene
vega-metaura genai, au rai na pene vega-verereku? Kwalana au pogoro
vega-verereku talimami warau aomi pavega-metaura. 3 Voia pakunai au
na vopepa gaokana atalo-venimito. Au ati aririwato, au pana wati, pio
vega-verereku talimami na au pio vega-aovitivitiku, kwalana au ripaku
au averererena kapunai gomi maki au ria, taverere-kouna. 4 Taunatauna,
au aoku mametauna na e geku tugamagi maki ekamu-vagito e atagito
maki, vopepa gomi gemi ataloawai aonai. Vopepa gaokana atalo-venimito

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ati gomi aomi pana vega-metaura ulanana. Aikina. Au na vopepa vovetaina atalo-venimito ganina, au aririwato gomi pio ripa, au na gomi aulamagi-rakavamina.

Kala rakava talimana gena rakava pio tugamagi-piatogaa

5 Pene gomi taa na aovitiviti evega-walaana genai, au vokapu ai ati geku tugamagi metau. Pa, kapu reketa ati averere-agirato, na gomi maparami tugamagi metau kamu evenimito, pa ita kila, gomi vogona, kwalana au ati aririwana, gomi gemi ai vokala kilana pana kilagi-metau-iwavagia. 6 Gomi gutuma na netalima na vokala ekalaato voina metauna kamu vagi goveniato, voia genai gelegele pe nea, metau ragai mapio veni-iwavagia. 7 Ewagumona gena rakava pio tugamagi-piatogaa e rakavana kekei pio vega-tiligaa. Ati nama tugamagi vitivitina ne talima pene vega-ketoa gena kamonagi na. 8 Vovetaina gaurai, au na gomi anogimina, netalima pio vega-ripa-namanamaa, ia taunatauna goulamagiana. 9 Au na vopepa atalo-venimito kwalana aririwato, gomi pana ripa-namanamami, taunatauna au na avega-ripamito gaura maparara gokwalana taunataunarana pa? 10 Pene gomi na talima ta gena rakava gotugamagi-piatogaana, au na votalima gena kala rakava maki atugamagi-piatogaana. E pene rakava ta au na atugamagiato, voo rakava Keriso wailanai au na warau atugamagi-piatogaato gomi gemi nama pakunai. 11 Vovetaina akalato ganina, Satani na ita pene opara, ne vometau keina irauna neevega-kamu iwavagiana kalinana. Kwalana Satani einaguluna rauparara ita ripara.

Paulo gena ririwa kamuna Tito pene rawalia

12 Troas vanuganai aagoto, Keriso Valina Namana pana varavaragia ulanana. Au Troas vanuganai akwarato, ne aripa-roririrorito, Velekou na vovanugai Vali Namana pana varavaragia vanagina geku ekala-pakaato. 13 Na au aoku ati emainowai, aoku evekwalaviwai, kwalana au tariku Tito Troas ai ati arawaliato. Gaura pakurai Troas talimara tipo avega-nekarato, ne Makedoniai aagoto.

Keriso ekwalimuto vetainai ita takwalimuna

14 Palagu atanikiu-veniana, kwalana vanagivanagi ia gena tiavu tiliganai Iesu Keriso gena maguli aonai ai evaimaina. Ne ai gemana Keriso valina noowane mulaga ponana namana na tanopara maparana evaiana, ne geripaana. 15 Taunatauna, Palagu wailanai ai Keriso valina ponana namana, Palagu na rakava aona na evega-magulirato talimara nuganugara na e kala rakava talimara kwarega rauparanai gelakana talimara nuganugarai. 16 Kwarega rauparanai gelakana talimara geriai, ai kwarega poragara ponara, kwarega pene vega-walaa gauna. A Palagu na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evega-magulirato talimara geriai, ai maguli mulaga na ponana namana, maguli evega-walaana gauna. Na rai na einagulu kamuna pene kalaa?
17 Ai ati talima reketa vetaira, pe Palagu gena kila gavopatagiana moni paia rawali ulanana; a ai ati Palagu gena kila gavopatagiana moni na pia voimai ulanana. Aikina. Ai Palagu na etugumaito, einagulu paia kalaa netiwato. Ai Keriso ria gakwapunato, e Palagu wailanai ai aomai roririori e taunatauna ai Palagu gena kila gakilagiana.

Rova e Veaga Palaguna

3 1 Ai ekila gakilagirana, ai matotaumaimo gavevega-rage-waina, gakilana, "Ai taunatauna kala roririori talimamai taunatauna," nagatina pa? Pa talima reketa gekalana vetaina gaririwana taunilimalima na gema vevega-taunatauna pepana ta gomi gemi pia taloa, pia kila, "Ai talima namamai, pe pio gapi-ragemai." Pa gomi na ai pio gapi-ragemai ularana gema vevega-taunatauna pepana ta pio taloa nagatina? 2 Gomi ne ai gema talotalo, ai vega-taunataunamai talotalomi, ai nugamai ai Keriso na etalorato, taunilimalima maparara na geripamina e geagimina.

3 Gomi gemi magulina evega-matagai-gitakauana, gomi Keriso gena talotalo, ai gema inagulu genana etalomina, (taunilimalima na geagiana). Gomi Keriso gena talotalo, ati peni na etalomito talotalona, na maguli vanagivanagi Palaguna na etalomito talotalomi. Gomi Keriso na ati vatu revarevara atarai etalo-kaumito, na gomi taunilimalima nugarai etalo-togaato. 4 Ai na ekila gakilagirana, kwalana ai Keriso genana gema veraramani Palagu genai. (Kwalana ia na eveakavamaina gena inagulu kalakalanai). 5 Pa, ai geregamaina einagulu ati gelegele paia kalara. Vovetaina gaurai ai na gau ta gavega-walaato ati nagatina. Aikina. Ai Palagu namo tiliga e ripa evenimaina gaurai einagulu gakalarana. 6 Palagu na tiliga e ripa evenimaina gaurai, ia gena kilagavu pa vekapawai valiguna valina gapiaana. Voo ati rova pukanai getalorato gaura valira gapiarana, aikina, ai Veaga Palaguna na taunilimalima geria maguli ai rakagau evenirana valira gapiarana. Kwalana rova pukanai etalorato vevega-nagira na talima gevagi-kwaregarana, pene ati gekwalanarana genai, na Palagu Palaguna na taunilimalima maguli evenirana.

Palagu gena vekapawai valiguna maekana ralemana iwavagina

7 Iokamonagi, Mose na Palagu gena rova Isaraela talimara evega-riparawai, gaura na kwarega maki gevega-walaawai. Vorova Palagu na vatu atanai etalorato, mamaeka ralema iwavagira. Vorova Palagu na vatu ai etalorato gaura Mose na egapi-mairawai aonai Mose wailana maki evewaewai pe Isaraela talimara Mose wailanai maki ati gepoekau-raurauwai, kwalana vomaeka ralema iwavagina waenana matara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ekemelerawai gaurai. Na vorova maeka ralema iwavagina waena
atilovana elekwalekwawai. 8 Pene rova maekana ralemana iwavagina
vovetaina genai, Palagu Palaguna gena inagulu maekana ralemana
iwavagina tiavuna kamu iwavagi. 9 Pene kwarega maki evega-walaana
inaguluna maekana ralemana kamu, kala rorirori evega-walaana
inaguluna maekana ralemana e tiavuna kamu iwavagi. 10 Ewagumona
rova maekana ralemana kamuna voo ati ralemana, kwalana Palagu
Palaguna maekana ralemana e tiavuna kamu iwavagi. 11 Pene Mose na ati
pene mia rau rovana evuamaiato, maekana ralemana kamu genai, pene
mia-vanagivanagi rauparana maekana ralemana e tiavuna kamu iwavagi
vegata.

12 Ai eraupara valiguna pa vekapawai valiguna genai gaveraramanina,
gaurai ati gakalina, matiligamaina gakilagiana. 13 Ai ati Mose vetaina,
pe wailamai gakou-gavurana. Mose waila kougavu rapugana na wailana
ekou-gavuato, kwalana Isaraela talimara na ia wailana na vomaeka
ralemana elekwalekwawai gauna ragai pia gitaa ulanana. 14 Na Isaraela
talimara aora e geria tugamagi Palagu na evega-mukunarato. Kwalana
votoma na pene vogomai etoma, vokougavu rapugana ira aorai e geria
tugamagi evega-mukunarato rapugana roe emiana, gaurai vekapawai
kunena pukana geagiana aonai, ati getugamagi-rawaliana. Ira aora
e geria tugamagi ekou-gavurana rapugana Keriso ria pia kwapuna
voupe pene vekala-paka. 15 Lewana Mose gena rova kilara geagirana
aonai, ira aora kougavu rapugana na ekou-gavuana. 16 Na talima ta
pene vetugamagi-kule, ne Velekou genai mapene ago talimana genana
vokougavu rapugana pene gaivagivagia. 17 E Velekou e Veaga Palaguna
ekilagiana. Pe Velekou Palaguna ariginai einaguluna kapuna, gegapi-
rageana talimara gau taa na ati eligoligorana. Aikina, ira pakai
getaluna. 18 Ita wailara kougavu rapugana na ati kougavu, pe Velekou
maekana ralemana iwavagina ita gerana vegita vetaina ematagaina,
taunilimalima na gegitaana. Velekou ia Veaga Palaguna, ia genai
vomaeka e ralema iwavagina evogomaina. Voanana evega-iraurana
Velekou vetaina tamiana, e ia maekana e ralemana iwavagina ita maki
eveni-vanagivanagirana.

Veaga Palaguna gena rinaga kwagutu aonai

4 1 Palagu gena vetugaimo einagulu ai evenimaito. Gaura pakurai ai
ati gatugamagi-moirana einagulu kalakalanai. 2 Ai nugarage kalara
veavugara, taunilimalima na ati gegitailiarana kalara, garaokwanirato. E
ai ati gaopana e Palagu gena kila ganina maki ai na ati gavega-irauana.
Aikina. Ai na Palagu gena vali rorirorina ganina taunataunanamo
gakilagi-matagai -namanamaana. Voanana taunilimalima pia ripa, ai
mataunataunamai na Palagu gena inagulu gakalaana ia wailanai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Na pene ai na eVali Namana gavaravaragi-veavugaana genai, evali ea
kwarega poganai gelakana talimaramo geriai veavuga. 4 Etalima, Keriso
ati gevega-taunataunaana talimara, e tanopara palaguna arana Satani
na geria tugamagi ekala-mukunarato, gaurai eVali Namana maekana
ewaena ati gegitaana. EVali Namana maekana ea Keriso maekana
ralemana iwavagina ewaena. E Keriso ea Palagu gitagitana taunatauna.
5 Ai ati ai matotaumai valimai gapiaana. Aikina. Ai na Iesu Keriso
gavopatagiana, gakilana, Keriso ia Velekou taunatauna. Ai gomi gemi
vetugunagi talimamai ai gavevega-agona Iesu gakupa-rageana vetainai.
6 Kwalana Palagu tovotovonai ekilato, "Mukuna kaikolo aona na ene
wae-lovolovo," netiwato. VoPalagu kwapuna na ai aomai evega-maeka-
lovolovorato kwalana, Palagu maekana kamuna Iesu Keriso wailanai
ewaeto gauna pene vega-matagaia, ne paia ripaa e paia tugamagi-ilua
ulanana.

7 Na erinaga nama iwavagina ai tauniparamai aonai ea, e tauniparamai
noowane kwano na gekalarana kwagutura, pia aiki, voanana
taunilimalima maparara na pia gitaa, e pia ripa maki, e tiavu kamu
iwavagina ai gemai ea Palagu genana evogomaina, ati ai gemana.
8 Ai kavata-kavata na gegalu-gegelagimaina, gevega-vitivitimaina
e metau maki kamu gevenimaina, na gema tiliga ati eaikina. Toma
reketarai gaaovoaovona, ati ripamai rakagau paia kala, kwalana maguli
gaoka-vagi, na gema veraramani Palagu genai ati vagi emoirana.
9 Taunilimalimana ati geririwamaina, gevega-vitiviti-kamumaina, na
Palagu ai lagalagamai aimo etaluna, ati eraokwanimaina; marana
gekwari-ketomaina, na ati gakwaregana. 10 Iesu ekwaregato, vokawarega
voo vanagivanagi ai tauniparamai ai gavua-loulouana. Garipana, ai
maki, Iesu gevagi-kwaregaato vetaina, pia vagi-kwaregamai. Vovetaina
ewalana kwalana, Iesu gena maguli maki vanagivanagi ai tauniparamai
na pene vega-matagaia, pe taunilimalima na pia gitaa. 11 Ai roe aga
magulina apostolomai, vanagivanagi pia vagi-kwaregamai negetina, Iesu
valina gakilagiana galamanai. Ekala ewalana ganina taunatauna, Iesu
gena maguli, (voo Iesu emaguli-waito gauna), tiavuna ai tauniparamai na
pene matagai, pe taunilimalima na pia gitaa ulanana. 12 Vovetaina gaurai
kwarega gena inagulu ai (apostolo) gemai ekalaana, na maguli gomi aomi
ai einaguluna.

13 Puka Veaga aonai ekilana, "Au na Palagu avega-taunataunaato,
gaurai akilato." Ai maki vokamonagi kwapunamo aonai gaurai gakilana,
Palagu gavega-taunataunaana nagatina. 14 Kwalana ai ripamai, Iesu
Velekou kwarega na evega-kuliiti-waiato Palaguna na ai maki mapene
vega-kuliiti-waimai Iesu vetaina, ne ai e gomi, maparara pene gapi-maira
ia wailanai peneve vega-ruga-talira. 15 Ai na vitiviti e metau gagapirana,
gomi na namana pio rawalia ulanana, e voanana taunilimalima

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gutumagutuma na Palagu gena vega-nama pia rawalia. Ne Palagu gena vega-nama pakunai, taunilimalima gutuma na Palagu pia tanikiuveni-kamua e ia ralemana e maekana kamuna pia vega-ragea.

Kamonagi aimo pita talu

16 Gaura pakurai ai kiata vagi maki ati gatugamagi-moirana. Pa, gatau kamuna, pe gamoira-agona, na palagumai toma rorirai evega-valigurana. 17 E evitiviti e metau kiarakiara atilovana pia raka aiki gaura voira pia matagai kamu iwavagi. Palagu na egau voira ralemana kamu iwavagi, pene mia-vanagivanagi gauna, pene venimai. 18 Vovetaina gaurai ai matamai na ati ewagumona gewalana matarana tagitarana gaura gagita-kalakalarana. Aikina. Ai matamaina, toma matarana ati tagitarana gaura, gagita-kalakalarana. Kwalana ewagumona matara na tagitarana gaura ati rau mapia aiki, na rakagau ewagumona ati tagitaana gauna pene mia-vanagivanagi, ati pene aiki gauna.

Kupa tauniparana e etanoparai tataluna tauniparana

5 1 Ai ripamai, etanoparai gatalu-agiana amana pa tauniparana pene rakava kwaregai gaurai, kupai ati gima kalakalana numana ta Palagu genana paia gapia, mia-vanagivanagi numana. 2 Etanopara taunipara numanai gataluna gatagina e gagalamitina, kwalana vitiviti e metau kamu garawalina gaurai. Na ai gema ririwa kamuna, Palagu na kupa na pene vogomai tauniparana na ene vega-rapugamai. 3 Kwalana kupa tauniparana na pene rapuga gavumai taunilimalima vetaina aonai, ai ati palagumo paia loulou ia wailanai kupai, na ai palagumai kougavu ewagumona vetaina. 4 Kwalana ai etanopara taunipara numanai roe aga taluna, gagalamitina e metau kamu gevenimaina. Eia ganina, ati garíriwana etanopara tauniparana aia gaivagia pa aia kwarega nagatina. Aikina. Ai gema ririwa Palagu na kupa tauniparana numana valiguna na pene vega-rapuga-gavumai, pe maguli tauniparana na pia kwarega tauniparamaimo kapuna pere porogia nagatina. 5 Palagu matotauna na ita emaguli valiguna ea pita gapia ulanana ekala-maavuato. Vovetaina gaurai ia na Veaga Palaguna eveni-kunerato. Palagu na eVeaga Palaguna eveni-kunerato ganina, ita pita ripa-gitakau, taunipara valiguna maki pene venira.

6 Vovetaina gaurai vanagivanagi ai aomai gaoka, ati gatugamagi-aovoaovona. E ai ripamai, etanopara tauniparana numanai roe aga taluna gaurai, ai Velekou ria vanuga taunatauna kupai ati gatalu-koukouna. 7 Ai kamonagi aimo gamagulina, ati matamai na gagitarana gaurana gevaimaina. 8 Au voo pakila vetaina, ai ati gakalina, maveraramanimai garíriwana, e taunipara genana paia gerevagi, ne Velekou ria paia talu, Velekou etaluna vanuganai. 9 Vovetaina gaurai ai gema ririwa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamuna kwapunamo wailamai ai gataoana, ia aonamo paia vega-namaa. Votanopara tauniparana aonai paia talu, pa etanopara taunipara numana na paia laka-gerevagi, ne Velekou ria kupai paia talu, ai gema ririwa, ia aonamo paia vega-namaa. 10 Kwalana ita maparara Keriso gena Kota tanukauna wailanai pita ruga-piati vegata. Vonai ita maparara kwapurakwapura etanopara tauniparanai tataluna aonai, kala namara pa rakavara takalarana, gaura voira gelegelerai pita gapira.

Keriso na Palagu gatanai evega-agorato

11 Ai ripamai, Velekou makaliagina, kwalana wailanai pita ruga-tali. Vovetaina gaurai ai na taunilimalima gagavutinarana, pia tugamagi-waikule ulanana. Ai aomai e gema tugamagi rakagau Palagu ripana vealeva, e au atugamagina, gomi maki ai aomi ai goripamaina. 12 Evetaina gakilana, ati ai matotaumai gomi wailami ai gakilana, ai taunatauna kala roririori talimamai taunatauna. Aikina. Ekilara gavega-ripamina ganina taunatauna, ai pio veagi-agimai, pe tanopara aonekara e ripara geveagi-agirana talimara pio vega-gelera ularana. Ne taunilimalima matara na gegitarana gaura geveveagolokagirana, a taunilimalima aorai gemiana gaura ati gegitarana. 13 Pene ai gakawa-rakavana nogotina genai, Palagu gena inagulu gakalaana gaurai; pa pene gema tugamagi roririori genai, gomi nama pio rawalia ulanana.

14 Ai Keriso gena ulamagina etugunagi-nagimaina e ai taunatauna garipa-namanamana, Keriso taunilimalima maparara gera kala rakava pakunai ekwaregato. Gaura pakurai, taunilimalima maparara maki ia gena kwaregai takwarega-kouto. 15 Keriso ita taunilimalima maparara gera kala rakava pakurai ekwaregato gaurai, ita etoma roe ata magulina talimara maparara, ati ita kwapurakwapura matotaura gera ririwa vetairaimo pita talu. Aikina. Ita maparara Keriso aonaimo pita maguli, kwalana ia ita pakurai ekwaregato, Palagu na kwarega na maevega-kuliiti-waiato.

16 Vovetaina gaurai ai na etoma taunilimalima ati tauniparana kavanai gena maguli gagitaana. Pa, tovotovonai Keriso maki tauniparana kavanai gatugamagiawai, na ewagumona vovetaina ati gatugamagiana. 17 Vovetaina gaurai pene talima ta Keriso gena maguli aonai etaluna, votalima taunilimalima valigu katigulana. Vomaguli kunena etalu-agiawai gauna eaikito, ia maguli valigu katigulana egapiato, gaurai emaguli valigunai etaluna. 18 Egaura maparara Palagu na ita gera evenirana. Palagu tavetali-veniawai, na Keriso gena kwaregana ia na maegapi-rage-wairana. E ai maki Palagu na einagulu evenimaito, taunilimalima paia vega-ripara, Palagu na maino gapigapina rauparana warau ekalaato, pe ia e Palagu maino pia gapia ripa. 19 Ekila ganina: Palagu na Keriso tanoparai etugu-maiato, ne ema kwaregato. Keriso gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kwarega genana Palagu tanopara talimara maparara ria maino gegapiato:
Taunilimalima geria rakava ati etugamagi-tagorana, na etugamagi-
piatogarana. Palagu na einagulu ai evenimaito, maino kilana ea paia
vopatagia.
20 Vovetainai ai Keriso gakila-porogiana etanoparai. Keriso gena vali
gapiaana aonai, noowane Palagu matotauna ai gemana taunilimalima
eririwamagirana, ia ria maino pia gapia. Ai na Keriso aranai gomi
ganogimina, "Palagu ria maino pio gapia." **21** Kwalana Keriso lewana
ati gena rakava, na ita gera kala rakava pakurai, Palagu na ia noowane
kala rakava talimanai evega-agoato. Palagu na vokala ekalaato kwalana,
Keriso ria pita kwapuna, ita maparaparara kala rorirori talimarai pita
ago ulanana Palagu wailanai.

6 **1** Ai Palagu ria gainagulu-kouna, vovetaina gaurai gavega-nagimina,
Palagu gena vega-nama gogapi-rageato gauna pio gapi-kikitalia,
ragai pio vega-rakavaa. **2** Kwalana Palagu evetaina ekilana gena pukai,

"Au na pana ao-namami
pana gapi-ragemi tomana
pene gapia genai,
gemi noginogi pana gapi-ragera,
e vevega-maguli tomanai,
au na pana veakavami."

Au na avaikilamina, tomana ea Palagu na taunilimalima pene ao-namara
e pene gapi-ragera. Etoma Palagu na taunilimalima pene vega-magulira
tomana!
3 Ai ati gaririwana, talima taa na ai gema inagulu aonai kepi ta
pene rawalia pia vega-vekwakunagimai, gaura pakurai ai na talima
ta vega-vekwakunagina kalana ta ati gakalaana. **4** Vovetaina gaurai
gema kala e kila mapararai gavevega-matagaina, ai taunatauna Palagu
gena vetugunagi ago-venina talimamai. Metau aorai gavaigaokana,
taunilimalima na gevega-vitivitimaina; gema inagulu aonai maguli
gaokara garawalirana; taunilimalima na gevega-verauleamaina;
5 gekwarimaina, gevega-tipuramaina, gutuma na gegalu-gegelagimaina
geparala-venimaina; inagulu ai gavekwalavi-rakavana, ati gamaituna,
ati gaganiganina. **6** Gema maguli e kala taunilimalima e Palagu wailarai
genama-iwavagina; Palagu gena maguli e gena vali garipaana; maguli
metaura garawalirana, na gavaigaokana; gevega-rakavamaina talimara ati
gaparu-venirana, na gaao-namarana; Veaga Palaguna na eveakavamaina
raupara mapararai, maaomai maparara na taunilimalima gaulamagirana.
7 Palagu gena kila taunataunamo gavopatagiana Palagu gena tiavu ai; kala
rorirori rinagara gimamai riparai e gimamai kaulirai gaurana gavetalina.
8 Ai gakila-gaokana, taunilimalima na gevega-ragemaina pa gevega-
rakavamaina aorai, valimai gevega-rakavarana pa gevega-namarana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aorai, gegolomaina, ai na taunilimalima gaopavorana negetina, na ai kila taunataunaramo gakilagirana. 9 Gekilana, ati riparia ai negetina, na ai gegitailiamaina, ira riparia rorirori ai raira. Gevagimaina, pe gakwaregana, na roe aga magulina. Gekwarimaina, na ati gakwaregana. 10 Gevega-aovitivitimaina, na vanagivanagi gavererena. Ati gama e ati gema, na taunilimalima vogo gavega-rinagarana. Gau ta ati gavega-miaana, na Palagu na gena taunilimalima evenirato gaura maparara ai gema.

11 Korinto talimami, ai gomi gemi ai tipomo gakila-watina, ati gakalina, e aomai maki gakala-pakarana, gaulamagimina gaurai. 12 Ai na gomi gaulamagimina, na gomi na ne ai ati goulamagimaina. 13 Au na gomi natuku vetaira avaikilamina: Gomi aomi ragai pio kana-gavura, aomi pio kala-pakara, pe ai na gomi gaulamagimina vetaina, gomi na maki ai vovetaina pio ulamagimai.

Keriso ati gevega-taunataunaana talimara ria ragai pio kala-kou

14 Keriso ati gevega-taunataunaana talimara ria ragai vagi pio vegata e ragai pio kala-kou. Kwalana arigi rauparai kala rorirori e kala rakava kalara pia vegata e pia kwapuna? Ati gelegele! E arigi rauparai maeka e mukuna kaikolo pia vegata e pia kwapuna, ei? Ati gelegele! 15 Keriso e Satani arigi rauparai aora pia kwapuna? E kamonagi talimana e ati kamonagi talimana arigi rauparai ira ruala geria tugamagi pia kwapuna? 16 Pa Palagu gena Rupu Veaga e megamega talimara geria rupu arigi rauparai Rupu Veaga kwapunaimo pia ago, e Palagu kwapunamo pia aliruputali-venia? Ita maparara Palagu gena Rupu Veaga. Palagu ekilato,

> “Au ira aorai pana talu,
> e ira nuganugarai pana lakavo-lakavo.
> Au ira geria Palagu ai pana ago,
> e ira au geku talimai pia ago.”

17 Gaura pakurai Velekou maekilato,

> “Kala rakava talimara
> nuganugarana ioma laka-piati,
> e ira lagarana iolaka-gerevagi.
> Ati vealeva gaura ragai pio gapi-kaulagira,
> vovetainai pana gapi-ragemi.”

18 Goloka iwa Velekouna evetaina ekilana,

> “Au gomi Tamami ai pana ago,
> e gomi au natuku melorai e vavinerai pana vega-agomi.”

7 1 Gataku maparami, iokamonagi, Palagu na ekilagavu ea ita gera ekilagirato. Gaura pakurai tauniparara e palagura gevega-rakavarana gaura maparara ita gerana ita aleva-piatogara. Pe Palagu genai mavekuparagera ria tamagulina aonai, gera maguli nama e veaga taunatauna.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo gena verere iwavagi, kwalana Korinto talimara gevetugamagi-waito

2 Aomi ai ai gema paka kiata pio kalaa. Ai talima ta genai kala
rakavana ta ati gakalaato. Ai na talima ta gena maguli ati gavega-
rakavaato. Ai na talima ta opakau rauparanai gena gau kwauta ati
gagapiato. 3 Au evetaina akilana, ati gomi gemi ai metau atao-kauana.
Aikina. Au warau pakila-kune, gomi ai nugamai garakaurai gotaluna,
gaulamagi-rakavamina. Pe gomi ria pita maguli pa pita kwarega, ai
gema ulamagi gomi gemi ai ati pene aiki, roe wapene mia. 4 Au geku
veraramani kamu iwavagi emiana gomi gemi ai, kwalana gemi kamonagi
ai goruga-gaugauna. Vovetaina gaurai au na gomi aveagi-agimina
taunilimalima wailarai, e au maki govega-tiliga-iwavagikuna. Metau
kamura maparara garawalirana aorai maki, au geku verere roemiana,
kiata ati eaikina pa ekeina.

5 Makedonia tanoparanai galaka-togato aonai, ai tauniparamai kiata
maki ati geagalagito metau e vitiviti geriana. Kapu mapararai gaagowai,
metau e vitiviti garawaliwai, taunilimalima na gevega-veitumaiwai e
gevega-waimaiwai. E gakaliwai. 6 Na Palagu na metau e vitiviti aora na
gevega-moirarana talimara eveakavarana. Ia na aomai eveagaokarato,
Tito etugu-maiato aonai. 7 Ai ati ia evogomaito gauraimo, aomai
eveagaokarato. Na gomi na raka goveakava-tiwaato gaura valira gema
ema kilagirato, gaurana maki geveakwalimu-rakavamaito. Evega-
ripakuto, gomi gemi ririwa kamuna au pio wati-gitaku. E gemi aovitiviti
e au goririwakuna e goririwana au galamaku pio kalaa, e au geku kila
gokwalanarana valira maparara ema kilagirato. Gaura pakurai au geku
verere ekamu-iwavagito.

8 Ripaku, au na pepa atugu-watiato, voanana evega-aovitivitimito,
na au ati aaovoaovoto. Pa, tovotovonai aaovoaovoto, kwalana aripa-
roririrorito, au na pepa na aomi evega-metaurato, na gemi nuga metau
ati emia-rauto. 9 Ewagumona au averererena, ati gomi aomi avega-
metaurato gaurai, na gomi gemi aovitiviti genana govetugamagi-waito,
ne Palagu genai gowaikuleto. Ai na gomi gemi ai rakava metauna
ta ati gakalaato, na Palagu gena ririwa vegata gomi pio aovitiviti,
kwalana gokala-leato gaurai. 10 Palagu genana evogomaina aovitivitina
ati tugamagi vevega-vuana. Kwalana voaovitiviti e vetugamagina
vetugamagi-wai evega-walaana. E rauparai vetugamagiwai ewalana
vou Palagu na taunilimalima evega-magulirana. A etanopara magulina
genana evogomaina aovitiviti e tugamagina na kwarega evega-walaana.
11 E Palagu genana evogomaina aovitiviti e tugamagina na rakagau
gomi gemi ai pevega-walara iotugamagi-gitagitaa. Neia genana gomi
toma gemi tugamagi pege roririori, goririwa-rakavana kala namaramo

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

nuganugami ai pio kalara. E gemi ririwa kamuna matotaumi pio vealeva-vagi metau reketa geriana. Vokepi ekalaato talimana genai ati goverereto, au kaliku na gokalito, gemi ririwa kamuna gemi ai mapana wati, gemi ririwa kamuna maki vokepi ekalaato talimana gena maguli pene rorirori vegata, e gemi ririwa ia gena kala rakavana voina metauna pene gapia vegata. Gomi na ekala maparara gokalarana geriana govevega-taunataunana, gomi vokala rakavana genana pio vegaivagi, ati gemi kepi.

12 Au na gomi gemi vopepa ataloawai aonai, ati vokepi ekalaato talimana gena maguli toto-roririrorina tugamagina akalaawai, pa etalimana aora evega-metaurato talimara atugamagirawai. Aikina. Au na vopepa atalo-watiato ganina, Palagu wailanai gomi matotaumi pio ripa-roririrorira, gomi na ai taunatauna aomi maparara na ai gogapi-ragemaina e gokupa-ragemaina. 13 Ai gomi gemi kala pakilagira kalara na goveakwalimu-rakavamaito. Na gemi kala na govega-tiligamaito, e tiliga kamu gagapiawai, voia vererenai gaverere-rakavato, kwalana Tito ekilato, nenai gomi na ia gogapirage-gitakauato, e aona emia-rokotalito.

14 Au na gomi ia wailanai aveagi-agimito, matotaumi gemi kala na govevega-matagaito wailanai, pe egitamito, vovetaina gaurai avererena, kwalana ati govega-nugaragekuto. E gemi kalana govevega-matagaito, ai na Tito wailanai gomi gaveagi-agimito kilara taunatauna vegata, ati opakau. 15 Tito na gomi gemi kila kamonagi etugamagirana, e gomi na ia makalimi na e manuga-pilupilumi na gogapi-rageato, gaura etugamagi-watirana genai, ia gena ulamagi gomi gemi ai ekamu-iwavagina. 16 Au avererena, kwalana taunatauna ama ripana ati aaovoaovona, gomi na kala namara e roriroriramo gokalarana gaurai.

Ekalesia na moni gekokorato Ierusalema ekalesiara geria

8 1 Walakava maparami, ewagumona ai gema ririwa, Palagu gena vega-nama Makedoniai ekalesia goleara atarai etaoato pio ripaa. 2 Ira geriai metau e vitiviti kamu ekwarato, na ira aora nama e verere na gevonuvonu-rageto. Ira taunatauna lealea, na ira geria wareware kamu vagi gekalaato. 3 Au na gomi gemi ai akilagi-matagai-taunataunaana, ira geria rawalirawali kei, a geria veni kamu vagi walakavara reketa veakavarai; ira geriai rawalirawalira maki gaoka, na rinagara e monira maki tipomo geveni-piatogarato. Vokala matotaura geria ririwaimo gekalaato. 4 Ira matotaura na geria e garia na ai genogi-namanamamaito, geririwato, ira maki ai pia ruga-veakavamai, pe einagulu enai talima veagara pia veakavara. 5 Ai gema tugamagi, ira geria wareware monina ati kamu kiana pia veni. Na ira geria veni gagitaato kamu iwavagi, ai na rakagau tovotovonai gatugamagiato, voia maki evanagiato. Ira tovotovonai matotauria Velekou genai gevevenito vou, voia mulinai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu gena ririwa gekwalanaato, gaurai ai gemai maki matotaura gevevenito.

6 Vovetaina gaurai ai na Tito ganogiato, nagatiwato, gomi gemi ulamagi warewarena monira ekokorato kovara, gaura matotauna na pene kokovagira. Kwalana tovotovonai nenai moni koko inaguluna ia na etinaato. 7 Gomi Korinto ekalesiana gau mapararai gomi taunatauna gelegele: Gemi kamonagi e gemi kilai, gemi ripa palagu magulinai, gemi ririwa kamu iwavagina Palagu gena inagulu aonai pio veveakava, e gemi ulamagi ai gemai kamu iwavagi. Ai gema veveakwalimu gomi gemi ai, eulamagi warewarera vevenira maki pio vega-kamua.

8 Eulamagi warewarera pio veni natina ea, ati akilana, pio kalaa vegata natina. Na evetaina avaikilamina ganina ea: Walakava reketa geagovega-venina taukavara reketa veakavarai. Vovetaina gaurai au na gomi akalatovomina, gomi gemi ulamagi walakava reketa geriai rakavetaina ana ripaa natina. 9 Ita gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi ripami. Ia rinaga velena, na gomi pakumi ai lealea talimanai ema vevega-agoto. Iesu ati gena rinagai ema miato ganina, gomi rinaga vogo talimami ai pio mia ulanana.

10 Gemi veni gavuna maki gomi na pio rawalia ulanana, au geku vevega-tiliga kilana ea: Walagani rigolonai gomi na ati moni taokounamo gotinaato, na gomi goririwato, ekala maki pio kalaa vegata. 11 Vovetaina gaurai gotinaato inaguluna pio vega-gugulu-namanamaa. Vovetainai eia pio kalaa vegata nogotiwato inaguluna pio vega-gugulunamanamaa, voanana pene vega-taunataunaa vegata. Pio veni genai, gemi ai nerakau nea gelegeleraimo pio veni. 12 Pene aomi maparara na gemi ai rakagau gemiana nea gelegelerai pio veni gaura, Palagu na pene verere-agira e pene gapi-ragera. A gemi ai ati gemiana gaura ragai pio veni, voira Palagu na ati pene tugamagi-metaura, e gomi maki ati pene paru-venimi. 13 Ai ati gaririwana, reketa ioveakavara pakurai, gomi matotaumi atami ai metau kamuna pio tao-kaua, pio vevega-lealea. Aikina. Ai gaririwana, gomi e goveakavarana talimara pio gelegele moni e rinaga kavanai nagatina. 14 Elaganina kianai gomi na ira geria ririwa gaura pio venira, kwalana gomi gemi e gami galagala vagi. Pe gomi na ira geria rapu ai govenirana vetaina, gomi gemi rapu ai maki mapia venimi. Vorauparai ta ati pene rapu. 15 Puka veaga aonai ekilana vetaina,

> “Vogo etao-kouto talimana gana ati vogo iwavagi,
> ati vogo etao-kouto talimana gana ati maine vagi, na ganinai.”

Paulo na Tito Korinto ai etuguato

16 Au na Palagu atanikiu-veniana, kwalana au geku tugamagi vekwalavi gomi gemi ai emiana, etugamagi vekwalavi kwapunamo gauna ea Palagu na Tito aonai maki etaoato. 17 Kwalana ia ati ai na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ganogiato pakurai ewati-laka-gitamina. Aikina. Ia matotauna maki aona maparaparana eririwa-rakavana vegata pene wati, gomi pene laka-gitami. 18 Ai walakavamai ta maki Tito goti gatugu-watiana. Ewalakava e ekalesia goleara maparara na gevega-rageana, kwalana ia na Vali Namana evopatagiana maaona maparana na. 19 E ewalakava e ekalesia goleara maparara na gevirigiato, ai pene kwarumai ewareware monira paia wati-agira ularana negetiwato. Einagulu gakalaana kwalana, taunilimalima maparara na Velekou pia vega-rage-kamua ulanana, e ai gaririwana taunilimalima paia veakavara nagatina magulina paia vega-matagaia ulanana. 20 Ai ati gaririwana, talima na ai pia rolimai e pia vega-rakavamai. Vovetaina gaurai eulamagi ai gavenito monina ea raupara namanai gainagulu-agiana. 21 Kwalana ai gema ririwa kamuna, kala roririrorina paia kalaa, ati Palagu wailanaimo, na taunilimalima maki wailarai.

22 Ita walakavara ta maki ira ria gatugu-watiana, ira pene kwarura. E walakava ea, ai na gagitaana, ia taunatauna eririwa-kamuna, Palagu vetugunagina pene ago-veni netina. E ia taunatauna magena veraramani gomi gemi ai maki. 23 Tito ne maki apostolo au vetaiku, ai taumai ruala gomi aomi ai gainagulu-koukouna. A ita walakavara ruala nea ekalesia goleara kwapurakwapura ararai pia wati, ira tauria ruala geria inagulu e kalai Keriso gevega-rage-kamuana. 24 Vovetaina gaurai, gemi ulamagi vegailiana taunatauna na e ai na gomi gavega-ragemina ganina taunatauna, ira wailarai pio vega-matagai taunataunaa, pe ekalesia goleara maparara na pia gitaa e pia vega-taunataunaa.

9 1 Au na agitaana, ati kwalana ta gomi na Palagu gena talima veagara moni gowareware-venirana kilara au na mapana kilagira. 2 Kwalana gomi gemi ririwa pio veakavara vegata nogotiwato gauna ripaku, pe voia Makedonia talimara wailarai maki gomi aveagi-agimito. Au na ira avaikilarato, natiwato, gomi Akaiai gotaluna talimami, walagani rigolona na vegata pene vogomai etoma gokala-maavuto pio veni ulanana. Gomi na taunilimalima pio veakavara tugamagi vekwalavina gokalaana kilana gekamonagiato, ne Makedonia talimara reketa geririwa-rakavato, ira maki pia veveakava vegata negetiwato. 3 A au na ewalakavara atugu-watirana ganina taunatauna, pia ripa, ai na gaveagi-agimina kilara ati kilakila kovagoraimo. Gaurai au aririwana, gomi gemi wareware monira pio koko-maavura voupe pio vealo-tago, au na ira avaikila-vega-riparato gelegelenai. 4 Ati nama Makedonia talimara reketa au ria naga watina, ne gomi pia gitami, ati ai na gaveagi-agimina vetainai pia rawalimi, gomi gemi wareware monira ati koko-maavu. Gomi ati pana kilagimi, na ai paia nugarage-rakava, kwalana ai gomi gemi ai gavetugamagi-veraramani-kamuna gaurai. 5 Vovetaina gaurai au patugamagi, ewalakavara ea namana ana nogira, pe pia wati-kune; pe gomi gemi ulamagi warewarena monira, gokilagi-maavurato monira pia vaikilami,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pio koko-maavura voupe, ai pio alo-tagomai. Ne ai paia kwara aonai, gemi ulamagi warewarena monira kala maavu. Voanana pene vega-matagaia gomi maulamagimi na ira govenirana, a ati aomi ati vererera na gowarewarena.

Pene varo vogo talimana

6 Ekila akilagiana kilana pio tugamagi-tagoa: Uve ati vogo pene varo talimana, kuakuai maki ganigani ati vogo pene kuara. A uve vogovagi pene varo talimana, kuakuai maki ganigani vogo galagala vagi pene kuara. 7 Talima ta aonai evega-taunataunaana gelegelenai pene veni. A ati maaovoaovonai pene veni, pa ati taunilimalima gekilana pia tao vegata negetina gaurai pia veni. Kwalana aona ilu e maverererena evenina talimana Palagu na eulamagiana. 8 Palagu gena vega-nama iwavagina gomi atami ai pene taoa. Ne voanana toma mapararai gemi ririwa gaura maparara pio rawalira, e ati goririwarana gauramo, na magau reketa maki. E voanana inagulu namara maki kamu iwa vavagi pio kalara.
9 Puka Veaga aonai ekilana vetaina,

> “Palagu na gena wareware lealea talimara kamu galagala vagi evenirana,
> gena kala rorirori pene mia-vanagivanagi.”

10 Palagu na ganigani uvera araga kala talimara evenirana pia varora ulanana, e taunilimalima ganigani evenirana pia ganira ulanana. EPalagu kwapuna genana gemi ganigani uvera govararorato gaura pene vega-vogo tenutenura, e gemi kala namara vuavuara pia vogo tenutenu. 11 Raupara mapararai gomi pene vega-rinagami, voanana aomi kwapunai e maveulamagimi na wareware maparara pio veni. Ne ai gemana pio tugura warewarera taunilimalima na pia rawalira genai, maparara na Palagu pia tanikiu-venia. 12 Kwalana einagulu gomi na gokalaana gauna, ati Palagu gena taunilimalima veagarana geririwara na gauramo govenirana, na gomi gemi wareware pakurai, taunilimalima vogona Palagu getanikiu-iwavagiana. 13 Kwalana etaunilimalima goveakavarana inagulura, eanana gomi gemi kala namara pia vega-matagai-namanamara. Taunilimalima pia ripa, gomi na Vali Namana ati murumi kovagoranamo gokilagiana, na gokwalanaana maki. E gomi gemi rinaga e moni maki maveulamagimi na ira e taunilimalima maparara ria goware-parapararana pia gitara. Ekala namara vetairai taunilimalima na Palagu pia veagi-agia. 14 Ne ira na gomi pia tugamagi-kamumi, atami ai pia rapali. Vovetaina pia kala ganina, Palagu gena vega-nama iwavagina gomi atami ai emiana pakunai. 15 Palagu ita tanikiu-venia, kwalana ia gena wareware kamu iwavagina ita evenirato gaurai.

Paulo na, gena inagulu ia vega-rakavaa negetiwato talimara kilara ekilagirato

10 1 Ewagumona au Paulo matotauku na aoku mamanauna e mamarana na gomi anogimina. Eaomanau e marana Keriso

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

genana gevogomaina gaura. Gomi aomi ai talima reketa na evetaina geopagikuna, gekilana, au gomi wailami ai manau e akalina, a gomi lagami na alaka-gerevagina, pakai ataluna, gomi kila gaoka-vagira e metaura atalo-venimina, negetina. 2 Au na gomi anogimina, neopakau kilara ragai pio gapi-ragera, pe gomi ragai pana vaikila-gaokami au pana wati aonai. Kwalana au pana wati aonai, au atugamagina, ai geopagimaina talimara pana wati vaikila-gaoka-vagira. Etalima na ai geopagimaina gekilana, ai tanopara magulinai roe aga magulina talimara geria kalai gakalana. 3 Pa, ai taunatauna tanoparai roe aga taluna, na ai ati etanopara talimara gevetalina vetaina gavetalina. 4 Ai gema vetali rinagara ati taunilimalima gimara na gekalarana gaura. Aikina. Ai gema vetali rinagara kwalimu e tiavu kamura, Palagu genana gevogomaina gaura. Egaura na gavetali-venirana tiavura e aonekara paia vega-rakavara ripa. 5 Evetali rinagara na Palagu e gena ripa gekoukou-gavurana kogora e kala opakaura maparara gavega-rakavarana. E taunilimalima geria tugamagi irauiraura maparara gakilagi-piatogarana. Taunilimalima gavaikilarana, geria tugamagi Kerisomo pia kwalanaa. 6 Gomi maparami na Keriso pio kwalana-taunataunaa, voia mulinai voupe ai na gekaroveravena talimara geria rakava voira metaura paia venira ripa.

7 Gomi taunilimalima taunipara na kolemana gereganamo gogitaana. Pene talima ta matotauna evekilagina, ia taunatauna Keriso gena talima taunatauna genai, pene ripa, ai maki Keriso gena taunilimalima ia vetaina. 8 Au Velekou na roririori e tiavu evenikuto, gomi gemi maguli e kamonagi vega-ruga-gaugaura ularana, na ati pana vega-rakavara ulanana. Au einagulu akalaana aonai, pana veveagoloka ati anuga-ragena. 9 Au ati aririwana gomi evetaina pio tugamagi, au na gomi vevega-kali peparamo atalo-venimina. 10 Au vovetaina akilana, kwalana talima reketa gekilana, “Paulo na pepa etalorana aonai, kila kamura e matiavura etalorana, na ia matotauna ema matagaina ita gerai, ia gitagitana ati kaliagina e gena kila maki ati gugulagira, e ati mamilagira maki.” 11 Nevetaina gekilana talimara pia ripa-roririori, ai irau kapuna pepa raka gatugu-wati-tiwarana kolemara e mamilagira rakavetaina, ai paia wati-matagai tauniparamai taunataunarai, gema kala pa inagulu tiavura e kilara maki vovetainamo gelegele, pepai gomamilagirana vetaina.

12 Ai neira matotauriamo gevevega-ragena talimara ria ati paia vevega-gelegele, e ai gema inagulu maki ira na rakagau gekalaana inaguluna ria ati gelegele inagulu kwapunai paia kilagia. Aikina kinavagi. Netalima matotauriamo gevevega-gelegelena, taukavara reketa geria ripa e kala ria. E ira matotauriamo aonai ta ekuliitina, matotauna gena kala taukavana genai evega-gelegeleana. Ira nevetaina gekalana ganina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunatauna, ira taunatauna ati aonekara. 13 Na ai Palagu na evenimaito
roririrorira e kapura vetogara, voira aoraimo paia veagi-agira. Gomi nenai
gotaluna tanona maki Palagu na ai evenimaito tanona vetogana aonai.
14 Palagu na ai roririori evenimaito, gomi na nenai gotalu-agiana tanona,
Vali Namana paia varavaragia e paia vevega-ripagia. Vovetaina gaurai
nenai gainaguluna vekokolokuna gakalaana garoririorina, kwalana ai
gomi gemi ai gawati-kwarato. Gaura pakaurai gomi nenai gotaluna ne,
ai gema inagulu tanona aonai, kwalana ai na Keriso gena Vali Namana
nenai gawati-agiato. 15 Ai Palagu na evenimaito tanora e roririorira ati
gavanagirana. E ai ati talima polura na inagulu gekalaato vekokolokura
gakalarana. Aikina. Gomi Keriso Valina Namana ai na gavega-ripamito.
Ai gema tugamagi kamuna, gomi gemi kamonagi pene kamu ago, ne
ai gema inagulu gomi nuganugami ai maki pene kamu iwavagi. 16 Voia
mulinai nekapuna, tanopara reketai mapaia ago, vonai Vali Namana
mapaia vopatagia. Kwalana ai ati gaririwana, talima reketa na warau
geinagulu-agirato kapura, ai na paia veveagolokagira.

17 Puka Veaga ekilana, “Pene talima ta eririwana pene vekokoloku
genai, Velekoumo pene veagi-agia.” 18 Kwalana ati matotaura gevevega-
ragena talimara Palagu na evega-taunataunarana. Aikina. Velekou na
evega-rageana talimanamo, Palagu na evega-taunataunaana.

Paulo e apostolo opakaura

11 1 Au geku ririwa kwapuna, au geku kila kawakawara reketa
pogoro kamonagira vou e pogoro gapi-ragera. Gemi kala iogapi-
rageku. 2 Au geku ririwa kamu iwavagina gomi Keriso aonaimo pio
talu, Palagu gena ririwa kamuna gomi gemi ai maki vovetaina. Au voia
pakunai gomi anakagatumina, Palagu na egapi-rageana nakagatuna. Au
na gomi maru kwapunamo ai akilagimito, voo Keriso. Vovetaina gaurai
au na gomi agitatago-namanamamina. Kwalana au geku ririwa, Keriso
e ekalesia geria vegarawa tomanai, gomi noowane vavine ta koloa ta
goti ati getuga-tovoto vavinena vetaina, nama iwavagi e ati rapurelena,
garawara Keriso wailanai pana tugu-kavimi. 3 Na au akalina, kwalana
gelema gena opakau aonekara na Eva eopaato, ne Palagu gena kila ati
ekwalanaato vetaina, nogo kalana nea. Gomi maki opakau kilarana
gemi tugamagi pene kala vevilira, ne Keriso gokwalana-taunataunaana
magulina na pio laka-gerevagi. 4 Au na gomi akali-agimina ganina ea,
pene talima ta ewatina, ne gomi gemi ai Keriso poluna ta evopatagiana,
ati ai na gavopatagiato Kerisona; pa palagu poluna ta iogapia negetina
genai, ati ai na gomi atami ai gimamai gatao-kaurato, ne gorawaliato
Veaga Palaguna; pa Vali Namana poluna gemi gevopatagiana, ati ai
gemana gokamonagiato e gogapi-rageato Valina Namana genai, gomi na
votalima gokamonagirana, e geria kilai tipo gogapi-ragerana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

5 Na au atugamagina, neira gevekilagina apostolo iraura vegata kamu
iwavavagi negetina talimara na, au ati gevanagikuto. 6 Pa, au kila gitagita
rauparana ati aripaato, na ripa au geku ai emiana. Eia raupara maparara
aorai gemi ai gavega-matagai-gitakaurato.
7 Gomi ripami, au na gomi gemi ai Palagu gena Vali Namana
avopatagiato ati voina, pe voinagulu voina gomi na ati govenikuto.
Vomaguli akalaato, au matotauku avetao-wairigoto, gomi pana tao-
wairagemu ulanana. Gomi gotugamagina, vokala au na akalaato voo
akala-rakavato? 8 Gomi Vali Namana avega-ripamiwai inaguluna voina,
ekalesia goleara reketa na gevenikuwai, noowane alemarawai. 9 Au gomi
ria tataluwai aonai, gau reketa aririwarawai aonai, au na gomi ati avega-
tega-vitivitimiwai. Kwalana walakava reketa, Makedonia na gevogomaito
talimara, ira na aririwarawai gaura gema venikuto. Au gomi vega-tega-
vitivitimi magulina ta ati akalaato. Vovetainamo pana kala-ago, ati pana
vega-tegami. 10 Keriso gena kila taunatauna na aripaato, aoku ai emiana.
Vovetaina gaurai au pana veagi aonai, Akaia tanona aonai etaluna
talima na taa na ati pene kila-waiku ripa. 11 Au na ekala akalaana, gomi
ati aulamagimina gaurai pa? Taunatauna, Palagu ripana au na gomi
aulamagi-iwavagimina.
12 Gomi na au moni e rinagana ragai pio veakavaku natina kalana, roe
wapana kala-agoa. Ekala akalaana kwalana, nee apostolo opakaura nenai
gaura pia matagai namanama ulanana. E no ira gagera na gepanaana
kwanona kapulena ataviana, pia pana-ropaa, ne pia keto-rigo, voanana
gomi pio ripa-taunatauna, ira taunatauna ati ai ria inagulu kwapunamo
gakalaana. Kwalana ira rakagau gekalaana gauna geveagi-agiana, geria
ririwa gomi na pio vega-taunataunara, pio kila, ira taunatauna ai ria
inagulu kwapunamo gakalaana nopiotiwa ulanana. 13 Ne talima nee
apostolo opakaura, inagulu opakaura gekalarana. Ira ne matotauramo
gevekilagina, Keriso gena apostolo negetina, na nee geopakauna, ira ati
Keriso gena apostolo taunataunara. 14 Ne kalana au ati evega-kalikuna,
kwalana Satani matotauna maki kolemana evega-irauana, noowane
Palagu na maeka aneruna vetaina ekalana, ne taunilimalima eoparana.
15 Vovetaina gaurai Satani vetugunagina geago-venina talimara maki
matotauramo taunilimalima wailarai pia vekilagi, ira Palagu gena
vetugunagi talimara. Ira Palagu na vou geria kala voira pene venira.

Paulo gena apostolo inaguluna galamanai vitiviti kamu evuaawai

16 Vokila maakilagi-waiana. Talima ta ragai pene kila au kawa. Na pene
gomi na au pio kilagi-kawaku genai, kawa talimara gogapi-ragerana e
gokamonagi-venirana vetaina, au maki pio gapi-rageku e pio kamonagi-
veniku, pe au maki kiata pana vekokoloku. 17 Erakagau akilagiana, ati
Velekou na rorirori evenikuna gaurai, evetaina akilana. Aikina. E ana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

veagi ulanana, kawa talimara geria kalai akalana. 18 Kwalana talima
gutuma tanopara magulinai gemagulina talimara geria vekokoloku
na geagona. Vovetaina gaurai au maki pana veagi. 19 Gomi na nekawa
talimara geria vevega-ripa gogapi-ragerana e gokamonagirana, kwalana
gomi matotaumimo govegita-talina, ne gokilana, "Gomi taunatauna
maaonekami," nogotina. 20 Taunatauna, gomi talima ta gemi ai ewatina,
ne gena inagulu talimana ati voina talimanai evega-agomina, pa gemi
rinaga everariverari-vagimina, pa rakagau eririwarana gaura gemi ai tipo
egapina, e matotaunamo evevega-ragena, e wailami epere-kolurana, gena
kala na e kila na, talima na gogapi-rageana e gokamonagiana maki. 21 Au
ana kila-nugaku eragena, kwalana ai aomai ati gaoka, pe ekala gomi
gemi ai ati gakalarawai.

Pene talima ta ia na ekalarato kalara eveagi-agirana genai, au maki au
na akalarato kalara pana vekokoloku-agira. Au evetaina akilana, kawa
geria kilai akilana. 22 Ira Heberu talimara negetina, ei? Au maki Heberu
talimaku. Ira Isaraela petena negetina, ei? Au maki Isaraela petena. Ira
Aperaamo tupuna e gatana negetina, ei? Au maki Aperaamo tupuna e
gatana. 23 Ira Keriso gena vetugunagi geago-venina talimara negetina,
ei? Au na Keriso vetugunagina aoku e tauniparaku maparaparana
na Keriso vetugunagina aago-veniana. Au ekawakuna, ekila vetaira
akilagirana, na gomi na roe ogo launagi-nagikuna gaurai evetaina
akilana. Au avekwalavi-rakava-vagito, a ira aikina; toma vogovagi
gevega-tipurakuto, gekwari-rakavarakavakuto, e vega-vogovagi roli
akwaregawai. 24 Iuda talimara na vega-gagala vativati (40) gevekwari-
agiana walona na tauniparaku ai veagagala toitoi e taula vati kwapuna
(39) vegata gekwarikuto. 25 Vega-toitoi toki na gekwarikuto, veganamo
vatu na gevatukuto, vega-toitoi rawapara aonai au arageto potira epere-
kinikinirato, pe roli akwaregato, vegata rawaparai pogi maguguluna
kwapuna e garogota maguguluna kwapuna arai-agirato, mara kianai
agapi-gaugauto. 26 Au kapu kwapunaimo ati ataluna, vanagivanagi
kapu polurana alaka-vanagi laka-vanagina, Keriso Valina Namana
avaravaragiana. Toma reketa wai ai roli avegugutuna, toma reketa
karoverave talimara aorai alaka-togana, toma reketa geku tanopara
talimara taunataunara na roli gevagikuna e gevega-rakavakuna ati Iuda
talimara na roli gevagikuna; toma reketa vanuga kamurai metau kamura
arawalirana, toma reketa tanolearai metau kamu arawalirana, toma
reketa rawaparai roli akwaregana; toma reketa gevewalakava-opakauna
talimara na ia vega-rakavaku negetina. 27 Inagulu metaura akalana e
avekwalavi-rakavana, pogi vogo ati amaituna; evito-kwaregakuna, nanu
na ekalakuna; toma vogo ganigani arugarana, kwalana avokana gaurai,
toma reketa ati geku rapuga, tauniparaku kovagona, enakulakuna.
28 Egaura vogo pana kilagira ripa; na eiamo ana kilagia: Toma mapararai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rupu maparara kapu kwapura kwapurai gaura atugamagi-vekwalaviagi-kamurana. 29 Ekalesia ta Palagu kavanai emoirana genai, au maki ia goti gamoira-kouna. Ekalesia ta talima taa na evaileaana, ne rakava ekalaana genai, au aparu-rakavana.

30 Pene au ati geku raupara ta, ana vekokoloku napanatiwa genai, au geku moira gevega-walaana kapura gauramo pana veagi-agira. 31 Ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana Palagu ripana au ati aopana. Palagumo pita vega-rage-vanagivanagia. 32 Damaseko ai ataluwai aonai, King Aretas gena kavana na vetali talimara evaikilarato, vanuga kamuna kanana maparana pia gita-tagoa, au pia gapiku ulanana. 33 Na au walakava reketa na potega kamuna aonai geura-rigokuto, ne vanuga kanana pokeiluna na kwanauna getugu-rigokuto, ne vokavana gimana aona na aravato.

Paulo gena mata-vanagi

12 1 Vekokoloku ai rakagau namana ta ati pana rawalia, na roe pana veagi. Mata-vanagi ai Velekou na evega-matagairato gaura agitarato e akamonagirato kilara ana kilagira vou. 2 Au talima ta Keriso aonai ripaku; ia Palagu na egapi-rageato kupa vega-toitoinai. Vokala ewalato laganina na vegata pene vogomai etoma rigolo maparara gagalana vativati (14). Votalima kupa vega-toitoinai ia palaguna taunipara na aonai roe voa, pa palaguna tauniparana na egerevagito, palaguna gereganamo egapi-rageato, voia au ati ripaku, a Palagumo geregana ripana. 3 Votalima au ripaku. Au votalima palaguna tauniparana aonai roe voa pa palaguna tauniparana na elaka-gerevagito vou vokala ewalato, voia au ati ripaku, na Palagumo geregana ripana. 4 Etalima akilagiana e, paradaiso ai egapi-rageato. Ne vonai gau reketa ita na ati gelegele pita kilagi-matagai-namanamara, e gau kwauta ria maki ati pita vega-gelegelera gaura, Velekou na ekilagirato, ekamonagirato. Vogaura talima ta ati gelegele pene kilagi-matagaira gaura. 5 Au na vovetaina talimana geregana pana veagi-agia. A au matotauku ati pana veveagoloka au geku moiramoira kapura gaura pana veagi-agira, (kwalana voira pakurai talimana ati gevega-ragekuna). 6 Au ana vekokoloku naparatiwa maki, au ati kawa geria kalai para kala, kwalana au kila taunataunaramo para kilagira gaurai. Na au ati aririwa-vagina voira pana kilagi-atira, kwalana ati geku ririwa voira pakurai, au taunilimalima na pia vega-rageku. A au aririwana, rakagau akalaana gauna, taunilimalima na pia gitaa voupe pia ripa-rorirori, au raka talima vetaiku.

7 Au Velekou na tiavu iwavagi gaura evega-matagairato, ne agitarato e akamonagirato, na voira pakurai au matotauku naavevega-ragena kalina na, Palagu na vitiviti ta au tauniparaku aonai etao-togaato. Voo noowane

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kini mata gogela ta vetaina au virigoku aonai emiana. Vokini mata gogela voo palagu rakavana ta. Ia eSatani gena vetugunagi eago-venina palaguna, au pene vega-vitivitiku, pe au ragai pana vevega-rage ulanana au geku ai emiana. 8 Velekou vega-toitoi vegata anogiato, e Satani gena vetugunagi eago-venina palaguna au geku na pene gaivagivagia ulanana. 9 Na Velekou na evetaina evaikilakuto, “Au geku vega-nama gereganamo gau kamu vagina goi na oririwaana, kwalana au geku tiavu moiramoira talimana genana voupe ematagai-taunataunana.” Vovetaina gaurai au na geku moiramoira kapura gauramo pana veagi-agira, Keriso gena tiavu au geku ai pene mia ulanana. 10 Vovetaina gaurai Keriso pakunai geku inagulu aonai amoiramoirana, pa talimana kila e kala rakavara geku ai gekalarana, pa avekwalavina aorai, pa gevega-vitivitikuna aorai, pa averauleana tomarai, au averererenamo, kwalana amoirana laganirai, kwalimu kamu iwavagi arawaliana.

Paulo gena ririwa kwapunamo Korinto ekalesiana goleana pene veakava

11 Au matotauku kawakawai pavevega-ago, evetaina akilana, na e ati au matotauku aoku kwalimunai evetaina akalana, au gomi na gotugu-naginagikuna gaurai, kawai avevega-agona. Au gomi na namaku pogoro kilagi, na gomi au gotao-veavugakuna. Pa, au taunatauna ati araku, na negemi “apostolo tiavu-kolora” na au ati pia vanagiku. 12 Apostolo taunataunara kolemara vaigaokai, vegailia kamurai, nugapalevagi kalara kamurai, e kala irau vagirai, vevega-kali kalarai gevega-matagairato gomi wailami ai, gogitarato gaura voa. 13 Gomi arigi kalai au na gomi ati araramani-kamumina, ekalesia goleara reketa araramani-kamurana vetaina, ei? Ati kala taai. Aikina. Au na gomi taunatauna, gomi ria tataluwai, vonaimo ati aririwawai, au pakuku ai pio vekwalavi. Ne voiamo. Pene ekala ea gomi na gogitaana ati nama genai, anogimina, geku ekala rakava pio tugamagi-piatogaa.

14 Au ewagumona pagapi-kavi, ana wati natina. Ana wati ganina e gomi laka-gitami avega-toitoiana ea. Pana wati nenai maki, ati pana vega-vekwalavimi, kwalana au ati gomi gemi rinaga e moni ulara na pana wati, aikina, au tipo gomi ulami na pana wati. Au na gomi evetaina akala-venimina ganina taunatauna ea, ati natuna tama e tina geria rinaga e moni etao-gerevagirana. Aikina. Tama e tina na naturia geria rinaga e moni getao-gerevagirana. 15 Vovetaina gaurai au pana wati aonai, maverereku ria, rakagau geku ai ea maparara gomi pana venimi, e au maki aoku maparana na gomi pana venimi, gomi pana veakavami ulanana. Pene au na gomi aulamagi-iwavagimina, rakagau gaurai gomi na au ati goulamagi-iwavagikuna?

16 Reketa na maki gevega-taunataunakuna, au gomi ati avega-vekwalavimiwai, na evetaina gekilagikuna. Au aoneka rakavarakava,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gaurai au na gomi gemi ai moni opakau raupararai reketa na agapirawai negetina. 17 Votalima reketa gomi gemi ai atugu-watirato, ira avaikilarato, gomi gemi ai au geku moni maki pia koko natiwato pa? 18 Au na Tito anogiato, gomi pene wati laka-gitami natiwato aonai, ita walakavara ta maki atuguato, pe Tito ekwaruato, gewatito. Tito ewatito aonai, gomi gemi moni ewati-opagirato, ei? Tito e au palagu kwapunamo aonai gainaguluna, e raupara kwapunaimo galakana.

19 Pa gomi vanagivanagi gotugamagina, ai pakumai gapi-gavura kilara gomi gemi ai gakilagirana nogotina, ei? Taunatauna, ai Keriso aonai e ai rakagau gakilagirana Palagu wailanai gakilana. Au na aulamagimina talimami, iokamonagi, ai na erakagau gakalarana gaura maparara e gomi pio tiliga ulanana gakalarana. 20 Au akalina, kwalana au pana wati-kwara aonai, gomi ati au na aririwarana kalara gokalarana pana wati-rawalimi, ne gomi na goririwarana kalana au geku ai ati nogo rawaliana kalinana. Au akalina, gomi roe nogo kogona, govelivuna, goveparu-veveni-rakavarakavana, goveririwamagina, taukavami kila ati namara govaikilagirana, goveroli-opakauna, goveveagolokana, aomi e gemi tugamagi ati kwapunamo, na irauirau. 21 Au akalina, au pana wati kwara aonai, au geku Palagu na au pene vega-nugarageku gomi wailami ai, ne mataku kwarara pia rigo, kwalana gekala-rakavato talimara ati gevetugamagi-kuleto kala rakavara geriana, tuga magulina e mata-poraga kalarana. Ekalara geriana ira gevemilo-rakavato.

Vegavutina kilara gaokara evevega-nama kilara ikara

13 1 E vega-toitoina au gomi gemi ai awatina. Puka Veaga aonai ekilana vetaina, “Talima ruala pa toitoi na pia vega-taunataunara kilara voo taunatauna vegata.” 2 Au vega-rualana gomi awatilaka-gitamito gaurai, gekala-rakavana talimara e talima reketa maki au na avaikila-gavutina gaokarato, au na rakagau pana kalaa pana wati aonai. Ewagumona au rauvagi ai roe ea aonai, avaikilamito vetaina maavaikila-gavutina gaokamina. Pene au mapana wati genai, rai rakava kalara roe ne kalana talimana, kwavina ati pana gapia, gena kala rakava voina metauna pana venia. 3 Kwalana gomi gemi ririwa pio vega-taunataunaa vegata, Keriso taunatauna au gekuna ekila-atina pa aikina. Iokamonagi, Keriso gomi gemi ai ati emoirana, aikina. Ia rakagau gomi aomi ai ene kalaa nepenetiwa tiavuna kamu iwavagi. 4 Pa, Keriso, tauniparana gena moiramoira rorinai, satauro kukunai genaero-kauato, ne ekwaregato, na ia ewagumona Palagu gena tiavu ai roe emagulina. Iesu Keriso aonai ai maki tauniparai moiramoira Iesu vetaina, na Palagu gena tiavu ai roe aga magulina Keriso ria. E gomi gemi ai ai na rakagau paia kalaa e Palagu gena tiavu ai.

5 Gomi matotaumi aomi e gemi maguli pio gita-kalakalara, gomi taunatauna magemi kamonagi pa aikina. Gomi matotaumi gemi maguli

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na e gemi kala na pio vevega-matagai taunatauna! Pa gomi matotaumi
ati goripa-roririrorina, Keriso gomi aomi ai etaluna pa? Pene taunatauna
matotaumi goveagirorina, ne goripana, Keriso ati gomi aomi ai, vonai
voupe gomi taunatauna ati gokamonagi-taunataunana. 6 Au taunatauna
aripana, gomi matotaumi na ai pio ripa-roririrorimai, ai taunatauna Keriso
vetugunagina gaago-venina, a ati Palagu na ati evega-taunataunamaito
talimamai. 7 Ai gema rapali ai Palagu ganogiana, gakilana, gomi pene
veakavami, pe kala rakavana ta ragai pio kalaa. Ai ati garapalina,
gakilana, taunilimalima na ai veagirori ai gakwalimuto, voia pia gitaa
nagatina. Aikina. Au geku ririwa gomi kala roririri talimami ai pio
ago. A taunilimalima pia kila, ai gaketoto nepiatiwa, voia ai na ati
gatugamagiana. 8 Kwalana ai na kila taunatauna na vega-waina kalana
ta ati gelegele paia kalaa, a ai na kila taunataunamo paia vega-matagaia.
9 Ai gamoirana aonai, gomi gotiligana, ai gema verere ekamuna. E ai
gema rapali kamuna gakalaana, gomi pio kwalimu taunatauna gemi
kamonagi ai. 10 Vovetainai gaurai epepai ekila vetaira atalo-venimina, au
enai roe ea aonai. Kwalana au ati aririwana, au pana wati-kwara aonai,
gomi pana vaikila-gaokami. Kwalana Velekou na au erorirori kamuna
evenikuto, gomi gemi kamonagi pana vega-tiligara, na ati pana vega-
rakavara ulanana.

Vevega-neka ikana

11 Walakavaku, geku kila ikana ea, pio maitu. Tugamagi kamuna
wailami ai pio taoa, pio nama iwavagi, geku kila maparara pio
kwalanara. Pio vaigaoka, maparaparami tugamagi kwapunamo pio gapia,
maino ai pio talu, e ulamagi e maino Palagu na gomi lagalagami ai pene
talu.

12 Taukavami kwapurakwapura vewalakava vevelavuna na pio
vega-namara.

13 Veaga pa ekalesia talimara maparara na geria vevega-nama gemi ai
getugu-watiana.

14 Velekou Iesu Keriso gena vega-nama e Palagu gena ulamagi e Veaga
Palaguna gena vetaukava veveni namana, gomi maparaparami atami ai
pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO GALATIA EKALESIARA GERIA

Galatia vega-matagaina kilara

Paulo na epepa peiramu Antioka, Epeso pa Makedoniai etaluwai aonai etaloato. E rigolo 48 e 58 vekarawarai etaloato. Iesu maki ekwaregato mulinai. Ia gena kila kamura epepa aonai tenu 2:19-21; 3:2-3; 3:11; 5:1 ekilagirato.

Paulo na epepa etaloato kwalana Iuda taunilimalimara reketa geekalesiato gaurana Galatia ekalesiara vevega-ripa opakau gevenirawai gaurai. Ira gekilawai, taunilimalima Mose gena rova kilara pia kwalanara vou vevega-maguli taunatauna pia rawalia. Vovetaina gaurai evaikila-gaokarato, netiwato, maguli e kala rorirori kamonagi geregana genaimo Palagu gena nama e wareware para aonai pita gapia, a ati gera inagulu e kala geriana. E evaikilarato, ita Keriso gena kwarega na rova gena tiavu na eluga-vagirato, e ita Veaga Palaguna warau tagapiato, pe Palagu na pene vaira.

Paulo gena pepa evetaina enavugaato:

1. Paulo matotauna na Vali Namana kilana ekilagiato *(tenu 1:1–2:21)*
2. Vevega-maguli rova genana pa Palagu gena nama e wareware kamu genana evogomaina *(tenu 3:1–4:31)*
3. Kala rakava geriana pita laka-paka pa roe pita kalagira *(tenu 5:1–6:18)*

---

1 1 Au Paulo, apostolo talimaku na epepa gomi Galatia aonai ekalesia goleana gemi atalo-venimina. Au ati taunilimalima geria ririwa e inagulu akalaana, e ati talima taa na etugukuto, eapostolo inaguluna pana kalaa netiwato. Aikina. Au Iesu Keriso e Tamara Palagu na etugukuto gaurai, eapostolo inaguluna akalaana. Iesu Keriso Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato. 2 Geku vega-nama walakava maparara au ria enai gataluna ria, gomi Galatia aonai ekalesia goleana gemi gatugu-watiana.

3 Palagu ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana nama e wareware kamu e maino gomi gemi ai pene mia. 4 Iesu Keriso na ita gera Palagu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e Tamara gena ririwa ekwalanarato, ia matotauna gena maguli ita gera
rakava pakurai etao-taliato. Vokala ekalaato ganina, ita toma etanoparai
emiana rakavana genana pene vega-magulira ulanana. 5 Tamara Palagu
arana pita vega-rage-vanagivanagia! Amen.

Vali Namana geregana kwanilovamo

6 Gomi na nemaguli pogo kalaa, au paaovoaovo-rakava vagi. Kwalana
gomi Keriso gena vega-nama rorinai, Palagu na ekeamito, gena
taunilimalimai pio ago ulanana. Na aonai gomi atirau ia genana mapogo
laka-gerevagi, ne vali poluna ta mapogo gapi-ragea. 7 Ewagumona vou
pogo gapi-ragea gauna ne ati Vali Namana. Aikina kinavagi. Gomi ne
taunatauna, taunilimalima reketa na geopamina. Ira geririwana Keriso
Valina Namana pia kala vevilia vegata negetina. 8 Na ai na gomi Keriso
Valina Namanamo gemi gavopatagiato mavali poluna ta aikina. Pene
ai pa kupa aneruna ta vali poluna ta gemi mapaia vopatagia genai,
rai vovetaina pene kala talimana, rakava kamu iwavagi genai pene
mia-vanagivanagi. 9 Ekila pata kilagia, na au na maakilagi-waiana.
Pene talima taa na gemi ai “Vali Namana” ewati-vopatagiana, na ia na
evopatagiana valina voo gogapi-rageato valina voia goti ati gelegele
genai, votalima genai rakava metauna kamuna pene mia-vanagivanagi.
10 Au evetaina akilana, taunilimalima na pia gapi-rageku ulanana, pa
Palagu na pene gapi-rageku? Pa taunilimalima aora pana vega-namara
ularana akilagiana? Pere taunilimalima aora etoma maki roe ana vega-
namara naparatiwa, au etoma Keriso gena vetugunagi ai ati para ago.

Paulo apostolo talimanai eagoto valina

11 Walakavaku maparami, au na gomi avaikila-taunataunamina. VoVali
Namana gomi gemi ai avopatagiato, voia voo ati talima ta genana epou-
rage-kawato valina. 12 EVali Namana ea, au na ati talima ta genana
agapiato, e ati talima taa na evega-ripakuto. Aikina kinavagi. EVali
Namana ea Iesu Keriso matotauna na geku ai evega-matagaiato vou
aripaato.
13 Au kunenai Iuda geria golea aonai ataluwai aonai, kala akalarawai
valira gokamonagirato, pe gomi ripami. Palagu gena ekalesia goleara
raka avega-vitiviti-tiwarawai e agui-lovolovorawai pana vega-rakavara
vegata natiiwai valira ne ripami. 14 Au na Iuda tenera geria maguli
maparara akwalana-gitakaurato. E au na emaguli akalawai aonai, Iuda
talimara au na gulu taura maparara au na akune-agirawai.
15 Na au tinaku tinagena aonai roe voa, Palagu na evirigikuto, e gena
vega-nama vetainai ekeakuto, ia gena inagulu pana kalara netiwato. Na
Palagu na eririwaato tomanai, 16 Natuna au geku ai evega-matagaiato.
Keriso au geku ai, Palagu na evega-matagaiato, ganina ia eririwato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

au na Natuna Valina Namana ati Iuda talimara geriai pana vopatagia ulanana. Palagu na Natuna geku ai evega-matagaiato aonai, talima ta genai ati maaverenagito. 17 Ierusalemai geapostolo-kuneto talimara geriai verenagi maki ati averageto. Na au ekala arawaliato mulinai roririori Arabiai aagoto. Voanana maawaikuleto Damaseko ai. 18 Vonai, rigolo toitoi (3) gevanagito mulinai vou, Ierusalemai averageto, Petero goti paia kilakila ulanana. Petero goti Ierusalemai toma gagalana imaima (15) gatalu-agirato. 19 Au volagininai apostolo poluna ta ati agitaato. Au Velekou tarina Teimitimo agitaato. 20 Palagu wailanai au na gomi e kila taunatauna atalo-venimina, ati aopana.

21 Ierusalema araokwaniato, Siria e Silisia tanorai aagoto. 22 Keriso gena taunilimalima, Iudea tanonai getaluna ekalesiara, au gitagitaku ira ati ripara. 23 Na ira au valiku kovagonamo evetaina erakato gekamonagiawai, negetiiwai, “Ita kunenai evega-vitivitirawai e eguilovolovorawai talimana, etoma ene vega-rakavaa netiiwai kamonagi maevopatagiana.” 24 Na Palagu na rakagau au geku ai ekalaato, gauna gekamonagiato, Palagu gevega-rageato.

Apostolo talimara na Paulo gena inagulu gevega-taunataunaato

2 1 Rigolo gagalana vativati (14) geaikito mulinai vou, Banabas goti Ierusalemai magawaikule-waito. Tito au na avaikauato, pe ia maki gaagoto. 2 Palagu na geku ai evega-matagaiato, gaurai aagoto Ierusalemai. Ne vonai Vali Namana, ati Iuda talimara geria avopatagiawai valina, Ierusalema ekalesiara geria akilagiato. Na voVali Namana vevai taura kamura geregara geria maki akilagiato, irana geku inagulu pia vega-taunataunaa ulanana; kwalana akalito natiwato, ati nama au geku inagulu kunena, e einagulu valiguna akalarana gaura ati ganirai nege agona nea. 3 Tito, ia Grik talimana, na au Ierusalemai aonai, ia au goti, na ia taunipara na kopina pia voro-vagia vigiragena ati gekalaato. 4 Na ekalesia pa walakava opakaura taarana ai aomai ai gelakatoga-garito, geririwato, Tito tauniparana kopina pia voro-vagia vegata negetiwato. Ira ai aomai ai gema lakatoga-garito, kwalana geririwato ai Keriso Iesu ria gakwapunato gaurai, ai gema maguli namana kolemana, pia gita garia ularana kwalana ira geria ririwa Iuda geria tene rovara na ai mapia ligoligomai ulanana. 5 Na voora kiana aonai ira ta karona ati vagi gakamonagiato. Ai vovetaina gakalato ganina taunatauna Vali Namana kilana taunataunana gomi gemi ai pene miavetilivu ulanana.

6 Vevai taura kamura maarara, pa ati arara au geku ai, ira gelegelemo. Palagu na taunilimalima ati tauniparana mulina gitagitanai eagiroriana. Nevevai talimara na kila ta auna Vali Namana atanai ati getao-kauato. 7 Na gegitakuto, Palagu na au inagulu evenikuto, melo tauniparara kopira

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ati gevoro-vagirato talimara geria, voo ati Iuda talimara geria, Vali Namana pana vopatagia netiwato, gelegelena Petero melo tauniparara kopira gevoro-vagirato talimara geriai, voo Iuda talimara geriai, Vali Namana pene vopatagia netiwato vetaina. 8 Kwalana Palagu Iuda talimara geria apostolo talimana Petero gena inagulu aonai einaguluwai vetaina, au ati Iuda talimara geria apostolo talimaku geku inagulu aonai maki einaguluna. 9 Teimiti, Petero e Ioane ira rupu ruguna talimara vonai. Ira na au geku ai Palagu gena vega-nama gegita-rawaliato, ne gimara riparana au e Banabas gegapi-kwarakwaramaito. Voia ganina, ira maaora maparara na negetiwato, Banabas e au ati Iuda taliamara geriai, na ira Iuda talimara geriai pia ago. 10 Kila kwapunamo ai gevenimaito, negetiwato, ati geria e ati garia talimara paia tugamagira e paia veakavara. Na ekala au matotaukuna maki pana kalaa vegata natina kalana.

Paulo na Petero egaoato kwalana, kala opakauna ekalaato pakurai

11 Petero Antioka na ekwarato aonai, au na matana ganima-leginai avaikila-matanaato, kwalana ia kala eleato pakurai. 12 Tovotovonai Teimiti na etugurato talimara Petero genai rogotina gerekwara aonai, Petero ati Iuda talimara ria geganigani-koukouwai. Na Teimiti na etugurato Iuda talimara gekwarato aonai, ia ati Iuda talimara aora na elaka-gerevagito. Kwalana melo tauniparara kopira gevoro-vagira na kalana gekwalanarana talimara, Iuda talimara, kalira na ekalito gaurai. 13 Iuda talimara reketa maki Petero ria gekauto, pe Petero gena vokala opakauna kalana gekalaato. E Banabas maki ira ria eopakau inaguluna na, ia maki geopa-vanagiato. 14 Na au geku gitagitai ira Vali Namana inaguluna taunataunanai ati gelakawai gaurai ira maparara matara ganima-legirai au na Petero avaikila-matanaato, natiwato, “Goi Iuda talimamu, na Iuda talimara geria tene magulinai ati omagulina, na goi ati Iuda talimara geria inaguli ai omagulina. Na rakagau gaurai ati Iuda talimara oririwamagirana, Iuda talimara tenera geria rova rorinai pia magali notina, ei?”

Iesu pene vega-taunataunaa talimanamo, Palagu na kala rorirori talimanai pene kilagia

15 Pa, ita Iuda talimara Iuda vurovurora. Ita ati Iuda talimara geriana ati tawalato. Ati Iuda talimara, ira kala rakava talimara. 16 Na ita Iuda taunilimalimara ripara, Palagu na taunilimalima ati rova na ekilagirana kalara gekwalana-gitakaurana gaurai, evaikilarana, ati geria kala rakava netina. Aikina. Ira Keriso genai gevega-taunatauna na gaurai evaikilarana, ati geria kala rakava netina. Ita maki vovetaina. Keriso Iesu tavega-taunataunaato pakurai Palagu ekilato, ati gera

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakava netiwato. Ati rovana ekilagirana kalara takwalana-gitakaurana pakurai. Aikina. Keriso genai tavega-taunataunato gaurai. Kwalana rova ekwalana-gitakaurana talimana ta Palagu na ati vagi pene gapi-ragea. Aikina kinavagi. 17Pene ita Iuda talimara tavekwalavina, taririwana Keriso ria pita kwapuna, pe Palagu na pene gapi-ragera natatina genai, ita matotaura tavevega-matagaina, ita kala rakava talimara. Voia ganina, Keriso evogomaito kala rakava penema vega-kamua pa? Aikina kinavagi! 18Pene au na vorova, ati ganirai avega-agorato gaura, maana vega-ruga-waira natina genai, au taunatauna kala rakava talimaku, rova ati akwalanaana. 19Kwalana rova akwalanaawai magulinai au warau akwaregato, pe rova au na ati mapana kwalana-waia. Rova akwalanaawai magulinai au akwaregato ganina, Palagumo gena pana maguli ulanana. 20Au Keriso goti gesatauro-koumaito; gau kwatunamo au roe magulina e ati au matotauku geku maguli. Aikina. E Keriso au aoku ai emagulina. Au etaunipara aonai emaguli amaguli-agiana ea, Palagu Natuna genai avega-taunatauna na rorinai amagulina. E Palagu Natuna na au eulamagikuto, au maguli pana vaia ulanana, matotauna gena maguli eveveni-agiato. 21Au na Palagu gena vega-nama ati atao-gerevagiana. Aikina kinavagi. Kwalana pene talima taa na rova pene kwalanaa aonai, kala rorirori talimanai pene ago genai, Keriso pere kwarega-kawa, ati gena nama ta.

Rova patara kwalanaa, pa kamonagi aimo pita talu

3 1Gomi Galatia talimami kawa! Iesu Keriso satauro ai genaero-kauato valina au geku vopatai, pe matami ganima-legirai akilagi-matagai-gitakauato. Na gomi ne rai megamega talimana na gemi tugamagi pemega-vevilira nea, ei? 2Au aririwana egau kwatuna gomi na iovaraku: Gomi na Veaga Palaguna rova gokwalana-gitakauato aonai gogapiato, pa Keriso Valina Namana gokamonagiato, ne govega-taunataunato gaurai gogapiato? 3Gomi kawa taunatauna! Gomi maguli valiguna rauparanai raka Veaga Palaguna gena tiavu ai gotinaato, ewagumona gomi goririwana, ikana matotaumi gemi tiligai pio rawalia nogotina? 4Pe, gomi vometau e vitiviti gorawali-kawarato, ati geria nama ta? Na vometau e vitiviti, au ripaku, ati govua-kawarato. 5Maana renagimi natina, Palagu na gomi Veaga Palaguna evenimina e nuganugami ai kala irau vagira ekalarana, kwalana gomi na rova gokwalana-gitakauana gaurai pa? Pa Keriso Valina Namana gokamonagiana, ne govega-taunataunaana pakurai?

6Iotugamagi-waikule, Aperaamo iotugamagia: “Ia Palagu na ekilagi-gavuato kilana evega-taunataunaato gaurai, Palagu ekilato, ia kala rorirori talimana, netiwato.” 7Vovetaina gaurai pio ripa, Palagu gekanomagi-veniana talimara geregaramo Aperaamo natuna. 8Puka

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Veaga aonai atalo-kuneato kilana na ekilagiana, netina, wailai Palagu
na ati Iuda talimara geria kamonagi geriana vou pene kilagira, ati geria
rakava nepenetiwa. Vovetaina gaurai, Aperaamo genai Vali Namana
ekilagi-matagai-kuneato, netiwato, “Tanopara maparaparana gulura,
goi gemuna vou vevega-nama pia rawalia.” 9 Aperaamo na Palagu
ekamonagi-veniato, ne Palagu genana vevega-nama erawatiato. Voia
gelegelenai Palagu genai gevega-taunataunana talimara maparara,
Palagu gena vega-nama pia gapia.

10 Rova gekwalana-gitakauana vou, Palagu wailanai kala rorirori
talimarai pia ago negetina talimara maparara atarai rakava metauna
iwavagina emiana. Kwalana Puka Veaganai evetaina ekilana, “Rova
pukanai getalorato kilara ati gekwalana-vanagivanagirana talimara
atarai rakava metauna iwavagina pene mia.” 11 Puka Veagana na pevega-
matagai-gitakaua, rova pene kwalanara talimana Palagu wailanai ati
kala rorirori talimana kwalana “Palagu pene kamonagi-venia talimana
kala rorirori talimanai pene ago, pe pene maguli.” 12 Rova irau vagi
vegata, ia ati kamonagi genana evogomaina. Kwalana Puka Veaga
ekilana, “Rova ekwalana-gitakauana talimana rova genanamo maguli
pene vaia.”

13 Na ita rova gena rakava metauna iwavagina genana Keriso na warau
evoi-vagirato. Ita ia matotauna na eruga-porogirato, ne vorakava metau
iwavagina ia na egapiato. Kwalana Puka Veaganai etaloato, netina,
“Gautupu ai gelavu-kaurana, gekwaregana talimara maparaparara atarai
Palaguna rakava metau iwavagina etao-kauana.” 14 Keriso na ita rova
gena rakava metau iwavagina genana evoi-vagirato, ganina taunatauna,
Palagu na Aperaamo vevega-nama eveniato, vovevega-nama voa ati
Iuda talimara na maki Iesu Keriso genana pia vaia ularana. Kwalana
vorauparai, Palagu na ekilagi-gavuato Veaga Palaguna Iesu Keriso pia
vega-taunataunaa talimara maparara na maki pia vaia.

Palagu gena rova na Palagu gena kilagavu kunena ati gelegele pene gaivagia

15 Walakavaku maparami, taunilimalima gera toma maparara
magulinai kila vega-gelegele ta ana kilagia. Vega-gelegelena
taunilimalima gera kilagavu kilana etaunatauna, na gaurai tavega-
rugaana aonai, vokilagavu voa talima taa na ati mapene kilagi-piatogaa
pa atanai kila poluna ta ati mapene tao-kaua. 16 Palagu na vokilagavu
kilara Aperaamo e ia petenamo geriai ekilagirato. Puka Veaga aonai
etaloato kilana ati evetaina ekilana, “Goi petemu gutumara geria.”
Kwalana vovetaina pere kila taunilimalima gutuma pere kilagira; na
ia ekilana, “Goi petemu kwapunamo genai.” E talima kwapuna gerega
kwanilovana ekilagiana, voo Keriso gereganamo ekilagiana. 17 Au na

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

akilagiana gauna ea: Palagu gena kilagavu kilana Aperaamo evenikuneato; na rigolo tinavu vativati gagala toitoi (430) evanagiato mulinai vou, Palagu na rova evega-rugaato. Ewagumona ema rugato rovana na Palagu gena kilagavu kunena ativagi pene gaivagia, ne Palagu gena kilagavu ati ganinai pene vega-agoa. Aikina kinavagi vegata. 18 Pene Palagu na evenirato gauna rova pita kwalana-gitakaua vou pita gapia genai, pita rawalia gauna, ripara, ati ekilagi-gavuato mugulina pita rawalia. Na Palagu gena vega-nama ekilagi-gavuato, Aperaamo eveniato.

19 Pene vovetaina genai, rakagau gaurai rova evogomaito? Rova evogomaito ganina, taunilimalima na Palagu gekilagi-piatogawai magulina, vorova na pene vega-matagai-gitakaua. Na Palagu na erova ati pene mia-vanagivanagi netiwato. Aikina. Erova pene mia pene ago, Aperaamo natuna pene wala vou pene ika. Kwalana Palagu na vokilagavu ia genai ekalaato. Erova Palagu na aneru ta eveniato. Ne voaneru na Palagu e taunilimalima vekarawarai erugato talima na eveniato. Na vovekarawai erugato talimana na, ita gerai ekilagimatagaiato, pita kwalanaa ulanana. 20 Pene talima kwapunamo einaguluna genai, vekarawai erugana talimana ati gena inagulu. Palagu enai gereganamo, e gereganamo ekila-gavuto.

Rova ganina rakagau?

21 Pe, voia ganina, rova na Palagu gena kilagavu kilana ekilagipiatogaana? Aikina kinavagi. Kwalana pere Palagu na taunilimalima rova ta pere venira, ne vorova genana talima maguli pegere rawalia genai, taunatauna, ita rova kwalana-gitakauna genana, kala rorirori talimarai patara ago. 22 Gaurai Puka Veaganai etaloato kilana na ekilagimatagaiana, netina, “Etanopara maparaparana kala rakava gena tiavu kapulenai emiana.” Gaura pakurai rakagau Palaguna ekilagi-gavuato gauna, voIesu Keriso genai pita kamonagi vou pita rawalia. Voia ganina, Keriso pene vega-taunataunaa talimana Palagu na ekilagi-gavuato warewarena pene venia.

23 Iesu genai kamonagi ea rogotina ere matagai aonai, tovotovonai ita rova tiavuna kapulenai tataluwai, rovana ekana-gavurato, Iesu genai kamonagi Palagu na ema vega-matagaiato. 24 Pe, rova na ita ekune-agirato, Keriso evogomaito, ne eaikito. Voia gania, ita Iesu genai pita kamonagi vou, Palagu pene kila, ita ati gera rakava nepenetiwa. 25 Ewagumona kamonagi pekwara, gaurai rova na ita ati mapene vaira.

Kamonagi ai Palagu Natunai pita ago

26 Gomi maparaparami Palagu natuna, kwalana Keriso Iesu genai gokamonagina pakurai. 27 Gomi bapatiso gogapiato talimami maparami, Keriso ria gokwapunato, pe Keriso aonai gotaluna. 28 Gomi maparami

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vekarawami ai ta ati gemu irau ta. Goi Iuda talimamu pa ati Iuda talimamu, inagulu talimamu ati voina talimamu pa pakai otaluna talimamu, gare pa maru, na gomi maparami kwapunamo. Keriso Iesu ria gokwapunato gaurai, gomi maparami kwapunamo. 29 Pene gomi Keriso gena taunilimalima genai, gomi Aperaamo petena, e Palagu na ekilagi-gavuato gauna maki pio gapia.

Vetugunagi talimana irau, natuna taunatauna irau

4 1 Au evetaina akilana: Melo keina ta, pene ia roe voa melo keina aonai, tamana na eveniato gaura maparaparara ati pene gaunara vou. Pa, vogaura maparaparara ia gena rinaga, na ia melo keivagi, gaurai ia na ati pene gaunara vou. A ia inagulu talimana ati voina talimana vetaina roe wapene talu. 2 Vomelo keina pene gita-tagoa talimana, e gena rinaga pene gita-tagora talimana geria vegitatago kapulenai roe wapene talu pene ago, tamana na ekilagi-gavuato tomana pene kwara. 3 Ita maki vovetaina, roe voa melo keira e vavine keira aorai, rova irauirau e tanopara palagura geria inagulu talimana ati voina melorai e vavinerai taagoto. 4 Na Palagu na evirigiato tomana ekwarato aonai, Palagu na Natuna etugu-maiato, gare ta genana ewalato. Palagu Natuna etugu-maiato ea, rova gena tiavu kapulenai emagulito. 5 Ia rova gena tiavu kapulenai emagulito kwalana, rova tiavuna kapulenai tataluna taunilimalimara pene voi-waira, pe Palagu natunai pita ago ulanana.

6 Gomi taunatauna Palagu natuna. Voia pakunai Palagu na Natuna Palaguna ematugu-rigoato, ita kwapurakwapura nugara garakaurai elaka-togato, ne etaluna. VoVeaga Palaguna ita nugara garakaurana, ekeatina, “Abba, Tamaku o!” netina. 7 Vovetaina gaurai gomi etoma ati rova gena inagulu talimana ati voina talimami. Aikina. Gomi etoma Palagu Natuna. Gomi taunatauna Palagu natuna rorirori, Palagu na natuna pene venira gaura maparara gomi na maki pio gapira.

Paulo na Galatia talimara etugamagi-kamurato

8 Kunenai gomi na Palagu rogoti na goro ripaa aonai, gomi kaivakuku goaliruputali-venirawai (ira talima gimara kalakalara gaura), ira geria inagulu talimara ati voira talimarai goagoto. 9 Na ewagumona, Palagu pogoma ripaa, pa ana kila, Palagu na gomi pema ripami. Rakagau gaurai rova moiramoirara, ati ganira maiokwalanara nogotina? Gomi goririwana, rova na maia ligoligomi nogotina? 10 Gomi garo e uve, velekwa tomara e rigolo taarana gotugamagi-kamurana e gokwalana kamurana. 11 Au gomi gemi kolema agitarana e, ama tugamagi-kalina. Akilana, au gomi gemi ai, peiramu avekwalavi-kawato pa natina.

12 Walakavaku maparami, anogimina, au vetaiku pio kala, kwalana au maki rova araokwaniato pakurai, gomi vetaimi akalato. Gomi na au geku

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ai kala rakavana ta ati gokalaato. 13 Gomi maki ripami, tovotovonai gomi
Vali Namana au na avopata-venimito, viti taa na egapikuto, nenai ataluwai
aonai. 14 Pa, au geku ai voviti voa, gomi gemi ai vekalatovo kamuna ta,
na ati gogita-guilagikuto, e au geraokwani-guilagikuto. A gomi na au
Palagu gena aneru ta pogoro gapi-ragea gelegelenai gogapi-ragekuto. Na
au noowane Keriso Iesu tauniparana taunatauna na vetaina gokalakuto.
15 Gomi gemi verere maki iwavagi. A etoma rakavetaina, voverere ariginai
nea? E taunatauna akilana volaganinai, pere pogoro ririwa, matami
iokipo-vagira, ne au ioveniku nopogorotiwa genai, pogoro kipo-vagira,
ne pogoro veniku. 16 Ewagumona rakavetaina? Kila taunataunara avega-
ripamina aonai, gemi vetali talimanai mapogo vega-agoku.
17 Neopakau talimara na gomi gemi ai ririwa kamu iwavagina
getaoana, na ira geria tugamagi e ririwa ati rorirori. Ira geria ririwa
kamuna gekalaana, gomi ai gemana pio laka-gerevagi, ne ira geriai
pia gapi-vanagimi, pe ira pio ririwara negetina. 18 Vanagivanagi
taunilimalima nama pia rawalia ulanana, pita ririwa-veni-kamura nama
iwavagi. Na nama pene wala ulanana taunilimalima pono ririwa-kamura
magulina, ati au wailaku aimo pio kalaa. Aikina. 19 Natuku, gomi au na
atugamagi-tagomina. Au gomi pakumi ai, noowane gare matinagena
etolena vitina vetaina, au viti avuana. E vitiviti pana vua-agoa pene ago,
Keriso kolemana taunatauna na gomi aomi ai pene mia. 20 Ewagumona
au geku ririwa kamuna, gomi lagami ai para wati-rugatali, pe karoku
para vega-iraua, para veakava-gitakaumi. Kwalana au gomi gemi ai ama
aovoaovona, ati aripana, raka para veakava-tiwami.

Haga e Sara

21 Gomi rova kapulenai talu ririwamagina gokalaana talimami
na iovaraku. Gomi rova na rakagau ekilagiana kilana gokamonagi-
kinikauana pa? 22 Veaga Pukana evetaina getaloato: Aperaamo natuna
ruala, ta inagulu talimana ati voina garena genana ewalato, na ta vavine
pakana na, ati inagulu talimana ati voina garena genana. 23 Inagulu
talimana ati voina garena genana ewalato melona, Aperaamo e Haga
gegeno-kouto, voanana ewalato. Na vavine pakana genana ewalato
melona, Palagu gena kilagavu pakunai ewalato. 24 Ekolema e tipo kila
vega-gelegelera. E kalaramo gare ruala e, Palagu gena kilagavu ruala
gevega-matagairana. Haga Palagu gena kilagavu ta Sinai golona na
evogomaito gaura ekilagiana, ia na eluga-vagirato talimara inagulu
talimana ati voina talimara. 25 Ekila “Haga” Arabia talimara na Sinai
Golonai gekilagiana. E Haga maki ewagumona Ierusalema kolemana
vetaina. Kwalana e Ierusalema sitina eIerusalema talimara inagulu
talimana ati voina talimara. 26 Na kupai emiana Ierusalemana paka. Ia
ita tinara. 27 Veaga Pukana evetaina ekilana,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Kapakoge garemu,
melo ati ogapina garemu,
e melo gapi vitina ati ripamu garemu,
ono verere vonelagi!
Kwalana garawana na eraokwaniato garena
natuna vogo galagala vagi,
garawana na ati eraokwaniato garena
natuna ati vogo."
28 Walakavaku maparami, gomi Isaako vetaina. Palagu gena kilagavu
rorinai, Palagu natunai goagoto. 29 Volaganinai Aperaamo e Haga
gegeno-kouto aonai, ewalato melona Veaga Palaguna gena tiavu ai
ewalato melona evega-vitivitiato, vovetaina gelegelena ewagumona
maki vokalamo kwapuna ewalana. 30 Na Veaga Pukanai etaloato kilana
rakagau netina? Ia ekilana, "Ne inagulu talimana ati voina garena
manatuna goti gomi lagamina pio gui-gerevagira. Kwalana gare pakana
natuna gena rinaga neinagulu talimana ati voina garena natuna goti ati
vagi pia vaikoukoura." 31 Na, walakavaku, ita ati inagulu talimana ati
voina garena natuna. Aikina. Ita vavine pakana natuna.

**Rova irauiraura geria inagulu talimana ati
voina talimarai ragai mapio ago**

5 1 Ita pita veluga ulanana, Keriso na rova keikeira geriana eluga-
vagirato. Gaurai pio ruga-kikitali. E matotaumi Iuda talimara geria
rova keikeira e velekwa irauiraira geria inagulu talimana ati voina
talimarai ragai mapio ago.

2 Iokamonagi! Au Paulo na avaikilamina, pene gomi tauniparami
kopira pege voro-vagira genai, Keriso na ita pene luga-vagira ulanana,
rakagau ekalaato, voia ati gena tiavu gomi gemi ai. 3 E rairai tauniparami
kopira pege voro-vagira talimami ana vaikilami, iokamonagi. Gomi
rova ganaganara maparara pio kwalana-gitakaura vegata. 4 Pene gomi
gokilana, rova pio kwalana-gitakaua, pe Palagu wailanai kala rorirori
talimami ai pio ago nogotina, matotaumimo Keriso genana govegapi-
gerevagina. E gomi Palaguna vega-nama genana gogerevagina. 5 Veaga
Palaguna gena tiavu ai Palagu genai takamonagina, e taveraramanina,
Palagu na kala rorirori talimara nepenetiwa ulanana. 6 Keriso Iesu
goti ekwapunato talimana tauniparana kopina gevoro-vagiato pa ati
gevoro-vagiato voo ati geria irau ta; ekala ruala geriana nama ta ati
pene wala. Gau kamu iwavagina kamonagi, vokamonagina ulamagi
evega-matagaiana.

7 Gomi raka vegalai goraka-gitakauwai. Rai na wailami ewati-
kou-gavuato, ne etoma kila taunatauna ati magokwalanaana?
8 Neveririwamagi kalana nea ati gomi ekeamito Palagu na genana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evogomaina. 9 Pio ripa, paraoa egoro-agiana mulamulana kianana paraoa
eveagoroana. 10 Palagu genai geku tugamagi atao-gaokaana, kwalana
ripaku, ia na pene veakavami, ne aoneka poluna ta ragai mapio gapi-
ragea. Gomi evega-tugamagi-aovoaovomina talimana nea, gena kala voia
na metauna pene rawalia vegata.
11 Walakavaku maparami, pene auna melo tauniparara kopira
vorovagira kalana etoma roe avopatagiana genai, au rakagau gaurai
roe ege vega-vitivitikuna? Pere au na melo tauniparara kopira
vorovagira kalana roe apara vopatagia genai, Keriso gesatauroato
valina avopatagiana, e ia na taunilimalima aora ati pere vega-metaura.
12 Gomi gemi tugamagi gekala-vevilivevilirana talimara nea, namana
matotaurana ragira pia palara.
13 Taunatauna, walakavaku, gomi Palagu na ekeamito, rova irauirau
kwalanara geriana pio veluga-vagi ulanana. E gomi kwapurakwapura
ati rova kapulenai gotaluna, na pakai gotaluna. Pakai gotaluna pakurai,
taunipara gena ririwa rakavara pio kwalanara pa? Aikina kinavagi!
Gomi maulamagimi na taukavami ria pio veveakava, e taukavami
geria pio vegutunagi. 14 Rova maparaparara rova kilana kwapunaimo
Palagu na evega-agoato, netiwato, “Lagamu talimana pono ulamagia,
goi matotaumu oveulamagina vetaina.” 15 Pene gomi taukavami
kwapurakwapura ria pio vegare-igaiga e pio kogo genai, pio vegita-tago,
kwalana taukavami ria matotaumi pio vevega-rakava, kamonagi na nogo
ketona nea.

Taunipara gena kala e veaga Palaguna gena kala

16 Au evetaina akilana: Veaga Palaguna na gemi maguli pene kune-
agira, pe taunipara gena ririwa rakavara ragaina pio kwalanara. 17 Ita
ripara, tauniparana eririwa-kamurana kalara, Veaga Palaguna na ati
eririwarana, e Veaga Palaguna na eririwa-kamurana kalara, taunipara
na ati eririwarana. Ira taura ruala gevevagina. Vovetainai, goi na kala
namara pono kalara notina kalara ati okalarana. 18 Pene goi Veaga
Palaguna na evaimuna genai, goi ati rova kapulenai omagulina.
19 Taunipara na eririwarana kalara ea; mata-poraga kalara, kala
mamilora, veavuga kalara, 20 kaivakuku aliruputali-venina, wara e
megamega, kogo, vepiagikau, vevagi kalara, veitu, veagi, veveagoloka,
vetaokavaluga, uve-rakava, 21 rinaga ririwamagi pa mata korokoro,
niuniu e kala kawakawa, vogaragi, opatago, kolema irauirau evetaira
gaura kunenai akilagi-gavumito vetaina, ewagumona maki akilagi-
gavumina evetaina pia kala talimara Palagu na Basileia aonai ativagi pia
laka-toga.
22 Na Veaga Palaguna vuavuana ea: Ulamagi, verere, maino,
vaigaoka, kala nama, nuga nama, veraramani, 23 kamumu pa manau,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e nuga gaoka. Ekalara rova na ati ekourana, ati rovara. 24 Keriso Iesu
gena taunilimalima taunatauna kolemana evetaina: Ia tauniparana na
egapirage-kamurana gaura e eulamagirana gaura maparaparara satauro
kukunai genaero-kaurato Keriso ria.
25 Pene ita Veaga Palaguna na gera maguli ekune-agirana genai, Veaga
Palaguna gena rauparai pita laka. 26 Ita matotaura ragai ita veveagolaka,
e taukavara ragai ita kala parura, e taukavara kwapurakwapura geriai
magau reketa voa ragai ita ririwamagira.

Ekalesia taukavami ria pio veveakava

6 1 Walakavaku maparami, pene vekarawami ai talima taa na kala
eleana gogitaana genai, Veaga Palaguna na gemu maguli ekune-
agiana talimamu na ao mamanauna na pono veakavaa, gena maguli pono
toto-roriroria. Na goi matotaumi maki pono vegita-tago. Ati nama Satani
na goi maki neopa-tovomuna 2 Taukavami kwapurakwapura ria pio
veveakava, gemi metau pio vua-paraparara, kwalana vovetaina pio kala,
Keriso gena rova pio kwalana-gitakaua. 3 Pene talima ta matotauna pene
vetugamagi, ia talima taunatauna nepenetiwa, aonai ia ati gevega-agiana
talimana. Ia matotauna keikei eveopana. 4 Taunilimalima maparara
kwapurakwapura geria kala e maguli pia tavu-gitakaura. Ne voia mulinai
vou kwapurakwapura ia matotauna gena maguli nama na vererena pene
kalaa. A ati ia gena maguli namana talima taa na gena maguli goti pene
vega-vetovoa. 5 Kwalana talima kwapuna geregana na gena maruna
metauna pene vua.
6 Talima ta rai ripana Palagu gena kilai talimana, ia genai rakagau
gemiana gaura kiata gena vevega-ripa talimana pene wareware-venia.
7 Tugamagi rakavara na ragai pia gapimi. Palagu ati pio opaa.
Taunilimalima rakagau uvena evaroana, ne voia vuavuana gereganamo
egapiana. 8 Taunipara gena ririwa rakavara ekwalanarana talimana,
taunipara gena ririwa rakavara geriana maguli rakava kwaikwaina
e kwarega pene rawalira. A Veaga Palaguna gena kala namara
ekwalanarana talimana, Veaga Palaguna gena kala namara geriana
maguli vanagivanagi pene vaia. 9 Vovetaina gaurai kala namara
kalakalarai ragai pita raga. Kwalana kala namara kalakalara ragai
pita vega-ketoa genai, kuakua tomana taunataunai ganigani pita kuaa.
10 Gaura pakurai ita gera elagani namanai taunilimalima maparara geriai
kala namara pita kalara. A ekala namara Keriso genai gekamonagina
petera maparara geriai pita kalara vegata.

Ati kopi vorovagi genana maguli pono rawalia

11 Epepa au matotauku gimakuna pataloa gomi gemi. Gogitaana, ekila
matara kamura atalorana epepai. 12 Iokamonagi, gomi tauniparami

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kopira pia voro-vagira kilara gevega-kwalimurana talimara, neira ne
taunipara mulimulina gaura kovagora geve veagolokagirana talimara.
Netaunilimalima ne Keriso gena satauro pakunai pia vega-vitivitira kalira
na nevetaina gekalana. 13 Taunipara kopira gevoro-vagirana talimara
na rova ati gekwalanaana. A ira geria ririwa kamuna gomi tauniparami
kopira pia voro-vagira negetina. Ira geririwaragena ganina taunatauna,
gomi tauniparami kopira pia voro-vagira, pe ira pia veagi ulanana. 14 Au
gau kwauta veveagolokana ativagi pana kalaa, a au ita gera Velekou Iesu
Keriso gena satauromo pana vekokoloku-agia. Kwalana esatauro genana
tanopara gaura au geku ai gekwaregato satauro kukunai, e au maki
tanopara gaura geriai akwaregato satauro kukunai. 15 Melo tauniparara
kopira gevoro-vagirana genai, nama taa ati pene wala, e melo
tauniparara kopira ati pia voro-vagira genai, nama ta maki ati pene wala.
Kwalana gau kamuna kwapunamo Palagu genai, Palagu na talima valigu
karigularai evega-agorana. 16 Emaguli ea pia tugamagia e pia kwalanaa
talimara Palagu gena taunilimalima pa Isaraela talimara taunatauna; ira
atarai maino e venugagiviti pene mia.

17 E toma pene ago, talima taa na au metau ragai mapene veniku,
kwalana Iesu geparu-veniana talimara na gekwarikuto, pe geku pau
tauniparaku ai avua-loulourana, vogaura na gevega-matagaiana, au Iesu
Velekou gena vetugunagi talimana taunataunana.

18 Walakavaku maparami, ita gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama
gomi maparami Palagumi ria pene talu. Amen.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO EPESO EKALESIARA GERIA

Epeso vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Romai tipura numana aonai etaloato (Apostolo 28). Epepa peiramu rigolo 60 pa 61 aonai etaloato, Iesu maki ekwaregato mulinai. Epepa ganina kamuna "Ekalesia goleana Keriso Tauniparana," e epepa gevaiana goleara tenu vativati golea kwapuna pene ago vativati (4:1-4)

Paulo na epepa etaloato gena ririwa kamuna Epeso e Asia Keina (Asia Minor) maparana aonai maki Iesu Keriso gevega-taunataunaana talimara:

1) geria ulamagi e kamonagi Keriso genai pia tao-taunataunaa ularana;
2) pene launagira, talima kunena magena maguli rakavara na pia gaivagia, ne talima valigu karikarina pia tao-kaua;
3) pene vega-ripara, Keriso tauniparana aonai Iuda talimara e ati Iuda talimara ira kwapunamo, ati geria irau;
4) Keriso e ekalesia goleana aorai ira rakagau veavugara gemiana pene vega-matagaira ularana.

Paulo na epepa evetaina enavugaato:

1. Ita gera rinaga gena kamu Keriso gena maguli aonai *(tenu 1:1–3:21)*
2. Ita Keriso gena maguli aonai raka pita maguli-tiwa *(tenu 4:1–6:24)*

---

1 [1] Au Paulo, Palagu gena ririwa rorinai Keriso Iesu gena apostolo talimaku ai aagoto. Epepa Epeso ai Palagu gena veaga talimami, Keriso Iesu genai magemi veraramani talimami, atalo-venimina. [2] Palagu ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama kamu e maino gemi ai pene mia.

Keriso gena maguli aonai Palagu na vevega-nama palagu kavanai evenirana gaura

[3] Palagu, ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana, ita vega-ragea, kwalana Keriso goti takwapunato magulina aonai, ia noo palagu kavanai kupai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gemiana gaura namara maparara ita evenirato. 4 Tanopara rogoti ere
kalaa tomana na vegata, Keriso na vevega-maguli inaguluna pene kalaa
pakunai, Palagu na ita ia gena evirigirato. Ita evirigirato ia wailanai pita
veaga pe ati gera kala rakavarai pita talu ulanana Palagu gena ulamagi
rorinai, 5 ia na emaguli enavuga-kuneato, ekilato, ita Keriso genana ia
natunai pene kilagira. E ia matotauna gena nuga-namai gena ririwa
kalana ekalaato. 6 Palagu gena vega-nama e maeka ralema iwavagina ita
vega-ragea. Kwalana evega-nama e maeka ralema iwavagi ea Palagu na
ita tipo eveni-kawarato, eulamagi-kamuana melona, Iesu Keriso, gena
maguli aonai.

7 Ita Keriso ekwaregato pakunai, ralana na evoi-wairato, e gera rakava
maki etugamagi-piatogarato. Eia e Palagu gena vega-nama e maeka
ralema iwavagi kalana, 8 ita gerai kamu iwavagi evega-matagaiato, e
aoneka e tugamagi-ilu evenirato. 9 Palagu gena ririwa Keriso genana pene
kalaa kalana veavuga, na matotauna gena nuga-namai ita evega-riparato.
10 Palagu gena ririwa pa navuga ea ekilagi-maavuato tomana pene
gapia voupe pene vega-matagaia. Voo kupai gemiana gaura e tanoparai
gemiana gaura maparara Keriso gagena kwalanai pene tao-koukoura. Ne
Keriso na egaura maparara pene kune-agira.

11 Ita Keriso pakunai Palagu gena evirigirato, matotauna na tovotovonai
ekilagi-maavu-kunerato. Egaura maparara maki ia matotauna gena ririwa
vetainai einagulu-agirana. 12 Gaura pakurai Iuda talimamai, raira Keriso
gevega-taunataunaato e gaveraramani-kuneto talimamai na genai Palagu
ralemana iwavagina pita vega-ragea.

13 Gomi ati Iuda talimami na maki ekila taunataunara govega-
taunataunarato, voo Palagu na gomi pene vega-magulimi Vali Namana
kilana. Gomi ekila gokamonagiato aonai, govega-taunataunaato ne Keriso
genai goveraramanito. Vovetaina gaurai Palagu na gomi maki ia gena
taunilimalimai evega-agomito. Palagu na gomi egapi-ragemito vegailiana
gemi ai ekalaato, Veaga Palaguna, ekilagi-gavuato Palaguna, evenimito.
14 Ita na Veaga Palaguna warauna tagapiato, vovetaina gaurai ripara,
Palagu na gena talima geria ekilagi-gavuato gauna maki pita gapia.
Etoma roe ata vealona, pene ago, Palaguna gena taunilimalima pene
vaiagora ia laganai. Palagu ralemana iwavagina ita vega-ragea.

Palagu gena rapali

15 Gaura pakurai, au Iesu Velekou gokamonagi-veniana e Palagu gena
taunilimalima veagara goulamagirana valina ama kamonagiato tomana
na vegata, 16 Palagu tanikiu-venina gomi pakumi ai ati avega-aikiana,
atami ai arapalina. 17 Akilana, gera Velekou Iesu Keriso gena Palagu na
aoneka e vevega-matagai Veaga Palaguna pene venimi, pe Palagu pio
ripa-namanamaa. Palagu ita Tamara, ia ralemana e maekana tiavu iwa.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Palagu anogiana, natina, gemi tugamagi maeka pene venimi, gena
vevega-nama irau iwavagina, voina kamuna gauna pio gapia gaurai
ekeamito, goraramaniana, voia pio ripa-namanamaa. Pe Palagu gena
taunilimalima veagara na gau nama iwavagira pia gapira, voira pio
ripara. 19 E Palagu tavega-taunataunaana talimara aorai Palagu gena
tiavu goloka iwavagi einagulu ea maki pio ripaa. Palagu gena etiavu e
gena inagulu kwalimuna kamu galagala vagi. 20 Ia na etiavu kwalimuna
Keriso genai evega-matagaiato gaurai, Keriso kwaregana evega-kuliiti-
waiato, e kupai ia gimana ripana kavanai evega-tanuato. 21 Keriso vonai
kukunai etaluna e evelena. Ia palagu rakavara maparara, gevegita-tagona
palagura, e geria roririori kamu vagi palagura, e mageria tiavu palagura,
e tiavu kamu anerura, arara gekilagirana arara maparara atarai e ararai
evelena. Ati ewagumonamo aonai, aikina, wailarai roe gevogomaina
tomarai maki pene vele vegata. 22 Palagu na gau maparara Keriso gagena
pana kauna kapulenai etaorato, e Palagu ia ekealesia maparara pene
kune-agira netiwato. 23 Ekalesia Keriso tauniparana. Votaunipara Keriso
matotauna gena magulina evega-vonu-rageato, e gaura maparara maki
kapu mapararai ia na evega-vonurato.

Palagu na Keriso goti mapene vega-magulira

2 1 Kunenai gomi palagumi kwaregara getaluwai, kwalana gemi
karoverave e kala rakavara pakurai. 2 Volaganinai gomi na etanopara
gena kala rakavara gokalarawai, e palagu rakavara egita-tagorana geria
palagu gokwalanaawai. Evegitatago palaguna gena basileia pa vegitatago
tiavuna kamu iwavagi kupa e tanopara vekarawarai. Ia ewagumona
Palagu ati gekamonagiana talimara aorai etaluna e einaguluna. 3 Kunenai
ita maparara maki ia vetaina takalawai, taunipara gena kala rakavara
tavega-taunataunarawai. Tauniparara e aora geria ririwa e tugamagi
rakavara takwalanarawai. Voia pakunai ita maki taunilimalima reketa
vetaira Palagu gena paru kamuna ita atarai emiawai.

4-5 Taunatauna, ita palagura kwaregara, gera vekilagi-piatoga pakurai,
na vegita-vetuga Palaguna gena ulamagi iwavagina pakunai, Keriso
goti evega-maguli-waikourato. Pio ripa, ita Palagu gena vega-nama
pakunai evega-magulirato. 6 Keriso Iesu gena maguli aonai, ita Palagu
na Keriso goti kwaregana evega-maguli-waikourato, e Keriso goti gena
vele tanukaunai evega-tanu-kourato kupa vanuganai. 7 Vovetaina ekalato
kwalana, wailai ia gena veaonama vega-iliana, gena vega-nama kamu
iwavagi ita gerai pene vega-matagaia ulanana. EPalagu gena veaonama
vegailiana, gena vega-nama kamu iwavagi ematagaito ea, Keriso Iesu goti
ta kwapunato aonai, ita gerai evega-matagaiato.

8 Gomi gemi kamonagi genana Palagu na gena vega-namai evega-
magulimito. Gomi ati matotaumi gemi tiliga na govevega-magulito.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aikina, e Palagu gena vevega-nama ita evenirato. 9 E ati gomi gemi
inagulu pakurai voimi gogapiato gauna, pe talima taa na ragai pene
veagi-agia. 10 Ita Palagu gimana kalakalana talimara. Palagu na Keriso
Iesu genana talima valigurai evega-agorato, inagulu e kala namara
pita kalara ulanana. Einagulu e kala namara Palagu na warau ekala-
maavurato, ita na pita kalara ulanana.

Keriso na pete ruala evega-kwapunarato

11 Gomi pio tugamagi, kunenai gomi ati Iuda talimami, Iuda talimara
na gekilagimiwai, "Kopimi ati vorovagi talimami." Iuda talimara
tauniparara kopira vorovagi. Ira na emelo tauniparara kopira vorovagira
kalana matotaura gimara na gekalaana kalana. 12 Pio tugamagi, gomi
volaganinai Keriso ria mavepakami, e Isaraela petena aonai maki gomi
vanuga polu talimami gaurai ati gegapi-ragemito, e Palagu na kilagavu
ekalarato aonai, ekilagavuto gaura maki gomi na ati pio rawalira.
E gomi etanopara aonai ati gemi Palagu e gau namana ta wailai ati
goraramaniana. 13 Gomi kunenai rauvagi ai, na ewagumona Keriso Iesu
goti gokwapunato gaurai, goma vekavito Palagu genai. Gomi Keriso
ralana na ema gapi-kavinagimito.

14 Kwalana Keriso matotauna ita gera maino evega-walaana talimana.
Ia na ita pete ruala pete kwapunaimo evega-agorato. Kwalana ai
Iuda petena e gomi ati Iuda petena talimami vekarawarai ewarerana
pilipilina Keriso tauniparana satauro ai ekwaregato gaunana elovoato, ne
evega-aiki-vagiato. 15 Ia na Mose gena rova aonai veveakwalimu kilara
gemiana gaura maparara maki elovorato. Keriso na vokala ekalaato
ganina, ia gena ririwa ita pete ruala gerana ia matotauna ria na pene
veakwapunara, talima valiguna kwapunamo pene kalaa ulanana; e
ita vekarawarai maki maino pene vega-walaa ulanana. 16 Ia satauro
ai ekwaregato kwalana, epete ruala taunipara kwapunaimo pene
veakwapunara, ne Palagu genai mapene vaiwaikule-waira ulanana. E ira
vekarawarai geria veaorakava vagi maki, satauro ai ekwaregato pakunai,
evega-aikirato.

17 Keriso evogomaito, maino valina ema vopatagiato. Emaino valina
gomi ati Iuda talimara, Palagu ria mavepakami talimami gemi, e Iuda
talimara, Palagu ria ati vepakara talimara geria, ema varavaragiato.
18 Ita maparara, ati Iuda talimami e Iuda talimamai, Keriso genana Veaga
Palaguna kwapunamo aonai Tamara genai pita ago.

19 Ganina voa, gomi ewagumona ati vega-talutoga e ati vanuga polu
talimami. Aikina, ewagumona gomi Palagu gena talima ria vanuga
kwapuna e Palagu gena numa talimami. 20 Gomi numa, vatu atanai
gevega-rugarana vetaina. Palagu na gomi apostolo talimara e peroveta
talimara atarai evega-ruga-kaumito, a Keriso Iesu gomi gemi numa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gamogala vatu kea kwalana kamuna. 21 Keriso gena maguli aonai numa
rinagana maparana evega-rugakau-gitakauato, ekamuna Rupu Veaganai
eagona Velekou gena maguli aonai. 22 Keriso goti gokwapunato gaurai,
gomi maki Palagu na taunilimalima reketa ria egapi-koukoumina, Palagu
gena talu numanai goagona Veaga Palaguna aonai.

Paulo gena ekalesia inaguluna ati Iuda talimara nuganugarai

3 1 Ganina voa, au Paulo na Vali Namana gomi ati Iuda talimami
gemi avopatagiana galamanai, tipura numanai ataluna ea. Au
Keriso gena tipura talimanai aagoto, a gomi pakumi ai Palagu genai
arapalina. 2 Au atugamagina, gomi warauna gokamonagito, au Palagu
gena vega-nama vetainai einagulu evenikuto, Vali Namana, vevega-nama
valina, gomi ati Iuda talimami gemi pana vopatagia ulanana. 3 Evali
veavugana, (e gomi ati Iuda talimami maki Palagu gena taunilimalimai
goagoto valina), Palagu na au geku ai evega-matagaiato. Evali ea kiata
warauna pataloa epepa aonai. 4 Epepa ea pio agia aonai, pio ripa-rorirori,
Keriso valina veavugana ripaku. 5 Palagu na vali veavugana ea kunenai
gemagulimaiwai talimara ati evega-riparato. Na ewagumona Palagu na
Veaga Palaguna genana apostolo veagara e peroveta talimara veagara
geriai evega-matagaiato.

6 Evali veavugana Palagu na ema vega-matagaiato valina ea: Ati Iuda
talimara maki Vali Namana genana Iuda talimara ria pete kwapunai
e taunipara kwapunaimo pia ago. Ne maparara na Palagu na e kilagi-
gavuato gauna Keriso Iesu genai pia gapia. 7 Palagu gena vega-nama e
wareware kamu vetainai, Vali Namana ea pana pia-lovolovoa netiwato.
Palagu gena evega-nama warewarena ia gena tiavu einagulu-agiana
aonana au evenikuto. 8 Pa, au Palagu gena talima maparara geria
raligavu talimaku, na Palagu gena vega-nama vetainai einagulu
evenikuto, ati Iuda talimara wailarai Vali Namana pana vopatagia
netiwato. EVali Namana ea Keriso genai maguli e gau nama iwavagira
taunilimalima matotaurana ati pita rawalira gaura ekilagirana. 9 E
taunilimalima maparara geriai pana kilagi-matagai-gitakaua, Palagu
gena ririwa e navuga, ati Iuda talimara maki geria vevega-maguli
talimanai pene ago. Enavuga pa tugamagi ea tanopara evetinato voanana
vegata gaura maparara ekalarato Palaguna genai veavuga emiana.
10 Palagu gena tugamagi, ewagumona vou ekalesia genana ia gena
aoneka e tugamagi irauiraura, gevegita-tagona palagura e geria rorirori
kamu iwavagi palagura geriai pene vega-matagaira netiwato. E palagu
ea kupa pakanai getaluna palagura. 11 Palagu genai emia-vanagivanagina
navugana. Palagu gena navuga ea ita gera Velekou Iesu Keriso genana
vou ema vega-matagaiato. 12 Ita Keriso gena maguli aonai tamagulina,
e ia genai gera kamonagi vetainai, Palagu laganai ati kalira e aora

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

makwalimura pita laka-kavi. 13 Gaura pakurai au geku ririwa kamuna
ragaina pio tugamagi-moiramoira, au avitivitina gaurai. Au vitiviti
arawalina, gomi nama pio rawalia ulanana.

Paulo Epeso ekalesia geria erapalito

14 Au na voira maparara Tamara na ekalarato gaura atugamagirana
aonai, wailanai avetiu-talina arapalina. 15 Ira pete kwapuna talimara
kupai e tanoparai getaluna Tamara. Ia na epete kwapuna arana earaato.
16 Palagu maekana ralemana kamu galagala vagi gaurai, au na anogiana,
natina: Ia gena maeka gitagitana ati keikeina na ia matotauna Palagu
genana tiavu pene venimi, pe aomi e palagumi pene veakwalimura.
17 Kwalana vorauparai Keriso maki gemi kamonagi vetainai, gomi aomi ai
pene talu. E Palagu anogiana, gomi maki gautupu lamuna kwano aonai
everigona, ne elamu-talina aonai, gautupu kwano atanai eruga-gaugauna
gelegelenai, gomi maki vovetaina aomi ulamagina pene vega-vonura, pe
ulamagi ai pio ruga-gaugau. 18 Pe Palagu gena taunilimalima veagara
maparara ria Keriso gena ulamagi kamu iwavagina, revana, mogana,
e atana, e ropuna pio ripaa, 19 e pio ripa, Keriso gena ulamagi aoneka
maparara maki evanagirana. Eulamagi pio ripaa, pe Palagu matotauna
gena maguli maparana na gomi pene vega-vonuvonu-ragemi.
20 Palagu gena tiavu ita gerai einaguluna, gau kamu iwavagira
ekalarana; ita na ia tanogiana gaura e ita na tatugamagirana gaura
maparara maki evanagirana. 21 Gaura pakurai ita ekalesia aonai talimara
e Keriso Iesu gena maguli aonai taunilimalimara gulura maparara na
Palagumo pita vega-rage-vanagivanagia. Ekila e taunatauna. Amen!

Ekalesia maparara Keriso aonai taunipara kwapuna

4 1 Au Paulo tipura numanai ataluna, kwalana Velekou vetugunagina
aago-veniana gaurai. Au na gomi evega-nagimina, Palagu na
ekeamito magulinaimo pio maguli, pio maguli-namanama. 2 Taukavami
nuganugarai gomi pio vevega-rigo, manau ai pio talu, e pio vaigaoka.
Taukavami taarana gekala-leana genai, ulamagi ai aomi pio veagaokara
ira geriai, pe ira kwapurakwapura ria ragai pio veparu-veveni, a
pio veao-namamo. 3 Ita Veaga Palaguna na egapi-koukourato, pe
takwapunato, maino walona na ereko-kourato, pe maino ai tataluna.
Gaura pakurai takwapunato e maino ai talaluna magulina ea pio
kwalimu, pe pio gapi-gaugaua.
4 Ita maparara taunipara kwapunamo, e Veaga Palaguna maki
kwapunamo gerai etaluna. Palagu na gomi maki ekeamito gau
kwapunamo ulanana ekeamito, ita ewagumona gau kwapunamo
tatugamagiana, (maguli vanagivanagi). 5 Velekou kwapuna, kamonagi
kwapuna, e bapatiso kwapuna. 6 Palagu maki kwapunamo etaluna, e ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ita maparara Tamara; ia kamu taunilimalima maparara atarai etaluna,
egita-tagorana, taunilimalima maparara nuganugarai einaguluna,
taunilimalima maparara aorai etaluna.
7 Ita kwapurakwapura Keriso na ewareware-venirato, ia gena vega-
nama gelegelenai pene venira netiwato. 8 Vovetaina gaurai Puka Veagana
aonai Keriso valina evetaina ekilagiana,

"Ia kupai everageto aonai,
tipura talimara maligoligora ia na evaikaurato,
ne taunilimalima vega-nama gaura evenirato."

9 Ekila, "Ia everageto," ganina rakagau? Ekila, "Ia everageto," na
ita evega-riparana, Keriso ati everagetomo. Aikina. Ia tovotovonai
tanopara kapulenai everigoto vou. 10 Everigoto talimana voa, geregana
kupa maparara evanagirato, ia atagaina raimoraimonai everageto. Ia
vovetaina everageto ganina, kupa e tanopara maparana ia na matotauna
Palaguna na pene vega-vonua ulanana. 11 Ia matotauna na reketa apostolo
inaguluna evenirato, (eekalesia vega-rugana inaguluna), reketa peroveta
inaguluna evenirato, reketa evanelia inaguluna evenirato, reketa ekalesia
gitatogona inaguluna e Palagu gena kila vevega-ripagina inaguluna
evenirato. 12 Voinagulu evenirato ganina taunataunana, Palagu gena
taunilimalima veagara pene kala-maavura, gena inagula pia kalara,
e Keriso tauniparana pia vega-ruga-gitakaua, 13 pene ago, ita gera
kamonagi e gera aoneka Palagu natuna genai piave kamu e pita kwapuna
taunatauna, ne pita kamu-gitakau, e Keriso gena kala e maguli maparana
maki ita na pita vaia.
14 Ne vorauparai ita ati melo ralarala vetaira, e vevega-ripa irauirau
na e taunilimalima geria aoneka opakaura na e tugamagi rakavara na
ragaina pene opa-agora e ragaina pene opa-maira; noowane gati agina
e akuna ekwarivoana vetaina. 15 Na ita ulamagi ai kila taunatauna pita
kilagia, pe Keriso gena maguli aonai gaura mapararai pita kamu. Keriso
ita ereparana. 16 Keriso taunipara repana, taunipara maparana ia gena
tiavu ai ragana kwapurakwapura ia na etaorato kapurai geinaguluna.
Ia gena tiavu ai tilivu evega-kalakau-gaokarana walowalora na tiliga
tilivura evega-kalakaurana, e evega-kalakau-kikitalirana. Na voanana
taunipara ragana irauirau taunipara aonai kwapurakwapura geria
inagulu gekalaana, ne taunipara ekamuna, e maveulamaginai matotauna
ekamuna.

Palagu gena taunilimalima geria maguli rauparana

17 Ganina voa, au aririwana, ekila ana varami Velekou aranai. Au geku
ririwa kamuna, gomi mukunai roe wagemagulina talimara geria maguli
ai ragaina pio maguli. Kwalana ira geria tugamagi ati ganira gaura geriai
getaorana. 18 Ira geria tugamagi mukuna kaikolo, pe ati geria tugamagi-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ilu rauparara. Palagu gena maguli ai maki ira mulimuli ai getaluna, kwalana ira ati ripara aora vekanagavu gaurai. 19 Ira kala namara mamilagira e kala rakavara mamilagira maki ati gemamilagi-vagirana. Ira matotura geveveni-piatogato rakava gena, kala kawakawa raupararai gemagulina e mata-poraga kalara geulamagi-kamuana.

20 Na gomi na Keriso gena maguli ati vovetaina goripaato. 21 Gomi na ia valina gokamonagi-taunataunaato, e Iesu gena maguli aonai kila rorirori Iesu genai emiana gevega-ripamito. 22 Gevega-ripamito talimara gekilato: Gemi maguli kunera pio piatogara, rapuga kunera gopiatogarana vetaina. Voo talima kunena gekilagiato. Ia gau reketana geopaana, veririwamagi rakavarai erakava-kwaikwaina. E ia pio piatogaa. 23 Pe gemi tugamagi maparana pene aleva-waia. 24 E talima valiguna pio kopo-kaua, rapuga valiguna goligo-kauana vetaina. Etalima valiguna Palagu gelegelena rorirori e veaga ekalaato.

25 Gaura pakurai gomi kwapurakwapura na kala opakaura gemi na pio tao-gerevagira, ne lagami talimara ria kila taunataunamo pio kilagi. Vovetaina pio kala, kwalana ita maparara taunipara kwapunamo ragana kwapura kwapura. 26 Pio paru, na kala rakava ragai pio kala; gemi paru garona ragaina pene rigoa. 27 Tiapolo paka ta ragaina pio venia. 28 Elemana talimana ragaina pene lema, na pene inagulu. Ia matotauna gimana na inagulu namara pene kalara, pe pene rawalira gaura kiatara ati geria e ati garia talimara pene venira. 29 Murumi na kila rakavara ragaina pia lakati. Na vevega-tiliga kilaramo pio kilagi, moira talimara veakavara ularana, pe pia kamonagi aonai, pia kwalimu. 30 Palagu gena Veaga Palaguna aona ragaina pio vega-aovitivitia. Kwalana Veaga Palaguna Palagu gena vegailia gomi gemi ai etaluna. Voia ganina gomi ia gena. Nevegailia gomi gemi ai pene mia, pene ago, Palagu na gomi pene vega-maguli-taunataunami tomanai. 31 Ao ginigini, paru e veaorakava vagi, vegolo e galama, e taunilimalima vega-rakavara tugamagira, e kila rakavara maparara gemina pio tao-gerevagira. 32 Taukavami ria pio venama veveni e pio veulamagi. Taukavami kwapurakwapura geriai kala rakavara gokalarana gaura pio tugamagi-piatogara, Keriso aonai Palagu na gemi rakava etugamagi-piatogarato vetaina.

Maekai pio talu

5 1 Gomi Palagu natuna, eulamgi-kamumina, gaura pakurai ia pio kulua. 2 Ulamagi ai pio maguli Keriso vetaina. Ita eulamagirato vetainai, matotauna tauniparana e gena maguli etao-rigoato ita ularana. Ia tauniparana vega-nama gauna ponana nama iwavagina gaunai evega-agoato, e Palagu gena vekapawai mamoenai evega-miaato.

3 Gomi Palagu gena talima veagami ai goagoto gaurai, koloa e vavine vegeno-agina e mata-poraga kilara, e kala mamilora kilara, e ririwamagi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakavara kilara gomi nuganugami ai ragaina pio kilagira. 4 Kila mamilora,
kila kawakawa, e vegarevegare rakavara maki ragaina pio kilagira,
kwalana egaura ati nanama, na gomi Palagumo pio vega-namaa. 5 Kwalana
gau kwatunamo pio ripaa: Koloa e vavine vegeno-agina talimana, e kala
mamilora ekalarana talimana, ririwamagi rakava talimana e Keriso e
Palagu geria Basileiai ia ati voina e ati gena kapu. Ririwamagi rakava
kalana noowane kaivakuku aliruputali-venina kalana vetaina.

6 Taunilimalima geria opakau kilarana ragaina pia opami, kwalana
Palagu gena paru kamuna nekala galamarai gekaroveravena talimara atarai
pene vega-matagaia. 7 Gaurai vovetaina gekalana talimara ria ragaina pio
kako. 8 Gomi kunenai maki mukuna kaikolo talimara, na ewagumona gomi
Velekou aonai maeka talimara. Gomi maeka natuna, pe maeka magulinai
pio talu e pio laka. 9 Maeka vuavuana kala namara e tugamagi namara,
kala roririrora, e kila taunatauna e maguli roririrora aorai gemiana.
10 Velekou na raka maguli e raka kala eririwa-kamurana pio tavura, e
pio ripara. 11 Mukuna kalara e inagulura vuavuara ati nanama gaurai,
ragaina pio kalara e ragaina pio inagulu-agira. A gomi na vokala e inagulu
pio vega-matagaira rakava kalara. 12 Kwalana ekaroverave talimara na
rakagau gekala-veavugarana, vogaura kilagikilagira manugaragera. 13 Na
maeka na vogaura maparara evega-matagai-gitakaurana, gaurai kolemara
taunataunara gematagaina, 14 kwalana maeka na vou vogaura kolemara
taunataunara evega-matagairana. Vovetaina gaurai gera kila taa na netina,

"Roe noomaituna talimamu ono kero!
Kwarega na ono kuliiti-wai!
Pe Keriso na pene waetalimi."

15 Gaura pakurai, gemi kala rogora pio tolera, kawa talimara vetaira
ragaina pio kala, na aoneka talimara pio kulura. 16 Gemi maguli maparana
pio inaguluagi-gitakaura, kwauta vagi ragaina pio piatoga-kawaa, kwalana
etomara e toma rakava kwaikwaira. 17 Ganina voa, ragai pio kala-kawakawa,
na Velekou gena ririwa rakagau, voira pio tugamagi-ilura, pe pio ripara.
18 Wain ragaina pio niu-akauvanagi, neeveakawamuna nea. Vokalana
gemi maguli pene vega-rakavaa. A gomi Veaga Palaguna na pene vega-
vonuvonu-ragemi. 19 Taukavami Salamo ai e Palagu vega-ragena marirai e
Veaga Palaguna na evenimina marirai pio vega-vegupura. Pio mari e aomi
maparara maverererai Velekou pio vega-ragea. 20 Vanagivanagi gera Velekou
Iesu Keriso aranai Tamara Palagu pio vega-namaa gaura maparara pakurai.

21 Taukavami kapulerai pio maguli, vovetaina pio kala voo Keriso pio
nugagi-ragea.

Garegare e marumaru

22 Garegare Velekou gena vegitatago kapulenai gotaluna vetaina,
garawami geria vegitatago kapulerai pio maguli. 23 Kwalana maru

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

garawana gena repa, Keriso ekalesia gena repa vetaina. Keriso ekalesia gena vevega-maguli. Ekalesia Keriso tauniparana. 24 Vega-gelegelena ekalesia, Keriso gena vegitatago kapulenai etaluna vetaina, gare maki garawaria geria vegitatago kapulerai pia talu gau mapararai.

25 Maru, garawami pio ulamagira, Keriso na ekalesia eulamagiato gelegelenai, ne ia pakunai Keriso matotauna gena maguli etaorigoato. 26 Keriso vovetaina ekalato, ekalesia pene vega-veagaa, gena taunilimalimai pia ago ulanana. Ia gena kilana e nanu na eguligiato, e evega-veagaato. 27 Keriso matotauna wailana ekalesia ralemana kamuna na penema vega-ruga-talia ulanana. Ne ekalesia ia wailanai pene ruga, genai milo kiata vagi maki aikina, kopi makuku makukuna vetaina maki aikina, rakava geria na kiata maki aikina kinavagi. Na ekalesia Keriso wailanai veaga e vega-verauleana girina kiata vagi maki aikina kinavagi pene ruga-tali. 28 Eraupara kwapunai maru na garawaria pia ulamagira. Pia ulamagira matotaura tauniparara geulamagirana gelegelena. Garawana eulamagiana maruna ia matotauna maki eveulamagina. 29 Kwalana maru ta matotauna tauniparana vega-rakavana ati eririwana, na egupuana e egitatago-gitakuana, Keriso na gena ekalesia ekalaana vetaina. 30 Kwalana ita ia tauniparana ragana. 31 (Maru e gare taunipara kwapuna, Puka Veagana na ekilagiana, netina,) “Voia pakunai maru na tamana e tinana pene raokwanira, ne garawana genai pe taura ruala pia taunipara kwapuna.” 32 Ekila e maguli e veavuga, ganina kamu iwavagi. Au na Keriso e ekalesia geria vegarawa akilagiana. 33 Na maana kila: Gomi kwapurakwapura maki garawami pio ulamagira, matotaumi tauniparami goulamagirana vetaina. Gare na maki garawami pio nugagi-ragera.

Natu e tama e tina

6 1 Natu, tamami e tinami karora pio kamonagira Velekou aonai, kwalana voia voo rorirori. 2 “Tamamu e tinamu pono nugagi-ragera,” kwalana eia e rova kunena makilagavuna: 3 “Pe gemu talu magulina pene nama e etanoparai gemu maguli pene rau.”

4 Tama e tina natumi ragaina pio vega-parura, na Velekou gena vevega-ripa kilara e vegavutina kilara pio venira. Pe vokila e vokala pia kwalanara geria maguli tomara mapararai.

Inagulu talimara ati voira talimara e geria kamura

5 Inagulu talimara ati voira talimami, mavenugagi-ragemi e makalimina tanoparai gegita-tagomina talimara karora pio kamonagira. Gomi gegita-tagomina talimara nea maaomi maparara na pio kamonagi-venira, Keriso aomi maparara na pogoro kamonagi-venia gelegelena pio kamonagi-venira. 6 Talima reketa gegita-tagorana talimara aora

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ia vega-namara ularana wailarai geinagulu-gitakauna, na gegita-tagorana talimara gelaka-muligina ira ati geinagulu-tiligana. Ira geria kalai ragaina pio kala. Gomi Keriso gena vetugunagi talimara pakurai, maaomi maparara na Palagu gena ririwa pio kalaa. 7 Aomi maparara manamara ria vetugunagi pio ago-veni, Velekou genai pogoro kalaa vetaina, na ati talima geriai. 8 Kwalana ripami, Velekou na gemi inagulu namara gokalarana voira kwapurakwapura pene venimi. Lewana gomi inagulu talimana ati voina talimami pa pakai e maguli namanai gotaluna talimami, na gomi kwapurakwapura voimi pene venimi vegata.

9 Gomi vegitatago talimami maki, gemi inagulu talimara ati voira talimara melora geriai kala namara pio kalara. Kala metaura e vega-kalira kalara geriai ragaina pio kalara, kwalana gomi ripami, ia e gomi egita-tagomina Velena kamuna kupai etaluna. E maki ripami, ia na taunilimalima geria maguli ragearai ati etugamagirana, ia genai taunilimalima maparara gelegelemo.

Vetali rapugara

10 Geku kila ikana ea: Pio tiliga Velekou aonai, e Velekou gena tiavu na pene vega-tiligami. 11 Palagu gena vetali rapugara maparara pio rogagira, pe Tiapolo gena aoneka navugara opakaura ekalarana aonai, pio tiliga, pe pio vega-waira. 12 Kwalana ita ati taunilimalima tavetalirana. Aikina. Ita gevegita-tagona palagura kamura, e geria rorirori kamu palagura, e etanopara mukuna gegita-tagoana palagura, e palagu rakavara galagala vagi kupa kapulenai getaluna palagura tavetalirana. 13 Gaura pakurai Palagu gena vetali rapugara maparara na pio verapuga, pe toma rakava kwaikwaina pene vogomai, gomi pio ruga-gaugau vegata, e inagulu maparara pio kala-gatura mulinai, gomi roe wapio ruga-gaugau.

14 Pe, pio ruga-gaoka, evetaina pio verapuga: Kapami ai kila taunatauna pio kapa-kaua, kapa gauna kapami ai gokapa-kauana vetaina. Kala rorirori kopa kougavuna ulanana, auri rapuga vetaina kopami ai pio rogagi-kaua. 15 E gagemi ai maino valina namana pio piaa kalana pio kalaa, tamaka gokalarana vetaina. 16 Voira mulirai kamonagi getina pio gapi-itia, voanana Tiapolo gena kala rakavara na pene tarakimi tarakira makalova kalovara pio kou-waira e pio gunura ripa. 17 E vevega-maguli pio gapia, repami palenai pio vega-agoa. E Palagu gena kila pio gapi-itia vetali kativana vetaina. Palagu gena kila Veaga Palaguna gena vetali kativana.

18 Veaga Palaguna gena tiavu aonai pio rapali-vanagivanagi. Gemi rapali ai rapali rauparara irauiraurai pio rapali e gemi ririwa gaura maparara pio nogira. Matotaumi maki rogomi pio vetole e rakava pio vega-waira, e Palagu gena taunilimalima veagara maparara atarai pio rapali-vanagivanagi. 19 Au maki ataku ai pio rapali. Pe ana kila ulanana,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

muruku pana gavalagia, Veaga Palaguna na kila pene veniku, pe eVali Namana veavugana ati kalikuna taunilimalima pana varara. 20 Au na eVali Namana ea pana piaa talimaku. E au eVali Namana pakunai tipura numanai mateiniku ataluna. Pio rapali, pe Palaguna pana kilagia netina gelegelenai, ati kalikuna pana kilagi-matagaia.

Kila ikana

21 Taitikas ita walakavara namana ta ia magena veraramani Velekou aonai. Gaura mapararai, au rakavetaina ataluna e rakagau akalana valira maparara pio ripara ularana, pe Taitikas na vou pene wati-varami. 22 Au na ia vovetaina gaurai atugu-watiana. Pene wati, pe ai gema talu magulina enai rakavetaina pio wati-ripara, e pene wati-veakwalimumi.

23 Maino walakava maparami gemi ai pene mia. Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso geriana evogomaina ulamagina e kamonagina maki walakava maparara gemi ai pene mia. 24 Palagu gena vega-nama kamu, e gera Velekou Iesu Keriso ati eaikina ulamagina na geulamagiana talimara maparara atarai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO FILIPI EKALESIARA GERIA

Filipi vega-matagaina kilara

Ekalesia kwaluna Filipi ai Paulo e Sila geriana ewalato, Paulo gena evanelia wariwarina vega-rualana ekalaato laganinai (Apostolo 16).

Paulo na epepa Romai etipurato aonai etaloato. Epepa rigolo 60 pene ago 61 vepakarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epuka ganina kamuna ea "verere" e gena golea kamuna ea tenu 4:4. Epepa aonai "verere" vogo pono agi-rawalira: 1:4-6; 1:14-18; 1:25-26; 2:2; 2:14-16; 2:17-18; 2:25-29; 3:1-3; 4:4; 4:10-12; kamonagi, ulamagi, aokwapuna e aoma e manau pio gitaa verere na getupuragena.

Epepa etaloato:

1) ekalesia goleana pene tanikiura, gewareware-veniato rorinai, e pene vega-ripara pene wariwarira;
2) pene launagira, Keriso gena tugamagi pia vega-gelegelea, geria tugamagi kwapunamo pia taoa;
3) pene launagira, lagani namarai pa rakavarai pia vereremo e geria vewalakava Iesu Keriso ria pene mia ati pene makamaka.

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Keriso ita gera maguli *(tenu 1:1-30)*
2. Keriso ita gera tugamagi ai pene talu *(tenu 2:1-30)*
3. Keriso genai matara pita kwanu-kaura *(tenu 3:1-21)*
4. Keriso ita gera tiliga kwalana *(tenu 4:1-24*)

---

1 [1] Au Paulo e Timoteo, Keriso Iesu gena vetugunagi taumai,
na gomi Filipi ai Palagu gena taunilimalima veagara magemi
ekalesia kuneagina talimara e veveakava talimara ria atalo-
venimina. Gomi Keriso Iesu ria warau gokwapunato. [2] Palagu ita
tamara e gera Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama e maino
gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Paulo na Palagu evega-namaato

3 Gomi atugamagimina tomara mapararai, geku Palagu atanikiu-
veniana. 4 Geku rapali ai vanagivanagi gomi maparami atami ai
arapalina mavereereku ria, 5 kwalana gemi veveakava raupara namara na
goveakavakuto Vali Namana varavaraginai, Vali Namana gogapi-rageato
tomana na vegata pene vogomai ewagumona. 6 Ripaku taunatauna,
Palagu gena einagulu namana, aomi ai evega-matagaiato inaguluna,
pene vetilivu, pene ago, Keriso Iesu gena waikule tomanai vou pene
vega-aiki-gitakaua.
7 Gomi maparami geku vemamilagi na evega-taunataunaana, gomi
au aoku ai roe ogo taluna. Pa, tipura numanai ataluna aonai, pa Kota
gekamonagina talimara wailarai Vali Namana akilagi-matagaiana e
galamana akalaana aonai maki, gomi au aoku ai vegata. Kwalana gomi
maparami maki Palagu gena vega-nama evenimito, au evenikuto vetaina.
8 Palagu ripana iwavagi, au gomi avaikilamina, au geku ulamagi gomi
maparami gemi ai kamu iwavagi, Keriso Iesu na eulamagi-iwavagimina
vetaina.
9 Palagu anogiana, gemi ai ulamagi pene kala kamu iwavagi, ripa e
aoneka pene venimi, pe Palagu gena ririwa pio ripa-gitakaua. 10 Voanana
voupe pio ripa, gau namara arigia gelena na gemi talu pia vega-namara
rakava maparara geriana, ne Iesu Keriso mapene waikule-wai tomanai,
gomi ati vekwakunagimi e ati gemi kepi ta maki. 11 E kala namara e
roririrorira maparara, Iesu Keriso genana gevogomaina gaura, gomi gemi
ai pia mia, Palagu veagiagina e vega-ragena ulanana.

Paulo tipura numanai etaluna, na Vali Namana ekamuna

12 Walakavaku, geku ririwa pio ripa, au pege vega-tipuraku pa rakagau
pene wala geku ai gaurana Vali Namana gena tupu ati pege vega-
rakavaa. Aikina. Voira na Vali Namana gena tupu pege vega-kamua.
13 Emaguli genana Kaisara, Roma geria vele, gena numa gegita-tagoana
taura e taunilimalima maparara maki pege ripa, au Iesu Keriso gena
vetugunagi aago-veniana galamanai, tipura numanai ataluna. 14 Geku
talu tipura numanai genana maki au walakavaku vogovagi geria
kamonagi Velekou genai pege gaoka gaurai, Palagu gena kila matiligara
na gevopatagiana.
15 Taunatauna, talima reketa na geku inagulu nama gaurai,
gemunemune-agikuna. Geria ririwa au ia vega-rakavaku negetina, gaurai
Keriso gevopatagiana. Na reketa na voo ao vealevai gevopatagiana.
16 Eira e ulamagi ai gevopatana, kwalana ripara, au tipurai ataluna, Vali
Namana galamana pana kalaa ulanana Kota taura wailarai. 17 A talima
reketa na Keriso gevopatagiana ati ao vealevai, na matotaura arara pia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vega-ragera ulanana. Geria tugamagi, au tipura numanai roe ataluna
aonai, geku metau iavega-kamua negetina. 18 Lewana rakavetaina,
au geku verere ekamuna. Kwalana ao vealevai Keriso gevopatagiana
pa aikina, na gau kamuna Keriso valina pene pia-lovolovo raupara
mapararai. Geku verere maki pene kamu-agomo. 19 Kwalana gemi rapali
ai Palagu gonogiana Iesu Keriso Palaguna na eveakavakuna. Gaura
pakurai au ripaku, au maguli pana rawalia. 20 Geku ririwa kamuna e
rauparaku maparana ria akilana, au ati vagi pana moira geku inagulu
aonai. Vovetainai ewagumona tipura numanai vanagivanagi atiligana
vetaina pana tiliga, pe au tauniparaku maparana na Iesu Keriso arana
pana vega-ragea geku maguli na pa geku kwarega na.
21 Pe au geku ai maguli rakagau? Iesu Kerisomo! Gaura pakurai
kwarega au geku ai gau namana. 22 Peiramu pene roe apana maguli-ago
genai, ripaku Keriso gena inagulu roe wapana kalaa, na ati aripana,
arigia para gapia, kwarega pa maguli? 23 Au gau ruala aririwa-kamurana:
Geku ririwa emaguli para raokwania, pe Kerisomo laganai para talu
gau nama iwavagina; 24 na namana gomi pana veakavami ulanana,
etaunipara aonai pana talu vou. 25 Au ripaku, au roe wapana maguli-ago.
Gomi ria roe wapita talu, kwalana gemi kamonagi vega-kalara e gemi
verere vega-kamura ularana. 26 Au pana wati aonai, gomi pio verere au
geku ai, e Keriso Iesu pio vega-ragea.

Gemi talu

27 Gau kwapunamo Keriso gena Vali Namana na ekilagiana gelegelenai
pio talu. Pana wati-gitagitami pa rauvagi namo valimi pana kamonagia,
pana ripa, gomi ao vealevai goruga-kikitalina e ao kwapunai Vali
Namana govekamonagi-veveni-agiana matiligamina. 28 Geparu-venimina
talimara na ragai vagi pia vega-kalimi. Voanana geriai vegailia pene
kalaa, ira Palagu na pene vega-rakava-kwaikwaira, a gomi Palagu na
pene vega-magulimi. 29 Gomi ati Keriso gena vevega-nama kamuna e
nama rorinai Keriso govega-taunataunaana talimami ai goagotomo, na
gomi Keriso gena vitiviti ai maki pio viti ulanana ia aranai. 30 Gomi maki
ewagumona au ria pita vetali-koukou. Evetali e vetali-kunena gogitaawai
vetalina roe gokamonagiana vetalina roe avetali-agiana.

Keriso gena vevega-manau e goloka-iwavagi

2 1 Gemi maguli Keriso aonai voanana evega-tiligamina pa?
Gena ulamagina gemi tugamagi eveagaokarana pa? Gomi na
Veaga Palaguna gatami ai govega-agoato gotalu-koukouna pa? Gemi
venugagiviti e veveakava gatami kwapurakwapura geriai gokalarana
pa? 2 Gaura pakurai anogimina, pio vega-verere taunataunaku, gemi
tugamagi koukou ai, ulamagi kwapunai e aomi e Palagumi maki

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kwapunai pio talu. 3 Gau ta ragai pio kalaa vevega-rage tugamagina
magulinai e veagi magulirai, na gomi matotaumi pio vevega-rigo
kwapurakwapura vekarawami ai, a taukavami pio tao-kunera.
4 Taukavami geria nama maki pio tavu, a ati gomi matotaumi geregami
gemi namamo.
5 Gemi kalai Keriso Iesu vetaina pio kala, gena tugamagi pio gapia:
6 Ia gaura mapararai Palagu goti gelegele,
na ati etugamagito,
vomaguli pene gapi-gaugaua.
7 Ia matotauna evekilagi-piatogato,
ne vetugunagi melona vetainai eagoto.
Ia maki taunilimalima vetaina ewalato,
ne ita nuganugarai ema taluto.
8 Ia evevega-rigoto
e Palagu ekamonagi-veniawai
pene ago gena kwarega,
pa, satauro ai ekwaregato noowane
kala rakava talimana ta vetaina.
9 Gaura pakurai Palagu na egapi-itiato kupa atagaina,
raimoraimonai ara nama iwavagina eveniato.
Voara ara maparara eiwarana.
10 Iesu arana pakunai kupa anerura,
e tanoparai getaluna talimara,
e tanopara kapulenai pa kwarega kapulenai getaluna talimara,
maparara pia tiu-tali ia wailanai.
11 E mae maparara na Iesu Keriso pia kilagia
"Velekou" Palagu ita Tamara vevato-agina ulanana.

Pita wae-lovolovo tanopara gena maeka

12 Au walakavaku maparami, vanagivanagi au gokamonagi-venikuwai
gera inagulu koukou ai vetaina muliku ai maki pio kamonagi-veniku
vegata. Pio inagulu makalimi e mapilupilumi ria, maguli pio rawalia
ulanana. 13 Kwalana Palagu gomi aomi ai einaguluna, gomi evega-
nagimina e tiliga evenimina, gena ririwa pio kalara ularana.
14 Inagulu mapararai ragai pio munemune e ragai pio vevega-
veitu. 15 Pe gomi Palagu natuna ati vetoukaumi e nama iwavagi ai
pio ago, etanopara rakava kwaikwai e gekala-rakava-vagina talimara
nuganugarai, pe pio wae-lovolovo, noowane mitiu pogi aina gewaena
vetaina. 16 Voo pene maguli kilana pio kwalanaa e pio varavaragia genai.
Voia pio kalaa genai, au mageku rorirori pana veagi gomi gemi ai Keriso
pene waikule-wai tomanai. Kwalana votomai au pana ripa, au geku
vekwalavi ai e inagulu ai ati avekwalavi-kawato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Pere au para kwarega, ralaku pere vepopo-lovolovo, noowane
gomi gemi kamonagi warewarena Palagu goveniana vetaina. Irau
vovetaina gaurai, au averererena, e geku verere maki gomi ria takala-
kouana. 18 E raupara kwapunai gomi maki pio verere, pe maparara pita
verere-koukou.

Timoteo pana tugu-watia

19 Pene Iesu Velekou gena ririwa genai, atugamagina, Timoteo pana
tugu-watia; pe gomi valimi panama kamonagia genai, au aoku penema
keto-tali. 20 Timoteo geregana namo au mamilagiku eripaana, e gomi
nakagatumi tugamagina ekala-kamuana. 21 Taunilimalima maparara
matotauria geria magulimo rogora getolerana, a Iesu Keriso gena
inagulu ati getavuana. 22 Gomi ripami namanama, ia kolemana e gena
veraramani, ia e au, noowane tama e natu geinagulu-kouna vetaina, Vali
Namana gavopatagiana. 23 Gaura pakurai pana tugu-wati vega-velekea,
maguli enai raka pene mia-tiwa geku ai pana ripaa vou. 24 Au geku
veraramani Velekou genai ataoana, au maki roe nea pana wati gemi ai.

Epaproditas gena wati

25 Au atugamagina namana ea walakavara Epaproditas pana tugu-
waikule-waia. Ia maki au goti gainagulu-kouto e Keriso gena vetali ai
gavetali-kouto talimana. Gomi maki vetugunagimi ekalato, au geku ai
gotuguato aonai, gemi veveni gaura na pio veakavaku ulanana. 26 Ia
maki eririwa kamuna gomi pene gitami. E evekwalavina gomi gemi ai,
kwalana gena viti valina gokamonagiato gaurai. 27 Taunatauna vagi, ia
eviti-rakavaato, roli ekwaregato, na Palagu gena venugagiviti ia atanai,
e ati ia atanaimo, na au geku ai maki, kwalana geku aovitiviti neekamu
vagina kalinana. 28 Gaura pakurai geku ririwa kamuna pana rakatugu-
watia gomi gemi ai, pe pio gitaa e pio verere, ne au geku aovitiviti pene
malaga. 29 Pio gapi-ragea mavereremi ria gera Velekou aranai, gemi
venugagi-rage ralemana pene matagai talima evetaira geriai. 30 Kwalana
gena maguli galamana ati ekalaato, e roli ekwaregato, kwalana Keriso
Valina namana galamanai. Vegailia evetaina geku ai veveakava gomi na
pogoro veniku vetaina ia na au ema veakavakuto.

Keriso evega-taunataunaana talimana ia rorirori talimana

3 1 Walakavaku maparaparami, geku kila ikana kavanai evetaina ana
kila: Pio vevere, kwalana Velekou ria govekaro-kouna gaurai. Ati
pana raga, kila kunera pana tuguwai-tuguwai, kwalana gomi nakagatumi
ularana.

2 Rogomi pio vetole ekalesia vega-rakavana talimara kalirana. Ira
kwaeva rakavara vetaira, geria tugamagi ita maparara tauniparara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kopira pita voro-vagira negetina, Isaraela talimara gekalana vetaina.
3 Na taunipara kopira vorovagi kalana taunatauna na ita na tagapiato,
ati irana: Ita Veaga Palaguna gena tiavu ai Palagu taaliruputali-veniana,
e Keriso Iesu genai taveraramanina, e gera kamonagi ati tauniparai
vegailia gekalarana gaurai tataorana.
4 Pere taunipara gena vegailia e gera kala gaura kamura genai, geku
kamonagi taunipara gena vegailia gaurai e geku kala geriai para taora
ripa. Pene ta gena kamonagi taunipara gena vegailia gaurai e gena
kala geriai pene taora netina genai, au mageku rorirori vogaurai para
kamonagi. 5 Awalato, toma vega-taula vativatinai (8) tauniparaku kopina
gevoro-vagiato. Au Isaraela talimaku, Beniamina gena kwalu talimaku,
Heberu ralara talimaku taunatauna. Iuda talimara geria rova akwalana-
gitakaurawai, kwalana au Parisea talimaku. 6 Palagu gena rova pana
kwalana-gitakaua galamanai, ekalesia goleana avega-vitivitirato. E Iuda
geria rova maparaparara akwalana-gitakau-gitakaurawai, ati geku kala
rakava ta.
7 Vogaura maparara kunenai atugamagi-kamurawai; na ewagumona
Keriso ama ripaato aonai, vogau kunera maparara agitarana ati geria
nama ta maki. 8 Taunatauna vegata, gau maparara ati ganira, na gau
kamuna kwapunamo Keriso Iesu, geku Velekou, pana ripa-gitakaua. Pa,
gau maparara momo ai geagoto au geku ai, Kerisomo pana gapi-gaugaua
ulanana. 9 Geku ririwa ia goti paia kwapuna-taunatauna, kwalana
ripaku, rova ekwalana-gitakauana talimana Palagu wailanai ia ati kala
rorirori talimana, na Keriso evega-taunataunaana talimanamo; kwalana
Palagu na kala rorirori talimarai pene kilagira rauparana kwapunamo
kamonagimo genana. 10 Geku ririwa kamuna Keriso pana ripa-gitakaua,
e kwarega na evega-kuliiti-waiato tiavuna pana gapia; e evitivitito vitina
maki pana mamitovoa, ia gena kwarega vetainai au maki pana kwarega.
11 Eanana vou atugamagiana, au maki kwarega na pakuliiti-wai.
12 Au ati akilana, voira maparara warau agapirato, pa warau anama-
iwavagito, aikina. Na au avekwalavi-rakavana, akwana pana gapia
ulanana, kwalana Keriso Iesu gena kwalimu ai au maki egapikuto ia
gena. 13 Taunatauna, walakavaku, ati akilana warau akwalimuto natina,
aikina. Gau kwapunamo, maguli kunera atugamagi-lekwalekwarato,
wailaku ai gauna pana rawalia tiliganamo atavuana. 14 Ewagumona
araka-roririrorina, iru kapuna aago-veniana, vokwalimu akwana pana
gapia, gauna Palaguna maguli kupai. Kwalana Palagu na Keriso Iesu
aonana ekeakuto, vomaguli pana vaia ulanana.
15 Ita gera kamonagi ai taruga-gaugauto talimara evetaina pita
tugamagi-koukou. A gomi peiramu gau reketai gemi tugamagi irau gaurai,
Palagu na vou tugamagi-ilu pene venimi. 16 Gau kwapuna, palagura
magulira namara ita na warau tagapirato gaura pita gapi-gaugaura.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Walakavaku maparami, au pio kala-tovotovoku. Kala nama gekalana
talimara pio gita-veakaura e pio kala-tovotovora, vevega-gitavanagi
namara avega-gitamina vetaira. 18 Kwalana avaikilawai-vaikilawaimiwai,
na e mataku matagina na maavaikilamina: Gutuma gekilana, Keriso
mulinai gelakana negetina, na geopaopakauna, Iesu Keriso gena satauro
gevetali-veniana. 19 Ira warau rakava kapuna geago-veniana, kwalana geria
palagu ira tauniparara na geverere-agirana gaura. Geria kala rakavara
ulaula manugaragera kalara geveagi-agirana. E etanopara gaura warigi
getugamagi-gitarana. 20 A ita Kupa Basileia talimara. Gaura pakurai gera
vevega-maguli tauna, gera Velekou Iesu Keriso mavererera na taaloana, kupa
na pene vogomai. 21 Ia na ita etaunipara moiramoirara ea pene porogira, ne
ia tauniparana nama iwavagina vetainai pia vemia. Kwalana ia tiavuna na
gaura maparara ia gena vegitatago kapulenai pia mia.

Vegavutina kilara reketa

4 1 Ganina voa, walakavaku, Velekou gena maguli aonai pio ruga
gaoka. Au na aririwa-kamumina e mapana gitami vegata natina,
kwalana gomi au geku verere kwalana e geku kwalimu vegailiana.
2 Euodia e Sintike, anogimina, aomi pia kwapuna, kwalana gomi Velekou
gena golea garemi. 3 Goi maki, Sisikos, au taukavaku namana, anogimuna,
ne gare kika pono veakavara, ira maki au ria gainagulu-koukouwai Vali
Namana varagivaraginai, e Kelementi ita taukavara reketa maki. Ira arara
Palagu gena maguli vanagivanagi pukanai warau etalorato.
4 Velekou gena maguli aonai toma mapararai pio verere. Maana
kila: Pio Verere. 5 Gemi manau e marana pio vevega-gitagira gera
taunilimalima geriai. Kwalana Velekou gena vogomai pekavinagi vagi.
6 Gau ta tugamagi-vekwalavina ragai pio kalaa, na vanagivanagi gemi
rapu gaurai rapali ai Palagu pio nogia matanikiumina. 7 Ne Palagu na
maino, ita maparara gera ripa e tugamagi-ilu evanagiato mainona, pene
venimi, vomaino na gomi nugami garakaura e gemi tugamagi maparara
pene gitatago-gitakaura, Keriso Iesu aonai gotaluna pakurai.
8 Walakavaku maparami, geku talotalo ikana kavanai ana kila,
vanagivanagi kala evetaira pio tugamagira: Maguli taunataunara, gau
ralemana irau vagi vegata, kala roiroiri, kala nama iwavagira, ulamagi kalara,
e venugagi-rage magulira. Gau namara e taunilimalima na gevega-ragerana
kalara maparara pio tugamagira. 9 Geku vopata na goriparato kilara e geku
kalana gorawalirato kalara maparara gemi maguli ai pio inagulu-agira e pio
kwalanara. Ne maino evenirana Palaguna gomi gemi ai pene talu.

Filipi talimara geria veveakava gauna

10 Geku verere iwavagi e Velekou avega-namaana maaoku maparana
na, kwalana gemi veveakava pogo tugu-maia gaurai. Au ripaku, ati

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gotugamagi-lekwalekwakuna, gemi ririwa vanagivanagi pio veakavaku,
na rauvagi ai ataluna gaurai, ati gemi raupara au pio veakavaku. 11 Au
ati gau kwautai akupana gaurai evetaina akilana. Aikina, Au geku e
gaku vogo pa aikina, na pana vegita-tago gelegele. 12 Au arapuna ripaku,
e geku e gaku gevogona ripaku, pe arigi kapu taai emaguli pana raka-
rawalira genai, raka pana vegita-tagotiwa ripaku. Eripa veavugana warau
aripaato. Vovetaina gaurai au pia gupu-mateku pa pene vitoku, geku e
gaku vogo pa akupana au geku ai gelegelemo. 13 Maguli rakavetaina geku
ai ewalana, na ati geku aovoaovo, kwalana Keriso na tiavu evenikuna
gaurai.

14 Na averererena, kwalana gemi veveakava kamu egeku metau aonai
pama rawalia. 15 Gomi Filipi talimami ripami: Makedonia araokwaniato,
tovotovonai Vali Namana avopatagiawai aonai, ekalesia goleana taa na
ati eveakavakuwai geria moni e rinagana, gomimo geregami. 16 Gomi na
veveakava gaura vogo gotugutugu-kaurawai au Tesalonika vanuganai
ataluwai aonai. 17 Au ati atugamagina, au gomi gemi na veveakava gaura
pana rawali, na geku ririwa kamuna, gomi gemi ai gemi veveni taokauna
pene kamu au na pana gitaa.

18 Au geku ai gomi gemi veveni gaura gotugu-mairato gaura maparara
ea, pe geku e gaku vogo gaurai gelegele. Ripaku, aririwarana gaura
maparara ea Epaproditas na evuamairato geku ai. Gemi veveni gaura
ponara nama iwavagi Palaguna egapi-ragerana vega-nama gaura
maveagara, Palagu vega-vererena gaura. 19 Geku Palagu na gena rinaga
namara vogo tenutenu Keriso Iesu genana pene wareveni-gitakaumi gemi
rapu tomarai. 20 Tamara Palagu pita vega-rage-vanagivanagia, Amen.

Vevega-nama kilara

21 Iesu Keriso gena taunilimalima maparara geria vevega-nama gekuna
ewatina. Ita walakavara au ria gataluna gemi vevega-nama pege tugu.
22 Palagu gena veaga talimara maparara na geria vevega-nama gemi pege
tugu, e Kaisara, Roma geria vele, gena numa talimara na maki gemi
vevega-nama kamuna pege tugua.

23 Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi kwapurakwapura atami ai
pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO KOLOSE EKALESIARA GERIA

Kolose vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Romai etipurawai aonai etaloato. Epepa rigolo 60 pene ago 61 aonai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura tenu 2:9-10.

Paulo na epepa etaloato kwalana talima taarana Kolose ai ekalesia goleara geria kamonagi gekala-veviliawai gaurai. Vovetaina gaurai Paulo na epepa etaloato Kolose ekalesiara egavu-tinarato e egaura evega-riparaato:

1) taunilimalima geria aoneka e vevega-ripa opakaura rakavetaina e Keriso gena maguli taunatauna na rakavetaina;
2) Keriso taunatauna ekalesia repana vegata;
3) talima kunena gena maguli rakavara ria pia piatogaa, talima valiguna pia tao-kaua;
4) taunilimalima geria rova kalara e geria ririwa ragai pia gapi-ragera e ragai pia kwalanara.

Paulo na epepa evetaina enavugaato:

1. Repa, Keriso, gena ralema kamuna - *(tenu 1:1–2:5)*
2. Taunipara, ekalesia goleana, raka pene maguli-tiwa e pene inagulu *(tenu 2:6–4:18)*

---

1 1 Au Paulo, Palagu gena ririwa vetainai Keriso Iesu gena apostolo talimaku
ai evega-agokuto, e ita walakavara kamonagi aonai Timoteo goti, gemana
epepa ewatina, 2 gomi walakavamai Kolose aonai gotaluna gemi. Keriso aonai
ita mawalakavara. Gomi Palagu gena talima veagami e magemi veraramani
maki. Ita Tamara Palagu gena vega-nama e maino gomi gemi ai pene mia.

Kolose talimara na Keriso gekamonagi-veni-taunataunaato

3 Ai vanagivanagi gomi atami ai garapalina aonai, gera Velekou
Iesu Keriso Tamana, Palagu, gavega-namaana. 4-6 Kwalana, ai taumai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ruala na gomi valimi evetaina gakamonagiato: Gomi na tovotovonai
Vali Namana evogomaito kilana, kila taunatauna, gokamonagiato
aonai, gau namana Palagu na kupai etao-komekomeana gemi, voia
valina govega-taunatauna-vagiato. Gomi vovetaina gaurai Keriso Iesu
gokamonagi-taunataunaana, e Palagu gena veaga pa ekalesia talimara
maparara maki goulamagirana. EVali Namana gomi gemi ai ekwarato, ne
tanopara maparanai gepia-lovolovoana, vuara namara maki gewalana, e
taunilimalima gutuma na maki gegapi-rageana. EVali Namana vuavuana
namana ekalana tanopara maparanai, gelegelena gomi na eVali Namana
gokamonagiato e Palagu gena vega-nama taunataunana goripaato tomana
na vegata gomi nuganugami ai evetinato, evogomaina, nevetaina emiana.
7 Gomi Epaparas na eVali Namana ewati-vega-ripamito. Ia ai taukavamai
namana, e ai ria Keriso gena vetugunagi gaago-venirana talimana ta.
Epaparas Keriso gena inagulu talimana namana, magena veraramani,
gomi maki eveakava-gitakaumina. 8 Gomi gemi ulamagi Veaga Palaguna
na evenimina, neia maki Epaparas na ema varamaito.

Paulo gena rapali Kolose ekalesia talimara atarai

9 Vovetaina gaurai gomi valimi gakamonagiato tomana na
pene vogomai ewagumona, gomi atami ai gema rapali ati eikana.
Vanagivanagi Palagu ganogiana, nagatina, ia gena ririwa maparana pene
vega-ripa-gitakaumi, e Veaga Palaguna genana evogomaina aonekana
e tugamagi-iluna maki maparana pio gapia. 10 Ai evetaina garapalina
ganina, Velekou na eririwaana magulinai pio maguli ulanana, e gemi
kala e maguli maparapararai maki ia pio vega-vererea ulanana. Pa, gemi
kala namara maparara vuavuara pia matagai, e Palagu maki pio ripa-
gitakaua. 11 E gema rapali, Palagu gena tiavu iwavagina na tiavu pene
venimi, pe pio kwalimu-koru. Kwalana votiliga na metau gorawalirana
aorai pio ruga-gaugau e pio vaigaoka. E mavereremi ria 12 Tamara
Palagu pio vega-namaa. Kwalana gomi warauna egapi-ragemito, pe ia
gena talima veagara na gena Basileia maekana kamuna rakagau pia
vaira gaura gomi na maki pio vaira. 13 Ita maparara Palagu na mukuna
gena tiavu kamuna aonana evega-magulirato, Natuna gena vegitatago
tiavuna aonai etao-togarato. Natuna Palagu na eulamagi-iwaana. 14 Ita
Palagu Natuna na evoi-wairato, Palagu na ia pakunai gera rakava
etugamagi-piatogarato.

Keriso gena inagulu

15 Palagu ati tagitaana, na Palagu kolemana taunataunana Natuna
genana ematagaito. EPalagu Natuna ea Palagu gimana kalakalara gaura
maparara aorai ia kune, malita melona vetaina. 16 Kwalana Keriso genana
Palagu na kupai gemiana gaura maparara e tanoparai gemiana gaura

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maparara ekalarato. Tagitarana gaura e ati tagitarana gaura ekalarato. Tiavu iwavagi palagura maparara, e tiavu iwavagi anerura, e vekuneagi palagura, e geria tiavu e rorirori iwavagi palagura ekalarato. Gaura maparaparara Palagu na Keriso genana ekalarato, e Keriso genamo ekalarato. 17 Keriso egaura maparara rogoti gere wala aonai vegata emaguliwai. Gau maparara maki ia tiavuna na egapi-tagorana. 18 Ekalesia goleana repana Keriso, e ekalesia goleana ia tauniparana. Ekalesia gena maguli taunataunana ia genana evogomaito, e ia malita melona, kwarega talimara maparara aora na Palagu na kwarega tiavuna na evega-maguliato. Kwalana gaura maparara ia gena vegitatago kapulenai pia mia ulanana. 19 Kwalana Palagu gena ririwa kamuna, Keriso genai ia gena maguli e kolema maparana pene mia. 20 E Palagu gena ririwa gaura maparara Keriso genana ia genai pene gapi-waikulera netiwato, e tanoparai gemiana gaura maparara e kupai gemiana gaura maparara. Vovetaina gaurai Keriso ralana satauro ai erigoto, ne Palagu na maino ekalaato gaura maparara ria.

21 Gomi kunenai Palagu ria vepakami rauvagi, e gemi tugamagi ai maki Palagu govetali-veniawai, kwalana gomi kala rakavara gokalarawai. 22 Na ewagumona Keriso tauniparana taunatauna gevagi-kwaregaato, voanana gomi ia genai maegapiwai-kulemito. Palagu na Keriso gena kwarega na vou matotauna genai egapi-kavimito, kwalana eririwato, ia wailanai veaga talimarai pene vega-ruga-talimi, e atirapurelemi, e talima taa na maki ati pene venigalamami. 23 Na gomi gemi kamonagi ai pio tiliga e pio ruga-kikitali, eVali Namana gokamonagiaato aonai, gemi veraramani govega-rugaato, voanana taa na ati pene vaigerevagimi. Gomi na eVali Namana ea gokamonagiaato. Tanoparai getaluna taunilimalimara maparara geria maki eVali Namana ea gevararato. Au Paulo maki eVali Namana vetugunagina aago-veniana e avopatagiana.

Paulo gena inagulu ekalesia pakurai

24 Ewagumona au averererena, kwalana au gomi pakumi ai avitivitito. Ekalesia Keriso tauniparana, Keriso etauniparana ea pakunai evitivitito. Na au ewagumona etauniparaku ai evitiviti avuaana, Keriso gena ekalesia ana veakavaa pakunai. Au tauniparaku ai vitiviti roe avuaana, kwalana Keriso gena ekalesia pakunai vovitiviti Keriso na evuaato voa rogoti ere aiki gaurai. 25 Au Palagu na evega-rugakuto ekalesia vetugunagina pana kalaa netiwato. Palagu na einagulu evenikuto, gomi gemi ai Palagu gena kila maparana pana vega-matagai-taunataunaa ulanana. 26 Kunena na vegata e gulu maparara geriana vegata emaguli veavugana ea veavuga, pene vogomai, Palagu gena taunilimalima veagara geriai vou pema vega-matagaia. 27 Ati Iuda talimara nuganugarai, Palagu eririwato, gena taunilimalima veagara geriai emaguli veavugana ralemana kamu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

iwavagina pene vega-matagaia netiwato. Emaguli veavugana maeka ralema iwavagina pene vega-matagaia netiwato magulina ea: Keriso gomi aomi ai etaluna. Ita na ralema kamuna tatugamagi-vekwalaviana ralemana ea. 28 Ai na e Keriso ea gavopatagiana. E aoneka irauiraura geriana taunilimalima maparaparara gavaikila-gavutinarana e gavega-riparana, kwalana gaririwana, taunilimalima maparara Keriso gena maguli aonai pia nama iwavagi voupe, Palagu genai paia vaiagora. 29 Voia pakunai avekwalavi-rakavana. Keriso gena tiliga au aoku ai einaguluna tiavuna kamu iwavagi. Vovetaina gaurai au Keriso gena tiligai einagulu akalaana.

2 1 Au aririwana, gomi pio ripa, au e avekwalavi-rakavana, gomi Kolose ekalesiami, e Laodisia ekalesiara, e ekalaesia vogo au wailaku rogoti gere gitaa, aririwana maparaparami ana veakavami. 2 Au geku ririwa kamuna kwapunamo, ira aora pia tiliga, e maparara ulamagi aonai pia kwapuna. Kwalana vovetaina pia kala vou pia tugamagiilu-gitakau, ne Palagu genai emia-veavugana gauna pia ripaa, gauna Keriso. 3 Aoneka e ripa vonu-poraketona maparana Keriso genai gemia-veavugana. 4 Ekila avaramina kwalana, irauna talima taa na aogani kilara namara na neopa-vevilimina kalirana. 5 Taunatauna au tauniparaku gomi ria aikina. Na palagu kavanai au gomi lagami ai, pe inagulu gokala-gitakaurana e Keriso genai gemi kamonagi roe neekamuna agitaana, gaura pakurai averere-rakavana.

Keriso goti pita kwapuna, pe maguli pita vaia

6 Keriso Iesu gomi na gogapi-rageato, ne gemi Velekou ai govega-agoato. Gaura pakurai gomi ia aonaimo pio talu e pio maguli. 7 Gomi gemi maguli gautupu lamuna kwano aonai everigo-taunataunana vetaina, Keriso genai pia verigo. E numa vatu atanai gevega-rugaana vetaina, Keriso atanai gemi maguli pio vega-ruga-kaura e pio kalara. E gevega-ripamito gelegelenai gemi kamonagi pia tiliga-taunatauna, e vanagivanagi Palagu pio vega-namaa.

8 Rogomi pio vetole, ati nama talima taa na taunilimalima geria aoneka opakaura kovagorana gomi aomi neeganirana, neerolo-lovolovomina nea. E taunilimalima geria aoneka opakaura taunilimalima na gevega-rugarana magulira e kalara geriai; na votugamagi vevilira tanopara palagura geriana gevogomaina, ati Keriso genana gevogomaina. 9 Kwalana Palagu gena maguli e kala maparara Keriso tauniparanai gemiana. 10 Keriso aonai emaguli gomi na gogapiaato. Keriso ia vekuneagi palagura e anerura maparara e geria rorirori kamu iwavagi palagura maparara aorai geria Vele. 11 Gomi Keriso ria gokwapunato gaurai, tauniparami kopira gevoro-vagirato, na e ati taunilimalima gimara na gekalaana kalana akilagiana. Aikina. E Keriso gena kopi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vorovagi kalana. Voia ganina, taunipara gena kala rakavara gomi gemina
gegaivagirato. 12 Kwalana bapatiso gogapiato aonai, gomi noo Keriso ria
getole-koumito; e Palagu na Keriso ria evega-kuliiti-waimito, kwalana
Palagu gena inagulu tiavuna govega-taunataunaato gaurai. Votiavu
na Palagu na Keriso kwaregana evega-kuliiti-waiato. 13 Kunenai gomi
palagumi kwaregara, kwalana gemi karoverave e kala rakava pakurai,
e taunipara gena kala rakavara maki gomi tauniparami geriana rogoti
gere voro-vagira. Na ewagumona gomi palagumi Keriso ria Palagu na
evega-maguli-wairato. Ita gera rakava maparara Palagu na etugamagi-
piatogarato. 14 Rova kilara e rova ati takwalanarato voira metaura ita
atarai gemiana, voira maparara Palagu na ati ganirai evega-agorato pe
egaivagivagiarato. Palagu na vorova geria tiavu egaivagiato, ne Keriso
gena satauro ai enaero-kauato. 15 E Palagu na vekuneagi palagura
rakavara e geria rorirori kamu iwavagi palagura, geria tiliga maparara
ati ganirai evega-agorato e evega-rakavarato. Keriso gena satauro tiavuna
na palagu rakavara Palagu na evega-ketorato, taunilimalima matara
ganima-legirai evega-nugaragerato, mulirai evega-lakarato.

16 Vovetaina gaurai ganigani e niuniu gaura rovara irauirau galamarai
talima taa na ragai pene vega-veitumi. E talima taa na Palagu tugamagi-
agina velekwana, pa uve valiguna velekwana, pa Tapati tomana
galamanai maki ragai pene vega-veitumi. 17 Egaura e roe nea vou piave
wala gaura avuavuramo. A maguli taunataunana Keriso genai pita gapia.
18 Pene talima ta gogitaana, matotauna manau talimanai evevega-ago-
opakauna e aneru ealirupulali-venirana, e nivi pa mata-vanagi ai ati
egitarana gaura ekilagirana aonai, karona ragai pio kamonagia. Ia gena
netugamagi ne evevili-puripurito. Netaunilimalimalima vetairana gomi
pia opa-leami, ne voimi namana ati pio vaia. 19 Keriso repa; netalima
ne repa genana gelaka-gerevagito, pe repa genai ira ati gekara-kauna. E
repana taunipara maparana egupuana, e taunipara aonai tiliga evega-
kalakau-kikitalirana, e taunipara maparana evega-kala-koukouana,
Palagu gena ririwa vetainai.

20 Gomi Keriso ria gokwarega-kouto, pe gomi na rova irauirau e tanopara
palagura ragai mapio kwalanara. Rakagau gaurai noowane tanopara
magulinai gomagulina talimara vetaira rova magokwalanarana, ei?
21 Gokilana, “Ragai iogapi-kaulagia; ragai iomamitovoa; gimami na ragai
iogapi-tovoa,” nogotina. 22 Na egaura ne pio ganira e pio inagulu-agira
ularana. A nerova e vevega-ripa taunilimalima gerianamo gevogomaina
gaura. 23 Taunatauna, nerova na ita gerai Palagu aliruputali-venina
tugamagina pene vega-walaa, e manau kalana gerai pene vega-walaa,
taunipara vega-vitivitina pene vega-walaa. Vovetaina gaurai talima reketa
getugamagina, erova e aoneka talimara geriana gevogomaina. Na erovana
ita ati pene veakavara, taunipara gena ririwa rakavara ati pene vega-aikira.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Keriso ria takwapunana gaurai, maguli valiguna tavaiana

3 1 Gomi ne Palagu na Keriso ria evega-maguli-waimito, gaurai kupai
gemiana gaura pio tavu-kamura e aomi maki vonai pio taora.
Keriso vonai Palagu ripana kavanai etanuna teronai. 2 Vanagivanagi
gemi tugamagi ai kupai gemiana gaura pio tugamagi-tagora, na tanopara
gaura ragai pio tugamagira. 3 Kwalana gomi warauna gokwaregato
tanopara magulina genai, gemi maguli taunatauna veavugai emiana
Keriso ria, Palagu genai. 4 Keriso gomi gemi maguli taunataunana. Ia
mapene matagai tomanai, gomi maki Keriso ria pio matagai-kou, e gena
ralema mamaekana kamu pio rawalia.

5 Gaura pakurai taunipara gena kala e maguli rakavara gemi ai roe
nege miana, neira maparara pio vagi-kwaregara. Taunipara gena kala e
maguli rakavara ea: Mata-poraga kalara, kala mamilora, tuga veavuga
kalara, kapakapagi e kala rakavara ririwamagi kamura magulira,
e ririwamagi rakavara. Ririwamagi rakavara voo palagu rakavara
aliruputali-venira kalana. Egaura maparara geriana pio laka-gerevagi.
6 Kwalana ekalara galamarai Palagu gena paru pa Kota kamuna
karoverave talimara geriai penema vega-matagaia. 7 Kunenai gomi maki
tanopara gena kala e maguli rakavara aorai gomaguliwai aonai, vokala
rakavara gomi na maki gokalarawai.

8 Na ewagumona ekalara gomi gemina pio tao-gerevagira: Tugamagi
paru, aoginigini, talima vega-rakavara tugamagira e kalara, kila
rakavara e mamilora kilagikilagira. 9 Matotaumi vekarawami ai kila
pa kala opakaurai taa na ragai pene opami. Kwalana gomi na gemi
maguli kunena gena kala rakavara ria rapuga rakavana gogaivagi-
piatogaana vetaina gogaivagi-piatogarato, 10 talima valigu karikarina
goligo-kauato, rapuga valigu karikarina goligo-kauana gelegelena. Ia
e Palagu na vanagivanagi evega-valigu-waiana, ekalaato Palaguna
kolemana taunatauna pene gapia e pene ripa-gitakaua ulanana. 11 E
maguli valiguna tagapiato enai talima ta ati irau. Pe evetaina ragai pita
kila, ai Iuda talimamai, na ira ati Iuda talimara; ai melo tauniparara
kopira gavoro-vagina goleana, a ira melo tauniparara kopira ati gevoro-
vagina goleana; ragai pita kila maki, ira ati getikulito talimara e maguli
maekana rogoti gere gitaa talimara; ai ati inagulu talimana ati voina
talimamai, na ira inagulu talimana ati voina talimara. Aikina, evetaina
ragai pita kila. Kwalana Keriso gereganamo kamu ita maparara aorai
etaluna.

12 Gomi Palagu na warauna evirigimito talimami, e gena veaga
talimami, e Palagu na eulamagi-rakavamina talimami. Gaura pakurai
venugagiviti, veaonama, manau, marana e vaigaoka magulira na pio
verapuga. 13 Metau pa maguli gaokara reketana gorawalirana taukavami

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

reketa geriana genai, pio vaigaoka taukavami geriai. Pene talima taa
gomi aomi ai taukavana taa na evega-veituana genai, vorakava pene
tugamagi-piatogaa, Keriso na gomi gemi kala rakava etugamagi-
piatogarato vetaina. 14 Egaura maparara atarai ulamagina pio verapuga.
Kwalana emaguli namara maparara ulamagina voupe ereko-gitakaurana,
ne geinagulu-namanamana. 15 Keriso gena maino na aomi pene vaira.
Kwalana Palagu na gomi ekea-koukoumito ganina, taunipara kwapunai
pio ago, pe maino aimo pio talu. E Palagu pio vega-namaa. 16 Keriso
gena kila ganira taunataunara e geria tiavu gomi aomi ai pia vonuvonu-
rage. Voanana taukavami kwapurakwapura ria Keriso gena kila aoneka
taunatauna na pio vevega-ripa e pio vegavutina. Aomi ai Palagu govega-
namaana aonai, Salamo pio mari, e Palagu vega-ragena marira pio mari,
e Veaga Palaguna na evenimina marira pio marira. 17 Raka inagulu
pio kala genai, kilakila ai pio kalaa pa kalai pio kalaa, maparara Iesu
Velekou aranaimo pio kalara. Ia genana Tamara Palagu pio tanikiu-venia.

Ekalesia numana magulina

18 Vegarawa garemi, gomi garawami geria vegitatago tiavuna
kapulenai pio talu. Kwalana emaguli e Velekou wailanai maguli namana.
19 Vegarawa marumi, garawami pio ulamagi-taunataunara, e garawami
geriai aomi ragai pia ginigini. 20 Natu, gaura mapararai tamami e
tinami karora pio kamonagi-venira. Kwalana ekala Velekou aona
evega-verereana. 21 Tama, natumi ragai pio vega-parura, kwalana pia
tugamagi-moira, ati nege tiligana nea.

22 Inagulu talimara ati voira talimami, etanoparai geria
govetugunagina talimara karora pio kamonagira. Ira gaura mapararai
karora pio kamonagira. Ati wailaraimo, talima aora pia vega-namara
negetina ulanana gekala-opakauna talimara vetaira. Aikina. Gomi
Velekou nugagi-ragena magulinai manuga golugolumi ria e maaomi
maparara ria pio kamonagi-venira. 23 Raka inagulu pio kala genai, pio
kalaa maaomi maparara ria. Inagulu ati taunilimalima geria inagulu
gokalaana vetaina pio kalaa. Aikina. Gomi Velekou gena inagulu
gokalaana magulinai pio kalaa. 24 Gomi ripami, Velekou na vou voimi
pene venimi, kwalana gomi Keriso Velekou gena govetugunagina. 25 A
talima ta ekala-leana genai, vokala lea voina pene gapia vegata. Kwalana
Velekou wailanai talima maparara gelegelemo, ati ta enugagi-rageana, na
ta ati enugagi-rageana.

4 1 Velemi, negemi inagulu talimara ati voira talimara nea ati geria e
ati garia, geririwarana gelegelerai pio venira. Ira mageria roririori
rakagau gomi gemina pegere rawali gaura pio venira vegata, e kala
namara e roriroriira geriai pio kalara. Kwalana gomi pio ripa, gomi egita-
tagomina Velena kupai etaluna.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vevega-ripa kilara mareketa ea

2 Rapali ragai pio vega-gevoa, vanagivanagi pio rapali. Gemi rapali
ai pio vegita-tago maki, e Palagu pio tanikiu-venia. 3 Ai gema maki
pio rapali, pe Vali Namana paia varavaragia, Palagu na vanagi kapu
reketai pene kala-pakaa. Pe voanana paia ago, Keriso valina veavugana
vonai paia varavaragia. Au Keriso valina veavugana galamanai teini
na geligoligokuto. 4 Pio rapali, pe au na evali veavugana pana kilagi-
matagai-gitakaua, Palagu ekilato pana kilagi-matagai-gitakaua netiwato
gelegelenai.
5 Keriso rogoti gere vega-taunataunaa, muli ai roe gemagulina talimara
geriai, kala aonekara e namara pio kalara. E ira aorai pio laka-toga
laganirai voira maparara ragai pio vega-rakavara, kwalana ira pio
veakavara laganina kupavagi. 6 Vanagivanagi pio kilakila aonai, pio karo-
nama. Gemi kilakila maki pio kilagi-maminamara e pio kilagi-gitakaura,
pe gemi kila talimana pia ririwara e pia kamonagiramo nepiatiwa.
Vovetaina pio kala genai, talima kwapurakwapura raka pio vega-gele-
tiwara rauparara pio ripara.

Vevega-neka kilara

7 Au valiku maparana walakavara namana, Taitikas, na vou pene wati-
varami. Ia Keriso gena maguli aonai maveraramaninai eveveakavana,
e ia au goti Velekou gena gavetugunagina. 8 Au na Taitikas gomi gemi
ai atugu-watiana ganina taunatauna, ai enai rakavetaina gamagulina
kolemana pene wati vega-ripami ulanana. Ia na ai gema talu magulina
pene varami, pe gomi aomi pene vega-tiligara ulanana. 9 Ia Onesimo goti
gewatina. Onesimo magena veraramani, e ia ai walakavamai namana ta.
Ia maki gomi gemi talima ta. Ira taura ruala na enai rakagau gewalana
gaura maparaparara pia wati vega-ripami.
10 Aristakas na gena vevega-nama gomi gemi etugu-watiana. Ia au goti
gatipurato, pe tipura numanai gataluna ea. Banabas tarina Mareko na
maki gemi vevega-nama petugu. Mareko e Banabas ira matarira, na ira
tinara e tamara irau ati kwapuna. Mareko gomi gemi ai pene wati aonai,
pio gapi-ragea ulanana kilara warauna awati-varamito. 11 E Iesu, arana ta
gekilagiana Iusto, na maki gemi vevega-nama petugu. Na Iuda talimara
nuganugarai au ria Palagu gena Basileia inaguluna gakalaana talimara
eiramo. Ira na au geveakava-gitakaukuna.
12 Gomi taukavami ta, Keriso Iesu gena vetugunagi eago-veniana
talimana, arana Epaparas, na maki gemi vevega-nama petugu. Ia e
vanagivanagi gomi ulami na evekwalavina rapali ai. Ia gena noginogi
kamuna Palagu genai ekalaana, Palagu na gomi ia gena ririwai pene
vega-ruga-taunataunami. E Palagu gena ririwa gomi aomi maparara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na pio vega-taunataunaa, e pio kwalana-gitakaua. 13 Au akila-matagai-
roririrorina, taunatauna, Epaparas gomi gemi, e Laodisia talimara, e
Hierapolis talimara maparami ulami na taunatauna evekwalavi-rakavato.
14 Ita gatara namana Luka, e Demas, taura ruala gemi vevega-nama pege
tugu. Luka ia toketa talimana.

15 Au geku vevega-nama ita walakavara Laodisia ai getaluna talimara
pio venira. E geku vevega-nama Nimpa pio venia, e Nimpa na numai
ekalesia goleana getanu-kouna, nea maki pio venira. 16 Epepa pio
agi-gatua mulinai, pio tugu-agoa, Laodisia ekalesiara geria mapia veagi-
matagaia. Na Laodisia atalo-venirato pepana maki gomi gemi ai pio
agi-matagaia. 17 Na Akipas evetaina pono vaikilaa, noponotiwa, "Velekou
gena maguli aonai inagulu ogapiato nea pono inaguluagi-gitakaua."

18 Evevega-nama kilara au Paulo matotauku gimaku na atalorana.
Au pio tugamagiku, au tipurai mateiniku roea. Palagu gena vega-nama
iwavagina gomi atami ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO TOVOTOVONA TESALONIKA EKALESIARA GERIA

1 Tesalonika vega-matagaina kilara

Epepa gena tugamagi kamuna, Iesu gena waikule-wai vega-rualana ekilagiana. Kwalana Iesu gena vogomai vega-rualana epepa aonai ekilagi-vogoato.

Paulo na epepa Korinto na etugu-agoato, gena evanelia lakalakana vega-rualana aonai (Apostolo 17:1-14). Epepa Paulo na roli rigolo 50 pa 51 aorai etaloato, Keriso ekwaregato mulinai.

Epepai golea kamura ea tenu 4:15-18.

Paulo na epepa tovotovona etaloato kwalana eririwato, Tesalonika ekalesiara:

1) pene vega-nagira, Palagu na geriai ekalarato kalara taunilimalima wailarai pia vega-matagaira;
2) pene vega-ripara, Iesu mapene vogomai;
3) pene vega-nagira, Palagu kwalanagina magulina taunataunanai pia maguli.

Paulo na epepa evetaina ewareato:

1. Ira rakavetaina vevega-maguli gerawaliato *(tenu 1:1–3:130*
2. Ira vomaguli valiguna aonai raka pia maguli-tiwa *(tenu 4:1–5:28)*

---

1 1 Ai taumai toitoi, Paulo, Sila, e Timoteo, na Tamara Palagu e
Velekou Iesu Keriso gena ekalesia Tesalonika aonai gatalo-venimina.
Vega-nama e maino gemi ai pene mia.

Tesalonika talimara geria maguli

2 Ai toma mapararai Palagu gavega-namaana gomi maparami pakumi
ai, e gema rapali aorai gatugamagimina. 3 Kwalana Palagu, ita Tamara,
wailanai gavetugamagi-tagona, gomi gemi kamonagi raka govega-
vetovo-tiwarana, e gemi ulamagi ai raka goveulamagi-gunagave-tiwana,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e gemi veraramani ita gera Velekou Iesu Keriso genai raka govega-
tiliga-tiwarana. 4 Walakavamai maparami, ai ripamai gomi Palagu
na eulamagimina e ia na evirigimito ia gena. 5 Kwalana Vali Namana
ai na gavenimito ati kilakilaimo, na Veaga Palaguna matiavuna e
mataunataunana na. Gomi maki ripami, gomi gemi nama ulanana ai raka
gatalu-tiwato gomi aomi ai.
6 Ne gomi na maki ai gokala-tovotovomaito e Velekou gokala-
tovotovoato lewana gevega-vitivitimito, na Palagu gena kila
gogapi-rageato mavereremi na. Voverere Veaga Palaguna na evenimito.
7 Ganina voa gomi vevega-gita namanai gomiato kamonagi talimara
maparara Makedonia e Akaia geria. 8 Kwalana gomi gemina Velekou
gena kila elaka-piatito ati Makedonia e Akaia aoraimo, na gomi gemi
kamonagi Palagu genai kapu maparanai pia ripaa. Gaura pakurai vonai
ai na kila ta ati mapaia kilagia. 9 Ira matotaura maki gevekilagito ai
na gawariwarimito aonai, gomi na ai raka gogapirage-tiwamaito, e
kaivakuku raka goraokwani-tiwarato, maguli Palaguna e taunataunana
vetugunagina pio kalaa ulanana, 10 e Natuna Iesu goalo-tagoana kupa
na mapenema rigo. Ia Palagu na kwarega na evega-kuliiti-waiato, e gena
paru pene vega-matagaia pa taunilimalima pene agirorira tomanai, Iesu
na pene vega-magulira.

Paulo gena inagulu Tesalonikai

2 1 Walakavamai maparami, gomi matotaumi ripami, gemi ai gawatito
aonai, ati gainagulu-kawato. 2 E maki ripami, ai Tesalonikai rogoti
gara wati aonai, Filipi ai gevega-vitivitimaito e gekilagi-piatogamaito.
Taunatauna, vega-vogo gevega-waimaiwai, na Palagu na evega-
tiligamaito, gena Vali Namana paia vega-ripami ulanana. 3 Ai gema
vevega-nagi gomi gemi ai ati kila kawakawai, ati tugamagi rakavai, e ati
talima ta paia opa-leaa ulanana. 4 Na Palagu na evega-taunataunamaito
Vali Namana paia piaa. Gaura pakurai gakilagiana, ati taunilimalima
paia vega-vererera ularana, na Palagu paia vega-vererea ulanana. Ia na
ai aomai eriparana. 5 Gomi ripami, e Palagu maki wailanai, ai gawatito
aonai, ati gomi aomi paia ganira ulanana gavega-rage-opakaumiwai, e
ati ririwa rakavarai gavaikilamiwai. 6 Ai ati gomi na pio vega-ragemai, pa
talima reketa na pia vega-ragemai nagatiwato. 7 Ai Keriso gena apostolo
talimamai, pe magema rorirori, gema e gama gomi gemi ai pagara
kilagira. Na gomi ria tataluwai aonai, ai marana, tina taa na natuna
egita-tagorana vetaina. 8 Gaulamagi-rakavamito gaurai gaririwato, ati
Palagu gena Vali Namanamo gemi paia kilagia, na gema maguli maki
gatao-rigorato, kwalana gema ulamagi gomi gemi ai kamu iwavagi.
9 Walakavamai maparami, ai raka gainagulu-tiwawai e gavekwalavi-
tiwawai gomi na roe gotugamagi-tagorana, pa? Palagu gena Vali Namana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gavopata-venimiwai aonai, pogi lagani gainaguluwai, gema e gama paia rawali ularana, gomi naga vega-vekwalavimina kalinana.
10 Gomi na gogitmaito e Palaguna maki egitamaito ai raka gaveaga-
tiwato, gakala-roririrorito e ati gema kepi ta gomi vega-taunatauna
talimami wailami ai. 11 Gomi ripami, ai na gomi kwapurakwapura
gakalamiwai tama na natuna taunatauna na ekalaana gelegelena.
12 Ai na gavega-tiligamiwai, gemi tugamagi gavega-kwalimurawai, e
gavega-nagimiwai Palagu vega-vererena kalara pio kalara ularana. Ia na
ekeamina, gena Basileia maralema iwavagina pene venimi ulanana. 13 Ai
na Palagu gatanikiuana toma mapararai, kwalana ta, gena kila gawati-
agiato aonai, gomi na gokamonagiato e gogapi-rageato ati taunilimalima
geria kila, na kila roririri taunataunana, Palagu gena kila. Vokila govega-
taunataunaana talimami aomi ai einaguluna. 14 Walakavamai maparami,
gomi Palagu gena ekalesia Keriso Iesu aonai Iudea talimara ria pogo
gelegele, kwalana Iuda talimara na ira gevega-vitivitirato gelegelenai,
gomi maki gemi talimana gevega-vitivitimina. 15 Iudea talimara na Iesu
Velekou e peroveta talimara gevagirato, e ai maki geguimaito. Palagu
ati gevega-verereana, e taunilimalima maparara gekaroverave-venirana.
16 Ai maki gekila-waimaina ati Iuda talimara geriai Vali Namana ragai
paia kilagia, kwalana maguli vanagivanagi nege vaiana kalinana.
Vovetaina geria rakava vanagivanagi gevega-kamurana. Na Palagu gena
paru ira atarai maki warau pekwara.

Paulo gena ririwa kamuna Tesalonika talimara mapene gita-waira

17 Walakavamai maparami, lagani ati rau kiana, ai gomi lagami na
galaka-gerevagito, ati tugamagi ai, na tauniparai, ati magagitamina.
Gema ririwa kamuna wailami paia gitara. 18 Ai gaririwato mapaia wati
gomi gemi ai. Taunatauna, au Paulo, vega-vira akilato, na Satani na
gema raupara eruga-gavuato. 19 Paia waikule vegata, kwalana gomi ai
gema raramani, gema verere e gema kwalimu voina gera Velekou Iesu
wailanai, ia mapene waikule tomanai. 20 Taunatauna, ai gema veagi e
verere kwalana gomi.

Paulo na Timoteo etuguato Tesalonikai

3 1 Ai gema vaigaoka geaikito, ne gakilato, namana aimo ruala
Atenai paia talu, 2 na ai walakavamai Timoteo paia tugua gomi
gemi ai. Ia ai ria Palagu gena vetugunagi gakalaana, Keriso gena Vali
Namana gavopatagiana. Ia na pene vega-tiligami e gemi tugamagi
pene veakwalimura gemi kamonagi aonai. 3 Pe, gomi ta gena kamonagi
ragai pene raokwania nevitiviti gorawalirana aonai. Gomi ripami,
nevetaira ne pita rawalira vegata. 4 Ai gomi ria roe watataluwai aonai,
gavaikilamiwai, ita pia vega-vitivitira, ne vogaura gematagaito, pe

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

goriparato. 5 Gaura pakurai, geku vaigaoka eaikito, ne Timoteo atuguwatiato, ia genana panama ripa, gemi kamonagi raka gotao-tiwaana. Kwalana irauna raupara reketai vekalatovo tauna na neopa-leamina, ne ai gema vekwalavi ati ganinai neeagona kalinana.

Timoteo gena valipia

6 Ewagumona Timoteo gomi lagami na pewaikule, gomi gemi kamonagi e ulamagi valira namara pema kilagira. Pevaikilamai, gomi na ai roe gotugamagi-tagomaina, e goririwana pio gitamai, ai na gomi paia gitami nagatina vetaina. 7 Gaura pakurai, walakavamai, gema vitiviti e veraulea aorai gemi kamonagi na gevega-tiligamaito. 8 Kwalana gomi Velekou genai pio ruga-kikitali aonai, ai gema maguli ewagumona pia nama-taunatauna. 9 Palagu gomi pakumi ai raka paia tanikiu-tiwaa, kwalana ai gema verere ati keikeina gomi gemi ai Palagu wailanai. 10 Pogi lagani maaomai maparara garapalina, gomi wailami mapaia gitara e gemi kamonagi ai gorapuna gaurai paia veakavami ulanana.

11 Pere nama ita Tamara Palagu matotauna na e Velekou Iesu na gema raupara pia kalaa, gomi gemi ai paia wati. 12 Gera Velekou na maki gomi ulamagi na pene vega-vonuvonu-ragemi, mataukavami kwapurakwapura e taunilimalima maparara pio ulamagira ulanana, ai na gomi gaulamagimina vetaina. 13 Palagu na aomi pene veakwalimura, ne ati gemi kala rakava ta e maveagami Tamara Palagu wailanai pio ruga, gera Velekou Iesu mapene vogomaiwai magena veaga taunilimalimara maparara ria tomanai. Amen.

Palagu na eririwaana magulina

4 1 Walakavamai maparami, geku kila ikana ea. Palagu vega-vererena ulanana raka pio maguli-tiwa gavega-ripamito. Taunatauna, gomi vovetaina gomagulina. Iesu Velekou aranai ganogimina e gavega-nagimina, mapio kwalimu-agira ularana. 2 Kwalana vevega-ripa kilara Iesu Velekou gena roririrorina gavenimito gomi ripami.

3 Palagu gena ririwa gomi pio veaga, mata-poraga e veopa-lema kalara geriana pio laka-gerevagi. 4 Gomi marumaru kwapurakwapura maki garawami ria pio maguli maveagami e mavekuparagemi. 5 Mata-poraga na ragai pene opa-vagimi noo Palagu ati riparia talimara vetaira. 6 E vokala kavanai talima taa na walakavana ragai pene opa-venia pe gena ririwa pene kalaa. Ai maaomai maparara na gavaikila-kunemito: Vovetaina ekalana talimana Velekou na gena kala rakava voina pene venia. 7 Kwalana Palagu na ekearato ati pita mata-poraga e pita veopa-lema, na pita veaga ularana. 8 Gaura pakurai, raira na vovevega-ripa kilana gekilagi-piatogaana, ira ati taunilimalima gekilagi-piatogarana, na Veaga Palaguna evenimina Palaguna ekilagi-piatogaana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Au na walakava ulamagina kilara ati pana talo-venimi, kwalana
Palagu na evega-ripamito, gomi kwapurakwapura pio veulamagi-
veveni. 10 Taunatauna, gomi na walakava maparara Makedonia aonai
goulamgirana. Na walakavamai, ai na magavega-nagimina, nekala
pio vega-kamua. 11 Gau kamuna gomi raka pio maguli-tiwa kolemana
evetaina: Ragai pio vevega-veitu. Matotaumi gemi inagulu pio kala, e
gavami gimami na pio inagulu gemi e gami pio rawali ularana, ai na
gavaikilamito gelegelenai. 12 Voanana vou ati ekalesia talimara na pia
kupa-ragemi, e ta genai ragai pio veraramani, kwalana gau kwautai ati
pio rapu.

Iesu gena waikule-wai tomana

13 Walakavamai maparami, ai garirìwana pio ripa, gekwaregato
talimara rakavetaina. Pe, ragai pio aovitiviti, ati geria veraramani
talimara vetaira. 14 Ita na tavega-taunataunaana Iesu ekwaregato,
mulinai maekuliiti-waito. Vovetainai tavega-taunataunaana raira Iesu
gekamonagi-veniawai aonai gekwaregato talimara Palagu na mapene
veaga-kuliiti-waira, Iesu ria pene gapi-koukoura.
15 Ai na rakagau gavega-ripamina gaura Velekou gena kila: Velekou
pene waikule-wai tomanai, ita raira roe ata magulina talimara na
gekwaregato talimara ati pita raokwanira, ati pita kune-vagi Velekou
ria verawali ulanana. 16 Palagu pene kila matiavuna, aneru kamuna
maki pene keakea, e Palagu gena kipi pene vilia tomanai, Velekou
geregana kupana pene mairigo. Ne raira gekwaregato, Keriso gevega-
taunataunawai aonai gekwaregato talimara, pia kuliiti-kune. 17 Voia
mulinai ita roe tamagulina e roe tataluna talimara Palagu na ira geriai
mapene vega-laka-kaura iloa aorai Velekou ria pita verawali ulanana,
kupa e tanopara vekarawarai. Ne Velekou ria pita talu-vanagivanagi.
18 Gaura pakurai ekilarana gomi kwapurakwapura pio veveakwalimu-
veveni.

Pio kala-maavu Velekou mapene vogomai

5 1 Walakavamai maparami, ai na gomi ati mapaia talo-venimi,
arigi lagani votoma e ora pia matagai. 2 Kwalana gomi ripami
vealeva, Velekou gena vogomai tomanai lema talimana, pogi aonai
evogomaina vetaina, pene vogomai. 3 Taunilimalima pia kila, “Maino
e gau maparara namamo.” Aonai atilovana rakava kamu iwavagina na
pene waitagora, no gare matinagena etolena vitina vetaina. Talima ta
ati pene kali-maguli kapuvagi. 4 Na walakavamai, gomi ati mukuna
aonai gomagulina talimami, pe votomana ragai pene vega-polumi lema
talimana vetaina. 5 Gomi maparami maeka e lagani talimami. Ita ati pogi
e mukuna taunilimalimara. 6 Gaura pakurai ita ragai pita maitu, ragai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pita talu-guilagi, reketa gekalana vetaira, na pita kero, pita poepoe, e
gera tugamagi pia rorirori. 7Gemaituna talimara pogi aina gemaituna,
e geniuniuna talimara maki pogi aina genuiniuna. 8Na ita garogota
taunilimalimara gaurai, gera tugamagi pia rorirori. Ita kamonagi
e ulamagi getira koparai pita taora, e maguli veraramanina repara
palenai pita vega-agoa. 9Kwalana Palagu na evirigirato ati ia gena paru
vitina pita vuaa ulanana, na vevega-maguli pita vaia gera Velekou Iesu
Keriso genana. 10Ia ita ularana ekwaregato ganina, ia goti pita talu-
vanagivanagi, lewana ita magulira pa kwaregara ia mapene vogomai
tomanai. 11Gaura pakurai gomi kwapurakwapura pio vevega-tiliga-veveni
e pio veveakava-veveni, etoma gokalana vetaina.

Vevega-ripa kilara reketa

12Walakavamai maparami, ganogimina, gomi aomi ai geinagulu-
tiligana, Velekou aranai gegita-tagomina e raupara rorirori ai
gevega-ripamina talimara pio nugagi-ragera. 13Geria inagulu pakurai pio
nugagi-rage-vegatara e pio ulamagira. Mamainomi pio talu.
14Walakavamai maparami, gavega-nagimina, ati geinaguluna talimara
pio gavutinara, gekalina talimara pio vega-tiligara. Moira talimara pio
veakavara, taunilimalima maparara geriai pio vaigaoka.
15Pio poepoe, talima taa na rakava na rakava voina ragai pene
kalaa, na vanagivanagi gomi kwapurakwapura gemi ai e taunilimalima
maparara geriai maki kala namaramo pio kalara.
16Toma mapararai pio verere. 17Lagani mapararai pio rapali. 18Palagu
pio tanikiua gau maparara geriai kwalana eia e Palagu gena ririwa gomi
Keriso Iesu ria gomagulina aonai.
19Veaga Palaguna kalovana ragai pio gunua. 20Peroveta kilara ragai
pio kilagi-piatogara. 21Gau maparara pio ripa-namanamara; namaramo
pio gapi-ragera. 22Rakava gaura maparara geriana pio laka-gerevagi.

Vevega-nama kilara

23Maino Palaguna na pene vega-veaga-gugulumi. Palagumi, e gemi
maguli, e tauniparami maparara ia na pene gita-tagora, kepi taa na maki
ragai pene rawalimi, pene ago, gera Velekou Iesu Keriso gena waikule-
wai tomanai. 24Gomi ekeamito Palaguna gena kila maparara taunatauna,
ia na pene kalara.
25Walakavamai maparami, ai maki atamai ai pio rapali.
26Walakava maparara vewalakava vevelavuna na pio vega-namara.
27Avega-nagimina Velekou aranai etalotalo pio agi-matagaia walakava
maparara wailarai.
28Gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA TESALONIKA EKALESIARA GERIA

2 Tesalonika vega-matagaina kilara

Paulo na epepa vega-rualana vopepa kunena etalo-gatuato uve taula toitoi gevanagito mulinai etaloato. Ia Korinto ai roe waetaluwai aonai.

Epepa aonai golea kamuna tenu 2:3.

Paulo epepa vega-rualana etaloato Tesalonika ekalesiara:

1) gevega-vitivitirawai aonai eveakwalimurato;
2) Iesu gena waikule-wai vega-rualana kilara reketa maekaro-vararato;
3) evega-nagirato, geria kamonagi ai pia ruga-gaoka pene ago, Iesu Velekou pene waikule-wai, e elaunagirato maki, ragai pia lepeti.

Paulo na gena pepa vega-rualana evetaina ewareato:

1. Aora eveagaokarato, netiwato, Keriso mapene waikule-wai *(tenu 1:1-12)*
2. Rogora pia vetole kwalana Keriso opakauna pene vogomai-kune vou *(tenu 2:1-17)*
3. Ekalesia rakavetaina pene maguli *(tenu 3:1-18)*

---

1 [1]Ai taumai toitoi, Paulo, Sila e Timoteo na Tamara Palagu e Velekou
Iesu Keriso gena ekalesia Tesalonika aonai gatalo-venimina.
[2]Palagu ita Tamara e Velekou Iesu Keriso geriana vega-nama e maino
gemi ai pene mia.

Keriso pene waikule-wai tomanai, Palagu na taunilimalima geria rakava voira pene venira

[3]Walakavamai maparami, ai na Palagu paia tanikiu-venia toma
mapararai gomi pakumi ai. Vovetaina paia kala voo roririori, kwalana
gomi gemi kamonagi ekamu-iwavagina, e gemi ulamagi taukavami geriai
maki ekamuna. [4]Gaura pakurai gomi gavega-ragemina Palagu gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ekalesia nuganugarai. Gavega-ragemina kwalana gomi lewana geguimina
e gevega-vitivitimina, na gemi kamonagi gogapi-rogorogoana.
5 Vokala maparara na Palagu gena vevega-roririori vegailiana gevega-
taunataunaana, voia ganina gomi gelegele ia gena Basileia pio vaia,
kwalana Basileia pakunai govitivitina. 6 Palagu roririori kalaramo pene
kalara: Gomi raira na gevega-vitivitimina talimara ia na pene vega-
vitivitira. 7 E gemi vitiviti aora na pene vega-agalagimi e ai maki.
Vovetaina pene kalara Iesu Velekou gena aneru matiavu iwavagira ria
kupana piama rigo tomanai. 8 Makalova molemolena pene vogomai;
Palagu ati gekwalanaana talimara e gera Velekou Iesu gena Vali Namana
ati gegapi-rageana talimara geria rakava voira penema venira. 9 Geria
rakava voira ea: Ia Velekou genana e gena maeka tiavuna genana
mavepakara pia talu, viti pia vua-vanagivanagi. 10 Voia pene wala Keriso
pene waikule-wai tomanai, gena taunilimalima maparara na pia vega-
ragea, e gevega-taunataunaana talimara na pia vega-namaa ulanana.
Gomi maki ia ria kwalana gavopata-venimito, gogapi-rageato pakunai.
11 Gaura pakurai vanagivanagi gomi atami ai garapalina. Gera Palagu
ganogiana, gemi maguli pene vega-namara, kwalana ia na ekeamito
pio maguli ulanana. Ia tiavuna na gemi ririwa namara mapararai pene
veagavumi, e gemi kamonagi pakaunai gokalarana inagulura e kalara
pene vega-gugulura. 12 Voanana, Iesu Velekou arana pia vega-ragea gomi
pakumi ai, e gomi pia vega-ragemi ia pakunai. Ita gera Palagu e Velekou
Iesu Keriso na geria vega-nama aora na vogaura maparara pia vega-
walara.

Rova ekilagi-piatogaana talimana

2 1 Walakavamai maparami, ai na ganogimina, gera Velekou Iesu
Keriso gena vogomai kavanai e gera verawali e laka-koukou ia
ria: 2 Ragai pio aovoaovo, pa pia kila Velekou gena waikule-wai tomana
pekwara nepiatiwa genai, nugami ragai pia golugolu. Vokila ragai pio
vega-taunataunaa, e lewana pia kila, voo peroveta kilana, pa vopatai
gekilagiato kilana, pa ai na pepa aonai gataloato kilana. 3 Talima taa
na kala iraurai ragai pene opami. Kwalana Velekou gena toma ati
pene kwara vou, pene ago, taunilimalima gutuma geria kamonagi pia
raokwanira, e rova ekilagi-piatogaana talimana pene matagai. Ia Palagu
na kalova kapunai peneve taoa. 4 Taunilimalima gealiruputali-venirana
e gekupa-ragerana gaura kalara maparara votalima na pene kilagi-
piatogara, e ia matotauna pene vevega-rage. Ia pene ago Palagu gena
Rupu Veaga aonai pene tanu-tali, ne pene kila, “Au Palagu,” nepenetiwa.
5 Au gomi ria roe watataluwai aonai, vogaura maparara avega-ripamito.
Gomi na ati gotugamagi-tagorana? 6 Rova ekilagi-piatogaana talimana
ewagumona pere matagai, na gau kwatuna na evega-waiana, gomi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ripami rakagau. Tomana taunataunanai vou vorova ekilagi-piatogaana talimana pene matagai. 7 Rova ekilagi-piatogaana talimana gena kala veavugara reketa ewagumona gematagaina, na rakagau pia wala gaura ati pia wala vou, pene ago, eruga-gavurana talimana na raupara pene kala-pakaa. 8 Voanana voupe rova ekilagi-piatogaana talimana pene matagai, na Iesu Velekou mapene vogomai tomanai, muruna tiavuna na pene vagia, e maeka mavewaevewaena ria pene vogomai, nea pene vega-rakavaa. 9 Rova ekilagi-piatogaana talimana Satani gena tiavu ai pene vogomai, opakau kalara irau vagira, vegailia kamura, e nugapalevagi kalara kamura maparara pene kalara. 10 E gena kala tetera na kwarega rauparanai gelakana talimara pene opara. Ira pia lekwalekwa, kwalana pia maguli ulanana kila taunataunana ati gegapi-rageato e ati geririwaato. 11 Gaura pakurai Palagu na tugamagi vevilira ira aorai pene vega-laka-togara, opa kilara pia vega-taunataunara ularana. 12 Voia ganina, raira na kila taunataunana ati gegapi-rageato, na rakava geverere-veniato talimara maparara, Palagu na geria rakava voira pene venira

Maguli pio vaia ulanana Palaguna evirigimito

13 Walakavamai maparami, ai na Palagu paia tanikiu-venia toma mapararai, vopaia kala-tiwa voo roririori, kwalana ia na eulamagimina, e tovotovonai evirigimito pene vega-magulimi ulanana. Vomaguli pio rawalia, kwalana Veaga Palaguna gena tiavu na evega-magulimina, Palagu gena talima veagami ai evega-agomina, e Velekou gena kila roririorina govega-taunataunaana. 14 Palagu na Vali Namana gavopata-venimito genana ekeamito. Gomi ekeamito gera Velekou Iesu Keriso gena ralema iwavagina pio vaia ulanana. 15 Gaura pakurai, walakavamai, pio ruga-kikitali, gavopata-venimto e gatalo-venimito vevega-ripara kilara maparara pio kwalanara.

16 Gera Velekou Iesu Keriso matotauna e Palagu ita Tamara na geulamagirana. E gena vega-nama aonana ita kwapurakwapura aora evega-tiligarana e eveakavarana gera veraramani ia genai tataoana aonai, ewagumona pene ago-vanagivanagi. 17 Ia ganogiana, aomi pene vega-tiligara, e pene veakavami kilakila namara e kala namara pio maguli-agira ulanana.

Gema pio rapali

3 1 Walakavamai maparami, gema kila ikanai, gema pio rapali, ne Velekou gena kila pene raka-lovolovo, e kapu mapararai taunilimalima na pia gapi-ragea mavega-namara na Palagu genai, gomi gemi ai ewalato vetaina. 2 Palagu maki pio nogia, ia na rakava iwavagi talimara geriana pene vega-magulimai. Kwalana taunilimalima ati maparara na Velekou gena kila gevega-taunataunaana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

3 Na Velekou magena veraramani gomi gemi ai. Ia na pene vega-
tiligami, e Satani genana pene vega-magulimi. 4 Ai gema kamonagi
gomi gemi ai Palagu na evenimaito, e garipana, gavaikilamito kalara
gokalarana e roe wapio kala-vetilivura. 5 Velekou na gemi tugamagi e
ririwa maparara pene kune-agira, pe Palagu gena ulamagi e Iesu Keriso
na evenimina vaigaokana pio ripa-vealevara.

Inagulu gau kamuna

6 Walakavamai maparami, Velekou Iesu Keriso aranai gavaikilamina,
ekalesia lepetira, gavega-riparato kilara ati gekwalanarana talimara,
geriana pio laka-gerevagi. 7 Gomi ripami vealeva, gomi ai gakalato
vetaina pio kala. Ai ati galepetito gomi ria tataluwai aonai. 8 Talima ta
gena e gana ati gagapirage-kawarawai, na gavoirawai. Ai pogi e lagani
gainaguluwai, gavekwalaviwai, kwalana gomi irauna naga veagapi-
ketoketomina kalinana. 9 Ai magema roririori, gomi gemi ai gema e gama
paia kilagi. Na gema ririwa vevega-gita vanagi namanai paia ago, e ai pio
kala-tovotovomai ularana vovetaina gakalawai. 10 Ai gomi ria tataluwai
aoanai, vevega-ripa kilana ta gavenimito gauna evetaina: “Pene talima
ta inagulu ati eririwana genai, ganigani kwauta vagi maki ragai pio
veni-kapuvagia.”
11 Vovetaina gakilana, kwalana gakamonagina talima taarana gomi
aomi ai ne lepeti getaluna, inagulu ati gekalana, na taarana geria
inagulu maavurai gemaavu-kauna. 12 Velekou Iesu Keriso aranai
gavaikila-gaokarana e gagavu-tinarana, pia talu-namanama, ragai pia
raka-kawakawa, na matotaura pia inagulu, geria e garia pia rawali
ularana.
13 Na gomi, walakavamai, avaikilamina, ragai pio raga, kala namara
kalakalarai. 14 Pene talima taa na epepa gatugu-watirana kilara ati
eririwana pene kamonagira genai, aomi aimo pene mia, ia ria ragai pio
laka-kou, pe pene nuga-rage. 15 Gami vekuku talimanai ragai pio kilagia,
na walakavami gokalarana gelegelenai pio vega-ripaa.

Vevega-nama kilara

16 Velekou, ita gera maino kwalana, ia na toma mapararai gena maino
pene venimi gemi maguli aorai. Velekou gomi maparami ria pio talu.
17 Evevega-nama kilana au, Paulo, gavakuna ataloana. Geku pepa ikarai
vevega-nama kilara evetaira gimaku na atalorana. Voo au geku pepa
vega-taunataunara vegailiana.
18 Gera Velekou Iesu Keriso gena vega-nama gomi maparami gemi ai
pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO TOVOTOVONA TIMOTEO GENA

1 Timoteo vega-matagaina kilara

Paulo na epepa e ati ekalesia goleana ta gena etaloato, e talima kwapuna arana Timoteo gena etaloato. Timoteo peiramu Paulo gena evanelia inaguluna aonai evevega-vuato (Apostolo 14; 1Timoteo 1:2).

Paulo na epepa Timoteo gena rigolo 61 e 65 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura *(tenu 3:15; 4:12; 6:11-12)*.

Paulo na epepa etaloato:

1) Timoteo evaikila-gavutinaato, vevega-ripa talimara opakaurana nege opaana nea;
2) ekalesia goleana vaivaira talimara e diakono raka talima vetaira pene gapira;
3) vevega-ripa taunataunara pene vevega-ripagira;
4) Timoteo evega-nagiato, voVali Namana eripaato gauna rogona pene tolea e pene vopatagia.

Gena talotalo evetaina enavugaato:

1. Vevega-ripa kilara taunataunara pene gapi-kikitalira *(tenu 1:1-20)*
2. Rapali e aliruputali kilara *(tenu 2:1-15)*
3. Vegitatago talimara kamura e diakono raka pia ruga-tiwa *(tenu 3:1-16)*
4. Vevega-ripa talimara opakaura *(tenu 4:1-16)*
5. Vetugunagi ago-venina talimana e ekalesia goleana raka pia maguli-tiwa *(tenu 5:1–6:21)*

---

1 [1] Au Paulo, Keriso Iesu gena apostolo talimaku, gekuna epepa ewatina. Eapostolo inaguluna akalaana e ita gera vevega-maguli Palaguna e Keriso Iesu geria kila rorinai. Ita Keriso Iesumo genai taveraramanina.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

2 Timoteo, goi atalo-venimuna, natuku taunatauna kamonagi aonai.
Palagu ita Tamara e Keriso Iesu ita gera Velekou geriana vega-nama
iwavagina, venugagiviti, e maino gemu ai pia mia.

Vevega-ripa opakaura talimara pono gita-kalakalara

3 Makedoniai ana ago natiwato aonai, goi avaikilamuto, natiwato,
Epeso ai pono talu. Kwalana talima reketa vonai kila opakaura gevevega-
ripagirana. Goi na votalima pono vaikilara, pia vega-aiki. 4 Pono
vaikilara, vitona e tupura gatara arara ragai pia tavura, kwalana voirana
veitumo pene vega-walara. E voirana maki ira geria kamonagi ati pene
veakavara, e Palagu na ita gerai rakagau ene kalaa netina gauna ati
pia ripaa. 5 Au na ekila ganina taunatauna geku ririwa ulamagi pene
matagai. Voulamagi voo ao vealeva iwavagina, tugamagi roririrorina,
e kamonagi taunatauna geriana evogomaina. 6 Talima reketa voanana
gelaka-gerevagito, ne kila kawakawa, ati ganira kilara gekilagirana. 7 Ira
geria ririwa Palagu gena rova vevega-ripagira talimarai pia ago, na ira
matotaura geria kila ati getugamagi-ilurana, gekilagirana gaura ganira
taunataunara maki veavuga vavagi, ati ripara.
8 Ita ripara, rova nama pene talimana geinaguluagi-gitakauana genai.
9 Eia maki ripara: Rova gekalarato ati kala roririri talimara geria, na rova
ati gekwalanarana talimara geria, e kila-tilivagi talimara geria, Palagu
kalina na ati gekalina e kala rakava talimara geria, ati veaga talimara
e Palagu ati gekupa-rageana talimara, tinara e tamara gevagirana e
vagivagi talimara. 10 Mata-poraga e veopa-lema talimara, maru pa
gare mataukavara ria gekala-kawakawana talimara, taunilimalima
gelemarana ne magevoi-agirana talimara, opakau talimara Kota aonai
opakau kilara gekilagirana. E kala rakavara vogo gekalana vevega-ripa
kilara taunataunara ria ati gelegele. Rova votaunilimalima vetaira geria
gekalarato. 11 Vovevega-ripa kilara taunataunara Vali Namana aonai,
Palagu na au evenikuto pana kilagi-matagaira ulanana. VoVali Namana
maeka ralema iwavagina Palaguna gena nama e tiavu valina.

Paulo na Keriso etanikiu-veniato

12 Gera Velekou Keriso Iesu na tiliga evenikuto, e etugamagikuto
mageku veraramani gena vetugunagi pana ago-venia. Vovetaina gaurai
etaokuto, gena vetugunagi pana ago-venia ulanana. Gaura pakurai
atanikiu-veniana. 13 Taunatauna, kunenai au na Keriso avaikila-rakava-
veniawai, aguiawai e avega-rakavaawai. Na Palagu na evetugakuto,
kwalana volaganinai rakagau akalaawai au ati ripaku, e Keriso ati avega-
taunataunaawai. 14 Gera Velekou gena vega-nama kamu iwavagi au ataku
ai epopo-kauato, kamonagi e ulamagi ria. Vokamonagi e ulamagi Keriso
Iesu ria pita kwapuna vou pita vaira gaura.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

15 Ekila taunatauna, e talima maparara na pia gapi-ragea e pia vega-
taunataunaa nama: Keriso Iesu tanoparai evogomaito kala rakava talimara
vega-magulira ularana. Kala rakava talimara maparara aorai rakava
kwaikwai talimana au. 16 Na Palagu gena venugagiviti au, rakava kwaikwai
talimaku, geku ai etaoato, kwalana Keriso Iesu gena vaigaoka pene vega-
matagaia ulanana. Vevega-gita namanai pene vega-agoku, taunilimalima
na pia vega-taunataunaa vou, ia genai pia kamonagi, maguli vanagivanagi
pia vaia ulanana. 17 Palagu talu-vanagivanagi Velena, ia kwarega ati ripana,
ati gitagitana, ia geregana kwanilova Palagu. Iamo pita kupa-ragea, pita
vega-ragea, ewagumona pene ago vanagivanagi. Amen.

Timoteo na vetali namana pene vetali-agia

18 Timoteo, natuku o, au na evega-nagi goi avenimuna, peroveta
talimara na geperovetagimuto gelegelenai, voira pono tugamagi-tagora.
Voperoveta kilara pono kwalanara, pe Palagu gena vetali aonai vevagi
namana pono kalaa. 19 Gemu kamonagi pono gapi-kikitalia, e aomu ai
nama pene mia. Talima reketa na aora aonekara ati gekamonagi-venirato,
ne geria kamonagi noowane poti vatu ai gevega-vekuakauana, ne epere-
lovolovoana vetaina. 20 Wagekala-tiwato talimara ta Himenias e mataa
Alesanda. Ira tauria ruala Satani gimana aonai ataorato. Kwalana ira pia
ripa, pe Palagu ragai mapia vega-rakavaa ulanana.

Rupu aliruputali na rauparana taunatauna

2 1 Au geku vegavutina kunena ea; Taunilimalima maparara pakaurai
Palagu pio nogi-venia, pio rapali, taunilimalima maparara pakurai
Palagu e talima vekarawarai pio ruga, Palagu pio nogia e pio tanikiu-
venia. 2 King e kaomani maparara geria maki pio rapali, pe pita talu
namanama mamainora ria, e Palagu pita kwalanaa mataunataunara na.
3 Vovetaina voo nama, e Palagu gera vevega-maguli talimana pita vega-
vererea. 4 Palagu eririwana taunilimalima maparara pia maguli e kila
taunatauna pia ripaa. 5 Kwalana Palagu geregana kwanilova; e Palagu e
taunilimalima vekarawarai erugana talimana maki kwapunamo, Keriso
Iesu. 6 Ia matotauna gena maguli eveveni-agiato, taunilimalima maparara
pene voi-waira ulanana. Palagu gena vevega-taunatauna na votoma
evirigiato, vonai vou ematagaito. 7 Vovetaina gaurai au etaokuto, apostolo
e vopata talimaku. E taunatauna, ati aopamina. Au etaokuto, ati Iuda
talimara geriai kamonagi taunataunana pana vevega-ripagia.

8 Au aririwana kapu mapararai maru gimara veagara pia gapi-itira
rapali aonai. Na rapali ai gimara veagara pia gapi-itira genai, aora ati
parura e ati aovoaovora.

9 Au aririwana gare maki pia verapuga-gitakau, mavekuparagerai
rapuga pia ligo. Guira ragai pia vatu kaki irauiraura, e kolo pa gege

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

maralemara irauiraurana ragai pia kwago, e rapuga voira kamura
na ragai pia verapuga. 10 Na kala namara e roriroriira maparara noo
kwagokwago gaura pia kalara. Kwalana Palagu gekupa-rageana garera
geria kala taunatauna vovetaina. 11 Gare na Palagu gena kila pia
kamonagi-venira aora mamanaura ria, ragai pia kogo. 12 Au ati aririwana
gare vevega-ripa inaguluna pia kalaa, e vevai magulinai irana maru ragai
pia kune-agira, e ragai pia kilakila. 13 Kwalana Palagu na Adamu ekala-
kuneato, mulinai vou Eva ekalaato. 14 E Satani na ati Adamu eopaato,
na Eva eopaato, ne ekala-rakavato. 15 Na gare melo pia gapi. Kwalana
voanana gare vevega-maguli pia vaia. Voo pene geria kamonagi e
ulamagi pia gapi-gaugaura e pia veaga e pia maguli namanama.

Vevai talimara rupu aonai

3 1 Ekila e taunatauna: pene talima ta eririwa-rakavana, ekalesia
vaivaina rakina pene gapia netina, ia inagulu nama iwavagina
eririwaana. 2 Ekalesia vaivaina talimana evetaina pene maguli: Ia
kala roriroriira talimana, rakava ta genai ati pio gitaa. Ia garawana
kwapunamo, vaigaoka talimana, gena tugamagi e kala maki roriroriira
rakagoto. Taunilimalima polura egapi-ragerana gena numai e
vevega-ripa inagulura ripana talimana. 3 Ati niuniu rakavarakava
talimana e ati inala kawakawa talimana, na manau e maino
talimana; moni ati eririwamagiana talimana. 4 Gena numa talimara
egitatago-namanamarana talimana e natuna keikeira na karona
gekamonagi-veniana mavekuparagena talimana. 5 Kwalana pene talima
taa na gena numa talimara taunataunara ati egitatago-namanamarana
genai, arigi rauparai Palagu gena ekalesia goleana pene gita-tagoa?
6 Ekalesia valiguna na vevai rakina ragai pene gapia, kwalana neeveagina
nea. Kwalana pene veveagoloka genai, Palagu na pene agiroria Tiapolo
ekalaato vetaina. 7 Ia ati ekalesia na maki gekupa-rageana talimana,
reketa na kila rakavara ati pia kilagira genai, Tiapolo gena kwanaki ai
maki ragai pene vekwanaki.

Diakono talimara

8 Diakono maki vovetaina, taunilimalima na geria kala namara
vetairai gekupa-ragerana talimara, e ati gau ta kilagikilaginai talima ta
genai kila taa gevekilagiaana, ta genai kila poluna ta mageve kilagiana
talimara. Wain ati geniu-kamuna, e moni e rinaga ati geririwamagirana,
e kala opakaura na moni e rinaga ati gegapina talimara. 9 Ira na kila
taunatauna veavugara Palagu na ita takamonagina tilimara gerai ema
vega-matagairato, voira gegapi-kikitalirana aora maroriroriira na. 10 Ira
pio kalatovo-kunera. Pene geriai vetoukau gauna ta ati pio rawalia
genai, diakono rakina pia gapi. 11 Garawara garera maki taunilimalima

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na gekupa-ragerana garera, ati geveroli-opakauna, vaigaoka ripara
e mageria veraramani gaura maparara geriai. 12 Diakono garawana
kwapunamo, natuna e gena numa talimara gitatagora ripana. 13 Kwalana
diakono inaguluna gekala-gitakauana talimara taunilimalima na gekupa-
ragerana, e ira matotaura maki aora makwalimura na Keriso Iesu genai
geria kamonagi pia vega-rugara.

Kila veavuga maparana

14 Pa, au geku tugamagi pana raka-wati, pe pana wati-gitamu, na ekila
atalo-venimuna. 15 Pene pana kwaipo genai, ekilana pene vega-ripamu,
taunilimalima Palagu gena pete aonai raka pia maguli-tiwa. Palagu gena
pete talimara maguli Palagu na gena ekalesia, e ia kila taunatauna na
ruguna kamuna e kwalana. 16 Taunatauna Palagu kwalanagina veavuga e
ropu vagi, Palagu na evega-matagaiato ea:

Ia ematagaito talima tauniparanai,
Veaga Palaguna roririorina ekilagiato,
aneru na gegitaato.
Tanopara maparara aorai gevopatagiana,
tanoparai taunilimalima na gevega-taunataunaana,
gena maeka ralemana iwavaginai Palagu na egapi-rageato.

Vevega-ripa opakau talimara

4 1 Veaga Palaguna na ekilagi-matagaiana, talima reketa toma kapirai
Keriso kamonagi-venina pia raokwania, ne opakau Palagura pia
kamonagi-venira, e palagu rakavara geria vevega-ripa pia gapi-ragera.
2 Vovevega-ripa kila opakau talimara na pia kilagira. Ira geria tugamagi
roririori rauparana ekwaregato, noowane auri egoru tiavu kolona na
gekapu-kwaregarato vetaina. 3 Votalima na taunilimalima gekila-wairana
ragai pia vegarawa, e ganigani reketa pia kilagira ragai pia gani. A
voganigani Palagu na ekalarato gaura. Keriso gevega-taunataunaana e
kila taunatauna geripaato talimara na pia ganira vega-nama rapalina
mulinai. 4 Kwalana gaura maparara Palagu na ekalarato namamo.
Ganigani ta ragai pita rugaa, pene Palagu tatanikiu-veniana vou
tagapi-ragerana genai. 5 Kwalana voo Palagu gena kilana e rapalina
gevega-veagarana Palagu wailanai.

Keriso gena vetugunagi talimana namana

6 Pene goi na vokila walakavara pono vega-ripara genai, goi Keriso
Iesu gena vetugunagi talimamu namana ta. E Iesu kamonagi-venina
kilara taunataunara e vevega-ripa kilara namara okwalanarana, neira
ne palagu ganiganira, goi gegupu-agimuna. 7 Vitona kawakawara
geriana pono gerevagi e pono raokwanira. Palagu kwalanagina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunanai pono tiliga. 8 Taunipara vega-tiligana kalara geria nama
kianamo, na Palagu kwalanagina gena nama kamu iwavagi raupara
mapararai. Kwalana voanana nama pita rawalia emaguli aonai e wailara
magulinai. 9 Voo kila taunatauna, gaurai pita gapirage-namanamaa.
10 Voia pakunai tavekwalavina e tavitivitina, kwalana maguli Palaguna
genai gera veraramani tatao-kauana. Ia taunilimalima maparara geria
vevega-maguli Palaguna, e ia gevega-taunataunaana talimara geria
vevega-maguli Palaguna taunatauna.

11 Ekila ea pono vevega-nagi-agira e pono vevega-ripagira. 12 Taa na
goi ragai pene gita-guilagimu, kwalana goi malaga valigu, na vevega-
gita vanagi talimamu namanai pono ago gemu kilai, kalai, ulamagi ai,
kamonagi ai, e maguli nama iwavaginai. 13 Puka Veaga pono agi-matagaia
taunilimalima geriai, pono vopatagia, pono vevega-ripagia, pene ago, au
pana wati. 14 Palagu na evenimuto warewarena gauna inagulunai ragai
pono moira. Vowareware pa tiavu peroveta kilara geriana ogapiato gauna,
ekalesia vaivaina talimara gimara goi repamu ai getao-kaurato tomanai.
15 Vogaura pono inaguluagi-gitakaura. Einagulu pono tiligagia maaomu
e matauniparamu maparana ria, pe gemu tiliga taunilimalima maparara
na pia gitaa. 16 Gemu maguli navugana pono tovoa, gemu vevega-ripa
kilara nakara pono gatura. Ekala ea pono kalagi-vanagivanagira. Kwalana
pene vovetaina pono kala genai, matotaumu pono vevega-maguli e
gekamonagimuna talimara maki pono vega-magulira.

Inagulu kamonagi talimara kavarai

5 1 Talima kamuna ta ragai pono vaikila-paku-koea; na pono karo-
magelo-venia tamamu vetaina. Malaga valigu pono vaikilara
walakavamu vetaira. 2 Gare kamura tinamu vetaira pono kalara, e vavine
valigu walawalamu vetaira pono kalara, maaomu nama iwavagina ria.

3 Wapu gerega vagira pono kupa-ragera. 4 Na wapu ta pene manatuna,
pa matupuna genai, ia tovotovona Palagu kwalanagina kalana geria pete
aonai pia ripaa vou pia vega-matagaia. Voo geria pete rogora pia tolera
e veakavara. Vovetaina kalarai tamara e tinara e tupura veleparara e
logeaparara geria vekwalavi gevega-voi-wairana. Ekalara na Palagu
gevega-verereana. 5 A wapu, gereganamo ati tau gitatagona, gena
veraramani Palagumo genai pene taoa. Pogi e lagani pene rapali, Palagu
pene nogia pene veakavaa ulanana. 6 Na tauniparana vega-vererenamo
kalana ekalaana wapuna ia warau ekwaregato, lewana ia roe magulina.
7 Ekila wapu maparara pono venira, pe ta genai rakava ta ragai pia
rawalia. 8 Na pene talima taa na kalakalana, pa ita kila gena numa
talimara taunatauna, geria e garia ati evuatina ati egupurana genai,
ia gena kamonagi Keriso genai etao-veavugaana. Ia gena rakava ati
ekamonagina talimana gena rakava evanagiana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Wapu ta arana ragai pono taloa vou, wapu maparara arara atalorana
pukanai. Na pene ia gena maguli rigolona gagala taula toitoi (60)
evanagiato, e maru kwapunamo egarawaato. 10 E gena kala nama vetainai
taunilimalima na geripaana, e natuna rogora etole-gitakaurana, wariwari
talimara egapi-ragerana gena numai, veaga pa ekalesia talimara gagera
eguligirana, (voia ganina matotauna evevega-rigona), gevega-vitivitirana
talimara eveakavarana, e kala namarai etiligana wapunamo arana pono
taloa.
11 Na wapu valigura arara ragai pono talora, kwalana geria tugamagi
rakavara na nege vairana, ne Keriso genana nege gerevagina, ne nege
vegarawana. 12 Ne metauna matotaura na pia gapia, kwalana geria
kilagavu kunena Keriso genai gepia-togaana vetainai. 13 Lepeti pia
ripaa e numa gaura gaurai pia raka-louragelourage. Ati lepetimo, na pia
munemune, laka-poeragepoerage e ati pegere kilagira gaura pia kilagira.
14 Gaura pakurai au aririwana wapu valigura pia vegarawa, pe natura pia
vega-walara, e geria numa pia gita-tagora, ne evetali-venirana palaguna
paka ta ragai pia venia ita pene opara ulanana. 15 Kwalana wapu reketa
warau Iesu gena raupara na pege laka-gerevagi, ne Satani mulinai
gelakana.
16 Na pene Iesu gevega-taunataunaana garena ta gena numai wapu
reketa getaluna, vogarena vowapu pene gitatago-namanamara, pe
ekalesia atanai metau ragai pia tao-kaua. Vovetainai vou ekalesia na
geregara getaluna wapuramo pene gita-tagora.
17 Ekalesia gevaiana talimara, ekalesia inagulura gekala-gitakaurana
talimara, pio kuparage-kamura, e voira atarai pio taokau. E Palagu
gena kila gevopatagiana gevevega-ripagirana talimara akilagirana.
18 Kwalana puka veaga aonai evetaina ekilana, “Polomakau na vuiti
epanapanagirana genai, muruna ragai pono kwatu-gavua.” Maekilana,
“Inagulu talimana gena inagulu voina pene gapia, voia voo rorirori.”
19 Pene talima taa na ekalesia ekune-agiana talimana evaikilaana, ia
ekepina genai, ragai pono kamonagira, pene ago, talima ruala pa toitoi
na pia vega-taunataunaa vou. 20 Gekala-rakavana talimara ekalesia
wailarai pono golora, pe taunilimalima maki pia kali.
21 Palagu e Keriso Iesu e aneru veagara wailarai au na goi avaikilamuna,
e evevega-nagi kilara pono kamonagira maaomu kwapuna. Talima kamura
e gemu talimamo ragai pono gapi-ragera. 22 Gimamu talima ta repanai
ragai pono taokau-vailavailaa, reketa geria kala rakavai ragai pono kala-
rakava, matotaumu nakamu pono vegatu, pono nama-iwavagi.
23 Nanu taunataunamo ragai pono niu, na wain kiatarana maki pono
niu, kwalana aomu pene alevaa, warigi eviti-gitamuna gaurai.
24 Talima reketa geria rakava matagai vavagi, vorakavana ira
geraokwanirana, ne geago-kunena Palagu gena veagirori kapunai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Na reketa geria rakava veavuga, kapinai vou mulirana gelakanagi-
lakanagina. 25 Vovetainamo kala namara maki matagai-tago. Na kala
namara reketa ati gematagai-velekevelekena gaura veavugaimo ati pia
mia, na piave matagai.
6 1 Inagulu talimara ati voira talimara geria kamuna pia kupa-ragea
e gena vevai kapulenai pia talu. Vovetaina pia kala genai, geria
kamuna na Palagu arana e ita gera vevega-ripa atarai kila rakavara ati
pia kilagira. 2 Pene inagulu talimara ati voira talimara geria kamura Iesu
gevega-taunataunaana talimara genai, evetaina ragai pia tugamagi, “E au
walakavaku, pe karona ragai pana kamonagia e ragai pana kupa-ragea.”
Aikina! Ira evetaina ne pia kala, geria kamura geria vetugunagi girigirira
maparara pia agoveni-gitakaura. Kwalana ira geria inagulu gena nama
geria kamura, Iesu gevega-taunataunaana talimara, na pia gapia; voira
voo ira gatara namara.

Vevega-ripa opakaura e rinaga taunataunara

Vogaura ira pono vega-ripara e pono vega-nagira. 3 Pene talima ta
vevega-ripa opakaura pene vevega-ripagira, e gena vevega-ripa ita gera
Velekou Iesu Keriso gena kila taunatauna na ria ati gekwapunana,
Palagu gena maguli ati pene vega-ripara, 4 ia veagi talimana, e gau ta
ati etugamagi-iluana. Ia verenagi irauiraura pene kala, e Palagu gena
kila pene vegolo-agira. Vogaura na, munemune, kogo, kila rakavara,
taunilimalima geriai vevega-veraulea tugamagira rakavara pia vega-
walara, 5 e vanagivanagi vevega-veitu maki ati geaikina. Vovetaina
gekalana talimara geria tugamagi rakava kwaikwai, e kila taunatauna
na gelaka-gerevagito; ira matapolu getugamagina, Palagu kwalanagina
rinaga vovogo pono rawali rauparana.
6 Taunatauna, Palagu gekwalanaana, e rinaga vogora na ati geagona
talimara rinaga vogo vavagira pia rawalira. 7 Kwalana gau ta tanoparai
ati tavuamaiato, e gau ta maki tanoparara na ati pita vuagoa, aikina!
8 Gaura pakurai, pene ita magara ganigani e magera rapuga genai,
pita kila, eira e gelegele. 9 Taunilimalima raira geririwana rinaga vogo
vavagi pia rawali negetina talimara veopatovona egapirana, geria ririwa
kawakawara e ririwa rakavara na evega-vekwakunagirana, voanana
erolo-rigorana rakavai e kalova kapunai. 10 Kwalana moni ulamagi
venina rakava maparara lamuna. Taunilimalima reketa moni geulamagi-
kamuana Iesu kamonagi-venina na gelaka-gerevagito, e aovitiviti vogora
na aora ekwanurana.

Paulo gena vevega-ripa kilara Timoteo genai

11 Na goi, Palagu gena talima, vogaura maparara pono raokwanira! Ne
kala roriroriira, Palagu kwalanagina, kamonagi, ulamagi, vaigaoka, aoma

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pono tavura makwalimumu ria. 12 Kamonagi vetalinai pono tiliga. Maguli vanagivanagi pono gapi-gaugaua, kwalana emaguli pakunai Palagu na goi maki ekeamuto, taunilimalima gutuma wailarai gemu kamonagi okilagi-matagaiato tomanai.

13 Palagu na gau maparara maguli evenirana, e Keriso Iesu Pontio Pilato wailanai evevaravaragito kila namana ekilagiato. E Palagu e Keriso Iesu wailarai goi avega-nagimuna. 14 Erova kilara maparara pono kwalanara aomu ati vetoukauna e kepi ta gemu ai maki ragaina, atirapurelemu, pene ago, ita gera Velekou Iesu Keriso gena vogomai tomana. 15 Palagu matotauna gena toma taunataunana pene kwara vou, Iesu Keriso pene matagai. Palagu gereganamo Vele nama iwavagi, Vegitatago Talimana kwapuna kwanilova, king geria King e vele geria Vele. 16 Iamo geregana etalu-vanagivanagina; ia maeka kamu iwavagina aonai etaluna, gaura pakurai taa na ati pene lakakavi-venia ripa; ia taa na ati egitaato e taa na ati pene gitaa ripa. Ia genai vekuparage e tiavu pene mia pene ago-vanagivanagi. Amen.

17 Rinaga vogo talimara etanoparai pono vaikilara, ragai pia veagi, tanopara rinagara geriai geria veraramani ragai pia taoa, kwalana vogaura maparara pia aiki, na Palagu genai pia veraramani; ia na gau namara vovogo evenirana gera verere ularana. 18 Pono vaikilara, kala namara pia kala, kala namara geria rinaga namarai pia vega-agora. Vegapi-rage talimarai pia ago e geria rinaga talima reketa maki kiata na pia venira mavererera ria. 19 Vorauparai ira geria rinaga namara pia tao-kou maavura wailara tomara ularana, e maguli taunatauna pia gapia.

20 Timoteo, Palaguna evenimuto kilara pono gapi-gaugaura, kila rakavara e kila kawakawa e aoneka opakaura kogorai ragai pono laka-toga. Talima reketa na voaoneka gekilagirana, “Ripa.” Voo geopakauna. 21 Taunilimalima reketana voo “Ripa” negetina voo gegapi-ragerato, ne geria kamonagi Iesu genai geraokwaniato.

Palagu gena vega-nama iwavagina gomi gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA TIMOTEO GENA

2 Timoteo vega-matagaina kilara

Paulo na Timoteo gena epepa vega-rualana Paulo Romai etipurato aonai etaloato. Etaloato rigolona 66 e 67 aorai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa aonai golea kamura tenu 1:13-14; 2:15; 4:1-5.

Paulo na epepa vega-rualana etaloato, gena ririwa:

1) Timoteo maguli taunataunanaimo pene talu;
2) metau kamura pene rawalira aonai ragai pene moira, na vetugunagi inaguluna pene tiligagia.

Paulo na epepa evetaina enavugaato:

1. Keriso valina taunataunana Timoteo na pene gapi-gaugaua *(tenu 1:1-18)*
2. Keriso gena vetugunagi inaguluna pene kwalanaa *(tenu 2:1-18)*
3. Keriso genana pia gerevagi talimara kilara ekilagito *(tenu 3:1-26)*
4. Kerisomo gena kila geregana pene vopatagia *(tenu 4:1-5)*
5. Paulo gena vevega-neka kilara etuguto *(tenu 4:6-22)*

---

1 1 Au Paulo, Keriso Iesu gena apostolo talimaku, Palagu gena ririwa
vetainai; gekuna epepa ewatina. Palagu na etugukuto, ekilagi-
gavuato magulina Keriso Iesu genana pita rawalia magulina pana
vopatagia ulanana.
2 Timoteo, goi atalo-venimuna, natuku, aulamagimuna. Palagu ita
Tamara e Keriso Iesu ita gera Velekou geriana vega-nama iwavagina,
venugagiviti, e maino gemu ai pia mia.

Paulo gena vevega-nama e vevega-tiliga kilara

3 Pogi e lagani vanagivanagi geku rapali aorai goi atugamagimuna.
Geku rapali aorai Palagu, maaoku namana na vetugunagina aago-
veniana Palaguna, ataniku-veniana. Palagu e au tupuku e gataku na
maki vetugunagina gekalaato. 4 Otagito atugamagiana, e geku ririwa

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kamuna goi mapana gitamu, geku verere pene kamu ulanana. 5 Goi
gemu kamonagi taunataunana atugamagiwai-kuleana. Ne kamonagi nea
tovotovonai tupumu garena Lois e tinamu Iunis geriai maki emiawai. Au
aripana, vokamonagimo kwapuna goi gemu ai emiana. 6 Vovetaina gaurai
avega-tugamagi-waimuna, Palagu na evenimuto warewarena, au gimaku
atamu ai atao-kauato aonai, ogapiato gauna, pono inagulu-agia. 7 Kwalana
Palagu na ita evenirato Veaga Palaguna na aora ati pene vega-kalira Veaga
Palaguna, na kwalimu, ulamagi, e vaigaoka evenirana Veaga Palaguna.
8 Ita gera Velekou gena kilakilagi-matagairai ragai pono nuga-rage, e
au Keriso galamanai tipura numanai ataluna gaurai maki, nugarageku
na ragai pene kalamu. Na Palagu gena tiligai pono vaigaoka e au ria
pita kwapuna, pe Vali Namana galamanai pita vitiviti. 9 Ia na evega-
magulirato e gena keakea veagana na ekearato gena taunilimalimai pita
ago ulanana. Vovetaina ekalato, ati ita gera kala e inagulu nama pakurai,
na ia matotauna gena ririwa e gena vega-namamo. Vovega-nama voo
tovotovonai vegata, kupa e tanopara rogoti ere kalara aonai, Palagu na
Keriso Iesu genana evenirato. 10 Na ewagumona ita gerai Vevega-maguli
Talimana Keriso Iesu evogomaito vetainai, evevega-nama iwavagina ita
gerai ema matagaito. Keriso na kwarega gena tiavu evega-aikiato, e Vali
Namana genana maguli e talu-vanagivanagi evega-matagairato. 11 Palagu
na au etaokuto eVali Namana pana vopatagia, pana lakagia, e pana
vevega-ripagia ulanana.
12 Voinagulu galamanai au evetaina avitivitina. Na au ati anuga-ragena,
kwalana akamonagi-veniana talimana ripaku vealeva. E au maki ripaku
vealeva, einagulu gimaku ai etao-kauato e pene gitatago namanamaku pene
ago veagirori tomana kamuna pene kwara. 13 Kila-taunataunara au gekuna
okamonagirato kilara pono gapi-kikitalira e pono kwalanara kamonagi
e ulamagi ai. Vokamonagi e ulamagi Keriso Iesu genana gevogomaina.
14 Palagu na evenimuto gauna pono gita-tagoa. Ita aorai etaluna Veaga
Palaguna na vowareware gauna gitatagonai pene veakavamu.
15 Goi ripamu Asia tanonai getaluna talimara maparara au gekuna
gelaka-gerevagito Figelas e Hemogenes maki. 16 Onesiforas magena numa
talimara ria Velekou gena venugagiviti atarai pene taoa, kwalana ia
na lagani vogo au aoku eveagaokaawai. E au tipura numanai ataluwai
nugaragena na ati ekalaawai. 17 Ia Romai ekwarato tomanai, au etavu-
ririwa-ragekuto pene ago erawalikuto. 18 Velekou gena venugagiviti
atanai pene taoa pene ago, veagirori tomana kamunai! E goi ripamu
vealeva Epeso ai au vetugunagiku raka eago-veni-tiwaato.

Keriso Iesu gena vetali talimana taunatauna

2 1 Gaura pakurai, natuku, goi Keriso Iesu gena vega-nama aonai
pono kwalimu. 2 Taunilimalima vogo wailarai au gekuna rakagau

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

okamonagirato gaura veraramani talimara pono vega-ripara. Ne voirana maki talima reketa geria mapia vekilagira.

3 Keriso Iesu gena vetali talimana namanai pono ago, e vitiviti aonai pono vaigaoka au akalana vetaina. 4 Vetali talimana gena maguli ripamu. Evetalina aonai, inagulu reketa ati pene kalara ripa. Na ia gena ririwa egapi-rageato vetali velena vega-vererena kalanamo pene kalaa. 5 Raka vegala kamunai erakana talimana, ati pene tiliga ripa pa raka vegala akwana ati pene gapia ripa, pene raka vegala rovana ati pene kwalanaa genai. 6 Araga kala talimana pene inagulu tiliga matotauna roe nea vou voina pene gapi-kunea ginaroginaro tomanai. 7 Velekouna vou tugamagi-ilu pene venimu, ne vokila maparara pakilagira pono ripa-namanamara.

8 Eia pono tugamagi-tagoa. Iesu Keriso Davida tenena, kwaregana ekuliiti-waito. Au na evetaina akilagiana Vali Namana avopatagiana aonai. 9 Vovetaina gaurai gevega-vitivitikuna, tipura numanai maki teini na geligoligokuna noowane vagivagi pa lema talimaku. Na Palagu gena kila ati kwatu gaugau. 10 Gaura pakurai vitiviti mapararai avaigaokana Palagu na evirigirato talimara pakurai, pe ira maki Keriso Iesu genana evogomaina vevega-magulina, e emia-vanagivanagina maekana ralemana iwavagina pia vaia pakunai.

11 E kila taunatauna:

“Pene ita Keriso ria takwaregato genai,
ita maki ia ria pita maguli.
12 Pene tavaigaokana genai,
ia ria maki pita vevaikou.
Pene ia taopa-tagoana genai,
ia na maki ita pene opa-tagora.
13 Pene ita ati taveraramanina,
ia gena veraramani kapunai roe emiana;
Kwalana ia matotauna ati pene vekilagi-veavuga,
(e ia gena kilagavu kilara ia na ati
pene vega-irau kapuvagira).”

Inagulu talimana namana

14 Vokila mapono vega-ripa-waira, e Palagu wailanai pono vega-ripa-kunera, kila kovagora ragai pia veitu-agira. Kwalana voanana nama ta ati pene vega-walaa, na pia kamonagi talimaramo geria maguli pene vega-rakavara. 15 Pono inagulu gunagave, pe Palagu wailanai pono matagai genai, pene vega-taunataunamu, inagulu talimana ati enuga-ragena talimana vetaina. Kwalana ia na Palagu gena kila taunatauna na evevega-ripagi-gitakauana. 16 Gavutina rakavara e kawakawara ragai pono kilagi, e geriana pono gerevagi, kwalana vogavutina gekilagirana talimara Palagu genana pakara gerauvagina. 17 Kila vovetaina gekilagirana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

noowane komata geraragana vetaira. Himenias e Filetas vovetaina
talimara. 18 Ira tauria ruala na kila taunatauna rauparana geraokwaniato.
Gekilana kuliitiwai ewalato, pe eaikito. Vovetaina gekilana gaurai, talima
reketa geria kamonagi gevega-rakavarana.
19 Na Palagu gena kila kwalana eruga-gaugauna no vatu kamuna
vetaina, ati pene kalavo-kalavo. Atanai ekila etaloato, “Velekou ripana
rai ia gena.” Maekilana, “Rai ekilana ia Velekou gena netina talimana
kala rakava genana pene gerevagi.”
20 Numa kamuna aonai mereki irauiraura voa, ati maparara kolo e
siliva na gekalarato gauramo, na mara e maka na gekalarato gaura maki
voa. Reketa toma kamurai vou pia inagulu-agira, reketa geinaguluagi-
vanagivanagirana ganigani ai pa momo piatoga gaura. 21 Pene ekala
rakavara geriana matotauna evealevana talimana, inagulu namara
inagulu-agira talimanai Velekouna pene vega-agoa e pene vega-veagaa.
Ia egita-tagoana talimana gena inagulu talimana alo ripanai pene ago
inagulu namara maparara kalakalara ularana.
22 Gulu valigu geria ririwa rakavara maparara pono raokwanira, e eira
pono kwalanara: Kala rorirori, kamonagi, ulamagi, e maino. Maaora
nama iwavagira Velekou genogiana pene veakavara ulanana talimara
ria pio kwapuna. 23 Verenagi veveagarekone kawakawara geriana pono
gerevagi, kwalana goi ripamu voirana kogo pia vega-walaa. 24 Velekou
gena vetugunagi talimana ragai pene kogo, na talima maparara pene ao-
namara, pene vevega-ripa-gitakau, ragai pene paru. 25 Gekilagi-piatogaana
talimara pene kila gapigapira mamanauna na, peiramu Palagu na pene
vega-vetugamagi-kulera, ne kila taunatauna na pia ripaa. 26 Ne ira geria
tugamagi pia raka-gotowai e Tiapolo gena rikiriki na pia kali-maguli,
kwalana ia na roe gapi-gaugaurana gena ririwa pia kalara ulanana.

Toma ikarai

3 1 E eia maki pono ripaa: Toma ikarai rakava vogo pia wala. 2 Talima
matotauramo pia veulamagi-veveni, moni pia ririwamagira, pia
vevega-rage veveagoloka, pia veagi, geria kila pia rakava, tamara e
tinara pia karoverave-venira, ati pia tanikiu, e ati pia veaga. 3 Ati pia
veulamagi, talima geria rakava ati pia tugamagi-piatogara, pia verolí-
opakau, ati pia vaigaoka, pia veinala-veveni, karo pia velekwa. 4 Ira
pia velewa, geria tugamagi rakavara gelegelerai pia kala-kawakawa,
aora veagi na pia vonu, tanopara vererera pia ulamagira, Palagu ati pia
ulamagia. 5 Palagu kwalanagina ganina taunatauna avuavuna mulina
kavanaimo getovotovoana, a ia gania taunatauna tiavuna gerugaana.
Votaunilimalima geriana pono laka-gerevagi.
6 Vovetaina talimara taunilimalima geria numa aorai gelaka-togana,
ne aomoira garera geoparana. Voaomoira garera geria kala rakavara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

metaura na gekou-gavurana, e geria ririwa rakavara na gevairana.
7 Vogaregare vanagivanagi ripa getavuana, na kila taunatauna ati
gerawaliana. 8 Tianes e Tiambres, Aikupito geria wara talimara, na
Mose gekou-gavuato vetaina, e vevega-ripa opakaura talimara na kila
taunatauna gekou-gavuato. Ira geria tugamagi rakava kwaikwai, e ira
geria kamonagi ati getiligato, geketoto. 9 Na ati pia raka-raurau, kwalana
taunilimalima maparara na geria kawa pia gita-rawalira, Tianes e
Tiambres geriai gewalato vetaina.

Vevega-nagi ikara

10 Na goi na au geku vevega-ripa kilara maparara okwalanarato, geku
kala, geku ririwa ganira, geku kamonagi, geku vaigaoka, geku ulamagi,
geku ruga-gaugau oriparato. 11 Gegui-gerevagikuto, gevega-vitivitikuto,
e vitiviti maparara au geku ai gewalato Antiokai, e Ikoniai, e Listerai.
Gevega-vitivitikuto aonai avaigaokato. Velekouna vogaura maparara aora
na evaimagulikuto. 12 Taunatauna, Keriso Iesu aonai Palagu kwalanagina
pia ririwaa talimara maparara vovetaina pia vega-vitivitira. 13 Kala rakava
talimara e opakau talimara vovetainamo pia kala-ago, rakava genana
rakava iwavaginai pia velakati, talima reketa pia opara, e ira maki
Tiapolo na pene opara. 14 Na goi rakagau oripaato e ogapi-rageato neiamo
pono kwalanaa. Kwalana gevega-ripamuto talimara goi ne ripamu, 15 e
keimu na pene vogomai ewagumona Puka Veaga kilara ripamu; e Puka
Veaga kilarana aoneka pege venimu, ne Keriso Iesu genai pono kamonagi
vevega-maguli vaivaina ulanana. 16 Puka Veaga kilara maparara Palagu
aona na gelaka-piatito, ne taunilimalima aorai Veaga Palaguna na evega-
laka-togarato. Ira geria nama kila taunataunara vevega-ripagira ulanana,
rakava vega-matagaira, rakava vega-roriroriira ulanana, e raupara
roriroriina vevega-ripagina ulanana. 17 Vokila geriana Palagu gena talima
pia ripa-namanama, pe kala namara maparara pia kalara.

4 1 Palagu e Keriso Iesu wailarai avaikila-gaokamuna. Iesu pene
waikule tomanai, gena vegitatago kapulenai maguli talimara e
kwarega talimara pene vevirigira. 2 Palagu gena kila pono vopatagia,
toma namarai e toma rakavarai. Taunilimalima geria kala rakavara pono
vega-roriroriira, pono paku-koera, pono vega-nagira, pono vega-ripara
mavaigaokamu ria. 3 Kwalana toma ta evogomaina, vonai taunilimalima
na vevega-ripa taunatauna ati pia kamonagi-venia, a geria ririwa
rakavara roriirai vevega-ripa talimara vovogo pia gapira, ira na geririwa-
rakavara kilara pia kamonagira ularana. 4 Kila taunatauna kamonagina
genana pia laka-gerevagi, na vitona kilara vou pia ririwa-kamura. 5 Na
goi pono vegita-tago gaura maparara geriai, vitiviti aonai pono vaigaoka,
Vali Namana vopatagina inaguluna pono kalaa, Palagu gena vetugunagi
inaguluna maparana pono kala-namanamaa.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

6 Kwalana au roli akwaregana, e au ralaku pene vepopo noowane vine
nanuna Palagu gevega-namaana aonai gepopoana vetaina. Au geku
laka-gerevagi tomana pekwara. 7 Vetali aonai avetali-gitakauto, au geku
raka-vegala warau pavega-aikia, geku kamonagi roe agapi-gaugauana.
8 Ewagumona geku kala rorirori akwana ekala-maavuato, emiana pene
ago veagirori kamuna tomana pene vekwara aonai, Velekou, Veagirori
Talimana Roririrorina, na pene veniku. Ati aumo, na voraira ia pene
matagai tomanai geulamagi-veniana talimara maki pene venira.

Vevega-neka kilara

9 Pono tiliga pe au geku ai pono vogomai vega-veleke. 10 Kwalana
Demas na etanopara magulina eulamagi-kamuana, gaurai au
eraokwanikuto, Tesalonikai eagoto. Kresens ia Galatiai eagoto, e Tito
Dalamatiai. 11 Luka gereganamo au ria. Mareko pono vaikaua, goi goti pio
vogomai, kwalana ia tupunama e au geku inagulu aonai pene veakavaku
ripa. 12 Tikikas Epeso ai atuguato. 13 Goi pono vogomai aonai, auna kouti
pono gapi-kaua, Troas vanuganai Kapas genai araokwaniato, e geku
puka maki pono gapi-kaura, gau kamuna mamoe e nanikoti kopirana
gekalarato talotalo ulanana gaura, ragai pono tugamagi-lekwalekwara.
14 Alesanda, auri einagulu-agirana talimana na, au evega-rakava-
vagikuto. Voo rakagau ekalaato Velekou na vou voina pene venia. 15 Ia
genai matotaumu pono vegita-tago, kwalana ia gena vevega-ripa kilara
ekilagi-piatoga-rakavarato.
16 Tovotovonai Veagirori talimara wailarai arugato aonai, ta lagaku
ai ati eruga-tagoto, ati eveakavakuto, maparara na geraokwanikuto.
Arapalina, Palagu na vokala rakava voira ragai pene venira. 17 Na
Velekou au lagaku ai eruga-talito, ne kwalimu evenikuto. Vovetaina
ekalakuto kwalana, Vali Namana au na pana kilagi-matagaia, ne ati
Iuda talimara maparara na pia kamonagia ulanana. E au Palagu na liona
pokana na evega-magulikuto. 18 Velekou na rakava maparara aora na
pene vaimaguliku, e gena Kupa Basileiai pene vaitoga-namanamaku. Ia
arana pita vega-ragea pene ago vanagivanagi, ati ikana. Amen.

Vevega-nama ikana

19 Au geku vevega-nama atuguana Prisila e Akwila geriai, e Onesiforas
magena numa talimara geriai. 20 Erastas Korinto ai petalu, e Trofimas
Miletas ai paraokwania, kwalana evitiana gaurai. 21 Pono tiliga, pe pono
vogomai vega-veleke, gaulago uvera rogoti gere kwara aorai.
Iubulas, Pudens, Linas, e Klaudia geria vega-nama getuguana, e
ekalesia vewalakavana maparara na maki.
22 Velekou goi palagumu ria pene talu. Palagu gena nama iwavagina
gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO TITO GENA

Tito vega-matagaina kilara

Epepa Paulo na Tito geregana gena etaloato. Epepa Paulo na Roma tipura numana na etaloato. Epepa etaloato rigolona 64 e 65 vekarawarai, Iesu ekwaregato mulinai. Epepai golea kamura tenu 2:11-14; 3:8.

Paulo na epepa etaloto kwalana gena ririwa:

1) Tito pene vaikilaa, ekalaesia goleana kuneagira talimara raka pene virigi-tiwara;
2) Tito pene vega-ripaa, Palagu gena nama e vetuga aonai Palagu kwalanagina magulina raka pene maguliagi-tiwaa;
3) Tito pene vega-nagia, vevega-ripa kilara taunataunara pene vevega-ripagira.

Epepa Paulo na evetaina ewareato:

1. Palagu kwalanagina magulina ekalaesia goleana aonai *(tenu 1:1-16)*
2. Palagu kwalanagina magulina numa kwapurakwapurai *(tenu 2:1-15)*
3. Palagu kwalanagina magulina tanopara maparanai *(tenu 3:1-15)*

---

1 [1] Au Paulo, Palagu gena vetugunagi tauku e Iesu Keriso gena Apostolo,
gekuna epepa ewatina. Au Palagu na etugukuto, Palagu na egapi-itirato
talimara geria kamonagi ai pana veakavara, ekila e maguli taunatauna
pana vega-ripara ulanana. E ekila e maguli taunatauna na pia ripa, Palagu
pia kwalana-taunataunaa. [2] Kwalana voanana vou maguli vanagivanagi pia
tugamagi-kikitalia e pia vaia. E maguli vanagivanagi magulina ea tanopara
rogoti ere vetina aonai vegata, Palagu na ekilagi-gavuato. Ia ati eopana
Palaguna. [3] Na ewagumona voupe Palagu matotoauna na ekala-maavuato
tomanai pema vega-matagaia. EVali Namana ea ita gera Vevega-maguli
Palaguna gena kila rorinai au geku vopatai akilagi-matagaiana.
[4] Tito, epepa goi atalo-venimuna. Goi au natuku taunatauna kamonagi
kwapunamo aonai:
Tamara Palagu e Keriso Iesu ita gera Vevega-maguli Velena geriana
vetuga e maino gemu ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tito gena inagulu Krete mounai

5 Au na goi Krete ai araokwanimuto kwalana, nenai rakagau ati
akalarato gaura pono kalara ularana. E vanuga kamura mapararai
ekalesia kuneagira talimara reketa pono vega-rugara avaikilamuto
vetaina. 6 Ekalesia kuneagina talimana kala namaramo ekalana, rakava
ta genai ati pono rawalia talimana. Garawana kwapunamo; natuna
na Iesu Keriso gevega-taunataunaana, ati gekogo-kawakawana, e ati
gekaroveravena, e ati gekila-kawakawana melora. 7 Kwalana ekalesia
ekune-agirana talimana Palagu gena inagulu egita-tagoana talimana.
Vovetainai ia kala namaramo pene kala, rakava ta genai ati pene mia,
ragai pene kila, ia talima kamuna, taunilimalima na ia geregana gena
ririwamo pia kwalanara ragai nepenetiwa, aikina. Ragai pene paru
vailavaila, ati niuniu rakavarakava talimana, ati aoginigini talimana,
ati opakau kalarai gena e gana erawalina talimana. 8 Ia vegapi-rage
talimana, kala namara eulamagirana talimana, vevega-tiliga talimana,
kala rorirori e veaga talimana, e vaigaoka talimana. 9 Kila taunataunana
gevega-ripaato kilara pene gapi-gaugaura, pe ia na vovevega-ripa
taunatauna na pene ago-agia, pe talima reketa mapene vevega-nagira,
e vevega-ripa taunataunana gekilagi-piatogaana talimara maki pene
vaikila-gaokara, pe geria kepi kapura pia gita-rawalira.

E Krete mounai vevega-ripa opakaura talimara vovogo voa

10 Kila taunatauna ati gekwalanarana, gekila-tilivagina talimara, e kila
ati ganira gekilagirana talimara, e vevega-ripa kawara na taunilimalima
geoparana talimara galagala vagi nea. Iuda talimara nuganugarai
ekalesia aonai gelaka-togato talimara nevetaina gekalana. 11 Netalima
pio kila-waira. Kwalana ira na pete maparara geria kamonagi gevega-
rakavarana. Ira ati pegere vevega-ripagira gaura gevevega-ripagirana. E
ira moni e rinaga pia venira ularana gekala-opakauna. 12 Ira aorai geria
peroveta talimana ta evetaina ekilato, “Krete talimara vanagivanagi
geopana, manega paera rakava kwaikwaira, lepeti e ganigani gaoka
talimara.” 13 Ira ekilagirato kilana e taunatauna. Gaura pakurai pono
vaikila-kolukolura, pe aora maparara ria e matauna taunarai pia
kamonagi. 14 E Iuda tenera geria vitona ragai pia kamonagira, e Palagu
gena kila taunatauna genana gelaka-gerevagina talimara geria rova maki
ragai pia kwalanara.

15 Ao vealeva talimara geriai gau maparara nama iwavagi e vealeva. Na
ao ati vealeva e Keriso ati gevega-taunataunaana talimara geriai gau ta
vealeva ati pene mia. Aikina kinavagi. Kwalana ira geria tugamagi e aora
rakava kwaikwai gaurai. 16 Votalima gekilana, ira Palagu ripara negetina,
na geria kalana evega-matagairana, ira Palagu ati ripa vagira. Ira e kala

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rakava e kila-tilivagi talimara, e kala namara kalakalara ira geriai gaoka vavagi.

Vevega-ripa taunatauna e roririorina

2 1 Goi na vevega-ripa taunatauna na pono vega-ripara. 2 Velepara pono vaikilara, aora pia gapi-gaugaura, pia tugamagi-roririori e pia vaigaoka. Maaora maparara e mataunataunara pia vekamonagi, e pia veulamagi, e pia ruga-gaugau. 3 Logeapara maki evevega-ripa kwapunamo pono venira. Pono vaikilara, ira geria maguli e kala pia veaga. Taunilimalima arara ragai pia vega-rakava-kawara, e ragai pia niu-kawakawa. A ira kala namaramo pia vevega-ripagira. 4 Ne ira geria vovevega-ripa na gare valigura na garawaria e naturia pia ulamagira. 5 E pia vaigaoka, Palagu wailanai pia nama-iwavagi, e geria numa pia nakagatura, e inagulura maki pia kala-gitakaura, pe gare namarai pia ago e garawaria pia kupa-ragera e pia kamonagi-venira. Evetaina kalara pia kalara, Palagu gena kila taunilimalimana ragai pia kilagi-piatogaa.

6 Malaga valigu maki evega-nagi kwapunamo pono venira. Pono vaikilara, pia vaigaoka. 7 Gau maparara kalakalarai goi matotaumu na vevega-gita vanagi kalara namara pono kalara, pe pia gitara. Pono vevega-ripa aonai maki vegarevegare ai ragai pono kila, na kila taunataunara, kila roririorira, 8 e kila roririorira pono kilagira, pe talima taa na gemu kila ragai pene gaoa. Vovetaina pono kala, goi gekilagi-piatogamuna talimara pia nuga-rage, ne ita atarai kila rakavana ta ragai pia kilagia.

9 Inagulu talimara ati voira talimara pono vega-nagira, geria kamura karora pia kamonagira e pia vega-vererera geria vetugunagi maparara geago-venirana aorai. Ragai pia vekaro-wainagi noponotiwa. 10 E pono vaikilara, geria kamura geria rinaga ragai pia lemalema-vagira. Na geria kala namaramo pia vega-matagaira. Vokala namara na geria kamura pia vega-gitara, ira geriai ragai pia aovoaovo, na pia veraramani. Evetaina pia kala, ita gera Vevega-maguli Palaguna gena vevega-ripa, taunilimalima na pia vega-ragea raupara maparara aorai.

11 Kwalana Palagu gena vega-nama genana vevega-maguli evogomaito, vovevega-maguli talima maparara geriai ema matagaito. 12 Palagu gena nama e vetuga na ita evega-riparana, Palagu ati takwalana-taunataunaana magulina pita piatogaa. A ita etanoparai tamagulina, vaigaoka magulinai pita maguli, kala roririorira pita kalara e Palagu pita kwalana-taunataunaa, 13 toma kamuna e namana taalo-tagoana aonai. Ita ewagumona Iesu Keriso taalo-tagoana; ia ita gera Palagu kamuna e gera Vevega-maguli Tauna; gena vogomai maralema iwavagina taalo-tago-koukouana. 14 Iesu Keriso ita pakurai matotauna evevenito, ita kala rakava kwaikwaira aora na pene voi-vagira ularana. E ita ia geregana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

genamo pene vega-nama-iwavagira, ne pene tao-gerevagira, gena taunilimalima namarai pita ago, e inagulu namaramo kalakalara pita ririwamagira ularana.

15 Goi na emaguli e ekala pono vevega-ripagira. Gemu rorirori kamuna nea pono inagulu-agia, taunilimalima pono vega-nagira, e gekaroveravena talimara pono vaikila-gaokara. Talima taa na ragai pene karo-wainagimu.

Ekalesia raka pegere maguli-tiwa

3 1 Gemu taunilimalima pono vaikilara, noponotiwa kaomani, king e geria vegita-tago kapulenai pia talu e pia kamonagi-venira. E vanagivanagi pia vealo-tago, kala namara pia kalara ularana. 2 Talima ta genai kila rakavana ta ragai pia kilagia, ta goti ragai pia vevaikila pa kogo. A ira manau aimo pia talu e taunilimalima maparara kala namaramo pia kala-venira.

3 Kwalana ita maki kunenai kawakawa, Palagu ati ripara, Palagu takaroverave-veniawai, Satani na eoparawai, pe Palagu gena rauparai ati talakawai. Ita volaganinai kala rakavara irauirau ta ririwarawai, e taunipara kovagona vega-vererena kalara irauirau geria inagulu talimara ati voira talimarai tavevega-agoto. Talima vega-vitivitira e vega-vekwakunagira tugamagira takalarawai e talima taaorakava-venirawai, paru na tavonuvonu-ragewai e taukavara ria taveao-rakava-vagiwai.

4 Na ita gera Vevaga-maguli Palaguna gena veaonama e gena ulamagi ita gerai ema matagaito aonai, 5 ita ema vega-magulirato. Ita ati gera kala rorirori pakurai ema vega-magulirato. Aikina. Ia matotauna gena vegita-vetugaimo evega-magulirato. Eguligi-valigurato tawala-waito tomanai, e Veaga Palaguna na gera maguli evega-valigu-wairato. 6 E Veaga Palaguna Iesu Keriso ita gera Vevega-maguli Tauna genana Palagu na ita atarai epopo-kauato. 7 Keriso na emaguli ekalaato, kwalana ita ia gena vega-nama genana kala rorirori talimarai evega-agorato Palagu wailanai. E maguli vanagivanagi tatugamagi-veaoleagiana magulina maki Palagu na pene venira, ne pita vaia.

8 Evevega-nagi kilara e taunatauna vegata. Pe au aririwana, goi na ekala namara ea taunilimalima geriai pono kilagi-kamura, pe Palagu genai gekamonagina talimara nea geria maguli pia gita-tagora; e inagulu namara gekalarana nea roe wapia kala-agora. Kwalana nekala ne kala namara e neirana taunilimalima maparara maki pene veakavara. 9 A verenagi kawakawara e tupura gatara pa tene ravana na gevogomaito kilagi-inamainamara e veitura, e Mose gena rova kogora maparara geriana pono gerevagi. Kwalana neirana veveakava namana ta ati pono rawalia. Ne ati ganira gaura. 10 Ekalesia goleana aonai veware-lovolovo kalana ekalaana talimana pono kila-waia, pono vaikilaa, vokala ragai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pene kalaa. Pene karoverave, ne vokala roe wapene kalaa genai, vega-
rualana mapono kila-waia. Voia mulinai roe waevigiragena genai
pono gita-guilagia. 11 Kwalana neveware-lovolovo kalara ekalarana
talimana pono ripa, ia gena maguli rakava kwaikwai e kala rakava aonai
emagulina. Ia matotauna gena kala rakava na evega-taunataunaana, ia
taunatauna rakava talimana.

Vevega-ripa kilara ikara

12 Au na Atemas pa Taitikas goi gemu ai pana tugu-watira genai,
raupara ta pono tavua, ne au geku ai pono vogomai Nikopolis ai.
Kwalana au akilato, nakula e agi uverai vonai pana gapia natiwato
gaurai. 13 Rova talimana Senas e Apolos geria raupara pono raka-kalaa,
pe pono rakatugu-maira. Pono tugu-maira aonai, geria ririwa gaura
maparara maki pono veni-gatuvagira.

14 Ita gera taunilimalima maparara inagulu namara kalakalarai ragai
pia raga rauparara pono vega-ripara, pe pia ripara. Kwalana voraupara
pia ripara genai, toma mapararai geria e garia matotaura pia inagulu, ne
pia rawali, e geria inagulu maki vuavuara pia matagai.

15 Enai au taukavaku maparara na gemi vevega-nama pege tugua.
Gema vevega-nama maki kamonagi aonai ai geulamagimaina talimara
pono venira.

Palagu gena nama e vetuga gomi maparami gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PAULO GENA TALOTALO FILEMONA GENA

Filemona vega-matagaina kilara

Paulo na epepa Roma tipura numana na etaloato Filemona gena. Epepa rigolo 60 e 61 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa ganina kamuna "Vegapirage-wai". Golea kamura epepa aonai golea 15 e 16.

Paulo na Filemona epepa etalo-veniato kwalana gena ririwa:

1) Filemona pene vaikilaa, Onesima mapene gapi-ragea vewalakava magulinai;
2) Filemona pene vega-ripaa, ia tipura na roli elakatina, pene laka-piati tomanai ia Filemona pene laka-gita.

Paulo na epepa Filemona gena evetaina ewareato:

1. Paulo na Filemona evega-rageato *(tenu 1-7)*
2. Paulo na Onesima aranai Filemona enogiato *(tenu 8-21)*
3. Vevega-neka kilara ekilagirato *(tenu 22-25)*

---

1 Au Paulo, Iesu Keriso galamanai tipurai ataluna talimaku, e
walakavara Timoteo, gemana ewatina.
Inagulu kwapuna gakalaana talimana e gatamai namana Filemona atalo-
venimuna. 2 Walawalara Afia, e gatara namana, Palagu gena vetali aonai
Palagura kavarai, Akipas, e goi na numai gotanu-kouna ekalesiara atalo-venirana.
3 Tamara Palagu e Velekou Iesu Keriso geriana maino e vetuga gemi ai
pene mia.

Filemona gena ulamagi e kamonagi

4 Filemona, geku Palagu atanikiu-veniana e vanagivanagi geku
rapali ai akilagimuna, 5 kwalana gemu kamonagi Velekou Iesu
genai e gemu ulamagi Palagu gena veaga talimara maparara geriai
akamonagimuna gaurai. 6 Gaura pakurai arapalina gemu kamonagi pono
varavaragia talima reketa geriai, pe gau namara tagaunarana Keriso
genai takamonagina vetainai, pono ripa-namanamara. 7 Taunatauna,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

walakavaku, gemu ulamagi na evega-verere-rakavakuto e evega-nagi-rakavakuto, kwalana goi na veaga talimara aora ovega-tiligarato.

Paulo gena noginogi

8 Au aoku makwalimuna Keriso aonai goi para vaikilamu rakagau
poro kala, 9 na ulamagi aonaimo anogimuna gemu ulamagi pakunai. E
au, Paulo, pavelepara e Keriso Iesu galamanai tipurai ea. 10 Onesimo,
au natuku, pakunai anogimuna. Ia Keriso aonai au natuku ai eagoto,
kwalana au roe ea tipura numana aonai, palagura kavarai ia tamanai
aagoto. 11 Kunenai ia ati nama goi gemu ai, na ewagumona vetugunagi
ago-venirai ia gelegele, goi na oririwaana e au na maki aririwaana.
12 Ia au nugaku garakaunai, atugu-waikuleana, pe pono gapi-ragea. 13 Au
geku ririwa ia enai pana gapi-gaugaua au lagaku ai, pe goi kapumu pene gapia
au pere veakavaku, au Vali Namana galamanai tipurai roe ea aonai. 14 Na geku
ririwa goi na rorirori poro veniku vou para gapi-gaugaua, vovetaina gaurai ati
agapi-gaugauato. Au maki ati aririwana goi pana vaikilamu rakagau pono kala.
Au geku tugamagi, pene kala namara reketa au veakavaku ulanana pono ririwa
kalakalara genai, maaomu maparana na, pono kalara.
15 Peiramu goi gemuna Onesimo egerevagito toma reketa ganina, mapono
gapi-waikulea genai, goi goti pio talu-vanagivanagi ulanana. 16 Ati gemu
inagula talimana ati voina talimanamo. Aikina. Taunatauna, ia gemu inagulu
talimana ati voina talimana, na ia ewagumona goi walakavamu taunataunanai
pene ago, gaurai pono ulamagia. Au na ia agitatago-gitakauana maaoku
maparana na, e goi na maki pono ulamagi iwavagia maaomu maparana na. Ia
pono ulamagia e pono gapi-ragea talima ta e Velekou aonai walakava ta.
17 Pene au ogapi-ragekuna goi gatamu, Onesimo maki pono gapi-ragea au
pono gapi-rageku vetaina. 18 Pene kepi ta ekalaato goi gemu ai pa magena
gapitore goi gemu ai genai, au araku ai pono talora. 19 Au Paulo gimaku na
epepa ataloana. Vogapitore voira maparara pana veni-waikulemu. Goi maki
magemu gapitore au geku ai. Goi maguli au gekuna orawaliato, na neira ati pita
kilagira. 20 Pe, walakavaku Velekou aonai, gemu kala geku noginogi pono gapi-
ragea. Ita taura ruala Keriso aonai tamagulina, pe pono vega-verereku.
21 Gemu maguli galewanai averaramanina gaurai patalo-venimu. Au ripaku,
ati anogimuna kalaramo pono kalara, na kala namara polura maki pono
kalara. 22 Makwauta ea, geku maitu kovogana ta pono kala-maavua, kwalana
atugamagina, Palagu na gemi rapali pene gapi-ragea, pe pene vaiwatiku gemi ai.

Vevega-nama kilara

23 Epaparas, Keriso Iesu galamanai au ria tipura numanai gataluna,
ia na evega-namamuna. 24 E Mareko, Aristakas, Demas e Luka au ria
gainagulu-kouna talimara, ira na maki geria vevega-nama gevenimuna.
25 Velekou Iesu Keriso gena vega-nama maparami gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

HEBERU

Heberu vega-matagaina kilara

Epepa rai na etaloato talima ta ati ripana. Reketa gekilana Luka na etaloato, reketa gekilana Apolos, pa Banabas, pa Prisila, pa Akwila, pa Paulo na etaloato negetina. Gutuma gekilana Paulo negetina kwalana pepa Paulo gena pepa talo kolemanai getaloato. Epepa rigolo 60 e 70 vekarawarai getaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Epepai golea kamura tenu 1:3; 4:14-16.

Epepa etaloato talimana gena ririwa kamuna:

1) Heberu ekalesiara pene vaikilara, ekalesia magulina taunataunanai pia maguli, a Iuda geria tene rovara e magulira geriana pia laka-gerevagi geriai ragai mapia waikule-wai, maguli vanagivanagi ati nege rawaliana kalinana (2:1; 6:4-6; 10:26);
2) Iesu Keriso pene vega-matagaia, ia Palagu kolemana taunatauna na ematagaito tanoparai;
3) Palagu gena Vekapawai Valiguna Iesu genai etaunataunato gauna pene vega-matagai -namanamaa netiwato.

Epepa evetaina enavugaato:

1. Vevega-ripa kilara *(tenu 1:1–10:18)*
2. Ekalesia talutaluna magulira *(tenu 10:19–13:25)*

Palagu gena kila Natuna genana

1 [1]Kunenai, toma vogo e raupara gutumai Palagu na peroveta talimara geriana tenera evaikilarato. [2]Na etoma ikarai, Natuna genana ema vaikilarato. Palagu na gaura maparara Natuna eveniato pene gaunara. E ia genana maki Palagu na kupa e tanopara ekalarato. [3]Ia Palagu kolemana e maekana iwavagina evega-matagairana, e ia Palagu gelegele vagina. Ia gena kila tiavuna na gau maparara egapi-tagorana. Ia matotauna na gera rakava guligi-vagira rauparana ekala-gitakauato mulinai, Palagu goloka iwavagi aloripanai evetanu-talito kupai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu Natuna kamu iwavagi, aneru maki evanagirato

4 Palagu na Natuna evetao-rageato, aneru evanagirato. Kwalana arana
eveniato maki verage iwavagi, aneru arara evanagirato. 5 Kwalana Palagu
na aneru ta ati evaikilaato, netiwato,
"Goi au Natuku,
toma au goi Tamamu ai paago."
Pa evetaina maki ati evaikilaato, netiwato,
"Au ia Tamanai pana ago,
e ia maki au Natuku ai pene ago."
6 E Palagu na Natuna kunena tanoparai mapene vaimaia aonai pene kila,
"Palagu gena aneru maparami na pio aliruputali-venia."
7 Aneru evaikilarato aonai ekilato,
"Palagu na gena aneru ekalarato agi vetaina,
gena vetugunagi talimara kalova emolena vetaina."
8 Na Natuna ekilagiana netina,
"Palagu o,
goi gemu vele rakina pene mia-vanagivanagi,
gemu Basileia mararirorimuna na ovaiana.
9 Kala rorirori oririwarana,
na kala rakavara ati oririwarana.
Gaura pakurai, Palagu o,
gemu Palagu na maki taukavamu vekarawarai goi evirigimuto,
repamu ai riga epopoato, verere na evega-vonumuto."
10 E maevaikilaato, netiwato,
"Vele o, tovotovonai goi na tanopara okalaato,
e kupa maki goi gimamu kalakalana.
11 Ira pia aiki, na goi pono talu;
maparara rapuga vetaira pia rakava.
12 Goi na kouti vetaira pono ikura,
rapuga vetaira kolemara pia irau,
na goi kolemamu ati pene irau,
e goi gemu maguli rigolora maki ati pia ika."
13 Palagu na aneru ta maki ati evaikilaato,
"Aloripaku ai onoma tanu, pene ago,
goi gevetali-venimuna talimara goi gagemu
panakaura gaunai pana tao-talira."
14 Aneru maparara vetugunagi palaguramo, Palagu na etugurato raira
vevega-maguli pia gapia talimara veakavara ularana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vevega-maguli kamuna

2 1 Gaura pakurai rakagau takamonagirato kilara pita gapi-kikitalira,
ati nama gerana pia lekwalekwa, ne taago-veniana kapuna pita
leaa. 2 Kwalana aneru na ita tenera geria gevaravarato kilara taunatauna
vegata, e vokila gekaroverave-venirato e ati gekwalanarato talimara
geria kala rakava gelegelerai metauna gegapiato, 3 a ita raka pita kali-
maguli-tiwa, pene evevega-maguli kamuna pita gita-guilagia genai?
Evevega-maguli tovotovonai Velekou matotauna na evaravaragiato. Voia
mulinai gekamonagiato talimara na ai gema varamaito voo taunatauna.
4 Palagu na maki evega-taunataunaato vegailia kamurai, e nugapalevagi
kalara kamura, e kala irau vagira raupara irauirau ai, e Veaga Palaguna
gena wareware gaurana. VoVeaga Palaguna gena wareware gaura Palagu
gena ririwa rorinai kamonagi talimara evenirato.

Iesu na vevega-maguli kapunai evaiagorana

5 Votanopara pene vogomai ai na gakilagiana Palagu na ati aneru geria
vegitatago kapulenai etaoato. 6 Na Puka Veaga aonai kapu taai talima ta
evaravarato, netiwato,

> “Palagu o, taunilimalima rai, pe goi na otugamagi-gaokaana?
> Pa Taunilimalima Natuna rai, pe goi na olaka-gitaana?
> 7 Goi na kiata otao-wairigoato aneru kapulerai;
> mulinai maeka ralema iwavagina e venugagi-rage
> kraonna genai otao-kauato,
> 8 e gaura maparara ia gagena kapulenai otaorato.”

Kwalana Palaguna gaura maparara ia gena vegitatago kapulenai
etaorato. Taunatauna, Palagu na gau kwauta ati etaoraka-kwaniato, ia
gena vegitatago kapuna mulinai. Na etoma gaura maparara ati ia gena
vegitatago kapulenai tagitarana. 9 Na Iesu tagitaana, ia Palagu na vopaka
kianai etao-wairigoato aneru kapulerai, kwalana Palagu gena vega-nama
genana taunilimalima maparara ularа na pene kwarega. Toma Iesu
tagitaana, atanai Palagu na ralema e venugagi-rage kamuna etao-kauato,
kwalana vitiviti ai ekwaregato.

10 Gau maparara ekalarato e egaunarato Palaguna, gena ririwa Iesu roe
nea vitiviti genana ati vetoukaunai pene ago-kune. Voia mulinai voupe
natuna gutuma pene vaimaira, ne ia ralemana e maekana kamuna pia
vaia. Palagu genai raupara roririrorina kwapuna voiamo. Kwalana Iesu
Palagu natuna geria vevega-maguli talimana kamuna. 11 Taunilimalima
evega-veagarana tauna, Iesu, e Iesu na evega-veagarato talimara Tamara
pe kwapuna. Voia pakunai Iesu ati enuga-ragena, evega-veagarato
talimara ekilagirana ia walakavana. 12 Ia na Palagu ekilagiana, netina,

> “Goi aramu au walakavaku geriai pana kilagi-matagaia;

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ekalesia aonai goi mari ai pana vega-ragemu."
13 Maekilato,
"Palagu genai pana veraramani."
E maekilato,
"Au e Palagu na evenikuto goleana natuna ria."
14 Kwalana Palagu natuna maparara mavirigora e maralara gaurai,
ia matotauna maki ira gelegelerai eagoto. Vovetaina ekalato kwalana
gena kwarega genana kwarega tiavuna egapi-tagoana talimana, Tiapolo,
pene vega-aiki-vagia ulanana. 15 E taunilimalima raira geria maguli
aorai kwarega kalina na eligoligorato pene vega-magulira ulanana.
16 Taunatauna, Iesu na ati aneru eveakavarato, na Aperaamo kalakalana.
17 Gaura pakaurai Palagu na Iesu raupara mapararai tarina maparara
gelegelerai ekalarato. Kwalana vorauparai vou venugagiviti e veraramani
Rupu Veaga velena kamunai pene ago. E Palagu vetugunagina pene ago-
veni, taunilimalima geria rakavana pene voi-vagira ulanana. 18 Kwalana
Iesu matotauna na vekalatovo vitivitina mamina egapiato, ewagumona
rai vekalatovo pene rawalia genai pene veakavaa ripa.

Iesu gena tiavuna Mose gena tiavu evanagiato

3 1 Gaura pakurai, walakavaku veagami, gomi Palagu na ekeamito
kupa na. Gemi tugamagi pio tao-gaokaa Iesu genai. Ia Palagu na
etuguato Rupu Veaga velena kamuna. Ita na ia takilagi-matagaiana. 2 Iesu
Palagu na evega-rugaato Rupu Veaga velena. E ia magena veraramani
Palagu genai, gelegelena Mose magena veraramani Palagu gena numai
vetaina. 3 Numa evega-rugaana talimana genugagi-rage-kamuana, na
ekalaana numana genugagi-rage-keiana. Vovetainamo Palagu na Iesu
maeka ralema iwavagina eveniato, Mose na egapiato gauna evanagiato.
4 Numa maparara mainagulu-agira talimara, na gau maparara Palagu
geregana na ekalarato. 5 Mose vetuganagi ago-venina talimana, ia
magena veraramani Palagu gena numai. E gena inagulu wailai Palagu
na rakagau pene kilagira kilara ekilagi-matagairawai. 6 Na Keriso,
Palagu Natuna, Palagu gena numa egita-tagoana. Ita ia gena numa, pene
matiligara e maverererai taveagi-agiana raramaninai pita gapi-gaugau
pene ago ikana.

Palagu gena taunilimalima geria pikapika

7 Gaura pakurai Veaga Palaguna ekilana vetaina pita kala, evetaina
ekilana,
"Toma pene Palagu karona pio kamonagia genai,
8 aomi ragai pio veagaoka-poroporora,
tenemi tanoleanai vekalatovo tomanai
gekamonagi-tegagelato vetaina.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

9 Pa, tamami na rigolo gagala vativati (40)
tanoleanai geku inagulu gegitaato,
na geveagare-konekuto e gekalatovokuto.
10 Gaura pakurai vopete aparu-venirato,
ne akilato, ‘Ira aora vanagivanagi au gekuna gegerevagina,
e au geku kala maki ati geriparana.’
11 Gaura pakurai maparuku akila-matagaito,
‘Ira au geku tegaole kapunai ati pia laka-toga.’ ”
12 Walakavaku maparami, pio vegita-tago. Ati nama walakava ta gomi aomi ai nugana garakaunai kala rakava pene mia, e Palagu gena kila ati pene vega-taunataunaa, ne maguli Palaguna genana pene laka-gerevagi.
13 Ewagumona Palagu ekilana, “Etoma” netina pakurai, mataukavami kwapurakwapura ria pio veveakwalimu, pe kala rakava gena opakau na ta aomu ragai pene veagaokaa. 14 Ita Keriso ria takwapunato, pene tovotovonai tagapi-rageato veraramanina pita gapi-gaugaua pene ago ikanai. 15 Puka Veaga ekilana vetaina,
“Etoma pene karona pio kamonagia aonai,
aomi ragai pio veagaokara,
kunenai gomi tenemi
gekaroveravewai vetaina.”
16 Raira na Palagu karona gekamonagiato, na gena kila gekilagi-piatogaato, ne gevega-paruato? Voo Mose na Aikupito na evaipiatirato talimara maparara, ei? 17 E raira Palagu na vorigolo gagala vativati (40) aorai eparu-venirato? Talimara voa, rakava gekalaato, tanoleanai geketoto, ne gekwaregato, ei? 18 E Palaguna raira evaikilarato, netiwato, “Au geku agalagi kapunai ati pia laka-toga.” Gekaroveraveto talimara evaikilarato, ei? 19 Gaura pakurai ita taripana, ira ati gelaka-togato, kwalana Palagu ati gevega-taunataunaawai gaurai.

4 1 Palagu na pikapikai pita laka-toga kilagavu na roe miana. Gaura pakurai pita vegita-tago, ita aorai ta vopikapikai ati neelaka-togana kalinana. 2 Kwalana voVali Namana ita gera gevopatagiato Isaraela talimara geria maki gevopatagiato. Na vokila gekamonagirato geriana nama ta ati gerawaliato, kwalana tipo gekamonagirato, na ati gevega-taunataunarato.
3 Na ita Palagu tavega-taunataunaana talimara, voagalagi ai pita laka-toga gena kila gelegelenai, ekilato,
“Au paru ai kilagavu kilana gaokana akilagi-matagaiato, natiwato,
‘Au geku pikapikai ati pia laka-toga.’ ”
Taunatauna, Palagu vovetaina ekilato, na ia na tanopara ekalaato aonai, gena inagulu maparara warau evega-aikirato. 4 Kapu taai Puka Veaga aonai toma vega-taulatoi kwapuna (7) ekilagiato aonai, evetaina ekilana, “Toma vega-taulatoi kwapunai Palagu gena inagulu maparara geriana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

eagalagito." 5 E roe nea vou pita kilagia kapunai maki ekilato, "Ira au
geku agalagi ai ati pia laka-toga."
6 Na reketa voagalagi ai pia laka-toga kilagavuna roe emiana kapunai.
Na Isaraela talimara, Vali Namana gekamonagi-kuneato talimara,
voagalagi ai ati gelaka-togato, kwalana gekaroveraveto gaurai. 7 Gaura
pakurai Palagu na toma ta maevirigiato, "Etoma" ekilagiato. Rigolo vogo
geaikito mulirai, Palagu, Davida genana evetaina ekilato, netiwato,

"Toma, pene Palagu karona pio kamonagia genai,
aomi ragai pio veagaokara."

8 Pere Iosua na agalagi pere venira, Palagu na voia mulinai agalagi
tomana ta ati mapere kilagia. 9 Gaura pakurai Palagu gena taunilimalima
geria agalagi wailai roe emiana. 10 Kwalana Palagu gena agalagi ai elaka-
togana talimana gena inaguluna eagalagina, gelegelena Palagu gena
inaguluna eagalagito vetaina. 11 Gaura pakurai ita tiliga, Palagu gena
agalagi ai pita laka-toga ulanana. E ita aorai ta ragai pene keto, kunenai
gekaroveraveto talimara vetaira.
12 Palagu gena kila maguli e matiavuna. Maki mata gogela, vetali
kativana matana kava ruala maki evanagiato, evepati-togana maguli
e palagu vekarawarana, e tiliga kalimukalimura ruala gevetilivuto
vekarawarana. Talima nugana garakauna ririwana e tugamagina maki
eripa-katei-rageana. 13 Palagu na ekalarato gaura maparara ta ati veavuga
ia matanai. E ia wailanai ita maparara gera maguli pita varavaragira.

Iesu Rupu Veaga velena kamu iwavagina

14 Palagu Natuna Iesu ita gera Rupu Veaga velena kamu iwavagina; ia
kupa elaka-vanagirato. Gaura pakurai gera kamonagi ai ita gapi-gaugau.
Voo ita na takilagi-matagaiana kamonagina. 15 Ita gera Rupu Veaga velena
kamuna ita gera moiramoira ia na maki emamilagirana. Kwalana ia genai
maki vekalatovo irauirau maparara gematagaito ita gerai vetaina. Na ia
ati ekala-rakavato. 16 Gaura pakurai matiligara na Palagu gena vega-nama
teronanai ita laka-kavi. Vonai Palagu gena venugagiviti pita gapia, e gena
vega-nama pita rawalia, pe pita ulamagia genai, pene veakavara.

5 1 Rupu Veaga velera kamura maparara taunilimalima aora na Palagu
na evirigirato, ne evega-rugarato, taunilimalima ararai Palagu gena
inagulu pia kalaa ulanana. Ira geria inagulu taunilimalima geria rakava
voi-vagira ulanana vega-nama gaura Palagu pia venia e polomakau,
mamoe, e manu pia vagira, ne pia kapura, Palagu na ponara pene enora
ulanana. 2 Rupu Veaga velena kamuna matotauna maki magena moira
kapura, gaurai ia na ati ripara talimara e Palagu gena raupara na gelaka-
gerevagina talimara pene gita-vetugara ripa. 3 Ia matotauna maki magena
moira pakunai, ia na rakava voi-vagira vega-namara ia gena evenina, e
taunilimalima geria maki evenina.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

4 Rupu Veaga velena kamuna rakina egapiana talimana arana kamu.
Talima taa na eveaonama inaguluna matotauna na ati pene gapi-kawaa,
na ia Palagu na pene keaa vou, vega-gelegelena Aarona ekeato vetaina.
5 Keriso maki vovetaina, ati matotauna evetao-rageto Rupu Veaga
velena kamunai evemiato, na Palagu na evega-rugaato, evaikilaato,
netiwato,

"Goi au Natuku,
etoma au goi Tamamu ai paago."

6 Kapu taai maki ekilana,

"Goi Rupu Veaga velenai pono talu-vanagivanagi
Melkisedek vetaina."

7 Iesu tanoparai etaluwai tomarai erapali-lailaiwai e matana mananura
Palagu genai enogi-ragewai, matagi kogokogona. Kwalana Palagu
geregana namo kwaregana pene vega-magulia. Palagu na ekamonagiato,
kwalana mavenugagi-ragena na Palagu kalina na ekaliwai gaurai. 8 Ia
Palagu Natuna, na gena vitivitina vou kila kamonagi rauparana eripaato.
9 Enama-iwavagito mulinai vou, ia pia kamonagi-venia talimara maparara
geria maguli vanagivanagi vega-walana talimanai eagoto. 10 E Palagu na
evega-rugaato Rupu Veaga velena kamuna Melkisedek vetaina.

Ragai pio kivani ralarala

11 Ia valina vovogo pita kilagira, na voira kilagi-inamainamara gaaoka,
kwalana gomi ati gotugamagi-ilu-velekena. 12 Ewagumona gomi e vevega-
ripa talimami ai pogoro ago, pe pogoro vevega-ripa. Na gomi roe ogo
ririwana taa na Palagu gena kila taunataunara kwalanara mapene vega-
ripami nogotina. Gomi lata roe ogo ririwana, gomi ganigani gaokara
aikina. 13 Rai lata roe eruruna ia kivani roe ea. Ia kala rorirori e ati kala
rorirori geria irau rogotina ere ripara. 14 Na ganigani gaokara talima
kamura garia. Ira na geinaguluagi-vanagivanagirana. Geinagulu-agirana
tomarai matotaura maki gevevega-ripana nama e rakava geria irau pia
gitailiara.

6 1 Gaura pakurai namana Keriso gena vevega-ripa kilara tovotovonai
ripa-kunera gewalana gaura ita raokwanira. Ne ia gena vevega-ripa
kamura geriai ita ago. Tovotovonai ripa-kunera gewalana gaura ragai pita
vevega-ripagiwai-ripagiwaira. Voo kala rakava geriana tugamagi waikule
e laka waikule e Palagu genai kamonagi. 2 Bapatiso vevega-ripara e
gima talima atarai taokau, kwarega na kulitiwai e vevega-rorirori
vanagivanagi. 3 Voia pita kalaa pene Palagu na pene vega-taunataunaa
genai.

4 Pene talima taa gena kamonagi pene raokwania, arigi rauparai
mapene vetugamagi-kule? Ia aona evega-maekaato, e kupa na emarigoto
vega-nama emamitovoato, e Veaga Palaguna maki erawaliato. 5 E Palagu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gena kila namana erawaliato e roe nea pene vogomai tanopara na tiavura maki emamilagirato. 6 Pene ia kamonagina mapene keto gerevagi, ia Palagu Natuna maesatauro-waiana, e gutuma kamunai maetao-atiana e evega-nugaragea na. Ia maono vega-vetugamagi-waikulea ulanana na ati rauparana.

7 Toma vogo gura eketona, ne kwano na vonanu eroma-rigoana. Ne pene vokwano ai gevarovarona talimara garia ganigani namara pia vega-walara genai, Palagu na vokwano nama pene venia. 8 Na gau vekalavekala e gawa maginiginira evega-kalarana kwanona ati gena nama ta; Palagu na vokwano pene kilagia kwano rakavana, e ikanai pene kapua.

9 Gataku maparami, taunatauna, evetaina gavaikila-gaokamina, na gatugamagi-gaokana, gomi nama kamuna e vevega-maguli piove rawalia. 10 Palagu gena kala ati tevele. Palagu na gemi inagulu e ia arana goulamagiana aonai, gena taunilimalima goveakavarato e ewagumona roe ogo veakavarana ati pene tugamagi-lekwalekwara. 11 Ai gema ririwa kamuna gomi kwapurakwapura nevetainamo pio inagulu-tiligatiliga, gemi veraramani piave taunatauna pene ago ikanai. 12 Pe ragaina pene lepetimi, na votaunilimalima geria kamonagi e geria vaigaoka na vokilagavu gegapiana, pio kulura.

Palagu gena kilagavu

13 Palagu gena kilagavu kilana Aperaamo genai ekalaato matotauna aranai ekila-gavuto, kwalana talima ta ia atanai aikina, aranai pene kila-gavu rorinai. 14 Ekilato, “Taunatauna, goi pana vega-namamu e petemu gutuma pana venimu.” 15 Ne Aperaamo evaigaokato, ati emoirato pene ago Palagu na ekilagi-gavurato gaura genai gematagaito.

16 Taunilimalima kilagavu gaokara maparara gekalana genai, talima kamuna ta ira atarai aranai gekila-gavuna. Voanana vokilagavu kilana gaokana evega-taunataunaana, ne vevega-veitu kilara maparara ekou-gavurana. 17 Kunenai Palagu gena kilagavu vokilagavu kilana gaokanai ekalaato. Kwalana ia gena ririwa ia na kilagavu pia gaunaa talimara pia ripa-gitakau, ia gena kilagavu ati pene irau. 18 Vokilagavu ruala pia mia, ati pia irau. E vogau ruala geriana ita taripana, Palagu ati pene opa ripa. Pe ita raira rakava genana ta laka-gerevagito, ne Palagu genai tavogomaito talimara patara tiliga taunatauna, pe voveraramani wailarai emiana gauna patara gapia. 19 Voveraramani tagapiato ita gera maguli egapi-gaugauana gauna. Everaramani taunatauna e ati eirauna. Ia vegoligavu rapugana mulinana elaka-togana, pene ago, veaga iwavagi kovogana aonai. 20 Voanana Iesu eago-kuneto ita pene vega-magulira ularana. Ia Melkisedek gena rauparai Rupu Veaga velena kamunai pene talu-vanagivanagi.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Melkisedek Rupu Veaga velena kamuna

7 1 EMelkisedek Salema vanuga kamuna velena, e ia Goloka Iwa-
kekere ravuravu Palagu na gena Rupu Veaga velena. Ia na
Aperaamo erawaliato, vanuga kamura geria vele kamura pa king taarana
vetali ai evagirato, ne ewaikule-wai aonai, Aperaamo evega-namaato. 2 E
Aperaamo na vetali ai egapirato rinagara, tolega gagalana (10) ekalarato,
ne tolega ta Melkisedek eveniato. Melkisedek arana ganina kunena “Kala
Rorirori Velena,” arana ta “Salema Velena,” voia ganina “Maino Velena”.
3 Ia ati tamana, ati tinana, ati petena ta, e gena maguli evetinato tomana,
e gena maguli eikato tomana maki aikina. Ia Palagu Natuna vetaina
etaluna, Rupu Veaga velena vanagivanagi.

4 Melkisedek iogitaa, ia talima arana kamu iwavagina, kwalana Aperaamo
ita tenera kamuna na maki vetali ai egapirato rinagara tolega gagalana (10)
aora na ta ia eveniato. 5 Rova ekilana, Levi petena Rupu Veaga velena rakina
pia gapia talimara tolega gagalana aora na ta Isaraela talimara geriana pia
kokoa, vowalakava geriana. Taunatauna, walakavara maki Aperaamo gena
pete talimara, na ira geriai maki pia koko. 6 Melkisedek tenena ati Levi
genana evogomaito, na Aperaamo genana tolega ta egapiato. Ia na Palagu
gena kilagavu egapiato talimana evega-namaato. 7 Ragai pita aovoaovo-agia,
talima kamuna na talima keina vega-nama eveniana. 8 Levi tenena, tolega
gagalana geriana ta gegapiato kwaluna, gekwaregawai. Na Melkisedek
maki tolega ta egapiato, na ia Puka Veagana ekilagiana ati ekwaregato. 9 Ne
evetaina maana kila, Levi maki tolega gagalana aonana egapiwai talimana.
Ia na Aperaamo genana Melkisedek tolega ta maeveni-waiato.

10 Kwalana Melkisedek na Aperaamo erawaliato tomanai, Levi rogoti
ere wala, roe voa Aperaamo tauniparanai.

Iesu Melkisedek vetaina

11 Kunenai Palagu na Isaraela talimara rova evenirato. Vorova ekilana,
Levi petena na vekapawai veagana inaguluna pia kalaa. Na pene Levi
petena geria Rupu Veaga velena genana e geria inagulu tiavuna na nama
iwavagi pegere gapia genai, rakagau gaurai Palagu maekilato, Rupu
Veaga velena ta mapene tugua Melkisedek gelegelena, na ati Aarona
vetaina? 12 Kwalana pene vekapawai inaguluna gekalaana talimara
geria kwalu gepororogirato genai, rova maki pene veporogi. 13 Kwalana
Iesu takilagiana talimana kwalu polu. Ia gena kwalu talimana ta pata
veagana atanai vekapawai inaguluna ati ekalaato. 14 Kwalana ripara, ita
gera Velekou Iudea petena na ewalato. Na Mose na Rupu Veaga velera
ekilagirawai aonai, Iudea kwaluna ati ekilagiato.

15 E rakagau pita kilagia ewagumona pita gitailu-gitakaua, kwalana
Rupu Veaga velena ta mapematagai Melkisedek vetaina. 16 Ia ati

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tenena vetaira, rova tiavunai Rupu Veaga velenai eagoto, na maguli vanagivanagi genana evogomaina tiavuna na Rupu Veaga velenai eagoto.
17 Kwalana Palagu na evetaina evaikilaato, netiwato,
"Goi Rupu Veaga velenai pono talu-vanagivanagi
Melkisedek vetaina."
18 Vorova kunena etao-gerevagiato, kwalana ia ati tiavuna e ati pene vevega-maguli ripa. 19 Kwalana Mose gena rova na gau taa ati evega-nama-iwavagiato. Vovetaina gaurai Palagu na veraramani ikavagina ta maetao-atiato, voia genana ita Palagu laganai pita laka-kavi.
20 Palagu na Iesu kilagavu kilana gaokana ekilagiato vou, Rupu Veaga velenai etaoato! Na Rupu Veaga velera maparara geriai kilagavu ta ati ekalaato. 21 Na Iesu Veaga velenai eagoto Palagu na kilagavu gaokana ekalaato vou. Palagu na evetaina evaikilaato,
"Velekou ekila-matagaito
e gena tugamagi ati mapene vega-iraua:
'Goi Rupu Veaga velenai pono talu-vanagivanagi.' "
22 Ekilagavu kila gaokana gaurai, Iesu vekapawai valiguna e namana taunatauna na vega-taunataunai eagoto.
23 Kunenai Rupu Veaga velera vovogo, kwalana gekwaregawai, ta Rupu Veaga velenai ati etalutalu-agoto. 24 Iesu etalu-vanagivanagina gaurai, ia Rupu Veaga velenai pene taluago-taluago. 25 Gaura pakurai raira ia genana Palagu genai pia ago pene vega-magulira ripa. Kwalana Iesu ira ularana Palagu genai pene rapali ulanana etalu-vanagivanagina.
26 Evetaina Rupu Veaga velena kamuna na ita gera ririwa gaura evenirana. Ia maveagana, ati gena kala rakava, vekwakunagi ia genai aikina, nama iwavagi; ia kala rakava talimara vetaira aikina. Palagu na kupa atagaina raimoraimonai evetaoato. 27 Ia ati kunenai Rupu Veaga velera kamura vetaira, toma rorirori ai vega-nama gaura pene veni. Kune ia gena kala rakava Palagu na pene tugamagi-piatogara ularana evenito, voia mulinai taunilimalima geria rakava Palagu na pene tugamagi-piatogara ulanana. Ia veganamo taunilimalima geria kala rakava ularana vekapawai gaunai evevenito. Voia ia matotauna vekapawai gaunai eagoto, ne Palagu genai eveveni-rageto. 28 Mose gena rovaimo geria moira talimara Rupu Veaga velera kamurai etaorawai. Na Palagu gena kilagavu kilana gaokana, Mose gena rova mulinai ema matagaito gauna, na Palagu Natuna evega-rugaato. Ia Palagu na evega-nama-iwavagiato, ne nama iwavagi pene talu-vanagivanagi.

Iesu ita gera Rupu Veaga velena kamuna

8 1 Ai na rakagau gakilagiana gauna ea. Ita magera Rupu Veaga velena kamuna. Ia kupai Goloka Iwa-kekere ravuravu Palaguna gena terona aloripanai etanu-talito. 2 Palagu gena veaga kapunai einaguluna. Vopalai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

rupuna taunatauna Velekouna evega-rugaato, ati taunilimalima na gevega-ruagaato.

3 Rupu Veaga velera kamura maparara gevega-rugarato, vega-nama gaura e polomakau, mamoe, manu pia veni ularana. Gaura pakurai eRupu Veaga velena kamuna, Keriso, maki magena gau reketa, pene veni ulanana. 4 Pere ia tanoparai pere talu, Rupu Veaga velenai ati pere ago, kwalana ea, Rupu Veaga velera warau getaorato ea, vega-nama gaura gevenina, Iuda geria rova ekilato gelegelenai. 5 Ira vega-nama gaura enai veaga iwavagi kovoganai gevenina, kupai voveaga iwavagi kovogana vetaina e kolemanamo. Vovetainai Palagu na Mose aliruputali ulanana palai rupu pene kalaa ulanana, gaura ekilagavu-veniato, netiwato, "Pono gitaa, gaura maparara gokalarana aonai, golo ai avega-gitamuto gelegelenaimo pono kalara." 6 Na ewagumona Iesu na vekapawai vega-namana kalana kunenai Rupu Veaga velera geria inagulu evanagiato. Kwalana Palagu gena kilagavu valigunai Iesu Palagu e taunilimalima vekarawarai erugana, vekapawai valiguna pene vega-tiavua ulanana, evekapawai na vovekapawai kunena tiavuna evanagiana. E Palagu gena kilagavu valiguna na vovekapawai kunena ekilagi-gavuana maki evanagiato. 7 Pere vovekapawai kunena ati gena rakava, Palaguna vekapawai valiguna ta ati mapere kilagia. 8 Na Palagu na taunilimalima geriai rakava erawaliato gaurai ekilato,

"Velekou ekila-matagaina,
'Pio kamonagi, toma ta roe evogomaina,
au na vekapawai valiguna ta mapana kalaa,
Isaraela petena e Iuda petena geria.
9 Evekapawai ati kunenai
ira tenera geria akalaato vetaina.
Ati votoma gimarai agapito,
ne Aikupito na avaiatirato
vekapawai na vetaina.
Kwalana ira au geku vekapawai
genai ati geveraramanina gaurai,
au na araokwanirato,'
Velekou vovetaina ekilana.
10 Velekou maekilana,
'Wailara tomarai au na evekapawai
Isaraela petena geria mapana kalaa:
Au geku rova ira reparai pana tao-togara
e ira aorai pana talora.
Au ira geria Palagu ai pana ago e ira maki
au geku taunilimalimai pia ago.
11 Talima taa na laganai etaluna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimana ati mapene vega-ripaa,
e talima taa walakava na ati pene vaikilaa,
"Velekou ono ripaa!"
Kwalana maparara na pia ripaku,
girigirina na pene ago kamuna.
12 Geria karoverave pana tugamagi-piatogara,
e geria rakava maparara ati mapana tugamagira.' "
13 Palagu na evekapawai ea ekilagiana, "Vekapawai valiguna" netina aonai, ia na vovekapawai tovotovonai gauna kunena ekilagiana. Rakagau kanina e rakavana atilovana pene lekwalekwa.

9 1 Vekapawai kunena magena rova keikeira aliruputali ulanana, e magena veaga kapuna maki. Vokapu veagana tanoparai emiana gauna. 2 Palagu aliruputali-venina ulanana palai rupuna ta gevega-rugaato. Vopalai rupuna aonai kovoga tovotovona Veaga Kapuna negetiwato. Ia aonai lamepa taokauna gauna, teipolo e Palagu geveniato peretira. 3 Vega-gelogavu rapugana vega-rualana mulinai makovoga ta ea. Voo Veaga Iwavagi Kapuna negetiwato. 4 Ia aonai kolo patana, kovu maponana atanai pia kalaa ulanana, e Kilagavu Kouna; ia mulina maparana kolona gekalaato. E kou aonai kolo gulona ta, aona maganiganina (mana) e Aarona gena toki, ekalakauto gauna, e vatu ruala Palagu na atarai rova etalorato vatura. 5 Vokou atanai kerupi ruala gevega-ruga-vewailarato. Vokerupi mara kalakalara, gitagitara aneru vetaira. Ta kavata kwalunai gevega-rugaato, e ta maki kavata kwalunai, e vanera getugu-gagavarato, ne rakava voivagira kapuna gekou-taliato. Vokerupi ruala na Palagu gena ralema kamuna gekilagiana. Na egaura girikotevera maparara toma ati paia kilagira.

6 Gau maparara vovetaina gekalarato mulinai, Rupu Veaga Velera toma mapararai kovoga tovotovona aonai gelaka-togawai, ne geria inagulu gekalarawai. 7 Na rupu velena kamuna gereganamo rigolo kwapuna aonai veganamo kovoga vega-rualana aonai elaka-togawai. Gena laka-toga tomara mapararai rala maki egapikauwai. Vorala ia na rakava tugamagi-piatogana ulanana vekapawai gaunai evega-agoawai. Tovotovona ia gena rakava ulanana eveniwai e mulinai taunilimalima geria rakava ularana. Vorakava voo ati ripara aonai gaura gekalarawai rakavara. 8 Veaga Palaguna ekala maparara geriana ita evetaina evaikilarana: Pene Palagu aliruputali-venina ulanana palai rupuna tovotovona eroe eruga-tagona genai, Veaga Iwavagi Kapuna lakatogana rauparana roe nea vou pene vekala-paka. 9 Vopalai rupuna elaganinai rakagau pia wala gaura evega-matagairana. Epalai rupuna aonai vega-nama gaura e vekapawai gaura vega-gelegele, polomakau, mamoe, manu Palagu geveniawai gaura maparara gealiruputaliwai talimara aora ati gelegele pene alevara. 10 Kwalana Palagu goveniawai gaura maparara voganigani

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

e niuniu gaura, e talima pia vealeva ulanana veguligi magulira irauirau. E maparara taunipara rovaramo. Palagu na taunilimalima evenirato pia kwalanara pene ago, toma ta, raupara valiguna pene vega-rugaa.

Iesu ralana

11 Na Keriso gau namara gema matagaito geria Rupu Veaga velena kamuna. Ia palai rupuna kamuna e nama iwavagina aonana elaka-togato. Ati taunilimalima na gevega-rugaato palai rupuna, kwalana vopalai rupuna ati etanopara gauna. 12 Keriso ati nanikoti pa polomakau natura ralara tiavurai rupu ai elaka-togato. Na ia voia ralana tiavunai Veaga Iwavagi Kapuna aonai veganamo elaka-togato. Ne ita egaivagirato rakava gena tiavuna. 13 Nanikoti e polomakau ralara e polomakau natuna valiguna gekapuato kovuna, Rupu Veaga velera na kala rakavai gemilowai talimara atarai girira kiara kiara gepia-kaurawai. Vovetaina gekalarawai taunilimalima tauniparara gevega-veagarawai Palagu wailanai. 14 Na Keriso ralana na voira evanagirato. Kwalana ita aora, kwarega gevega-walaana kalara geriana, ealevarato, maguli Palaguna gena vetugunagi pita ago-veni ulanana. Keriso ati vetoukauna ta, matotauna talu vanagivanagi Veaga Palaguna genana evevenito Palagu genai.

15 Vekapawai valiguna aonai Keriso Palagu e taunilimalima vepakarai erugana. Kwalana Palagu na ekearato talimara maparara na ekilagi-gavuato maguli vanagivanagina pia vaia. Vovetainai Keriso ekwaregato, tovotovona vekapawai na aonai taunilimalima gekala-rakavato geria rakavana pene luga-vagira ulanana.

16 Talima ta rogoti ere kwarega aonai, eririwana pene kila-matagai, pene kwarega aonai, natuna na gena rinaga pene vaira. Voririwa pa kila matagai pepai pene taloa ia gena kilagavu kilana. Natuna na vorinaga ati pene vaira pene ago, tamana gena kwarega taunilimalima wailarai pene vega-taunataunaa vou. 17 Kwalana voririwa getaloana pepana ekila-matagaina talimana pene kwarega vou magena tiavu, pene ia roe waemagulina, voririwa getaloana pepana ati tiavuna. 18 Vovetaina gaurai vekapawai kunena maki ralana vou evega-tiavuawai. 19 Kwalana Mose na rova kilara maparara taunilimalima geria evalipiagi-gatuawai mulinai, polomakau natura valigura e nanikoti ralara egapirawai, ne nanu goti ekaoveviliawai. Voia mulinai gautupu melomelo (isopo) ragana vulu kalovakalovana na gekapaawai gauna vorala mananunai gepia-raiawai. Ne Mose na voraga mavulunai rala rova pukana e taunilimalima atarai ekwara-lovolovoawai. 20 Mose ekilato, “Erala e vekapawai vega-taunataunana gaunana Palagu na evaikilamito pio kwalanaa.” 21 Palai Rupuna e vorupu aonai aliruputali ai geinaguluagirawai rinagara maparara atarai kala kwapuna ekalaawai. Atarai rala

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ekwara-lovolovorawai. 22 Taunatauna, rova ekilana gelegelenai, roli gau
maparara ralana pia alevara. Kwalana rala ati pene rigo genai, kala
rakava tugamagi-piatogara maki aikina.
23 Na egaura e kupa gaura avuavuramo evetaina gealevarana. A
kupai taunataunara gemiana gaura aleva-alevara ularana vekapawai
warewarena nama iwavagi. Evekapawai warewarera evanagirana.
24 Kwalana Keriso ati taunilimalima na gekalaato veaga iwavagi kovogana
aonai elaka-togato. Iesu kupa taunataunanai elaka-togato. Ewagumona
ita ularana Palagu wailanai ematagaina. Votalima na gekalaato voo
kupai veaga iwavagi kovoganamo gevega-gelegeleato. 25 Rupu Veaga
velena kamuna rigolo kwapurakwapura aorai Veaga Iwavagi Kapunai
rala evua-togawai. Keriso vovetaina ati ekalana. Ia ati kupai elaka-togato
mulinai vou vanagivanagi matotauna vekapawai warewarenai eagona,
ne Palagu genai evevenina. 26 Vovetaina voo tanopara evetinato vegata
pene vitiviti. Na etanopara ikana eago-veniana, enai vou veganamo ema
matagaito. Vovekapawai warewarenai evevega-agoto rakava pene gapi-
gerevagira ularana. 27 Evetaloto, taunilimalima maparara veganamo
vagi pia kwarega, mulinai Palagu na pene agirorira. 28 Keriso vetaina
veganamo vagi vekapawai gaunai eagoto, taunilimalima maparara geria
rakava pene gapi-gerevagira ularana. Na ia penema matagaiwai. Voo ati
rakava pene gapi-gerevagira ulanana, na raira ia gealo-tagoana talimara
vega-magulira ularana.

Vekapawai kunena na rakava ati pene gapi-gerevagira

10 1 Mose gena rova gau namara roe nea pia wala avuavuramo, ati
gaura ganira taunataunara. Ira na vovekapawai gaura-rigolorigolo
geveniwai, na vovekapawai gaura na aliruputali ai geagowai talimara ati
evega-nama-iwavagirato. 2 Pere vovekapawai gaura na gealiruputaliwai
talimara pegere vega-nama iwavagira genai, ati mapegere vekapa-
waiwai. Kwalana ira pegere vealeva vagi, e geria kala rakava kunera
mamilagira ati mapegere gapi-waira. 3 Na vovekapawai kalara rigolo
kwapurakwapurai gekalarawai kalara na vorigolo kwapurakwapura aorai
gekala-rakavawai gaura gevaikila-vegariparawai. 4 Kwalana polomakau
e nanikoti ralara na rakava ati gelegele pene gapi-gerevagira. 5 Gaura
pakurai Keriso tanoparai evogomaito ne ekilato,

“Goi vekapawai gaura vega-gelegelena polomakau,
mamoe, nanikoti e vega-nama gaura ati oririwarana,
na taunipara ta okala-maavuato au geku.
6 Kalovana polomakau, mamoe, nanikoti egalarana,
e kala rakava pono gapi-vagira ulanana
vekapawai vega-namara gekalana geriai maki ati overerena.
7 Vovetaina gaurai au akilato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

‘Palagu o, au tauku ea,
Puka Veaga aonai au gekilagikuto,
au pavogomai gemu ririwa pana kalaa ulanana.’ ”
8 Keriso gena kila tovotovona ea, “Goi vekapawai gaura e vega-nama
gaura ati oririwana. Kalovai gekapurana vega-namara e kala rakava pono
gapi-vagira ularana vekapawai vega-namara gekalana maki ati oririwa-
venirana, e geriai ati overerena.” Ekalara rova na ekilagirana gelegelenai,
na goina ati overere-agirara. 9 Vovetaina gaurai maekilato, “Palagu
o, au ea, au pavogomai goi gemu ririwa kalana pana kalaa ulanana.”
Gaurai vekapawai kalana tovotovona etao-gerevagiato, ne voia kapunai
ta maevega-rugaato. 10 Ne Palagu gena ririwa vetainai, Iesu Keriso
tauniparana vekapawai gaunai evega-agoato veganamo. Gaurai voanana
ita evega-veagarato.
11 Rupu veaga velera maparara toma mapararai kwapurakwapura
geruga-taliwai, ne vovekapawai inagulura gekalarawai. Na geria
vekapawai gaura gau kwatunamo geveniwai vanagivanagi. E
vovekapawai gaura na rakava ati gegapi-gerevagirawai. 12 Na Keriso
na rakava gapivagira ularana vekapawai kwapunamo ekalaato toma
maparara ularana. Ne voia mulinai Palagu aloripanai evetanu-talito.
13 Volaganina pene vogomai etoma evealona, pene ago, ia gevetali-
veniana talimara maparara Palagu na ia gagena panakauna gaunai pene
tao-talira. 14 Kwalana vekapawai gauna kwapuna namo evega-veagarato
talimara evega-nama-iwavagirato. Pe ira nama iwavagi pia talu,
vanagivanagi.
15 Veaga Palaguna na maki evega-riparana. Tovotovona ekilato,
16 “Velekou ekilana,
‘Votoma mulirai,
au ira geria evekapawai pana kalaa.
Au geku rova ira nugarai pana tao-togara,
e ira reparai pana gatura.’ ”
17 E maekilato,
“Ira geria kala rakava e kala teveletevelera
ati mapana tugamagi-waira.”
18 Eira etugamagi-piatogarato gaurai, rakava gapi-gerevagira ularana
vega-nama gauna ta aikina ea.

Palagu laganai ita laka-kavi matugamagi-tiligara ria

19 Voia pakunai, walakavaku, ita aora gaoka-poro Iesu ralana genana
Veaga Iwavagi Kapunai pita laka-toga. 20 Vovegoli-gavu rapugana pa
ketin na everale-kinikinito, voanana Keriso na ita gera maguli rauparana
valiguna ekala-pakaato. Vovegoli-gavu rapugana Keriso tauniparana.
21 Ita magera Rupu Veaga velena kamuna, Palagu gena numa egita-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tagoana. 22 Ita aora ealevarato rakava mamilagira geriana, e taunipara
maki nanu nama iwavagina na eguligirato. Vovetaina gaurai Palagu
genai ita laka-kavinagi aora mataunataunara ria e magera kamonagi
taunataunara ria. 23 Gera veraramani tavega-taunataunaana gauna
genai ita vegapi-kikitali, ragaina pita kalavo-kalavo. Kwalana Palagu
na rakagau ekilagi-gavuato pene kalaa. 24 E taukavara pita tugamagira
rakavetaina kwapurakwapura pita veakavara, ne pia veulamagi-veveni, e
inagulu namara pia kala. 25 Ita gera laka-koukou ai pita matagai vegata,
ragaina pita tanu, reketa gekalana vetaina. Na mataukavara ria vevega-
nagi pita vega-kamua. Kwalana matotaumina warau gogitaana, Keriso
gena vogomai tomana ekavinagi vagina.

26 Pene kila taunatauna taripaana mulinai, matavigi-ragena, ne takala
rakavana gaurai, pita ripa, rakava gapi-gerevagira ularana, vekapawai
gauna ta aikina ea. 27 Na makalira ria rakagau wailai gerai pene wala,
voiamo pita alo-tagoa. Voo Palagu gena Kota Kamuna, e Palagu gevetali-
veniana talimara e palagura pene galara kalovana. 28 Talima ta Mose
gena rova ati ekwalanaawai, ne gegita-veakauawai talimara ruala
pa toitoi na gekilagi-matagaiawai. Votalima gevagi-kwaregaawai, ati
gegita-vetugaawai. 29 Gomi gotugamagina, Palagu Natuna rai na gagena
panakauna gaunai evega-agoana talimana vorakavetaina? Etalima rakava
voina kamuna pene gapia. Ia na vovekapawai ralana, ia evega-veagaato
gauna, ati veaga ralanai evega-agoana. E vega-nama iwavagina Palagu
na genai maki kala rakava kwaikwaina ekalaana. 30 Kwalana ita ripara
Palagu ekilato, “Rakava au na pana vega-voia, au na pana veni-waia.” E
maekilato, “Velekou na gena taunilimalima pene gita virigira.” 31 Maguli
Palaguna gimanai pono ketokau kalina kamu iwavagi.

32 Toma kunera iotugamagiwai kulera. Palagu gena maeka gogapiato
mulinai, vitiviti kamu gorawalirato, na goruga-gaugauto. 33 Lagani
reketai gutuma para wailarai gevega-nugaragemiwai, e gevega-
vitivitimiwai. E lagani reketai gomi vetaimi gevega-vitivitirawai
talimara lagarai goruga-tagowai, goruga-rukurukurawai. 34 Getipurarato
talimara ria govitivua-kouwai, e gemi rinaga geverarimiwai maki tipo
goverere-agirawai. Kwalana ripami, gomi magemi rinaga namara, pia
mia-vanagivanagi gaura.

35 Voia pakunai gemi tugamagi tiligara nea ragaina pio piatogara.
Kwalana neia voina kamu iwavagi pio vegapia. 36 Pio vaigaoka, kwalana
Palagu gena ririwa kalana pio vega-aikia mulinai, rakagau ekilagi-
maavuato maparana pio gapia. 37 Kwalana Puka Veaga ekilana,

“Lagani girina kianamo,
pene vogomai netina talimana pene vogomai,
ati pene kwaipo.

38 Au geku kala rorirori talimana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gena kamonagi rorinai pene maguli.
Na mulina na mapene waikule genai,
au ati pana verere ia genai."
39 Na mulirana ati mapita laka-waikule, ne pita lekwalekwa. Aikina, ita
magera kamonagi, pe maguli pita vaia.

Kamonagi talimara

11 1 Kamonagi ganina evetaina. Tatugamagi-raramanirana gaura
tavega-taunatauna-roriroririana. Matarai rogotina tara gitara, na
tavega-taunatauna-roriroririana, vogaura taunatauna pita gapira. 2 Kunera
talimara geria kamonagi rorinai, Palagu na egapi-ragerato.
3 Kamonagi pakunai taripana, Palagu ekilato, ne kupa e tanopara
gevetaoto. Voia pakunai tagitarana gaura Palagu na ati tagitarana gaura
geriana ekalarato.
4 Abela magena kamonagi Palagu genai rorinai, Palagu eveniato
vega-namana gauna na Kaino gena vega-nama gauna evanagiato. E gena
kamonagi pakunai, Palagu na gena vega-nama gauna ekilagiato vega-
nama gauna namana e Palagu na evega-taunataunaato ia kala roriroti
talimana. Abela warau ekwaregato, na gena kamonagi pakunai roe
ekilakilana.

Abela, Enoka, Noa

5 Enoka gena kamonagi vetainai, Palagu na tipo egapi-rageato, ati
ekwaregato. Taunilimalima na maki ati gerawaliato, kwalana Palagu
na egapi-vagiato. Rogotina ere gapi-gerevagia aonai, Palagu gena pukai
ekilana, Enoka na Palagu aona evega-verereato. 6 Ati gena kamonagi
talimana na Palagu ati pene vega-verere-vagia. Kwalana rai na Palagu
genai evogomaina talima na pene vega-taunatauna Palagu maguli
etaluna. E Palagu getavuana talimara maparara voira namara Palagu na
pene venira.
7 Noa magena kamonagi pakunai, Palagu na wailai pia wala gaura
ekilagavu-veniato. Voo Noa na rogotina ere gitara gaura. Noa na Palagu
evega-taunataunaato, ne makalina ria na pouti ta ekalaato, garawana
e natuna pene vega-magulira ularana. Ia gena kamonagi na tanopara
talimara ekilagi-matagairana rakava talimara. E ia gena kamonagi
vetainai Palagu na evaikilaato kala roriroti talimana. Ekala roriroti
kamonagi genana evogomaina gauna.

Aperaamo

8 Aperaamo magena kamonagi pakunai, Palagu na ekeaato aonai
ekamonagito. Palagu na ekeaato gena vanuga pene raokwania, Palagu na
matanopara ta mapene venia, vonai pene ago. Ne Aperaamo tipo elaka-piatito,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ati ripana ravanai eagona na tipo eagoto. 9 Magena kamonagi pakunai, Palagu
na ekilagi-gavuato tanoparanai evevanugato. Vonai noowane vega-talutoga
talimana ta tanopara polunai etaluna vetaina. Isaako e Iakobo vetaira palai
numarai getaluwai. Etalima toitoi Palagu gena kilagavu gegapiato. 10 Kwalana
Aperaamo vanuga kamuna ealoawai. Vovanuga vatu kamuna atanai pene
rugakau. Vovanuga Palagu matotauna na enavugaana e pene kalaa.
11 Kamonagi pakunai Sara na tiliga erawaliato pene gapi ulanana,
e elogeapara-rakavato, na kivani evega-walaato. Ia ripana, Palagu
na rakagau ekilagi-gavuato gauna pene wala. 12 Ne etalima kwapuna
elogeapara-rakavato, na ia genana kalakalana gemagulito kupa mitiura
vetaira vogo galagala vagi, e kone kwanona vetaina ati vega-agina.
13 E taunilimalima maparara kamonagi ai getaluwai aonai gekwaregato.
Palagu na ekilagi-gavuarato gaura ira na ati gegapirato, na rauvagi ai gegita-
kunerato, ne gegapi-ragerato. E gekila-matagaito ira tanopara poluna talimara.
Ira etanoparai vega-talutoga talimaramo. 14 Vovetaina gekilana talimara geria
kila na evega-matagairana, ira geria tanopara taunatauna na getavuana. 15 Pere
geraokwaniato tanoparana pegere tugamagi-waikulea genai, maraupara na
pegere waikule. 16 Na ira tanopara nama iwavagina geririwa-rakavaawai. Voo
kupai emiana gauna. Voia pakunai Palagu ati enuga-ragena, ira geria Palagu
negetina aonai, kwalana Palagu na geria vanuga kamuna ta ekala-maavuato.
17 Aperaamo magena kamonagi. Vovetaina gaurai, Palagu na ekalatovoato
aonai, natuna Isaako vekapawai gaunai evega-agoato, ne Palagu maevega-
namawaikule-veniato. Aperaamo ripana, Palagu na kilagavu ia eveniato, na ia
natuna kwapuna kwanilova vekapawai gauna ulanana pene vagia netiwato.
18 Palagu na Aperaamo maki evetaina evaikilaato, netiwato, “Isaako genana
vou goi kalakalamu pia maguli.” 19 Aperaamo etugamagito Palagu na Isaako
mapene vega-maguli-waia ripa. Vovetaina gaurai evetaina maita kilagia:
Aperaamo na Isaako kwaregana egapi-waikuleato.

Isaako, Iakobo, Iosepa

20 Isaako magena kamonagi pakunai, Iakobo e Esau evega-namarato, e
geriai roe nea pia wala gaura ekilagirato.
21 Iakobo magena kamonagi pakunai, roli ekwaregawai aonai Iosepa
natuna ruala evega-namarato, e gena toki genai egapi-gaugauato, ne
Palagu ealiruputali-veniato.
22 Iosepa magena kamonagi pakunai, evelepara-vealavealato, roli
ekwaregawai aonai, Isaraela talimara Aikupito na pia laka-vagi
ekilagiato, e tiligana rakavetaina pia kalaa kilana evaikila-venirato.

Mose

23 Mose tamana e tinana Palagu genai mageria kamonagi. Voia pakunai
Mose ewalato tomanai gegitaato kivani namana taunatauna, ne king gena

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kila kalina na ati gekalito. Na tamana e tinana na gegapiato, ne numa aonai uve toitoi etalu-agirato.

24 Mose magena kamonagi pakunai, ekamuto aonai ati eririwato
pia kilagia, ia Parao natuna vavinena natuna melona. 25 Ia matotauna
eririwato, Palagu gena taunilimalima ria pia vega-vitiviti-koura. E ati
eririwato, kala rakava aonai ati pia talu-rau verererai pene talu-nama.
26 Ia na etugamagiato, Keriso pakunai pia vega-nugaragea voina kamu
iwavagi, Aikupito ai rinaga voira pene vanagira. Kwalana ia epoe-kune-
agoto, wailai voina egita-agoato.

27 Mose magena kamonagi pakunai, Aikupito na elaka-gerevagito,
Aikupito velena pene paru kalina na ati ekalito. Ia ekwalimuto, kwalana
ati tagitaana Palaguna ia na matanana noowane egitaato. 28 Magena
kamonagi pakunai, Pasova velekwana ekwalanaato e Isaraela talimara
evaikilarato, rala geria vanagi vuatara mulirai pia irukau. Ne kwarega
aneruna na natura, gewala-kuneto melora, ati pene vagira.

Isaraela talimara na Palagu gekamonagi-veniato

29 Isaraela talimara na Palagu gekamonagi-veniato pakunai, Rawapara
Kalovakalova aona na noowane tano lakilakina na gelaka-vanagito.
E Aikupito talimara maki ia vanagi negetiwato aonai, rawaparana
ekou-gavurato.

30 Isaraela talimara mageria kamonagi pakunai, Ieriko vanuga kanana
toma vega-taulatoi kwapuna gelaka-makeato mulinai evua-kapuato.

31 Tauniparana evoi-agiawai vavinena Rahaba Palagu genai magena
kamonagi pakunai, Isaraela geria vegita-veakau talimara egapi-ragerato,
ne Palagu gekaroverave-veniato talimara ria ati gevagirato.

32 E rakagau mapita kilagia? Ati geku taim Gideona, Baraka, Samson,
Iepeta, Davida, Samuela e peroveta talimara valira pana kilagira. 33 Ira
mageria kamonagi pakunai, tanopara basileiara gevetali-venirawai
aonai, gekwalimuwai. Kala roriroriira gekalarawai, e kilagavu gaura
gegapirato liona pokara gekou-gavurato. 34 Kalova tiavu-kolo emolena
gekala-puterato, e vetali kativara matara na gekali-magulito. Geria
moiramoira aorai getiligato; vetali ai kilara maki tiavu kolo, e gevetali-
venirawai kwalura talimara gevega-ketorawai. 35 Gekwaregawai
talimara magevega-maguli-wairawai, ne tinara na magegapi-wairawai.
Reketa tipura numai taunipara gekwari-rakava-kwaikwairawai e roli
gekwaregawai, na ati geririwawai Palagu pia kilagi-veavugaa, ne tipura
numana na pia luga-vagira. Kwalana geria ririwa vega-kuliitiwai namana
pia gapia.

36 Reketa gavegarevegare-agirawai, gekwarirawai, reketa teini na
geligoligorawai, ne tipura numanai getaorawai. 37 Vatu na gevalerawai;
reketa gevoro-rukirawai; mareketa vetali kativara na gevagirawai.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mamoe kopira e nanikoti kopira gerogagi-vorawai, ati geria e ati garia,
gevega-vitivitirawai, e taunilimalima na kala ati namara geriai gekala-
venirawai. 38 Tanopara ira geriai ati nama vagi. Tanopakara e golo
kukura na, golo kovogara na, e legai getaluvowai.
39 E taunilimalima maparara geria kamonagi pakurai, Palagu na evega-
magulirato. Na taa na Palagu na ekilagi-gavuato gauna ta ati egapiato.
40 Kwalana Palagu na raupara namana ta ita gera enavugaato. Ia gena
ririwa ira maki ita ria veganamo pene vega-nama iwavagira.

12 1 Vokamonagi talimara, ita gegita-tagorana talimara, gutuma
iwavagi, noowane iloa na pia gegelagira. Voia pakunai ita
gekoukou-gavurana gaura, e kala rakava ita geligoligorana gaura
maparara ita piatogara. Ne matiligara ria wailarai Palagu na etaoato
raka-vegalanai ita raka. 2 Matara Iesu genai ita tao-kaura. Kwalana Iesu
na ita gera kamonagi etinaato, e pene vega-gugulua. Ia na wailanai
vereremo etugamagiato gaurai, satauro nuga ragena ati etugamagiato. Ne
Palagu gena terona aloripanai etanu-talito.
3 Iesu ita tugamagia. Ia kala rakava talimara na ati gegapi-rageato,
gekaroverave-veniato, na ekwalimuto. Gaura pakurai ragaina pio tugamagi-
moira, e ragaina pio ruga-guilagi. 4 Gomi rakava ria govevagina. Na gomi
nevevagi aonai, ta ralamu rogoti na ere rigo. 5 E gomi Palagu na ekeamito ia
natuna, na evega-nagi kilana gotugamagi-lekwalekwaato, netiwato,

"Natuku, Velekou na vevega-ripa kalara gaokara
evenimuna aonai, ragaina pono gapi-malagara,
e pene vaikila inalamu genai, aomu ragaina pono vega-moiraa.
6 Kwalana Velekou na eulamagirana talimara
vevega-ripa gaokara evenirana,
e ia natunai evega-agorana talimara
maparara ekwarirana."

7 Gaura pakurai vevega-nunuka kalara gemi ai pia wala aorai pio tiliga.
Kwalana gomi Palagu natuna gaurai vovetaina ekalamina. Maita gitaa,
arigi melo keina tamana na ati evega-nunukaana? 8 Tama maparara
na naturia gevega-nunukarana. E pene gomi Palagu na ati evega-
nunukamina, voia ganina gomi ati Palagu natuna taunatauna, gomi
gamaka melomi. 9 Vega-gelegele taunipara kavanai ita tamara taunatauna
na gevega-nunukarana, voira pakurai tamara takupa-ragerana.
Vovetainai namana ita kwapurakwapura palagura Tamara Palagu maki
patara kupa-ragea, ne pita maguli. 10 Ita tamara na toma kwapuramo
gevega-nunukarana. Voo ira matotaura na getugamagirana nama
negetiana tomaraimo. Na Palagu na evega-nunukarana ita gera nama
ulanana, e ia ria pita veaga-koukou ulanana. 11 Etoma nunuka kalara
gevogomaina mavitivitira, ati vererera. Na mulinai vou vonunuka kalara
geriana pene ripa talimana kala rorirori e maino talimanai pene ago.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Aora pita vega-tiligara e pita ruga-kikitali

12 Gaura pakurai gimami pege matemate, iogapi-itira, e tiumi
gepilupiluna, iovega-tiligara. 13 Ne gagemi na golakagirana panara
iovega-roririrorira, pe gage rakava talimana gagena ragaina pene rakava
vagi, na pene nama.
14 Pio tiliga taunatauna, taunilimalima maparara ria maino ai pio talu
ulanana. Pe gemi maguli pia veaga e ati vetoukaumi pia ago. Kwalana
mavetoukauna e ati veagana talimana na Velekou ati pene gitaa. 15 Pio
vegita-tago, pe talima ta Palagu gena vega-nama genana ragai pene laka-
gerevagi, vemamaki lamuna ia aonana ragai pene tupu-rage. Kwalana
vemamaki lamuna pene tupu, lamu mamakina na gomi aomi ai rakava
pene vega-walaa, ne taunilimalima vogo pene vega-rakavara Palagu
wailanai. 16 Pio gitaa, ta gomi aomi ai mata-poraga kalara ragai pene
kalara, e Esau na Palagu ati ekwalanaato vetaina ragai pene kala. Esau
na gena malita tiavuna ganigani rivu kwapuna vagi ulanana ewareo-
piatogaato. 17 Voia mulinai gomi ripami, vomalita vevega-namana tamana
genai ene gapia netiwato tamana na ati egapi-rageato. Taunatauna,
tamana matagina na enogiato, na tamana ati maetugamagi-waito
18 Gomi ati gimami na pio napakaunagia golonai pogo vogomai,
Isaraela talimara vetaira. Ira Sinai Golona lagana taunataunanai
gerugato, ne kalova emoleto gegitaato, e mukuna kaikolo e agi kamu
iwavagina; 19 e kipi kuluna kamu iwavagi erageto e karo kamuna
ekilakilato gekamonagirato. Isaraela talimara na vokaro gekamonagiato
aonai, Mose genogiato vokaro na ragai mapene vaikilara. 20 Kwalana
Palagu na rova kilara evenirato aonai, gekali-rakavato, Palagu ekilato,
“Pene talima taa na pa polomakau ta pa nanikoti taa na vogolo peneve
kala-kaunagia genai, vatu na pio vale matea.” 21 Vokolema gematagaito
kalira kamu iwavavagi, ne Mose ekilato, “Au evega-pilupilukuna,
akali-rakavana.”
22 Na gomi Siona Golonai pogo vogomai e kupa Ierusalemana maguli
Palaguna gena vanuga kamuna genai, e aneru gutumagutuma ati vega-
agira geriai pogo vogomai. 23 Gomi tanukou kamuna gena e Palagu
natuna gewala-kuneto ekalesiara geriai pogo vogomai. Ira arara Palagu na
kupai etalorato. E gomi taunilimalima maparara Kotai pene gita virigira
Palaguna genai e kala rorirori talimara palagura, Palagu na evega-nama
iwavagirato palagura, geriai pogo vogomai. 24 E Iesu genai pogo vogomai.
Iesu vekapawai valigunai Palagu e taunilimalima vekarawarai erugana. E
ia ralana genai pogo vogomai. Iesu ralana gemi ai eketokauto. Iesu ralana
na ekilagiana kilana tiavu na Abela ralana gena kila tiavuna evanagiana.
25 Pio vegita-tago, Palagu na evaikilamina aonai, karo na ragai pio
karoverave-venia. Kwalana tanoparai Palagu na ekilagi-gavurato talimara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gekaroveraveto aonai, ati gekali-magulito. Geria karoverave voina
gegapiato. Ita raka pita kali-maguli-tiwa? Palagu toma kupai etaluna,
ne voanana ita ekilagavu-venirana. Pene ia genana pita laka-gerevagi
genai, raka pita kali-maguli-tiwa? 26 Votomai Palagu karona na tanopara
etano-kepoato. Na toma Palagu ekila-gavuto, netina, “Au na tanopara
veganamo vagi pana nukea. Ati tanopara gereganamo pana nukea, na
kupa maki pana nukea.” 27 Ekila “veganamo vagi,” ganina kunenai Palagu
na ekalarato gaura pia veakaveaka genai pene gaivagivagira. Kwalana ati
pia veakaveaka gauramo pia mia-tago ulanana.

28 Ita na tagapiana basileiana ati pene kalavo-kalavo. Voia pakunai
Palagu ita tanikiu-venia, e Palagu na eririwaana magulinai ita
aliruputali-venia mavekuparagera e makalira ria. 29 Kwalana ita gera
Palagu kalova galagala.

Palagu vega-vererena kalara

13 1 Gomi nuganugami ai walakava veulamagina pene
mia-vanagivanagi. 2 Tau polu gapiragera ragai pio tugamagi-
lekwalekwaa, kwalana talima reketa nevetaina gekalawai aonai, aneru
gegapi-ragerato. Na ira ati geripa-roririrorito voo aneru gegapi-ragerato.

3 Tipura numanai getaluna talimara pio tugamagira. Pio tugamagi,
gomi maki ira ria tipura numanai pogoro talu-koukou. E gevega-
vitivitirana talimara pio tugamagira. Pio tugamagi gomi maki pegere
vega-vitivitimi.

4 Taunilimalima maparara na vegarawa pia kupa-ragea, e vegarawa
talimara geria maokomaoko kapuna pene nama iwavagi. Kwalana
magarawana, na etuga-rakavona, pa maevegarawa-tilivagina talimana, e
mata-poraga kalara gekalana talimara maparara Palagu na geria rakava
voira pene venira.

5 Moni ragaina pio ulamagi iwavagira. Rakagau gemi ai nea gaura
pio gapi-ragera mavereremi ria. Pio kila, egaura ea gemai ai gelegele.
Kwalana Palagu ekilato,

“Au na ati vagi pana raka-kwanimi,
e geregami ati vagi pana raokwanimi.”

6 Gaura pakurai aora matiligara ria pita kila,

“Velekou na au pene veakavaku,
gaurai au ragai pana kali.
Taunilimalima rakagau pia kalaa au geku ai?”

7 Iotugamagi-waikule, gekune-agimiwai talimara iotugamagira. Ira na
Palagu gena kila gemi gekilagito. Ira geria maguli ai rakagau gematagaito
pene ago geve kwaregato pio tugamagira, e ira geria kamonagi pio kulura.

8 Iesu Keriso walagani, toma, e vanagivanagi ati pene irau. 9 Vevega-
ripa irauirauna raupara taunataunana na ragaina pia vaigerevagimi.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Namana Palagu gena vega-nama na ita palagura pene vega-tiligara.
Ganigani rovara irauiraurana ita palagura ragai pene vega-tiligara.
Vorova gekwalanarawai talimara nama ta ati gerawaliato.
10 Ita magera pata veagana. Na Palagu aliruputali-venina ulanana palai
rupuna aonai vekapawai inagulura gekalarawai talimara epatai ati pia
ganigani. 11 Rupu Veaga velena kamuna na polomakau, nanikoti, mamoe
evagirawai aonai, tauniparara egapi-atirawai Isaraela talimara geria talu
kapuna na, ne muli ai vou evekapurawai. Ralaramo Veaga Iwavagi Kapunai
evevua-togarawai, rakava gapi-gerevagira vega-namana pene kalagira
ulanana 12 Vovetaina gaurai Iesu maki ralana na taunilimalima pene vega-
veagara ulanana, Ierusalema vanuga kamuna kanana mulinai evitivitito.
13 Gaura pakurai ita maki Iesu genai gera talu kapurana ita laka-piati. Pe, ia na
egapiato nugaragena ita na maki pita gapia. 14 Kwalana enai ita ati gera talu-
vanagivanagi vanugana. A ita vanuga roe nea pene vogomai gauna tatavuana.
15 Voia pakunai vanagivanagi Palagu vonevone-agina vega-namara Iesu
genana pita veni-ragea Palagu genai. Palagu arana vonevone-agina ita murura
vuavuara. 16 Kala namara kalakalara ragaina pio tugamagi-lekwalekwara, e
gemi ai kila taunatauna gaura nea taukavami geria maki pio kilagira. Kwalana
nevetaina kalara vekapawai gaura namara Palagu na everere-agirana.
17 Gekune-agimina talimara karora pio kamonagira, e geria vevai
roririorina kapulenai pio talu. Kwalana ira na gomi gemi maguli gegita-
tagorana, e gomi gemi maguli rakavetaina Palagu genai piave kilagimi.
Karora pio kamonagira, pe mavererera ria geria inagulu pia kalaa, na ati
maaora metaura ria. Kwalana pene aora mametaura ria gomi pia gita-
tagomi genai, gomi nama ta ati pio rawalia.
18 Gema pio rapali. Ai ripamai ai aomai kala-aleva Palagu wailanai, e
gema ririwa kamuna vekuparage aimo paia talu. 19 Geku noginogi kamu
iwavagina gomi gemi ai pio rapali, pe gemi ai mapana waikule vega-veleke.
20 Maino Palaguna na gera Velekou Iesu pene talu-vanagivanagi vekapawai
ralana na maevega-maguli-waiato. Iesu mamoe gitatagora talimana kamuna. 21 E
maino Palaguna na gau namara maparara pene venimi, gena ririwa pio kalaa
ulanana. E rakagau ia na everere-agirana gaura Iesu Keriso genana ita aorai
pene inagulu-agira. Ralema kamuna ia gena pene ago-vanagivanagi. Amen.
22 Walakavaku maparami, anogimina, geku vevega-nagi kilara ea pio gapi-
ragera maaomi namara ria; kwalana pepa kupa vagi pataloa. 23 Au aririwana
ana vega-ripami, ita walakavara Timoteo tipura numana na pege tugu-atia.
Pene ia penema kwara vega-veleke, taumai ruala paia wati-gitagitami.
24 Gema vevega-nama gemi vekuneagi talimara e Palagu gena
taunilimalima veagara maparara pio venira. Itali talimara na maki gemi
vevega-nama pege tugu.
25 Palagu gena nama e vetuga kamu iwavagina maparami gemi ai pene
mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

TEIMITI GENA TALOTALO

Teimiti vega-matagaina kilara

Epepa e Teimiti, Iesu tarina, na etaloato. Ia Ierusalema ekalesia kuneagina talimana ta. Epepa etaloato rigolona 45 e 49 aorai Iesu ekwaregato mulinai.

Epepa etaloato ganina:

1) Heberu ekalesiara vekalatovo e metau kamura gerawalirawai gaurai, aora pene vega-tiligara netiwato;
2) Heberu ekalesiara nuganugarai kala e maguli ati roriroriira reketa gewalawai, gaurai vogaura pene vega-roriroriira gaura pakurai;
3) Heberu ekalesiara pene vaikilara, kamonagi taunatauna kala namara na pene vega-matagaira.

Teimiti na epepa evetaina ewareato:

1. Kamonagi veripagani na pene kalatovoa e pene vega-matagaia *(tenu 1:1-18)*
2. Kamonagi gera inaguli e kala na pene vega-matagaia *(tenu 1:19–2:26)*
3. Kamonagi gera kila na pene vega-matagaia *(tenu 3:1-18)*
4. Kamonagi Palagu kwalanagina magulina taunatauna na pene vega-matagaia *(tenu 4:1–5:20)*

---

1 [1]Au Teimiti, Palagu e Velekou Iesu Keriso geria vetugunagi talimaku, gekuna epepa ewatina, gomi Isaraela goleana gagalana ruala (12) tanopara polurai gotalu-lovolovona gemi ai. Avega-namamina.

Veripagani genana kamonagi pene tiliga

[2]Walakavaku maparami, veripagani irauirau pio rawalira genai, tipo pio verere-agiramo. [3]Kwalana gomi ripami, veripagani na gemi kamonagi ekalatovoana genai, kwalimu e vevega-tiliga evega-walaana. [4]Gaurai kwalimu e vevega-tiliga gemi ai pene kamu taunatauna, pe gemi ai maki kepi ta ragaina pene mia e vekwakunagi ta maki ragaina, e gau kwautai ragaina pio rapu.

[5]Na pene gomi nuganugami ai ta ati aonekana genai, Palagu pene nogia, ia na pene venia, kwalana Palagu aona maparana mavererena na ia genogiana talimara maparara evenirana. [6]Na enogina genai kamonagi

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aimo pene nogi, ati aovoaovona. Kwalana eaovoaovona talimana
rawapara akuna agina elavuvoana vetaina. 7Votalima vetaina pene ripa,
ia Velekou genana gau kwauta ati pene rawalia. 8Etugamagitugamagina
talimana gena inagulu mapararai ati eruga-gaugauna.

Lealea talimana e rinaga talimana

9Walakava ta ati gena e ati gana ia pene verere, kwalana Palagu genai
ia kamu. 10E magena e magana talimana maki pene verere, Palagu na
pene vetao-rigoa laganinai. Kwalana pene lekwalekwa uraura tiarera
vetaira. 11Garo emaragena aonai, tiavuna kukulana na gawa erala-
malaiana, ne tiare na eketo-vagina, gitagitana ralemana eaikina. Gena
e gana vogovagi talimana maki vovetaina pene lekwalekwa gena rinaga
inagulura kalakalarai.

Vekalatovo e veripagani ravana evogomaina

12Veripagani aonai evevega-tiligana talimana pene verere, kwalana
vovekalatovo pene aiki aonai, roe wapene ruga-gaugau maguli akwana
pene gapia. Vomaguli Palagu na ekilagi-maavuato ia geulamagiana
talimara geria. 13Pene talima ta vekalatovo erawaliana aonai, ragai
pene kila, “Evekalatovo Palagu genana evogomaina.” Kwalana
Palagu kala rakavara na ati pene vekalatovo ripa, e ia na talima ta
maki ati ekalatovoana. 14Na talima ta veripagani erawaliana pene ia
evaigerevagiana, ne tugamagi-rakavara na aona geganiana, geopaana.
15Gena ririwa rakavara na aona gevega-vonuana, ne rakava gevega-
walaana. E rakava ekamuna kwarega evega-walaana.
16Walakava namami, taa na ragai pene opami. 17Veveni gaura namara
maparara e wareware rorirori gaura maparara kupa na gemarigona,
Maeka Tamana, kupa maekana ekalaato Palaguna, genana emarigona.
Kupa maekana eirauna, na ia ati eirauna pa mukuna na maki ati
egapiana. 18Ia matotauna gena ririwaimo gena kila taunatauna genana
evega-magulirato, kwalana taunilimalima e gemagulina gaura reketa
gimana na ekalarato gaura maparara nuganugarai pita kune gaurai.

Kamonagi e kala

19Walakava namami, eia pio ripaa: Gomi kwapurakwapura kila
kamonagirai pio veleke, na kilai pio kwaipo, e ragai pio paru-vailavaila.
20Kwalana taunilimalima geria paru geriana Palagu gena kala roriroriira
ati pia matagai. 21Gaura pakurai maguli-rakavara e kala milora
maparara pio piatogara. Palagu na aomi ai evaroato kilana pio gapi-ragea
mamanaumi na. Kwalana nekilana pene vega-magulimi ripa.
22Gena kila ragai tipo pio kamonagira, na gokamonagirana kilara gemi
kalai pio vega-matagaia, matotaumi irauna nogo veopana kalinana. 23Rai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu gena kila tipo ekamonagiana, na kalana ati ekalaana vegitai
matotauna wailana egitaana vetaina. 24 Matotauna vegitai evegitana, ne
elaka-pakana aonai evetugamagi-lekwalekwana ia kolemana rakavetaina.
25 Na rai rova nama iwavagina, taunilimalima geria rakava eluga-
vagirana rovana, egita-kalakalaana, ekamonagi-vanagivanagiana e ati
ekamonagi-tegagelana, na gena kalai evega-matagaiana, ia Palagu na
gena inagulu maparara aorai pene vega-namaa.
26 Pene talima matotauna evekilagina Palagu ekwalanaana netina,
na maena ati egita-tagoana, votalima matotaunamo eveopana e Palagu
kwalanana kalana maki ati ganina. 27 Ita Tamara Palagu na ekalesia
talimana nama iwavagina e taunataunana vovetaina etugamagiana:
Gamaka e wapu geria tagitagi ai egita-tagorana e matotauna evegita-
tagona tanopara milona na irauna nee vemilona.

Ekalesia maparara gelegelemo

2 1 Walakavaku maparami, gera Velekou Iesu Keriso maekana e
tiavuna kamu, ia govega-taunataunaana talimami, taunilimalima
maparara pio gapi-rage gelegelera, ati ira geria kolema pio gapi-ragera.
2 Pene talima ta, gimana makolo poevana e gena rapuga maki irau vagi,
pere laka-toga gemi tanukou aonai, e ati gena e gana talimana ta gena
rapuga kani kitakita pere laka-toga. 3 Ne gomi na rapuga maralemana
ekalaana talimana pio nugagi-rage-kamua, ne pio vega-vegupua, pio
vaikilaa, “Etanutanu namanai ono mai-tanu,” a ati gana e ati gena
talimana pio vaikilaa, “Vonai onove ruga,” pa, “Evuatai ono mai-tanu au
gageku kwalanai.” 4 Voia genana gomi matotaumimo govevega-irauna e
veagirori maki gokalaana gemi tugamagi geriana.
5 Iokamonagi, walakavaku namami, Palagu na etanoparai ati geria e
ati garia talimara evirigirato, kamonagi na pia vonuvonu-rage, e gena
Basileia pia gapia ulanana. VoBasileia Palagu na ekilagi-maavuato, ia
geulamagiana talimaramo pia laka-toga. 6 Na gomi na lealea talimara
gogita-guilagirana. Rai na gomi evega-rakavamina, erolo-agomina
Kota kapunai? Rinaga talimara nevetaina gekalana, ei? 7 Ira na neara
namana, gomi na govega-taunataunaana talimana arana Keriso,
gekilagi-rakavaana.
8 Gau namana ea: Palagu gena Basileia rovana pio kwalanaa,
Puka Veaga aonai getaloato evetaina ekilana, “Lagamu talimana
pono ulamagia matotaumu oveulamagina vetaina.” Neia gokwalana
taunataunaana genai roririori gokalaana. 9 Na pere gomi na taunilimalima
geria verapuga pa raki gelegeleraimo gogapi-ragerana genai, gomi
rakava gokalaana, e rova na maki evaikilamina, gomi rova gokilagi-
piatogaana talimami. 10 Kwalana voo rai na rova maparana ekwalanaana,
na kwapunamo ekala-ketoana, ia na rova maparana ekilagi-piatogaana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

11 Kwalana voPalagumo kwapuna ekilato, “Ragai pono mata-poraga,”
maekilato, “Ragai pono vevagi.” Voia pakunai pene goi ati pono mata-
poraga, na pono vevagi genai, goi rova okilagi-piatogaana talimamu.
12 Gokilana ekala gokalagirana genai, Palagu gena rova pio tugamagia,
kwalana voo matiavuna taunilimalima geria rakava geriana pene
luga-vagira. Voia maki pene veagirori-venimi. 13 Rai taunilimalima
ati enugagivitirana, Palagu na maki ia ati pene nugagivitia gena Kota
kamuna tomanai. Na rai taa na taunilimalima enugagivitirana, Kota
kalina na ragai pene kali, kwalana venugagiviti na veagirori eiwaana.

Kamonagi makalana

14 Walakavaku maparami, talima ta pene kila, ia magena kamonagi,
na pene gena kala na ati evega-taunataunaana genai, rakagau namana
pene vega-walaa. Vokamonagi na pene vega-magulia ripa pa? 15 Vega-
gelegelena, pere walakava ta pa walawala ta ati gena rapuga e ati
gana ganigani. 16 Ne gomi taa na pono vaikilaa, noponotiwa, “Maaomu
namamu ono ago. Pono vekou-tali, pe ragai pene nakulamu e pono
gani-mate!” Na taunipara na eririwaana gaura ati oveniana, gena nama
rakagau? 17 Kamonagi maki vovetaina, pene kamonagi gereganamo e
kalana ati evega-matagaina genai kwaregana, ati ganina.
18 Na talima ta pene kila, “Goi magemu kamonagi, na kala au geku
ai.” Na au geku vega-gele evetaina, “Gemu kamonagi ana gitaa. Raka
rauparai pono vega-gitaku pene kala ati evega-matagaiana genai? Na
au geku kamonagi matagai, geku kala na evega-gitamuna.” 19 Goi na
ovega-taunataunaana, Palagu kwapunamo. Nama! Na palagu rakavara na
maki gevega-taunataunaana, ne gepilupiluna kwalana makalira. 20 Goi
kawakawa! Goi oririwana ganina taunatauna ono gitaa kamonagi kala
na ati evega-matagaiana ia ati ganina. 21 Ita tenera Aperaamo rakagu
gaurai Palagu na evega-taunataunaato ia kala rorirori talimana? Ia gena
kala na natuna Isaako pata veaga atanai Palagu ewareware-veniato.
22 Pe gogitaana, ia gena kamonagi e gena kala geinagulu-koukouto;
gena kamonagi gena kala na gevega-taunataunaato. 23 Na Puka Veaga
aonai gekilagiato kilana etaunataunato, evetaina ekilana, “Aperaamo
na Palagu evega-taunataunaato, gaurai Palagu na egapi-rageato ia kala
rorirori talimana.” E Palagu na maki evaikilaato, netiwato, “Au gataku.”
24 Gogitaana, taunilimalima gena kala na Palagu na egapi-rageana, ati
gena kamonagi genanamo.
25 Rahaba tauniparana evoi-agiawai vavinena maki vovetaina. Ia gena
kala aonana Palagu na egapi-rageato. Isaraela vegita-veakau talimara
gena numai egapi-ragerato e raupara irauna na maetugu-atirato. 26 Vega-
gelegelena taunipara ati palaguna ia kwaregana, kamonagi maki
vovetaina, pene ati kalana ia kwaregana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Murumi pio gita-tagora

3 1 Walakavaku maparami, gomi vogo vevega-ripa talimami ai ragaina
pio ago. Kwalana ripami, Palagu gena Kota tomanai ia na ai,
vevega-ripa talimamai, gema kala pene tavu-inamainamara, ati ekalesia
talimara reketa vetaira. 2 Ita maparara toma vogo kepi takalana. Na
pene talima ta kepi ta ati ekalaana gena kilai genai, ia ati vetoukauna
e tauniparana maparana pene gita-tagoa ripa. 3 Osi murunai egiuana
aurina tatao-togaana, kwalana taririwana pene kamonagira; vovetainai
tauniparana maparana pita talia ripa. 4 Poti iotugamagia: Kamu vagi,
agi kamuna na vou ekwarivoana, na talina girigiri kekei. Votali keina
kekeina na etaliana talimana gena ririwa kapura mapararai etali-
agoana. 5 Voia gelegelenai mae makina: Kei galagala vagi, na gau kamura
eveagi-agirana.

Ura maki arigia kamuna, na kalova kiana na pene gala-gatua. 6 Mae
maki kalova vetaina. Taunipara maparana aonai ia rakava kapuna
taunipara maparana evega-miloana. Taunipara e palagura evega-
rakavarana. Gera maguli rauparara maparara mae na pene vega-kepira
ripa, kwalana ia kalova vetaina ita egalarana. Vokalova egala-
vanagivanagina kapuna na evogomaina. 7 Taunilimalima vega-maranana
ripana, e gemagulina gaura irauirau maki maparara evega-maranarana
e evega-maranarawai gelegele manu, warowaro, rawapara gaura, e
manega paera maki. 8 Na talima taa na mae rogotina ere vega-maranaa.
Ia rakava e ati vega-marana venina, vevega-kwarega nanuna rakavana
na evonuvonu-rageto. 9 Ita maera na gera Velekou e Tamara tavega-
namaana, e maera na maki Palagu na ia kolemana vetaina ekalarato
taunilimalimara tavega-rakavarana. 10 Vomuru kwapuna na vevega-
nama kilara e vevega-rakava kilara gelakatina. Walakavaku maparami,
nekala ragai pia wala. 11 Puluka kwapuna na nanu mamamina e nanu
mamamakina ati pia lakati, ei? 12 Walakavaku, figi gautupunai olive
vuana ati pene tugura e olive gautupunai maki figi vuara ati pene tugu.
Voia gelegelenai rama nanuna na nanumami ati pene galu-atia ripa.

Palagu genana evogomaina aonekana

13 Rai gomi aomi ai maaonekana e etugamagi-iluna? Gena maguli namara
na pene vega-taunataunaa, e gena kala namara pene kalara maaonekana
e mamanauna na. 14 Na pene gomi aomi ai velivu, paru, e veagi gemiana
genai, ragai pio kila, “Ai maaonekamai!” Voiana gomi na kila taunatauna
gotao-togaana. 15 Ne aoneka ati kupa na pa Palagu genana gemarigona, na
ia tanopara gena, taunilimalima aora na gemaragena e palagu rakavara
geriana gevogomaina. 16 Kwalana munemune e veagi gemiana kapura
aovoaovo emiana, e kala rakavara maparara maki gemiana. 17 Na kupana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evogomaina aonekana ati milona e ati vekwakunagina ta. Pene gapi-ragea talimana gena kala voa: Maino, karo nama, vegata. Ia magena venugagiviti e vuavuana maki namara. Kila opakau e kala opakau ati ripana. 18 Maino ai gemagulina talimara noowane varovaro uvera gevarorana vetaina. Maino na kala namara vogo evega-walarana. Vokala namara taunilimalima geria maguli ai gematagaina noowane ginaroginaro (kuakua) tomanai gau namara gerawalirana vetaina.

Tanopara Vegatana

4 1 Vevagi e kogo gomi nuganugami ai rakagauna gevega-walarana? Ne gemi ririwa rakavara aomi ai matotauria kwapurakwapura gevevagina geriana gevogomaina. 2 Gau reketa goririwana, na ati gogapirana, ne govagivagina. Gau reketa goririwa-rakavarana, na ati gorawalirana, ne gokogona e govevagina. Goririwarana gaura ati gorawalirana, kwalana Palagu ati gonogiana gaurai. 3 E gonoginogina maki ati gorawalina, kwalana gemi tugamagi rakava; goririwana rakagau gonogirana gaura geregami na pio gaunara.

4 Gomi mata-poraga talimami, (Palagu genana gogerevagito talimami)! Gomi ati ripami tanopara ria pogo vegata Palagu ati pogo ririwaa? Rai eririwana tanopara goti pia vegata netina talimana na Palagu evetali-veniana. 5 Puka Veaga aonai kila ta evetaina ekilana, “Palagu na ita aorai etaoato Veaga Palaguna eririwa-rakavana, ia na pene kune-agira.” Gomi gotugamagina vokila getalo-kawaato?

6 Na Palagu gena vega-nama kamu ita gerai. Voia pakunai gena Puka Veaga aonai evetaina ekilana, “Eveagina talimana Palagu na etao-gerevagiana, e manau talimana gena vega-nama eveniana.”

7 Gaura pakurai pio vevega-manau, Palagu kapulenai pio maguli. Satani pio vega-waia, ne gemi na pene laka-vagi. 8 Palagu genai pio laka-kavi, ne ia maki gomi gemi ai pene laka-kavi. Gimami pio guligira, gomi rakava talimami! Aomi pio alevara gomi tugamagi-opakau talimami! 9 Pio aovitiviti, pio tagi e pio wanono. Gemi mamai aovitiviti ai pene ago, e gemi verere aometau ai pene ago! 10 Velekou wailanai pio tiu-tali, ne ia na pene gapi-itimi.

Ragai pio vekilagi-rakava

11 Walakavaku maparami, gomi kwapurakwapura ragai pio vekilagi-rakava. Rai na walakava ta ekilagi-rakavaana pa eagiroriana ia Palagu gena rova ekilagi-rakavaana e veagirori ekalaana. Pene goi na rova oagiroriana genai, goi na ati okwalanaana, na veagirori talimanai oagona. 12 Palagu gereganamo rova etugu-rigona e veagirori talimana. Ia gereganamo matiavuna pene vevega-maguli e pene vevega-rakava. Goi rai, gaurai lagamu talimana oagiroriana?

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ragai pono veagi pa veveagoloka

13 Iokamonagi, nee raira nevetaina gokilana, “Toma pa pogipogi ita
pita ago etaoni pa votaoni ai. Vonai rigolo kwapuna pita talu, pitineti pita
kala, moni galagala-vagi pita rawalira.” 14 Gomi ati ripami gemi maguli
pogipogi raka peneve mia-tiwa. Gomi gemi maguli rakagau? Gomi
kovu vetaina, elakati-vegalapoluna veganamo, ne maelekwalekwana.
15 Gomi evetaina pogoro kila, “Pene Velekou pene ririwa genai pita
maguli e evetaina pa vovetaina pita kala.” 16 Na gomi govevega-ragena e
goveagina; vovetaira vevega-ragera rakava, ati nama.
17 Gaura pakurai, rai talima ripana, ia na kala namana pere kalaa
gauna, na ati ekalaana genai, ia kala rakava talimana.

Rinaga talimami rogomi pio vetole

5 1 Magemi rinaga vogo talimami, iokamonagi! Pio tagi, pio tagi
kogokogo, kwalana viti ati keikeina gemi ai evogomaina. 2 Gemi
rinaga maparara pege poraga, e gemi rapuga palo na pege ganira.
3 Gemi kolo e gemi siliva pege kalokalo. Vokalokalona gomi pene kilagi-
atimi, e virigomi pene ganira kalova vetaina. Etoma ikara ularana gemi
rinaga gotenurato. 4 Iokamonagi, gemi aragai geinaguluto talimara gomi
na voira ati govenirato. Geria aovitiviti iokamonagia! Gemi ganigani
getenu-kourato talimara geria tagi warauna Goloka-iwa Velekouna na
peve kamonagia. 5 Gomi gemi maguli etanoparai rinaga e verere aorai, e
gogoregala-rakavana. Pio gani-mate e pio kopa-gulu, vagivagimi tomana
warau pekwara. 6 Gomi na ati geria rakava talimara goagirori kawarato e
govagi-kawaregarato, ira na ati gekala-wainagimito.

Vaigaoka e rapali

7 Walakavaku maparami, pio vaigoaka pene ago neamo, Velekou pene
vogomai. Araga talimana iogitaa, evealona, gena aragai varovaro gaura
ganira namara ealorana, evaigaokana pene ago, gaulago e gaukala
gurana pene keto-kaua. 8 Gomi maki pio vaigaoka. Aomi pia tiliga,
kwalana Velekou gena vogomai maki warau pekavinagi.
9 Walakavaku maparami, matotaumi nuganugami ai ragai pio veagirori,
Palagu na irauna ne agirorimina nea. Iokamonagi, Kota ekamonagina
talimana warau vanagi ai eruga-tagona. 10 Walakavaku maparami,
Velekou aranai gekilawai peroveta talimara iotugamagira. Geria vitiviti
aorai gevaigaokawai. Gomi maki vovetaina pio vaigaoka. 11 Gogitaana,
ita na tavega-ragerana, kwalana gevaigaokato gaurai. Iobu gena vaigaoka
valina gokamonagiato, gomi ripami, Velekou na ikanai raka evega-
nama-tiwaato, kwalana Velekou gena ulamagi e gena venugagiviti kamu
iwavagi.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

12 Walakavaku maparami, gau kamu iwavagina ea: Kila gaokarana
ragai pono kila-gavu gemi kila vega-taunataunara ulanana. Kupa pa
tanopara pa gau poluna ta aranai ragai pono kila-gavu. Pene “Pa”
nogotina genai, paamo nopiotiwa, a “Aikina” nogotina genai maki,
aikinamo nopiotiwa. Vovetainai Palagu na ragai pene vaikilami gomi
kepi.

Kila matiavuna

13 Gomi nuganugami ai ta evitivitina pa? Pene rapali. Ta everere na
pa? Palagu vega-ragena marira pene gapi. 14 Ta evitiana pa? Ia ekalesia
gekune-agiana talimara pene vetugu-agira, pia mai-rapali ia atanai e
rigana pia mai-rigaa Velekou aranai. 15 Rapali makamonagira ria genai,
viti talimana pene nama. Palagu na gena viti pene vega-namaa, e rakava
ekalato genai, gena rakava pene tugamagi-piatogara. 16 Voia pakunai,
gemi rakava taukavami kwapurakwapura geriai pio kilagi-matagaira, e
kwapurakwapura geria pio rapali, pe gemi viti na pio nama. Palagu gena
ririwa ekalarana talimana gena rapali tiavu vagi. 17 Elia taunilimalima
ita vetaira. Ia erapali-tiligatiligato gura ragai pene keto ulanana, ne
tanoparai gura rigolo toitoi e uve taula toitoi ati eketoto. 18 Maerapali-
waito, ne kupa evekala-pakato, gura maeketoto; ne kwanona ganigani
maevega-walaato.

19 Walakavaku maparami, pene gomi ta Palagu gena kila taunatauna
aonana pene laka-gerevagi, nee taa na mapene vevaiwaikulea genai, kala
namana ekalaana. 20 Pio ripa, rai na kala rakava talimana gena raupara
leana evaiwaikuleana genai, ia na voo kala rakava talimana palaguna
kwarega aona na evega-maguliana, e rakava vogo maki Palagu na
etugamagi-piatogarana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PETERO GENA TALOTALO TOVOTOVONA

1 Petero vega-matagaina kilara

Petero vetavu talimana, ia Iesu gena melo gagalana e ruala (12) ta. Epepa Petero na peiramu Romai etaloato rigolo 62 e 64 vekarawarai. Iesu ekwaregato mulinai.

Golea kamura epepa aonai *(tenu 1:7; 4:12-13)*.

Epepa etaloato aonai ia gena ririwa Iuda ekalesiara e ati Iuda ekalesiara:

1) pene vega-tiligara, pe taunilimalimana e gevega-vitivitirawai aonai pia ruga-gaugau;
2) wailai vekalatovo kamura pia rawalira gaura pakurai egavu-tinarato;
3) wailai Palagu gena ralema kamuna gewailaana gaura geriai evega-matagairana;
4) pene vega-nagira, pe ekalesia inagulura taunataunara pia inagulu-agira.

Petero gena pepa evetaina ewareato:

1. Palagu gena vevega-maguli maekilagi-valigu-waiato *(tenu 1:1–2:10)*
2. Viti aonai raka pia maguli-tiwa *(tenu 2:11–4:11)*
3. Viti aonai geria kala navugara pia tovora *(tenu 4:12–5:11)*

---

1 1 Au Petero, Iesu Keriso gena apostolo talimaku na epepa atalo-venimina.
Gomi, Palagu gena virigivirigi talimami, gemi kapu taunataunara goraokwanirato, ewagumona gomi Pontas, Galatia, Kapadokia, Asia, e Bitinia tanopara polurai gotalu-lovolovona talimami gemi ai. 2 Gomi Palagu ita Tamara na eripa-kunemito, e evirigimito, gena taunilimalimai pio ago. E ia Palaguna na evega-veagamito kwalana, Iesu Keriso pio kamonagi-venia e ia ralana na pene guligimi ulanana, pe kala-aleva pio talu Palagu wailanai.

Palagu gena vega-nama iwavagina e gena maino na pene vega-vonuvonu-ragemi.

Maguli vanagivanagi

3 Palagu, ita gera Velekou Iesu Keriso Tamana, ita vega-namaa! Kwalana gena venugagiviti kamu iwavagina vetainai, maguli valiguna ita evenirato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato genana. Ekala genana ita
aora na maguli vanagivanagi tararamaniana gauna na evega-vonurana.
4 E Palagu na gena taunilimalima geria etao-komekomeana vevega-nama
iwavagina, pita gapi-gauna, tagita-kune-agoana. Palagu na kupai etao-
komekomerana gomi gemi, kwalana vonai ati pia poraga, ati pia rakava,
e ati pia velimu. 5 Gomi gemi kamonagi pakurai Palagu tiavuna na egita-
tagomina, pene ago o, ia na warau ekala-maavuato vevega-magulina
lagani namanai pene vega-matagaia, matami na pio gitaa e pio vaia.
6 Gomi ewagumona kiana vitiviti kamu gomami-lagiana, kwalana
vekalatovo irauiraura gorawalina gaurai. Na gemi verere pene
kamu-iwavagi, kwalana Palagu gena vevega-maguli pio vaia gaurai.
7 Evekalatovo irauiraura gevogomaina, Palagu na gomi gemi kamonagi
etoto-roriroririrana, kwalana Iesu Keriso pene matagai tomanai, Palagu
genana vevega-rage e ralema iwavagina e vekuparage pio vaia. Kolo
kalova na evega-nama-iwavagiana voina everage-iwavagina, na gomi
gemi kamonagi voina verage iwavagi. 8 Gomi na maki rogoti goro gitaa,
na goulamagiana. Ewagumona maki ati gogitaana, na gokamonagi-
veniana e verere na govonuvonu-ragena. Gemi verere maki ati tau
kilagi-vega-namana ta. 9 Kwalana Keriso genai gemi kamonagi voina,
vevega-maguli govaiana.
10 E vevega-maguli e peroveta talimara na getavu-inamainamaato, e
ira na geperovetagi-kuneato, e vega-nama gauna Palagu na gomi pene
venimi, (Keriso pene vogomai tomanai). 11 Pene vogomai tomana e
raka pene vogomai-tiwa pia ripaa ulanana, getugamagi-vekwalaviawai.
Volaganinai Keriso Palaguna ira aorai einaguluwai e evega-riparawai,
Keriso na vitiviti pene vaigaokagia, voia mulinai vou ia ralemana
iwavagina pene vaia. 12 Palagu na peroveta talimara evega-riparato,
ira na vovali gevopatagiawai ati ira matotaura geria nama ulanana, na
gomi gemi. Kwalana ira na vogau, gekilagirato gaura, ewagumona gena
vetugunagi talimara na Vali Namana gevaravaragiana kupana ema tugu-
rigoato Veaga Palaguna tiavunai, gaurai iokamonagia. Egaura e aneru
maki geria ririwa kamuna pia ripara.

Pio veaga

13 Gaura pakurai aomi pia vealeva, pio vaigaoka. Iesu Keriso pene
matagai tomanai Palagu na pene venimi vega-namana genai, aomi
maparana ria pio taoa. 14 Palagu natunai goagoto gaurai, ia pio
kamonagi-venia. Palagu ati ripami aorai taunipara gena ririwa rakavara
na gevaileamiwai kalara ragaina mapio kala-waira. 15 Na ekeamito
Palagu na veaga, gelegele na gomi maki pio veaga gemi kala maparara
aorai. 16 Kwalana Puka Veaga aonai etaloato, Palagu ekilato, “Pio veaga,
kwalana au veaga.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

17 Gorapalina aorai, Palagu Tamami ai gokilagiana, ia na taunilimalima
maparara raupara kwapunaimo eagirorirana, kwapurakwapura geria
kala gelegelerai; gaura pakurai etanoparai roe ogo magulina aonai,
Palagu pio nugagi-ragea e pio kamonagi-venia. 18 Kwalana gomi ripami,
tenemi geria maguli rakavara gomaguli-agirawai aorana Palagu na
evega-magulimito vekapawai gauna ati pene rakava gauna. Ati siliva pa
kolo vetaira. 19 Na evega-magulimito vekapawai na gauna Keriso ralana,
rala nama iwavagina, Palagu gena mamoe natuna ralana ati milona e ati
rapurelena. 20 Ia Palagu na tanopara rogotina ere kalaa aonai, evirigiato.
Na ita vega-magulira ulanana elagani ikarai vou ema vega-matagaiato.
21 Ia pakunai Palagu gokamonagi-veniana. Palagu na ia kwarega na
evega-kuliiti-waiato, maekana iwavagina eveniato. Gaura pakurai gomi
na Palagu gokamonagi-veniana, e gemi veraramani ia genai gotaoana.
22 Ewagumona, gomi na kila taunatauna gokamonagi-veniato
pakurai, matotaumi govekala-alevato, e taukavami kamonagi taura
ria taunataunai goveulamagina. Gaura pakurai pio veulamagi maaomi
maparara ria. 23 Kwalana gomi gomaguli-waito, talima valigu karikarimi
ai goagoto, ati tama e tina geriana, ira gekwaregana, na Palagu na
maguli kilana, emia-vanagivanagina kilana, genana evega-maguli-
waimito. 24 Puka Veagana na ekilagiana vetaina,

"Taunilimalima maparara legi vetaina,
ia ralemana legi rakaena vetaina.
Legi gemalaina, e rakaera maki geketona,
25 na Velekou gena kila pene mia-vanagivanagi."

Ekila e Valina Namana gomi gemi ai gevaravaragiato.

Velekou maguli vatuna, vatu nama iwavagina

2 1 Gaura pakurai, tugamagi rakavara maparara, e opakau maparara,
e vekwaimuli maparara, e vekilagi-ketoketo, e kila rakavara
maparara pio piatoga-vagira. 2 Ewagumona gewalana kivanira vetaira pio
kala, vanagivanagi palagura garia lata nanu vekalana na pene kalami,
pe voia niuniunai pio kamu e vevega-maguli pio vaia. 3 Kwalana gomi
matotaumina gorawaliato, Velekou gena nama rakavetaina.

4 Velekou genai iovogomai, ia maguli vatuna, taunilimalima na gepia-
togaato, kwalana ati gena nama negetiwato. Na Palagu na evirigiato,
kwalana vatu nama iwavagina ia wailanai. 5 Maguli vatura vetaira
iovogomai, pe gomi maki Palagu Palaguna na Rupu Veaga na pene vega-
rugami. Vonai Rupu Veaga velera veagarai pia kilagimi, e Palagu na Iesu
Keriso pakunai egapi-ragerana palagura vega-namara, gemi maguli, pio
venia.

6 Kwalana Puka Veagana netina,

"Au na vatu nama iwavagina ta avirigiato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Sionai (Ierusalemai) kea kwala vatunai ataoato.
Rai na ia pene vega-tauna taunaa talimana
ati pene nuga-rage."
7 Govega-taunataunaa na talimami gemi ai evatu nama iwavagi, na ati
gevega-tauna taunaana talimara geriai,
"Numa kalakalana talimara na
ati geririwaato gaurai gepia-togaato,
gekilato vatu rakavana,
gauna vatu maparara aorai vatu nama iwavagina,
kea kwala vatunai eagoto."
8 Matalotalo taai ekilana,
"Evatu na taunilimalima pene vega-vekwakunagira,
e pene vega-ketora vatuna."
Palagu gena kila ati gekamonagiato gaurai, gevekwakunagito, voo Palagu
na ekilagi-kuneato, vovetaina pia kalaa.

9 Na gomi virigivirigi petena, King gena Rupu Veagana velemi, pete
veagana, Palagu gena taunilimalima. Evirigimito, mukuna aona na ekea-
piatimito, gaurai gena maeka nama iwavaginai etaomito, kwalana gena
kala namara pio varavaragira ulanana. 10 Kunenai gomi ati Palagu gena
taunilimalima, na ewagumona gomi ia gena taunilimalima. Kunenai
Palagu gena venugagiviti ati ripami, na ewagumona ia gena venugagiviti
gorawaliato.

Palagu gena vetugunagi talimara

11 Gataku maparami, anogi-raramanimina, gomi tau polu e vega-
talutoga talimami etanoparai. Taunipara gena ririwa rakavara ragai
pio kalara, neira na vanagivanagi gomi palagumi gevetali-venirana.
12 Na Palagu ati ripara talimara wailarai gemi kala pia nanama. Nege
roli-opakaumina, kala rakava talimami ai nege kilagimina, na gemi
kala namara pia gitara genai, ira na Palagu pia vega-ragea, ia na
taunilimalima pene agirorira tomanai.

13 Velekou govega-taunataunaana genai, kaomani geria rova maparara
pio kwalanara. King pio kamonagi-venia, kwalana ia rage vagi. 14 E kavana
pio kamonagi-venira. Ira na kala rakava talimara pia vega-rakavara, e kala
nama talimara pia vega-namara ulanana ekala-maavurato. 15 Kwalana
Palagu gena ririwa, gomi gemi kala namarana ati ripara talimara geria
kila kawakawara pio kou-gavura. 16 Pio kwalimu, pe gau kwauta na ragai
pene ligoligomi, Keriso na eluga-vagirato talimara vetaira. Na ragai pio
kila, "Ai maguli namana e vealevanai gamagulina, pe kala rakavara paia
kalara voati gau kwauta." Aikina. Palagu gena vetugunagi talimami ai
pio maguli. 17 Talima maparara pio kupa-ragera. Taukavami kamonagi
talimara pio ulamagira. Palagu pio vega-ragea, e king pio nugagi-ragea.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Keriso gagena kapunai pio laka

18 Inagulu talimami ati voimi, gegita-tagomina talimara pio kamonagi-
venira, taunataunai pio nugagi-ragera, ati kala nama e karo nama
talimaramo, na inala talimara maki. 19 Kwalana Palagu na eulamagiana
kalana ea: Palagu gena ririwa gokwalanarana gaurai, lewana ati gemi
rakavai gevega-vitivitimina, na pio vaigaoka. 20 Gemi rakava pakurai
pia kwarimi, pio vaigaoka, voia gena nama gomi gemi ai rakagau? Na
pene kala namara gokalana aonai pia vega-vitivitimi, pio vaigaoka,
Palagu wailanai nama egapi-rageana. 21 Gomi vovetaina pio kala
ulanana, Palagu na ekeamito. Kwalana gomi pakumi ai Keriso matotauna
evitivitito, e ia na evevega-gita vanagi gomi gemi ai eraokwaniato. Gaura
pakurai gomi ia gagena kapunai pio laka. 22 Ia rakava ta ati ekalaato, e ia
muruna na opakau kilana kwauta, taa na ati ekamonagiato. 23 Gevaikila-
rakavaato, na kila rakavara na ati evega-voirato; gevega-vitivitiato
aonai, vega-voi kilara ati ekilagito. Ia ripana, Palagu vevega-rorirori
talimana taunataunana, gaurai ia gimanai etaoato. 24 Keriso matotauna
tauniparanai ita gera rakava evua-ragerato satauro kukunai. Vovetaina
ekalato, kala rakavai pita kwarega, ragai mapita kala-waia, e kala rorirori
ai pita maguli, Palagu gena ririwa pita kwalanara. Pio tugamagi: Ia
makona pakunai, goi onamato. 25 Gomi mamoe gelekwalekwato vetaira,
golaka-kawakawawai. Na ewagumona gomi palagumi nakagatura e gita-
tagora talima na Keriso na mapegapi-waikulemi.

Vegarawa garemi e marumi

3 1 Gomi vegarawa garemi maki vovetaina, garawami kapulerai pio
maguli. Vovetaina pio kala genai, reketa garawami Palagu na kila
ati gevega-taunataunaana talimara, na tipo gemi kala namara na aora
pene gapira, ne pia vetugamagiwai; a Palagu na kila ta geriai ragai pio
kilagia. 2 Kwalana gemi kala rorirori e vekuparage ira geriai pia gitara
voo nama. 3 Gita gitami ia nama iwavagi ularana tauniparami ragai pio
veakwagora. Gelegelena, guimi gokala-irauiraurana, kolo gorogagina e
rapuga nama iwavagira goligorana. 4 Aikina, gomi nugami garakaura ne
pio veakwagora, ati pia rakava kwagokwagora na, manau e ao vealeva.
Voira Palagu wailanai gau kamura. 5 Kunenai, ita tupura e gatara geria
lagani ai gare maki maveagara, Palagu genai geveraramaniwai garera,
vovetaina gevevega-ralemawai, e garawaria kapulerai gemaguliwai.
6 Sara vetaina, garawana ekamonagi-veniawai; garawana ekilagiawai,
“Geku velekou” netiiwai. Gomi ewagumona ia natuna, pene gemi kala
nanama e gau kwauta kalina na ati gokalina.

7 Gomi maru maki garawami ria gomaguli-kouna aonai, pio ripa
namanamara. Pio ripa, ira moira vavagi. Garawami pio kupa-ragera,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kwalana Palagu na maguli vanagivanagi ira e gomi pene wareware-venimi. Vovetaina pio kala, pe gau kwauta na gemi rapali-koukou ragai pene vega-rakavaa.

Kala namarai pita vua

8 Kila ikana ea: Maparami aomi pio veakwapunara, pio veveakava-veveni, e pio veulamagi-veveni walakava vetaira. Pio vegita-vetuga e pio marana. 9 Kala rakavara e karo rakavara na ragai pio vevega-voi, na gevega-rakavamina talimara pio vega-namara. Kwalana Palagu na ekeamito vovetaina pio kala, ne gomi na maki gena vevega-nama pio vaia. 10 Kwalana Puka Veaga ekilana,

"Rai maguli eririwana e toma
namara pene gitara netina
talimana maena pene gita-tagoa,
kila-rakavara ragai pene kilagi,
e muruna na opakau kilara
ragai pene kilagi.
11 Rakava pene raokwania,
kala namara pene kala.
Maino pene tavua maaona maparana na.
12 Kwalana Velekou na kala roririrora
talimara egita-tagorana,
e geria rapali ekamonagirana.
Na kala rakava talimara Velekou na
ati eririwarana."

13 Kala namara pono ririwa kamura genai, rai na goi pene vega-rakavamu? 14 Na irau nege vega-vitivitimina gemi kala roririori pakurai genai pio verere. Talima ta kalina na ragai pio kali, e ragai pio aovoaovo. 15 Na aomi ai Keriso pio kwalanaa, e pio vega-ragea, kwalana ia gomi gemi Velekou. E vanagivanagi pio kala-maavu, irauna taa na erenagimuna, "Rakagau gaurai Keriso goraramani-veniana" nepenetiwa genai, gena pio kilagi-vega-venia. 16 Na manau ai e vekuparage ai gena pio kilagi-vealevaa. Gemi kala rogora pio tolera, ati nama kapinai vou pio ripa gomi ati roririori. Keriso mulinai golakana maveagami gaurai, gemunemune-agimina e gekilagi-rakavamina talimara matotauria roe nea pia nuga-rage. 17 Palagu gena ririwai kala namara gokalarana pakurai govitivitina genai, nama. A ati nama gemi kala rakavara pakurai pio vitiviti.

18 Keriso ekwaregato, gera rakava pene voi-vagira ulanana. Ia veganamo ekwaregato, ati mapene kwarega. Ia kala roririori talimana, ita rakava talimara pene kuleatira, pe Palagu genai pene vaiagora ulanana. Taunipara magulinai gevagi-kwaregaato, na palagu magulinai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ia ekuliiti-waito. 19 E palagu ai ia eagoto kwarega kapuna pa tipura
kapunai, vonai getaluna talimara palagura geria eve vopatato. 20 Ira
kunenai gekaroveraveto talimara, Noa na gati kamu iwavagina ekalaato
aonai, ne Palagu na ealorato mavaigaokana ria, (geria rakava aora na
pia vetugamagiwai ularana). Na gati kamu iwavagina aonai gelaka-
togato talimara ati vogo kika. Talimara maparara taula vativatimo (8)
nanu na gemagulito. 21 Vonanu voo bapatiso vegailiana vetaina, kwalana
bapatiso na ewagumona gomi evega-magulimina, ati taunipara milona
guligi-vagina, na Palagu gonogiana aonai pene alevara ulanana Palagu
wailanai. Iesu Keriso kwarega na evega-kuliiti-waiato pakurai evega-
magulirana. 22 Ia kupai elaka-togato, Palagu gimana ripana kavanai
etanuna. Aneru, e mageria rorirori kamu iwavagi talimara maparara, ia
kapulenai getaluna.

Ekalesia magulina

4 1 Keriso tauniparanai evitivitito pakurai, gomi maki gemi tugamagi
pio vega-tiligara, ia gena tugamagi ria pia gelegele; kwalana
tauniparanai evitivitina talimana na kala rakava eraokwanirana.
2 Ganina voa, gomi etanoparai roe ogo taluna aonai, tauniparami
geria ririwa rakavara ragai pio kwalanara, a Palagu gena ririwa ne
pio kwalanara. 3 Gomi erapa Palagu ati ripara talimara gelegelerai
gomaguliwai, mata-poraga e veopa-lema kalara gokalarawai,
goniuniuwai, gokala-kawakawawai, goniuniu-kouwai, palagu opakaura
goaliruputali-venirawai. 4 Ewagumona, ira gevevega-kalina, kwalana
ira ria ati gokala-kouna, e ati gokala-kawakawana. Gaura pakurai
gegolomina. 5 Na ira maguli talimara e kwarega talimara agirora
Palagu na wailanai pia ruga, vogeria kala pia varavaragira. 6 Gaura
pakurai Iesu na Vali Namana gekwaregato talimara palagura geria maki
evaravaragiato. Vovetaina ekalato kwalana, lewana Palagu na tauniparai
eagirorirato taunilimalimara maparara vetaira, (e gekwaregato), na
palagura roe wapia maguli, Palagu emagulina vetaina.

Palagu gena veniveni gaura gita-tagora talimara namara

7 Gau maparara ikara pege kavinagi. Pio vealo-tago e pio vaigaoka,
pe gemi rapali ragai pio vega-ikaa. 8 Kamu iwavagina, kwapurakwapura
pio veulamagi-veveni maaomi maparara ria, kwalana ulamagi na rakava
vogo ekou-gavurana. 9 Mataukavami ria kala-namarai pio vekala-veveni,
pio vegapirage-veveni, ragai pio munemune e ragai pio vekilagi-
ketoketo. 10 Gomi kwapurakwapura, Palagu na eveagaunamito vevenira
gaura irauirau gita-tagora talimami namami, gaura pakurai taukavami
pakurai pio inagulu-agira, arigi veveni gauna Palagu genana gorawaliato
gelegelenai. 11 Rai evopatana aonai, ia Palagu gena kila pene varavaragia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Rai eveveakavana aonai, ia Palagu gena tiliga na pene veveakava. Vorauparai gau maparara aorai Palagu pita vega-ragea, Iesu Keriso pakunai. Ralema iwavagina e tiavu ia gena, pene ago vanagivanagi. Amen.

Ekalesia viti-vuana

12 Gataku maparami, vitiviti kalova mamina vetaina gogapiana genai, nugami ragai pia palevagi, ragai pio kila, gau poluna kwauta gemi ai ewalana. (Aikina, ne tipo gomi kalatovomi gauna). 13 Na Keriso evitivuato vetaina goviti-vuana pakurai, pio verere, roe nea vou ia maekana ralemana iwavagina pene vega-matagaia laganinai vou mapio verere-iwavagi. 14 Keriso mulinai golakana aonai, pia kilagi-rakavami laganinai, pio verere, kwalana voanana pio ripa, Palagu Palaguna, ralema nama Veaga Palaguna, gomi atami ai etaluna. 15 Pene gomi ta ovitivitina genai, ne vitiviti ne ati ovagivagina, pa olemana, pa karoverave kalana rakavana ta okalaana, pa talima ta gena inagulu metauna okalaana pakunai ovitivitina. 16 Na pene goi Keriso mulinai olakana pakunai ovitivitina genai, ragai pono nuga-rage, na Palagu pono vega-ragea, Keriso arana orugagiana gaurai.

17 Palagu gena veagirori warau pekwara, e veagirori Palagu gena taunilimalima geriai pene vetina. Pene ita gerai pene vetina laganinai, Palagu gena Vali Namana ati gevega-taunataunaana talimara geriai raka pene vewala-tiwa? 18 Kwalana Puka Veaga ekilana,

> “Maguli vaivaina Palagu gekamonagi-veniana
> talimara geriai gaoka-vagi.
> Pa Palagu ati gevega-taunataunaana e kala rakava
> talimara rauparara raka pene vemia-tiwa? (Ira geriai metau
> iwavagi!).”

19 Ganina voa, Palagu gena ririwa vetainai viti gevuana talimara kala namaramo pia kala, e geria maguli ekalarato Palagu na gimana aonai pia taora, kwalana ia na etugamagi-tagorana.

Ekalesia kuneagina talimana

5 1 Au na gomi aomi ai ekalesia kuneagina talimami avaikilamina. Au maki ekalesia kuneagina tauku. Keriso evitivitiwai au na mataku na agitaato, e ia maekana ralemana iwavagina pene vega-matagaia laganinai, au magavuku. Gaura pakurai au na gomi anogi-raramanimina: 2 Palagu gena mamoe lavetana pio gitatago vega-venia. Ia na gomi evenimito, aomi na eulamagiana vetainai pio gita-tagoa, ia gena ririwa gelegelenai. Ati munemune ai, na aomi na eulamagiana vetainai. Ati moni pa rinaga pio rawali ulanana, na maaomi ririwarana. 3 Palagu na gomi gemi vegita-tago kapulenai etaoato mamoe lavetana (pa ekalesia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

goleana) ragai pio tugu-naginagia noowane vele iwavagira gekalana vetaina. Na gomi kolemami pio vega-gitara, pe pia kulumi. 4 Vovetaina pio kala genai, mamoe Gitatagora Talimana Kamuna, Keriso, pene matagai tomanai, kraon nama iwavagina, ati pene rakava gauna, pio rawalia, voo maguli-vanagivanagi.

5 Voia gelegelenai, gomi gulu-valigu maki vegitatago talimara pio kamonagi-venira, gomi maparami na manau rapugana na pio verapuga, pio veveakava veveni, kwalana Puka Veaga ekilana, "Veagi talimara Palagu na eao-rakavarana, na manau talimara gena vega-nama evenirana." 6 Gaura pakurai, matotaumi pio vevega-aoma, Palagu gimana tiavuna kapulenai, ne tomana pene kwara laganinai, ia na pene gapi-itimi. 7 Gemi tugamagitugamagi gaura maparara ia gimanai pio tao-kaura, kwalana ia na egita-tagomina. 8 Pio tugamagi-rorirori, pio vegita-tago! Kwalana vega-rakavami talimana, Tiapolo, eloulouna, noowane liona egilina, e emalana, ta ene gania eririwana. 9 Gemi kamonagi ai pio ruga-gaugau, ne Tiapolo pio kora-waia. Kwalana pio tugamagi, gomami-lagira na viti-vuara gelegelera gomi taukavamina tanopara maparanai maki gemamilagirana.

10 Na Palagu, vega-nama maparara na evonuto Palaguna, na Keriso pakunai ekeamito, lagani kianamo aonai pio vitiviti mulinai, gena mia-vanagivanagi maekana ralema iwavagina pio vaia ulanana. Ia na vou pene vega-nama vega-venimi, pene vega-ruga-kikitalimi, e pene vega-tiligami. 11 Tiavu ia gena, pene ago-vanagivanagi! Amen.

Vega-nama ikana

12 Siluano na peveakavaku, epepa kupana paga taloa gomi gemi. Ia au na agitaana, ita walakavara magena veraramani ekalesia aonai. Epepa pataloa kwalana geku ririwa pana vega-tiligami e pana vega-ripami, Palagu gena vega-nama taunataunana ea. Pe enama iwavagina aonai pio ruga-gaugau.

13 Gomi taukavami ekalesia talimara Babuloniai ea, (e ekalesia talimara Romai ekilagirana), ira maki Palagu na evirigirato talimara, na gemi vega-nama pege tugu, natuku Mareko na maki gemi vega-nama petugu. 14 Ulamagi vevelavuna na pio vevega-nama veveni.

Keriso aonai gotaluna talimami maparami maino gemi ai pene mia.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

PETERO GENA TALOTALO VEGA-RUALANA

2 Petero vega-matagaina kilara

Petero na epepa vega-rualana maki peiramu Roma na etaloato. Etaloato rigolona 65 e 67 vekarawarai, Iesu ekwaregato mulinai. Petero epepa etaloato mulinai vou geligo-kwanutupuato, ne gevagiato.

Epepa aonai golea kamura *(tenu 3:17-18)*.

Petero na epepa etaloato ganina taunatauna:

1) Palagu gena talima veagara pene vega-nagira, pe Palagu kwalanagina kalara taunataunara pia kalara ulanana;
2) vevega-ripa talimara opakaura na nege opa-veraulearana kalinana evaikila-gavutinarato;
3) ripa-roririrorira na Palagu genana evogomaina rakavetaina e Satani na ripa opakauna evega-laka-piatiana ripana rakavetaina, gaura ekilagi-matagairato;
4) Velekou gena tomai Kota kamuna pene vegapi-gauna ekilagi-matagai-gitakauato.

Petero na epepa evetaina ewareato:

1. Palagu genana evogomaina ripana rakavetaina *(tenu 1:1-21)*
2. Ripa roririrorina na pono laka-gerevagi rakava rakavetaina pene wala *(tenu 2:1-22)*
3. Palagu gena kilagavu taunataunara *(tenu 3:1-18)*

---

1 [1] Au, Simona Petero, Iesu Keriso gena vetugunagi e gena apostolo tauku; gekuna epepa ewatina.

Gomi ai ria gera kamonagi kwapuna tagapiato talimami atalo-venimina. Gera Palagu, gera Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso, gena kala-roririori e raramani vetainai, gomi maki vokamonagi nama iwavagina kwapuna gogapiato ai apostolo vetaimai. [2] Gemi ripa e tugamagi-ilu Palagu genai e gera Velekou Iesu Keriso genai pia kamu. Voanana vou vega-nama iwavagina e maino gemi ai pene kamu.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu na ekeamito ia gena

3 Gena tiavu na Iesu Keriso na gera maguli vega-tiligara gaura
maparara warau evenirato, Palagu gena ririwa pita kwalana
taunataunara ulanana. Kwalana Keriso gena Palagu tama ripaato,
maekana ralemana iwavagina e nama geriana ekearato talimana. 4 Gena
maeka ralemana iwavagina e nama geriana gena kilagavu kamura e
nama iwavagi warau evenirato vega-gelegelena: Etanopara gena ririwa
rakavara e kwarega gevega-walaana kalara geriana pene vega-magulira,
Palagu magulina taunataunana pita gapia.
5 Gaura pakurai pio tiliga, gemi kamonagi genai kala nama pio tao-
kaua; kala nama genai tugamagi aoneka pio tao-kaua; 6 tugamagi aoneka
genai vaigaoka pio tao-kaua; vaigaoka genai Palagu kwalanagina pio
tao-kaua. 7 Palagu kwalanagina genai walakava ulamagina pio tao-
kaua; walakava ulamagina genai taunilimalima maparara ulamagira pio
tao-kaua.
8 Egaura gomi gemi ai pia mia, e pia kamu, kwalana egaurana gomi
pia launagimi e pia vega-tiligami, ne gemi ripa Iesu Velekou genai ati
pia mia kawa, na vuavuara namara vovogo pia wala. 9 A pene egaura
maguli-agirai erapuna talimana, ia mata-kele talimana vetaina, kwalana
Palagu na gena kala-rakavara-kunera warau eguligi-piatogarato gaura
etugamagi-lekwalekwarana.
10 Gaura pakurai, walakavaku, pio tiliga, Palagu na ekeamito e
evirigimito gauna pio vega-taunataunaa. Vovetaina pio kala genai, ati
pio keto. 11 Vovetaina pio kala genai, Palagu na pene gapirage-gitakaumi,
ne gera Velekou e Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso gena talu-
vanagivanagi Basileiana aonai pio laka-toga.
12 Vomaguli namana gomi wailami ai ealomina, gaura pakurai au
na gomi vanagivanagi pana gavutinawai-gavutinawaimi. Taunatauna,
egaura maparara warau goriparato, e Palagu gena kila taunatauna na
gogapiato e gogapi-gaugauana maki. 13 Na au atugamagina, eraupara
namara gomi gemi vetugamagi-tago ai pana vega-matagaira, au roe
amagulina aonai. 14 Kwalana au ripaku, au tauniparaku kovagona roli
atao-taliana, ita gera Velekou Iesu Keriso na evaikilakuto gelegelenai.
15 Vovetaina gaurai geku ririwa egaura maparara pana vega-ripa-
gitakaumi. Ne geku kwarega mulinai, gomi na pio tugamagi-tago
vanagivanagira ulanana.

Iesu maekana ralemana iwavagina matamai na gagitaato

16 Ai ati tinatina opakaura na ita gera Velekou Iesu Keriso gena tiavu
e gena waikule-wai gomi gavega-ripamito. Aikina! Ai matotaumai
matamai na ia maekana ralemana iwavagina gagitaato. 17 Ai matamai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ganima-legirai Palagu ita Tamara na ia ara iwavagina e maeka matiavuna
eveniato. Vomaeka iwavagina aonai etaluna Palagu na kupa na ekea-
rigoto Iesu genai, ekilato, “E au Natuku, aulamagi-veniana; e ia genai
averere-rakavana maki.” 18 Ai matotaumai na gakamonagiato, ekaro kupa
na emarigoto, ia goti golo veaganai gatanu-tagowai aonai.
19 Gaura pakurai ai peroveta talimara na geperovetagirato kilara
gagapi-gaugaura na. Gomi maki vokila pio kwalanara nama, kwalana
peroveta talimara geria kila lamepa vetaina, mukuna kapurai ewaena,
pene ago toma pene kwara, Keriso, mitiulagani, gomi aomi ai pene
wae-lovolovo. 20 Voira maparara atarai ekila ragai pio tugamagi-
lekwalekwara: Talima ta ia matotauna gena ripai peroveta kilara ganira
ati pene kilagira. 21 Kwalana peroveta kilara ati taunilimalima geria
ririwai gevogomaito, na Veaga Palaguna na taunilimalima evega-nagirato
vetainai, ekila evenirato gelegelenai, Palagu gena kila geperovetagirawai.

Vevega-ripa talimara opakaura

2 1 Kunenai peroveta talimara opakaura Isaraela talimara nuganugarai
geoparawai. Voraupara kwapunai vevega-ripa talimara opakaura
maki gomi nuganugami ai pia matagai. Ira na veavugai vevega-ripa
opakaura pia vega-ripami, gemi kamonagi vega-rakavara ulanana. E
geria Velekou, evoirato talimana, maki ira na pia rugaa; vovetaina pia
kala, ira matotaura na geria kwarega pia vega-pourage-vegalapolua.
2 Gutuma na maki ira geria kala rakavara e mata-poraga kalara pia kala-
tovotovora, voira pakurai reketara na raupara taunatauna na raupara
rakavanai pia kilagia. 3 Geria ririwamagi rakavara na e kila opakauna
aomi pia ganira, pene ago pia vegapimi. Na ira erapa veagirori talimana
na ealo-tagorana, e ira pene veakalovora talimana evemala-tagona.
4 Palagu na gekala-rakavato anerura maki ati evega-magulirato, na
rakava kapunai epia-rigorato. Vonai teini na geligoligorato mukuna
kaikolo aonai, veagirori tomana gealoana. 5 E Palagu na tanopara
kunena maki ati evega-maguliato, na gutugutu evega-matagaiato Palagu
ati gekwalanaawai talimara geriai; a Noa, kala rorirori evopatagiawai
talimana, e talima taulatoi kwapunamo ia ria evega-magulirato. 6 Palagu
na Sodoma e Gomora maki eagirorirato, kalovana egala-gaturato,
gekavuto. Vokalana Palagu ati gekwalanaana talimara matara pia alira
ulanana. 7 A Lotamo evega-maguliato, ia kala rorirori talimana, ia maki
taunilimalima geria kala rakavara e poragara tugamagirai eragato.
8 Voo talima roriroriina rakava talimara aorai etaluwai, toma mapararai
eao-vitivitiwai, kwalana ia na Palagu gena rova kilagi-piatogara kalara
egitarawai e ekamonagirawai gaurai.
9 Pio tugamagi, Velekou na ia gekwalanaana talimara vekalatovo e
vekwakunagi aora na pene vega-magulira ripa, a kala rakava talimara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

pene pili-gavura, pene ago, Palagu na pene agirorira tomanai. **10** Talima reketa na rakava voina kamu iwavagina pia rawalia, e taunipara gena ririwa poragara geago-venirana talimara e Palagu gena kila gekilagi-piatogaana talimara.

E vevega-ripa talimara opakaura veagi e vekilagi-rakavarakava talimara, kupa palagura ati gekupa-ragerana e gemamai-agirana. **11** Aneru kwalimu e tiavu iwavagi, e opakau talimara geria tiavu gevanagirato, na aneru na palagu kamura ati gevega-vekwakunagirana e ati geveagare-konerana Velekou wailanai. **12** A etaunilimalima ati getugamagina, geria mamilaginamo gevairana, noowane manega paera vetaira, gemagulina pia vagiramo ulanana vetaira. Ati geriparana gaura gemamai-agirana. Gaura pakurai ira vomanega paera vetaira pia vega-rakavara e pia lekwalekwa. **13** Geria kala rakavara voira pia gapira. Taunipara vega-vererera kalara toma mapararai gekalarana, ati genuga-ragena. Votalima gomi gemi gani-koukou gokalarana aonai, ira no mamilora gomi aomi ai; kwalana geria vevega-ripa opakaura gemi gani-koukou ai maki gekilagirana. **14** Gare ta gegitaana genai, mata-poraga tugamagiramo gekalana; rakava-kalakalarai ati geragana. Kamonagi ai rogoti gere tola talimara gevega-veraulearana. Ira aora ririwamagi-rakavarana gevega-maranarato. Palagu na geria rakava voira pene venira vegata. **15** Ira na raupara rorirori na pege raokwania, geraka-kawakawana, Balaama, Beoro natuna, ekalato vetaina. Ia moni veaolerai kala rakavara ekalarawai. **16** Na gena kala rakavara pakurai, toniki na evaikilaato. Toniki ati kilakila ripana, na taunilimalima karorai evaikilaato, gaurai votalima gena kala-kawakawa kalara evega-aikirato.

17 Votalima puluka rorora vetaira; e iloa agina elavuvorana vetaina. Palagu na mukuna kaikolo kapuna geria ekala-maavuato. **18** Gekila-kawana e geveagi-kawana, talima reketa ewagumona raupara roririnai ati gelakana talimara aora na gelaka-gerevagina, na ia na taunipara na gena ririwa rakava e mata-poraga kalara na gema koukou-gavurana. **19** Talima geoparana, gekilana, maguli namana e raka-gotona pia rawalia negetina, na ira matotaura geria ririwa rakavara vetugunagira geago-venina. Kwalana taunilimalima kala rakavana taa na eporogiana genai, ia vokala rakavana gena inagulu talimana ati voina talimana. **20** Taunatauna, ira na ita gera Velekou e Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso gema ripaato pakunai, tanopara gena milo e kala rakava genana gelaka-gerevagito; na voia mulinai pene rakavana aonai magelaka-togana, ne gena tiavu kapulenai, gemagulina aonai, ira geria maguli pia rakava-kwaikwai ikanai, ati tovotovonai vetaina. **21** Ira raupara raka-gotona ragai pegere ripa-kunea nama, a ati nama, geripaato mulinai, rova veagana, gegapiato gauna, mageruga-muligiana. **22** Vovetaina gekalana gaurai, ira na evegavutina ruala gevega-taunataunarana, negetina,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Kwaeva na evuaga-piatiana gauna maegani-waiana," e, "Evetaporana paena maewaikule-waina, maevetapora-waina."

Iesu Keriso gena waikule-wai

3 1 Gataku maparami, ewagumona pepa vega-rualana maatalo-venimina. Epepa ruala geriana, au na gomi aomi ai tugamagi raka-gotora pana vega-valigu-waira natina. 2 Au aririwana peroveta veagara na gekilagirato kilara kunera rigolora rau vavagi pio tugamagi-tagora, e apostolo talimara na gera Velekou e Vevega-maguli Talimana gena vevega-nagi gevaramito kilara maki.

3 Kune, gomi pio ripa-rorirori: Toma ikarai veveagarekone talimara pia matagai, geria ririwa rakavara na pia kune-agira. Ira na pia mamai-agimi, 4 nepiatiwa, "Keriso ekilato, mapene waikule-wai netiwato? Talimana ariginai nea? Ita tamara gevealo-kavato, erapa gekwaregato, na gau maparara tanopara evetinato vegata kapurai roe ege mia-tagona!"

5-6 Etalima ati geririwana ekila pia kamonagia: Palagu na tanopara kunena gutugutu na evega-rakavaato. A kupa e tanopara tovotovona na vegata gena kila na ekalarato, tanopara nanu aona na emarageto e nanu na emia-gegelagiato. 7 Ewagumona kupa e tanopara roe ege miana, Palagu gena kila kwapuna na egapi-tagorana, kalovana roe nea vou pene vega-rakavaa tugamaginai. Palagu ati gekwalanaana talimara agirorira e poromoura tomanai vou veganamo pene vega-rakavaa.

8 Gataku maparami, egau kwatuna ragai pio tugamagi-lekwalekwaa: Velekou genai taim irau, ita gerai irau, kwalana ia genai toma kwapuna rigolo ragana na (1,000) vetaina, e rigolo ragana na (1,000) toma kwapuna vetaina. 9 Velekou na ekilagi-gavurato gaura kalakalarai ati ekwaipona, talima reketa getugamagina vetaina. Aikina, ia gomi gemi ai evaigaokana, kwalana ia ati eririwana talima ta pene lekwalekwa, na eririwana maparara gera rakava geriana pita vetugamagiwai e pita laka-waikule.

Kupa e tanopara pia lekwalekwa

10 Na Velekou gena toma pene kwara lema talimana ta ekwarana vetaina. Votomai kupai gemiana gaura pia lekwalekwa makulura ria. Kupai gemiana gaura maparara kalova na pene gala-gatura, e tanoparai gemiana gaura maparara pia lekwalekwa. 11 Pio tugamagi, egaura maparara erauparai pia rakava, aonai gomi raka pio maguli-tiwa? Gomi gemi maguli pia veaga e Palagu gena ririwa pio kwalanara. 12 Palagu gena toma pio aloa, e gena kwara pio vailavailagia. Votomai kupai gemiana gaura pene galara pia rakava, e kupai gemiana gaura tiavuna na pene vega-moirara pia galu. 13 Na ita Palagu na ekilagi-gavuato gauna taaloana, kupa e tanopara valigura, vonai kala roririrorira pia mia kapuna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vevega-nagi e vevega-nama kilara

14 Gaura pakurai, gataku maparami, avega-nagimina, votoma goaloana
aonai, ati milomi e ati gemi kepi pio talu Palagu wailanai, e ia ria
maino aonai pio talu. 15 Gera Velekou gena vaigaoka pio tugamagia, ia
gomi ealomina pene vega-magulimi ulanana. Palagu na ita walakavara
namana Paulo tugamagi-ilu eveniato, ne ia na voia gelegelenai etalo-
venimito. 16 Ia gena pepa mapararai maki neia ekilagiana. Gau reketa
gena pepa aorai gaoka-vavagi, ati ripara talimara e geria kamonagi
ati ropu talimara na gevevega-ripagi-learana. Puka Veaga aonai maki
talotalo maparara vovetaina geopagirana. Vovetaina gekalana gaurai,
matotaura geria maguli gevega-rakavarana.

17 Na gomi, au gataku namami, warau ripami, egaurai rogomi pio
vetole, pe rova ati gekwalanarana talimara na ragai pia opa-leami, gemi
kamonagi namara na nogo keto pia rigona nea. 18 A ita gera Velekou e
Vevega-maguli Talimana Iesu Keriso gena vega-nama e ulamagi gerai
etaoana gauna pio vega-tupua, e ia pio ripa-namanamaa. Ia maekana
ralemana iwavagina pita vega-ragea ewagumona pene ago-vanagivanagi!
Amen.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

IOANE GENA TALOTALO TOVOTOVONA

1 Ioane vega-matagaina kilara

Ioane na epepa tovotovona ea ati ekalesia ta gena pa ekalesia goleana ta gena etaloato. Aikina. E taupolu ekalesia goleara reketa, e Keriso gevega-taunataunawai kapu mapararai getaluna talimara geria. Ioane gena Vali Namana, e Ioane gena pepa toitoi, e Vevaga-matagai ia na etalorato. Ioane na e talotalo e rigolo 85 pene ago 100 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Etalotalo aonai golea kamura *(tenu 4:16; 5:13)*.

Ioane epepa etaloato kwalana eririwato:

1) ekalesia pene vega-ripara, Palagu genana evogomaina ripana taunataunana egapiana talimana ia Palagu lagalaganai vanagivanagi etaluna;
2) walakava pene vega-nagira, ira kwapurakwapura geria vegata Palagu goti, e walakava reketa ria, e tanopara talimara e gaura ria, e kala rakava talimara ria pia gita-namanamara. Ragai pia vegata mata-kele;
3) Keriso gevetali-veniana talimara geria opa kalara pene kilagi-matagaira.

Ioane etalotalo evetaina enavugaato:

1. Palagu ia lamepa maekana vetaina ewaena *(tenu 1:1–2:29)*
2. Palagu ia ulamagi *(tenu 3:1–4:21)*
3. Palagu ia maguli *(tenu 5:1-21)*

Maguli kilana

1 1 Tovotovona na vegata emiawai gauna, gakamonagiato, matamai
na gagitaato, genai gapoekauto, e gimamai na gagapi-kaulagiato:
E Maguli Kilana gavaravaragiana. 2 Vomaguli ematagaito, ne ai na
gagitaato. Gaura pakurai gemi gavaravaragiana e maguli vanagivanagi
gavega-ripamina. Vomaguli Tamara genai emiawai e ai gemai
ematagaito. 3 Ai na gagitaato e gakamonagiato magulina gomi gemi
gakilagi-matagaiana, pe gomi maki ai ria pita kwapuna ulanana, kwalana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ai maki Tamara e ia Natuna Iesu Keriso ria golea kwapuna. 4 Ekila gatalo-venimina, kwalana ita aora verere na pia vonuvonu-rage ulanana.

Palagu ia maeka

5 Iesu genana gakamonagiato valina gemi gavali-piaana ea: Palagu ia maeka, mukuna kiata vagi ia genai ati emiana. 6 Pene ita mukuna magulinai roe atalakana aonai natatina, ita maki Palagu ria kwapuna, ita taopakauna e kila taunataunana ati takwalanaana. 7 Na pene maeka aonai pita laka Palagu vetaina, ita maparara golea kwapuna talimara, e ia Natuna Iesu ralana na ita gera rakava maparara pene guligi-vagira.

8 Pene ita pita kila, ita ati gera kala rakava, ita matotaura taveopana, e ita gerai kila taunatauna aikina. 9 A pene ita gera kala rakava pita kilagi-matagaira genai, ia maveraramanina, gera kala rakava maparara pene guligi-vagira, e gera kepi maparara pene tugamagi-piatogara. 10 Pene ita pita kila, vegata vagi ati takala-rakavato, Palagu opakau palagunai takilagiana, e ia gena kila ita aorai ati emiaana.

Keriso ita gera veveakava tauna

2 1 Natuku, ekila atalo-venimina gomi rakava ragai pio kala ulanana. Na pene talima ta pene kala rakava genai, ita magera veveakava talimana Tamara goti getaluna, Iesu Keriso, kala rorirori talimana. 2 Keriso na ita gera rakava voi-vagira inaguluna ekalaato, ati ita gera rakavamo, na taunilimalima maparara geria rakava.

3 Pene ita Palagu gena rova kilara pita kwalanara genai, voanana ita pita ripa, ita taunatauna Palagu taripaato. 4 Pene ta pene kila, “Au Palagu ripaku,” na gena rova kilara ati pene kwalanara, votalima opakau talimana, kila taunatauna ia aonai ati emiaana. 5 Na rai na Palagu gena kila ekwalanaana, ia Palagu taunatauna eulamagiana maaona maparana ria. Voanana vou taripana, ita taunatauna ia ria kwapuna. 6 Rai ekilana, ia Palagu goti golea kwapunamo netina talimana, Iesu Keriso emaguliwai vetaina pene maguli.

Rova valiguna

7 Gataku maparami, erova atalo-venimina ati valiguna, na rova kunena, tovotovona na vegata gogapiato gauna. Erova kunena e gokamonagi-kuneato rovana. 8 Na erova atalo-venimina maki valiguna; vorova gena taunatauna Keriso genai e gomi gemi ai maki ematagaina, kwalana mukuna eaikina ea e maeka taunatauna warau ewaena.

9 Talima ta ekilana, ia maeka aonai etaluna, na walakavana eparu-veniana, ia mukuna aonai roe etaluna. 10 Walakavana eulamagiana talimana maeka aonai etaluna. Ia pene vega-vekwakunagia gauna ta ia genai ati miaana. 11 Na walakavana eparu-veniana talimana mukuna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

aonai etaluna, e elakana. Ia ati ripana ia ravanana eagona, kwalana mukuna na matana ekala-keleana.

12 Natuku, au na atalo-venimina kwalana, gomi gemi rakava Palagu na ekila-wairato Keriso aranai.

13 Tamaku, atalo-venimuna kwalana, tovotovona na vegata etaluwai talimana goripaato.

Malaga valigu, atalo-venimina kwalana, Satani govega-ketoato.

14 Natuku, atalo-venimina kwalana, Tamara goripaato.

Tamaku, atalo-venimina kwalana, tovotovona na vegata etaluwai talimana goripaato.

Malaga valigu, atalo-venimina, kwalana gomi matiligami; Palagu gena kila gomi aomi ai emiana, e gomi na Satani govega-ketoato.

15 Tanopara ragai pio ulamagia, e tanopara gaura maki ragai pio ulamagira. Pene talima ta tanopara eulamagiana genai, Palagu gena ulamagi ia aonai ati emiana. 16 Kwalana tanopara kalara maparara, taunipara gena ririwa rakavara, ririwamagi e veagi, ati Tamara Palagu genana gevogomaina, na tanopara genana gevogomaina. 17 Etanaopara e taunilimalima na geririwamagi-rakavarana gaura maparara pia aiki, na Palagu gena ririwa ekalaana talimana pene talu-vanagivanagi.

Keriso evetali-veniana talimana

18 Natuku, toma ikana ea. Gokamonagiato gelegelenai Keriso evetali-veniana talimana pene vogomai, etoma maki Keriso gevetali-veniana talimara vovogo pia vogomai. Vovetainai taripana, e ora ikana. 19 Votaunilimalima ita ria tatalu-kouwai, na ira ati ita gera golea taunatauna. Gaura pakurai ita geraka-kwanirato. Pere ira taunatauna ita gera golea genai, ita ira ria roe patara talu. Na ita gerana gegerevagito. Voanana evega-matagaiana, ira maparara ati ita gera golea.

20 A gomi Veaga Palaguna gogapiato, Keriso na eporogimito, gaura pakurai gomi maparami kila taunatauna ripami. 21 Au na atalo-venimina ati kila taunatauna gomi ati ripami gaurai, na kila taunatauna ripami gaurai, e maki ripami, opakau kila taunatauna genana ati evogomaina.

22 Opakau talimana rai? Iesu ati Keriso, (Palagu na ekilagi-gavuato vevega-maguli tauna), netina talimana. Votalima Keriso evetali-veniana. Ia Tamara e Natuna ekilagi-piatogarana talimana. 23 Natuna ekilagi-piatogaana talimana Tamana ia genai maki aikina. A rai na Natuna egapi-rageana talimana, Tamana maki egapi-rageana, e Tamana maki ia genai etaluna.

24 Tovotovona na vegata gokamonagiato kilana aomi ai pene mia. Pene aomi ai pene mia, gomi maki Natuna e Tamana aorai pio talu. 25 E maguli vanagivanagi maki Iesu matotauna na ita gera ekilagi-gavuato gauna.

26 Ekila gomi atalo-venimina, gomi ia opa gerevagimi negetina talimara akilagi-matagairana. 27 Na gomi na Veaga Palaguna gogapiato

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Keriso genana aomi ai etaluna. Gaura pakurai ewagumona vevega-
ripa talimana ta gomi pene vega-ripami ulanana ragai pio ririwaa.
Kwalana Veaga Palaguna na gau maparara evega-ripamina, e gena kila
taunatauna, ati opakau. Gaura pakurai evega-ripamito gelegelenai, Keriso
aonai pio maguli.
28 Natuku, Keriso aonai pio maguli, pe ia pene matagai tomanai aora
matiligara e ati nugaragera ia wailanai gena waikule-wai ai. 29 Pene
gomi ripami Keriso gena kala rorirori genai, pio ripa, gekala-roriroring
talimara maparara Palagu genana gemagulito.

Palagu Natuna

3 1 Iogitaa, Tamara gena ulamagi ati keikeina ita atarai etaoato.
Vovetaina gaurai ita ekilagirana Palagu natuna. Taunatauna, ita ia
natuna. Gaura pakurai tanopara taura na ati geriparana, kwalana Palagu
maki ati geripaato. 2 Gataku maparami, ewagumona ita Palagu natuna.
Ita raka pitave mia-tiwa rogoti ere matagai. Na ita ripara, Keriso pene
matagai tomanai, ita ia gelegelenai pitave mia, kwalana ia kolemana
taunataunanai pita gitaa. 3 Taunilimalima maparara everaramani
gegapiana, matotaura gevealevana, kwalana Keriso ati milona e ati
vekwakunagina ta.
4 Rakava gekalana talimara maparara Palagu gena rova gekilagi-
piatogaana, kwalana kala rakava rova gekilagi-piatogaana gauna. 5 Na
gomi ripami, Keriso ematagaito kwalana, ita gera rakava pene gapi-
gerevagira ulanana. Ia genai rakava ta aikina. 6 Keriso aonai emagulina
talimana ati ekalarakava-agorakava-agona. Rakava ekalaana talimana na
Keriso ati egitaato e ati eripaato maki.
7 Natuku, taa na ragai pene opami. Kala roriroriira ekalarana talimana
ia kala rorirori talimana, vega-gelegelena Keriso vetaina kala rorirori
talimana. 8 A kala rakava ekalana talimana ia Tiapolo gena talima,
kwalana Tiapolo tovotovona na vegata roe ekala-rakavana. Palagu
Natuna ematagaito kwalana, Tiapolo gena kala pene vega-rakavaa
ulanana.
9 Palagu genana emagulito talimana ragai pene kala rakava-ago
rakava-ago, kwalana Palagu gena maguli ia genai emiana. Ia kala rakava
ati mapene kala-waia, kwalana Palagu ia Tamana. 10 Palagu natuna e
Tiapolo natuna kolemara geria irau evetaina pia matagai: Kala roriroriira
ati ekalana talimana e walakavana ati eulamagiana talimana ati Palagu
natuna.

Pio veulamagi-veveni

11 Kunena na vegata gokamonagiato kilana evetaina: Ita
kwapurakwapura pita veulamagi-veveni. 12 Ita Kaino ekalato vetaina

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ragai pita kala. Ia Satani gena talima. Tarina taunatauna Abela evagi-
kwaregaato. Rakagau gaurai Kaino na evagiato? Kwalana ia gena kala
rakava, a tarina gena kala rorirori.
13 Walakavaku maparami, pene tanopara magulinai gemagulina
talimara na pia aorakava-vagimi, ragai pio vevega-kali. 14 Ita ripara,
ita kwaregana maguli genai tavanagito. Vegailiana walakavara
taulamagirana. Walakavana ati eulamagiana talimana kwarega aonai roe
etaluna. 15 Rai walakavana eaorakava-vagiana talimana ia vevagi repa
talimana. Gomi ripami, vevagi repa talimana aonai maguli vanagivanagi
ati emiana. 16 Keriso gena maguli etao-rigoato, ita pita maguli ulanana.
Vonai ulamagi ganina pita ripaa. Gaura pakurai ita maki walakavara
pakurai gera maguli pita tao-rigora nama. 17 Pene talima ta magena
rinaga vovogo, ne walakavana ta pene gitaa gena rapu ai, na ati pene
nugagivitia e ati pene veakavaa, arigi rauparai Palagu gena ulamagi
ia aonai emiaana? 18 Natuku, gera ulamagi ati kila kovagoraimo pita
kilagira, na kalai e tauna taunai pita vega-matagaira.
19 Voanana vou pita ripa, ita Palagu gena kila taunatauna na pene
vaira, e Palagu wailanai aora pia kwalimu. 20 Pene ita aora na pene
agirorira, ita lea, pita ripa, Palagu iwavagi, a ita aora kei, e Palagu gau
maparara ripana. 21 Gataku maparami, pene ita aora na ati pene agirorira
genai, ita aora matiligara Palagu wailanai pita ruga-tali. 22 E pita nogia
gaura maparara Palagu na pene venira, kwalana gena rova kilara
takwalanarana e Palagu vega-vererena kalara takalarana gaurai. 23 Ia
gena rova kilana ea: Ia Natuna Iesu Keriso arana pita vega-taunataunaa,
e ita kwapurakwapura pita veulamagi-veveni, Keriso na rova kilana
evenirato gelegelenai. 24 Palagu gena rova kilara ekwalanarana talimana
Palagu aonai etaluna, e Palagu maki ia aonai etaluna. Palagu na Veaga
Palaguna evenirato, voanana ita taripana, ia ita aorai etaluna.

Palagu Palaguna e palagu rakavana

4 1 Gataku maparami, palagu maparara ragai pio vega-tauna
taunara, na palagu pio ripara ulanana pio gita-kalakala vou. Ira
Palagu genana gevogomaito pa? Kwalana peroveta talimara opakaura
gutuma tanoparai gelouna. 2 Palagu Palaguna ekolemai pio ripaa:
Palagu maparara pia kila, “Iesu Keriso taunilimalimai eagoto,” ia
taunatauna Palagu genana. 3 E palagu maparara ati nepiatiwa, Iesu
Keriso taunilimalimai eagoto, ati Palagu genana. Ia Iesu evetali-veniana
palaguna. Gokamonagito, ia pene vogomai, ia warauna tanoparai ea.
4 Natuku, gomi Palagu genana, e gomi na peroveta talimara opakaura
govega-ketorato, kwalana gomi aomi ai etaluna Palaguna tiavuna na
tanopara palagura geria tiavu evanagirana. 5 Voperoveta talimara
opakaura tanopara gena, vovetainai geria kila tanopara gena rauparai

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gekilana, e tanopara na maki ira ekamonagi-venirana. 6 Na ita Palagu
gena. Pe Palagu gena taunilimalima na pia kamonagi-venira, a Palagu ati
gekwalanaana talimara na ati pia kamonagi-venira. Palagu Palaguna e
opakau palaguna vokolemai pita gitailiara.

Palagu ia ulamagi

7 Gataku maparami, ita kwapurakwapura pita veulamagi-veveni,
kwalana ulamagi Palagu genana evogomaina. Eveulamagina talimana
Palagu genana emagulito, e ia ripana Palagu. 8 Ati gena ulamgi talimana
Palagu ati ripana, kwalana Palagu ia ulamagi. 9 Palagu gena ulamagi
ita gerai evetaina evega-matagaiato: Palagu na natuna wala geregana
tanoparai etuguato, ia pakunai ita pita maguli ulanana. 10 Ulamagi ganina
ea: Ati ita na Palagu taulamagiato, na ia na ita eulamagirato, ne Natuna
etuguato, gena kwarega na ita gera rakava penema voi-vagira ulanana.
11 Gataku maparami, Palagu na ita waeulamagi-tiwarato gaurai, ita
kwapurakwapura maki pita veulamagi-veveni. 12 Talima taa na Palagu
ati egitaato. Na pene ita kwapurakwapura taveulamagi-vevenina genai,
Palagu ita aorai etaluna e gena ulamagi ekamuna ita aorai.
13 Ita ripara ita Palagu aonai tataluna, e Palagu maki ita aorai etaluna,
kwalana ia Palaguna ita evenirato, 14 Ai na gagitaato, e reketa maki
gavararato, Tamara na Natuna etuguato tanopara gena vevega-maguli
talimanai pene ago ulanana. 15 Pene talima ta pene kila, "Iesu Palagu
Natuna," ia aonai Palagu e ia maki Palagu aonai etaluna. 16 Ita maki
ripara e tavega-taunataunaana, Palagu na ita eulamagirana.
Palagu ia ulamagi, e ulamagi ai etaluna talimana Palagu ia aonai
etaluna, e Palagu maki ia aonai etaluna. 17 Vovetaina pita talu vou,
Palagu gena ulamagi pene kamu ita gerai, ne veagirori kamuna tomanai
ita matiligara pita matagai. Kwalana ita gera maguli etanoparai Keriso
gena maguli goti gelegele. 18 Ulamagi aonai kali ati emiaana. Ulamagi
taunatauna na kali eguiana. Kali ai etaluna talimana kala rakava voina
kalina na ekalina. Pene talima ta ekalina, ia ulamagi taunataunanai
rogoti ere kamu.
19 Ita taveulamagina, kwalana Palagu na ita eulamagi-kunerato. 20 Pene
talima ta ekilana, "Au na Palagu aulamagiana," na walakavana eparu-
veniana, ia opakau talimana. Kwalana pene ia walakavana egitaana,
na ati eulamagiana, arigi rauparai ati egitaana Palaguna pene ulamagi-
venia. 21 Keriso na erova kilana evenirato: Palagu eulamagiana talimana
walakavana maki pene ulamagia.

Gera kwalimu tanopara atanai

5 1 Rai na evega-taunataunaana Iesu taunatauna Keriso, (Palagu na
ekilagi-maavuato vevega-maguli tauna), ia Palagu genana ewalato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

E Tamana eulamagiana talimana na natuna maki eulamagiana. 2 Palagu
taulamagiana e gena rova kilara takwalanarana genai, voirana ita pita
ripa, Palagu natuna taulamagiana. 3 Palagu taulamagiana gaurai rova
kilara takwalanarana. Ia gena rova kilara kwalanara ati gaoka. 4 Kwalana
Palagu natuna maparara na etanopara gevega-ketoana. Ita gera kamonagi
na tanopara tavotuana. 5 Rai na tanopara evega-ketoana? Iesu evega-
taunataunaana ia Palagu Natuna netina talimanamo.

Palagu na ia natuna Iesu Keriso ekilagi-matagaiana

6 Iesu Keriso evogomaito nanu na ebapatisoato, e ralana erigoto satauro
ai. Ia ati nanu namo evogomaito, na nanu e rala na. Veaga Palaguna
na evega-matagaiana eia e taunatauna, kwalana Veaga Palaguna
taunatauna. 7 Gau kwatu toitoi na gevega-matagaiana: 8 Veaga Palaguna,
nanu, e rala. Ira toitoi geria kila matagai kwapuna.
9 Taunilimalima geria vevega-taunatauna kilara tagapi-ragerana, na
Palagu gena varavara kilana kamu iwavagi, kwalana voia Palagu gena
vevega-taunatauna, Natuna evega-taunataunaana kilana. 10 Vovevega-
taunatauna kilana Palagu Natuna gevega-taunataunaana talimara aorai
gemiana. Palagu ati gevega-taunataunaana talimara na Palagu opakau
palagunai gevega-agoana, kwalana Palagu na Natuna evaravaragiato
kilana ati gevega-taunataunaana. 11 Kila taunatauna ea: Palagu na maguli
vanagivanagi warau evenirato, e vomaguli vanagivanagi ia Natuna aonai.
12 Palagu Natuna egapi-rageato talimana na maguli evaiato. A Palagu ati
egapi-rageato talimana na maguli ati evaiato

Maguli vanagivanagi

13 Ekilara gomi, Palagu Natuna arana govega-taunataunaana talimami,
atalo-venimina, kwalana pio ripa, gomi warau maguli vanagivanagi
govaiato. 14 Ita aora evetaina vou makwalimura ria Palagu wailanai
pita ruga, pene gau taa ia gena ririwa gelegelenai pita nogia genai pene
kamonagira. 15 Ita ripara, ia na gera noginogi maparara ekamonagirana.
E ita maki ripara, pita nogi gaura pita gapira ia genana.
16 Pene talima ta walakavana egitaana ekala-rakavana, na vorakava na
ati pene veakwaregaa, pene noginogi ia gena, pe Palagu na maguli pene
venia. Voo ekala-rakavana, na vokala rakavana ati pene veakwarega
talimana akilagiana. Kala rakavana ta kwarega evega-walaana. Voo ragai
pene rapali-agia natina. 17 Kala tevelera maparara kala rakava, na kala
rakava reketa kwarega ati gevega-walaana.
18 Ita ripara, Palagu genana gema magulito talimara ati
gekala-rakavaago-rakavaagona, kwalana Palagu Natuna na egitatago-
gitakaurana, e Tiapolo na ati enapa-kaunagirana. 19 Ita ripara, ita Palagu
natuna, e tanopara maparana Tiapolo na ekune-agiana.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

20 Ita maki ripara, Palagu Natuna evogomaito, ia na tugamagi-ilu
evenirato, Palagu taunatauna pita ripaa ulanana. Ita Palagu taunatauna
na aonai tataluna, kwalana ia Natuna Iesu Keriso aonai tataluna. Iesu
Keriso Palagu taunatauna e ia maguli vanagivanagi.
21 Natuku, palagu opakaura geriana pio gerevagi.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

IOANE GENA TALOTALO VEGA-RUALANA

2 Ioane vega-matagaina kilara

Ioane na epepa e Palagu na evirigiato ekalesia garena manatuna geria etaloato, peiramu voia voo rupu ta maekalesiana ekilagirana.

Epepa rigolo 85 pene ago 100 vekarawarai Ioane na etaloato, voo maki Iesu ekwaregato mulinai vou.

Epepa aonai golea kamura golea 9 pene ago 11.

Ioane epepa etaloato gena ririwa:

1) ekalesia Keriso gena vevega-ripai pia ruga-gaugau e vanagivanagi vovevega-ripa kilara roririai pia laka;
2) opakau talimara, ati Keriso Palaguna na evaimairana talimara, pia gitara, nege opa-velou-ragerana kalinana;
3) opakau talimara gevogomaina aonai, ragaina vagi pia gapi-ragera netiwato.

Ioane na epepa evetaina enavugaato:

1. Vevega-ripa taunatauna rorinaimo e ulamagi ai pia laka *(golea 1-6)*
2. Kala rakavara ragai pia kalara *(golea 7-13)*

---

1 Au, ekalesia vaivaina tauku, na epepa Palagu na evirigimuto
garemu manatumu goti atalo-venimina. Gomi maaoku maparana na
aulamagimina, ati au namo aulamagimina, na kila taunatauna geripaato
talimara maparara na maki geulamagimina. 2 Kwalana kila taunatauna
ita aorai emiana e ita gerai pene mia-vanagivanagi.
3 Tamara Palagu e Iesu Keriso, Tamara Natuna, geriana vega-nama
iwavagina, venugagiviti, e maino gemi ai pene mia, taunataunai e
ulamagi ai.

Kila taunataunana e ulamagi

4 Au averere-kamu-iwavagina, kwalana goi natumu reketa arawalirato
kila taunataunai gemagulina gaurai, ita Tamara na evaikilarato
gelegelenai. 5 Gare, etoma goi anogimuna, ita kwapurakwapura pita

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

veulamagi-veveni. Ati rova valiguna atalo-venimuna, na voo kunena
na vegata tagapiato gauna. 6 Ulamagi evetaina: Palagu gena rova kilara
gelegelerai ita pita laka. Kunena na vegata gokamonagiato vetaina, ia
gena rova kilana ulamagi ai pio laka.
7 Opakau talimara gutuma tanoparai geloulouna. Iesu Keriso
taunilimalimai eagoto ati gevega-taunataunaa na e ati gekilagiana.
Vovetaina talimara opakau talimara, e Keriso gevetali-veniana talimara.
8 Vovetaina gaurai, rogomi pio vetole, gemi vekwalavi ai raka gorawali-
tiwarato gaura gomi gemi na nege gerevagina kalinana. Namana gomi
akwami maparana pio gapi-gatua. 9 Rai na Keriso gena vevega-ripa
kilara pene raokwanira mavevega-ripa reketa pene gapi-ragera talimana
ia genai Palagu ati etaluna. A rai Keriso gena vevega-ripa kilara pene
kwalanara talimana, Tamana e Natuna tauria ruala egapirato. 10 Pene
talima ta pene wati, vevega-ripa kilara iraura pene kilagira, ragai pono
gapi-ragea gemu numai, e maki ragai pono vega-namaa. 11 Kwalana pene
vega-namaa talimana votalima na neekawariana, pe ia maki kala rakava
talimanai pene ago.

Kila ikana

12 Au aririwana kila vogo para talo-venimi, na ati aririwana pepai pana
talora. Geku ririwa pana wati gomi ria pita kilakila, pe gera verere pene
kamu iwavagi.
13 Goi vavine kavamu, Palagu na evirigi-maavuato vavinena, ia natuna
na geria vevega-nama getuguaana goi gemu.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

IOANE GENA TALOTALO VEGA-TOITOINA

3 Ioane vega-matagaina kilara

Ioane na epepa vega-toitoina ekalesia matiligana ta arana Gaius gena etaloato.
Epepa rigolo 85 e 100 vekarawarai Ioane na etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.
Golea kamuna golea 5.
Ioane na epepa etaloato gena ririwa:

1) Gaius pene vega-nagia, vowalakava reketa egapi-ragerato pakurai;
2) Gaius pene vega-ripaa, vokaroverave talimana arana Dioterefe Ioane matotauna pene ago pene vepaku-koekoea netiwato;
3) Demetrio gena kala namara pene gitara netiwato.

Ioane na epepa eveitaina enavugaato:

1. Gaius evega-nagiato *(golea 1-8)*
2. Dioterefe ekilagi-rakavaato *(golea 9-11)*
3. Demetrio evega-rageato *(golea 12-14)*

---

1 Au, ekalesia kuneagina tauku, na gataku namana Gaius atalo-
venimuna. Goi aulamagimuna maaoku maparana na.
2 Gataku namamu, Palagu anogiana gau maparara okalarana nama pia
vega-walara ulanana, e goi maki ragai vagi pene kala-nakulanakulamu,
kwalana au ripaku goi palagumu nama, pe nama e verere aimo
pono talu. 3 Walakava reketa gevogomaito, ne goi kila taunatauna
raka okwalana-tiwaato e gemu veraramani gema varakuto. Voira
akamonagirato aonai, au averere-rakavato. 4 Akamonagina, au natuku
kila taunatauna gekwalanarana gaura, geku veagi e verere gekamu-
rakavana. Gau reketa vererera okalana maki evangirana.

Gaius gena inagulu gevega-rageato

5 Gataku namamu, goi magemu veraramani einagulu okalaana aonai,
kwalana walakava reketa geria lakalakai ogapi-ragerana, lewana ati
ripamu talimara. 6 Ira na ekalesia wailarai goi gemu ulamagi gema

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kilagi-matagairato. Gemu kala mapono veakavara, pe geria lakalaka pia
ago-venia Palagu gena ririwa rauparana gelegelenai. 7Kwalana Keriso
arana pakunai gelaka-piatito, e geria lakalakai ati ekalesia talimara
geriana gau kwauta ati gegapi-rageato. 8Ita na vovetaina talimara pita
veakavara, kwalana vovetaina voo kila taunatauna valipiana pakunai
pita inagulu-koukou.

Dioterefe gena kala rakava

9Pepa kupana ta ekalesia goleana atalo-veniato, na Dioterefe pene
vekuneagi netiwato talimana au rakagau akilagirana ati egapi-rageana.
10Gaura pakurai au pana wati, ia na rakagau ekalarana kalara maparara
pana wati kilagi-matagaira, kila rakavara ai gemai ekilagirana kilara
e opakau kilara! Ati vokalamo, na walakava reketa gema wariwarina
maki ati eririwana pene gapi-ragera. Vowariwari pene gapi-ragera netina
ekalesiara maki evega-wairana e ekalesia na etao-piatirana.

Demetrio gena kala nama

11Gataku namamu, rakava gekalana talimara ragai pono kala-
tovotovora, na kala namaramo. Kala namara ekalana talimana Palagu
gena talima, a kala rakavara ekalana talimana Palagu ati egitaato.
12Taunilimalima maparara gekilana, Demetrio talima namana
negetina; Palagu gena kila taunatauna na maki evega-matagaiana talima
namana. Ai na maki ia vovetaina gakilagiana, e goi ripamu, ai gema kila
taunatauna.

Kila ikara

13Au aririwana kila vogo para talo-venimi, na ati aririwana pepai pana
talora. 14Au geku tugamagi pana wati, pe taura ruala patara talu-vewaila
vou patara kilakila.
15Maino gemu ai pene mia. Gatara eirana gevega-namamuna. Gatara
kwapurakwapura nenai geku vevega-nama pono venira.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

TIUDI GENA TALOTALO

Tiudi vega-matagaina kilara

Epepa Tiudi, Iesu tarina, na etaloato. Epepa ekalesia maparara geria.
Tiudi na epepa rigolo 65 e 70 vekarawarai etaloato, Iesu ekwareato mulinai.
Golea kamuna golea 3.
Tiudi na epepai ekalesia maparara evaikilarato:

1) Geria kamonagi ai pia ruga-gaugau;
2) Pia vegita-tago, apostolo opakaura na nege opa-learana;
3) Palagu gena vevega-ripa kilara pia kwalanara.

Tiudi na epepa evetaina ewareato:

1. Kamonagi na gegerevagina talimara geria kala *(golea 1-16)*
2. Kamonagi pia gapi-gaugaua *(golea 17-23)*

---

1 Au Tiudi Iesu Velekou gena vetugunagi talimaku, e Teimiti tarina,
gekuna epepa ewatina. Gomi Palagu na ekeamito talimami, Tamara
Palagu na eulamagimina e Iesu Keriso na egita-tagomina talimami,
atalo-venimina.
2 Vetuga, maino, e ulamagi na pio vonuvonu-rage.

Vevega-ripa talimara opakaura

3 Gataku maparami, geku ririwa kamuna gera vevega-maguli
rauparana kilana pana talo-venimini natiwato, na au na agitaato,
namana geku pepai pana vega-nagimi, Palagu gena veaga talimara
evenirato kamonagina pio gapi-kikitalia. 4 Kwalana talima reketa, Palagu
ati gekwalanaana talimara, veavugai gomi aomi ai gelakatoga-garito.
Netalimana ita gera Palagu gena vega-nama gegapiana, ira geria kala
rakavara pia kalara ularana rauparanai gevega-agoana, e Iesu Keriso gera
Velekou e Vele Iwavagina geregana kwanilovamo gekilagi-piatogaana.
Palagu na rauvagi-vegata gena pukai etalo-rigoato, geria rakava voira pia
rawalira.
5 Gomi Puka Veaga valira maparara goripa-kunerato, na aririwana
maana vega-ripa-waimi, Velekou na Isaraela talimara rakavetaina evega-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

magulirato Aikupito tanona na, na mulinai ati gevega-taunataunaato talimara maevagi-kwaregarato. 6 Aneru reketa maki iotugamagira, geria raki taunatauna ati gegapi-gaugaurato, e geria talu kapuna geraokwaniato. Gaura pakurai Palagu na mukuna kapunai etaorato, talu-vanagivanagi teinirana eligo-talirato, gena Kota kamuna tomana ulanana. 7 Sodoma e Gomora, e lagara taonira ragai pio tugamagi-lekwalekwara. Votalima geria kala maki aneru gekalato kalara vetaira gekalarato, gemata-poragato e kala poraga vagira gekalato, ne egala-vanagivanagina kalovana na egalarato, voo ita vega-ripara ulanana.

8 Vokala gelegelenai, vonivi talimara na maki matotaura tauniparara vovetaina gevega-rakavarana; Palagu gena rorirori gekilagi-piatogaana, e palagu kamura gevega-veiturana. 9 A Maikolo, aneru maparara geria vele ta, Tiapolo goti gekogoto, Mose tauniparana rai na pene gapia galamanai, Maikolo na Tiapolo kila rakavara na ati egoloato, na ekilato, “Velekou na pene paku-koekoemu!” netiwato. 10 Na votalima ati getugamagi-matagairana gaura gevevega-veitu-agirana; e geria vemamilagi ai geriparana gaura pae vetaira, vogauna ira gevega-rakavarana. 11 Vetugaria kika! Ira Kaino gena kala pege gapia. Balaama eleato vetaina rinaga polura rakara pege vai. Kora ekaroveraveto e matotauna evevega-rakavato vetaina ira maki pege karoverave e matotaura pege vevega-rakava.

12 Votalima gomi gemi rupu velekwara gokalarana aonai, ira no milo gomi aomi ai. Ira matotauriamo gevetugamagina. Ira iloa ati gurara, agi na tipo elavuvorana vetaira. E gautupu malaina launa meramerara ati vuana vetaina, malamura gelagu-ragerana, ne gekwarega-vega-rualana. 13 Ira noowane rawapara akura gererena, geria nugarage kalara gematagaina. Ira geria raupara geraokwanirato mitiura vetaira, Palagu na mukuna kaikolo kapuna geria ekalaato emia-vanagivanagina.

14 Adamu petena vega-taulatoi kwapuna (7) Enoka, ia na votalima eperovetagirato, netiwato, “Iopoe-ago, Velekou evogomaina ea magena aneru veagara galagala vagi ria, 15 taunilimalima maparara pene agirorira ularana. Palagu ati gekwalanaana talimara geria rakava aonai Palagu ati gekwalaana kalara gekalarana, e kala rakava talimara, Palagu ati gekwalanaana talimara, na Palagu kila rakavara geveniato, maparara geria kala rakava voina pene kilagira ulanana.” 16 Votalima munemune e vevenigalamamo ripara. Ira geria ririwa rakavara geago-venirana, matotaura gevevega-ragena e talima reketa gevega-nama-opakaurana ira matotaura nama pia rawalia ulanana.

Vevega-nagi kilara

17 Na gomi, gataku maparami, gera Velekou Iesu Keriso gena apostolo na gevaikilamito kilara pio tugamagi-tagora. 18 Gevaikilamito,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

negetiwato, “Toma ikarai vevega-veitu talimara pia matagai,
Palagu mulirai pia taoa, ne geria ririwa rakavara pia ago-venira.”
19 Votaunilimalima na gomi aomi ai veware-lovolovo gevega-walaana. Ira
geria ririwa rakavara na gekune-agirana. Veaga Palaguna ira geriai maki
aikina.
20 Na gomi, gataku maparami, gemi kamonagi veagana pio gapi-
gaugaua, atanai gemi maguli pio vega-rugakaua. Veaga Palaguna
tiavunai pio rapali. 21 Palagu gena ulamagi aonai pio maguli e gera
Velekou Iesu Keriso gena vetuga pio aloa, kwalana gena venugagiviti na
maguli vanagivanagi pene venimi. 22 Getugamagi-aovoaovona talimara
pio gita-vetugara. 23 Talima reketa kalova aona na pio vaiatira, pio
vega-magulira. Reketa pio vetugara, na makalimi ria, milorana nege
kawarimina.

Palagu vega-ragena rapalina

24 Palagu na pene gita-tagomi ripa, ne ragai pio keto, e ia gena ralema
iwavaginai pene vetaomi ati kepimi e mavereremi. 25 Ita gera Palagu
kwapuna, gera Velekou Iesu Keriso pakunai evega-magulirana Palaguna,
pita vega-ragea. Ia goloka iwavagi e ralema iwavagi, tiliga e tiavu
maparana ia gena, ewagumona pene ago vanagivanagi! Amen.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

VEVEGA-MATAGAI

Vevega-matagai vega-matagaina kilara

Apokalipsis (vevega-matagai) Grik karonai ganina ta "vevega-matagai". Epuka Ioane na etaloato ekalesia goleara taulatoi kwapuna (7) e Iesu gevega-taunataunaana talimara tanopara maparanai getaluna talimara geria.

Ioane na evevega-matagai pukana mou ta arana Patmos ai gevega-tipuraato aonai etaloato. Epuka rigolo 90 pa 96 vekarawarai etaloato, Iesu ekwaregato mulinai.

Golea kamura eVevega-matagai pukana aonai *(tenu 1:19; 21:5)*.

Iesu na Ioane evaikilaato, epuka etaloato kwalana, Iesu gena ririwa rakagau wailai roli gewalana gaura taunilimalima na pia ripara.

Epuka Ioane na etaloato kwalana reketa:

1) Keriso Iesu Velekou gena inagulu irauiraura kwapurakwapura pene vega-matagaira ulanana gaurai;
2) Asia Keinai (Asia Minor) ekalesia goleara taulatoi kwapuna pene vaikilara, e pene launagira, e gekala-rakavawai gaura pene gavutinara ulanana;
3) Genese ai vevega-maguli navugana Palagu na ekilagiato gauna ikana pene taunatauna e pene vetao-rorirori pene vega-matagai namanamaa ulanana.

Ioane na eVevega-matagai pukana evetaina ewareato:

1. Keriso Palagu na ralema iwavagina eveniato valina *(tenu 1:1-20)*
2. Keriso vetugunagi inagulura ewagumona ekalarana *(tenu 2:1–3:22)*
3. Keriso gena kwalimu valina *(tenu 4:1–22:21)*

Ioane gena mata-vanagi kilara

1 1 Etalotalo ea Iesu Keriso genai Palagu na rakagau evega-matagaiato
kilana. Palagu na eveniato, kwalana eririwato, Iesu na vetugunagi
talimara roli kianamo gewalana gaura pene vega-ripara ularana. Keriso
na aneru etuguato, gena vetugunagi talimana Ioane evega-ripaato.
2 Ioane na Palagu gena kila e Iesu Keriso gena varavara egitarato gaura
maparara evaravaragirato. 3 Eperoveta kilara pene agira talimana pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

verere, e eperoveta kilara, Ioane na etalorato, pia kamonagira e pia kwalanara talimara maki pia verere. Kwalana egaura maparara pia wala laganina warauna pevekavi-vagi.

Ioane gena vevega-nama kilana ekalesia goleara taulatoi kwapuna geria

4 Au Ioane, Asia tanoparanai ekalesia goleami taulatoi kwapuna
atalo-venimina: Vega-nama iwavagina e maino gomi gemi ai pene
mia. Vovega-nama iwavagina e maino emiana, emiato, e pene vogomai
Palagu genana evogomaina, e palagu taulatoi kwapuna Palagu gena
terona wailanai gerugana geriana evogomaina, 5 e Iesu Keriso genana
evogomaina. Ia Palagu gena kila evega-taunataunaana e evega-
matagaiana maveraramanina. Ia malita melona kwaregana ekuliiti-waito,
e ia tanopara velera maparara geria Vele.

Ia na eulamagirana e gera rakava ralana na eguligi-piatogarato, 6 ne
Palagu gena Basileia goleana talimarai evega-agorato, e Rupu Veaga
velerai evega-agorato, ia Tamana e gena Palagu vetugunagina pita kalaa
ulanana. Ia genai ralema iwavagina e tiavu pene mia-vanagivanagi!
Amen.

7 Iogitaa, ia iloa aonana evogomaina, mata maparara na pia gitaa,
gekwanuato talimara na maki. E tanopara talimara maparara ia pakunai
pia tagi-rakava. Voo taunatauna. Amen.

8 Velekou Palagu ekilana, “Au Alefa e Omega, (tovotovona e ikana),
amagulina, amagulito, e mapana vogomai, Tiavu Goloka Iwa Palaguna.”

Keriso Ioane genai evevega-matagaito

9 Au Ioane, gomi walakavami e Velekou gena inagulu takala-koukouana
talimaku. Au gomi ria Iesu aonai tavitiviti-koukouna, e Palagu gena
Basileia aonai tatalu-koukouna, e metau aorai tavaigaokana e taruga-
gaugauna. Au Palagu gena kila avopatagiana e Iesu valina kilara
avega-taunataunarana e akilagi-matagairana galamanai, Patmos mounai
geve tao-rakakwanikuto. 10 Velekou gena tomai Palagu Palaguna na
eporogikuto, aonai muliku ai karo kamuna ta novilivili kuluna vetaina
akamonagiato. 11 Vokaro evetaina ekilato: “Rakagau pono gitara gaura
pukai pono talo-vanagira, nee ekalesia goleara taulatoi kwapuna geriai
pono tugu-agora: Epeso, Smena, Pegamo, Taiatira, Sadis, Filadelfia, e
Laodisia geria.”

12 Aruga-kuleto, rai na au evaikilakuto ana gitaa ulanana, ne au na
kolo na lamepa taokaura gekalarato gaura taulatoi kwapuna agitarato.
13 Volamepa taokaura gaura vekarawarai talima ta no Taunilimalima
Natuna vetaina, gena rapuga moga lokiloki kevena everigoto neamo
gagena ganapanai, e kopana kolo peletana na epinu-gegelagiato. 14 Ia

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

repana e guina kulokulo vulu vetaina, noowane tinoo kulo garogaro, e matana noowane kalova molena egala-pitipitiawai vetaina. 15 Ia gagena ganapana auri polapolara kalovana gekapurana, ne gekala-gitavenirana gevekemelena vetaina. E karona rawapara egalugaluana aonai akura gevuapouna kulura vetaira. 16 Ia gimana alo ripanai mitiu taulatoi kwapuna egapirato, e pokana na vetali kativana matana kava ruala mata gogela evegoto-atito. Ia wailana gitagitana garogota kilipaaluna, garo eralana maekana vetaina.

17 Au na agitato aonai, gagena kwalanai aketo-talito noowane kwarega talimana ta. Ne ia gimana aloripana au ataku ai etao-kauato, ne ekilato, "Ragai ono kali! Au tovotovona e ikana. 18 Au amagulina. A kwaregato, na ewagumona au pana maguli vanagivanagi. E Kwarega e kwarega talimara avuavura rakavara getaluna Kapuna (pa Hades) tavirina au geku ai. 19 Vovetaina gaurai ogitarana gaura maparara pono talo-vanagira, ewagumona gemagulina gaura e wailai pia wala gaura. 20 E mitiu taulatoi kwapuna au gimaku aloripanai pogitara e lamepa taokaura gaura kolo na gekalarato taulatoi kwapuna ganina veavugana ea: Mitiu taulatoi kwapuna e ekalesia goleara taulatoi kwapuna geria aneru. Kolo na lamepa taokaura gekalarato gaura e ekalesia goleara taulatoi kwapuna."

Vevega-ripa kilana Epeso ai ekalesia goleana gena

2 1 "Epeso ai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:
Gimana alo ripanai mitiu taulatoi kwapuna egapi-tagorana e kolo na lamepa taokaura gekalarato gaura taulatoi kwapuna vekarawarai elakavona talimana gena kila gaura ea. 2 Goi gemu kala namara, gemu inagulu aorai gemu vekwalavi e gemu vaigaoka au ripaku. E au ripaku, talima rakavara goina ati pono gapi-ragera, e ati apostolo talimara, na matotaura apostolo talimarai gevevega-agona talimara, maki goi na okalatovorato, ne oriparato ira opakau talimara. 3 Au araku galamanai metau orawalito, na ovaigaokato e okwalimuto, kiatavagi ati omoirato.

4 Na egau kwatunamo gemu ai ati aririwaana: Tovotovonai gemu ulamagi iwavagina au geku ai otaoawai, gauna oraokwaniato. 5 Pono tugamagi-waikule, goi na raka ogapirage-tiwakuto, na poketo aonai ariginai pove kwara nea! Gemu rakava aonana pono vetugamagi-waikule, pe tovotovonai okalarawai kalaramo pono kalara. Pene ati pono vetugamagi-waikule ati pono laka-waikule genai, au pana wati, gemu lamepa vega-rugakauna gauna kapunana pana gapi-vagia. 6 Na goi gemu nama Nikolaita talimara geria kala rakavara ati oririwarana. Vokalara au na maki ati aririwarana.

7 Mategana talimana na Veaga Palaguna na ekalesia goleana rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira. Pene kwalimu talimana au na roririori pana venia, ia maguli gautupuna, Palagu gena paradaiso ai etupuna gauna, vuana pene gania."

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Vevega-ripa kilana Smenai Ekalesia goleana gena

8 Smenai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:
"Tovotovona e ikana, e ekwaregato ne maemaguli-waito talimana gena
kila ea: 9 Goi metau e vitiviti orawalina au ripaku, e ati gemu e ati gamu
maki au ripaku. Na taunatauna vagi goi rinaga vovogo talimamu. Neira
matotaura gevekilagina Iuda talimara negetina talimara goi atamu ai kila
rakavara gekilagirana kilara au ripaku. Ira ati Iuda talimara taunatauna,
a ira Satani gena golea talimara. 10 Wailai vitiviti reketa roli orawalirana,
na vovitiviti kalira na ragai pono kali. Pono gitaa, gomi reketa Tiapolo na
pene kalatovomi, pe tipurai pene taomi, ne vonai toma gagalana (10) viti
pio vua. Vonai maki lewana pono kwarega, na gemu veraramani au geku
ai pene mia. Vovetaina pono kala genai, maguli kraonna pana venimu.
11 Mategana talimana na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau
evaikila-venirana kilara pene kamonagira. Pene kwalimu talimana
kwarega vega-rualana na ati pene vega-rakavaa."

Vevega-ripa kilana Pegamo ai ekalesia goleana gena

12 "Pegamo ai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:
Gena vetali kativana matana kavaruala mamatara talimana gena kila ea: 13 Au
ripaku goi ariginai otaluna. Goi Satani gena vele tanukauna evega-ruga-taliato
vanuganai otaluna. Na goi na au araku mataunataunamu na okwalanaana,
gemu kamonagi au geku ai maki ati vagi oraka-kwaniato. Antipas gomi gemi
vanuga kamuna aonai gevagi-kwaregaato tomanai maki, goi gemu kamonagi
ati oraokwaniato. Antipas maveraramanina na au valiku evega-taunataunaawai
e evaravaragiawai. Satani ne gomi gemi vanuga kamuna aonai etaluna. 14 Na
gau reketa goi gemu ai nea au na ati aririwarana. Talima reketa goi lagamu
ai nea Balaama gena vevega-ripa kalara roe nege kwalanarana. Balaama na
vevega-ripa rakavara Balaka eveniato gaurai, Isaraela talimara evailearato,
gaurai rakava gekalaato, kaivakuku gevenirato ramaramara geganirato e mata-
poraga kalara gekalarawai. 15 Voia vetaina goi lagamu ai talima reketa nea maki
Nikolaita goleana talimara geria vevega-ripa opakaura kalara gekwalanarana.
16 Iovetugamagiwai! Pene aikina genai, au goi gemu ai veleke-vagi pana wati, ne
vetali kativana au muruku ai gaunana pana wati vevagi-venira.
17 Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleana rakagau
evaikila-venirana kilara pene kamonagira. Pene kwalimu talimana, au
na mana pana venia. Emana ewagumona e veavuga. E ia au na vatu
kulokulona ta pana venia. Vovatu kulokulona atanai ara valiguna ta
etaloato, voo taa ati pene ripa, pene gapia talimana namo pene ripaa."

Vevega-ripa kilana Taiatirai ekalesia goleana gena

18 "Taiatirai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu Natuna, matana noo kalova molemolera egala-pitipitirana,
gagena ganapara auri polapolara kalovana gekapurana, ne gekala-
gitakaurana aonai gevekemelena vetaina, gena kila ea. 19 Gemu inagulu,
gemu ulamagi e kamonagi, gemu vetugunagi ago-venina e vaigaoka, e
ewagumona gemu inagulu okalaana kamu vagi, tovotovonai okalarawai
gaura ovanagirana. Voira maparara agita-mairana, pe ripaku.
20 Na gau kwapuna goi gemu ai nea ativagi aririwaana. Goi Iesebel,
matotauna evekilagina peroveta garena netina nea, goi na ogapi-rageana.
Negare gena vevega-ripa na au geku vetugunagi talimara gemata-
poragana e kaivakuku gevenirana ramaramara geganirana. 21 Au na
ia gena taim aveniato, vomata-poraga kalarana pene vetugamagiwai
ulanana. Na ativagi eririwana pene vetugamagiwai. 22 Gaura pakurai
ia genogeno kapunai pana pia kaua, vonai viti pene vevua. Ia goti
veopa-lema kalara gekalana talimara maki ia ria vitiviti kamuna pia
mamilagi-koua. Pene ira Iesebel gena veopa-lema kalarana ati pia
vetugamagiwai genai, vovitiviti pia vuaa. 23 Ia natuna maki au na pana
vagi-kwaregara. Ne voanana ekalesia goleara maparara pia ripa, au
taunilimalima nugara garakaura e geria tugamagi ariparana talimaku. E
gomi kwapurakwapura maki gemi kala gelegelerai voimi pana venimi.
24 Gomi Taiatirai ekalesia reketa Iesebel gena vevega-ripa rakavara ati
gokwalanarana e Satani gena aoneka veavugara, ropura gekilagirana,
ati goriparana. Gomi ne avaikila-taunataunamina, gemi ai metau ta vagi
ati pana tao-kaua. 25 Gau kamuna, gemi ai nee rakagau nea pio gapi-
gaugaura pene agoa, au pana vogomai.
26 Pene kwalimu e au geku ririwa pene kwalanaa pene ago ikana pene
verawalia talimana, au na rorirori pana venia tanopara petera pene
kune-agira. 27 Ia na tanopara petera auri tokina na pene vaira matiavu
kamuna ria, noo gulo vetaira pene kwari kolukolura. Au na ia tiavu pana
venia, Tamaku genana tiavu agapiato gelegelena. 28 E ia au na mitiu
lagani pana venia, (votiavu vegailiana). 29 Mategana talima na Veaga
Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene
kamonagira."

Vevega-ripa kilana Sadis ai ekalesia goleana gena

3 1 "Sadis ai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:
Palagu Palaguna taulatoi kwapuna ia genai getaluna e mitiu
taulatoi kwapuna (7) egapi-tagorana talimana gena kila ea: Goi na inagulu
okalarana au ripaku. Taunilimalima na goi gekilagimuna, gekilana, 'Nee
ekalesia magulina' negetina, na taunatauna na goi kwaregamu. 2 Ono
kero, gemu ai kamonagi magulina kianamo gauna roli ekwarega-vagina
gauna nea ono vega-tiligaa. Kwalana au na goi gemu inagulu arawaliato
ati rorirori au geku Palagu wailanai. 3 Vovetaina gaurai Vali Namana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

gokamonagiato e gogapi-ragerato gauna pio tugamagia e pio kwalanaa, pe gemi rakava geriana iovetugamagiwai. Pene ati pono kero genai, au goi gemu ai noowane lema talimana ta vetaina pana wati. Pe arigi taim ai pana wati-kwara, voia kiata vagi ati pono ripaa.

4 Na goi gemu talima reketa Sadis ai nea, geria rapuga kiatavagi maki ati gevega-milorato. Ira ne au ria paia loulou rapuga kulokulora paia ligo kwalana ira geria kala rorirori gaurana. 5 Pene kwalimu talimana ira vetaira rapuga kulokulorana pana vega-rapugaa. Au na ia arana maguli pukana na ati pana limu-vagia, a au Tamaku magena aneru ria wailarai ia arana pana kilagi-matagaia.

6 Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira."

Vevega-ripa kilana Filadelfiai ekalesia goleana gena

7 "Filadelfiai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

Davida gena taviri, (vevega-maguli tavirina), egapi-tagoana talimana, talima veagana e taunatauna vagi. Ia na rakagau pene kala-pakaa, talima taana ati mapene kana-gavua ripa, e pene kana-gavua gauna taa na ati gelegele mapene kala-pakaa ripa. Etalima gena kila evetaina:
8 Goi gemu inagulu okalarana au ripaku. Ono poe-ago, wailamu ono gitaa, goi wailamu ai vanagi pakala-pakaa, talima taa ati gena tiavu mapene kana-gavua. Au ripaku goi gemu kwalimu ati kamu kiana, na au geku kila ogapi-gaugauato, e au araku maki ati okilagi-veavugaato.
9 Pono gitaa, nee Satani gena rupu talimara matotaura gevekilagina Iuda talimara negetina, na ira ati Iuda talimara. Ira ne au na pana wati-agira, goi gagemu kwalanai pia wati-tiutali. Pe pia ripa rorirori, au na goi aulamagimuna. 10 Goi au geku vevega-nagi kilara okwalanarato e ovaigaokato gaurai tanoparai vekalatovo laganina pene kwara genai, goi pana gitatago-namanamamu. Vovekalatovona etanopara atanai getaluna talimara maparara pana kalatovora. 11 Au roli awatina. Rakagau ogapiato gauna nea pono gapi-gaugaua, pe talima taa na gemu kraon gemu kwalimu gavuna, ragai pene vaia. 12 Pene kwalimu talimana au Tamaku gena Rupu Veagana ruguna talimanai pana vega-agoa. Vokapu ativagi mapene raokwania. Au na ia genai au geku Palagu arana e au geku Palagu gena vanuga kamuna pa siti arana pana taloa. Ierusalema valiguna au geku Palagu gena siti, esiti e kupa na au Tamaku genana pene mairigo. Au araku valiguna maki ia genai pana taloa.

13 Mategana talimana Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira."

Vevega-ripa kilana Laodisia ekalesia goleana gena

14 "Laodisiai ekalesia goleana geria aneru evetaina pono talo-venia:

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kila taunatauna vagina ekilagiana talimana arana Amen genana ewatina. Ia magena veraramani e Palagu gena kila evega-taunatauna vagiana e ekilagi-matagaiana talimana, e Palagu na ekalarato gaura maparara genana gevogomaito talimana gena kila ea: 15 Goi gemu inagulu okalarana au ripaku. Au ripaku, goi ati palapala e ati tiavu. Au geku ririwa kwapunamo goi poro palapalamo pa poro tiavumo! 16 Na goi tiavutiavu, ati tiavumo pa ati palapalamo. Vovetaina gaurai goi au pokaku na pana kainiu-piatogamu. 17 Goi okilana, 'Au geku rinaga vogo iwavagi, geku e gaku vogo galagala vagi patao-koura, pe au gelegele, gau ta ati atugamagiana.' Na goi ati oripa-roririorina goi rakavamu keikei mavetugamu, gamaka-koko e, mata-kele ati rapugamu, kovagomu. 18 Au na goi agavutinamuna, avaikilamuna, au geku ai kolo pono voi. Kwalana au na kolo kalovana erereato, pe momora maparara gevealevato. Pe au geku ai ekolo pono voia genai, pono verinaga. E rapuga kulokulo maki pono voi, pe pono verapuga, tauniparamu kovagona nugaragena pono kou-gavua. E mata mulamulana maki pono voia, pe matamu pono mulamulara, pe pono poepoe. 19 Au na aulamagirana talimara avaikila-gaokarana e atoto-roriroririana. Vovetaina gaurai gemu maguli e kala pono tugamagi-namanamara, pe pono vetugamagiwai e pono laka-waikule.

20 Ono kamonagi! Au vanagi ai arugana akoekoena. Pene talima taa na au karoku pene kamonagia, ne vanagi pene kala-pakaa genai, au pana laka-toga, ia goti paia ganigani e ia maki au goti paia ganigani. 21 Pene kwalimu talimana au na roririori pana venia, au goti geku teronai paia tanu. Au vetaiku, au akwalimuto gaurai Tamaku gena teronai Tamaku goti gatanuna.

22 Mategana talima na Veaga Palaguna na ekalesia goleara rakagau evaikila-venirana kilara pene kamonagira."

Palagu gena terona kupai

4 1 Eia mulinai au apoe-agoto, vanagi vekala-paka kupa vanuganai agitaato. Ne karo ta noowane kipi kuluna, tovotovonai akamonagiato karona voa ekilato, "Eanana ono mairage, pe eia mulinai rakagau roli gewalana gaura anama vega-gitamu." 2 Ati lovana Veaga Palaguna na eporogikuto, ne wailaku ai talima ta kupa teronanai etanu-tagowai agitaato. 3 Voteronai etanu-tagowai talimana gitagitana no vatu arana iaspa evekemelena ralemana vetaina, e vatu kalovakalovana arana kanelia ralemana vetaina, ralemana irau vagi. Voterona kevau na egegelagiato. Vokevau gitagitana noowane emeral vatuna. 4 Voterona voo terona gagala ruala vativati (24) na getao-gegelagiato. Voterona gagala ruala vativati ai vegitatago talimara kamura kwapurakwapura getanuto. Ira maparara rapuga kulokuloramo geligoto, e ira kwapurakwapura

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

reparai kraon, kolona gekalarato, gaura gekalarato. 5 Voterona na rama
ekeuleawai, karo kamura e gaita erakawai. Voterona wailanai lamepa
taulatoi kwapuna gegalawai. Volamepa gegalawai gaura voo Palagu
palaguna taulatoi kwapuna. 6 E voterona wailanai maki rawapara
ekawalagiana, neka wainawaina vetaina.

Maguli gaura vativati (4) nugana tumakenai, voterona geruga-
gegelagiato. Ira wailara e mulira matara vogovagi. 7 Vomaguli gauna
kunena noowane liona, vega-rualana gauna noowane polomakau maruna,
vega-toitoi na wailana taunilimalima vetaina, e vega-vativatina noowane
gamoga vetaina. 8 Emaguli gaura e kwapurakwapura vanera taula toitoira
e evanera e maparara matanamo gevonuto vanera aora kavara gaura
maki matamo. Ira vanagivanagi pogi e lagani ati geagalagina, ekila e ati
gevega-ikaana, gekilana:

"Veaga, veaga, veaga,
Velekou, Palagu talutalu, ia veaga,
kunenai etaluwai,
ewagomona maki etaluna,
e mapene vogomai!"

9 E teronai etanu-tagowai talimana maguli etalu-vanagivanagina. E
maguli gaura na voteronai etanu-tagowai talimana gevega-rageawai,
e mavenugagi-ragerana gealiruputali-veniawai, e getanikiu-veniawai
gaurai, 10 vovegitatago talimara kamura gagala ruala e vativati (24)
voteronai etanuna talimana wailanai gevetiu-taliwai. Ne emaguli
vanagivanagina talimana gealiruputali-veniawai. Geria kraon maki ia
wailanai getao-talirawai, nee gekilawai,

11 "Ai gema Velekou e ai gema Palagu,
goi goloka iwa kekere ravuravu,
gaurai taunilimalima e maguli gaura
maparara na goi pia vega-ragemu,
pia nugagi-ragemu
e tiavu maki maparana goi gemu,
Kwalana gau maparara goi na okalarato,
e goi gemu ririwaimo okalarato
e ewagumona gemiana."

Mamoe Natuna e talotalo pepana mogana

5 1 Ne apoeto, voteronai etanu-tagowai talimana gimana ripanai
talotalo pepana mogana ta agitaato. Vopepa kava ruala matalotalona,
gepinuato, e vega-taulatoi kwapuna gekara-gavuato. Gekara-gavurato
kapura maparara rova vegailiana getaoato. 2 Tiliga rakavarakava aneru
na ta agitaato, karona ati keikeina kamu iwavagi evopatato, ekilato,
"Rai gelegele ekumukumu rovana pene gaivagia ripa, e epepa mogana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

matalotalona pene kala-pakaa?" 3 Na talima ta kupai pa tanoparai pa
tanopara kapulenai ati gelegele vagi vopepa pene kala-pakaa e aonai pene
poe-rigo. 4 Ne atagi-rakavarakavato, kwalana talima taa vagi maki ati
gerawaliato, vopepa mogana matalotalona pene kala-pakaa e aonai pene
poe-rigo. 5 Ne vovegitatago talimara kamura taa na evaikilakuto, netiwato,
"Ragai ono tagi! Ono poe-ago! Iuda kwaluna geria liona, Davida Natuna ono
gitaa, ia ekwalimuto. Ia na nepepa mogana matalotalona pene kala-pakaa, e
gekumuato kumukumura rovara taulatoi kwapuna maki pene gaivagira."
6 Ne apoe-agoto, Mamoe Natuna agitaaato. Ia terona nugana tumakenai
eruga-tagowai, vomaguli gaura vativati (4) e vegitatago talimara
kamurana geruga-gegelagiato. Mamoe Natuna gitagitana noo reketana
gevagi-kwaregaato. Ia varuna taulatoi kwapuna e matana maki taulatoi
kwapuna. Voo Palagu palaguna taulatoi kwapuna ekilagirana. Ira
Palagu na tanopara maparanai etugu-agorato. 7 Mamoe Natuna eagoto,
ne teronai etanu-tagowai talimana gimana ripanai vopepa mogana
matalotalona gauna egapiato! 8 Pepa mogana matalotalona egapiato
aonai, maguli gaura vativati e vegita-tago talimara kamura gagala ruala
vativati (24) Mamoe Natuna wailanai gevetiu-talito. Ira kwapurakwapura
mageria hap (kita vetaina) e kolo gulora aorai mulamula kovuna
maponara. Vokovu maponara voo Palagu gena talima veagara geria
rapali kilara. 9 Ne ira na mari valiguna ta evetaina gemariato,

"Goi na pepa mogana matalotalona pono gapia gelegele,
e ia kumukumu na rovara maki pono kala-pakara gelegele,
kwalana goi gevagi-kwaregamuto,
e goi ralamu na maru e gare Palagu gena ovoi-vagirato
kwalu maparara geriana, e karo maparara geriana,
e pete maparara e tanopara maparara na.
10 Goi na ira Palagu gena Basileia kwaluna talimarai ovega-agorato,
e Palagu vetugunagina pia ago-veni ulanana Rupu Veaga velerai
ovega-agorato.
Ira tanopara maparana atanai pia vekuneagi."

11 Apoe-agoto, aneru karora galagala-vagi akamonagirato. Voaneru gutuma
galagala-vagi ati vega-agi-venira. Ira na terona e maguli gaura vativati e
vegitatago talimara kamura geruga-gegelagirato. 12 Emari gemari-rakukuato,

"Mamoe Natuna, gevagi-kwaregaato gauna,
magena rorirori, tiavu pene gapia,
e rinaga vogo, e aoneka, e kwalimu pene vaia!
E ia magena rorirori taunilimalima maparara na
pia kupa-ragea, e pia vega-ragea e pia vone-lagi-agia!"

13 Ne Palagu na ekalarato gaura maparara kupa aonai, tanopara atanai,
tanopara kapulenai, e rawapara aonai gaura maparara na emari gegapi-
itiato akamonagiato,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Teronai etanu-tagona Palagu na e Mamoe Natuna,
tauria ruala na vega-rage, vekuparage, ralema iwavagina,
e tiavu pia gapira, pene ago vanagivanagi ati ikana!"

14 Ne maguli gaura vativati na gevega-taunataunaato, gekilato, "Amen!"
E vegitatago talimara kamura gagala ruala evativati (24) gevetiu-talito,
Palagu gealiruputali-veniato.

Pepa mogana matalotalona gekumuato veakarara Mamoe Natuna na ekala-pakarato

6 1 Ne au na Mamoe Natuna agitaato, pepa mogana matalotalona
vega-taulatoi kwapuna geveakara-taliato gauna veakarana
tovotovona ekala-pakaato. Voia ekala-pakaawai aonai, maguli gaura
vativati nuganugarai ta ekilato, karona no kupa ekuluato, netiwato,
"Ono vogomai!" 2 Apoe-agoto aonai, osi kulokulona ta agitaato, erageto
talimana gimanai ripa, e ia kraon ta maki eveniato. Ia elaka-piatito,
vetali ai ekwalimuwai e eagoto mapene tiliga ulanana.

3 Ne Mamoe Natuna na kumukumu vega-rualana veakarana ekala-
pakaato aonai, maguli gauna vega-rualana akamonagiato, netiwato,
"Ono vogomai!" 4 Ne osi ta maeraka-atito. Voo osi kalovakalovana.
Erageto talimana tiavu eveniato, tanopara na maino pene gapi-vagia, pe
taunilimalima matotaura pia vevagi-kwaregakwarega ulanana. Votalima
vetali-kativana ati keikeina ta eveniato.

5 Kumukumu vega-toitoina veakara na ekala-pakaato aonai, maguli
gauna vega-toitoina akamonagiato, netiwato, "Ono vogomai!" Au
apoe-agoto aonai, osi ruparupana agitaato, erageto talimana gimanai
metau vega-matagaina pa tikele gauna ta egapiato. 6 Ne au na karo ta
maguli gaura vativati (4) aora na evogomaito akamonagiato, netiwato,
"(Perogera pe), vuiti kilo kwapuna voina toma kwapuna inaguluna voina,
e bali (vuiti vetaina) kilo toitoi voina toma kwapuna inaguluna voina. Na
olive rigana e vine nanuna ragaina pio vega-rakavara."

7 Mamoe Natuna na kumukumu vega-vativatina veakarana ekala-
pakaato aonai, maguli gauna vega-vativatina akamonagiato, ekilato,
"Ono vogomai!" 8 Apoe-agoto aonai, osi ta agitaato, tauniparana
gitagitana noowane kulokulo. Eragekauto talimana arana Kwarega,
e kwarega talimara avuavura getaluna Kapuna (pa Hades) ia mulinai
ekwapekwapeawai. Tauria ruala tiavu evenirato, tanopara rikikava-
vativati aorai kava kwapurakwapura pia gita-tagoa, pe vetali ai, roge
ai, viti rakavara na, e uraurai veganivegani gaura getaluna gaurana
taunilimalima pia vagi-kwaregara.

9 Kumukumu vega-imaimana veakarana ekala-pakaato aonai, Palagu
gena kila galamanai, e vokila gevega-taunataunaato e gevaravaragiato
galamanai gevagi-kwaregarato talimara palagura maguli pata veagana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kapulenai agitarato. 10 Ira maparara gekea-lailaito, gekilato, “Vele taputapu, goi veaga e tanunatauna vagi, arigi toma vou goi na tanoparai getaluna talimara pono agirorira, pe ai ralamai gevega-rigorato pono vega-voira?” 11 Ne ira maparara kwapurakwapura rapuga kulokulora evenirato, evaikilarato, kiatamo mapia vealolagi vou netiwato. Pia vealo pene ago, ira taukavaria ewagumona vetugunagi geago-venina talimara e walakavaria reketa, ira gevagirato vetaina, pia vagi-kwaregara pene ago, geria nuumera taunatauna pene gapia.

12 Au na Mamoe Natuna agitaato, kumukumu vega-taula toitoina ekala-pakaato aonai, tanokepo ati keikeina ekwarato, e garo eruparupato, noowane rapuga ruparupara vetaira, e uve ekalova-kalovato, rala vetaina. 13 E kupana mitiu geketo-rigoto tanoparai, noowane figi vuana magitana agi na figi gautupuna na eluki-ketoketorana vetaina. 14 Kupa maki elekwalekwato, noo pepa mogana, getalotalo-agiana gauna, gepinuana vetaina. Golo e mou maparara kapura egaivagirato. 15 Ne tanopara kingra, e velera, e vetali gita-tagora talimara kamura, e rinaga iwavagi talimara, e tiliga iwavagi talimara, e inagulu talimana ati voina talimana e maguli namana e pakai getaluna talimara, ira maparara kovoga aorai, e golo ai vatu kamura vekarawarai gevekumuto. 16 Ne golo e vatu kamura genogirato, gekilato, “Ai atamai ai ioma ketokau, iokou-talimai, pe teronai etanuna Palagu na wailana na e Mamoe Natuna gena paru kamu iwavagina genana iomai-taotogamai! 17 Kwalana ira geria paru tomana kamuna warau pekwara, rai pene ruga-tago ripa?”

Palagu gena vetugunagi talimara ragana tinavuna gagala vativati e vativati (144,000)

7 1 Voia mulinai aneru vativati (4) agitarato, tanopara rikikava-vativati ai gerugato. Voaneru na tanopara agira vativati gekou-gavurato, tanoparai e rawaparai ati pia kulu, e gautupu maki ragai pia kwari-veakaveakara ulanana. 2 Mulinai aneru ta maagitaato, garo eragena kavanana emarageto. Voaneru na maguli Palagu na gena vevega-taunatauna vegailiana egapi-tagoawai. Ia na voaneru vativati, Palagu na tiavu evenirato tanopara e rawapara pia vega-rakavara anerura, eparala-venirato, ekilato, 3 “Tanopara, rawapara, e gautupu ragai pio vega-rakavara vou, pene ago, Palagu gena vetugunagi talimara pakurai ia gena vegailia paia talora mulinai vou.” 4 Voia mulinai Palagu gena vegailia pakurai getalorato talimara maparara (144,000) akamonagiato. Ira Isaraela kwalura gagalana ruala (12) maparara geriana, kwalura ea:

5 Iuda gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Reubena gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Gad gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
6 Asere gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Naptali gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Manase gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
7 Simeona gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Levi gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Isakara gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
8 Sebulona gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Iosepa gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000),
Peniamina gena kwalu talimara
ragana gagalana ruala (12,000).

Talima gutuma galagala vagi rapuga kulokulora gerogagito

9 Voia mulinai apoe-agoto, talima gutuma galagala vagi, ati tau
vega-agi-gatura, agitarato. Voo tanopara irauirau maparara talimara, e
kwalu irauirau maparara talimara, e pete irauirau maparara talimara,
e karo irauirau maparara talimara. Ira maparaparara terona e Mamoe
Natuna wailarai gerugato. Ira maparara rapuga mogara kulokulora
gerogagito, e gimarai kalamo laura vetaira gegapito. (Voo ira geria
kwalimu vegailiara). 10 Ira gekogo-lailaito, gekilato "Vevega-maguli ita
gera Palagu, teronai etanukauna Palagu na, e Mamoe Natuna geriana
evogomaina." 11 Aneru maparara na terona e vegita-tago talimara kamura
e maguli gaura vativati (4) geruga-gegelagirato. Ne Palagu gena terona
kwalanai gevetiu-talito, wailara kwano ai, Palagu gealiruputali-veniato,
12 gekilato, "Taunatauna vegata! Vevega-rage, e ralema iwavagina, e
aoneka, e vevega-nama, e vekuparage, e tiavu, e kwalimu ita gera Palagu
gena ewagumona pene ago vanagivanagi, Amen!"

13 Ne vegita-tago talimana kamuna taa na erenagikuto, netiwato,
"Rapuga kulokulorana pege verapuga talimara e raira, e ira ravana na
pege vogomai?" 14 Ne avega-geleato, natiwato, "Geku Vele, au ati ripaku.
A goi ripamu." Aonai ia na evaikilakuto, netiwato, "Etalima e vitiviti
kamura aora na gevogomaito. Geria rapuga Mamoe Natuna, vekapawai
mamoe na, ralana na gekala-kulokulorato. 15 Vovetaina gaurai, ira

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Palagu gena terona wailanai gerugana, e gena Rupu Veaga aonai pogilagani ia vetugunagina geago-venina. E teronai etanuna Palaguna na egita-tagorana. 16 Ira ati mapene vito-waira, e nanuna ati mapene kalawaira. Garo atarai ati mapene rala e garo tiavuna na ati mapene kulara. 17 Kwalana terona aonai etanuna Mamoe Natuna na pene gita-tagora. Ia na pene vaiagora maguli nanuna egaluana kapunai. E Palagu na matara nanura maparara pene iruvagira."

Kumukumu vega-taulatoi kwapuna veakarana

8 1 Mamoe Natuna na kumukumu vega-taulatoi kwapuna veakarana ekala-pakaato aonai, kupa vanuganai ora kavana vetaina kulu ta maki ati erageto. 2 Ne Palagu wailanai gerugato anerura taulatoi kwapuna agitarato, kipi taulatoi kwapuna evenirato.

3 Ne aneru ta maevogomaito, pata veagana laganai erugato, gimanai kolo gulona ta. Ia mulamula ponana kamu iwavagi eveniato, Palagu gena talima veagara geria rapali ria terona wailanai kolo patana veaganai Palagu pene wareware-venia ulanana. 4 Vomulamula maponana kovuna e Palagu gena talima veagara geria rapali, voaneru gimana na geverageto Palagu wailanai. 5 Voia mulinai aneru na kolo gulona egapiato, pata veagana kalovana na evega-vonuato, ne tanopara atanai epia-rigoato. Voanana gaita kuluna erageto, karo kulura reketa gerageto, e eramaato, e etanokepoato.

Aneru geria kipi gevilirato

6 Aonai aneru taulatoi kwapuna geria kipi gegapi-maavurato, pia vilira ulanana. 7 Aneru tovotovona na gena kipi eviliato, ne aisi vatura girigirira e kalova rala ria gevetao-kouto. Ne vogau maparara tanoparai epoporigorato. Tanopara kava toitoi aorai kavata egala-gatuato, gautupu toitoi aorai kwapura egala-gaturato, e gawa e legi maparara egala-gaturato.

8 Aneru vega-rualana na gena kipi eviliato aonai, gau ta, noowane golo tinatinana ta makalovana, rawaparai evepia-raito. Ne rawapara kava toitoi aonai kavata eralato. 9 E rawaparai maguli gaura toitoira aorai kwapura gekwaregato, e poti toitoira aorai kwapura gepuluto.

10 Aneru vega-toitoi na gena kipi eviliato aonai, mitiu tinawaeapuna ta kere molena vetaina kupa na eketo-rigoto, ne galu toitoira aorai kwapurai, e egalugalurana nanurai eketo-raito. 11 Vomitiu arana "Mamaki" Nanu kapura toitoira aorai kwapura gevemamakito. Ne taunilimalima vogo na vonanu mamakira geniurato aonai gekwaregato.

12 Aneru vega-vativatina gena kipi eviliato aonai, garo e uve e mitiu kava toitoira aorai kavatana gekwarirato, e vokava toitoira aorai kava taarana gemukunato. Gaura pakurai garo maekana kava toitoi aorai kavata ati ewaeto, e pogi kava toitoi aorai kavata uve e mitiu ati gewaeto.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

13 Ne apoeto, gamoga ta kupa atagaina raimoraimonai elovowai
agitaato, evetaina eparalato, netiwato, “Tanoparai gomagulina talimami,
vetugami kika! Vetugami kika! Vetugami kika! Kwalana aneru toitoi,
geria kipi rogoti gere vilira anerura, geria kipi pia vilira kulurai, metau e
vitiviti kamu galagala vagi pene wala.”

Kipi vega-imaimana

9 1 Aneru vega-imaimana gena kipi eviliato, ne mitiu ta agitaato, kupa
na eketo-rigoto tanoparai. Vomitiu lega ropukelau, (avuavu rakavara
geria tipura kapuna), tavirina eveniato. 2 Volega ekala-pakaato aonai,
kovu egavu-atito noowane kula kovuna vetaina. Ne volega kovuna na
garo maekana e kupa pakana emukuna-gavurato.
3 Kovu aonana koi gelaka-piatito tanoparai, e tiavu evenirato, tiavu
na rogaroga tiavura vetaira. 4 Ira evaikilarato, tanoparai gawa ta, e
tanoparai gekalana gauna ta, e gautupu ta ragai pia vega-rakavaa, na
rairai pakurai Palagu gena vegailia aikina talimaramo pia vega-rakavara
netiwato. 5 Evaikilarato maki, votalima ragai pia vagi-kwaregara, na uve
imaima aorai pia vega-vitivitira. Vovitiviti gemamilagiato voo rogaroga
na talima e kolirana vitina vetaina. 6 Vouve imaima aorai taunilimalima
ia kwarega ulanana kwarega pia tavua, na ati pia kwarega. Geria ririwa
kamuna pia kwarega nepiatiwa, na kwarega geriana pene gerevagi.
7 Vokoi gitagitara noowane osi vetaira, ia vetali ulanana geruga-
maavuto. Ira reparai noowane kraon kolona gekalaato gauna ta, e
wailara gitagitara talima wailara vetaira. 8 Guira noowane gare guira,
rogara liona rogara vetaira. 9 Kopara kougavu-agina rapugana auri
rapuga vetaina. Vanera kulura osi galagala vagi gagera kulura vetaira
e kariota galagala vagi vetali aorai geraka-togana kulura vetaira. 10 Ira
magivura, e givura kwalara rogaroga evekolina vetaina. Givura aorai
taunilimalima uve imaima pia vega-vitivitira tiavuna emiana. 11 Ira
mageria vele kamuna pa king. Ia na egita-tagorana. Ia volega ropukelau
na aneruna. Voaneru arana Heberu karorai Abadon, na Grik karorai
Apolion, (ganina vega-rakava-kwaikwai talimana).
12 Rakava kamura tovotovona peaiki voa, ruala roe nea vou pia
vogomai.

Aneru vega-taula toitoina na kipi eviliato

13 Aneru vega-taula toitoina gena kipi eviliato, ne pata veagana riki
kava vativati ai varu vativati aora na karo ta evogomaito akamonagiato.
Vopata kolo na gekalaato, Palagu gena terona wailanai emiana.
14 Vokarona aneru vega-taulatoina magena kipi gauna evaikilaato,
netiwato, “Aneru vativati, wai kamuna arana Eufreiti ai geligoligorato,
gaura ono veluga-vagira.” 15 Voaneru vativati eluga-vagirato, e ora, e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

toma e uve e rigolo aorai ira Palagu na ekala-maavurato, tanoparai
taunilimalima toitoira aorai kwapuna pia vagia. 16 Osi ai gerageto
talimara vogo galagala vagi ati vega-agi-gatu venina (200,000,000).
Enuumera akamonagiato. 17 Voosi e atarai gerageto talimara au geku
mata-vanagi ai kolemara evetaina agitarato: Ira kopara kougavu-agina
auri rapugana noowane kalova gegalana kalova kalovara vetaira, e
puluu, e kalova molera pa salfa polapolara vetaina. Osi repara liona
repara vetaira, e pokarana kalova e kovu e kalova maera gelaka-piatito.
18 Votaunilimalima vega-vitivitira gaura toitoi voa, kalova, kovu, e kalova
maera, osi pokarana gelaka-piatito gaura, na taunilimalima toitoira aorai
kwapurakwapura gevagi-kwaregarato. 19 Voosi geria tiavu pokarai e
givurai maki. Kwalana givura gelema vetaina, marepara. Vogivura repara
na taunilimalima gevega-vitivitirawai.

20 Taunilimalima kovara, vovevega-vitiviti gaura toitoina ati gevagi-
kwaregarato talimara, rogoti gere vetugamagiwai gimara kalakalara
gaurana. Palagu rakavara aliruputali-venirai e ati gepoepoena e ati
gekamonagina e ati gelakana kaivakukura, kolo, siliva, e auri polapolara,
e vatu e mara na gekalarato gaura aliruputali-venira ati gevega-aikiato.
21 E geria vagivagi, geria megamega, geria mata-poroga kalara, e geria
lema aora na maki ati gevetugamagi-waito e ati geruga-kuleto.

Aneru e talotalo pepana mogana keina

10 1 Ne Aneru ta, tiliga iwavagi aneruna, kupa na emarigowai
agitaato. Ia iloa na gerapuga-mogamogaato, repana atanai
kevau ta. Ia wailana noowane garo maekana, e gagena kalova gemolena
vetaina. 2 Ia gimanai talotalo pepana mogana keina ta vekalapaka
egapi-tagoawai. Ia gagena ripana rawaparai epanaato, gagena kaulina
tanoparai epanaato. 3 Ia elailaito, liona egilina aonai ekogona vetaina.
Ia elailaito mulinai, gaita taulatoi kwapuna karora kulura gekilato, (ia
gevega-geleato). 4 Vogaita taulatoi kwapuna gekilato gaura roli-atalo
vanagirato, na kupana karo ta ema rigoto, netiwato, “Ne gaita taulatoi
kwapuna rakagau pege kilagira gaura ono tao-togara, ragai pono
talo-vanagira.”

5 Ne voaneru, rawaparai e tanoparai gagena epanarato aneruna,
agitaato, gimana ripana egapi-itiato, kupa vanugana eruiato, 6 ne talu-
vanagivanagi Palaguna aranai kila matagai gaokana ekilagiato. Kupa,
e aonai gemiana gaura maparara, e tanopara e aonai gemiana gaura
maparara, e rawapara e aonai gemiana gaura maparara ia na ekalarato.
Ia aranai kila matagai gaokana ekilato, netiwato, “Taim warau peaiki,
Palagu ati pene vealo. 7 Na aneru vega-taulatoi kwapuna na gena kipi
eviliana aonai, Palagu gena kila veavugara kalara e navugara pia wala,
gena peroveta talimara geriai ekilagi-matagairato gelegelerai.”

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

8 Ne kupana akamonagiato karona na evaikilakuto, netiwato, “Ono
ago, voaneru rawaparai e tanoparai erugana aneruna, gimanai talotalo
pepa na mogana vekalapaka-tago, ono vegapia.” 9 Ne aagoto, voaneru
avaikilaato, votalotalo pepana mogana keina ene veniku natiwato. Ne
ia na evaikilakuto, netiwato, “Ono gapia, pe ono gani-gatua! Pokamu ai
mamina kwarere mamina maki pene vanagia, na aomu ai pene vevokai.”
10 Ne talotalo pepana mogana keina voaneru gimana na agapiato,
ne aganiato. Aganiato mamina muruku ai kwarere mamina maki
evanagiato, na agani-gatuato aonai, aoku evevokaito.
11 Ne evaikilakuto, netiwato, “Tanopara petera gutuma, karo irauirau
talimara e geria vele kamura pa king geriai rakagaurakagau pia wala
gaura pono perovetagira.”

Vevega-taunatauna talimara ruala

11 1 Ne lovalova gauna ta, gitagitana noo toki vetaina, evenikuto,
ne evaikilakuto, netiwato. “Ono ago, Palagu gena Rupu Veaga e
pata veagana ono velovaa, e vonai aliruputali talimara vira pono vega-
agira. 2 Na ne Rupu Veaga aonai Iuda talimara geria aliruputali kapuna
kanana mulina, voia pono raokwania, ragaina pono lovaa, kwalana
neia ne ati Iuda talimara geria (rapali kapuna) evenirato, ia na evanuga
kamuna veagana uve gagala vativati ruala (42) aorai pia panapana-talia.
3 Au vega-taunataunaku talimara ruala tiavu pavenira, ne toma maparara
raganana tinavu ruala gagala taula toitoi (1,260) Palagu na pene venira
kilara pia kilagi-matagaira. Ira pute rapugara na pia verapuga.”
4 Evega-taunatauna talimara ruala olive gautupura ruala e volamepa
taokaura gaura ruala, tanopara Velena wailanai gerugana voa. 5 Pene
talima taa na ene vega-rakavara nepenetiwa genai, pokarana kalova pia
lakati, ne gekukurana talimara pia poro-moura. Ira ia vega-rakavara
nepenetiwa talimana vovetaina pene kwarega. 6 Etalima ruala matiavura
kupa pia kou-gavua, ne ira peroveta kilara pia kilagira tomarai, gura
ati pene keto. E matiavura maki, nanu pia porogia, ralai pene ago, e pia
ririwa tomarai taunilimalima vega-vitivitira gaura irauirau tanoparai pia
vega-walara.
7 Geria varavara pia vega-aikia tomanai, vevega-rakava gauna lega
ropu kelau, (palagu rakavara geria tipura), aonana pene laka-piati, ne
ira pene vega-vevagira. Ira geria tiavu pene vanagira, ne pene vagi-
kwaregara. 8 Ne ira tauniparara vanuga kamuna rauparana nuganuganai
pia pia-talira pia mia-tago. Kila vega-gelegele ai vovanuga kamuna arana
gekilagiana Sodoma e Aikupito. Ira taura ruala geria Velekou vovanugai
gesatauroato. 9 Toma toitoi e kavana aorai pete irauirau, e kwalu irauirau,
karo irauirau, e tanopara irauirau talimara ira tauniparara pia gitara, na
tolegavura ati pia ririwa. 10 Ira geria kwarega pakurai tanoparai getaluna

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

talimara pia verere, pia gani-koukou, e taukavara kwapurakwapura geria veveni gaura pia tugu; kwalana eperoveta talimara ruala na tanoparai getaluna talimara geriai vitiviti kamuna gevega-walaato.

11 Na votoma toitoi e kavana geaikito mulinai, maguli agilana Palagu genana ira taura ruala aorai elaka-togato, ne geruga-itito. Ira ruala gegitarato talimara maparara gekali-rakavato. 12 Ne vevega-taunatauna taura ruala na karo kamuna ta gekamonagiato, kupana emarigoto, ira evaikilarato, netiwato, "Eanana ioma rage!" Ne taura ruala iloa ta aonana kupai geverageto, gekukurawai talimara wailarai. 13 Vooramo aonai tanokepo kamuna ekwarato, ne vanuga kamuna kava gagalana (10) aonai kavata eporo-mouato, talimara maparara ragana taulatoi kwapuna (7,000) gekwaregato. Na taunilimalima kovara gekali-rakavato, ne Kupa Palagu na gevega-rageato.

14 Rakava vega-rualana pe aiki voa, na vega-toitoina warauna roli evogomaina.

Vilivili vega-taulatoi kwapuna

15 Aneru vega-taulatoi kwapuna na gena vilivili eviliato, ne karo kamura kupai gekilato, negetiwato, "Tanopara basileiana pa vegita-tago tiavuna ita gera Velekou e gena Keriso geria basileiai pe ago. Pe ia pene vele vanagivanagi!" 16 Ne vegita-tago taura gagala ruala e vativati (24), Palagu wailanai geria teronai getanuna talimara, getiu-talito, wailara kwano ai, Palagu gealiruputali-veniato, 17 gekilato,

"Velekou o, Goloka Iwavagi Palagumu,
omagulina, e omaguliwai,
ai na goi gatanikiu-venimuna,
kwalana goi gemu tiavu kamuna ogapiato,
e gemu Basileia pa vegitatago warau otinaato.
18 Ati Iuda talimara geparuto,
na goi gemu paru pekwara.
Kwarega talimara agirorira laganina,
e voperoveta taura, goi gemu vetugunagi talimara,
e gemu talima maveagara, e goi aramu genugagi-rageana
talimara keira kamura voira venivenira tomana,
e tanopara gevega-rakavaato talimara vega-rakavara tomana pekwara."

19 Ne Palagu gena Rupu Veaga kupa aonai evekala-pakato, ne gena Kilagavu Kouna Rupu Veaga aonai ematagaito agitaato. Ne rama gaita, e karo kulura reketa, e kupa ekuluato kuluna kamuna, e tanokepo, e aisi vatura ati keikeira geketo-rigoto.

Gare e vugae vetaina gauna para ati keikeina

12 1 Aonai nuga-ketovagi vegailiana kamuna ta kupai ematagaito:
Gare ta, garona everapugato, na uve gagena kapulerai, e

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

mitiu gagalana ruala kraon vetaina, ia repanai gevetao-gegelagito.
2 Ia matinagena, e roli egapiwai, vovetaina gaurai melo gapi vitinana
egapiato, elailaiwai.
3 Ne nuga-ketovagi vegailiana ta kupai ematagaito: Vugae vetaina
gauna para, kalovakalova, repana maparara taulatoi kwapuna, varuna
maparara gagalana (10), e kraon taulatoi kwapuna repa kwapurakwapura
atarai kwapurakwapura taokau. 4 Ia givunana kupa mitiura toitoira
geriana kwapurakwarpura tanoparai eralo-piarigorato. Ia vogare, roli
egapiwai, wailanai erugato, pene gapi, atilovana kivani pene gapia,
pene gania gaurai. 5 Gare egapito aonai, melo evega-walaato. Vomelo
na tanopara irauirau petera maparara auri tokina na roe nea pene vaira
matiavuna kamuna ria. Ne melo emagulito na geraka-gapi-kwaravagiato,
Palagu e gena terona wailanai gevua-agoato. 6 Vogare Palagu na gena
ekala-maavuato kapuna tanoleanai ekali-agoto. Vonai pia gita-tagoa e pia
gupua toma maparara raganana tinavu ruala gagalataula toitoi (1,260).
7 Ne kupai vetali ta ewalato: Maikolo magena aneru ria vugae vetaina
gauna para gevetali-veniato, ne vugae magena aneru na maki ira
magevetali-venirato. 8 Na vugae vetaina gauna ati ekwalimuto, gaurai
kupai ati geria kapuai gevega-agorato. 9 Vovugae vetaina gauna para ati
keikeina, kunena na vegata warowarona, arana "Tiapolo" pa "Satani,"
tanopara maparana eopaato gauna, geroli-atiato, e tanoparai gepia-
rigoato. Gena aneru maparara maki ia ria gepia-rigorato.
10 Ne kupai karo kamuna ta eveguputo akamonagiato, netiwato,
"Ewagumona ita gera Palagu gena vevega-maguli, e gena tiavu, e
gena vegita-tago kamuna, e gena Keriso gena rorirori kamuna warau
pekwara. Kwalana Palagu wailanai ita walakavara pogi e lagani evega-
vekwakunagirawai gauna warau pege pia-rigoa. 11 Ia ita walakavara
na Mamoe Natuna, (vekapawai mamoena), ralana e ia gena kila
taunataunara gevaravaragirawai, gaurana gekwalimuto, pe gevega-
ketoato. Geria maguli ati getugamagirato, pene ago, geve kwaregato.
12 Kupa o, e kupai gotaluna talimami o, pio verere! Na tanopara e
rawapara gomi vetugami kika! Kwalana Satani gomi gemi ai warau
pewati-rigo, aona paru na pevonuvonu-rage, kwalana ripana, ia gena
lagani warau pekupa-vagi."
13 Vovugae vetaina gauna eripato, ia tanoparai gepia-rigoato laganinai,
melo evega-walaato garena mulinana eagoto. 14 Na vogare gamoga ati
keikeina vanena ruala Palagu na eveniato, tanoleanai, ekala-maavuato
kapunai, pene lovo-ago ulanana. Ia vonai rigolo toitoi makavana pia gita-
tagoa e pia gupua ulanana. Kwalana vonai vugae, e vowarowaro vetaina,
ati gelegele pene gapi-kaulagia. 15 Ne vugae, warowaro rakavana, pokana
na nanu egalu-atito noo gapata vetaina. Ia eririwato vogare vogapata
na pene gugutua netiwato. 16 Na tano na vogare eveakavaato, kwalana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

tano evekala-pakato, ne vugae pokana na elakatito nanuna maparana enonoato. 17Ne vugae vetaina gauna na vogare eparu-veni-rakavaato, ne eagoto, vogare petena, Palagu gena rova kilara gekwalanarawai e Iesu gena varavara kilara gevega-taunataunarawai talimara maparara evetali-venirato. 18Ne vugae kone ai everugato.

Rawapara na vevega-rakava gauna elaka-piatito, voo Keriso opakauna

13 1Ne au na vevega-rakava gauna ta agitaato, rawaparana elaka-rageto. Ia varuna maparara gagalana (10), e repana maparara taulatoi kwapuna. Kraon maparara gagalana (10). Vokraon ia varuna kwapurakwapura geriai, na repana kwapurakwapura geriai Palagu vega-rakavana arana. 2Vovevega-rakava gauna agitaato, gitagitana leopati vetaina, (leopati noowane taika), gagena bea gagera vetaira, e pokana liona pokana vetaina. Ne vugae vetaina gauna para ati keikeina matotauna gena tiavu, gena terona, e gena rorirori egapirato, vovevega-rakava gauna eveniato. 3Vevega-rakava gauna repana taai pau kamuna ta, gevagi-kwaregaato pauna, na vokomata kamuna enamato. Tanopara talimara maparara vovevega-rakava gauna genai nugara geparato, ne ia mulinai gelakato. 4Taunilimalima maparara na vugae gealiruputali-veniato, kwalana ia gena tiavu vovevega-rakava gauna eveniato. E vevega-rakava gauna maki gealiruputali-veniato, geverenagito, gekilato, “Rai evevega-rakava gauna vetaina? Rai na ia pene vetali-venia?”

5Vovevega-rakava gauna rorirori eveniato, veveagoloka kilara e Palagu vega-rakavana kilara pene kilagira ulanana, e uve gagala vativatai e ruala (42) aorai gena rorirori pene inagulu-agira. 6Ne muruna ekala-pakaato, Palagu vega-rakavana kilara ekilagi-tinarato; Palagu arana e gena talu kapuna ekilagi-rakavarato, e kupai getaluna talimara maparara evega-rakavarato. 7Rorirori eveniato, Palagu gena veaga talimara pene vetali-venira aonai pene tiliga, pe ira pene gapi-vanugavanugara. E tiavu eveniato, kwalu maparara, pete maparara, e karo maparara, e tanopara maparara pene vele-agira ulanana. 8Tanoparai getaluna talimara maparara na ia pia aliruputali-venia. Etalima, Palagu na tanopara rogoti ere kalaa aonai vegata, araria Mamoe Natuna, gevagiato gauna, gena maguli pukanai araria ati etalorato talimara.

9Mategana talimana pene kamonagi. 10Palagu pene ririwa tipura numanai pia ligoligoa nepenetiwa talimana, tipura numanai pia ligoa vegata. Palagu pene ririwa vetali kativana na pia vagi-kwaregaa nepenetiwa talimana, vetali kativana na pia vagi-kwaregaa. Ekilana Palagu gena talima veagara evaikilarana, pia vaigaoka, e mararamanira pia talu.

Vevega-rakava gauna vega-rualana, voo peroveta talimana opakauna

11Voia mulinai au na vevega-rakava gauna ta maagitaato, tanona erageto. Ia varuna ruala, Mamoe Natuna varuna vetaina, e ia vugae

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vetaina ekila kilawai. 12 Ia na vevega-rakava gauna tovotovo na
voa aranai gena rorirori e tiavu maparara einagulu-agirato. Ia na
tanopara taluagina talimara maparara elaunagirato, vovevega-rakava
gauna tovotovona, repanai pau kamuna, gevagi-kwaregaato pauna,
komatana enamato gauna, pia aliruputali-venia netiwato. 13 Evevega-
rakava gauna vega-rualana eanana kala kamura e vegailia irau vagira
reketa ekalarawai. Ta, ia na taunilimalima maparara matara taitairai
kalova kupana ema vega-rigoato. 14 Ia vegailia kamura reketa eveniato,
vovevega-rakava gauna tovotovona wailanai ekalarato, tanoparai
getaluna talimara eopa-learato. Maevaikilarato, vovetali kativana na
gevega-makoato, ewagumona roe magulina vevega-rakava gauna,
nugagi-ragena ulanana vegailiana gauna pa avuavuna ta pia kalaa, ne
pene vega-rugaitia netiwato. 15 Vovevega-rakava gauna vega-rualana
tiavu eveniato, vevega-rakava gauna avuavuna tovotovona voa agila
pene venia, pe pene kilakila, e vovevega-rakava gauna avuavuna ati
geririwana aliruputali-venina talimara maparara pene vagi-kwaregara
ulanana.

16 Ne taunilimalima maparara, girigiri e kamura, mageria rinaga
vogo talimara e ati geria rinaga talimara, inagulu talimara ati voira
talimara e pakai getaluna pa ati inagulu talimara ati voira talimara,
etugu-naginagirato vegailia pa maka ta gimara riparai pa pakurai pia
kala-kaua netiwato. 17 Vovetaina pia kala, pe talima ta gau kwauta
ati pene voi-kawaa, pa ati pene voivoiagi-kawaa, na vovevega-rakava
gauna tovotovona gena vegailia, eia e ia arana pa arana eruga-
porogiato nuumerana, genai talimana gereganamo gau pene voi e
pene lakagi-voivoi. 18 Aoneka ea: Aonama pa tugamagi-ilu talimana
na vovevega-rakava gauna nuumerana pene vega-penoa, kwalana
vonuumera voo talima ta nuumerana. Nuumerana ea: 666.

Vekapawai mamoena na evoi-vagirato talimara geria mari

14 1 Ne apoeto, Mamoe Natuna wailaku ai agitaato, Siona Golonai
eruga-tagowai, e ia laganai taunilimalima ragana tinavuna
gagala vativati e vativati (144,000) geruga-tagowai. Pakurai ia arana e
Tamana arana gevetaloto. 2 Ne kupana karo ta wai vogo galura gerakana
kuluna e kupa ekuluana kuluna voa akamonagirato. Vokulu noowane hap
gelavuna talimara na geria hap gelavurawai kulura vetaira. 3 Ira voterona
e maguli gaura vativati (4) e vegita-tago talimara kamura wailarai mari
valiguna ta gemariato. Talima taa na vomari voa marimarina ati pene
rawalia ripa, na etanopara na vekapawai mamoena na evoi-vagirato
talimara ragana tinavuna gagala vativati e vativati (144,000) geregaria
namo. 4 Etalima e gare ria ati getugato pa ati gevekalakauto, pe ati
gemiloto, ira matotaura gevelaugato, pe ira nama iwavagi. Ira Mamoe

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Natuna ravairavai eagona aonai, mulinai gelakana. Taunilimalima vekarawarai ira Palagu na evoirato, ne Palagu e Mamoe Natuna geria taunilimalima tovotovorai geagoto. 5 Murura na opa kilana ta ati gekilagiato, ira geriai rakava girina kiata maki aikina kinavagi.

Aneru toitoi

6 Ne au na aneru ta ea kupa pakanai elovowai agitaato. Ia genai Vali Namana, pene mia-vanagivanagi valina. Ia na eVali Namana tanopara maparara, e kwalu maparara, e karo maparara, e gulu maparara tanoparai getaluna geria pene varavaragia ulanana. 7 Ekila paralato, netiwato, "Palagu kalina na pio kali e Palagu pio vega-ragea! Kwalana ia gena veagirori orana warau pekwara. Kupa, tanopara, rawapara, e nanu egaluana kapura ekalarato Palagu na pio aliruputali-venia."

8 Aneru vega-rualana mulinana evogomaito, ne netiwato, "Peketo, Babulonia kamuna warauna peketo. Ia na tanopara irauirau gulura maparara ia gena vekalakau-wainina gaokana evega-niurato."

9 Aneru vega-toitoina ia mulinana evogomaito, ne ekila-paralato, netiwato, "Pene talima taa na vovevega-rakava gauna e avuavuna gauna pene aliruputali-venia, e gena vegailia pakunai pa gimanai pene gapi-ragea, 10 ia maki Palagu gena paru kamuna wainna pene niua. Voparu kamuna wainna gaokana maparana Palagu gena paru kaperina aonai epopo-rigoato. Ia aneru veagara e Mamoe Natuna wailarai kalova molena e salfa aonai pia vitiviti. 11 Ira vokalova molera aorai pia vitiviti kovuna pene rage vanagivanagi ati ikana. Vevega-rakava gauna e ia gitagitana pa avuavuna gauna pia aliruputali-venia talimara pa ia arana makana pia gapia talimara, pogi lagani ati pia agalagi."

12 Eanana Palagu gena taunilimalima veagara, Palagu gena rova gekwalanaana e Iesu genai geveraramanina talimara, evaikilarana, pia vaigaoka e pia tiliga.

13 Ne kupa na karo ta maakamonagiato, netiwato, "Ekila ono talora: Ewagumona pene ago, Velekou gena maguli aonai getaluna talimara pia kwarega genai pia verere." Veaga Palaguna evega-geleto, "Pa, ira geria inagulu e vekwalavina pia agalagi, kwalana geria kala namara ira ria pia ago-koukou." (Voia ganina, geria vekwalavi voina namana pia rawalia vegata).

Tanoparai kuakua laganina

14 Ne apoe-agoto, iloa kulokulona ta agitaato, voiloa kulokulona atanai Taunilimalima Natuna vetaina talimana etanuto. Ia repanai kolo kraonna ta, gimanai kativa vegegena mata-gogelana ta. 15 Ne aneru ta ea Rupu Veaga aonana emalakatito, ne iloa kulokulo atanai etaluto talimana ekea-parala-veniato, netiwato, "Gemu kativa vegegena ono gapi-itia,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

neganigani gaura ono pati-vagira! Kwalana kuakua pa patipati laganina warau pekwara, tanoparai gauganigani pege tolagatu.” 16 Ne voiloa atanai etanuto talimana gena kativa vegegena tanopara atana na eavu-vanagiato, ne tanopara ganiganina epati-vagiato, egapiato.

17 Aneru ta ea kupa na Rupu Veaga aonana ema laka-piatito. Ia maki gimanai kativa vegegena mata-gogelana ta. 18 Aneru ta epata veagana na evogomaito. Ia kalova egita-tagoawai aneruna. Ia evogomaito, ne kativa vegegena mata-gogelana egapiato aneruna ekea-parala-veniato, netiwato, “Gemu kativa vegegena mata-gogelana ono gapia, ne tanopara vinena vuara marorogura ono pati-taokoura, kwalana vine vuara (grapes) warau pege mera.” 19 Ne voaneruna gena kativa vegegena voa veganamo eavuato, ne tanopara atanai vine vuara maparara epati-taokourato. Ne voira maparaparara egapirato, vine gepanarana kapunai epopo-kaurato. Vovine vuara gepana-talirana kapuna, voo Palagu gena paru ekilagiana kapuna. 20 Vovine vuara maparara vanuga kamuna mulinai vine vuara gepanarana kapunai gepana-talirawai kwarara pia rigo ulanana. Ne vine vuara gepanarana kapuna na rala egalu-atito. Rala egalu-atito gena ropu kwano peneve rage, osi muruna ikana, na vepakana rauna mita tinavu toitoi (300).

Aneru taulatoi kwapuna geriai vevega-vitiviti gaura rakavara taulatoi kwapuna

15 1 Ne kupai vegailia kamuna ta, nuga-ketovagi gauna agitaato:
Aneru taulatoi kwapuna agitarato, geriai gau rakava kwaikwaira taulatoi kwapuna, taunilimalima vega-vitivitira gaura. Voo gau rakavara ikana. Kwalana vogaurana Palagu gena paru pene vega-aiki vagia.

2 Rawapara ta vegita vetaina makalovana agitaato. Vorawapara laganai votaunilimalima, vevega-rakava gauna e ia avuavuna gauna e ia arana ekilagiana nuumerana gevega-ketorato talimara, geruga-tagowai agitarato. Ira gimarai Palagu na evenirato hapra gegapi-tagorawai, 3 e Palagu gena vetugunagi talimana, Mose, gena mari e Mamoe Natuna gena mari gemariawai,

“Velekou o,
goi Goloka Iwavagi Palaguna,
gemu inagulu kamu,
ati tau vega-gelegelena e nama iwavagi.
Gulu maparara geria Vele o,
goi gemu raupara roriroriara e taunatauna vegata.
4 Velekou o, rai goi kalimuna ati pene kali
e goi aramu ati pene vega-ragea?
Kwalana goimo geregamu veaga.
Tanopara maparara talimara pia vogomai,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

ne goi pia mai-aliruputali-venimu.
Kwalana gemu kala roririrora warau pegema matagai."
5 Eia mulinai au apoe-agoto, ne kupai Rupu Veaga, voo Palagu gena
kila taunataunara evega-matagairana palai numana veagana, evekala-
pakato agitaato. 6 Voaneru taulatoi kwapuna, geriai taunilimalima
vega-vitivitira gaura rakavara; palai numana veagana na gelakatito,
rapuga gaokara namara gevekemelena rapugara na geverapugato,
koparai kolo peletara gepinu-gegelagirato. 7 Ne vomaguli gaura vativati
vekarawarai taa na voaneru taulatoi kwapuna kolo rivura ira vetairai
evenirato. Vokolo rivura voo talu-vanagivanagi Palaguna gena paru na
evega-vonu-poraketorato. 8 Ne voRupu Veaga Palagu maekana ralemana
iwavagina kovuna e tiavuna kovuna na evega-vonuato. Talima ta Rupu
Veaga aonai ati pene laka-toga vou, pene ago, taunilimalima vega-
vitivitira gaura rakavara taulatoi kwapuna pia aiki vou.

Palagu gena paru rivu taulatoi kwapuna aorai

16 1 Ne karo kamuna ta Rupu Veaga aona na evogomaito
akamonagiato. Vokarona aneru taulatoi kwapuna evaikilarato,
netiwato, "Ioago, Palagu gena paruna evega-vonurato rivura taulatoi
kwapuna voa tanopara atanai iove popo-rigora."
2 Aneru tovotovona eagoto, gena rivu tanopara atanai eve popo-kauato.
Ne komata gitagitara rakava kwaikwaira mavitivitira maki ati keikeira
vevega-rakava gauna gena vegailia pa maka gegapiato e ia avuavuna
gauna gealiruputali-veniato talimara na gerawalirato.
3 Aneru vega-rualana gena rivu rawaparai epopo-rigoato. Ne
vorawapara kwarega talimana ralana vetaina emiato, e aonai maguli
gaura maparara gekwaregato.
4 Aneru vega-toitoina gena rivu wai ai e nanu egaluana kapurai
epopoato, ne ralai geagoto. 5 Ne nanu egita-tagoana aneruna karona
akamonagiato, ekilato,
"Veaga Palagumu,
goi tovotovonai otaluwai, e ewagumona maki otaluna.
Goi gemu veagirori inaguluna tanopara talimara geriai
evetaina okalaana roririori e taunatauna vagi.
6 Kwalana ira na goi gemu taunilimalima veagara
e peroveta talimara ralara gevega-rigorato.
Vovetainai geria kala rorinai, pe rala povenira pege niu."
7 Ne Palagu gena pata veagana na karo ta evogomaito akamonagiato,
netiwato,
"Velekou o, goi taunatauna vegata
Goloka Iwavagi Palaguna,
gemu veagirori inaguluna raupara

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

taunataunai e roririnai okalaana."
8 Aneru vega-vativatina gena rivu garo atanai epopo-kauato. Ne garo
tiavu eveniato, taunilimalima kalovana pene galara ulanana. 9 Ne vogaro
kukulana tiavuna na taunilimalima egalarato. Voanana taunilimalima
ati getugamagi-waito, ne Palagu ati gevega-rageato, na ira na Palagu
arana gevega-rakavaato. Palagu magena roririri kamuna evitiviti gaura
rakavara pene vega-walara e ati pene vega-walara.
10 Aneru vega-imaimana gena rivu vevega-rakava gauna gena terona
atanai epopo-kauato, ne gena vegitatago kapuna emukuna-gavuato.
Ne taunilimalima vitiviti iwavagina na egapirato, ne maera gepati-
kavirato. 11 Vovitiviti e komata pakurai, ira na kupai etaluna Palagu
na gevega-rakavaato. A ira ati geririwato geria kala rakava aora na pia
vetugamagiwai.
12 Aneru vega-taula toitoina gena rivu Eufreiti waina kamunai epopo-
raiato. Ne vowai kamuna eroroato, garo eragena kavana na king (mageria
vetali goleara ria) pia vogomai, talimara geria raupara ekala-pakaato.
13 Voia mulinai palagu rakavara toitoi noowane kolokolo agitarato. Taa
vugae vetaina (e Satani) pokana na ema lakatito, ta vevega-rakava gauna,
(e Keriso opakauna), pokana na ema lakatito, na ta peroveta opakau
talimana pokana na ema lakatito. 14 Vopalagu voo temoni palagura, ira
na vegailia irau vagira gekalarawai, e geagoto tanopara maparara kingra
geriai, pia vaikoukoura, pe Goloka Iwavagi Palagu na gena toma kamunai
Palagu pia vetali-venia ulanana.
15 "Ono kamonagi! Au lema talimara vetaira pana vogomai! Pene
vealo-tago e gena rapuga tauniparanai, pene rogagi-tagora talimana pene
verere. Kwalana ia tauniparana kovagona ragai pene ago, pe gutuma
wailarai ragai pene nuga-rage."
16 Ne temoni palagura toitoi na king maparara gevaikoukourato kapu
taai, Heberu karorai vokapu arana Amagedon.
17 Aneru vega-taulatoi kwapuna gena rivu kupa pakanai epopoato, ne
Rupu Veaga aona na karo kamuna ta terona na evogomaito, netiwato,
"Warau peaiki!" 18 Ne eramaato, e karo kulura reketa gerageto, ekuluato,
e tanokepo kamuna ekwarato. Taunilimalima tanoparai getalu-kuneto,
voanana vegata pene vogomai ewagumona vovetaina tanokepo na
ta ati ewalato. Voia tanokepo kamu iwavagina vegata. 19 Ne vanuga
kamuna ekavalugato, kava toitoi gemiato, e tanopara maparara
vanugara maki geketo-lovolovoto. Palagu na vanuga kamuna Babulonia
maetugamagi-waito, ne Palagu gena paru e aoginigini wainna na evega-
vonu-poraketoato kaputi na eveniato, pene niua ulanana. 20 Ne mou
maparara gelekwalekwato e golo maki gelekwalekwato, taa vagi aikina.
21 Kupa na aisi, noowane vatu ati keikeira, geria metau pauni tinavuna
(100) vetaina, kwapurakwapura taunilimalima atarai geketokauto.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Ne votaunilimalima na Palagu gevaikila-rakavaawai, kwalana voaisi, noowane vatu atikeikeira, atarai geketokauwai pakurai. Kwalana vovevega-vitiviti gauna rakava kwaikwai.

Babulonia mata-poraga garena kamuna

17 1 Ne vorivu taulatoi kwapuna gegapi-tagorawai anerura aorai ta evogomaito au geku ai, au ema vaikilakuto, netiwato, "Ono vogomai, pe mata-poraga garena kamuna gena mata-poraga voina metauna pene gapia gauna ana vega-gitamu. Ia nanu vogo atarai etaluna. 2 Tanoparai getaluna velera kamura pa king maparara ia ria gevekalakauto. E tanoparai getaluna talimara maki ia gena mata-poraga wainna na geniu-kawakawato."

3 Ne Veaga Palaguna na eporogikuto, aneru taa na egapi-itikuto, tanoleanai eago-agikuto. Vonai gare ta agitaato, vevega-rakava gauna kalovakalovana ta atanai etanu-tagowai. Vovevega-rakava gauna tauniparana Palagu vega-rakavana ararana gevega-vonuato. Ia repana maparara taulatoi kwapuna, e varuna gagalana (10). 4 Vogare rapuga kalovakalovana e kiatana kalovakalova pa pepolora nama iwavagira eligoto, e kolo e vatu veroverora e kurukuru maralemara na ekwagoto. Gimanai kolo kaputina ta egapiato. Vokolo kaputina kala rakava kwaikwaira e gena mata-poraga milora na evonu-poraketoto. 5 Ia pakunai ara ta getaloato, ganina maki veavuga, evetaina getaloato, "Babulonia kamuna, mata-poraga tinara e tanoparai kala rakava kwaikwaira maparara tinara." 6 Ne au na vogare agitaato, Palagu gena taunilimalima veagara, gevagi-kwaregarato talimara, ralara eniurato, ne eniu-kawakawato. Voo Iesu gevega-taunataunaawai gaurai, gevagi-kwaregarato talimara ralara. Au na ia agitaato aonai, avevega-kali-rakavato.

7 Ne voaneru na evaikilakuto, netiwato, "Goi rakagau gaurai ovevega-kalina? Negare ne valina veavuga e nevevega-rakava gauna atanai perage nea, ia repana taulatoi kwapuna e varuna gagalana (10), valina veavugara ana vega-ripamu. 8 Vovevega-rakava gauna pogitaa, kunenai etaluwai, na ia ewagumona aikina. Ia kwano kapulena lega ropukelau na pema lakati, pe pene ago kapuna rakava kwaikwai, vitiviti kamuna pene rawalia. Tanoparai getaluna talimara, Palagu na tanopara ekalaato voanana vegata arara maguli pukanai ati etalorato talimara, na vovevega-rakava gauna gegitaato aonai, nugara geketo-vagito. Kwalana ia tovotovonai etaluwai, na ewagumona aikina, na ia mapene vogomai.

9 Aoneka talimana na eia pene tugamagi-pakaa. Vorepa taulatoi kwapuna vogare etanukauna golora taulatoi kwapuna. 10 Na ira ganira ta maki vele kamura pa king taulatoi kwapuna. Vele kamura imaima geketoto, kwapuna roe eruga-tagona, na ta rogoti ere vogomai. A ia pene

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vogomai, etanoparai ati pene talu-rau. 11 Vovevega-rakava gauna kunenai etaluwai, na ewagumona ia aikina, voo king vega-taula vativatina (8). Ia ne vele kamura pa king taulatoi kwapuna taukavara ta, ia pene ago kapu rakava kwaikwaina vitiviti kamu pene mamilagia.

12 Vovaru gagalana (10) ogitarato, ira voo king gagalana (10). Ira tauria gagalana (10) king rakira e pia gita-tagora tanoparara rogotina gere gapira. Na ira ora kwapunamo vevega-rakava gauna ria king vetaina vegita-tago roririrorina kamuna pia gapia. 13 Ira geria tugamagi kwapunamo, e geria tiavu e roririori kamuna evevega-rakava gauna pia venia. 14 Ira na Mamoe Natuna pia vetali-venia, na Mamoe Natuna na pene vega-ketora, kwalana ia vele maparara geria Vele, e king maparara geria King. E ekearato e evirigirato e maveraramanira ria ia mulinai gelakana talimara maki ia ria pia kwalimu."

15 Ne voaneru na evaikilakuto, netiwato, "Vomata-poraga garena etanu-tagona nanura pogitara, voo tanopara petera, talima gutuma galagala vagi, tanopara irauirau talimara, e karo irauirau talimara pogitara. 16 Vovevega-rakava gauna e vovaru gagalana (10) pogitara gaura, ne mata-poraga garena pia aorakava-vagia. Ira na ati gena rinagai pia vega-miaa, e rapugana pia rale vagira, tauniparana kovagona pia vega-lakaa; virigona pia gania e kalovai pia kapu-ragea. 17 Kwalana Palagu na ne king aora evega-ririwarato, ia gena ririwa pia kalaa netiwato. Gaura pakurai ira maki geririwato gaurai, geria tiavu vovevega-rakava gauna pia venia, pe pene vevai, pene ago, Palagu gena kila maparara pia gugulu. 18 E pogitaa garena ia vanuga kamuna. Ia na tanopara velera pa kingra maparara evairana."

Babulonia pene keto

18 1 Eia mulinai aneru ta magena tiavu kamu kupana emarigoto agitaato. Ia ralemana maekana na tanopara ewae-gavuato. 2 Ne maki ati ekogo-gagavuto, netiwato,

"Peketo! Vanuga kamuna Babulonia peketo!
Ia temoni geria talu kapunai peago,
e palagu rakavara e palagu mamilora,
e manu rakava kwaikwaira geria talutago kapunai peago.
3 Kwalana pete maparara na gena wain geniuato aonai
gekala-kawakawato;
vowain ia gena mata-poraga inagulura.
Tanoparai getaluna kingra maparara ia ria gemata-poragato,
e tanoparai gau gevoivoi-agina talimara maki
ia gena rinaga namara na geverinagato."

4 Voia mulinai kupa na karo ta evogomaito maakamonagiato, netiwato,
"Geku talima maparami,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

evanuga kamuna aonana iomai-lakati.
Pe ia gena kala rakava kalara ragai pio kalara,
ia na vitiviti gaura rakavara pene gapira gaura
gomi na ragai pio gapira.
5 Kwalana ia gena kala rakava ataiatai peve tenutenukau, peve rage
neamo, kupa vanugana maki peve rawalia.
Na Palagu na gena kala, ati rorirori gaura,
etugamagi-tagorana, ati etugamagi-lekwalekwarana.
6 Ia na gomi evenimito gelegelena mapio veni vega-voia.
Gena kala voina gelegelena pio vega-rualaa, ne pio venia.
Niuniu wainna kaputi kwapuna gomi evenimito genai,
ia gena kaputi taunataunai niuniu wainna gauna aonai
kwauta mapio wagi-rigoa, pio vega-rualaa, ne voina pio venia.
7 Matotauna evevega-rageto e egani-namawai
e etalu-namawai gelegelenai,
vitiviti pio venia e pio kala-tagitagia.
Ia aonai eveagina, ekilana,
'Au logea vetaina amagulina.
Au ati wapu e ati vagi pana tagi-wanonowanono.'
8 Vovetaina gaurai ia toma kwapunamo aonai vitiviti irauirau na pene
vega-ketoa,
voo kwarega, tagi-wanonowanono, e roge ia genai pene kwara.
E ia kalovana pene galaa.
Kwalana ira geria rakava voina pene venia Palaguna
ia Palagu Velekou, ia matiavuna."
9 Tanopara kingra, ia ria gemata-poragato e ia ria gegani-namawai e
getalu-namanamawai kingra, na ia pene galaa kovuna pia gitaa aonai,
galamanai pia tagi, e pia tagi-wanonowanono. 10 Ia gena vitiviti pia gitaa,
voia kalina na pakai pia ruga, ne pia tagi-kilakila, nepiatiwa,
"Vetugamu! Siti kamuna vetugamu keikei!
Babulonia o, tiavu rakava sitina!
Goi ora kwapunamo aonai gemu rakava voina metauna pogapia!"
11 Tanoparai gau gevoi-agirana talimara pia tagi e pia tagi-
wanonowanono, kwalana geria voivoi rinagara ati tau voira talimana
ta. 12 Vogeria kolo, e siliva, e vatu nama iwavagira voi kamu vatura,
e kurukuru ralemara iwavagi gaura; rapuga gaokara namara, e
rapuga kiatana kalovakalova pa pepolora, e rapuga tilikara, e rapuga
kalovakalovara; maponara gaura, e elepanti rogara na gekalarana gaura
irauiraura, e gau voira kamu mararana gekalarato, e auri polapolara e
auri namara e maapolona gekalarato gaura; 13 ganigani mamira vega-
namara mulamulana arana sinamon, e maponara mulamulara, e kovu
maponana ekalaana mulamulana, e ponana namana mulamulana arana

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

muro, e tauniparai geiruana mulamulana arana frenkinsens, vine
nanuna, olive rigana, paraoa e vuiti, polomakau e mamoe, osi e kariota,
e taunilimalima maki. 14 Pia kila, “Gautupu vuana pono gapia notiiwai
ririwaragena okalaawai gauna gemuna pegerevagi. Gemu rinaga vogo e
gemu ralema maparara pege lekwalekwa, ati pono rawali-waira!”
15 Gau gevoivoi-agina talimara na egau gevoi-agirato e ia genana
rinaga vogo gerawalito, gaura rauvagi ai pia veruga, vovitiviti irana nege
rawaliana kalinana. Ira pia tagi-rakavarakava e pia tagi-wanono, 16 e pia
tagi-kilakila, nepiatiwa,

“Vetugamu! Vanuga kamuna, vetugamu kekei!
Rapuga gaokara namara, e rapuga kiatana kalovakalova pa pepolora,
e kalovakalovara na overapugato;
kolo vekemelerana, e vatu nama iwavagira,
e kurukuru ralemara galagala vagi okalawai.
17 Ora kwapunamo aonai gemu rinaga vogo galagala vagi
maparara pege maiaiki-verovero-vagi!”

Poti kamura geravu-agirana talimara maparara, e poti ai rawaparana
geagona talimara maparara, e poti ai geinaguluna talimara, e rawapara
maganira e magau reketa geriana geve rinagana talimara maparara
rauvagi ai geverugato. 18 Ne egalaato kovuna gegitaato aonai, evetaina
gekilato, ‘Evanuga kamuna irau vagi vegata, siti ta evetaina ati
emiawai.’ 19 Ne kwano kavura reparai gelakukauto, getagito e getagi-
wanonowanonoto, gekilato,

“Vetugamu kekei! Vanuga kamuna, vetugamu kekei!
Geria poti rawaparai talimara ia na rinagana
geverinaga-vogovagito talimara, arigia?
Ora kwapuna aonai ia verovero vagi ai pemia.
20 Kupa vanugana o, ia gena keto vererena iokalaa.
Palagu gena talima veagami,
e apostolo talimami e peroveta talimami ioverere;
kwalana gomi kala rakavara ekala-venimito pakunai,
Palagu na gena rakava voina pevenia.”

21 Ne aneru tiliga iwana taa na vatu ta vuiti gekao-agiana rivuna
kamuna ta vetaina egapiato. Vovatu rivuna gauna egapi-itiato, ne
rawaparai epia-raiato, ne ekilato,

“Vanuga kamuna Babulonia evetaina maligoligona pia pia-talia,
ne pene lekwalekwa-vagi, ati gitagitanai pene ago.
22 Hap gelavuana e mari gegapina kulura, e turai gevilina
e kipi gevilina kulura goi gemu nenai ati mapia kamonagi-waira.
Inagulu namara ripara talimara goi aomu ai ati mapia taluwai.
Vuiti gekao-agirana vatura kulura maki nenai ati mapia
kamonagi-waira.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

23 Nenai lamepa maekara ati mapia waewai.
Vegarawa valigu maruna e garena karora ta maki
nenai ati mapia kamonagi-waira.
Goi na gau gevoi-agirana talimara e tanopara aonai ira talima
kamura.
Goi gemu megamega kalarana tanopara irauirau maparara ovailearato.
24 Peroveta talimara e Palagu gena taunilimalima veagara gevagirato
ralara,
e tanopara atanai gevagirato taunilimalimara ralara maparara maki
Babulonia vanuga kamuna aonai geve rawalirato."

Kwalimu marina kupai

19 1 Voia mulinai noowane taunilimalima galagala vagi karora
kulura kupai gekogowai akamonagirato, gekilato,
"Haleluia!
Vevega-maguli, e maeka ralema iwavagina,
e tiavu ita gera Palagu gena.
2 Kwalana ia raupara roriroriinai eveagirorina
e rakava voira evenina.
Ia na mata-poraga garena kamuna kala rakava
voina metau iwavagi na pevenia.
E mata-poraga garena na e tanopara maparana
gena mata-poraga kalana na pevega-rakava-kwaikwaia.
Palagu na gena vetugunagi talimara ralara evega-rigorato galamanai,
rakava voina metau iwavagina pevenia."
3 Magekogo-waito, negetiwato,
"Haleluia!
Vanuga kamuna na eragena kovuna ati pene aiki,
vokovu pene rage vanagivanagi."
4 Ne vovegitatago talimara gagala ruala vativati (24) e vomaguli gaura
vativati gevetiu-talito, ne Palagu gena teronai tanutago gealiruputali-
veniawai, evetaina gekilato, "Amen, Haleluia!"

Mamoe Natuna gena vegarawa velekwana

5 Ne voterona na karo ta evogomaito, netiwato,
"Palagu gena vetugunagi talimami maparami,
e Palagu kalinana gokalina talimami,
girigirina pene ago kamuna,
gera Palagu iovega-ragea!"
6 Ne au na kulu ta noowane gutuma para kulura vetaina akamonagiato,
noo wai vogo galura gerakana kulura vetaina, e noo kupa ekuluana
kuluna kamuna vetaina, gekogowai, negetiiwai,

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

"Haleluia!
Ita gera Goloka Iwavagi Palaguna
Vele kamuna roe etaluna.
7 Maparara ita verere, ita vonelagi,
e ita vega-ragea,
kwalana Mamoe Natuna gena vegarawa
tomana warau pekwara,
e garawana maki pege kala-maavua.
8 Rapuga kulokulora gaokara namara, ati rapurelera,
milo girina kiata maki aikina kinavagina gevega-rapugaato."
Vorapuga kulokulora gaokara namara voo Palagu gena veaga talimara
geria kala-rorirori ekilagirana.
9 Ne voaneru na au evaikilakuto, netiwato, "Evetaina ono taloa:
'Mamoe Natuna gena vegarawa ganikouna pakunai gekearato
talimara pia verere!' " Maevaikilakuto, netiwato, "E Palagu gena kila
taunataunara!" 10 Ne au voaneru gagena kwalanai avetiu-talito, ana
aliruputali-venia ulanana. Na ia na ekila-waikuto, netiwato, "Nevetaina
ragaina ono kala! Au maki vetugunagi talimaku goi vetaimu, e goi
walakavamu Iesu valina kilara gevega-taunataunarana talimara vetaira.
Palagumo ono aliruputali-venia! Kwalana Iesu gena varavara kilarana
taunilimalima elaunagirana peroveta kilara pia kilagi-matagaira."

Osi kulokulonai erageto talimana

11 Au apoeto, kupa evekala-pakato, ne wailaku ai osi kulokulona
ta agitaato. Voosi atanai erageto talimana arana "Raramani" e
"Taunatauna" negetiwato. Ia kala roririorina eveagirorina e evetalina. 12 Ia
matana kalova molera vetaina, e repanai kraon galagala vagi. Ia genai
ara ta evetaloto, voara talima ta ati ripana, ia gereganamo ripana. 13 Ia
ralana evonuto rapugana na everapugato, e arana "Palagu gena Kila."
14 Kupa vanugana gena vetali goleana ia mulinai gelakanagi-lakanagiwai.
Ira maparara rapuga gaokara namara, kulokulora e ralavu-ketorana
geverapugato, osi kulokulorai gerageto. 15 Ia pokana na vetali kativana
mata-gogelagogela ema vegoto-atito. Tanopara irauirau petera evetali-
kativana mata-gogela gaunana pene patira. Ia na auri tokina na pene
vaira matiavu kamuna ria. Vine vuara gepana-talirana vetaina pene
vepana-talira. Voia voo Goloka Iwavagi Palagu na gena paru kamuna
pene vevega-lakatia kapuna. 16 Rapuga mogana eligoato gaunai e
kekevenai eara etaloato, "King maparara geria King e vele maparara
geria Vele."
17 Ne au na aneru ta garo aonai eruga-tagowai agitaato. Voaneru na kupa
pakanai gelovona manura ekea-inala-venirato, ekilato, "Iovogomai, Palagu
gena ganikou kamunai ioma rau-koukou. 18 Pe tanopara velera kamura

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

virigora, e vetali goleara geria vevai taura kamura virigora, e tiliga iwavagi talimara virigora, e osi virigora e osi ai geragena talimara virigora, e taunilimalima maparara, maguli talimara ati voira talimara, e pakai getaluna talimara, girigiri e kamura, maparara virigora pioma ganira!"

19 Ne au na vevega-rakava gauna e tanopara velera kamura mageria vetali goleara ria tanukou-tago agitarato. Ira osi kulokulonai erageto talimana magena vetali goleara pia vetali-venira ulanana getanu-kouto. 20 Na vovevega-rakava gauna gegapi-gaugauato, e opakau perovetana maki, ia vegailia irau vagira vevega-rakava gauna aranai ekalarawai talimana. E vegailia kamura geriana vevega-rakava gauna gena maka gegapiato talimara e ia vegailiana pa avuavuna gauna gealiruputaliana talimara eopa-learana. Ira taura ruala kovu kalovana molena ati keikeina e salfa aonai gepia-rigorato. 21 Na reketa osi ai erageto talimana pokana na vetali kativana evegoto-atito, gauna na evagi-kwarega-kwaregarato, manu maparara geagoto, ira virigora gegani-veroverorato.

Rigolo raganana (1,000) aonai rakagau pene wala

20 1 Ne au na aneru ta kupa na emarigoto agitaato. Gimanai lega ropu kelau, (avuavu rakavara geria tipura), tavirina, e gimana kavatai teini ati keikeina ta. 2 Ia na vovugae vetaina gauna kamuna egapi-gaugauato, votene warowarona, arana Tiapolo pa Satani. Voaneru na teinina eligoligoato, ne ia rigolo raganana (1,000) vovetaina maligoligona pene talu. 3 Aneru na egapiato, lega ropu kelau aonai epia-rigoato, ne lega eloka-gavuato, e eveakara-gavuato. Aneru na Satani vovetaina ekalaato ganina, tanopara irauirau petera ragai pene opara, pene ago, rigolo, raganana (1,000) pene veaiki. Voia mulinai pene kala-pakaa, ne muli ai toma ati vogomo mapene talu.

4 Ne terona reketa agitarato. Voterona atarai Palagu na Kota pia kamonagi roririorina evenirato talimara getanuto. Maapoeto, Iesu valina kilara gevega-taunataunarato e gekilagi-matagairato e Palagu gena kila galamanai reparia gelama-vagirato talimara palagura magulira agitarato. Ira vovevega-rakava gauna e ia vegailiana pa avuavuna gekalaato gauna ati gealiruputali-veniato, gena maka pakurai pa gimarai ati gekala-kaurato. Ira gemaguli-waito, ne Keriso ria rigolo raganana (1,000) geveleto. 5 Kwarega na kuliitiwai tovotovona voa. Kwarega talimara reketa ati gemaguli-waito pene ago, rigolo raganana (1,000) eveaikito. 6 Ekwarega na kuliitiwai tovotovona pia kuliiti-wai talimara pia vonelagi e vevega-nama kamu pia rawalia. Ira kwarega vega-rualana tiavuna na ati pene gapira. Ira Palagu e Keriso geria Rupu Veaga velerai pia ago, e Keriso ria vorigolo raganana (1,000) aonai pia vele.

Satani gena keto

7 Vorigolo raganana (1,000) pia aiki mulinai, Satani gena tipura kapuna na pia vega-lakatia, 8 ne pene ago, tanopara irauirau petera tanopara riki

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

kava vativati aorai getaluna, e Gog e Magog, peneve opa-vevilivevilira. Ira maparara pene vaikoukoura, vetali pia kalaa ulanana. Ira maparaparara pia laka-koukou, noowane kone kwanona gutuna vetaina galagala vagi. 9 Tanopara na pia ago, ne Palagu gena taunilimalima gekampato kapuna pia veruga-gegelagia. Vokampa kapuna voo Palagu na eulamagiana sitina. Na kupana kalova emarigoto, ne Satani gena vetali goleara ema galarato. 10 Ne Tiapolo, eoparato talimana, kalova molera e salfa kovuna aonai pia pia-rigoa. Vevega-rakava gauna e peroveta opakau talimana vonai warauna gepia-rigorato. Taura toitoi vonai kalova molena vanagivanagi ati ikana na pene gala-vanagivanagira.

Kota kamuna

11 Voia mulinai au na terona kulokulona kamuna e terona atanai etanuto talimana agitaato. Tanopara e kupa ia wailana na gegerevagito, ne ati magegita-wairato. 12 Ne kwarega talimara kamura e keira agitarato voterona kulokulona kamuna wailanai. Ne puka reketa ekala-pakarato. Vopuka ekala-pakarato mulinai, puka ta maekala-pakaato, voia voo maguli pukana. Ne kwarega talimara vopuka reketa aorai geria kala etalo-vanagirato gelegelerai Palagu na eagirorirato. 13 Rawaparai gekwaregato talimara rawaparana gekuliitito, e Kwarega e kwarega talimara avuavura getaluna Kapuna (pa Hades) na gekuliitito. Ne maparaparara kwapurakwapura rakagau rakagau gekalarato gelegelerai eagirorirato. 14 Ne Kwarega e kwarega talimara avuavura getaluna Kapuna (pa Hades) na gekuliitito talimara, kalova kovuna aonai gepia-piarigorato. Vokalova kovuna voo, kwarega vega-rualana. 15 Pene talima ta arana maguli pukanai ati gerawaliato talimana, vokalova kovunai gepia-rigoato.

Kupa e tanopara valigura

21 1 Ne kupa valiguna e tanopara valiguna agitarato, kwalana kupa kunena e tanopara kunena gelekwalekwato. Rawapara maki aikina. 2 Vanuga veagana kamuna agitaato, voo Ierusalema valiguna kupa vanugana na Palagu genana emarigowai. Ia vegarawa valigu garena garawana gena gevega-rapugaana e geveakwago-vega-veniana vetaina. 3 Ne karo kamuna ta akamonagiato terona na evogomaito, evetaina ekilato, “Ewagumona Palagu gena talukapuna taunilimalima ria, ia ewagumona taunilimalima aorai pene talu. Ira Palagu gena taunilimalimai pia ago, e Palagu matotauna ira lagarai pene talu, [e ira geria Palagu ai pene ago]. 4 Ia na matara nanura maparara pene iruvagira. Kwarega e tagi-wanonowanono, e tagitagi kuluna ta e vitiviti pia aiki-vagi, kwalana gau kunera maparara geaikito.”

5 Voteronai etanu-tagowai Talimana evetaina ekilato, “Iogitaa, au gau maparara avega-valigu-wairana.” Maekilato, “Ekila ono talo-

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

vanagira, kwalana e kila taunataunara e geriai pio veraramani maki.”
6 Maevaikilakuto, netiwato, “Maparara pege aiki. Au Alefa e Omega,
(kunena e kapina), tovotovona e ikana. Nanu na ekalaana talimana au na
maguli nanuna, egalugaluana nanuna, ati voina, pana venia pene niua.
7 Rakava e metau pene vega-aikira talimana, gena kwalimu voina egaura
maparara pene gaunara, e au ia gena Palagu ai pana ago, e ia maki au
natuku ai pene ago. 8 Na kali ai ati geruga-gaugauna e ati gekamonagina
talimara, kala rakavana gevevega-miloto talimara, vagivagi talimara,
gemegamegana e kaivakuku gealiruputali-venina talimara, e opakau
talimara, maparaparara geria kapu kalova molera e salfa gegalana
kovuna. Eia e kwarega vega-rualana.”

Ierusalema valiguna

9 Aneru ta au geku ai evogomaito. Ia voaneru taulatoi kwapuna
kunenai gimarai rivu taulatoi kwapuna, vorivu aorai taunilimalima
vega-vitivitira gaura kovarana gevonuto anerura ta. Ia evogomaito, ne
au ema vaikilakuto, netiwato, “Ono vogomai, pe vegarawa valigu garena
anama vega-gitamu, ia Mamoe Natuna garawana!” 10 Ne Palagu Palaguna
na eporogikuto, aneru na golo kamuna e mogaloki ai evua-agokuto. Ne
voanana vou siti veagana, Ierusalema, Palagu genana kupa vanugana
na emarigowai evega-gitakuto. 11 Ia genai Palagu maekana ralemana
iwavagina ewaewai, e siti ralemana gitagitana vatu nama iwavagira
voira ati keikeira vetaira, e iaspa vatuna, vatu vekemelena vetaira
ewaewai. 12 Ia kanana ati keikeina e moga vagi, vanagina gagalana ruala.
Vovanagi gagalana ruala aneru kwapura kwapurana gegita-togorawai.
Vovanagi kwapurakwapura atarai Isaraela kwalura kwapurakwapura
arara getalorato, voo Isaraela kwalura gagalana ruala gaura. 13 Vanagi
toitoi garo eragena kavanai (east), e toitoi garo everigona kavanai (west),
e waitogana kavanai (north) toitoi, e waiatina kavanai (south) toitoi
gekalarato. 14 Vanuga kamuna kanana kwalana pa vatu rugu maparara
gagalana ruala atarai gevega-ruga-kauato. Vovatu atarai Mamoe Natuna
gena apostolo gagalana ruala arara kwapurakwapura getalorato, vatu ta
ara ta, vatu ta ara ta.

15 Au goti gakilakilawai aneruna voa gimanai lovalova rulana pa
vega-vetovo gauna, kolo na gekalaato gauna. Vorulana vanuga kamuna
e vanagi na e kana na pene lovara. 16 Siti gevega-rugaato rikina vativati
(4), e gena reva e moga na pe gelegele. Voaneru na siti lovalova gauna
na elovaato, erawaliato gauna ea raganana ruala tinavu vativati (2,400)
kilomita. Ia gena moga e reva e atana pe gelegelemo. 17 Kanana gena
kamu maki elovaato, lovalovana gauna kiubit tinavuna gagala vativati
(144), (e mita gagala taulatoi kwapuna (70). Taunilimalima geria lovalova
gauna voaneru na vovetaina einagulu-agiato.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

18 Vanuga kamuna kanana iaspa, vatu ralemara galagala vagi, na
gekalaato, e siti gavana kolo nama iwavagira, mata ekemelerana kalaati
maki gevanagirato kolora na gekalaato. 19 Vanuga kamuna kanana
gevega-rugaato kwalana pa vatu rugura vatu verovero irauiraura na
geveakwagoato: Vatu rugu tovotovona iaspa vatuna, vega-rualana safaia,
vega-toitoina ageiti, vega-vativatina emeral, 20 vega-imaimana sadoniks,
vega-taula toitoi na kanelian, vega-taulatoi kwapuna na krisolait, vega-
taula vativati (8) na beril, vega-taula vati kwapuna (9) na topas, veagagala
(10) na krisopres, veagagalana kwapuna (11) haiasin, vega-gagalana ruala
ametia. 21 Vovanagi gagalana ruala voo kwapurakwapura kalaati vatura
pa pel voira kamu iwavagira e ralemara irau vagi na gekalarato. Vanagi
kwapuna pel kwapuna, vanagi kwapuna pel kwapuna. Siti raupara na
kamuna kolo nama iwavagina na, no kalaati vetaina na gekalaato.
22 Vanuga kamuna aonai Rupu Veaga ta ati agitaato, kwalana Velekou,
Goloka Iwavagi Palagu na, e Mamoe Natuna, ira vovanuga kamuna gena
Rupu Veaga. 23 Vovanuga kamunai garo maekana e uve maekana ati
pia wae, kwalana Palagu maekana ralemana vonai ewaena, e Mamoe
Natuna siti gena lamepa. 24 Tanopara maparana pete na ia maekanai pia
laka, e tanopara velera pa kingra maparara na rinaga ralema iwavagira
vonai pia velakagi-togara. 25 Toma ta maki vanuga kamuna vanagina
ati pia kanara, kwalana vositi ati pene pogia. 26 Tanopara irauirau
maparara geria rinaga ralemara e geria verinaga gaura maparara ia gena
pia vevua-togara. 27 Gau mamilona ta ati pene laka-toga, e nugarage e
opakau kalara pene kalara talimana ta maki ativagi pene laka-toga. Raira
Mamoe Natuna gena maguli pukanai araria etalo-vanagirato talimara
geregariamo pia laka-toga.

Maguli nanuna waina

22 1 Voia mulinai aneru na maguli nanuna waina evega-gitakuto.
Vonanu nekawaina waina kalaati vetaina. Vonanu Palagu e
Mamoe Natuna geria terona na egalu-atito. 2 Siti rauparana kamuna
aonana egalu-agoawai. Vowai pipina kavarualai maguli gautupura
getuputo. Vogautupu uve kwapurakwapura aorai gevuawai, rigolo
kwapuna aonai vega-gagalana ruala gevuawai; e gautupu laurana
tanopara maparara petera evega-namarawai e evega-magulirawai.
3 Voanana pene vetina pene ago, talima ta atanai pa tanopara atanai
Palagu gena paru ta ati pene wala. Palagu e Mamoe Natuna geria terona
vanuga kamuna aonai, gena vetugunagi talimara na vetugunagina pia
ago-veni. 4 Ia wailana pia gitaa, e ia arana maki ira pakurai pene mia.
5 Vonai pogi aikina. Lamepa e garo maekara ta ati pia gitaa, e ati pia
ririwaa, kwalana Palagu, Velekou na maeka pene venira. E ira vele pia
talu-vanagivanagi.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Iesu Velekou mapene waikule-wai

6 Ne voaneru na au evaikilakuto, netiwato, “Ekila e taunatauna e
geriai maki pono veraramani. Velekou, ia Palaguna peroveta talimara
mururana ekilana Palaguna, gena aneru etuguato, ia gena vetugunagi
talimara rakagau roli gewalana gaura pene vega-gitara ulanana.
7 Iokamonagi, au roli awatina. Epuka aonai peroveta kilara pene
kwalanara talimana pene verere.”
8 Egaura akamonagirato e agitarato talimana au, Ioane. Egaura
akamonagirato e agitarato aonai, evega-ripakuto e evega-gitakuto
aneruna gagena kwalanai avetiu-talito, ana aliruputali-venia natiwato.
9 Na ia na evaikilakuto, netiwato, “Nevetaina ragai ono kala. Au goi, e
walakavamu peroveta talimara, e epuka kilana gekwalanaana talimara
ria gelegele, Palagu vetugunagina aago-veniana. Palagu ono aliruputali-
venia!” 10 Voia mulinai evaikilakuto, netiwato, “Epukai peroveta kilara
ragai pono veakara-gavura, ragaina pono tao-veavugara, kwalana lagani
warau pekavinagi. 11 Kala rakava talimana roe wapene kala-rakava-ago,
e kala mamilora ekalana talimana kala mamilora roe wapene kala-ago,
kala roriroriira ekalana talimana kala roriroriira roe wapene kala-ago, e
maveagana etaluna talimana maveagana pene talu-ago.”
12 Iesu evetaina ekilato, “Iokamonagi! Au roli awatina! Taunilimalima
geria inagulu voira au geku ai, pe awati-agirana. Taunilimalima
maparara geria kala e inagulu gelegelerai voira pana venira. 13 Au Alefa e
Omega, (kunena e kapina), au tovotovona vegata e ikana.”
14 Geria rapuga geguligirana talimara pia verere. Ira Palagu na rorirori
evenirana, maguli gautupuna vuana pia gania, a vanuga kamuna kanana
vanagina na pia laka-toga. 15 A kwaeva (pa kala rakava talimara),
gemegamegana talimara, vekalakau e mata-poraga talimara, e vagivagi
talimara, kaivakuku gealiruputali-venirana talimara, e opakau geririwa-
rakavaana talimara, maparaparara siti mulinai pia talu. 16 “Au, Iesu, na
geku aneru patugu-watia, ekalesia goleara geriai evali taunataunana
gomi ene wati vega-ripami ulanana. Au Davida kalakalana e ia genana
avogomaito Talimaku. Au mitiu lagani, maekaku kamu.”
17 Veaga Palaguna e vegarawa valigu garena gekilana, “Ono vogomai!”
E pene kamonagi talimana maki pene kila, “Ono vogomai!” Nanuna
pekalaa talimana pene vogomai; e pene ririwa talimana, emaguli
nanuna, ati voina, pene niua.

Kila ikana

18 Epukai peroveta kilara pia kamonagira talimara maparara akila-
karigavurana: Pene rai na ekila atarai kila reketa pene tao-kaura
talimana, epukai talima vega-vitivitira gaura, ekilagirana gaura, Palagu

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.

na ia atanai pene tao-kaura. 19 Pene talima taa na eperoveta pukana na
kila reketa pene gaivagira genai, ia Palagu na voina maguli gautupuna
genai e siti veagana aonai vonai talu-vanagivanagi, e pukai ekilagirana
gaura, ia genai pene gapi-vagira.
20 Egaura pene kilagi-matagaira talimana ekilana, “Pa, au roli
awatina!”
Amen. Iesu Velekou o, ono vogomai!
21 Iesu Velekou gena vega-nama gomi maparami atami ai pene mia.
Amen.

The New Testament in the Kalo dialect of Keapara of Papua New Guinea; 1st ed. 2005; web version, © 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.